METODOLOGIE CRIMINALISTICĂ

Metodologia cercetării unor infracţiuni ce presupun traficul ilegal de bunuri şi persoane

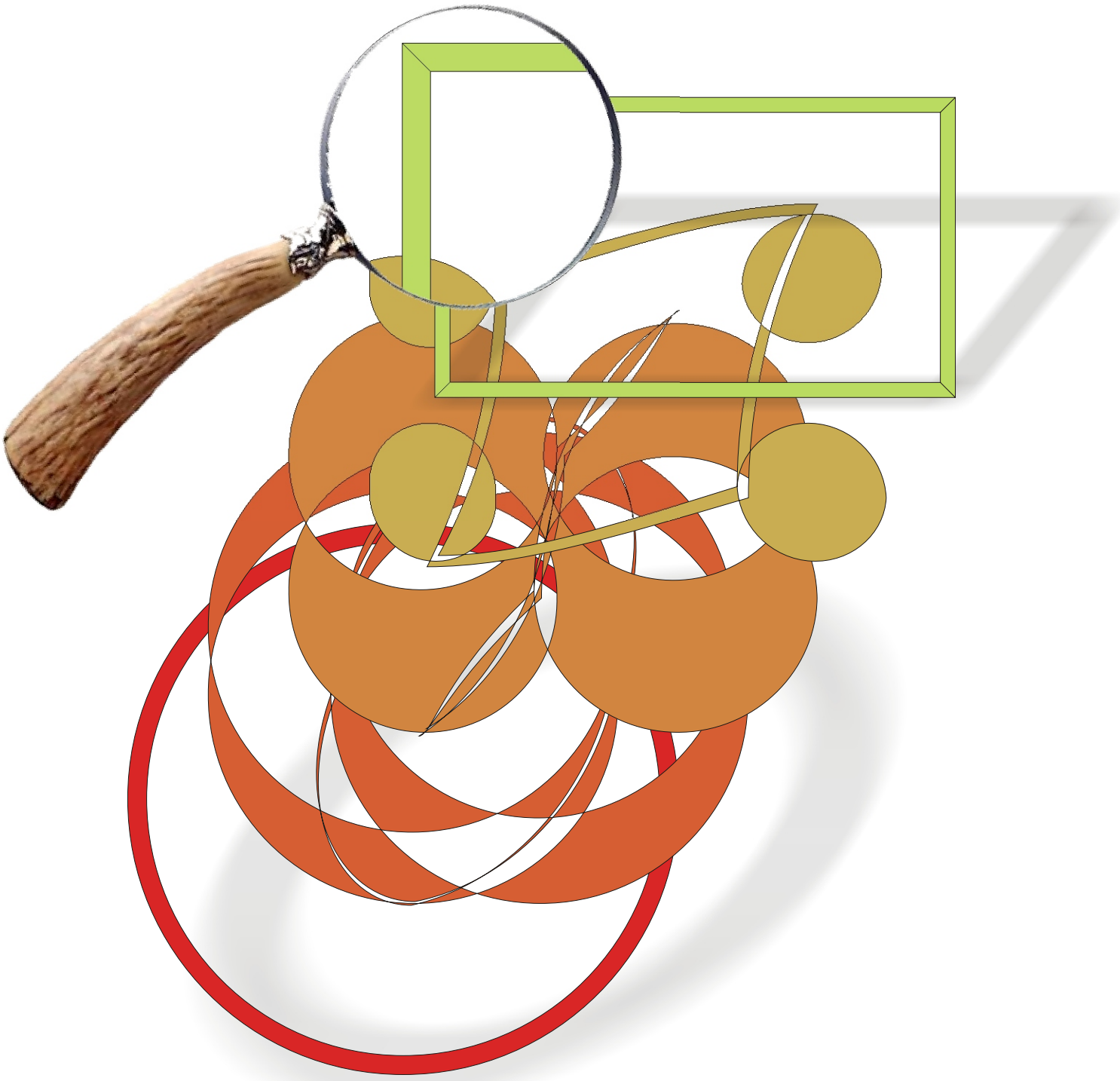

© AIT Laboratories 2005
ISBN: 973-87085-6-7
www.itCode.ro

Lucrarea ştiinţifică, intitulată – **Metodologia cercetării unor infracţiuni ce presupun traficul ilegal de bunuri şi persoane** – o recomand fără rezerve ca fiind una dintre puţinele lucrări publicate în domeniu.

Este de apreciat volumul mare de date prelucrate de către autor, în urma unei activităţi de documentare teoretică şi practică, deosebit de complexă şi de laborioasă.

Tratând probleme de mare actualitate, fundamentale pentru ceea ce presupune investigaţia judiciară, în special în domeniul crimei organizate, lucrarea elaborată de către domnul Olteanu Gabriel Ion constituie o importantă sursă bibliografică atât pentru specialiştii implicaţi în anchetă, cât şi pentru studenţi, masteranzi ori cadre didactice cu preocupări în domeniu.

Apreciez că lucrarea este bine sistematizată, riguroasă din punct de vedere ştiinţific. Totodată, remarc concepţia şi modul specific de abordare al autorului, într-o viziune personală, valoarea ştiinţifică a monografiei reprezentând o reuşită în materie.

Prof Univ.Dr. Emilian Stancu

Cuprins

CUPRINS **1**

CAPITOLUL 1 INVESTIGAREA CRIMINALISTICĂ A INFRACŢIUNILOR A CĂROR SĂVÂRŞIRE PRESUPUNE TRAFICUL DE BUNURI PESTE FRONTIERĂ **5**

1.1 SITUAȚIA PREMISĂ CE CARACTERIZEAZĂ INFRACȚIUNILE CE IMPLICĂ TRAFICUL DE BUNURI PESTE FRONTIERĂ 5
1.2 DIRECȚII METODOLOGICE DE URMĂRIT ÎN CERCETAREA INFRACȚIUNILOR DE CONTRABANDĂ ŞI CONTRABANDĂ CALIFICATĂ PREVĂZUTE DE ART. 175 ŞI ART. 176 DIN CODUL VAMAL 28
1.2.1 Activitatea ilicită desfăşurată *28*
1.2.2 Făptuitorii şi calitatea lor *30*
1.2.3 Bunurile care constituie obiectul tranzitării ilicite *32*
1.2.4 Condițiile ce caracterizează activitatea ilicită – locul, timpul, modul de operare *33*
1.2.5 Urmările săvârşirii infracțiuni *34*
1.2.6 Persoanele care cunosc date despre împrejurările ce caracterizează activitatea ilicită *36*
1.2.7 Legătura activității infracționale cercetate cu segmente ale crimei organizate şi existența concursului de infracțiuni *36*
1.2.8 Condițiile şi împrejurările care au favorizat săvârşirea infracțiunilor de contrabandă *37*
1.3 DIRECȚII METODOLOGICE DE URMĂRIT ÎN CERCETAREA INFRACȚIUNILOR DE FOLOSIRE DE ACTE NEREALE ŞI DE FOLOSIRE DE ACTE FALSIFICATE, LA AUTORITATEA VAMALĂ, PREVĂZUTE DE ART. 177 ŞI ART. 178 DIN CODUL VAMAL 38
1.3.1 Activitatea ilicită desfăşurată *38*
1.3.2 Făptuitorii şi calitatea lor *40*
1.3.3 Actele care constituie obiectul folosirii ilicite *41*
1.3.4 Urmările folosirii, la autoritatea vamală de acte nereale sau de acte falsificate *42*
1.3.5 Legătura activității ilicite cercetate cu alte activități infracționale *43*
1.3.6 Condiții sau împrejurări care au favorizat săvârşirea infracțiunilor *43*
1.4 PARTICULARITĂȚI ALE DESFĂŞURĂRII PRINCIPALELOR ACTIVITĂȚI CARE SE DESFĂŞOARĂ ÎN CADRUL INVESTIGĂRII INFRACȚIUNILOR A CĂROR SĂVÂRŞIRE PRESUPUNE TRAFICUL DE BUNURI PESTE FRONTIERĂ 44
1.4.1 Constatarea infracțiunilor flagrante *44*
1.4.2 Verificarea şi ridicarea de înscrisuri *46*
1.4.3 Efectuarea de percheziții *47*
1.4.4 Dispunerea de constatări tehnico-ştiințifice şi expertize *48*
1.4.5 Ascultarea martorilor *49*
1.4.6 Ascultarea învinuiților/inculpaților *50*
1.4.7 Alte activități care pot fi efectuate în funcție de specificul fiecărei cauze în parte *51*

CAPITOLUL 2 INVESTIGAREA CRIMINALISTICĂ A TRAFICULUI DE PERSOANE ŞI A INFRACȚIUNILOR SĂVÂRŞITE LA REGIMUL JURIDIC AL FRONTIEREI DE STAT **53**

2.1 REGLEMENTARE 54
2.2 SITUAȚIA PREMISĂ 67
2.3 PRINCIPALELE PROBLEME PE CARE TREBUIE SĂ LE SOLUȚIONEZE CERCETAREA 75

2.4 PARTICULARITĂȚILE PRINCIPALELOR ACTIVITĂȚI CARE SE DESFĂŞOARĂ PENTRU ADMINISTRAREA PROBATORIULUI 96

CAPITOLUL 3 INVESTIGAREA CRIMINALISTICĂ A INFRACȚIUNILOR CE SE SĂVÂRŞESC ÎN LEGĂTURĂ CU DROGURILE ŞI PRECURSORII ACESTORA 117

3.1 SITUAȚIA PREMISĂ 122
3.2 DIRECȚII METODOLOGICE CE TREBUIE URMĂRITE ÎN CADRUL CERCETĂRII CRIMINALISTICE A ACTIVITĂȚILOR ILICITE CARE SE DESFĂŞOARĂ ÎN VEDEREA TRAFICĂRII ŞI CONSUMULUI ILICIT DE DROGURI 125
3.2.1 Particularități ale cercetării infracțiunii de trafic ilicit de droguri, prevăzută de art. 386 din Codul Penal 126
3.2.2 Particularități ale cercetării infracțiunii de nerespectare a dispozițiilor privind administrarea ilicită de droguri, prevăzută de art. 387 din Codul Penal 136
3.2.3 Particularități ale cercetării traficului şi administrării ilicite de droguri care a avut ca urmare moartea victimei, infracțiune prevăzută la art. 388 din Codul Penal. 148
3.2.4 Particularități ale cercetării infracțiunea de nerespectare a dispozițiilor privind regimul precursorilor, prevăzută de art. 389 din Codul Penal 149
3.3 PARTICULARITĂȚILE DESFĂŞURĂRII PRINCIPALELOR ACTIVITĂȚI CE SE DESFĂŞOARĂ PENTRU ADMINISTRAREA PROBATORIULUI ÎN CADRUL INVESTIGĂRII CONDUITELOR ILICITE EFECTUATE ÎN LEGĂTURĂ CU DROGURILE SAU/ŞI PRECURSORII ACESTORA 158
3.3.1 Particularitățile constatării în flagrant 158
3.3.2 Dispunerea şi valorificarea rezultatelor efectuării constatărilor tehnico-ştiințifice şi expertizelor criminalistice şi medico-legale 172
3.3.3 Ascultarea persoanelor 175

CAPITOLUL 4 INVESTIGAREA CRIMINALISTICĂ A INFRACȚIUNILOR SĂVÂRŞITE LA REGIMUL ARMELOR ŞI MUNIȚIILOR 187

4.1 SITUAȚIA PREMISĂ 188
4.2 PARTICULARITĂȚILE CERCETĂRII INFRACȚIUNILOR DE NERESPECTARE A REGIMULUI ARMELOR ŞI MUNIȚIILOR – REGLEMENTATĂ ÎN ART. 406 DIN CODUL PENAL 199
4.2.1 Principalele probleme pe care trebuie să le lămurească cercetarea 199
4.2.2 Particularitățile principalelor activități ce se desfăşoară pentru administrarea probatoriului 211
4.3 PARTICULARITĂȚILE CERCETĂRII INFRACȚIUNII DE UZ DE ARMĂ LETALĂ, FĂRĂ DREPT – REGLEMENTATĂ ÎN CUPRINSUL ART. 136 DIN LEGEA 295/2004, PRIVIND REGIMUL ARMELOR ŞI MUNIȚIILOR; 223
4.4 PARTICULARITĂȚILE CERCETĂRII INFRACȚIUNII DE ŞTERGERE SAU MODIFICARE, FĂRĂ DREPT, A MARCAJELOR DE PE ARMELE LETALE – REGLEMENTATĂ ÎN CUPRINSUL ART. 137 DIN LEGEA 295/2004 PRIVIND REGIMUL ARMELOR ŞI AL MUNIȚIILOR 225

CAPITOLUL 5 INVESTIGAREA CRIMINALISTICĂ A INFRACȚIUNILOR SĂVÂRŞITE LA REGIMUL MATERIALELOR NUCLEARE SAU AL ALTOR MATERII RADIOACTIVE 230

5.1 TRECEREA PESTE FRONTIERĂ A MATERIALELOR NUCLEARE ŞI A ALTOR MATERII RADIOACTIVE 230
5.2 PRINCIPALELE DIRECȚII METODOLOGICE PE CARE TREBUIE SĂ LE URMĂREASCĂ CERCETAREA INFRACȚIUNILOR CE SE SĂVÂRŞESC LA REGIMUL MATERIALELOR NUCLEARE ŞI A ALTOR MATERII RADIOACTIVE. 237

5.2.1 Situația premisă. ... *238*
5.2.2 Particularități ale problemelor pe care trebuie să le lămurească cercetarea infracțiunii de nerespectare a regimului materialelor nucleare sau a altor materii radioactive prevăzută de art. 407 din Codul Penal ... *240*
5.2.3 Particularități ale problemelor specifice cercetării infracțiunii de desfăşurare de activități speciale neautorizate, prevăzută de art. 44 din Legea 111/1996 ... *248*
5.2.4 Infracțiunea de scoatere din funcțiune a echipamentelor speciale de supraveghere şi control, prevăzută de art. 45 din Legea 111/1996 ... *254*
5.2.5 Infracțiunea de trafic cu arme nucleare prevăzută la art. 46 din Legea 111/1996 ... *254*
5.3 ASPECTE SPECIFICE ALE ACTIVITĂȚILOR CE SE POT DESFĂŞURA PENTRU ADMINISTRAREA PROBATORIILOR ... 255

CAPITOLUL 6 INVESTIGAREA CRIMINALISTICĂ A INFRACȚIUNILOR SĂVÂRŞITE LA REGIMUL MATERIILOR EXPLOZIVE ... 259

6.1 SITUAȚIA PREMISĂ ... 260
6.2 PRINCIPALELE PROBLEME CE TREBUIE REZOLVATE ÎN CADRUL CERCETĂRII INFRACȚIUNII DE NERESPECTARE A REGIMULUI MATERIILOR EXPLOZIVE PREVĂZUTĂ DE ART. 408 DIN CODUL PENAL ... 261
6.3 PARTICULARITĂȚILE PRINCIPALELOR ACTIVITĂȚI CARE SE DESFĂŞOARĂ PENTRU ADMINISTRAREA PROBATORIULUI ÎN CADRUL CERCETĂRII INFRACȚIUNII DE NERESPECTARE A REGIMULUI MATERIILOR EXPLOZIVE ... 265

CAPITOLUL 7 INVESTIGAREA CRIMINALISTICĂ A INFRACȚIUNILOR CE SE SĂVÂRŞESC CONTRA DATELOR ŞI SISTEMELOR INFORMATICE ... 273

7.1 SITUAȚIA PREMISĂ – VULNERABILITĂȚI ALE SISTEMELOR INFORMATICE ... 280
7.2 PARTICULARITĂȚI ALE PROBLEMELOR PE CARE TREBUIE SĂ LE SOLUȚIONEZE INVESTIGAREA CRIMINALISTICĂ A CRIMINALITĂȚII INFORMATICE ... 288
7.2.1 Particularități ale cercetării infracțiunii de acces ilegal la un sistem informatic, prevăzută la art. 440 din Codul Penal ... *289*
7.2.2 Particularități ale cercetării infracțiunii de interceptare ilegală a unei transmisii de date informatice, prevăzută la art. 441 din Codul Penal ... *291*
7.2.3 Particularități ale cercetării infracțiunii de alterare a integrității datelor informatice, prevăzută la art. 442 din Codul Penal ... *294*
7.2.4 Particularități ale cercetării infracțiunii de perturbare a funcționării sistemelor informatice, prevăzută la art. 443 din Codul Penal ... *297*
7.2.5 Particularități ale cercetării infracțiunii de desfăşurare de operațiuni ilegale cu dispozitive sau programe informatice, prevăzută la art. 444 din Codul Penal ... *300*
7.2.6 Particularități ale cercetării infracțiunii de fals informatic, prevăzută la art. 445 din Codul Penal ... *302*
7.2.7 Particularități ale cercetării infracțiunii de fraudă informatică, prevăzută la art. 446 din Codul Penal ... *304*
7.3 PARTICULARITĂȚI ALE EFECTUĂRII PRINCIPALELOR ACTIVITĂȚI CE SE ÎNTREPRIND PENTRU ADMINISTRAREA PROBELOR ... 306
7.3.1 Cercetarea la fața locului şi percheziția ... *306*
7.3.2 Conservarea datelor, ridicarea de obiecte şi înscrisuri, interceptarea transmisiilor de date ... *312*
7.3.3 Dispunerea şi utilizarea rezultatelor expertizelor ... *313*
7.3.4 Ascultarea persoanelor ... *315*

CAPITOLUL 1
INVESTIGAREA CRIMINALISTICĂ A INFRACŢIUNILOR A CĂROR SĂVÂRŞIRE PRESUPUNE TRAFICUL DE BUNURI PESTE FRONTIERĂ

1.1 Situaţia premisă ce caracterizează infracţiunile ce implică traficul de bunuri peste frontieră

Pentru a putea analiza particularităţile investigării criminalistice a infracţiunilor ce implică traficul de bunuri peste frontieră apreciez că este necesară observarea unor elemente ce conturează o stare de lucruri pe care am denumit-o situaţie premisă, infracţiunile în discuţie săvârşindu-se în condiţiile existenţei unor proceduri specifice pentru trecerea peste frontieră a diferitelor categorii de bunuri, în desconsiderarea cărora se dezvoltă şi se manifestă conduita ilicită.

Situaţia premisă, în ipoteza pe care lucrăm, este constituită din regimul vamal al României privit în ansamblul său, regim caracterizat de instituţii juridice precum: sistemul instituţional al autorităţii vamale, principiile de bază pentru aplicarea reglementărilor vamale, etapele operaţiunii de vămuire, regimurile vamale, datoria vamală. Mai trebuie subliniat aici că nici regimul vamal nu subzistă în mod independent ci acesta este circumscris şi acţionează în conexitate cu regimul privind frontiera de stat a României prevăzut de Legea 243/2002

În mod practic, cu referire directă la săvârşirea infracţiunii de contrabandă trebuie avut în vedere că:

- trecerea frontierei de stat a României de către persoane, mijloace de transport, mărfuri şi alte bunuri se face prin punctele de trecere a frontierei, deschise traficului internaţional,[1] precum şi prin alte locuri, în condiţiile stabilite prin acorduri şi înţelegeri între România şi statele vecine[2];
- trecerea frontierei de stat a mijloacelor de transport, mărfurilor şi altor bunuri se face cu respectarea legilor ce reglementează regimul vamal[3];
- în punctele de trecere se organizează şi se efectuează controlul de frontieră al persoanelor, mijloacelor de transport, mărfurilor şi altor bunuri atât la intrarea, cât şi la ieşirea din ţară[4];
- controlul efectuat la trecerea frontierei de stat române are ca scop verificarea şi constatarea îndeplinirii condiţiilor prevăzute de lege pentru intrarea şi ieşirea în/din ţară a persoanelor, mijloacelor de transport, mărfurilor şi altor bunuri[5];

[1] Art. 8 alin. 1 din Legea 243 din 29 Aprilie 2002
[2] Idem, alin. 2.
[3] Idem, alin. 4.
[4] Art. 11 alin. 1 din Legea 243/ 2002
[5] Art. 11 alin. 2 din Legea 243/ 2002

- introducerea sau scoaterea din țară a mărfurilor, a mijloacelor de transport şi a oricăror alte bunuri este permisă numai prin punctele de control pentru trecerea frontierei de stat unde acestea sunt supuse vămuirii de către autoritățile vamale[6];
- în punctele de control pentru trecerea frontierei de stat şi pe teritoriul țării sunt organizate birouri vamale care funcționează potrivit legii. Prin „birou vamal" sau „punct vamal" se înțeleg unități ale autorității vamale în care pot fi îndeplinite, în totalitate sau în parte, formalitățile prevăzute de reglementările vamale[7];
- operațiunile de vămuire se efectuează la birourile vamale şi punctele vamale de către personalul operativ al autorității vamale, sub îndrumarea şi controlul direcțiilor regionale vamale şi al Direcției Generale a Vămilor[8];
- bunurile se introduc sau se scot din țară numai prin birourile vamale[9].

În materia trecerii peste frontiera de stat a României a **armelor de foc şi muniţiilor** trebuie distins între două regimuri: un regim ce are ca obiect trecerea peste frontieră a armelor de foc şi munițiilor ca act de comerț şi un regim ce are în vedere trecerea peste frontieră de arme de foc şi muniții de către persoane fizice ca acte necomerciale, în vederea folosirii în folos personal.

- **Trecerea peste frontieră a armelor de foc şi muniţiilor de către persoane juridice, ca act de comerţ**

Trecerea peste frontieră a armelor de foc şi munițiilor, ca act de comerț constituie monopol de stat, conform art. 2 alin. 1 lit. a, coroborat cu art. 9 din Legea nr. 31/1996 privind regimul monopolului de stat[10], iar exploatarea activităților[11] ce constituie monopol de stat[12] se face de către agenții economici cu capital de stat şi privat, pe bază de licențe eliberate de Ministerul Finanțelor, cu avizul Ministerului Administrației şi Internelor[13].

Pe baza ***licenței*** – definite[14] ca fiind autorizarea acordată de stat pentru o perioadă determinată, în baza căreia o persoană fizică sau juridică poate să producă, să prelucreze ori să comercializeze, în cantitatea solicitată, şi de o anume calitate, un anume produs sau serviciu, care constituie obiectul monopolului de stat în schimbul unui tarif de licență – persoanele juridice pot trece peste frontieră arme şi muniții, urmând să le comercializeze persoanelor autorizate să le dețină, poarte şi folosească. Licențele pot fi acordate persoanelor fizice de

[6] Art. 2 alin. 1 şi 2 din Legea nr. 141/1997.
[7] Art. 2 alin. 3 şi art. 3 din Legea nr. 141/1997.
[8] Art. 8 alin. 2 din Legea nr. 141/1997.
[9] Art. 33 din Legea nr. 141/1997.
[10] Art. 2 – Constituie monopol de stat: a) fabricarea şi comercializarea armamentului, munițiilor şi explozibililor; b) ...
[11] Art. 3 alin. 1 Teza a II-a din Legea nr. 31/1996.
[12] N.A. – cu referire la trecerea peste frontieră.
[13] N.A. – în cazul operațiunilor cu arme de foc şi muniții.
[14] N.A. – definiția este conținută în cuprinsul art. 4 alin. 1 din Legea nr. 31/1996.

cetățenie română sau persoanelor juridice înmatriculate în România,[15] ele sunt nominale, neputând fi cedate direct sau indirect[16].

De subliniat este că desfăşurarea fără licență, a oricăreia dintre activitățile rezervate monopolului de stat – în fapt şi trecerea peste frontieră a armelor de foc şi munițiilor – constituie infracțiune, fiind pedepsită cu închisoare, de la 6 luni la 4 ani sau cu amendă[17].

În conformitate cu prevederile Legii 295/2004 privind regimul armelor şi al munițiilor, operațiunile cu arme şi muniții pot fi desfăşurate doar de către armurierii autorizați[18]. Sunt armurieri de drept următoarele categorii de persoane juridice:

a) instituțiile publice care au competențe în domeniul apărării, ordinii publice şi siguranței naționale, precum şi persoanele juridice aflate, potrivit legii, în subordonarea sau coordonarea acestora;

b) instituțiile publice şi unitățile aflate în subordonarea sau coordonarea celor prevăzute la lit. a), care, prin competențele conferite de lege, desfăşoară activități ce necesită deținerea şi folosirea armelor şi munițiilor, precum şi Federația Română de Tir Sportiv, Federația Română de Schi şi Biatlon, cluburile sportive afiliate acestora şi gestionarii fondurilor de vânătoare.

Se pot constitui în armurieri, la cerere, dacă îndeplinesc condițiile prevăzute de lege, societățile comerciale care nu se află în subordonarea sau coordonarea persoanelor juridice la care am făcut referire mai sus.

Armurierii, alții decât instituțiile publice, cele subordonate ori federațiile şi cluburile afiliate pot fi autorizate, la cerere, să desfăşoare următoarele operațiuni cu arme letale şi arme neletale: reparare, vânzare, cumpărare, închiriere, schimb, donație, import, export, transfer, transport, transbordare şi depozitare. Constituirea şi activitatea armurierilor care au ca obiect de activitate importul sau exportul de arme şi muniții sunt supuse controlului autorităților cu atribuții în domeniul exporturilor strategice.

În cadrul demersului ştiințific, pe baza celor arătate, apare o **problemă**: Legislația în vigoare cuprinde un concurs de texte juridice, fiecare dintre ele referindu-se la o anumită autorizație necesară pentru efectuarea unor operațiuni de import-export cu arme şi muniții – o autorizație de la Ministerul Finanțelor, o autorizație de la Ministerul Administrației şi Internelor, etc., fiecare autorizație având la bază, eventual, avize date reciproc de către ministerele implicate. În aceste condiții, se pune problema stabilirii autorizației la care se referă legiuitorul, în exprimarea textului de la art. 176 din Codul Vamal.

Este important de observat faptul că, acte de comerț, de tipul celor în discuție, pot desfăşura doar persoanele juridice care sunt autorizate de către instanțele de judecată – în sensul că acestea vor avea ca obiect de activitate efectuarea de acte de comerț cu arme de foc şi muniții. Întrucât

[15] Art. 6 alin. 1 din Legea nr. 31/1996 ca prevedere generală.
[16] Idem, art. 6 alin. 4, teza a II-a.
[17] Art. 13 alin. 1 din Legea nr. 31/1996.
[18] Legea 295/2004 defineşte armurierul ca fiind orice persoană juridică autorizată, în condițiile legii, să desfăşoare operațiuni cu arme şi muniții;

acestea au un regim juridic special, instanțele nu pot autoriza desfăşurarea unor astfel de acte comerciale, ca obiect de activitate, decât pe baza unor avize prealabile. Analizând legislația în vigoare[19], observăm că procedura, prin care o persoană juridică este abilitată să efectueze operațiuni cu arme de foc şi muniții, conține unele elemente de echivocitate.

Persoanele juridice ce se înființează ca societăți comerciale, pentru a putea efectua operațiuni de import-export cu arme de foc şi muniții, trebuie să aibă inclusă desfăşurarea unor astfel de operațiuni în obiectul de activitate. Autorizarea obiectului de activitate o face instanța de judecată competentă, respectiv, judecătoria, pe teritoriul căreia şi-a fixat sediul societatea comercială. Pentru a putea autoriza efectuarea de operațiuni cu arme şi muniții, instanțele de judecată solicită un aviz favorabil din partea organelor competente ale Ministerului Administrației şi Internelor, în a căror rază teritorială îşi au sediul societățile comerciale care solicită autorizarea.

În altă ordine de idei, persoanele juridice ce efectuează operațiuni cu arme şi muniții sunt obligate să obțină o autorizație de la organele competente ale Ministerului Administrației şi Internelor care, pentru a o elibera, vor verifica dacă solicitanții dețin spații corespunzătoare efectuării de operațiuni cu arme şi muniții, în vederea cărora se solicită autorizarea, amenajări tehnice de protecție şi sisteme de alarmare.

De asemenea, pentru a efectua operațiuni de import-export, persoanele juridice au nevoie de o licență, pe care o pot primi de la Ministerul de Finanțe, fiind nevoie pentru aceasta, printre altele, şi de un aviz favorabil din partea Ministerului Administrației şi Internelor. După obținerea licenței, este necesar ca, şi aceasta, să fie avizată de Inspectoratul General al Poliției.

Până la urmă, o persoană juridică, de câte avize şi autorizații are nevoie pentru a efectua operațiuni de import-export cu arme de foc şi muniții? Din economia textelor legale, rezultă că, în discuție intră trei autorizații şi tot pe atâtea avize de specialitate:

1. **autorizaţia pe care o dă instanţa de judecată** cu privire la obiectul de activitate, pentru care este nevoie de avizul organelor Ministerului Administrației şi Internelor, pe teritoriul de competență, al cărora se găseşte sediul persoanei juridice;
2. **autorizaţia pe care o dau organele Ministerului Administraţiei şi Internelor** pentru efectuarea de operații cu arme de foc şi muniții, după ce s-a verificat existența spațiilor, amenajărilor tehnice de protecție şi sistemelor de alarmare necesare pentru operațiunile solicitate;
3. **autorizaţia pe care o eliberează, sub denumirea de licenţă, Ministerul de Finanţe,** pe baza şi a unui aviz din partea organelor competente ale Ministerului de Interne, licență care, pentru a putea fi efectuat importul sau exportul, este necesar ca, şi ea însăşi, să fie analizată de Inspectoratul General al Poliției.

[19] Legea nr. 31/1996, Legea nr. 17/1996, Legea nr. 31/1996, HG nr. 679/1997.

În acest context, apare întrebarea: care este autorizația avută în vedere de legiuitor la formularea textului art. 176 din Codul Vamal în care este încriminată infracțiunea de contrabandă calificată ?

În opinia mea, termenului de autorizație, cuprins în formularea textului art. 176 din Codul Vamal, trebuie analizat în mod generic, soluția optimă, în interpretare, fiind aceea de operațiune de import-export autorizată. Fac această apreciere bazându-mă pe faptul că normele juridice, care prevăd autorizarea, sunt imperative, stricta interpretare ce trebuie făcută, neputând accepta existența unei autorizații care să acopere, eventual, lipsa celorlalte sau soluția unui concurs de norme juridice – toate cuprinse în legi speciale, ce reglementează domenii de activitate sinergice, fiind exclusă, din start, orice soluție ce s-ar baza pe declararea uneia sau alteia dintre normele juridice în discuție, mai specială decât alta.

Autorizarea operațiunilor de import-export care au ca obiect arme de foc şi muniții este un proces complex, etapizat, ce începe cu solicitarea autorizației de funcționare în fața instanței de judecată competente, pentru o societate comercială care să aibă ca obiect de activitate desfăşurarea de operațiuni de import-export cu arme de foc şi muniții şi se termină, odată cu avizarea de către Inspectoratul General al Poliției a unei anumite operațiuni, pe baza licențelor eliberate de Ministerul de Finanțe – abia după această avizare se poate considera că operațiunea este autorizată şi nu se mai poate pune problema săvârşirii infracțiunii de contrabandă calificată, prevăzută de art. 176 din Codul Vamal.

- **Trecerea peste frontieră a armelor de foc şi muniţiilor de către persoane fizice ca acte necomerciale**

În context, problematica trecerii peste frontieră a armelor de foc şi muniţiilor, şi, implicit, ***introducerea*** acestora ***în țară***, apreciez că trebuie tratată diferențiat pentru cetățenii români şi cetățenii străini cu domiciliul sau reşedința în România, pe de o parte, şi pentru cetățenii străini, pe de altă parte.

Astfel, ***cetățenii români, precum şi cetățenii străini cu domiciliul sau reşedința în România*** pot introduce în țară arme de foc şi muniții numai în condițiile în care sunt autorizați să procure arme. Introducerea în România se poate face numai prin punctele de trecere a frontierei de stat.

Rezidenții statelor membre ale Uniunii Europene pot intra pe teritoriul României numai cu armele letale şi muniţiile a căror procurare şi deținere este permisă în România, dacă sunt titulari ai unui ***paşaport european pentru arme de foc*** în care sunt înscrise aceste arme[20].

[20] Cu respectarea unor condiții, după cum urmează:
a) documentul să fie valabil;
b) să nu existe în acest document mențiunea că introducerea armei este interzisă pe teritoriul României;
c) în cazul armelor de vânătoare, titularul să prezinte la intrarea pe teritoriul României o invitație din partea unei asociații de vânătoare române legal constituite, iar în cazul armelor de tir, titularul să prezinte dovada că urmează să participe la un concurs de tir organizat de Federația Română de Tir Sportiv sau, după caz, de Federația Română de Schi şi Biatlon;

Persoanele la care am făcut referire pot intra pe teritoriul României cu armele neletale legal deținute, numai dacă au împlinit vârsta de 18 ani şi motivează organelor poliției de frontieră, în scris, necesitatea introducerii armei pe teritoriul României.

Cu ocazia trecerii frontierei de stat organele poliției de frontieră procedează după cum urmează:

a) în cazul armelor de foc, fac mențiuni în paşaportul european pentru arme de foc cu privire la data intrării, respectiv a ieşirii cu aceste arme;

b) în cazul armelor neletale, la intrarea în țară eliberează persoanei o adeverință de introducere în țară a acestor arme, iar la ieşire reține această adeverință.

În situația în care, pe timpul şederii în România, rezidenții statelor europene înstrăinează, pierd, li se fură sau li se distrug armele cu care au intrat, aceştia au obligația să anunțe, în condițiile legii, organele de poliție în a căror rază de competență s-a produs evenimentul, acestea eliberându-le cu această ocazie o dovadă în acest sens care va fi prezentată organelor poliției de frontieră la ieşirea din țară.

Rezidenții statelor europene care doresc să călătorească în România cu armele de foc pe care le dețin trebuie să obțină, în prealabil, *o* ***autorizație de introducere pe teritoriul României*** a acestor arme. În funcție de motivele pentru care se solicită eliberarea autorizației de introducere pe teritoriul României a armelor de foc, aceasta se poate acorda pentru o perioadă de până la un an, cu posibilitatea prelungirii acesteia, valabilă pentru una sau mai multe călătorii, după caz.

Cetățenii români care dețin, în condițiile legii, arme letale şi care doresc să călătorească cu acestea în statele membre ale Uniunii Europene pot solicita organului de poliție care le-a acordat permisul de armă eliberarea unui ***paşaport european pentru arme de foc***. Paşaportul european pentru arme de foc conferă titularului dreptul de a circula pe teritoriul statelor membre împreună cu armele şi, după caz, muniția aferentă înscrise în acest document, numai în măsura în care deținerea armelor înscrise în acest document este permisă în statul în care urmează să călătorească sau, după caz, dacă este autorizat de autoritățile competente ale acelui stat să introducă pe teritoriul său armele respective.

Persoanele care doresc să călătorească în străinătate cu arme de foc procurate din România cu scopul de a le înstrăina ulterior sunt obligate să solicite, în prealabil, organelor de poliție competente eliberarea unui ***permis de transfer în străinătate***, document care trebuie să însoțească armele până la locul de destinație. Pentru aceasta este necesară comunicarea, de către cei interesați, unor date importante pentru ținerea

---

d) în cazul armelor de vânătoare, de tir sau al armelor de colecție funcționale, cu excepția situațiilor prevăzute la lit. c), să existe în document mențiunea referitoare la existența autorizației de introducere a armelor respective în România;

e) persoana să nu prezinte pericol pentru ordinea publică, siguranța națională, viața şi integritatea corporală a persoanelor, conform datelor şi informațiilor existente la organele competente.

sub control al regimului deținerii armelor, în plan european, după cum urmează:

a) numele şi adresa vânzătorului sau persoanei care cedează şi ale cumpărătorului sau beneficiarului, respectiv ale proprietarului;

b) adresa destinatarului către care armele vor fi trimise sau transportate;

c) numărul armelor care urmează să fie transportate;

d) caracteristicile care permit identificarea fiecărei arme şi indicarea armei de foc care a făcut obiectul unui control cu privire la marcajele de identificare a armelor de foc;

e) mijloacele de transfer;

f) data plecării şi data estimativă a sosirii.

Cel mai târziu până la data ieşirii din țară a persoanei care urmează să înstrăineze armele, Inspectoratul General al Poliției Române trebuie să comunice la autoritățile competente ale statului unde urmează să fie înstrăinată arma informațiile la care am făcut referire.

Armurierii de pe teritoriul României pot efectua operațiuni de transfer de arme letale şi muniții corespunzătoare acestora către o persoană dintr-un stat membru, cu condiția obținerii prealabile a câte unui ***permis de transfer*** pentru fiecare dintre aceste operațiuni. Permisul de transfer al armelor se acordă, la cerere, de către organul de poliție în a cărui rază de competență îşi desfăşoară activitatea armurierul, în condiții identice cu cele pentru persoane fizice. Documentul trebuie să însoțească armele pe tot parcursul transferului, până la destinație, şi este supus controlului autorităților competente ale statelor membre tranzitate.

Armurierii de pe teritoriul României care sunt autorizați să desfăşoare operațiuni de import-export pot solicita acordarea unei ***autorizații de transfer fără acord prealabil***, în baza căreia pot efectua operațiuni de transfer al armelor de foc către armurieri din alte state, în care nu se condiționează aceste transferuri de acordarea unei autorizări prealabile, pe toată perioada de valabilitate a documentului, numai cu tipurile de arme şi către statele membre înscrise în autorizație. Autorizația de transfer fără acord prealabil se acordă, la cerere, de către organul de poliție în a cărui rază de competență îşi desfăşoară activitatea armurierul, pentru o perioadă de 3 ani, numai pentru tipurile de arme pentru care s-a solicitat autorizarea.

În autorizația de transfer se înscriu de către organul de poliție care o eliberează următoarele:

a. datele de identificare ale armurierului;

b. tipurile de arme care fac obiectul operațiunilor de transfer;

c. statele care permit fără acord prealabil introducerea pe teritoriul lor a tipurilor de arme care urmează să facă obiectul transferului;

d. perioada de valabilitate a autorizației.

Armurierii de pe teritoriile statelor membre care doresc să transfere arme letale şi, după caz, muniție în România trebuie să obțină, în prealabil, un permis de transfer pe teritoriul României al acestor arme,

din partea Inspectoratului General al Poliției Române. Permisul de transfer se acordă, la cerere, în următoarele condiții:

a) armurierul face dovada faptului că este autorizat de către autoritățile statului membru pe teritoriul căruia se află să efectueze transferul armelor şi, după caz, al muniților respective;

b) destinatarul de pe teritoriul României să îndeplinească condițiile prevăzute de prezenta lege pentru procurarea şi deținerea armelor care fac obiectul transferului;

c) să existe avizul Autorității Naționale pentru Omologarea Armelor şi Muniților cu privire la faptul că armele respective corespund normelor de omologare;

d) există garanții cu privire la faptul că transportul armelor pe teritoriul României urmează să se desfăşoare în condiții de securitate, potrivit legii.

Permisul de transfer al armelor, respectiv al muniților, se acordă pentru fiecare transfer în parte.

Inspectoratul General al Poliției Române întocmeşte şi transmite autorităților competente ale statelor membre lista armelor şi a muniților al căror transfer pe teritoriul României poate fi efectuat numai în baza unei autorizații fără acord prealabil.

Introducerea pe teritoriul României a armelor care fac obiectul unui transfer autorizat în condițiile este permisă de către organele poliției de frontieră, numai dacă acestea sunt însoțite de permisul de transfer.

Armurierii de pe teritoriile statelor membre care doresc să transfere arme neletale şi, după caz, muniție în România trebuie să obțină, în prealabil, o autorizație de transfer fără acord prealabil din partea Inspectoratului General al Poliției Române. Această autorizație se acordă, la cerere, cu o valabilitate de cel mult 3 ani şi trebuie să însoțească armele care fac obiectul transferului, până la destinație. Inspectoratul General al Poliției Române întocmeşte şi transmite autorităților competente ale statelor membre lista armelor neletale şi a muniților al căror transfer pe teritoriul României poate fi efectuat în baza unei autorizații fără acord prealabil.

Tranzitul, pe teritoriul României, a armelor de vânătoare, de tir, a muniților corespunzătoare acestora şi a armelor de panoplie, de către persoanele fizice se face după o procedură, care ține cont de specificitatea şi periculozitatea armelor şi muniților în cauză, după cum urmează:[21] persoanele care tranzitează România cu arme de foc şi muniții, odată ajunse la punctele de control pentru trecerea frontierei, le vor declara, după care, armele de foc şi munițiile se vor sigila, iar pe timpul traversării teritoriului românesc, persoanele în cauză au obligația să păstreze intacte sigiliile aplicate şi să nu le înstrăineze. La ieşirea din țară, poliția de frontieră va verifica integritatea şi autenticitatea sigiliilor şi dacă datele de identificare a armelor şi muniților corespund cu cele înscrise în documentul de trecere a frontierei de stat. În situația în care sigiliile nu sunt intacte ori datele nu corespund cu cele înscrise în documentul de

[21] Art. 35 alin. 1 şi 2 din Legea nr. 243/2002

trecere a frontierei de stat sau armele şi muniţiile au fost înstrăinate integral sau în parte, călătorilor în cauză li se permite trecerea frontierei doar cu aprobarea Inspectoratului General al poliţiei de Frontieră.

Legiuitorul român a considerat ***trecerea peste frontieră a substanţelor aflate sub control naţional***[22] datorită periculozităţii deosebite, pentru sănătatea populaţiei, pe care o prezintă traficul şi consumul de droguri, ca fiind deosebit de periculoasă.

În aceste condiţii, trecerea peste frontiera română a substanţelor aflate sub control naţional, este interzisă atât pentru persoanele fizice cât şi pentru persoanele juridice, indiferent de naţionalitate.

Persoanele fizice ce trec frontiera, odată cu prezentarea pentru controlul de la punctele de control pentru trecerea frontierei, au obligaţia să declare şi să predea organelor de control drogurile de risc sau de mare risc pe care le deţin. În cazul persoanelor fizice ce tranzitează teritoriul României, în funcţie de legislaţia internaţională şi cea a ţărilor de destinaţie, după declararea cantităţii şi calităţii drogurilor deţinute, se poate accepta aplicarea de sigilii şi tranzitarea teritoriului României pe baza procedurii prevăzute de art. 35 coroborat cu art. 37 din Legea nr. 243/2002[23].

Persoanele juridice, ca excepţie, pot trece peste frontieră substanţele aflate sub control naţional pe bază de licenţă, în vederea folosirii în scopuri licite, în realizarea obiectului de activitate.

Procedura de autorizare, asemănătoare cu cea descrisă pentru armele de foc şi muniţii, impune autorizarea instanţelor pentru includerea în obiectul de activitate a operaţiilor de import-export cu substanţe supuse controlului naţional, pe baza unui aviz din partea organelor competente ale Ministerului Administraţiei şi Internelor[24], după care urmează emiterea unei licenţe[25] din partea Ministerului Industriei şi Comerţului[26], de asemenea, pe baza unui aviz din partea Inspectoratului General al Poliţiei pentru fiecare operaţiune în parte.[27]

Trebuie observat că, în legislaţia română, avem două acte normative-cadru care au ca obiect substanţele aflate sub control naţional:

---

[22] Aici am considerat oportun folosirea termenului de substanţe aflate sub control naţional, în considerarea prevederilor Legii nr. 143 din 26.07.2000, privind combaterea traficului si consumului ilicit de droguri, care foloseşte termenul în art. 1, dându-i o definiţie legală. Astfel, prin substanţe aflate sub control naţional trebuie înţelese[22] – drogurile şi precursorii înscrişi în tabelele anexe la lege – tabele ce pot fi modificate prin ordonanţă de urgenţă a Guvernului, prin înscrierea unei noi plante sau substanţe, prin radierea unei plante sau substanţe ori prin transferarea acestora dintr-un tabel în altul, la propunerea ministrului sănătăţii.

[23] Pentru aspectele esenţiale în materia tranzitului a se vedea supra 1.2 în materia armelor.

[24] Avizul se dă după verificarea unor condiţii de folosire a substanţelor supuse controlului naţional – capacităţi de producţie, respectarea normelor de protecţie a muncii, spaţii de depozitare corespunzătoare, sisteme de supraveghere şi alarmare, etc.

[25]Art. 12 din ordinul nr. 36 C din 01.03.1999 privind regimul de export şi import al mărfurilor, emis de Ministerul Industriei şi Comerţului, ţinând seama, printre altele, de prevederile Legii nr. 31/1996 privind regimul monopolului de stat, cu modificările ulterioare.

[26] N.A. – întrucât pe parcursul acestei lucrări este posibil să se constate unele inadvertenţe, în ceea ce priveşte titulatura unor ministere sau organisme guvernamentale, îmi cer scuze şi arăt că astfel de inadvertenţe au apărut ca urmare a schimbărilor şi a evoluţiei în timp a politicilor, diferitelor guverne ce s-au succedat la guvernare, pertinente la domeniul analizat.

[27] Avizul în cauză are în vedere luarea unor măsuri pentru evitarea deturnării substanţelor de la scopul ilicit declarat.

Legea nr. 143/2000 privind combaterea traficului şi consumului ilicit de droguri şi Legea nr. 73/1969 privind regimul produselor şi substanțelor stupefiante, regim care se completează cu mai multe reglementări apărute după 1990 – printre care, în materia operațiunilor de import-export, şi Ordinul nr. 36 C din 1999 al Ministerului Comerțului şi Industriei.

Legiuitorul român a adoptat, în domeniu, şi Legea nr. 118/1992 pentru aderarea României la Convenția asupra substanțelor psihotrope[28], şi la Convenția contra traficului ilicit de stupefiante şi substanțe psihotrope[29], act normativ potrivit cu care prevederile celor două convenții devin parte integrantă din dreptul intern. De asemenea, tabelele conținute de convenții sunt preluate de Legea nr. 143/2000 care, introducând în legislația română termenul de substanțe aflate sub control național, precizează, făcând trimitere la fiecare tabel în parte, trei categorii, în funcție de pericolul pe care îl prezintă fiecare substanță în parte: droguri de mare risc – tabelul I şi II; droguri de risc – tabelul III; precursori – tabelul IV.[30]

Având în vedere că există trimiteri la activitățile de import-export, în textele convențiilor arătate, în continuare voi încerca să clarific unele aspecte ce țin de mecanismul operațiunilor de import-export între țările părți la cele două convenții[31].

Fiecare țară semnatară se obligă să interzică exportul şi importul substanțelor aflate sub control național[32], cu excepția cazurilor când exportatorul şi importatorul sunt unul şi celălalt autoritatea sau administrația competentă din țara sau regiunea exportatoare sau importatoare,[33]respectiv alte persoane sau întreprinderi pe care autoritățile competente din țările respective le vor autoriza, în mod explicit, în acest scop. În cazul autorizării de persoane juridice pentru efectuarea operațiunilor de import-export, autoritățile statale trebuie să exercite o supraveghere asupra tuturor persoanelor autorizate, acestea având obligația să procedeze la înregistrări astfel încât să fie cunoscute în mod precis cantitățile importate sau exportate şi identitatea importatorului şi a exportatorului[34]. Mai mult, trimiterile, care fac obiectul importurilor sau exporturilor, trebuie să fie corect marcate şi însoțite de documentele necesare[35] – documentele comerciale cum sunt facturile, listele de mărfuri, documentele de vamă, cele de transport, alte documente de expediție, trebuie să indice numele substanțelor care fac obiectul importului sau exportului, aşa cum figurează în tabele-anexă la convenții, cantitatea importată sau exportată, numele şi adresa

[28] Adoptată la Viena în 21.02.1971.
[29] Adoptată tot la Viena, dar la 20.12.1988.
[30] Art. 1 alin. 1 lit. c, d şi e din Legea nr. 143/2000.
[31] Cele două convenții au fost ratificate din toate țările care se învecinează cu România.
[32] Deşi textele convențiilor fac referiri la substanțele conținute de unul sau altul din cele 4 tabele anexă, întrucât aceste tabele sunt preluate ca atare în conținutul Legii nr. 143/2000, vom folosi în unele cazuri expresia "conținută de legea română arătată".
[33] Art. 7 alin. 1 lit. f şi art. 8 alin. 1 din Convenția asupra substanțelor psihotrope adoptată în 1971.
[34] Art. 8 alin. 2 lit. a; art. 11 alin. 1 şi alin. 5 din Convenția substanțelor psihotrope adoptată în 1971.
[35] Art. 9 alin. 1 lit. d din Convenția contra traficului ilicit de stupefiante şi substanțe psihotrope adoptată în 1988.

exportatorului, importatorului şi, atunci când este cunoscută, cea a destinatarului.

Atunci când exportul, respectiv importul, are ca obiect substanțe cuprinse în tabelul I al Convenției contra traficului ilicit de stupefiante şi substanțe psihotrope[36], *autoritățile din țara exportatoare, înainte de desfăşurarea operațiunilor, trebuie să informeze autoritățile din țara importatoare cu privire la*:

- numele şi adresa exportatorului, importatorului şi a destinatarului mărfii, când este cunoscut;
- denumirea substanței, aşa cum figurează în tabelul I;
- cantitatea de substanță exportată;
- punctul de ieşire şi data expedierii prevăzute;
- alte informații reciproc convenite între părți.

Dacă țările semnatare decid[37], pot adopta şi alte măsuri, pe care le consideră mai stricte sau mai severe decât cele arătate.

Autorizația de import-export, pentru substanțele cuprinse în tabelele I sau II[38], trebuie obținută pe un formular – model stabilit de Comisia Consiliului pentru stupefiante ce funcționează în cadrul ONU, pentru fiecare export sau import, indiferent dacă este vorba de una sau mai multe substanțe. Autorizația trebuie să cuprindă denumirea internațională a substanței sau, în absența acesteia, denumirea substanței din tabel; cantitatea exportată sau importată; forma farmaceutică; numele şi adresa exportatorului; perioada în cursul căreia trebuie să aibă loc exportul sau importul. În situația substanțelor exportate sub formă de preparat, se va indica denumirea preparatului, dacă există o asemenea denumire. Autorizația de export, mai trebuie să conțină numărul şi data certificatului de import, fiind necesară şi specificarea autorității din țara importatoare care l-a eliberat. Aşa cum reiese din cele arătate[39], potrivit prevederilor convenției, înainte de a se elibera o autorizație de export, autoritățile din țara exportatoare vor solicita să se prezinte o autorizație de import eliberată de autoritățile din țara importatoare care să ateste că importul substanței sau substanțelor solicitate a fost aprobat. Autorizația de import va fi prezentată în fața autorităților din țara exportatoare de către persoana juridică sau instituția care solicită autorizația de export.

Autorizația de export va fi anexată, în copie la fiecare expediere la care se referă. De asemenea, guvernul țării exportatoare va adresa o copie a autorizației de export guvernului țării importatoare sau regiunii importatoare, în cazul federațiilor sau confederațiilor.

După efectuarea importului, guvernul țării sau regiunii importatoare are obligația să remită guvernului țării sau regiunii exportatoare,

[36] Substanțe considerate droguri de mare risc de legea română.
[37] Art. 10 alin. 1 lit. b din Convenția contra traficului ilicit de stupefiante şi substanțe psihotrope, adoptată în 1988.
[38] Art. 12 din Convenția asupra substanțelor psihotrope adoptată în 1971 sub titlul de „Dispoziții referitoare la comerțul internațional" instituie o adevărată procedură pentru desfăşurarea operațiunilor de import-export, procedură ce stă la baza celor ce le vom arăta în continuare.
[39] N.A. – Existența unei autorizații de import care să precedă eliberarea unei autorizații de export.

autorizația de export, împreună cu o atestare, care să certifice cantitatea efectiv importată. Procedura este valabilă, ca principiu şi în cazul substanțelor cuprinse în tabelul II.

Părțile semnatare ale convenției îşi vor lua toate măsurile în vederea interzicerii exporturilor sub formă de expedieri adresate unei bănci, unei căsuțe poştale, unui antrepozit vamal sau unei persoane juridice, alta decât cea al cărei nume figurează în autorizația de export. Toate expedierile, care se fac pe teritoriul unui stat parte la convenție sau sosesc pe teritoriul unui asemenea stat, fără a fi însoțite de o autorizație de export, vor fi reținute de autoritățile competente.

În cazul tranzitului, nu se va autoriza trecerea în direcția unei alte țări, de către autoritățile statelor părți ale convenției, pentru nici o expediere de substanțe aflate sub control, decât în cazul când copia după autorizația de export pentru expediere este prezentată, indiferent dacă marfa este sau nu descărcată din vehiculul care o transportă.

Autoritățile competente ale țării sau regiunii, prin care tranzitul substanțelor aflate sub control este autorizat, vor lua toate măsurile pe care le consideră necesare, pentru a se evita abaterile de la ruta stabilită a transportului către o altă destinație, decât aceea care figurează pe copia autorizației de export. Există posibilitatea de a se cere schimbarea rutei, însă guvernul țării de tranzit va analiza cererea ca şi cum ar fi vorba despre un export din țara de tranzit către țara noii destinații.

Se interzice, de asemenea, orice tratament ce s-ar putea aplica substanțelor aflate sub control, de natură să le modifice caracterul, fără consimțământul autorităților competente din țara în care se efectuează operația.

Există posibilitatea ca una din țările semnatare să ratifice[40] tuturor celorlalte părți, prin intermediul secretariatului general, că ea interzice importul în țara sa sau într-una din regiunile sale, pentru una sau mai multe substanțe conținute în tabelele convenției, specificate în notificarea sa. Ca urmare a ratificării, toate celelalte țări semnatare vor lua măsurile necesare pentru ca nici una din substanțele menționate în notificare să nu fie exportate în țara sau regiunea părții care a făcut notificarea. Partea care a făcut notificarea poate să autorizeze importul substanțelor cu privire la care a făcut notificarea, eliberând pentru fiecare caz în parte un permis special de import, în care să se specifice cantitățile determinate de substanțe sau de preparate ce conțin substanțe cu privire la care a făcut notificarea.

Textele celor două convenții, relativ la trecerea peste frontieră, pe lângă cele arătate, mai conțin referiri la obligații ale transportatorilor comerciali[41], cu privire la evitarea situațiilor de acces neautorizat la mijloacele de transport şi la încărcătură, precum şi situațiilor de folosire a mijloacelor lor de transport, pentru săvârşirea de infracțiuni. De asemenea, pentru evitarea presiunilor asupra teritoriilor naționale cu expedieri de substanțe aflate sub control parțial, țările semnatare

[40] Art. 13 din Convenția asupra substanțelor psihotrope adoptată în 1971.
[41] Art. 15 din Convenția contra traficului ilicit de stupefiante şi substanțe psihotrope adoptată în 1988.

beneficiază de drepturi lărgite pentru controlul şi supravegherea zonelor şi porturilor libere şi, chiar, a navelor care navighează în apele internaţionale.

Legea nr. 300/2002, privind regimul juridic al precursorilor folosiţi la fabricarea ilicită a drogurilor – ce reglementează regimul juridic al precursorilor folosiţi la fabricarea ilicită a drogurilor, autorizarea şi desfăşurarea operaţiunilor cu precursori, precum şi măsurile de combatere a operaţiunilor ilicite cu precursori – detaliind problematica precursorilor amintiţi, aşa cum am văzut, şi de Legea 143/2000, instituie norme specifice pentru importul-exportul precursorilor. Substanţele chimice care sunt folosite în mod frecvent la fabricarea ilicită a drogurilor, denumite **precursori –** atât în Legea 143/2000, cât şi în Legea 300/2002 – sunt prevăzute în anexa nr. 1 a Legii 300/2002, anexă ce preia substanţele cuprinse în Anexa 4 a Legii 143/2000, fiind adăugate şi alte substanţe, cu privire la care se apreciază că pot fi folosite la fabricarea de droguri.

Nu insist asupra priorităţii uneia sau a alteia dintre anexe deoarece nu se poate pune o asemenea problemă, fiecare, în parte, fiind caracteristică unui anumit regim. Atunci când demersul ştiinţific este centrat pe analiza precursorilor, în legătură cu folosirea acestora la cultivarea, producerea sau fabricarea ilicită a drogurilor de mare risc, trebuie avută în vedere Anexa 4 a Legii 143/2000. Dacă obiectul demersului ştiinţific îl constituie regimul juridic al precursorilor folosiţi la fabricarea ilicită a drogurilor, autorizarea şi desfăşurarea operaţiunilor cu precursori, precum şi măsurile de combatere a operaţiunilor ilicite cu precursori, atunci trebuie luată în considerare Anexa 1 a Legii 300/2002

Substanţele, înscrise în anexa nr. 1, a Legii 300/2002, se clasifică în trei categorii[42], în raport cu gradul de risc şi posibilitatea înlocuirii acestora cu alte substanţe în cadrul procesului de fabricare ilicită a drogurilor, precum şi pentru asigurarea desfăşurării normale a operaţiunilor legale cu precursori, anexa nr. 1 putând fi completată, prin înscrierea unor substanţe noi, ori modificată, prin eliminarea altor substanţe sau prin transferarea acestora dintr-o categorie în alta, prin ordin al ministrului sănătăţii şi familiei.

Exportul şi importul precursorilor[43] se efectuează de către operatori autorizaţi şi care au obţinut:

- **Avizul Inspectoratului General al Poliţiei**, pe baza unor documente, stabilite prin regulamentul pentru aplicarea dispoziţiilor Legii 300/2002, documente de natură a crea convingerea că, substanţele vor fi folosite doar pentru realizarea unor scopuri licite, un rol central având declaraţia de utilizare finală sau declaraţia de utilizare.
- **Autorizaţia eliberată de către Ministerul Sănătăţii şi Familiei**, după obţinerea avizului prealabil şi obligatoriu al Inspectoratului General al Poliţiei, pentru precursorii din categoriile I şi

[42] Art. 3 alin. 2 şi 3 din Legea 300/2002
[43] Art. 6 combinat cu art.4 din L 300/2002

II; pentru precursorii din categoria a III-a este necesar avizul emis de Ministerul Industriei şi Resurselor, cu unele excepții nerelevante pentru posibilitatea de folosire la producerea de droguri - precursorii autorizați să fie desfăcuți prin rețeaua comercială către populație, în limitele şi în cantitățile stabilite prin regulamentul pentru aplicarea dispozițiilor prezentei legi, la propunerea Ministerului Industriei şi Resurselor.

- **Licența emisă de Ministerul Afacerilor Externe**.

În cazul operatorilor, care solicită avizul pentru obținerea licenței de export, aceştia trebuie să prezinte şi licența importatorului, precum şi declarația de utilizare finală a partenerului extern. Pentru substanțele din categoriile I şi a II-a prevăzute în anexa nr. 1 este necesară şi obținerea unui certificat de export, eliberat de Ministerul Sănătății şi Familiei.

Autorizația privind activitățile cu precursori[44] este netransmisibilă şi valabilă timp de 3 ani de la data emiterii, această durată putând fi prelungită succesiv, pe perioade de câte 3 ani.

În ceea ce priveşte ***trecerea peste frontieră a materialelor nucleare şi a altor materii radioactive***, din punctul de vedere al investigării infracțiunilor prevăzute de Codul Vamal, infracțiunea de contrabandă calificată, prevăzută de art. 176 cuprinde o exprimare generică - materii radioactive. Corespondent, din punct de vedere al terminologiei, Legea nr. 111 din 10.10.1996, privind desfăşurarea în siguranță a activităților nucleare, modificată şi completată prin Legea nr. 16 din 08.01.1998, defineşte în Anexa 2, la litera „n", termenul de material radioactiv[45] şi la litera „s", termenul de produs radioactiv.[46]

Având în vedere „sensibilitatea" deosebită a domeniului, deşi nu sunt cunoscute alte luări de poziții în doctrină sau soluții în practica judiciară, consider ca oportună extinderea termenului de materii radioactive, utilizat de legiuitor în formularea textului art. 176 din Codul Vamal, la toate bunurile cu caracter special, al căror regim de import-export îl reglementează Legea nr. 111/1996.

Astfel, în art. 2, se specifică „in terminis", faptul că Legea 111/1996 are ca obiect, printre altele, reglementarea regimului de import-export a obiectelor şi instalațiilor nucleare; a materialelor nucleare şi radioactive, inclusiv al combustibilului nuclear, al deşeurilor radioactive şi al dispozitivelor generatoare de radiații ionizate; informațiile nepublicate, aferente materialelor, dispozitivelor şi echipamentelor pertinente pentru proliferarea armelor nucleare sau a altor dispozitive nucleare explozive; dispozitivele şi echipamentele[47] prevăzute în anexa 1[48].

---

[44] Art. 19 din Legea 300/2002

[45] Orice material, în orice stare de agregare care prezintă fenomenul de radioactivitate, inclusiv deşeurile radioactive.

[46] Orice material radioactiv obținut în cursul procesului de producere ori de utilizare a unui combustibil nuclear sau orice material care a devenit radioactiv prin expunere la radiații, cu excepția radioizotopilor care au atins stadiul final de preparare şi sunt susceptibile de a fi utilizați în scopuri ştiințifice, medicale, speciale, sociale, comerciale sau industriale.

[47] Lit. a, c, f, şi e.

[48] Anexa cuprinde materialele nucleare ale căror proprietăți sunt adecvate utilizării în producerea energiei de origine nucleară; dispozitivele sau echipamentele special concepute pentru a fi utilizate în instalații din ciclul combustibilului nuclear sau adecvate utilizării lor în acest scop; dispozitive sau echipamente special concepute pentru a fi utilizate în fabricarea acelor materiale nenucleare care pot fi folosite în

Legea română[49] interzice[50] importul sau exportul de arme nucleare şi de dispozitive nucleare explozive, în general. De asemenea, este interzis importul deşeurilor radioactive[51], cu excepția situațiilor în care, importul decurge nemijlocit din prelucrarea, în afara teritoriului României, a unui export, anterior autorizat, de deşeuri radioactive, inclusiv combustibilul nuclear ars, pe baza unor acorduri internaționale sau contracte încheiate cu parteneri comerciali, cu sediul în străinătate, în condițiile prevăzute de legislația română.

Efectuarea de operațiuni de import-export cu materii radioactive, se poate face în urma unui proces de autorizare[52]. Pot fi autorizate doar persoanele juridice române, în urma solicitării lor exprese, ca urmare a respectării prevederilor legislației în vigoare, persoanelor fizice fiindu-le interzis să desfăşoare operațiuni cu materii radioactive. După ce instanțele de judecată autorizează, în cadrul obiectului de activitate, desfăşurarea de operațiuni cu materii radioactive, persoana juridică interesată trebuie să solicite autorizație din partea Comisiei Naționale pentru Controlul Activităților Nucleare, ce funcționează în subordinea Guvernului[53].

În sensul legii române[54], prin autorizație în domeniul nuclear, trebuie înțeles: documentul emis de autoritatea națională competentă în domeniul nuclear, pe baza unei evaluări de securitate nucleară şi control, către o persoană juridică, la cererea acesteia, pentru desfăşurarea unei activități nucleare.

Autorizația de import sau/şi de export se eliberează[55] de către Comisia Națională pentru controlul Activităților Nucleare, numai dacă sunt respectate următoarele condiții:

- solicitantul autorizației este în măsură să demonstreze probitatea persoanelor cu activitate de control decizional asupra operațiunilor de import sau de export, pentru care solicită eliberarea autorizației, în conformitate cu reglementările în vigoare;
- în cazul importului, solicitantul autorizației se angajează să asigure respectarea prevederilor legilor române şi a angajamentelor internaționale asumate de România în domeniul energiei nucleare, să livreze produsele şi informațiile numai către beneficiari autorizați în acest scop şi să raporteze de îndată comisiei asupra intrării în țară a produselor şi informațiilor importate;

producerea energiei de origine nucleară, cât şi acele dispozitive sau echipamente care sunt adecvate utilizării în aceleaşi scopuri; dispozitive sau echipamente esențiale pentru fabricarea dispozitivelor sau echipamentelor ce pot fi utilizate la instalații ce folosesc combustibil nuclear sau sunt adecvate pentru utilizarea lor în acest scop sau pentru fabricarea materialelor nenucleare adecvate utilizării în producerea energiei de origine nucleară.

[49] Art. 6 din Legea nr. 111/1996.

[50] Printre alte operațiuni precum cercetarea, experimentarea, dezvoltarea, fabricarea, tranzitul, detonarea, etc.

[51] art. 7 din Legea nr. 111/1996.

[52] Asemănător cu cel descris pentru bunurile speciale ce constituie obiectul primelor două capitole.

[53] Art. 8 alin. 1 coroborat cu art. 4 din Legea nr. 111/1996.

[54] Definiția cuprinsă în anexa 2 la litera d la Legea nr. 11171996.

[55] Art. 22 alin. 1 lit. a-c din Legea nr. 111/1996.

- în cazul exportului, solicitantul a obținut de la partenerul său extern garanțiile necesare, din care să rezulte că, acesta nu îl va folosi în scopuri care să prejudicieze obligațiile internaționale asumate de România ori siguranța națională. La fel ca în cazul importatorului, exportatorul trebuie să raporteze de îndată comisiei asupra ieşirii din țară a produselor şi a informațiilor pentru care a solicitat autorizație de export[56].

Pentru importul instalațiilor cu funcționalitate proprie, pentru importul fiecărui tip distinct de material radioactiv, de dispozitiv generator de radiații ionizante, de aparatura de control dozimetric al radiațiilor ionizante sau al gradului de contaminare radioactivă, de material sau dispozitiv utilizat în scopul protecției împotriva radiațiilor ionizante, de mijloc de containerizare sau de transport special amenajat în acest scop, este necesară obținerea, în prealabil[57], a unei autorizații de produs, model tip, emisă de Comisia Națională pentru Controlul Activităților Nucleare[58]. Sursele-etalon de radiații[59] şi mijloacele de măsurare, în domeniul radiațiilor ionizante, pentru a putea fi importate, trebuie să aibă aprobare de model, eliberată de Biroul Român de Metrologie Legală şi să fie verificate metrologic, în conformitate cu legislația Română.

După obținerea autorizației, persoanele juridice trebuie să se adreseze Ministerului Industriei şi Comerțului pentru **licența de import-export**, licență ce se va elibera în conformitate cu prevederile Ordinului 36 C, din 01.03.1999, privind regimul de export şi import al mărfurilor. Direcția Generală a Vămilor va controla şi va admite[60] intrarea sau ieşirea din țară, pe baza autorizației emise de Comisia Națională pentru Controlul Activităților Nucleare, a bunurilor pentru care se impune o asemenea autorizație.

Deşi procedura de autorizare se poate considera încheiată odată cu obținerea licenței de import-export, nu trebuie uitat faptul că, atât importatorul, în cazul importurilor de materii radioactive, cât şi exportatorul au obligația să raporteze Comisiei Naționale pentru Controlul Activităților Nucleare despre intrarea, respectiv ieşirea – în şi din – țară a materiilor radioactive.

Pentru a evita situația în care s-ar introduce pe teritoriul național bunuri destinate folosirii de către populație, Legea nr. 111/1996 instituie[61] ***o obligație în sarcina Ministerului Sănătății***, potrivit cu care, acesta are obligația[62] să supravegheze gradul de contaminare radioactivă a bunurilor provenite din import, destinate utilizării pe teritoriul României. În mod practic, este necesar ca, la intrarea în țară,

[56] Art. 22 alin. 2 din Legea nr. 111/1996.
[57] Înaintea autorizării operațiunii ca atare.
[58] Art. 23 alin. 1 din Legea nr. 111/1996.
[59] Alin. 2 al art. 23 din Legea nr. 111/1996.
[60] Art. 42 din Legea nr. 111/1996.
[61] Art. 39 alin. 1 lit. a.
[62] Printre altele precum supravegherea contaminării cu materiale radioactive a produselor alimentare, pe întreg circuitul alimentar, a surselor de apă, etc.

organele abilitate de control pentru trecerea frontierei[63], să analizeze din punct de vedere al contaminării radioactive fiecare partidă de bunuri introduse în țară, destinate a fi utilizate pe teritoriul României.

În context, se pune problema regimului juridic pe care îl vor avea bunurile comune, contaminate radioactiv. Problema implică consecințe de natură practică deosebită, fiind cunoscută preocuparea multora de a scăpa de tehnologii sau deşeuri incomode. Oare obiecte de natură comună, cu regim vamal comun, în măsura în care sunt contaminate radioactiv, pot fi considerate materii radioactive, în sensul art. 176 din Codul Vamal, cu consecințe juridice subsecvente specifice? Eu apreciez că da – în măsura în care, un bun oarecare, un transport întreg sau numai o parte din acesta, este contaminat radioactiv, se poate considera că bunul respectiv a devenit material radioactiv, în sensul definiției prevăzute de anexa 2, lit. „n", din Legea nr. 111/1996, întrucât prezintă fenomenul de radioactivitate, fiind contaminate cu radionuclizi în concentrații superioare limitelor de exceptare. În aceste condiții, trebuie subliniat rolul deosebit ce revine organelor Ministerului Sănătății, ce îşi desfăşoară activitatea în punctele de control pentru trecerea frontierei, în vederea prevenirii introducerii pe teritoriul țării a unor bunuri care, fiind contaminate radioactiv, ar putea prezenta un pericol deosebit pentru sănătatea populației.

Consider că ***importul unor bunuri contaminate radioactiv***, întrucât nu poate beneficia persoanelor juridice autorizate să-şi desfăşoare activitatea în domeniul nuclear, nu poate fi autorizat.

Cu privire la combustibilul nuclear, combustibil care, datorită caracteristicilor de volum şi greutate reduse, este relativ căutat pentru a fi traficat, trebuie arătat, că acesta este prohibit la deținere și, implicit, la introducerea sau scoaterea din țară pentru persoanele fizice – aceste operațiuni fiind permise doar persoanelor juridice şi numai în urma procesului de autorizare descris mai sus.

Trebuie observat că, în plan practic, ***trecerea peste frontieră*** implică transportul materiilor radioactive, depozitarea şi un întreg proces tehnologic şi economic, autorizarea importurilor presupunând din partea Comisiei Naționale pentru Controlul Activităților Nucleare o verificare a întregului proces de valorificare a materiilor radioactive importate. Vrând, nevrând, o persoană juridică, pentru a putea obține o autorizație de import, atât în măsura în care cere autorizarea importului sau/şi pentru desfăşurarea unor activități subsecvente de valorificare a importurilor, cât şi dacă aceste activități sunt desfăşurate de alte persoane juridice, depinde de realizarea şi altor condiții[64], pe lângă cele impuse expres pentru autorizarea operațiunilor de import-export, după cum urmează:

◊ este în măsură să demonstreze calificarea profesională, pe funcții, a personalului propriu, cunoaşterea de către acesta a cerințelor reglementărilor privind securitatea nucleară şi protecția împotriva radiațiilor ionizante, precum şi probitatea persoanelor pe timpul

[63] Art. 21 din Legea nr. 56/1992 republicată în 2000.
[64] Art. 18 alin. 1 lit. a-o.

construcției şi funcționării instalației, sau în conducerea altor activități nucleare, dintre cele menționate la acel articol;

◊ dă dovadă de capacitate organizatorică şi responsabilitate în prevenirea şi limitarea consecințelor avariilor, cu posibile efecte cu impact negativ asupra vieții şi sănătății personalului propriu, populației, mediului, proprietățile terților sau asupra patrimoniului propriu;

◊ răspunde ca restul personalului propriu, care asigură funcționarea instalației, să aibă nivelul necesar de cunoştințe specifice funcției pe care o îndeplineşte, privind exploatarea instalației, în condiții de securitate nucleară, riscurile asociate şi măsurile de securitate nucleară aplicabile;

◊ ia toate măsurile necesare, la nivelul normelor tehnologice şi ştiințifice în vigoare, pentru a preveni producerea daunelor care ar rezulta în urma construcției şi funcționării instalației;

◊ instituie o asigurare sau orice altă garanție financiară care să-i acopere răspunderea pentru daune nucleare, cuantumul, natura şi condițiile asigurării sau garanției fiind conforme celor prevăzute de lege şi de convențiile internaționale la care România este parte;

◊ răspunde de luarea măsurilor necesare pentru prevenirea amestecului de orice natură sau pentru înlăturarea perturbărilor datorate oricăror terți în procesul decizional, în timpul construcției şi pe durata funcționării instalației nucleare;

◊ propune un amplasament al instalației care nu contravine prevederilor legale şi intereselor publice prioritare, cu privire la necontaminarea apei, aerului şi solului, şi nu afectează funcționarea altor instalații situate în vecinătate;

◊ dispune de aranjamente materiale şi financiare corespunzătoare şi suficiente pentru colectarea, transportul, tratarea, condiționarea şi depozitarea deşeurilor generate din propria activitate, precum şi pentru dezafectarea instalației nucleare, atunci când va înceta definitiv activitatea autorizată, şi a achitat contribuția pentru constituirea Fondului pentru gospodărirea deşeurilor şi defectare;

◊ instituie şi menține un sistem conform reglementărilor specifice de protecție împotriva radiațiilor ionizante;

◊ instituie şi menține un sistem conform reglementărilor specifice de protecție fizică a combustibilului nuclear, a materialelor nucleare şi a produselor şi deşeurilor, precum şi a instalațiilor nucleare, inclusiv a depozitelor de combustibil nuclear, de materiale nucleare şi, de produse şi deşeuri;

◊ instituie şi menține un sistem autorizat de asigurare a calității în activitatea proprie şi se asigură ca furnizorii săi de produse şi de servicii, cât şi subfurnizorii acestora, în lanț, instituie şi mențin propriul lor sistem controlat de asigurare a calității;

◊ instituie şi menține un sistem propriu, aprobat, de pregătire a intervenției în caz de accident nuclear;

◊ instituie şi menține un sistem în conformitate cu reglementările de aplicare a garanțiilor nucleare;

◊ deține toate celelalte acorduri, autorizații şi avize prevăzute de lege;

◊ instituie şi menţine un sistem de informare a publicului în conformitate cu reglementările legale.

Pentru evitarea unor accidente, ipoteză în care, datorită periculozității domeniului, ar apărea consecințe dezastruoase, chiar la nivel social, persoanele juridice, ce îşi desfăşoară activitatea în domeniul nuclear, au nevoie şi de o ***autorizare de asigurare a calității în domeniul nuclear***[65], a activităților de aprovizionare, proiectare, fabricare, construcție-montaj, reparare şi întreținere pentru produsele, serviciile şi sistemele care sunt clasificate ca fiind importante pentru securitatea instalației nucleare. Astfel, un importator, indiferent dacă va desfăşura sau nu activități de valorificare a importurilor, după ce va obține autorizația de import şi va efectua importul, pentru a valorifica obiectul importului, în măsura în care este vorba de produse sau sisteme declarate ca importante pentru securitatea unei instalații nucleare, va trebui să obțină o autorizare a calității produselor şi sistemelor importante.

Concluzionând, apreciez că autorizarea operațiunilor de import-export cu materii radioactive, implică un grad ridicat de complexitate, datorită faptului că, deşi, în esență, procedura este comună – autorizarea obiectului de activitate, autorizație din partea organului de specialitate competent, licența din partea Ministerului Industriei şi Comerțului, comunicare despre trecerea peste frontieră adresată organului de specialitate care a autorizat activitatea – apar importante aspecte particulare, ce țin de legăturile între activitatea de import-export şi activitățile de valorificare a produselor importate, respectiv de fabricare a celor exportate, în materie de autorizări, iar într-un plan aparte apare necesitatea autorizării de calitate pentru exercitarea activității din domeniul nuclear.

Regimul juridic al ***trecerii peste frontieră de substanțe chimice toxice şi precursori ai acestora*** este reglementat de Legea nr. 56, din 16.04.1997, pentru aplicarea prevederilor Convenției privind interzicerea dezvoltării producerii, stocării şi folosirii armelor chimice şi distrugerea acestora[66]. Convenția arătată a fost ratificată de România prin Legea nr. 125, din 19.12.1994.

Prin **substanță chimică toxică** se înțelege orice substanță chimică[67] care, prin acțiunea sa chimică asupra proceselor biologice, poate cauza moartea, incapacitate temporară sau vătămare permanentă la om sau la animale, indiferent de originea sa, sau de metoda de producere şi, indiferent dacă se obține în instalații, în muniții binare sau în altă parte.

Prin **precursori**[68] se înțelege: orice reactiv chimic care participă, în orice fază, la producerea, prin orice metode, a unei substanțe chimice toxice, inclusiv orice component de bază al unui sistem chimic binar sau multicomponent.

Cele două definiții trebuie acceptate şi analizate în contextul preocupării pentru interzicerea, dezvoltarea, producerea, stocarea sau

[65] Art. 24 alin. 1 din Legea nr. 111/1996.
[66] Semnată la Paris în 13 ianuarie 1993.
[67] Art. 1 alin. 2 din Legea nr. 56/1997, art. 2 din Legea nr. 125/1994.
[68] Art. 1 alin. 3 din Legea nr. 56/1997, art. alin. 3 din Legea nr. 125/1994.

folosirea armelor chimice, acestea având în vedere[69] substanțele chimice toxice şi precursorii lor, cu excepția celor destinate unor scopuri neinterzise prin Convenția de la Paris din 1993[70], atâta timp cât tipurile şi cantitățile sunt conforme cu asemenea scopuri; munițiile şi dispozitivele concepute special pentru a provoca moartea sau alte vătămări, prin acțiunea toxică a substanțelor chimice, care ar fi puse în libertate, ca urmare a folosirii unor asemenea muniții şi dispozitive; orice echipament conceput special pentru a fi utilizat în legătură cu folosirea munițiilor ce utilizează substanțe chimice toxice.

Legea nr. 56/1997 arată, în legătură cu substanțele chimice toxice şi precursorii lor, că, acestea sunt considerate[71] **produse strategice**, importul şi exportul acestora fiind supuse controlului şi autorizării prin licențe. Datorită periculozității deosebite a acestor substanțe, legiuitorul român[72] a supus controlului şi autorizării, pe lângă operațiunile de import-export, desfăşurate de persoanele juridice abilitate ca acte de comerț, şi activitățile necomerciale de dobândire, din afara teritoriului național, precum şi cele de transfer în afara teritoriului național.

Procedura de autorizare presupune, pentru persoanele juridice, într-o ***primă etapă***, autorizarea, în cadrul obiectului de activitate, de către instanțele de judecată, a activităților de import-export cu substanțe toxice şi cu precursorii lor.

Trebuie observat că, operațiunile cu aceste substanțe, sunt permise[73] numai în scopuri neinterzise, Convenția acceptând ca astfel de scopuri: scopuri industriale, agricole, de cercetare, medicale, farmaceutice sau alte scopuri paşnice; scopuri de protecție – în relație directă cu protecția împotriva substanțelor chimice toxice şi armele chimice; scopurile militare, care nu au legătură cu utilizarea armelor chimice şi care nu depind de utilizarea proprietăților toxice ale substanțelor chimice ca metodă de război; scopuri pentru asigurarea respectării legilor, inclusiv combaterea dezordinilor publice. Substanțele chimice toxice şi precursorii lor, ce constituie obiectul regimului de autorizare sunt conținuți diferențiat în listele 1, 2 şi 3 din anexa 1, a Legii nr. 56/1997.

Etapa a II-a, în cadrul procesului de autorizare, presupune adresarea unei cereri Agenției Naționale de Control al Exporturilor Strategice şi al Interzicerii Armelor Chimice, în vederea obținerii unei autorizații pentru efectuarea de operațiuni cu substanțe toxice şi precursori ai acestora. De remarcat este că, oricărei persoane[74], în orice situație[75], i se interzice dezvoltarea, producerea, dobândirea, deținerea sau transportul către alte persoane direct sau indirect de arme chimice;

[69] Art. 1 alin. 1 din Legea nr. 56/1997.
[70] Convenția privind interzicerea dezvoltării, producerii, stocării şi folosirii armelor chimice şi distrugerea acestora; în continuare urmând a fi folosit doar termenul de Convenție.
[71] Art. 20 alin. 1 din Legea nr. 56/1997.
[72] Art. 20 alin. 2 din Legea 56/1997.
[73] Art. 14 coroborat cu art. 1 alin. 7 din Legea nr. 56/1997.
[74] În sensul Legii nr. 56/1997 – art. 3 alin. 2 şi 3 – prin persoane sunt avute în vedere persoanele fizice de cetățenie română, străinii şi apatrizii rezidenți în România aflate pe teritoriul României sau în afara teritoriului național, în conformitate cu dreptul internațional; persoanele juridice române; autoritățile publice române.
[75] Art. 3 alin. 1 din Legea nr. 56/1997.

folosirea de arme chimice; angajarea, în orice fel, de pregătiri militare pentru folosirea armelor chimice; ajutarea, încurajarea sau determinarea, în orice fel, a altor persoane să se angajeze într-o activitate interzisă prin lege; utilizarea ca mijloace de război a substanțelor pentru combaterea dezordinilor publice.

Agenția Națională de Control al Exporturilor Strategice şi a Interzicerii Armelor Chimice este organul de specialitate[76] al Guvernului României[77], care supraveghează şi coordonează, prin Direcția de control a interzicerii armelor chimice, toate activitățile, privind regimul aplicării Convenției, privind interzicerea dezvoltării, producerii, stocării şi folosirii armelor chimice şi distrugerea acestora. În materia trecerii peste frontieră, Agenția asigură controlul importului şi exportului de substanțe chimice toxice şi precursori ai acestora, eliberând autorizații în vederea obținerii licențelor de import-export şi certificate de utilizator final, pentru importurile de substanțe chimice interzise în listele anexă la Legea nr. 56/1997. de asemenea, agenția are obligația să notifice Organizației pentru Interzicerea Armelor Chimice, cu sediul la Haga, transferurile de substanțe chimice înscrise în Lista 1 cu cel puțin 30 de zile înainte de efectuarea lor.

Cererea, pentru autorizarea importurilor sau exporturilor de substanțe chimice înscrise în Lista 1[78], trebuie adresată Agenției Naționale de Control al Exporturilor Strategice şi a Interzicerii Armelor Chimice cu cel puțin 60 de zile[79] înainte de efectuarea operațiunii. Persoanele juridice, ce solicită autorizarea efectuării de operațiuni de import-export, au obligația[80] să transmită anual Agenției o declarație detaliată, cu privire la operațiunile efectuate în anul calendaristic precedent, până la data de 01 Martie a fiecărui an, cu specificarea cantităților şi a utilizării finale pentru fiecare substanță şi fiecare țară implicată. Pentru substanțele şi precursorii cuprinşi în Lista nr. 3, este necesară declararea cantităților care au făcut obiectul importurilor ori exporturilor şi destinația lor finală, pentru fiecare substanță şi țară implicată[81], însă termenul de depunere a cererilor este mai îngăduitor[82], iar Agenția nu mai are obligația să notifice Organizației pentru Interzicerea armelor chimice, operațiunea.

În cazul exporturilor, autorizația de export pentru substanțele chimice toxice şi precursorii lor este condiționată[83] de prezentarea unui certificat de utilizator final, eliberat de autoritatea de stat abilitată din țara de destinație a exportului, ce va conține mențiuni cu privire la

[76] În cuprinsul capitolului, în legătură cu aceasta va fi folosit termenul de Agenție.
[77] Art. 4 alin. 1-5 din Legea nr. 56/1997.
[78] Lista cuprinde substanțe chimice toxice şi precursorii considerați mai periculoşi, de unde şi un regim mai restrictiv specific acestor substanțe.
[79] Art. 3 alin. 1 înserează cu privire la persoanele care importă sau exportă substanțe chimice toxice înscrise în Lista 1 că acestea sunt obligate să comunice Agenției despre aceasta, cu cel puțin 60 de zile înainte de efectuarea operațiunii. Noi apreciem că, în contextul reglementărilor legale, comunicarea se face într-un mod adecvat prin cererea pentru autorizarea operațiunilor de import-export.
[80] Art. 8 alin. 2 coroborat cu art. 13 alin. 1 lit. b din Legea nr. 56/1997.
[81] Art. 10 alin. 2 din Legea nr. 56/1997.
[82] Întrucât Legea nu-l specifică acesta rămâne la dispoziția Agenției.
[83] Art. 21 alin. 2 şi 3 lit. a-e.

utilizarea substanțelor ce constituie obiectul exportului numai pentru scopuri neinterzise de Convenție; asemenea obligației de a nu le reexporta; tipurile şi cantitățile; utilizarea finală; denumirea şi adresa utilizatorului final.

Întrucât autorizațiile pentru efectuarea operațiunilor de import-export sunt nominale şi se eliberează pentru fiecare operațiune în parte, mai trebuie observat că, operațiunile în cauză, cu substanțele înscrise în Lista nr. 1[84], pot fi efectuate numai cu statele părți la Convenție şi numai pentru scopuri de cercetare, medicale, farmaceutice sau de protecție, importatorii din aceste state, în cazul exportului, respectiv importatorii români, în cazul importului, având obligația de a nu le reexporta unui stat terț. În aceste condiții, Agenția are obligația de a verifica, pentru fiecare operațiune solicitată la autorizare, țara de destinație şi scopul pentru care respectivele substanțe sunt importate în acea țară.

Operațiunile de import-export cu substanțe chimice cuprinse în Lista nr. 2[85] nu pot fi efectuate, de asemenea, decât cu statele părți la Convenție. Substanțele chimice înscrise în Lista nr. 3[86], pot fi exportate către state care nu sunt părți la Convenție.

Etapa a III-a în cadrul procesului de autorizare, presupune solicitarea unei licențe de import sau export, după caz, de la Ministerul Industriei şi Comerțului[87], în baza prevederilor legale privind monopolul de stat.[88]

Odată cu această etapă, se poate considera procesul de autorizare încheiat, urmând ca operațiunile de import sau export, pentru care se parcurge întregul proces de autorizare, să se considere autorizate, în sensul art. 176 din Codul Vamal.

În ceea ce priveşte ***regimul de trecere peste frontiera al materiilor explozive,*** acesta este reglementat de Legea 126, din 27.12.1995 – privind regimul materiilor explozive.

Prin **materii explozive** se înțeleg[89]: explozivii propriu-ziși, amestecurile explozive, pirotehnice şi simple, mijloacele de inițiere, cele auxiliare de aprindere, precum şi orice alte substanțe sau amestecuri de substanțe destinate să dea naştere la reacții chimice instantanee, cu degajare de căldura şi gaze la temperatură ridicată. Potrivit legii[90], producerea de materii explozive şi orice operațiune de import-export cu acestea, sunt permise numai persoanelor fizice şi juridice care sunt înregistrate şi posedă autorizații, în acest sens, eliberate de organele prevăzute de lege. Consider că, trebuie subliniată, permisivitatea legii, care acceptă posibilitatea ca persoanele fizice să efectueze operațiuni de import-export cu materii explozive. În acest sens, art.7, chiar dacă nu face referire expresă la acest tip de operațiuni, reiterează faptul că, persoanele

[84] Art. 22 alin. 1 şi 2 din Legea nr. 56/1997.
[85] Art. 23 alin. 1 din Legea nr. 56/1997.
[86] Art. 23 alin. 3 din legea nr. 56/1997.
[87] Vezi Ordinul 36C/1999 al Ministerului Industriei şi Comerțului privind desfăşurarea operațiunilor de import-export.
[88] Vezi Legea nr. 18/1996 cu modificările la zi.
[89] Art.1 alin.2 din Legea 126/1995.
[90] Art2 din Legea 126/1995.

fizice au dreptul să utilizeze, să transporte, să depoziteze, să experimenteze şi să mânuiască materii explozive, dacă sunt autorizate şi înregistrate conform legii[91].

În condițiile, în care operațiuni de import-export cu materii explozive, pot fi efectuate atât de către persoane fizice, cât şi de către persoane juridice, pentru ambele categorii fiind necesară autorizarea, trebuie observat că persoanele juridice pot efectua operațiuni de import-export cu materii explozive doar ca acte de comerț, lucru care nu este valabil şi pentru persoanele fizice, de unde două ipoteze distincte de analizat, în materie de obținere a autorizării.

Pentru ca o ***persoană juridică*** să efectueze operațiuni de export-import cu materii explozive, este necesar ca acestea să parcurgă un ***proces de autorizare***[92], ce debutează prin autorizarea obiectului de activitate de către instanța de judecată competentă, continuă prin obținerea autorizației de specialitate de la organele investite în acest sens prin lege, urmând a fi autorizată fiecare operațiune, în parte, de către Ministerul Industriei şi Comerțului; se va desfăşura operațiunea, după care este necesară notificarea acesteia la organele care au dat autorizația de specialitate.

În context, apreciez că trebuie observate unele aspecte cu privire la organele de specialitate investite să elibereze autorizația pentru efectuarea de operațiuni cu materii explozive, să dea avizele de specialitate pentru autorizarea obiectului de activitate şi unde să se notifice fiecare operațiune de import-export, în parte. Dacă, în cazul celorlalte bunuri special analizate, era un singur organ, în cazul materiilor explozive, autorizația provine de la două organe, fiecare aparținând unui alt minister – Inspectoratul de stat teritorial pentru protecția muncii şi Inspectoratul de Poliție al Județului sau Direcția de Poliție a Municipiului Bucureşti, competente, după caz.[93] Fiind vorba de două organe, s-ar putea aprecia că este vorba de două autorizații, însă Legea stipulează[94] că este vorba despre ***o autorizație emisă în comun***. Obligația autorizării subzistă şi pentru persoanele juridice care efectuează operațiuni cu obiecte artizanale şi de distracție, pe bază de amestecuri pirotehnice[95].

Autorizația, emisă în comun de către Inspectoratul de stat teritorial pentru protecția muncii şi Inspectoratul de poliție al județului sau Direcției Generală de Poliție a Municipiul Bucureşti, se eliberează la solicitarea persoanelor interesate, pe o durată determinată[96], existând posibilitatea prelungirii, prin avizare, în condițiile legii. Ea cuprinde precizări cu privire la activitățile autorizate[97], fiind interzisă

[91] N.A. - este exceptată de la acest regim pulberea necesară confecționării cartuşelor pentru arme de vînatoare-art.7 din Legea 126/1995.
[92] Asemănător cu cel descris cu privire la celelalte categorii de bunuri comune al căror regim de import-export a fost analizat în cadrul acestui capitol.
[93] Art. 8 alin. 1 şi 2 din Legea nr. 126/1995.
[94] Art. 9 alin. 2 din Legea nr. 126/1995.
[95] Art. 8 alin. 3 din Legea nr. 126/1995.
[96] Art. 8 alin. 4 din Legea nr. 126/1995.
[97] Producție, transport, folosire, import-export, depozitare, experimentare, etc.

concesionarea drepturilor autorizate sau efectuarea activităților înscrise în autorizație, prin interpuşi neautorizați.

În ceea ce priveşte ***persoanele fizice***, acestea nu pot efectua operațiuni cu materii explozive, ca acte de comerț. Este necesară doar autorizarea din partea instituțiilor abilitate, din Ministerul Muncii şi Protecției Sociale şi Ministerul de Interne.

Autorizațiile, pentru desfăşurarea de operațiuni cu materii explozive, pot fi eliberate numai în măsura în care sunt îndeplinite condițiile de transport, depozitare şi paza, stabilite prin normele legale[98].

1.2 Direcţii metodologice de urmărit în cercetarea infracţiunilor de contrabandă şi contrabandă calificată prevăzute de art. 175 şi art. 176 din Codul Vamal

Principalele probleme pe care trebuie să le rezolve cercetarea infracțiunilor de contrabandă[99] sunt: activitatea ilicită desfăşurată; făptuitorii şi calitatea lor; bunurile care constituie obiectul tranzitării ilicite; condițiile ce caracterizează activitatea ilicită; urmările săvârşirii infracțiunii; persoanele care cunosc date despre împrejurările ce caracterizează activitatea ilicită; legătura activității infracționale cercetate cu segmente ale crimei organizate şi existența concursului de infracțiuni; condițiile şi împrejurările care au favorizat săvârşirea infracțiunii.

1.2.1 Activitatea ilicită desfăşurată

Lămurind această problemă, organul de urmărire penală va stabili în concret modul de trecere peste frontieră a bunurilor ce constituie obiectul material al infracțiunilor de contrabandă – bunuri comune[100] sau speciale[101].

Contrabanda – caracterizată ca făcând parte din categoria infracțiunilor de fraudă, deoarece implică, în cazul săvârşirii, o activitate de amăgire, de inducere în eroare a autorității vamale[102] – presupune, în plan acțional, trecerea peste frontieră de bunuri în condiții de fraudă – în ipoteza impusă de legiuitor – prin alte locuri decât cele stabilite pentru controlul vamal sau fără autorizația specială necesară.

Astfel, dacă *bunurile comune* supuse regimului vamal, au fost trecute peste frontieră prin alte locuri decât cele stabilite pentru controlul vamal, vom fi în prezența infracțiunii de contrabandă, prevăzută de art. 175 din Codul Vamal, conduita legală prescrisă impunând ca,

---

98 Art. 13, 14, 15, 16 şi 17 alin. 1 din Legea nr. 126/1995.

99 Cu privire la logica expunerii şi la formularea problemelor a se vedea şi **V. Berchean** – Metodologia investigării infracțiunilor – curs de criminalistică, Edit. „Paralela 45", Piteşti, 1998, pag. 216-233.

100 Prin bunuri comune înțelegem orice alte bunuri decât cele ce constituie obiectul material al infracțiunii de contrabandă calificată prevăzută de art. 176 din Codul Vamal (N.A.).

101 Prin bunuri speciale înțelegem bunuri precum armele, munițiile, materiile explozive, radioactive, produse şi substanțe stupefiante şi psihotrope, precursori ai acestora, produse şi substanțe toxice, bunuri ce constituie obiectul material al infracțiunii de contrabandă calificată prevăzută de art. 176 din Codul Vamal (N.A.).

102 A se vedea considerațiile din capitolul 2, iar pentru identitate de opinii **C. Voicu, F. Sandu, A. Boroi, I. Molnar** – Drept penal al afacerilor, Edit Rosetti, Bucureşti 2002, pag 260

introducerea sau scoaterea din țară a mărfurilor, mijloacelor de transport şi a oricăror bunuri, să se desfăşoare prin punctele de control pentru trecerea frontierei[103]. În situația în care bunurile comune au fost trecute peste frontieră prin incinta punctelor de control pentru trecerea frontierei şi acestea au fost sustrase sau s-a încercat sustragerea lor de la vămuire, activitatea ilicită descrisă va constitui contravenția prevăzută de art. 386 lit. „a" din Regulamentul Vamal.

Pentru *bunurile speciale* legea este mult mai puțin permisivă, existența infracțiunii de contrabandă calificată fiind condiționată, prin prisma problemei cercetată, doar de trecerea frontierei de stat – indiferent dacă este vorba de frontiera terestră, aeriană sau pe apă – neinteresând dacă trecerea s-a făcut cu ocolirea punctelor de control a trecerii frontierei sau prin incinta acestora. În situația în care metodele sau mijloacele folosite de făptuitor pentru trecerea peste frontieră a bunurilor speciale întrunesc elementele constitutive ale altor infracțiuni vom fi în situația unui concurs de infracțiuni – contrabanda calificată cu folosirea de acte nereale, folosirea de acte falsificate, infracțiuni de corupție, etc.

Dacă trecerea de bunuri peste frontieră prin alte locuri decât cele stabilite pentru controlul vamal nu ridică probleme deosebite în interpretare – trecerea frontierei de stat a României de către persoane, mijloace de transport, mărfuri şi alte bunuri trebuind să se facă numai prin punctele de control pentru trecerea frontierei, deschise traficului internațional, unde se organizează şi se efectuează controlul de frontieră, atât la intrarea cât şi la ieşirea din țară – în cazul contrabandei calificate, unde este implicată noțiunea de autorizație, lucrurile capătă o complexitate deosebită, situație, în care consider necesar să fac trimitere la considerațiile cu privire la regimul juridic al trecerii peste frontieră pentru unele bunuri cu regim special, prezentate atunci când am făcut referire la situația premisă. Aceste bunuri constituie obiectul material al infracțiunii de contrabandă calificată, iar activitatea de investigare criminalistică trebuie să aibă în vedere regimul juridic al trecerii peste frontieră pentru fiecare categorie de bunuri în parte, mai ales în condițiile prevederilor art. 182 din Codul Vamal, potrivit cu care, dacă trecerea peste frontieră a unor anumite mărfuri sau bunuri constituie infracțiuni cuprinse în alte legi, fapta se pedepseşte în condițiile şi cu sancțiunile prevăzute în acele legi, dacă sunt mai aspre.

În vederea lămuririi acestei probleme organele abilitate vor avea de efectuat diferite activități de supraveghere şi control toate materializate prin constatarea în flagrant a infracțiunilor de contrabandă ori constatarea post factum în situația în care bunurile sunt trecute peste frontieră, au o proveniență străină certă ca produs finit ori ca materii prime folosite în procesul de fabricație şi nu se pot prezenta acte de proveniență.

[103] Art. 2 alin. 1 din Codul Vamal.

1.2.2 Făptuitorii şi calitatea lor

Pe lângă faptul că importanța rezolvării acestei probleme rezidă în aceea că făptuitorii sunt subiecții răspunderii penale, cercetarea va trebui să lămurească aspecte legate de identitatea şi cetățenia acestora, dacă au avut calitatea de angajați, reprezentanți ori alte persoane care au acționat în folosul unor persoane juridice, pentru aplicarea art. 180 din Codul Vamal, dacă erau angajați şi aveau îndatoriri legate de efectuarea controlului vamal, etc.

Consider că este necesar a atrage atenția asupra faptului că practica judiciară evidențiază, în legătură, atât cu săvârşirea contrabandei prevăzute de art. 175 din Codul Vamal, cât şi cu săvârşirea contrabandei calificate prevăzute de art. 176 din Codul Vamal, o activitate infracțională mult mai extinsă în care este implicat un număr mare de persoane care îşi au repartizate în cadrul acestei activități diferite roluri şi sarcini, iar, un lucru foarte important, multe dintre acestea ocupă funcții importante în serviciul diferitelor autorități şi instituții statale de care se folosesc pentru a „uşura" traseul mărfii de contrabandă pentru utilizatorii finali.

Aspectele legate de săvârşirea acestor infracțiuni de către două sau mai multe persoane înarmate ori constituite în bandă vor fi analizate în subsecțiunea destinată tratării condițiilor ce caracterizează activitatea ilicită, apreciind că împrejurările arătate sunt strâns legate de modul de operare folosit pentru săvârşirea infracțiunilor.

Practica judiciară pune în evidență că, cel puțin din punct de vedere statistic, infracțiunile de contrabandă sunt săvârşite de către persoane de naționalitate română care cunosc bine împrejurările de loc şi timp corespunzătoare golurilor de natură diferită ce apar în activitatea organelor investite cu atribuțiuni în domeniu, împreună sau în legătură cu cetățeni străini interesați în activitatea infracțională. O categorie aparte o reprezintă cetățenii români rezidenți în străinătate sau cu dublă cetățenie care, reîntorcându-se în România stabilesc legături infracționale şi înființează împreună cu acestea adevărate filiere capabile să transporte cantități de mărfuri de contrabandă.

În ceea ce îi priveşte pe cetățenii străini trebuie observat că aceştia, ca regulă, evită să se implice direct în activități de contrabandă, în forma prevăzută de art. 175 din Codul Vamal, datele problemei schimbându-se atunci când este vorba despre bunurile speciale, la care face referire art. 176.

Pentru rigoarea demersului ştiințific, îmi permit să detaliez separat unele considerente legate de făptuitori, în practica organelor judiciare observându-se o anumită specializare a infractorilor.

Contrabanda, în forma simplă, presupune trei segmente de activitate:

1. procurarea mărfurilor şi aducerea acestora într-o zonă în care să fie posibilă pregătirea lor – dacă aceasta este necesară – pentru trecerea frontierei de stat a României,
2. trecerea mărfurilor peste frontiera de stat a României cu ocolirea punctelor de control

3. preluarea mărfurilor după trecerea frontierei şi luarea măsurilor pentru distribuirea şi valorificarea lor

Ca regulă, activitățile corespunzătoare aducerii mărfurilor în imediata vecinătate a frontierei şi chiar trecerii frontierei, presupun concursul unor persoane, ce sunt cetățeni ai altui stat. Atunci când este vorba despre cantități importante de mărfuri, contrabanda nu poate fi concepută fără concursul unor grupuri infracționale de la granița țărilor vecine, chiar s-ar pune problema unui adevărat război, dacă s-ar nesocoti teritoriul acestor grupuri, iar contrabandiştii cunosc regulile şi le respectă – infractorii se respectă, cu certitudine, mai mult între ei, decât respectă reprezentanții autorității de stat.

Activitatea infracțională, de pe teritoriul României, a constituit subiect de dispută între infractorii români şi cei de altă cetățenie. Odată cu trecerea timpului, infractorii români, se pare că, s-au impus ca singuri parteneri viabili. Asta a fost posibil, în condițiile în care, reprezentanții grupărilor străine s-au confruntat cu o atenție deosebită, atât din partea mediului specific de afaceri din România, cât şi din partea organelor de anchetă, mai ales în condițiile în care rezultatele activităților infracționale trebuiau să fie folosite pentru finanțarea unor grupuri de rebeli, dizidenți, rețele de spionaj sau de terorism.

În ceea ce priveşte bunurile speciale, situația este asemănătoare, teritoriul românesc a fost disputat de, iar, în cele din urmă a fost adjudecat de infractorii autohtoni, odată cu organizarea acestora în grupuri capabile să desfăşoare activități, independent de amestecul altor grupuri din exterior. Drogurile şi, nu numai, sunt aduse în zona de frontieră după care sunt preluate şi valorificate de infractorii români, fiind situații rare când livrarea are loc la uşă, întrucât riscul se plăteşte, prețul crescând în măsura în care bunurile speciale sunt transportate pe teritoriul României, de către rețelele străine.

Am arătat, că activitatea infracțională este complexă, mult mai extinsă decât ar părea la prima vedere, fiind implicat un număr mare de persoane, ce îşi au repartizate în cadrul acestei activități diferite roluri şi sarcini. Consider că ancheta unei activități ilicite ce presupune şi săvârşirea infracțiunii de contrabandă trebuie să urmărească, în strânsă legătură cu faptele, şi gradul de implicare a persoanelor, numărul şi calitatea acestora, rolul pe care îl are fiecare persoană participantă în ansamblul activității infracționale. *Nimeni nu este mulțumit doar cu trecerea peste frontieră a unor bunuri, fie ele chiar şi speciale, activitatea infracțională trebuie valorificată, şi nu oricum, ci în aşa fel încât să producă profituri maxime iar pentru aceasta este nevoie de mai mulți oameni, de legături infracționale diverse care să participe la depozitarea, pregătirea pentru distribuție, distribuirea bunurilor, urmărirea dealerilor, încasarea sumelor de bani cuvenite, luarea măsurilor necesare pentru conservarea şi dezvoltarea activității infracționale, gestionarea sumelor de bani folosite în activitatea ilicită şi reintroducerea lor în circuitul economic de suprafață, recunoscut şi protejat de comunitatea socială.*

În funcție de caracterul şi celelalte particularități ale fiecărei persoane în parte anchetatorii vor fundamenta modul de abordare al făptuitorilor pe timpul urmăririi penale, procedeele tactice de ascultare, posibilitatea folosirii de confruntări, reconstituiri, etc.

1.2.3 Bunurile care constituie obiectul tranzitării ilicite

Cercetarea contrabandei va fi interesată, înainte de toate, dacă bunurile care sunt tranzitate peste frontiera de stat a României sunt bunuri comune sau speciale, fiecare categorie, în parte, beneficiind de un regim juridic propriu, cu consecința încadrării juridice ca infracțiune de contrabandă (art. 175) sau ca infracțiune de contrabandă calificată (art. 176).

Ca aspect operativ, căutarea şi găsirea bunurilor tranzitate ilicit – ca priorități în anchetă – pot constitui scopul desfăşurării unor activităţi cum ar fi: controale, razii, supraveghere vamală, percheziţii desfăşurate la domiciliul unor persoane fizice, la locul unde îşi desfăşoară activitatea persoane juridice, etc.

De asemenea, identificarea mărfurilor sau bunurilor este importantă în vederea aplicării prevederilor art. 183, din Codul Vamal, care arată că în situația în care acestea nu se găsesc, infractorul va fi obligat la plata echivalentului lor în bani, iar în situația în care se găsesc, vor constitui obiectul măsurii de confiscare specială.

Mai trebuie observat, aici, că există şi excepții în ceea ce priveşte bunurile care pot constitui obiect material al infracțiunilor de contrabandă, practic bunuri care nu constituie obiect al aplicării regimului vamal. Astfel, nu vor fi avute în vedere ființele umane atât în viață cât şi după ce au decedat, organele, sângele, sperma şi alte țesuturi umane, în măsura existenței lor independente de corpul unui om, eventual ca parte dintr-o bancă specializată, acestea neputând fi acceptate ca obiect material al infracțiunii de contrabandă[104]. De asemenea, nu se poate face contrabandă cu documente declarate secrete sau cu creația intelectuală privită ca obiect al dreptului de proprietate intelectuală, precum şi cu extensia acesteia – fluxurile informatice sau informatizate.

De observat şi faptul că operațiunile cu bunurile speciale ce constituie obiectul contrabandei calificate constituie obiect de reglementare pentru infracțiuni speciale legate de regimul fiecărei categorii în parte, practic persoanele ce săvârşesc contrabanda calificată sunt implicate şi în săvârşirea infracțiunilor la regimul fiecărei categorii de bunuri speciale.

[104] N.A. – cele arătate constituie obiectul de reglementare al Legii 2 /1998 privind prelevarea şi transplantul de țesuturi şi organe umane şi al Legii 678/2001 privind prevenirea si combaterea traficului de persoane

1.2.4 Condiţiile ce caracterizează activitatea ilicită – locul, timpul, modul de operare

Locul unde s-a săvârşit tranzitarea ilicită de bunuri peste frontiera României este important, înainte de toate pentru corecta încadrare juridică, aşa cum am arătat, pentru existența infracțiunii de contrabandă în forma simplă este necesar ca bunurile să fie trecute peste frontieră prin alte locuri decât cele stabilite pentru controlul vamal, această condiție nefiind impusă pentru infracțiunea de contrabandă calificată.

Din punct de vedere operativ locul unde s-a realizat trecerea peste frontieră a bunurilor oferă posibilitatea descoperirii, fixării, ridicării şi valorificării tuturor urmelor şi mijloacelor materiale de probă ce au legătură cu activitatea infracțională prin efectuarea activității de cercetare la fața locului. De asemenea locul şi ***timpul*** prezintă importanță pentru formarea cercului de bănuiți, căutarea şi identificarea rapidă a martorilor oculari sau a altor persoane care pot cunoaşte informații despre activitatea ilicită desfăşurată. Tot astfel, cunoscând locul şi timpul când s-a săvârşit infracțiunea de contrabandă, anchetatorii au posibilitatea să valorifice datele privitoare la frecvența comiterii unor astfel de fapte într-un anumit loc şi pe această bază, să intensifice măsurile de supraveghere şi să creeze condițiile de intervenție şi depistare operativă a persoanelor implicate[105].

În ceea ce priveşte, modalitățile faptice de săvârşire – ***modul de operare*** – acestea prezintă pentru organele de urmărire penală o importanță deosebită atât pentru formarea corectă a cercului de bănuiți, cât şi pentru identificarea eventualilor martori. Legea stabileşte[106] ca agravantă în raport cu modul de operare săvârşirea infracțiunilor vamale de una sau mai multe persoane înarmate ori constituite în bandă. Astfel că organele de anchetă trebuie să stabilească dacă fapta a fost comisă de infractori înarmați precum şi dacă aceştia au acționat sau nu în bandă.

În acest sens trebuie observate prevederile art. 151 din Codul Penal al României potrivit cu care prin „***persoane înarmate***” trebuie avute în vedere persoanele care au asupra lor instrumente, piese sau dispozitive astfel declarate prin dispoziții legale precum şi orice alte obiecte de natură a putea fi folosite ca arme şi care au fost întrebuințate pentru atac. Noțiunea de bandă trebuie interpretată ca o asociere a făptuitorilor, preexistentă săvârşirii contrabandei înființată, în scopul de a obține venituri şi alte avantaje din săvârşirea de infracțiuni şi care îşi desfăşoară activitatea pe bază de reguli, ierarhii şi asumarea de sarcini în cadrul planurilor de acțiune pe baza cărora pregătesc săvârşirea de infracțiuni, pun în aplicare rezoluția infracțională valorifică produsul infracțiunii, etc. De asemenea, prin săvârşirea contrabandei de ***două sau mai multe persoane***, trebuie înțeles că cei doi sau mai mulți participanți pot avea calitatea de autori, instigatori sau complici, cel puțin unul dintre ei fiind autor. Această interpretare presupune ca infractorii să nu se afle, cu

[105] **V. Berchesan**, op. cit., pag. 230.
[106] Art. 179 din Codul Vamal.

obligativitate, la locul săvârşirii infracțiunii, mai mult poate fi acceptată atât participația concomitentă cât şi cea subsecventă.

1.2.5 Urmările săvârşirii infracţiuni

Ca urmare a săvârşirii infracțiunii de contrabandă prevăzută de art. 175 din Codul Vamal, statul român este prejudiciat cu sume importante care rezultă prin neplata nici unui impozit sau taxă legată de marfa introdusă fraudulos în circuitul economic, pornind de la taxele vamale şi mergând până la taxa pe valoarea adăugată neplătită de un comerciant – să zicem ultimul în lanț – care desface cu amănuntul. Aşa cum se observă prejudiciul începe a fi generat de contrabandă şi se dezvoltă exponențial mărindu-şi dimensiunile precum un bulgăre de zăpadă prin săvârşirea în concurs a altor infracțiuni.

Deşi legiuitorul nu leagă o anume consecință juridică de urmările săvârşirii infracțiunilor de contrabandă, nu este lipsit de interes a sublinia că în condițiile unei activități organizate şi sistematice, care să aibă ca obiect doar, trecerea frauduloasă peste frontieră de bunuri comune, pe lângă faptul că se creează venituri ilicite uriaşe, apar şi implicații la nivelul economiei naționale – falimente, blocaje financiare, etc. – element important care ar putea fi luat în considerare de către instanțe la pronunțarea hotărârilor.

În ceea ce priveşte săvârşirea infracțiunii de contrabandă calificată, dat fiind natura bunurilor speciale ce constituie obiectul său material, urmările pot fi foarte grave pentru viața şi sănătatea cetățenilor priviți atât la nivel individual cât şi la nivel de comunitate.

Trebuie observat că indiferent de natura ei – simplă sau calificată – *contrabanda săvârşită în mod organizat creează venituri ilicite tentante care acumulându-se produc perturbări importante în cadrul unui sistem economic şi implicații deosebite legate de criminalitatea transnațională, relațiile politice între state, alimentarea terorismului internațional, rețelelor de spionaj, etc.*

Întrucât este legată de problema în discuție apreciem oportun a prezenta, aici, unele considerente legate de efectele juridice ale normei prevăzute la art. 147 alin. 3 din Codul Vamal potrivit cu care în cazul infracțiunilor vamale, datoria serveşte la determinarea temeiului de pornire a urmăririi penale şi a pedepselor penale.

Înainte de toate, trebuie observat că cel puțin principial legiuitorul prin incriminarea unor conduite ilicite ca infracțiuni vamale a urmărit respectarea regimului vamal, concept complex care presupune printre altele şi plata datoriei vamale – de altfel o sursă principală de alimentare a bugetului de stat. ***Neplata datoriei vamale***, singurul prejudiciu legat de alimentarea bugetului direct şi palpabil, pentru mulți la o analiză superficială, nu este decât un segment al urmărilor pe care poate să le aibă săvârşirea infracțiunilor de contrabandă. Acceptarea neplății datoriei vamale ca rezultat şi principal temei pentru începerea urmăririi penale în cadrul cercetării infracțiunilor de contrabandă o considerăm periculoasă, neştiințifică şi, oricum, aplicabilă doar ipotezei prevăzute de art. 175 din

Codul Vamal, bunurile speciale având un regim, fundamental, diferit în ceea ce priveşte stabilirea şi plata datoriei vamale.

Să luăm spre analiză o ipoteză banală, cum ar fi aceea în care un grup de infractori încearcă să tranziteze ilicit frontiera de stat cu o cantitate importantă de bunuri (30-40 tone) exceptate de la plata de taxe vamale ocolind punctele de control pentru trecerea frontierei. În condițiile în care vor fi surprinşi în flagrant, interpretând în mod restrictiv prevederile art. 147 alin. 3 din Codul Vamal, ar urma să se dea o soluție de neîncepere a urmăririi penale, pentru o faptă care nu a generat o neplată a datoriei vamale, însă, altfel cu urmări importante dincolo de alte considerente tot în planul nealimentării bugetului de stat – odată introdusă în mod fraudulos în circuitul economic o cantitate de bunuri generează, întrucât ea se va manifesta în planul economiei subterane, care nu se supune ca funcționalitate, acțiune, împărțirea şi valorificare profiturilor, etc. nici unei forme juridice – prin neplata impozitului pe profit, a taxei pe valoarea adăugată, a contribuției pentru asigurări sociale – în fapt neplata nici unei taxe sau impozit.

În această situație, deşi nu s-a creat o stare de pericol pentru neplata datoriei vamale, întrucât aceasta nu există, s-a adus un prejudiciu grav regimului vamal astfel reglementat ca să asigure intrarea şi ieşirea din țară de mărfuri şi bunuri la vedere, pentru alimentarea unei economii care să funcționeze şi să prospere cu rezultatul implicit al onorării tuturor obligațiilor fiscale.

Într-o altă ipoteză, infractorii trec granița ocolind punctele de control pentru trecerea frontierei cu o cantitate importantă de bunuri care generează datorie vamală, sunt surprinşi şi odată cu aceasta doresc să întocmească declarația vamală şi chiar virează în contul administrației vămilor o sumă de bani egală cu plata datoriei vamale. Ce soluție urmează să dea organele judiciare ? – neînceperea urmăririi penale pe motivul lipsei de prejudiciu, sau, eventual, scoatere pe acelaşi motiv.

De asemenea, infractorii au autorizație dar cu toate acestea trec bunuri speciale peste frontieră ocolind punctele de control pentru trecerea frontierei sau au autorizație, trec prin incinta punctelor de control pentru trecerea frontierei încercând să ascundă controlului vamal bunuri speciale, etc.

Considerăm că nu trebuie uitat că infracțiunile de contrabandă sunt infracțiuni de pericol, nu a fost incriminată neplata datoriei vamale, ci nerespectarea într-un plan mai larg, a regimului vamal – pentru existența acestora fiind necesară trecerea de bunuri peste frontiera de stat, în condițiile art. 175 sau art. 176 din Codul Vamal, conduită care a fost considerată prin ea însăşi periculoasă fără să fie urmată în mod subsecvent şi obligatoriu de neplata datoriei vamale.

Desigur, norma juridică de la art. 147 alin. 3 din Codul Vamal există şi nu poate să nu producă efecte juridice. Ceea ce trebuie analizat cu discernământ este modul său de interpretare. Se poate considera că era necesară o asemenea prevedere tocmai pentru a stimula pe cei care săvârşesc infracțiuni de contrabandă să achite datoria vamală în ideea unui tratament sancționator mai blând.

Concluzionând, apreciem că infracțiunile de contrabandă există şi trebuie cercetate ca atare indiferent de existența sau cuantumurile unei datorii vamale element, care trebuie să rămână, important în materia individualizării tratamentului sancționator, în ceea ce priveşte analiza şi interpretarea unor împrejurări de fapt în legătură cu stabilirea vinovăției, în raport cu orice alt element, chiar important în cadrul cercetării, mai puțin, deci, existența infracțiunii.

1.2.6 Persoanele care cunosc date despre împrejurările ce caracterizează activitatea ilicită

Am considerat necesar să enunțăm această problemă în ideea sublinierii dificultății identificării martorilor şi obținerea de la aceştia a unor date utile cauzei. Dat fiind specificul său, contrabanda se săvârşeşte în condiții de maximă clandestinitate, cât mai ferită de privirile indiscrete ale celor care nu sunt angrenați în activitatea infracțională. Totuşi analizând sistemul de referință spațiio-temporal, precum şi modalitățile concrete de săvârşire, apreciem că martorii trebuie identificați în rândul unor categorii de persoane precum[107]: cetățeni care domiciliază ori desfăşoară activități economice în zona de frontieră sau în imediata vecinătate a punctelor de control pentru trecerea frontierei; membrii ai echipajelor şi personalul de bord al navelor şi aeronavelor ce transportă mărfuri sau alte bunuri; lucrătorii care au încărcat mărfuri în mijloacele de transport, le-au descărcat sau le-au transportat dintr-un mijloc în altul; salariați din cadrul comisionarilor vamali sau altor agenți economici care au ca obiect de activitate operații de import-export; persoane care lucrează la depozite unde a fost păstrată marfa de contrabandă până la valorificare; persoane care au cumpărat marfa de contrabandă fără să cunoască proveniența ilicită a acesteia; persoane din anturajul infractorilor.

În funcție de fiecare persoană în parte se va analiza pe baza rezultatelor activităților pregătitoare şi se vor folosi în ideea obținerii de informații pe baza cărora să se lămurească toate aspectele activității infracționale.

1.2.7 Legătura activităţii infracţionale cercetate cu segmente ale crimei organizate şi existenţa concursului de infracţiuni

Săvârşirea infracțiunilor de contrabandă face parte dintr-un complex infracțional şi nu trebuie privită ca un act disparat, marea criminalitate economico-financiară îşi are una dintre surse în contrabandă. Fenomenul infracțional a evoluat mult în lumea contemporană, crima organizată controlează sau, acceptând, totuşi, o nuanță de relativitate, tinde să controleze orice domeniu în care săvârşirea de infracțiuni poate aduce venituri mari, în aşa fel încât săvârşirea contrabandei ca o ocupație sau meserie, ca principală sursă de asigurare a veniturilor nu mai poate fi acceptată, nici măcar spre studiu, în afara acestei organizări.

[107] **V. Bercheşan**, op. cit., pag. 231.

Plecând de la cele arătate, cu privire la concursul de infracțiuni, infracțiunile de contrabandă se săvârşesc în concurs cu o gamă largă de infracțiuni împotriva persoanei împotriva autorității, infracțiuni de serviciu sau în legătură cu serviciul, infracțiuni de fals, infracțiunii care împiedică înfăptuirea justiției, trecerea frauduloasă a frontierei, folosire de acte nereale sau folosire de acte falsificate, evaziune fiscală, etc. În susținerea celor arătate se pot da exemple multe, fiind uşor de observat că o activitate infracțională în domeniu cercetat presupune săvârşirea în concurs a mai multor infracțiuni.

Spre exemplu, pentru a trece o cantitate de bunuri comune frontiera de stat şi a le valorifica este necesar elaborarea unui plan, stabilirea de sarcini precise în cadrul unui grup de infractori organizați structural şi funcțional, stabilirea de legături infracționale peste hotare, luarea unor măsuri pentru a nu fi surprinşi în timpul trecerii frontierei de stat, iar în condițiile surprinderii, pentru ripostă şi asigurarea scăpării, eventual folosind arme, asigurarea şi depozitarea mărfurilor după trecerea frontierei, stabilirea de legături în vederea valorificării mărfurilor, etc. De asemenea, în condițiile traficului de droguri este necesară stabilirea de legături în exterior pentru organizare, stabilirea mai multor variante de trecere a frontierei şi pe cât posibil securizarea acestora – mituirea sau compromiterea de funcționari, găsirea de persoane care pentru avantaje neînsemnate să rişte şi să-şi asume răspunderea în cazul în care ar fi surprinşi, etc. – găsirea unor locuri de depozitare şi prelucrare, înființarea şi funcționarea unor rețele de distribuție şi a unor rețele de securizare a primelor, etc.

Indiferent de activitatea infracțională constatată, în prima fază ancheta trebuie neapărat extinsă cu privire la toți participanții şi la toate aspectele activității infracționale, săvârşirea infracțiunilor de contrabandă presupunând prin existența lor săvârşirea unor alte infracțiuni atât în vederea desfăşurării elementului material, pe întreaga durată a desfăşurării acestuia, cât şi pentru valorificarea produsului infracțional şi introducerea în circuitul economic al sumelor de bani imense obținute din activitatea ilicită.

1.2.8 Condiţiile şi împrejurările care au favorizat săvârşirea infracţiunilor de contrabandă

Legat de combaterea şi prevenirea săvârşirii infracțiunilor de contrabandă trebuie arătat că un rol important îl ocupă combaterea activității rețelelor de infractori, o mai bună conlucrare între instituțiile destinate să lupte împotriva acestui fenomen, o reală implicare a factorului uman, bine pregătit din punct de vedere profesional, o implicare la nivel de societate sau, cel puțin prin segmentele sale cele mai semnificative, în schimbarea unei concepții eronate de acceptare a fenomenului infracțional ca o fatalitate.

România, ca țară cu aspirații europene şi, din 2007, cu statut european, trebuie să-şi integreze legislația şi sistemul de control şi supraveghere din domeniul vamal în contextul sistemului comunitar pentru controlul, prevenirea şi urmărirea fraudelor în domeniul vamal. În acest context o importanță deosebită o capătă schimbul de informații şi sistemul integrat de comunicare între instituțiile europene de specialitate

atât prin intermediul EUROPOL-ului cât între organele vamale[108] sau formaţiunile specializate pentru combaterea şi lupta împotriva crimei organizate.

Analizând cauze şi condiţii favorizatoare se pot spune multe despre nivelul salariilor din administraţia publică – vameşi, poliţişti, alţi funcţionari implicaţi – despre controlul fizic facultativ al mărfurilor şi al persoanelor, despre acordarea de licenţe pentru activităţi de import-export unor persoane care nu prezintă garanţii, despre controlul sporadic şi puţin eficient după acordarea liberului de vamă la agenţii economici care efectuează operaţiuni de import-export etc. însă aceasta este realitatea în domeniu, abordarea firească fiind aceea de găsire a unor posibilităţi de îmbunătăţire a acţiunii, de obţinere a unor rezultate mai bune şi nu aceea care tinde spre nulitate cu concluzia implicită de a nu se putea face mare lucru, concluzie pe care o considerăm aprioric eronată.

1.3 Direcţii metodologice de urmărit în cercetarea infracţiunilor de folosire de acte nereale şi de folosire de acte falsificate, la autoritatea vamală, prevăzute de art. 177 şi art. 178 din Codul Vamal

Cercetarea infracţiunilor de folosire la autoritatea vamală de acte nereale sau de acte falsificate, infracţiuni vamale prin definiţie, trebuie să aibă în vedere faptul că acestea se săvârşesc în contextul asaltului infracţional îndreptat împotriva regimului vamal, element, care din punct de vedere funcţional poate şi trebuie acceptat, ca o necesitate pentru crearea şi dezvoltarea relaţiilor sociale unei economii sănătoase.

Apreciez că principalele probleme pe care trebuie să le urmărească investigarea infracţiunilor prevăzute de art. 177 şi de art. 178 din Codul Vamal sunt următoarele: activitatea ilicită desfăşurată; făptuitorii şi calitatea or actele care constituie obiectul folosirii ilicite; urmările săvârşirii infracţiunii; legătura activităţii ilicite cercetate cu alte activităţi infracţionale; condiţii sau împrejurări care au favorizat săvârşirea infracţiunii.

1.3.1 Activitatea ilicită desfăşurată

Procedura vamală impune obligaţia unor categorii de persoane ca pentru operaţiunile prevăzute expres în Codul şi Regulamentul Vamal să prezinte acte în faţa autorităţii vamale.

Cercetarea va trebuie, aşadar, să pună în evidenţă faptul că în cauză au fost prezentate în faţa autorităţii vamale acte nereale sau acte falsificate. Analizând elementul material în cazul celor două infracţiuni considerăm că suntem în prezenţa, pe de o parte, unei infracţiuni de înşelăciune în cazul infracţiunii prevăzute de art. 177, iar pe de altă parte, vom avea o infracţiune de uz de fals, ambele manifestându-se într-un domeniu special cum este cel vamal cu scopuri şi funcţionalităţi caracteristice sferei de aplicare. Trebuie observat că activitatea ilicită

[108] A se vedea, în acest sens şi activitatea centrului SECI de la Bucureşti

trebuie să se manifeste într-un sistem spațiio-temporal bine determinat – în fața autorității vamale după ce bunurile au fost prezentate în vamă.

Trebuie observat că reglementările vamale sunt de o permisivitate, aparent, deosebită, bazată pe buna credință a celor care desfăşoară activități de import-export şi forțată de traficul intens care se înregistrează la unitățile vamale. Astfel în materia controlului vamal doar controlul documentelor este obligatoriu, cel fizic al mărfurilor fiind facultativ[109], declarația vamală poate fi rectificată sau retrasă până la începerea controlului fizic al mărfurilor[110], etc.

Cum infracțiunile în discuție au o consumare instantanee, tentativa fiind greu de acceptat, anchetatorii vor trebui să observe momentul când acestea se consumă, iar ca o particularitate, în situația folosirii de acte nereale trebuie făcută diferența între infracțiunea prevăzută de art. 177 din Codul Vamal şi contravențiile de la art. 384 lit. „h" şi de la art. 386 lit. „k" din Regulamentul Vamal[111].

În activitatea practică concursul de texte legale între textul art. 177 din Codul Vamal şi textele contravențiilor de la art. 384 lit. „h" şi 386 lit. „k" din Regulamentul Vamal a generat uneori ilaritate, confuzie şi suspiciuni cu privire la aplicarea unui regim sau altul. În opinia noastră este necesar să se facă aplicarea art. 147 alin. 3 din Codul Vamal coroborat cu art. 388 alin. 1 din Regulamentul Vamal şi, cu observarea faptului că infracțiunile vamale deci şi cea de folosire de acte nereale se comit numai cu intenție. Astfel, o conduită caracterizată prin prezentarea în fața autorității vamale de acte cuprinzând date nereale va fi tratată penal sau administrativ în funcție de cum se va stabili intenția cu care a acționat făptuitorul şi dacă acesta a achitat, achită sau garantează plata datoriei vamale stabilită de autoritatea vamală pe baza datelor obținute în urma controlului fizic al mărfurilor.

În ceea ce priveşte consumarea infracțiunilor de folosire de acte nereale şi folosire de acte falsificate prevăzute de art. 177 şi de art. 178 din Codul Vamal, aceasta are loc în momentul în care declarantul vamal care poate fi titularul operațiunii, transportatorul, comisionarul în vamă ori alte persoane în baza unor împuterniciri din partea acestora, în virtutea obligației stabilită prin procedura vamală depune în fața autorității vamale competente actele necesare efectuării operațiunii pe care o solicită.

Incidența prevederilor art. 53 şi art. 54 din Codul Vamal asupra problemei în discuție, consider că nu se schimbă fundamental datele problemei analizate. Rectificarea sau retragerea declarației vamale putând interveni într-un termen de grație acordat declarantului – între momentul depunerii declarației vamale însoțite de actele necesare pentru regimul vamal solicitat şi momentul începerii controlului fizic al mărfurilor sau ulterior acestuia, în ipoteza art. 54 din Codul Vamal – generează două situații: pe de o parte vom avea declarații vamale însoțite de actele necesare care nu sunt retrase sau rectificate iar pe de altă parte declarații

[109] Art. 56-59 din Regulamentul Vamal.
[110] Art. 53 şi 54 din Codul Vamal.
[111] Art. 384 lit. „h" incriminează prezentarea de către declarații vamal a unor documente conținând date nereale, dacă fapta nu constituie contravenția de la art. 386; art. 386 lit. „k" incriminează depunerea declarației vamale sau a documentelor însoțitoare conținând date eronate privind valoarea în vamă, felul, cantitatea sau originea bunurilor.

vamale, însoțite, de asemenea, de actele necesare, care se retrag sau se modifică odată sau de mai multe ori până la începerea controlului fizic al mărfurilor. În aceste condiții consumarea infracțiunilor prevăzute de art. 177 şi art. 178 din Codul Vamal are loc în momentul în care declarantul vamal depune în fața autorității vamale declarația vamală în forma în care aceasta stă la baza controlului fizic al mărfurilor.

Din analiza condițiile arătate, constatarea infracțiunilor de folosire la autoritatea vamală de acte nereale, respectiv de acte falsificate poate apare ca timp, cel mai devreme odată cu controlul fizic al mărfurilor, moment care precede acordarea liberului de vamă, putând fi luat ca punct de reper spațial pentru realizarea elementelor constitutiv ale infracțiunilor analizate.

1.3.2 Făptuitorii şi calitatea lor

Potrivit procedurii de vămuire a mărfurilor[112] există obligația pentru unele categorii de persoane de a prezenta în fața autorității vamale documentele în vederea obținerii unui anumit regim vamal solicitat. Astfel, declarația mărfurilor şi prezentarea lor pentru vămuire se fac de către importatori, exportatori sau reprezentanți ai acestora la birourile vamale din interiorul țării sau de frontieră[113]. De asemenea, Regulamentul Vamal mai stabileşte în sarcina unor persoane precum reprezentantul căilor ferate[114], transportatorul sau reprezentantul acestuia la transportul pe calea rutieră[115], comandantul, armatorul sau agentul navei, în cazul transportului pe cale maritimă sau fluvială[116] unele obligații legate de desfăşurarea procedurilor vamale.

Legea nu condiționează existența infracțiunilor de folosire la autoritatea vamală de acte nereale sau de folosire de acte falsificate prevăzute de art. 177 şi de art. 178 din Codul Vamal de o anumită calitate a făptuitorilor însă nu oricine poate depune acte în fața autorității vamale, aceasta făcând parte dintr-o procedură riguros reglementată.

Stabilirea identității infractorilor este importantă şi prin prisma aplicării prevederilor art. 180 din Codul Vamal care precizează că în măsura în care infracțiunile vamale sunt săvârşite de angajați sau reprezentanți ai unor persoane juridice care au ca obiect de activitate operațiuni de import sau export, ori în folosul acestor persoane juridice se poate aplica şi măsura interdicției exercitării ocupației potrivit art. 64 din Codul Penal – măsură firească, de altfel, în condițiile în care persoanele în cauză s-au folosit de calitatea pe care au deținut-o pentru a săvârşi infracțiuni[117].

Cercetarea va trebui să lămurească, în legătură cu această problemă şi aspectele legate de participația penală. Actele nereale sau actele falsificate sunt, ele însele, rezultatul săvârşirii de infracțiuni – fals intelectual respectiv fals material. *Instigarea, complicitatea sau coautoratul trebuie analizate în contextul întregii activități infracționale şi nu luând în considerare, în mod particular, doar actul prezentării unor acte în fața*

112 Vezi Capitolul IV din Codul Vamal.
113 Art. 39 alin. 1 şi 2 din Regulamentul Vamal.
114 Idem, art. 10 alin. 1.
115 Ibidem, art. 4.
116 Ibidem, art. 12 alin. 1-4.
117 În cazul nostru persoane care au dreptul şi în acelaşi timp, şi obligația de a depune acte la autoritatea vamală în vederea stabilirii unui anumit regim vamal (N.A.).

autorității vamale. Acesta este un aspect deosebit de delicat al cercetării cunoscut fiind că având de-a face cu așa numita criminalitate a gulerelor albe, cei care vin, forțați de împrejurări, în fața anchetatorilor au un grad de pregătire și experiența care le oferă posibilitatea expunerii unor apărări care nu sunt ușor de combătut.

Odată stabilită identitatea şi calitatea în care vor fi cercetați cei implicați în săvârşirea infracțiunilor, se vor putea alege cele mai bune procedee tactice de ascultare, stabili strategia de anchetă, investigarea celor din cercul social, totul pentru lămurirea cauzelor sub toate aspectele.

1.3.3 Actele care constituie obiectul folosirii ilicite

Ancheta va trebui să lămurească care sunt actele nereale sau falsificate pe care făptuitorii le-au prezentat în fața autorității vamale. *Procedura vamală prevede prezentarea în mod obligatoriu unor documente de către declarantul vamal în fața autorității vamale*. Astfel pentru import este necesar să se prezinte declarația vamală de import împreună cu[118] documentul de transport al mărfurilor sau în lipsa acestuia alte documente emise de transportator, cuprinzând date referitoare la mărfurile transportate; factura în original sau în copie, ori un alt document pe baza căruia se declară valoarea în vamă a mărfurilor; declarația de valoare în vamă; documentele necesare aplicării unui regim tarifar preferențial sau altor măsuri derogatorii la regimul tarifar de bază; orice alt document necesar aplicării dispozițiilor prevăzute în normele legale specifice care reglementează importul mărfurilor declarate; codul fiscal al titularului; o listă de colete în care se indică conținutul fiecărui colet în cazul în care marfa este ambalată în mai multe colete, etc.

În cazul infracțiunii de folosire de acte nereale, actele conțin date care se referă la alte mărfuri sau bunuri decât cele prezentate în vamă. *Expresia „date care se referă la alte mărfuri sau bunuri decât cele prezentate în vamă apreciem că trebuie interpretată ca referindu-se la date despre o partidă de mărfuri sau bunuri individual determinată atât cantitativ cât şi calitativ*.

Aici apar mai multe probleme. În situația unor ***diferențe cantitative***, eventual importante, intre cantitatea de mărfuri prezentate în vamă constatată la controlul fizic şi cantitatea de mărfuri înscrisă în actele prezentate în fața autorității vamale, suntem sau nu în situația unor acte care se preferă la alte mărfuri sau bunuri. În cazul unor ***diferențe calitative***, mai multe sortimente din acelaşi gen de mărfuri, în acte fiind trecută doar cantitatea şi genul de mărfuri – ex.: substanțe chimice de laborator; cauciuc sintetic, anvelope pentru autovehicule – gen care este înscris la o poziție în tariful vamal, se poate vorbi despre infracțiunea de folosire de acte nereale sau nu? De asemenea, dacă datele privind cantitatea şi calitatea bunurilor sunt corecte, însă datele privind originea mărfurilor – în condițiile unor acorduri internaționale la care România este parte care prevăd reduceri sau desființări de taxe vamale cu privire la unele bunuri importate sau exportate în țările semnatare[119] –

[118] Art. 45 din Regulamentul Vamal.
[119] Ca ex. – Acordul CEFTA, acordul de asociere a României la Comunitățile Europene, etc.

sunt eronate subzistă infracțiunea prevăzută de art. 177 din Codul Vamal sau nu? Aceeaşi problemă apare şi atunci când în discuție intră valoarea în vamă a partidei de mărfuri, precum şi în legătură cu orice element de natură să producă efecte juridice cu privire la aplicarea unui anumit regim vamal ori cu privire la cuantumul datoriei vamale.

Având în vedere necesitatea corespondenței totale între datele trecute în actele prezentate în fața autorității vamale şi situația care poate fi constatată la controlul fizic al mărfurilor impusă de procedura vamală, de dezvoltarea şi desfăşurarea firească a relațiilor sociale caracteristice domeniului vamal, apreciem orice situație în care se descoperă neconcordanța între conținutul actelor care se prezintă în fața autorității vamale şi realitatea constată la controlul fizic de natură să producă efecte în cadrul raportului juridic de drept vamal cu consecința scutirii de la plată sau diminuării datoriei vamale poate fi susceptibilă de a fi urmărită din punct de vedere penal.

În condițiile săvârşirii infracțiunii de folosire de acte falsificate prevăzute de art. 178 din Codul Vamal, actele depuse de autoritatea vamală sunt falsificate, toate sau numai o parte din ele în înțelesul art. 288 şi/sau art. 290 din Codul Penal[120]. În măsura în care declarantul vamal cunoştea că întocmeşte o declarație vamală pe baza unor date rezultate din documente falsificate vom fi în prezența unui concurs ideal de infracțiuni – între infracțiunile prevăzute de art. 177 şi art. 178 din Codul Vamal – folosirea de acte nereale şi folosirea de acte falsificate. De subliniat este faptul că falsurile conținute de actele prezentate în fața autorității vamale trebuie să fie de natură să producă efecte juridice în cadrul raportului juridic de drept vamal materializate, la fel ca în cazul infracțiunii de folosire de acte nereale prevăzute de art. 177 din Codul Vamal, în scutirea de la plata sau diminuarea datoriei vamale.

Odată identificate actele nereale sau falsificate, acestea vor constitui obiectul dispunerii de expertize tehnice a documentelor şi financiar contabile de natură să determine cuantumul datoriei vamale neplătite şi implicit al prejudiciului statului.

1.3.4 Urmările folosirii, la autoritatea vamală de acte nereale sau de acte falsificate

Codul Vamal nu leagă existența infracțiunilor prevăzute de art. 177 şi de art. 178 de realizarea unei urmări anume, cele două infracțiuni fiind infracțiuni de pericol.

Analizând situația, apreciez să cele două infracțiuni, pe lângă faptul că sunt de pericol – cel puțin aşa cum au fost formulate în Codul Vamal – sunt caracterizate şi de un rezultat necesar şi anume scutirea de plată sau reducerea datoriei vamale şi, implicit, prejudicierea statului prin neplata către buget a datoriei vamale sau a părții reduse din aceasta. Astfel. dacă, prin absurd, săvârşirea infracțiunilor de folosire de acte nereale sau de folosire de acte falsificate nu rezultă o scutire de plată sau măcar o diminuare a datoriei vamale ci rezultă acelaşi cuantum al datoriei vamale ori un cuantum mai mare – asta putându-se datora unor cauze diverse cum

[120] Falsificarea unui înscris oficial respectiv falsificarea unui înscris sub semnătură privată prin contrafacerea scrierii ori a subscrierii sau prin alterarea lui în orice mod, de natură să producă consecințe juridice.

ar fi eroarea făptuitorilor, reaua intenție a reprezentanților față de conducerea sau față de societățile la care sunt angajați și pe cale le reprezintă, etc. – nu credem că se mai poate vorbi despre săvârșirea vreunei infracțiuni vamale ci, eventual, de săvârșirea altor infracțiuni – neglijența în serviciu, gestiunea frauduloasă, etc.

Această concluzie apare firească și prin interpretarea art. 147 alin. 3 din Codul Vamal potrivit cu care datoria vamală servește la determinarea temeiului de pornire a urmăririi penale și a pedepselor penale, normă juridică care aplicată fără discernământ poate conduce și la soluții eronate[121].

Pe baza rezolvării acestei probleme, anchetatorii pot lua cele mai eficace măsuri pentru recuperarea prejudiciului prin urmărirea solidară atât a declaranților vamali cât și a persoanelor juridice pe care le reprezintă în baza raportului de prepușenie.

1.3.5 Legătura activității ilicite cercetate cu alte activități infracționale

Săvârșirea infracțiunilor vamale nu poate fi concepută decât în cadrul unui complex infracțional care printre altele este jalonat de crearea de grupuri organizate care își propun să obțină venituri din infracțiuni, găsirea de surse pentru procurarea bunurilor care urmează a fi trecute ilicit frontiera de stat, trecerea bunurilor peste frontieră prin diverse modalități, valorificarea bunurilor introduse fraudulos în țară, plasarea și reintroducerea într-un circuit economic legal sau adesea infracțional a sumelor de bani obținute prin valorificarea bunurilor arătate, etc.

Mai mult, activitatea infracțională în discuție este caracterizată și de un complex de infracțiuni săvârșite în concurs – plecând de la infracțiunile vamale, infracțiuni de corupție, alte infracțiuni în domeniul economico-financiar, ajungându-se, la nevoie, la infracțiuni contra vieții, integrității corporale și sănătății.

1.3.6 Condiții sau împrejurări care au favorizat săvârșirea infracțiunilor

Această problemă nu trebuie redusă doar la unele referiri la larghețea ce caracterizează procedura vamală. Problema, apreciem că trebuie analizată, aici, plecând de la posibilitățile de valorificare a bunurilor trecute prin mijloace frauduloase peste frontieră. Un circuit economic sănătos caracterizează printr-un control eficient, cu măsuri dure pentru cei care încalcă legea, inclusiv pentru persoanele juridice, considerăm că poate induce un mai mare respect și o reținere în a concepe săvârșirea de infracțiuni vamale în scopul obținerii de profituri ilicite. Așa cum am arătat în primul capitol sunt mai multe organe ale statului care pot constata săvârșirea infracțiunilor vamale; eficientizarea activității lor ar putea valora mult mai mult decât orice îngreunare a procesului de prelucrare a bunurilor supuse unui regim vamal care să conducă o încetinire a vitezei fluxului firesc de bunuri. Orice economie are nevoie de o circulație cât mai intensă a bunurilor și nu de obstacole.

[121] A se vedea și afirmațiile de la 2.5. (N.A.).

Tot legat de această problemă pentru combaterea săvârşirii şi constatarea acestor infracțiuni foarte important este *derularea eficientă a unui flux informațional între organele abilitate în domeniu, inclusiv în plan internațional.*

1.4 Particularităţi ale desfăşurării principalelor activităţi care se desfăşoară în cadrul investigării infracţiunilor a căror săvârşire presupune traficul de bunuri peste frontieră

1.4.1 Constatarea infracţiunilor flagrante

Constatarea în flagrant a infracțiunilor vamale prezintă unele particularități, impuse atât de specificul activității ilicite cât şi de abilitățile conferite de lege diferitelor organe care concură la asigurarea unui climat propice desfăşurării relațiilor sociale specifice unei societăți libere şi democrate. Aşa cum este normal, organele statului nu-şi pot desfăşura activitatea haotic, suprapunându-şi atribuțiile şi competențele, ei pe baza unei conlucrări de natură să dea prestanță şi eficiență activităților astfel încât să se obțină rezultate în plan real să se constate o scădere a asaltului pe baza cărora infracțional în domeniu. Organele de poliție sunt obligate să acorde, la cerere sprijin autorităților vamale în executarea atribuțiilor ce le revin[122]. De asemenea, organele de poliție, de poliție de frontieră şi de control ale Ministerului Finanțelor, atunci când constată încălcări ale reglementărilor vamale sunt obligate să anunțe de îndată autoritatea vamală cea mai apropiată şi să depună la cererea acesteia, bunurile care au făcut obiectul acelei încălcări[123]. Organele de specialitate ale oficiului pentru Protecția Consumatorilor inspectează, în unitățile vamale, calitatea produselor destinate populației, în cadrul procesului de vămuire la import a acestora, respectiv după depunerea la autoritatea vamală a declarației de import[124].

Având în vedere modul de săvârşire al fiecărei infracțiuni vamale, locul şi timpul constatării în flagrant, apreciem că activitatea pe care o analizăm se caracterizează printr-o mare diversitate în ceea ce priveşte aspectele particulare. Analizând condițiile în care se săvârşesc infracțiunile de contrabandă cu privire la constatarea infracțiunii flagrante, trebuie observat că atunci când făptuitorii încearcă să scoată din țară bunuri – comune sau speciale – şi sunt surprinşi, se constată, în fapt, o tentativă, deoarece, aşa cum se arată în textul legal, infracțiunea de contrabandă se consumă la trecerea frontierei, iar în cazul în care s-a petrecut acest fapt, organele române nu mai pot constata în flagrant infracțiunea deoarece şi-ar depăşi competența teritorială intrând pe teritoriul altui stat ori în apele internaționale.

---

122 Art. 24 alin. 2 din Codul Vamal al României.
123 Idem, art. 16 alin. 2.
124 Art. 1 din capitolul 3 al anexei nr. 3 – Procedura de colaborare între Oficiul pentru Protecția Consumatorilor şi Direcția Generală a Vămilor previn supravegherea în unitățile vamale a calității produselor din import destinate populației – a H.G. nr. 757/1992 privind aprobarea procedurilor de aplicare a prevederilor art. 2 lit. „d, e, f, g, i, k, l, m" din H.G. nr. 482/1992.

Constatarea în flagrant a infracțiunii de contrabandă, ca infracțiune consumată se poate realiza în cazul introducerii de bunuri în țară, situație în care organele de urmărire penală pot desfăşura activitatea, în timp, numai după trecerea frontierei de stat de către făptuitori.

Ca aspect deosebit de important, trebuie avut în vedere alegerea momentului oportun pentru desfăşurarea acestei activități întrucât contrabanda face parte dintr-o activitate infracțională complexă care necesită o anumită desfăşurare, în timp, organele de urmărire penală putând alege ca moment oportun pentru intervenție orice segment de desfăşurare a acesteia, de la trecerea frontierei cu evitarea autorității vamale sau cu prezentarea de acte nereale ori falsificate până la comercializarea mărfurilor sau bunurilor, constatându-se săvârşirea mai multor infracțiuni, asta fireşte, în funcție de condițiile specifice fiecărui caz în parte, de efectivele şi mijloacele şi de posibilitățile de intervenție – în sens larg, aici având-se în vedere supravegherea operativă, urmărirea traiectoriei în teritoriu a bunurilor trecute fraudulos frontiera, intervenția la locurile de reambalare sau transbordare în alte mijloace de transport, etc. – a organelor de urmărire penală.

În funcție de momentul ales pentru constatare trebuie acordată atenție deosebită unor aspecte cum ar fi: persoanele participante la activitatea infracțională; natura, calitatea şi cantitatea bunurilor comune sau speciale ce constituie obiectul infracțiunii; modul de trecere efectivă a frontierei de stat a României, cum a fost pregătită aceasta, locul exact pe unde s-a trecut sau pe unde se plănuia trecerea, mijloacele de transport folosite, locurile unde au fost ascunse bunurile de contrabandă pe timpul transportului şi pe timpul depozitării, modul cum –a încercat valorificarea acestora.

Ideal ar fi ca locul şi timpul ales pentru constatarea în flagrant a infracțiunilor vamale să permită identificarea şi desființarea unor porțiuni cât mai întinse, dacă nu totală, a rețelelor infracționale prin probarea implicării în activități infracționale cu consecința directă a interzicerii desfăşurării unor activități în anumite locuri de către unele persoane fizice sau/şi juridice implicate. De asemenea, intervenția trebuie să fie de cât mai mică amploare, forțele implicate chiar în condițiile, fireşti de altfel, a unei pregătiri riguroase şi scrupuloase trebuind să fie în număr cât mai mic, altfel spus trebuie avut în vedere un raport optim – rezultatele obținute.

Ca activități de desfăşurat în cadrul constatării infracțiunii flagrante ce trebuie avute în vedere prin aspectele lor specifice legate de cercetarea infracțiunilor vamale, subliniem desfăşurarea cercetării la fața locului, a percheziților corporale, a mijloacelor de transport, domiciliare şi la locurile unde îşi desfăşoară activitatea persoanele juridice, ascultarea de persoane şi chiar efectuarea de reconstituiri.

Tot în legătură cu efectuarea constatării în flagrant a infracțiunilor vamale, trebuie ținut seama şi de faptul că aceasta presupune asumarea unor riscuri deosebite generate de atitudinea infractorilor care ripostează violent folosind arme de foc, încearcă să-şi asigure scăparea prin abandonarea vehiculelor de transport, să fugă folosind autovehicule performante cunoscând fără să țină seama de nimic, pot proceda, uneori, la luarea de ostatici, la adăpostirea în interiorul unor instituții unde

consideră că nu pot fi căutați, etc. În aceste condiții pregătirea judicioasă a activității, modul profesionist de intervenție, fermitatea şi autocontrolul membrilor echipajelor de intervenție sunt elemente de natură să asigure succesul unor asemenea activități. Atenție deosebită trebuie acordată ascultării persoanelor în condițiile constatării în flagrant deoarece, acestea, de obicei, sunt surprinse de acțiunea organelor de urmărire penală, făptuitorii nu îşi pot elabora în timp util strategii de operare, declarațiile martorilor nu sunt viciate, acest segment de activitate, putând lămuri uimitor de multe probleme în condițiile concrete ale faptei cercetate.

Materializarea rezultatelor activității trebuie să respecte toate prevederile legale şi să concretizeze în mod util, din punct de vedere procesual penal, fiecare aspect de natură a interesa cercetarea. Procesul verbal încheiat de organele competente trebuie să fie argumentat prin trimiteri la înregistrări audio-video anexate procesului verbal, să conțină referiri la toate constatările şi activitățile efectuate la fața locului, să prezinte declarațiile persoanelor ascultate la persoana I-a singular, urmările intervenției – răniri de persoane, pagube materiale, etc. – măsurile luate pentru înlăturarea acestora, etc.

Înainte de a încheia această secțiune, apreciez ca importantă prezentarea unor indicii de fraudă – situații de fapt de natură să inducă suspiciuni cu privire la operațiunea în curs de desfăşurare controlată. Pe lângă comportamentul persoanelor fizice care au legătură cu partida de marfă prezentată autorității vamale, informații deosebite pot fi obținute din analiza scrisorilor de trăsură[125]. Astfel, organele de control trebuie să-şi pună o serie de întrebări – logice şi normale ca rațiune (cine, ce, unde, când, de ce), urmând ca răspunsurile să constituie temeiuri pentru controlul amănunțit al bunurilor şi persoanelor care le transportă.

Analiza identității, la import, expeditorului, destinatarului sau dacă este necesar a intermediarilor pot oferi informații importante cu privire la firescul operației. După această analiză apar întrebările: cine este agentul intermediar? care este rațiunea existenței acestuia în cadrul operațiunii? în cazul mai multor importuri, se foloseşte acelaşi intermediar, dacă nu, de ce? unde s-a ambalat marfa? transportul s-a făcut de o singură firmă, dacă nu, de ce? este adevărată operațiunea având în vedere țările de export sau/şi de intermediere? (Nu este normal să importi în România din Maroc usturoi produs în China, calculatoare produse în Etiopia, etc.) este adecvat mijlocul de transport pentru operațiunea efectuată? de ce s-au optat pentru transportul aerian al unor bunuri care nu erau urgent necesare? de ce nu s-a folosit o rută directă? este corect trecut numărul scrisorii de trăsură aeriană, respectiv codul AWB pe conosament? etc.

1.4.2 Verificarea şi ridicarea de înscrisuri

Dat fiind complexitatea cercetării infracțiunilor vamale, această activitate va urmări mai multe documente printre care, apreciez că deosebit de importante sunt următoarele: documentele de însoțire ale mijloacelor de transport: actul de transmitere a garniturii de tren, certificatul de

[125] Pentru dezvoltări în domeniu a se vedea şi **Ion Suceavă** – Îndrumar privind controlul vamal antidrog, Bucureşti, 1995.

înmatriculare al autovehiculului, manifestul încărcăturii, lista sacilor poştali sau a coletelor; declaraţia proviziilor de bord ori declaraţia comandanţilor aeronavelor cu privire la produsele aflate la bord; actul constatator întocmit de organele căilor ferate în cazul vagoanelor găsite cu sigilii violate sau lipsă, precum şi în cazul vagoanelor care nu pot fi sigilate; actele prin care se constată aplicarea noilor sigilii când se constată că sigiliile nu sunt cele aplicate la expediere; procesul de constatare încheiat de autoritatea vamală semnat şi de transportator, atunci când la controlul exterior al autovehiculului se constată sigilii lipsă sau sigiliile aplicate la expediere au fost violate; declaraţia vamală şi documentele care o însoţesc, scrisoarea de trăsură în cazul transportării mărfurilor pe calea ferată şi pe care autoritatea vamală a aplicat ştampila „marfă sub regim vamal de tranzit”; actele din care rezultă că autoritatea vamală i-a fixat, în scris, declarantului termenul pentru a asista la controlul fizic al mărfurilor; actul prin care s-a notificat declarantului necesitatea prelevării de eşantioane; înscrisul din care rezultă acordarea liberului de vamă; actul de constatare a diferenţelor dintre datele înscrise în documentele de transport şi cele din declaraţia vamală precum şi diferenţele dintre mărfurile descărcate sau transbordate şi datele înscrise în manifestul încărcăturii; cererea pentru eliberarea autorizaţiei de comisionar şi autorizaţia de comisionar în vamă; cererea de relaţii şi informaţii privind reglementările vamale – dacă există; copie de pe certificatul de origine al mărfurilor de import şi actele încheiate cu prilejul acordării regimului preferenţial; actele din care rezultă atribuţiile de serviciu ale persoanelor ce lucrează în cadrul birourilor vamale ori în punctele de control pentru trecerea frontierei; actele societăţilor comerciale care au valorificat bunurile trecute fraudulos peste frontieră – aici trebuie avute în vedere atât actele prin care se identifică persoana juridică cât şi actele contabile.

1.4.3 Efectuarea de percheziţii

În condiţiile concrete ale cercetării infracţiunilor vamale, percheziţiile vor avea ca scop descoperirea mărfurilor şi bunurilor care fac obiectul infracţiunii, acte în legătură cu acestea, sume de bani obţinute din valorificarea bunurilor sau trecute fraudulos peste frontieră destinate să fie folosite pentru achiziţionare, transportul acestora, dare de mită, alte acte legate de activitatea infracţională.

Ca loc de desfăşurare, vor fi avute în vedere domiciliul persoanelor implicate, locul de desfăşurare a activităţii unor persoane juridice, reşedinţa unor cetăţeni străini, apatrizi, etc.

În procesul verbal în care se materializează rezultatele activităţii subliniem importanţa consemnării caracteristicilor cantitative şi calitative ale bunurilor descoperite, actele descoperite, cine sunt proprietarii şi cine sunt persoanele îndreptăţite să dispună cu privire la folosirea locuinţelor, garajelor, sediilor, depozitelor, halelor, complexelor comerciale care au fost percheziţionate. Tot în cuprinsul procesului verbal trebuie consemnate şi declaraţiile persoanelor ascultate, cu privire la proveniența şi găsirea bunurilor descoperite – la persoana I-a, între ghilimele – aspect de natură să contribuie, dat fiind că aceste declaraţii sunt luate în condiţiile unei adevărate lupte în plan psihologic la obţinerea unor

elemente noi de anchetă, care să contribuie la o mai operativă rezolvare a cauzei.

Apreciind natura specială a bunurilor care constituie obiectul contrabandei calificate considerăm că trebuie subliniată atenția[126] care trebuie acordată pregătirii şi efectuării acestei activități. În ipoteza pe care o analizăm percheziția trebuie efectuată pe baza autorizației magistratului.

Efectuarea percheziţiilor va ține seama şi de considerentele de timp specifice, momentul oportun trebuind să fie valorificat la maxim, orice întârziere putând conduce la dispariția bunurilor sau documentelor căutate. Desfăşurarea activităților pregătitoare vor trebui să contureze informațional profilul moral şi temperamentul celor la domiciliul cărora ar urma să se efectueze percheziția, caracteristicile clădirii care urmează să fie percheziționată, posibilitățile de blocare şi supraveghere, cu consecința directă a stabilirii efectivelor care sunt necesare pentru efectuarea activității, remarcabil fiind că orice eroare ori superficialitate manifestată putând conduce la ratarea întregii activități.

1.4.4 Dispunerea de constatări tehnico-ştiinţifice şi expertize

Constatările tehnico-științifice sau expertizele care se dispun în cadrul cercetării infracțiunilor vamale au ca obiect, pe de o parte, bunurile trecute fraudulos frontiera iar, pe de altă parte, documentele folosite pentru trecerea frauduloasă peste frontieră a acestora.

Astfel, ca exemplu, în cazul investigării infracțiunii de contrabandă calificată prevăzută de art. 76 din Codul Vamal atunci când există suspiciuni că s-au trecut peste frontieră droguri, precursori sau substanțe chimice esențiale, substanțele în litigiu vor fi supuse unei constatări tehnico-ştiințifice sau, după caz, unei expertize toxicologice ce va răspunde la întrebări cum sunt: dacă substanțele ori produsele supuse examinării fac sau nu parte din categoria drogurilor, substanțelor psihotrope, precursorilor sau substanțelor chimice esențiale? despre ce produse sau substanțe este vorba? care este concentrația în substanță activă a drogurilor sau substanțelor psihotrope analizate? dacă în raport cu numărul şi natura compuşilor existenți în probele analizate se poate aprecia sursa de proveniență a drogurilor?[127]

În cazul investigării contrabandei calificate care a avut ca obiect arme de foc, muniții, materii explozive sau radioactive constatările tehnico-ştiințifice sau expertizele pot lămuri probleme precum: dacă dispozitivele prezentate pentru examinare constituie sau nu arme de foc în sensul legii; tipul şi modelul armelor de foc; starea de funcționare a armelor; seria de fabricație, modelul, felul gloanțelor, starea lor calitativă şi dacă au fost confecționate industrial sau artizanal; dacă substanțele, dispozitivele, etc., descoperite fac parte ori nu din categoria materialelor explozive; natura şi compoziția materiilor explozive în litigiu; dacă materiile explozive analizate sunt sau nu în stare de natură a le face folosibile pentru generarea unei explozii; dacă materialele trimise spre analiză fac parte din categoria materialelor nucleare ori radioactive;

[126] In acelaşi sens a se vedea şi **V. Bercheşan**, op. cit., pag. 246.
[127] Pentru detalii a se vedea şi **V. Bercheşan**, **C. Pletea** – Drogurile şi traficanții de droguri, Ed. „Paralela 45", Piteşti, 1998, pag. 295-296.

natura substanțelor analizate; gradul de radioactivitate al substanțelor analizate; cantitatea de uraniu sau toriu conținută de substanța supusă examinării.

Pentru examinarea documentelor asupra cărora planează suspiciuni în legătură cu posibila falsificare a acestora se dispun expertize tehnice a documentelor pentru stabilirea falsului, a naturii, întinderii şi mijlocului prin care a fost creat iar în situația falsurilor create prin scrierea cu mâna sau prin contrafacerea semnăturilor se pot dispune expertize grafoscopice pentru identificarea persoanei falsificatorului.

În funcție de natura unor urme descoperite pot fi dispuse şi alte genuri de constatări tehnico-ştiințifice sau expertize cum sunt cele traseologice, dactiloscopice, biocriminalistice, etc.

1.4.5 Ascultarea martorilor

În condițiile cercetării infracțiunilor vamale, martorii pot fi identificați din rândul persoanelor care cunosc despre pregătirile pe care le-au făcut infractorii pentru scoaterea sau introducerea în țară, cu ocolirea regimului vamal, de mărfuri sau bunuri, persoanele care au fost căutate în vederea încheierii unor tranzacții cu astfel de mărfuri, persoanele care au asigurat transportul mărfurilor de contrabandă în condiții legale în incinta unor zone economice libere, persoane care au manipulat mărfurile, le-au ambalat sau sortat în baza unor contracte de muncă fără să fi avut cunoştință la momentul efectuării operațiunilor despre proveniența ilicită a mărfurilor, etc.

Ca probleme de lămurit prin ascultarea acestora, printre altele vor fi în mod obligatoriu următoarele: împrejurările în care au luat cunoştință despre săvârşirea infracțiunilor; persoanele implicate în săvârşirea infracțiunilor vamale, modul de organizare şi sarcinile fiecărei persoane în cadrul planului infracțional; natura bunurilor ce constituie obiectul trecerii frauduloase; locurile prin care s-a făcut trecerea frauduloasă a bunurilor; alte aspecte legate de modul de operare folosit de infractori – dacă au fost înarmați, dacă au folosit armele, dacă au fost în legătură cu agenți vamali ori ai poliției de frontieră; mijloacele de transport folosite pentru tranzitarea frauduloasă a frontierei a bunurilor, dacă existau contracte economice, cine erau proprietarii şi dacă aceştia ştiau despre folosirea mijloacelor de transport la săvârşirea de infracțiuni vamale; personalul autorităților statale implicat în săvârşirea infracțiunilor vamale, în ce a constat participarea acestuia, dacă s-a folosit de calitatea oficială pe care o avea, dacă a atras şi alți funcționari, natura foloaselor primite; modul de valorificare a bunurilor trecute fraudulos frontiera, persoanele fizice şi juridice implicate în activitate, dacă s-au întocmit acte comerciale, dacă au fost făcute evidențieri în contabilitatea firmelor implicate, funcționari ai autorității statale implicați în distribuție, persoanele care mai cunosc despre faptă şi împrejurările săvârşirii acesteia, precum şi modul în care au luat cunoştință despre activitatea infracțională.[128]

[128] Pentru problematica şi modul de ascultare al martorilor a se vedea şi **E. Stancu** – Criminalistica, vol. II, Ed. Actami, Bucureşti, 1999, pag. 153-161.

De subliniat în legătură cu ascultarea martorilor în cadrul investigării infracțiunilor vamale, este pe lângă dificultatea şi complexitatea activității în sine, necesitatea alegerii unor procedee de ascultare oportune pentru fiecare martor în parte pe baza cadrului informațional obținut cu ocazie efectuării activităților pregătitoare, unanim fiind acceptat că legat de săvârşirea acestor infracțiuni compartimentul martorilor este puternic influențat de interese personale legate de activitatea infracțională propriu-zisă, legate de modul în care se desfăşoară ancheta, de rezultatele acesteia, fiecare, în parte, dorind să exploateze la maxim situația în interesul său. Nu trebuie uitat că datorită unei conduite echivoce mulți portari sunt într-un fel sau altul implicați în activitatea infracțională, devenind o problemă de analiză şi interpretare a stărilor de lucruri calitatea în care este ascultată şi va participa o persoană în cadrul procesului penal pornit – martor sau învinuit/inculpat.

1.4.6 Ascultarea învinuiţilor/inculpaţilor

Ascultarea învinuiților/inculpaților în condițiile particulare ale săvârşirii infracțiunilor vamale este deosebit de dificilă.

Cei care vin, în această calitate, în fața anchetatorilor fac parte din aşa numita criminalitate a gulerelor albe, inserția socială este normală sau peste medie, au o pregătire şi o experiență socială care în mod normal le permit formularea unor apărări deosebite, pot poseda chiar o anumită artă, bazată pe cunoaşterea relațiilor specifice domeniului de activitate, de a invoca norme juridice şi stări de fapt de natură să justifice şi să conducă la nerealizarea elementelor constitutive ale infracțiunilor vamale. Activitatea în sine poate fi descrisă ca o adevărată luptă în plan psihologic în care ignoranții, anchetatorii superficiali, neprofesioniştii nu au nici o şansă în fața reprezentanților crimei organizate.

În acest context problematica ce trebuie lămurită prin ascultarea învinuiților/inculpaților este deosebit de vastă, în acest referat noi mărginindu-ne să subliniem următoarele probleme ca având o importanță aparte, însă, nu trebuie uitat că specificul fiecărui caz în parte poate impune, în ultimă instanță, ca importantă o problemă sau alta:

- cadrul spatio-temporal în care s-a desfăşurat activitatea ilicită;
- data şi modul cum a intrat în rețeaua care a gestionat săvârşirea de infracțiuni vamale;
- rolul său şi modul cum a fost concepută să funcționeze rețeaua infracțională;
- persoana sau persoanele care au inițiat activitatea infracțională, sursele de finanțare şi modul cum ar fi folosit inițiatorii sau alte persoane, rezultatele activității infracționale;
- proveniența bunurilor trecute ilicit peste frontieră şi natura acestora;
- locul unde s-au încărcat bunurile, persoanele care au participat la această activitate, mijloacele de transport folosite, dacă au avut loc ulterior transbordări pe alte mijloace de transport, proveniența acestor mijloace de transport, cine le-a organizat şi locul unde au fost făcute;
- traseul urmat de mijloacele de transport până la frontiera de stat a României;

- modalitatea de trecere efectivă a frontierei, eventual modul de ascundere al bunurilor, dacă au fost amenajate ascunzători, care era dispunerea acestora în mijloacele de transport;
- dacă au fost atraşi în cadrul activității ilicite agenți vamali sau ai poliției de frontieră, identitatea acestora, ce activități trebuiau efectuate de aceştia, modul cum urmau să fie recompensați pentru „eforturile" depuse;
- actele folosite pentru inducerea în eroare a agenților vamali, dacă au fost falsificate, modul cum au fost falsificate, de cine şi în ce loc;
- locurile unde erau depozitate bunurile trecute fraudulos frontiera, cine le descărca de pe mijloacele de transport, cine le gestiona, modul de depozitare, dacă se luau măsuri suplimentare de pază, cine o făcea, modalitățile de acces la locurile respective;
- modul cum era recompensat fiecare participant în parte;
- modul cum erau valorificate bunurile trecute ilicit peste frontieră, cine conducea şi organiza rețelele de distribuție, modul cum se făceau plățile, cum se puteau recupera sumele de datornicii răi platnici;
- cantitatea de bunuri tranzitate peste frontieră defalcată pe perioade de timp, moduri de valorificare, sortimente, etc.;
- dacă există proprietăți sau alte bunuri procurate cu banii proveniți din activitatea ilicită, pe teritoriul României.

1.4.7 Alte activităţi care pot fi efectuate în funcţie de specificul fiecărei cauze în parte

Cercetarea la faţa locului – se efectuează cu predilecție atunci când trecerea peste frontieră s-a făcut cu ocolirea punctelor de control a trecerii frontierei. Locul de cercetat va fi delimitat în funcție de locul de trecere a frontierei, traseul urmat de făptuitori pentru trecerea frontierei, locurile de adăpost, locurile de popas, etc.

Cu ocazia desfăşurării cercetării la fața locului se vor căuta urme de încălțăminte, urme ale animalelor sau altor mijloace folosite pentru transportul bunurilor, urme de natură biologică, bunuri sau resturi de bunuri distruse în timpul transportului, înscrisuri, urme papilare, etc.

În funcție de topografia terenului, activitatea de cercetare la fața locului trebuie extinsă şi către zonele învecinate – clădiri izolate, cursuri de apă, păduri, căile de acces către acestea – pentru a se putea descoperi, astfel, alte locuri unde s-au ascuns făptuitorii, unde au fost aşteptați s-a efectuat transbordarea bunurilor dintr-un mijloc în alt mijloc de transport. De subliniat în context, necesitatea folosirii câinilor de urmărire, natura locului permițând, de cele mai multe ori, prelucrarea urmei de miros în bune condiții.

Prezentarea pentru recunoaştere – desfăşurată în scopul identificării de persoane, bunuri, cadavre, etc. care au legătură cu fapta cercetată, prin intermediul unei persoane care le-a perceput anterior şi a reținut în memorie semnalmentele lor, este folosită în cadrul investigării infracțiunilor vamale mai mult pentru identificarea de persoane, atât care au participat la trecerea frauduloasă a bunurilor peste frontieră cât şi pentru identificarea celor care au asigurat valorificarea bunurilor, paza, transportul lor în siguranță, etc.

Luarea măsurilor asigurătorii – au ca raţiune recuperarea prejudiciului cauzat prin săvârşirea infracţiunilor vamale, în principal, în paguba bugetului de stat. Dacă luarea măsurilor ca atare – sechestrare, ipotecă, mai rar poprirea – nu ridică dificultăţi deosebite, pentru identificarea bunurilor şi stabilirea unei legături, în condiţiile în care nu sunt în proprietatea făptuitorilor sau a persoanelor juridice responsabile civilmente, între bunuri şi săvârşirea infracţiunilor vamale, trebuie depuse eforturi deosebite, de obicei, aceasta realizându-se cu greutate oferă posibilitatea altor interesaţi să le întârzie şi să li se piardă urma.

Confruntarea – se poate folosi atunci când odată câştigată încrederea în buna credinţă a uneia sau mai multor persoane ascultate se trece la ascultarea simultană cu altă persoană care a mai fost ascultată anterior, însă, între declaraţia acesteia şi declaraţia persoanei sau persoanelor acceptate ca fiind de bună credinţă există contraziceri de natură esenţială. Odată cu înlăturarea contrazicerilor de natură esenţială pot fi lămurite aspecte deosebit de importante pentru cauză cum ar fi identitatea unor persoane, gradul de implicare al acestora în activitatea ilicită, împrejurări legate de modul de operare, valorificarea bunurilor trecute fraudulos frontiera, etc.

În încheierea acestui capitol considerăm necesar să subliniem complexitatea şi dificultatea investigării infracţiunilor vamale. Sunt multe considerente pentru care acestea impun respect şi seriozitate în abordare din partea organelor judiciare în vederea prevenirii şi combaterii unor astfel de conduite ilicite. Depăşind nivelul investigării unei anumite conduite infracţionale trebuie observate implicaţiile acestui fenomen, pentru că este deja un fenomen social aşa cum este şi crima organizată a cărei alimentării economiei subterane şi de aici a altor conduite de natură infracţională.

Cercetarea cu obiectivitate şi operativitate a infracţiunilor vamale poate contribui la limpezirea economiei româneşti şi la controlarea fenomenelor infracţionale, la desfiinţarea de reţele organizate şi de zone obscure unde siguranţa şi libera manifestare a cetăţeanului sunt puse în pericol, la alimentarea bugetului de stat cu sume importante ce pot fi atribuite conform nevoilor fireşti ale societăţii.

CAPITOLUL 2
INVESTIGAREA CRIMINALISTICĂ A TRAFICULUI DE PERSOANE ŞI A INFRACŢIUNILOR SĂVÂRŞITE LA REGIMUL JURIDIC AL FRONTIEREI DE STAT

Aşa cum se poate observa, încă din parcurgerea titlului, obiectul acestui capitol este constituit din considerații pertinente cercetării unor activități ilicite incriminate ca infracțiuni ce par a ocroti valori sociale oarecum diferite – relații sociale a căror existență şi dezvoltare este condiționată de respectarea regulilor şi procedurilor specifice regimului trecerii frontierei de stat şi relații sociale ce sunt condiționate de respectarea unor drepturi fundamentale ale persoanelor aşa cum este dreptul de a fi ocrotit de către organele abilitate ale statului împotriva oricăror forme de exploatare. Am considerat că este necesară o abordare complexă deoarece traficul de persoane presupune, implicit, şi nesocotirea valorilor specifice respectării regimului trecerii frontierei de stat. Mai mult, analizând date ce țin de actualitatea demersului infracțional, am constat că nu este profesionist să analizez cele două domenii de reglementare separat.

Argument şi nu numai – într-o luare de poziție oficială Organizația pentru Securitate şi Cooperare în Europa (OSCE) estima ca aproximativ 200 de mii de femei au căzut victime rețelelor de trafic internațional, ale căror ramificații ajung până în țările Uniunii Europene. Date ale Organizației Internaționale pentru Migrație (OIM) arată că cei mai importanți exportatori de carne vie către Occident sunt Moldova, România, Ucraina şi Rusia, urmate de Bulgaria[129].

România ar putea fi considerată centrul acestui gen de comerț, în principal, din două motive: poziția sa geografică – care o face o țară de tranzit şi existența unui număr mare de persoane sărace, dispuse să facă aproape orice pentru bani.

Cele mai importante rute de trafic includ teritoriul României: una care merge spre nord, către Ungaria, cu ramificație spre sud-vest, spre fosta Iugoslavie şi Albania, apoi peste Marea Adriatică, în Italia; cealaltă, care merge direct înspre sud, prin Bulgaria către Grecia.

În cadrul primei rute, fetele sunt racolate îndeosebi în Bucureşti şi Timişoara, apoi vândute rețelelor sârbeşti, care le duc mai departe, fiind puse să se prostitueze pe străzile Belgradului ori re-vândute în Bosnia, Kosovo sau Muntenegru. Unele fete ajung în Albania şi apoi, via Italia, în țări din vestul continentului.

Pe ruta a doua – prin Bulgaria spre Grecia – în Bulgaria, multe dintre fete sunt oprite şi apoi re-vândute diferitelor rețele din Macedonia, Albania sau Italia.

[129] A se vedea Raportul privind traficul de ființe umane în Balcani coordonat de **Paul Radu** (România) din partea Centrului Român pentru Jurnalism de Investigație şi editat de **David Quin**, de la biroul IWPR – Institute for War and Peace Reporting – din Londra.

În Balcani rețelele de trafic de persoane sunt grupuri de interese care depăşesc conflictele de natură etnică. Ele sunt cel mai adesea grupuri bine organizate ce au colaborat de fiecare dată când a fost necesar făcând şi trafic de droguri sau de arme – doar ca excepție se poate accepta că există şi traficanți ce operează pe cont propriu.

Totodată, trebuie observat că atât opinia publică, cât şi unii specialişti consideră că traficul de persoane implică nu numai femei şi copii folosiți în industria sexului. O analiză atentă a fenomenului are ca rezultat descoperirea faptului că foarte multe persoane devin victime ale traficului de persoane fiind obligate să efectueze muncă forțată în diferite domenii ale industriei – construcții, agricultură, hoteluri şi restaurante – şi în servicii casnice. Foarte mulți cetățeni români muncesc, fără forme legale, în țări precum Germania, Franța, Italia, Spania, Portugalia, etc., unii bucurându-se de o anumită protecție în schimbul unui procent important din veniturile obținute. Mai mult decât atât, există cazuri de trafic de persoane pentru cerşetorie şi transplant de organe, victimă, în aceste cazuri, putând deveni aproape oricine.

Principial, traficul de ființe umane este, aproape întotdeauna, însoțit de traficul de droguri şi alte tipuri de comerț ilegal. Un studiu efectuat recent de către Ministerul de Externe al Olandei a demonstrat, ca în cele cincizeci la sută din cazurile de trafic de ființe umane examinate, traficanții erau, de asemenea, implicați în trafic ilegal de droguri sau arme[130].

2.1 Reglementare

Pentru a concluziona cu privire la care sunt formele infracționale ce trebuie avute în vedere de către organele judiciare în cadrul anchetării activităților ilicite pertinente, apreciez că trebuie făcută o analiză atentă a modului în care legiuitorul român a reglementat domeniul în cadrul legislației promulgate după anul 2000.

Astfel, ca punct de plecare, trebuie observate prevederile Legii 243 din 29 Aprilie 2002, ce a aprobat şi completat Ordonanța de Urgență a Guvernului 105 din 27 Iunie 2001, prevederi care constituie actuala Lege privind frontiera de stat a României. Fiind a doua lege, după 1990, această reglementare se constituie într-o normă ce, se apreciază, că asigură în mod optim o congruență necesară cu legislația comunității europene.

În materie penală se realizează o reformă a prevederilor, comparativ cu vechea lege – Legea 56/1992, republicată în 2000 – infracțiunile fiind mai sistematizate şi mai clar definite. În fapt, apreciez că, potrivit legii arătate, avem două infracțiuni specifice regimului de trecere a frontierei de stat:

1. **Infracţiunea de trecere ilegală a frontierei** – art. 70 alin 1[131]
2. **Infracţiunea de racolare, îndrumare sau călăuzire de persoane ori organizarea acestor activităţi în scopul trecerii frauduloase a frontierei de stat** – art. 71 alin. 1[132]

[130] **William Hill** Şeful Misiunii OSCE în Moldova Chişinău 17 noiembrie 2003 www.osce.org/moldova - Traficul de ființe umane: Pe cine afectează şi de ce trebuie să ne îngrijoreze?

[131] Intrarea sau ieşirea din țară prin trecerea ilegală a frontierei de stat constituie infracțiune şi se pedepseşte cu închisoare de la 3 luni la 2 ani.

În legătură cu infracțiunea de trecere ilegală a frontierei legiuitorul a reglementat o formă agravată, calificată prin scop – sustragerea de la executarea unei pedepse. De asemenea, în ceea ce priveşte infracțiunea prevăzută la art. 71 alin. 1, legiuitorul a prevăzut, la alin. 2 al aceluiaşi articol, o modalitate agravată constând în asocierea sau inițierea constituirii unei asocieri ori aderarea sau sprijinirea unei asocieri create pentru a racola, îndruma, călăuzi, ori a organiza acestea, în vederea trecerii frauduloase a frontierei.

Oarecum surprinzător, la art. 74, legiuitorul reglementează o **formă specială a infracţiunii de abuz în serviciu contra intereselor persoanelor**, prevăzută şi pedepsită de art. 315 din Codul Penal, dispunând – orice utilizare a datelor din SIF (Sistemul de informare național privind circulația persoanelor şi bunurilor prin frontieră) care nu este conformă cu dispozițiile legii constituie abuz în serviciu contra intereselor persoanelor şi se pedepseşte conform Codului Penal.

Prezența acestei forme speciale a infracțiunii de abuz în serviciu contra intereselor persoanelor într-o lege a frontierei poate părea insolită, însă legiuitorul român a dorit, în mod expres, să sublinieze, în aceeaşi lege în care a reglementat înființarea, funcționarea, gestionarea şi regimul de exploatare al SIF, necesitatea aplicării unei pedepse penale pentru orice persoană ce şi-ar permite, având acces prin natura funcției ce o îndeplineşte, să utilizeze, dincolo de dispozițiile legii, date din SIF.

Odată cu promulgarea Legii Nr. 39 din 21 ianuarie 2003 privind prevenirea şi combaterea criminalității organizate ceea ce am numit Infracțiunea de racolare, îndrumare sau călăuzire de persoane ori organizarea acestor activități în scopul trecerii frauduloase a frontierei de stat, capătă o nouă orientare. Astfel în conformitate cu prevederile art. 29, prevederile art. 71 din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 105/2001 privind frontiera de stat a României aprobată cu modificări prin Legea nr. 243/2002, se modifică în sensul că: *racolarea, îndrumarea sau călăuzirea uneia sau mai multor persoane în scopul trecerii frauduloase a frontierei de stat, precum şi organizarea acestor activități constituie* ***infracțiunea de trafic de migranți.*** Tentativa este incriminată, fiind reglementate şi două modalități agravate, calificate în funcție de urmările efectuării activității ilicite:

1. *traficul de migranți a fost de natură a pune în pericol viața sau securitatea migranților ori a-i supune pe aceştia unui tratament inuman sau degradant* – alin. 2;

2. *traficul de migranți a avut ca urmare moartea sau sinuciderea victimei* – alin. 3.

Legiuitorul român, considerând problematica de importanță deosebită, a apreciat necesar reluarea în cuprinsul **Codului Penal** – din 28. 06. 2004 **–** a incriminării unor activități ilicite considerate grave[133]. Astfel, la **art. 330** sub titlul de **„Trecerea frauduloasă a frontierei de stat"** este incriminată, în cuprinsul **alin.1**, într-o formă cadru, *intrarea*

[132] Fapta persoanei care racolează, îndrumă sau călăuzeşte una sau mai multe persoane în scopul trecerii frauduloase a frontierei de stat, precum şi a celei care organizează această activitate constituie infracțiune şi se pedepseşte cu închisoare de la 2 la 7 ani.

[133] N.A. – trecerea frauduloasă a frontierei a fost incriminată în Codul Penal înainte de anul 1990, condiții în care soluția incriminării în Codul Penal a activităților ilicite pertinente poate fi acceptată ca făcând parte din normalitate

sau ieşirea din țară prin trecerea ilegală a frontierei de stat – în fapt avem de a face cu un text identic cu cel din cuprinsul legii frontierei, o diferență existând în ceea ce priveşte natura pedepsei cu închisoarea – închisoare strictă, cuantumul pedepsei, atât minimul cât şi maximul fiind mărite: minimul 1 an în loc de 3 luni, maximul 3 ani în loc de 2 ani.

La **alin. 2**, ca formă agravată se preia, de asemenea, textul din legea frontierei – *intrarea sau ieşirea din țară prin trecerea ilegală a frontierei de stat săvârşită în scopul sustragerii de la executarea unei pedepse* – modificări apărând tot în ceea ce priveşte pedeapsa – închisoarea strictă de la un an la 5 ani, în loc de închisoare de la 6 luni la 3 ani.

Ca noutate apare, la **alin. 3** o nouă formă infracțională *intrarea frauduloasă pe teritoriul țării a străinului declarat indezirabil ori căruia i-a fost interzis în orice mod dreptul de intrare sau de şedere în țară*, se pedepseşte cu închisoare de la 2 la 6 ani – poate fi acceptată ca o formă calificată după calitatea făptuitorului.

Alin.4 conține o normă juridică, de noutate, ce conține ca formă agravată după modul de operare – *intrarea sau ieşirea din țară prin trecerea ilegală a frontierei de stat săvârşită în scopul sustragerii de la executarea unei pedepse săvârşită în mod repetat*, pedeapsa fiind închisoarea de la 3 la 7 ani.

La **alin. 5** se preia norma juridică pe care eu am numit-o mai sus *infracțiunea de racolare, îndrumare sau călăuzire de persoane ori organizarea acestor activități în scopul trecerii frauduloase a frontierei de stat, diferența fiind făcută, față de prevederile normei juridice de la art. 71 alin. 1 a Legii 243/2002, tot în materia pedepsei – închisoare strictă de la 3 la 7 ani în loc de închisoare de la 2 la 7 ani.*

De observat că revenirea în conținutul art. 330 alin. 5 din Codul Penal la racolarea, îndrumarea sau călăuzirea de persoane ori organizarea acestor activități în scopul trecerii frauduloase a frontierei de stat ar putea presupune renunțarea la noțiunea de trafic de migranți ca şi denumire de infracțiune. Nu este aşa. Legiuitorul readuce în prim-plan noțiunea incriminând în conținutul art. 331 din Codul Penal, sub denumirea de **„Trafic de migranţi”,** *orice acțiune sau inacțiune prin care se asigură intrarea ilegală pe teritoriul unui stat a unei persoane care nu are cetățenia acelui stat sau nu domiciliază pe teritoriul acelui stat.*

De subliniat că în conținutul infracțiunii de Trafic de migranți prevăzută şi pedepsită de art. 331 din Codul Penal sunt stipulate două forme calificate, chiar şi forma cadru fiind condiționată de urmărirea unui scop explicit. Este clar că, pe fond, legiuitorul este interesat de reprimarea traficului de migranți a cărui rațiune de desfăşurare este obținerea de foloase materiale. Astfel, avem următoarele forme:

- *Traficul de migranți săvârşit în scopul de a obține, direct sau indirect, un folos material*, este pedepsit cu închisoare strictă de la 3 la 7 ani – art. 331 alin. 1 Cod Penal;
- *Traficul de migranți de natură să pună în pericol viața sau securitatea victimei ori să o supună unui tratament inuman sau degradant,* este pedepsit cu închisoarea strictă de la 5 la 10 ani – art. 331 alin. 2 Cod Penal.

În conexiune cu traficul de migranți, art. 331 din Codul Penal reglementează încă două forme infracționale ce, se apreciază că, sunt de natură a facilita traficul de persoane, după cum urmează:

- *Fapta persoanei care, pentru a facilita traficul de migranți, produce documente de călătorie sau acte de identitate false ori procură, furnizează sau posedă asemenea documente, în scopul de a obține, direct sau indirect, un folos material*, pedepsită cu închisoare strictă de la 2 la 7 ani – art. 331 alin. 3 din Codul Penal.
- *Fapta persoanei care facilitează rămânerea pe teritoriul României a unei persoane care nu are cetățenia română şi nici domiciliul în România, prin orice mijloace ilegale, în scopul de a obține, direct sau indirect, un folos material,* pedepsită cu închisoare strictă de la 2 la 7 ani – art. 331 alin. 4 din Codul Penal.

Analizând conținutul normelor juridice de la art. 330 din Codul Penal şi din Capitolul 5 – Răspunderi şi sancțiuni – din Legea 243/2002, aşa cum au fost modificate prin Legea 39/2003 privind prevenirea şi combaterea criminalității organizate, apreciez că avem de a face cu un conflict parțial de norme juridice, neputându-se concluziona că prin prevederile din Codul Penal au fost abrogate toate normele juridice de natură penală din Legea 243/2002.

Dincolo de cele două acte normative arătate, mai trebuie subliniată şi existența Legii Nr. 252 din 29 aprilie 2002 pentru aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 112/2001 privind sancționarea unor fapte săvârşite în afara teritoriului țării de cetățeni români sau de persoane fără cetățenie domiciliate în România ce introduce – ca noutate absolută în legislația română sub aspectul obiectului juridic – ocrotirea unor relații diplomatice şi a unor valori general recunoscute – ce introduce o formă specială a infracțiunilor specifice regimului trecerii frontierei de stat. Astfel, sunt impuse ca forme infracționale:

- *Trecerea ilegală a frontierei unui stat străin;*
- *Racolarea, îndrumarea sau călăuzirea uneia ori a mai multor persoane în scopul trecerii frauduloase a frontierei unui stat străin precum şi organizarea uneia sau a mai multora dintre activitățile arătate*[134]*;*
- *Inițierea sau constituirea unei asocieri în scopul săvârşirii infracțiunii de racolare, îndrumare sau călăuzire de persoane ori organizare a acestor activități în scopul trecerii frauduloase a frontierei de stat.*

Trecerea ilegală a frontierei unui stat străin este reglementată în două forme: una cadru şi una agravată, calificată prin scop.

<u>În forma cadru</u> se are în vedere intrarea sau ieşirea dintr-un stat străin prin trecerea ilegală a frontierei acestuia, săvârşită de către un cetățean român sau de o persoana fără cetățenie domiciliată pe teritoriul României.

[134] Legea 252/2002 introduce o normă juridică – la art. 1 – în conformitate cu care art. 2 din O.U.G. 112/2001 conține la alin. 2 următoarea incriminare: racolarea uneia sau mai multor persoane în scopul trecerii frauduloase a frontierei unui stat străin sau organizarea unei asemenea activități, săvârşită pe teritoriul României de alte persoane decât cele prevăzute la alin. (1). Apreciez că avem de a face cu un exces de zel. Din interpretarea prevederilor de la alin. 1 rezultă, în mod cât se poate de clar că avem de a face cu incriminarea activităților de racolare, îndrumare sau călăuzire a uneia ori a mai multe persoane în scopul trecerii frauduloase a frontierei unui stat străin sau care organizează una ori mai multe dintre aceste activități ilegale indiferent de locul unde sunt desfăşurate acestea – prin natura lucrurilor astfel de activități putându-se desfăşura pe teritoriul național al mai multor state

Forma agravată este calificată prin urmărirea scopului sustragerii de la executarea unei pedepse.

A doua formă infracţională este caracterizată de fapta cetățeanului român sau a persoanei fără cetățenie domiciliate pe teritoriul României, care racolează, îndrumă sau călăuzeşte una ori mai multe persoane în scopul trecerii frauduloase a frontierei unui stat străin sau care organizează una ori mai multe dintre aceste activități ilegale.

Forma infracţională ce are ca obiect **asocierea în scopul săvârşirii unei infracţiun**i[135] constă în inițierea sau constituirea unei asocieri în scopul săvârşirii infracțiunii de racolare, îndrumare sau călăuzire de persoane ori organizare a acestor activități în scopul trecerii frauduloase a frontierei de stat ori aderarea sau sprijinirea sub orice formă a unei astfel de asocieri.

Trebuie observat că, în mod evident, legiuitorul român, considerând necesar să incrimineze prin mijloace specific penale activitatea cetățenilor români şi a persoanelor fără cetățenie ce domiciliază pe teritoriul României ce trec ilegal frontiera unui stat străin ori desfăşoară activități în legătură cu trecerea frauduloasă a frontierei unui stat străin, a acceptat să preia structura şi textul din Legea 243/2002 şi să recunoască acestora efecte juridice într-un alt context – legat de frontiera unui stat străin.

Aşa cum am arătat, mai sus, a fost introdusă, ca noutate absolută, ocrotirea intereselor unui stat străin, situație în care trebuie făcută o subliniere în legătură cu obiectul juridic.

Este prima oară când legiuitorul se pronunță în sensul creării unei excepții de la principiul teritorialității – legea penală română apără, acum, valori sociale a căror apărare, ca principiu, cade în sarcina altor state. Dincolo de a remarca insolitul, îmi permit să subliniez necesitatea apariției unei asemenea incriminări.

După 1990, cetățenii români au putut să se deplaseze fără restricții – excepțiile fiind nesemnificative – dincolo de granița României. Odată cu trecerea timpului o destinație preferată au devenit țările din cadrul Comunității Europene. Cum opțiunile politice au fost şi sunt constante, a devenit firesc la un moment dat ca România să fie interesată în a trata relațiile şi valorile Uniunii Europene de pe alte poziții – de membru al uniunii – devenind total inoportună adoptarea unei poziții de expectativă şi indiferență față de comportamentul ilicit al cetățenilor proprii, manifestat în legătură cu legislația altor state.

În mod obiectiv, datorită condițiilor actuale – garantarea libertății circulației persoanelor, desființarea vizelor de călătorie pentru marea majoritate a țărilor din Uniunea Europeană – cetățenii români au posibilitatea de a circula, în străinătate, în condiții de normalitate absolută. Este necesar, în aceste condiții, ca România să îşi asume şi unele angajamente în legătură cu respectarea valorilor comunitare, foarte importante devenind, în context, cele legate de procedura specifică tranzitării granițelor comunitare (până când România va deveni, efectiv, țară membră) sau/şi ale fiecărei țări membre.

Ceea ce excede normalului devine deosebit de periculos astfel că, în temeiul unei normale colaborări, cei care pun în pericol valorile arătate trebuie, înainte de toate, pedepsiți de către legea română.

[135] N.A. – a se vedea, în condițiile unui tratament similar, observațiile de la supra 3.1.2.

Concluzionând, apreciez că, în perspectiva integrării europene a României, în considerarea raporturilor de recunoaştere şi respect a unor valori sociale considerate deosebite, soluția adoptată de legiuitorul român de a incrimina în dreptul intern activități ilicite săvârşite de către cetățeni români în afara teritoriului național o consider salutară atât prin prisma respectului pentru valorile comunitare cât şi sub aspectul unor considerente de natură practică ce țin, bunăoară de judecarea acestor infracțiuni în procedură de urgență sau de suspendarea dreptului de folosire a paşaportului ori de refuzul eliberării paşaportului pentru persoanele condamnate pentru infracțiunile ce constituie obiectul acestei secțiuni.

Foarte important este de observat cât din prevederile de natură penală ale Legii 243/2002, ce a aprobat şi completat Ordonanța de Urgență a Guvernului 105/2001 şi ale Legii 252/2002 pentru aprobarea Ordonanței de Urgență a Guvernului 112/2001 privind sancționarea unor fapte săvârşite în afara teritoriului țării de cetățeni români sau de persoane fără cetățenie domiciliate în România sunt preluate şi astfel abrogate de prevederile art. 331 din Codul Penal – traficul de migranți. Apreciez că pe ipoteza legală ce are ca obiect racolarea, îndrumarea sau călăuzirea de persoane ori organizarea acestor activități în scopul trecerii frauduloase a frontierei de stat române ori a altui stat nu se poate vorbi decât despre o abrogare parțială întrucât prin trafic de migranți se înțelege asigurarea intrării ilegale pe teritoriul unui stat a unei persoane care nu are cetățenia acelui stat sau nu domiciliază pe teritoriul acelui stat – deci o formă infracțională caracterizată de producerea unui rezultat necesar ce constă în intrarea ilegală pe teritoriul unui stat, deosebită, cât se poate de clar de racolarea, îndrumarea sau călăuzirea de persoane ori organizarea acestor activități în scopul trecerii frauduloase a frontierei de stat, activități incriminate în considerarea pericolului pe care îl reprezintă, fără să fie necesară realizarea unui rezultat de genul trecerii frauduloase a frontierei ori de efectuare a unor activități în continuarea racolării, în fapt realizarea scopului. Abrogarea intervine – în opinia mea – doar în condițiile în care se realizează scopul: trecerea frauduloasă, situație în care trebuie avute în vedere normele juridice de la traficul de migranți.

Certificarea raționamentului arătat o oferă tot legiuitorul, care a reluat incriminarea activităților de racolare, îndrumare sau călăuzire uneia sau a mai multor persoane, precum şi organizarea activităților de racolare, îndrumare sau călăuzire uneia sau a mai multor persoane în scopul trecerii frauduloase a frontierei de stat în conținutul art. 330 alin. 5 teza I-a şi teza a II- a din Codul Penal, abrogând prevederile similare din Legea 243/2002.

În ceea ce priveşte traficul de persoane, în România Legea 678 din 21 Noiembrie 2001, privind prevenirea şi combaterea traficului de persoane, incriminează ca infracțiuni mai multe activități pe care le consideră de o periculozitate deosebită. De asemenea, legiuitorul român a preluat textele din Legea 679/2001 în Codul Penal, le-a adus unele modificări, dând, astfel, forma actuală a incriminării faptelor pertinente fenomenului juridic ce are ca obiect traficarea şi exploatarea ființelor umane, o analiza a diferențelor dintre cele două abordări legale urmând a

fi prezentată după descrierea infracțiunilor prevăzute de către Codul Penal.

Astfel, putem accepta următoarele forme infracționale reglementate de către Codul Penal :

→ **Infracţiunea de trafic cu persoane adulte –** prevăzută de art. 204 din Codul Penal, este reglementată în două forme:

1. ***O formă simplă***, caracterizată de două modalități:

⇒ una, care are ca subiect pasiv cetățeni români, ce constă în recrutarea, transportarea, transferarea, cazarea sau preluarea unei persoane prin amenințare sau prin alte forme de constrângere, prin răpire, fraudă ori înşelăciune, abuz de autoritate sau profitând de imposibilitatea persoanei de a se apăra ori de a-şi exprima voința, ori prin darea, acceptarea sau primirea de bani ori de alte foloase pentru obținerea consimțământului persoanei care are autoritate asupra altei persoane în scopul exploatării acestei persoane

⇒ cea de a doua, care era ca subiect pasiv persoane care nu sunt cetățeni români, ce constă în determinarea sau permiterea, cu intenție, direct sau indirect, a intrării sau rămânerii pe teritoriul României a unei persoane care nu este cetățean român sau nu are domiciliul în România, victimă a traficului de persoane, săvârşită în una din următoarele împrejurări:

- folosind față de victimă mijloace frauduloase, violență, amenințări sau orice altă formă de constrângere;
- abuzând de starea specială în care se găseşte victima, din cauza situației sale ilegale ori precare de intrare sau şedere în țară ori din cauza stării de graviditate, unei boli sau infirmități ori unei deficiențe fizice sau mintale;

– pedeapsa fiind închisoarea strictă de la 3 la 12 ani şi interzicerea unor drepturi, pentru ambele modalități.

2. ***O formă agravată***, caracterizată prin existența, de asemenea, a două modalități:

⇒ prima, circumstanțiată după modul de operare şi după rezultatele desfăşurării activității ilicite, în ipoteza în care subiect pasiv sunt cetățeni români, astfel:

- fapta a fost săvârşită de două sau mai multe persoane împreună – formă calificată după modul de operare;
- s-a cauzat victimei o vătămare gravă a integrității corporale sau a sănătății – formă calificată în funcție de urmările săvârşirii infracțiunii;
- fapta a produs beneficii materiale importante – formă calificată tot în funcție de urmări, aici fiind vorba despre o categorie aparte ce ține, în primul rând de amploarea activității infracționale desfăşurate;
- fapta a avut ca urmare moartea sau sinuciderea victimei – la fel precum cea de a treia, această formă este calificată tot în funcție de urmările săvârşirii infracțiunii, fiind, în fapt, o completare necesară a acesteia;

pedepsele fiind detențiunea severă de la 15 la 20 de ani şi interzicerea unor drepturi pentru primele trei ipoteze şi detențiunea severă de la 15 la 25 de ani şi interzicerea unor drepturi, pentru cea de a treia;

⇒ ce de a doua, circumstanțiată după modul de operare, în ipoteza în care subiect pasiv sunt persoane care nu au calitatea de

cetățeni români, ce constă în aceea că activitatea ilicită se săvârşeşte în mod repetat – situație în care maximul special al pedepsei prevăzută pentru forma simplă se majorează cu 2 ani.

→ **Infracţiunea de trafic cu minori –** prevăzută de art. 205 din Codul Penal, este reglementată în mai multe forme, după cum urmează:

* o formă simplă, ce constă în recrutarea, transportarea, transferarea, cazarea sau preluarea unei persoane cu vârsta cuprinsă între 15 şi 18 ani, în scopul exploatării acesteia – pedepsită cu închisoare strictă de la 3 la 12 ani şi interzicerea unor drepturi.
* o formă agravată, cu mai multe modalități calificate astfel:
  - prin calitatea persoanei vătămate: o persoană care nu a împlinit vârsta de 15 ani;
  - după caracteristicile modului de operare:
    - fapta a fost săvârşită prin amenințare, violență sau prin alte forme de constrângere, prin răpire, fraudă ori înşelăciune, abuz de autoritate sau profitând de imposibilitatea minorului de a se apăra ori de a-şi exprima voința, ori prin darea, acceptarea sau primirea de bani ori de alte foloase pentru obținerea consimțământului persoanei care are autoritate asupra minorului;
    - fapta a fost săvârşită de două sau mai multe persoane împreună;
  - după urmările desfăşurării activității ilicite:
    - s-a cauzat victimei o vătămare gravă a integrității corporale sau a sănătății;
    - fapta a avut ca urmare moartea sau sinuciderea victimei;
    - fapta a produs beneficii materiale importante.

Pedeapsa este detențiunea severă de la 15 la 20 de ani şi interzicerea unor drepturi pentru toate modalitățile, mai puțin cea care este calificată prin producerea, ca urmare, a morții sau sinuciderii victimei, caz în care pedeapsa este detențiunea pe viață sau detențiunea severă de la 15 la 25 de ani şi interzicerea unor drepturi.

De observat că *ambele infracțiuni de trafic* – infracțiunea de trafic cu persoane adulte şi infracțiunea de trafic cu minori sunt infracțiuni care, chiar şi în forma pe care eu am denumit-o simplă, *sunt, în fapt forme infracționale calificate prin scop; pentru realizarea elementelor constitutive ale celor două infracțiuni fiind necesară existența şi probarea unui scop explicit – exploatarea.*

În cuprinsul art. 207 din Codul Penal se dă o definiție legală a exploatării unei persoane după cum urmează:

Prin exploatarea unei persoane se înțelege:

- executarea unei munci sau îndeplinirea de servicii, în mod forțat, cu încălcarea normelor legale privind condițiile de muncă, salarizare, sănătate şi securitate;
- ținerea în stare de sclavie sau alte procedee asemănătoare de lipsire de libertate ori de aservire;
- obligarea la practicarea prostituției, la manifestări pornografice în vederea producerii şi difuzării de materiale pornografice sau la alte forme de exploatare sexuală;
- obligarea la practicarea cerşetoriei;
- prelevarea de organe.

Consimțământul victimei traficului de persoane, în conformitate cu prevederile art. 206 din Codul Penal, nu constituie o cauză justificativă – aspectul, apreciez că este deosebit de important atât pentru anchetă cât şi pentru tratamentul juridic.

Aici, apreciez că trebuie făcută distincție între împrejurările ce țin de persoana făptuitorilor şi împrejurările ce țin de persoana adulților ori minorilor traficați în vederea exploatării.

Cei traficați au motive diverse, de esență fiind posibilitatea obținerii unor sume de bani. Traficanții, de asemenea au motive diverse, de esență fiind, şi în cazul acestora, posibilitatea obținerii unor sume de bani. Legiuitorul este interesat, aici, de incriminarea şi, implicit, combaterea activității traficanților.

Aşa cum arătat în debutul secțiunii, legiuitorul român a preluat textele din Legea 679/2001 în Codul Penal, le-a adus unele modificări, de interes fiind de văzut în ce măsură există un conflict de norme juridice, dacă se pune problema abrogării prevederilor din Legea 679/2001 în totalitate sau, numai, în parte.

Din punctul de vedere al structurii[136] Codul Penal plasează ceea ce Legea 679/2001 numeşte „infracțiuni privind traficul de persoane" în capitolul VI – Crime şi delicte contra libertății persoanei – dându-le şi denumiri pe care le apreciez ca, nu numai, sugestive cât şi precise pentru natura activității ilicite ce se doreşte combătută: „traficul de persoane adulte" şi „traficul de minori".

Cu referire, strict, la text, între norma juridică de la art. 204. din Codul Penal şi cea de la art. 12 din Legea 679/2001 există următoarele deosebiri:

1. La alin. 1, unde se formulează, pe fond, conținutul constitutiv al infracțiunii de trafic de persoane adulte:

- ♦ în enumerarea acțiunilor ce constituie elementul material termenul de „primire" este înlocuit cu cel de „preluare";
- ♦ în prima parte a enumerării modalităților considerate ilicite de către legiuitor prin care subiectul activ poate determina acceptarea sau impunerea traficării este scos termenul de violență, fiind preferată expresia „prin amenințare sau prin alte forme de constrângere..." în loc de „prin amenințare, violență sau prin alte forme de constrângere...";
- ♦ în partea finală a enumerării modalităților ilicite la care am făcut referire mai sus, este scos termenul oferire, textul din Codul Penal enumerând „darea, acceptarea sau primirea de bani ori de alte foloase ...", în loc de „oferirea, darea, acceptarea sau primirea de bani ori de alte foloase ...", aşa cum era prevăzut în Legea 679/2001;
- ♦ natura pedepsei este adaptată la sistemul introdus de Codul Penal – închisoare strictă de la 3 la 12 ani şi interzicerea unor drepturi, în loc de închisoare de la 3 la 12 ani şi interzicerea unor drepturi.

Cu privire la deosebirile arătate, o subliniere merită făcută în legătură cu enumerarea care are ca obiect „darea, acceptarea sau primirea de bani ori de alte foloase ...", în loc de „oferirea, darea, acceptarea sau primirea de bani ori de alte foloase ...", Codul Penal dezincriminând acțiunea de a oferi bani ori alte foloase pentru obținerea consimțământului persoanei care are autoritate asupra altei persoane în

[136] N.A. – Pentru precizie, consider oportună introducerea în discuție a categoriei de obiect juridic

scopul exploatării acestei persoane. Situația poate părea ambiguă în condițiile în care acceptarea continuă să fie incriminată. O explicație ar fi că dezincriminarea oferirii este de natură a uşura activitatea organelor judiciare dat fiind ambiguitatea acțiunilor ce pot fi subsumate noțiunii de oferire.

2. La alin. 2, art. 204 din Codul Penal a mai fost introdusă o formă agravată calificată în funcție de urmările săvârşirii infracțiunii – fapta a produs beneficii materiale importante – iar cuantumul şi natura pedepsei a fost sporit, respectiv, adaptată: detențiunea severă de la 15 la 20 de ani şi interzicerea unor drepturi în loc de închisoare de la 5 la 15 ani şi interzicerea unor drepturi.

3. La alin 3, în Codul Penal a fost modificată natura pedepsei – detențiunea severă de la 15 la 25 de ani şi interzicerea unor drepturi în loc de închisoare de la 15 la 25 de ani şi interzicerea unor drepturi.

De asemenea, mai trebuie observat că legiuitorul inserează în conținutul art. 204 din Codul Penal, la alin. 4 şi alin.5, prevederi pe care le-a tratat în cuprinsul Legii 679/2001 la art. 17, alin. 1 şi alin.2, ca infracțiuni în legătură cu traficul de persoane. Totuşi, la fel ca în cazul precedent, există unele diferențe după cum urmează:

1. Textul din Codul Penal conține expresia „a determina sau de a permite, cu intenție, direct sau indirect", în loc de „a determina sau de a permite, cu ştiință, fie direct, fie prin intermediar";

2. În acelaşi context se foloseşte expresia „intrarea sau rămânerea pe teritoriul României" în loc de „intrarea sau rămânerea pe teritoriul țării";

3. Se foloseşte expresia „unei persoane care nu este cetățean român sau nu are domiciliul în România" în loc „de unei persoane care nu este cetățean român" – se restrânge sfera calității pe care o poate avea persoana victimă a traficului de persoane;

4. Se foloseşte expresia, „victimă a traficului de persoane" în loc de „supusă traficului de persoane"

De asemenea, se foloseşte: „folosind față de victimă" în loc de „folosind față de aceasta"; „victima" în loc de „acea persoană"; „din cauza stării de graviditate" în loc de „datorită sarcinii". Apreciez că sensul este acelaşi, exprimarea din Codul Penal fiind caracterizată de mai multă precizie.

Legea 679/2001 mai reglementează – în cadrul art. 18 alin. 1 şi alin. 2 – şi infracțiunea de pornografie infantilă. Codul Penal preia textul, îi aduce unele modificări şi incriminează, la rândul său, infracțiunea de pornografie infantilă în cadrul **Capitolului X** – CRIME ŞI DELICTE CONTRA BUNELOR MORAVURI – situație în care consider că problematica poate fi analizată oportun în cadrul unui demers centrat pe investigarea formelor infracționale prin a căror săvârşire se aduce atingere bunelor moravuri.

Mai trebuie observat că formele infracționale, care au ca obiect organizarea desfăşurării de activități ilicite sau asocierea ori aderarea sau sprijinirea sub orice formă a unei asocieri care are ca scop efectuarea de activități ilicite incriminate prin infracțiunile pe care le-am prezentat, constituie o problemă ce ține, în primul rând, de domeniul prevenirii şi combaterii criminalității organizate, situație în care consider că este bine

ca acestea să beneficieze de o analiză corespunzătoare în cadrul domeniului arătat.

Concluzionând, arăt că pertinent obiectului acestui capitol, trebuie avute în vedere următoarele forme infracționale:

☼ Intrarea sau ieşirea din țară prin trecerea ilegală a frontierei de stat – prevăzută de art. 330 alin. 1 din Codul Penal;

☼ Intrarea sau ieşirea din țară prin trecerea ilegală a frontierei de stat săvârşită în scopul sustragerii de la executarea unei pedepse – prevăzută de art. 330 alin.2 din Codul Penal;

☼ Intrarea frauduloasă pe teritoriul țării a străinului declarat indezirabil ori căruia i-a fost interzis în orice mod dreptul de intrare sau de şedere în țară – prevăzută de art. 330 alin.3 din Codul Penal;

☼ Intrarea sau ieşirea din țară prin trecerea ilegală a frontierei de stat săvârşită în scopul sustragerii de la executarea unei pedepse săvârşită în mod repetat – prevăzută de art. 330 alin. 4 din Codul Penal;

☼ Racolarea, îndrumarea sau călăuzirea uneia sau a mai multor persoane în scopul trecerii frauduloase a frontierei de stat prevăzută de art. 330 alin. 5 teza I-a din Codul Penal;

☼ Organizarea activităților de racolare, îndrumare sau călăuzire uneia sau a mai multor persoane în scopul trecerii frauduloase a frontierei de stat – art. 330 alin. 5 teza II-a din Codul Penal;

☼ Abuz în serviciu contra intereselor persoanelor prin utilizarea datelor din SIF care nu este conformă cu dispozițiile legii – art. 74 din Legea 243/2002 combinat cu art. 315 din Codul Penal;

☼ Trecerea ilegală a frontierei unui stat străin – art. 1 alin.1 din Legea 252/2002;

☼ Trecerea ilegală a frontierei unui stat străin în scopul sustragerii de la executarea unei pedepse – art. 1 alin. 2 din Legea 252/2002;

☼ Racolarea, îndrumarea sau călăuzirea uneia ori a mai multor persoane în scopul trecerii frauduloase a frontierei unui stat străin sau organizarea uneia ori a mai multora dintre aceste activități ilegale – art. 2 alin. 1 combinat cu alin. 2 din Legea 252/2002;

☼ Recrutarea, transportarea, transferarea, cazarea sau preluarea unei persoane prin amenințare sau prin alte forme de constrângere, prin răpire, fraudă ori înşelăciune, abuz de autoritate sau profitând de imposibilitatea persoanei de a se apăra ori de a-şi exprima voința, ori prin darea, acceptarea sau primirea de bani ori de alte foloase pentru obținerea consimțământului persoanei care are autoritate asupra altei persoane în scopul exploatării acestei persoane – art. 204 alin. 1 din Codul Penal;

☼ Recrutarea, transportarea, transferarea, cazarea sau preluarea unei persoane prin amenințare sau prin alte forme de constrângere, prin răpire, fraudă ori înşelăciune, abuz de autoritate sau profitând de imposibilitatea persoanei de a se apăra ori de a-şi exprima voința, ori prin darea, acceptarea sau primirea de bani ori de alte foloase pentru obținerea consimțământului persoanei care are autoritate asupra altei persoane în scopul exploatării acestei persoane, săvârşite de două sau mai multe persoane împreună – art. 204 alin. 2 lit. a din Codul Penal;

☼ Recrutarea, transportarea, transferarea, cazarea sau preluarea unei persoane prin amenințare sau prin alte forme de constrângere, prin răpire, fraudă ori înşelăciune, abuz de autoritate sau profitând de imposibilitatea persoanei de a se apăra ori de a-şi exprima voința, ori prin darea, acceptarea sau primirea de bani ori de alte foloase pentru obținerea consimțământului persoanei care are autoritate asupra altei persoane în scopul exploatării acestei persoane, ce au cauzat victimei o vătămare gravă a integrității corporale sau a sănătății – art. 204 alin. 2 lit. b din Codul Penal;

☼ Recrutarea, transportarea, transferarea, cazarea sau preluarea unei persoane prin amenințare sau prin alte forme de constrângere, prin răpire, fraudă ori înşelăciune, abuz de autoritate sau profitând de imposibilitatea persoanei de a se apăra ori de a-şi exprima voința, ori prin darea, acceptarea sau primirea de bani ori de alte foloase pentru obținerea consimțământului persoanei care are autoritate asupra altei persoane în scopul exploatării acestei persoane, ce au produs beneficii materiale importante – art. 204 alin. 2 lit. c din Codul Penal;

☼ Recrutarea, transportarea, transferarea, cazarea sau preluarea unei persoane prin amenințare sau prin alte forme de constrângere, prin răpire, fraudă ori înşelăciune, abuz de autoritate sau profitând de imposibilitatea persoanei de a se apăra ori de a-şi exprima voința, ori prin darea, acceptarea sau primirea de bani ori de alte foloase pentru obținerea consimțământului persoanei care are autoritate asupra altei persoane în scopul exploatării acestei persoane, ce avut ca urmare moartea sau sinuciderea victimei – art. 204 alin. 3 din Codul Penal;

☼ Determinarea sau permiterea, cu intenție, direct sau indirect, a intrării sau rămânerii pe teritoriul României a unei persoane care nu este cetățean român sau nu are domiciliul în România, victimă a traficului de persoane, folosind față de victimă mijloace frauduloase, violență, amenințări sau orice altă formă de constrângere – art. 204 alin. 4 lit. a din Codul Penal;

☼ Determinarea sau permiterea, cu intenție, direct sau indirect, a intrării sau rămânerii pe teritoriul României a unei persoane care nu este cetățean român sau nu are domiciliul în România, victimă a traficului de persoane, abuzând de starea specială în care se găseşte victima, din cauza situației sale ilegale ori precare de intrare sau şedere în țară ori din cauza stării de graviditate, unei boli sau infirmități ori unei deficiențe fizice sau mintale – art. 204 alin. 4 lit. b din Codul Penal;

☼ Determinarea sau permiterea, cu intenție, direct sau indirect, a intrării sau rămânerii pe teritoriul României a unei persoane care nu este cetățean român sau nu are domiciliul în România, victimă a traficului de persoane, folosind față de victimă mijloace frauduloase, violență, amenințări sau orice altă formă de constrângere ori abuzând de starea specială în care se găseşte victima, din cauza situației sale ilegale ori precare de intrare sau şedere în țară ori din cauza stării de graviditate, unei boli sau infirmități ori unei deficiențe fizice sau mintale săvârşite în mod repetat - art. 204 alin.5 din Codul Penal;

☼ Recrutarea, transportarea, transferarea, cazarea sau preluarea unei persoane cu vârsta cuprinsă între 15 şi 18 ani, în scopul exploatării acesteia – art. 205 alin.1 din Codul Penal;

☼ Recrutarea, transportarea, transferarea, cazarea sau preluarea unei persoane care nu a împlinit vârsta de 15 ani, în scopul exploatării acesteia – art. 205 alin.2 lit. a din Codul Penal;

☼ Recrutarea, transportarea, transferarea, cazarea sau preluarea unei minorului săvârşită prin ameninţare, violenţă sau prin alte forme de constrângere, prin răpire, fraudă ori înşelăciune, abuz de autoritate sau profitând de imposibilitatea minorului de a se apăra ori de a-şi exprima voinţa, ori prin darea, acceptarea sau primirea de bani ori de alte foloase pentru obţinerea consimţământului persoanei care are autoritate asupra minorului – art. 205 alin.2 lit. b din Codul Penal;

☼ Recrutarea, transportarea, transferarea, cazarea sau preluarea unui minor, săvârşite de două sau mai multe persoane împreună – art. 205 alin.2 lit. c din Codul Penal;

☼ Recrutarea, transportarea, transferarea, cazarea sau preluarea unui minor, care au cauzat victimei o vătămare gravă a integrităţii corporale sau a sănătăţii – art. 205 alin.2 lit. d din Codul Penal;

☼ Recrutarea, transportarea, transferarea, cazarea sau preluarea unui minor, care au produs beneficii materiale importante – art. 205 alin.2 lit. e din Codul Penal;

☼ Recrutarea, transportarea, transferarea, cazarea sau preluarea unui minor care au avut ca urmare moartea sau sinuciderea victimei – art. 205 alin.3 din Codul Penal.

Sintetizat, în anchetă vom avea activităţi infracţionale caracterizate, din punctul de vedere al unor elemente comune, prin:

→ ***trecerea ilegală sau frauduloasă a frontierelor de stat – frontiera statului român sau a altui stat;***

→ ***racolarea, îndrumarea sau călăuzirea uneia ori a mai multor persoane în scopul trecerii frauduloase a frontierei unui stat – frontiera statului român sau a unui stat străin – sau organizarea uneia ori a mai multora dintre aceste activităţi ilegale;***

→ ***abuzul în serviciu contra intereselor persoanelor prin utilizarea datelor din SIF care nu este conformă cu dispoziţiile legii;***

→ ***recrutarea, transportarea, transferarea, cazarea sau preluarea unei persoane prin ameninţare sau prin alte forme de constrângere, prin răpire, fraudă ori înşelăciune, abuz de autoritate sau profitând de imposibilitatea persoanei de a se apăra ori de a-şi exprima voinţa, ori prin darea, acceptarea sau primirea de bani ori de alte foloase pentru obţinerea consimţământului persoanei care are autoritate asupra altei persoane în scopul exploatării acestei persoane;***

→ ***determinarea sau permiterea, cu intenţie, direct sau indirect, a intrării sau rămânerii pe teritoriul României a unei persoane care nu este cetăţean român sau nu are domiciliul în România, victimă a traficului de persoane;***

→ ***recrutarea, transportarea, transferarea, cazarea sau preluarea unei persoane cu vârsta cuprinsă între 15 şi 18 ani, în scopul exploatării acesteia.***

2.2 Situaţia premisă

Toate formele infracţionale arătate mai sus sunt caracterizate, înainte de elementele constitutive specifice, de o situaţie premisă.

Situaţia premisă, în situaţia dată, este constituită din **regimul trecerii frontierei de stat a României**, regim circumscris unor instituţii precum: infracţiuni de frontieră, frontieră de stat, puncte de trecere, control de frontieră, etc. Astfel în cercetarea infracţiunilor săvârşite la regimul frontierei de stat trebuie avute în vedere următoarele definiţii legale date de către legiuitor[137]:

- frontieră de stat este linia reală sau imaginară care trece, în linie dreaptă, de la un semn de frontieră la altul ori, acolo unde frontiera nu este marcată în teren cu semne de frontieră, de la un punct de coordonate la altul; la fluviul Dunărea şi celelalte ape curgătoare frontiera de stat este cea stabilită prin acordurile, convenţiile şi înţelegerile dintre România şi statele vecine, cu luarea în considerare a faptului că principiul general acceptat de dreptul internaţional fluvial este acela că frontiera trece pe mijlocul şenalului navigabil principal, iar la apele curgătoare nenavigabile, pe la mijlocul pânzei de apă; la Marea Neagră frontiera de stat trece pe la limita exterioară şi limitele laterale ale mării teritoriale a României;
- culoarul de frontieră este fâşia de teren situată de o parte şi de alta a frontierei de stat, stabilită în baza acordurilor şi convenţiilor de frontieră încheiate de România cu statele vecine în scopul evidenţierii şi protejării semnelor de frontieră;
- fâşia de protecţie a frontierei de stat este fâşia de teren constituită de-a lungul frontierei de stat în scopul protejării semnelor de frontieră şi asigurării controlului accesului în apropierea liniei de frontieră;
- frontierele interne sunt frontierele comune terestre ale României cu fiecare dintre statele vecine cu care s-au încheiat acorduri, convenţii sau alte înţelegeri internaţionale privind eliminarea controlului la frontiera comună, precum şi aeroporturile pentru zborurile externe, curse regulate şi neregulate, porturile maritime şi fluviale pentru liniile regulate de pasageri şi mărfuri care au ca punct de plecare sau ca destinaţie exclusivă alte aeroporturi sau porturi de pe teritoriile statelor sau comunităţilor de state cu care România a încheiat acorduri, convenţii sau alte înţelegeri internaţionale privind eliminarea controalelor la frontieră, fără escale în aeroporturi sau porturi din afara teritoriului acestora;
- frontierele externe sunt frontierele terestre şi maritime, precum şi aeroporturile şi porturile maritime şi fluviale, dacă acestea nu reprezintă frontiere interne;
- zborul intern este orice zbor care are ca punct de plecare sau ca destinaţie teritoriul României, precum şi orice zbor care are ca punct de plecare sau ca destinaţie exclusivă teritoriile statelor sau comunităţilor de state cu care România a încheiat acorduri, convenţii sau alte înţelegeri internaţionale privind eliminarea controlului la frontieră, fără escală pe teritoriul unui stat terţ;

[137] Cap. I din Legea 243/2002

- statul terț este orice alt stat, altul decât statele cu care România a încheiat acorduri, convenții sau alte înțelegeri internaționale privind eliminarea controlului la frontieră;
- străinul semnalat ca inadmisibil este persoana care nu îndeplineşte condițiile de intrare în țară prevăzute de legislația în vigoare privind regimul străinilor şi persoana care nu îndeplineşte condițiile pentru acordarea unei forme de protecție, conform dispozițiilor referitoare la statutul şi regimul refugiaților;
- punctul de trecere a frontierei este orice loc organizat şi autorizat de Guvernul României pentru trecerea frontierei de stat;
- punctul de mic trafic şi punctul destinat trecerilor simplificate sunt locuri organizate şi autorizate de Guvernul României pentru trecerea frontierei de stat a persoanelor din zona de frontieră, într-o formă simplificată, convenită prin convenții şi acorduri încheiate cu statele vecine;
- controlul la frontieră este activitatea desfăşurată de personalul autorităților competente pentru asigurarea respectării condițiilor prevăzute de lege pentru trecerea frontierei de stat a persoanelor, mijloacelor de transport, mărfurilor şi a altor bunuri;
- infracţiunea de frontieră este fapta prevăzută de lege ca infracțiune, săvârşită în scopul trecerii ilegale peste frontiera de stat a persoanelor, mijloacelor de transport, mărfurilor sau altor bunuri;
- trecere ilegală a frontierei de stat este trecerea peste frontiera de stat în alte condiții decât cele prevăzute de legea română;
- transportator este orice persoană fizică sau juridică care asigură, cu titlu profesional, transportul de persoane şi bunuri pe cale aeriană, navală sau terestră;
- regimul de control al poliției de frontieră este constituit din totalitatea normelor prevăzute de lege cu privire la verificările desfăşurate de polițiştii de frontieră asupra persoanelor, activităților sau imobilelor aflate în zonele de competență ale poliției de frontieră, pentru constatarea şi sancționarea faptelor de încălcare a normelor prevăzute de lege.

Pentru asigurarea executării pazei şi controlului trecerii frontierei de stat se constituie zona de frontieră ce cuprinde teritoriul aflat pe o adâncime de 30 km față de frontiera de stat şi țărmul Mării Negre, către interior. Regimul de control al poliției de frontieră mai este instituit şi asupra fâşiilor de teren, situate pe o adâncime de 10 km de o parte şi de cealaltă a malurilor Dunării interioare, deschisă navigației internaționale. De asemenea în județele din interiorul țării unde funcționează aeroporturi şi porturi deschise traficului internațional suprafața aeroportului sau a portului cu platformele, imobilele şi instalațiile aferente reprezintă zonă supusă regimului de control al poliției de frontieră.

Regimul juridic al frontierei de stat cuprinde totalitatea normelor prevăzute de legislația internă care privesc frontiera de stat şi desfăşurarea diferitelor activități în zona de frontieră, în zona aeroporturilor şi porturilor deschise traficului internațional. Asigurarea respectării regimului juridic al frontierei de stat revine autorităților care au atribuții privind controlul la trecerea frontierei de stat şi autorităților administrației publice locale.

În considerarea regimului trecerii frontierei de stat trebuie observate, ca raţiune principală, acele relaţiile sociale căror existenţă, formare şi dezvoltare depinde de respectarea regulilor şi procedurilor specifice, de necesitatea impunerii de restricţii sau interdicţii pentru trecerea peste frontieră a unor persoane şi mărfuri. În doctrină[138] se pune accentul pe buna desfăşurare a activităţii autorităţilor statului, ca purtătoare şi realizatoare a suveranităţii naţionale, aceste considerente făcând necesară includerea infracţiunilor, în discuţie, în categoria „infracţiunilor contra autorităţii", un argument fiind şi acela că, înainte de 1990 infracţiunea de trecere frauduloasă a frontierei era prevăzută de art. 245 din Titlul V al Părţii speciale a Codului Penal, ce are ca obiect reglementarea infracţiunilor contra autorităţii.

Desigur, valorile arătate au o importanţă deosebită, însă tocmai din acest punct de vedere, apreciez eu, că nu trebuie expuse ostentativ, în legătură cu conduite ilicite ce nu au, în condiţiile actuale – caracterizate de fenomenul imigraţiei, traficului cu orice, inclusiv cu oameni – legătură directă cu valorile sociale importante invocate.

Accesul persoanelor, în conformitate cu prevederile art. 7 din Legea 243/2002 –

* în fâşia de protecţie a frontierei de stat până la culoarul de frontieră sau malul apelor, după caz, este permis în baza documentelor de identitate, cu aprobarea administraţiei publice locale şi cu avizul şefului formaţiunii locale a poliţiei de frontieră.
* pentru efectuarea unor activităţi dincolo de fâşia de protecţie a frontierei de stat, în situaţia în care aceasta se constituie mai în adâncime, precum şi în insulele şi ostroavele aparţinând statului român, situate în apele de frontieră, este permis numai prin locurile şi în condiţiile stabilite de administraţia publică locală şi cu avizul şefului formaţiunii locale a poliţiei de frontieră.
* în insulele şi ostroavele de formaţiune nouă din apele de frontieră este permis numai după determinarea apartenenţei acestora, pe baza înţelegerilor încheiate între statul român şi statul vecin.

Important de observat aici este că dacă din punct de vedere terminologic – aşa cum prevede art. 1 din Legea 243/2002 – ***infracţiunea de frontieră*** este fapta prevăzută de lege ca infracţiune, săvârşită în scopul trecerii ilegale peste frontiera de stat a persoanelor, mijloacelor de transport, mărfurilor sau altor bunuri, trecerea ilegală a frontierei a frontierei de stat este definită ca fiind trecerea peste frontiera de stat în alte condiţii decât cele prevăzute de legea română.

Cum este necesară o interpretare „per a contrario", devine important de văzut care este procedura prescrisă de legiuitor pentru a trece frontiera de stat a României.

Legea română stabileşte că ***trecerea frontierei de stat a României***[139] de către persoane, mijloace de transport, mărfuri[140] şi alte

[138] A se vedea în acest sens şi **A. Ungureanu, A.Ciopraga** în Dispoziţii penale din legi speciale române, vol. 6, Edit. Lumina Lex 1996. pag 350

[139] Art. 10-11 din Legea 243/2002

[140] N.A. – potrivit art.8 alin 2 din H.G. 445/2002 pentru aprobarea Normelor metodologice de aplicare a O.U.G. 105/2001privind frontiera de stat României, trecerea peste frontiera de stat a mărfurilor şi a mijloacelor care le transportă se face numai prin punctele de trecere deschise traficului internaţional, anume destinate, potrivit legii.

bunuri se face prin punctele de trecere a frontierei de stat deschise traficului internațional sau/şi prin alte locuri, în condițiile stabilite de comun acord prin documentele bilaterale încheiate de România cu statele vecine. În mod firesc, trecerea frontierei de către persoane se face cu respectarea regimului frontierei iar trecerea frontierei a mijloacelor de transport, mărfurilor şi altor bunuri se face cu respectarea regimului vamal.

În punctele de trecere se organizează şi se efectuează controlul de frontieră al persoanelor, mijloacelor de transport, mărfurilor şi altor bunuri atât la intrarea cât şi la ieşirea din țară, în vederea verificării şi constatării îndeplinirii condițiilor prevăzute de lege în legătură cu aceste operațiuni. De asemenea, în punctele de trecere îşi desfăşoară activitatea personalul tuturor autorităților publice care au, potrivit legii, competențe pe linia controlului la trecerea frontierei de stat.

De mare importanță pentru activitatea anchetatorilor, mai ales în legătură cu posibila cercetarea unor infracțiuni de abuz în serviciu contra intereselor persoanelor prin utilizarea datelor din SIF care nu este conformă cu dispozițiile legii, este înființarea, în condițiile legii[141] a **Sistemului de Informare Naţional privind circulaţia persoanelor şi bunurilor prin frontieră**, denumit **SIF**, sistem unitar la nivel național, prin care se ține evidența, se prelucrează şi se valorifică informațiile cu privire la criminalitatea transfrontalieră şi infracțiunile de frontieră, la persoane şi bunuri. Scopul funcționării SIF constă în sprijinirea acțiunilor de menținere a ordinii publice şi siguranței naționale şi aplicarea prevederilor legale cu privire la circulația persoanelor şi bunurilor pe teritoriul României. Autoritatea publică centrală care gestionează şi răspunde de SIF este Ministerul Administrației şi Internelor. SIF cuprinde acele categorii de date referitoare la persoane fizice şi bunuri care sunt furnizate de autoritățile publice, necesare asigurării respectării regimului juridic al frontierei de stat, precum şi altor interese legitime ale statului. Utilizarea SIF se face cu respectarea dispozițiilor legale privind protecția datelor, precum şi protecția persoanei împotriva prelucrării automate neautorizate a datelor referitoare la persoane.

În SIF pot să introducă date, să le modifice, să le şteargă şi să le prelucreze autoritățile cu atribuții în domeniul apărării naționale, ordinii publice şi siguranței naționale, cele cu atribuții în domeniul respectării regimului juridic al frontierei de stat, precum şi autoritatea judecătorească, potrivit competențelor legale, pe baza protocoalelor încheiate de Ministerul Administrației şi Internelor cu fiecare autoritate. Cu privire la persoane sunt introduse următoarele date:

- numele şi prenumele, numele anterior, pseudonimele sau poreclele care au fost eventual înregistrate separat;
- semnele fizice particulare, obiective şi inalterabile;
- prima literă a celui de-al doilea prenume;
- data şi locul naşterii;
- sexul;
- cetățenia;
- mențiunea că persoanele în cauză sunt înarmate, după caz;
- mențiunea că persoanele în cauză sunt violente, după caz;

[141] Cap 4 din Legea 243/2002

motivul semnalării;
măsura care trebuie luată.

Datele privind străinii semnalați ca inadmisibili sunt introduse în SIF în temeiul unei comunicări făcute de o autoritate administrativă sau judecătorească, potrivit legii. Datele privind persoanele căutate în vederea extrădării sau expulzării se introduc sau se transmit de către autoritatea care a dispus măsura, potrivit legii. În situația în care motivul semnalării este săvârşirea unei infracțiuni, autoritatea semnalantă comunică, o dată cu semnalarea, documentele şi următoarele informații care privesc cazul:

autoritatea care a emis cererea;
începerea urmăririi penale, existența unui mandat de arestare, a unui mandat de aducere ori a unei hotărâri judecătoreşti executorii;
natura şi calificarea juridică a infracțiunii;
descrierea circumstanțelor săvârşirii infracțiunii, inclusiv momentul, locul, gradul de participare la infracțiuni a persoanei semnalate;
consecințele infracțiunii, în măsura posibilităților.

În SIF pot fi introduse, de către autoritățile autorizate sau la solicitarea autorităților interesate, şi date referitoare la persoanele care necesită o formă de protecție, potrivit legii.

Pentru a preveni săvârşirea infracțiunilor de frontieră şi amenințărilor la ordinea publică în SIF pot fi introduse date provizorii referitoare la persoane sau bunuri, în scopul urmăririi lor şi al controlului la frontieră, dacă:

♦ există indicii temeinice că persoana în cauză intenționează să comită sau comite infracțiuni;

♦ aprecierea persoanei în cauză permite, în temeiul faptelor sancționate de lege, comise până în prezent, să se presupună că aceasta va comite şi în viitor alte asemenea fapte.

Fiecare autoritate ce utilizează SIF -ul adoptă, în ceea ce priveşte domeniul său de responsabilitate din cadrul SIF, măsurile necesare pentru:

1. a preveni accesul oricărei persoane neautorizate la instalațiile utilizate pentru prelucrarea datelor personale;

2. a preveni citirea, copierea, modificarea sau eliminarea suporturilor de date de către persoane neautorizate;

3. a preveni introducerea neautorizată a unor date în fişier şi orice consultare, modificare sau ştergere neautorizată a unor date personale introduse în fişier;

4. a preveni utilizarea sistemului de prelucrare automată a datelor de către persoane neautorizate prin intermediul echipamentelor de transmitere a datelor;

5. a garanta că, în ceea ce priveşte utilizarea unui sistem automat de prelucrare a datelor, persoanele autorizate au acces numai la datele pentru care sunt responsabile;

6. a garanta că se pot controla şi stabili autoritățile cărora li s-au transmis date personale prin echipamentul de transmitere a datelor;

7. a garanta că se poate controla şi stabili, ulterior, care date personale au fost introduse în sistemul de prelucrare automată a datelor, precum şi momentul şi persoanele care le-au introdus;

8. a preveni citirea, copierea, modificarea sau ştergerea datelor personale în timpul transmiterii lor sau al transportului suporturilor de date.

Pentru prelucrarea datelor în secțiunea sa fiecare autoritate poate desemna numai ***persoane cu calificare specială, supuse controalelor de securitate la accesul în spațiile de lucru şi la instalațiile utilizate pentru prelucrarea datelor personale*** – aspect foarte important în cadrul cercetării utilizării abuzive a datelor din SIF.

Nici cu privire la ***traficul de persoane*** lucrurile nu stau mai simplu. Şi aici trebuie observată existența unei situații premise constituite din obligațiile autorităților publice în legătură cu prevenirea şi combaterea traficului de persoane. Astfel, în conformitate cu prevederile H.G. 299/2003 pentru aprobarea Regulamentului de aplicare a dispozițiilor Legii nr. 678/2001 privind prevenirea şi combaterea traficului de persoane Ministerul Administrației şi Internelor:

- realizează şi menține în actualitate baza de date privind fenomenul traficului de persoane, monitorizează şi evaluează periodic acest fenomen – cu sprijinul şi a altor ministere;
- realizează studii privind cauzele şi evoluția traficului de persoane la nivel național, pe care le prezintă instituțiilor interesate şi Grupului interministerial;
- organizează culegerea de date şi informații în legătură cu fenomenul traficului de persoane, verificarea, prelucrarea şi stocarea acestora;
- asigură, la cerere, pe teritoriul României protecția fizică a persoanelor victime ale traficului, care sunt părți în procesul penal;
- suportă sumele necesare asigurării protecției fizice a persoanelor victime ale traficului de persoane prevăzute din fondurile bugetare alocate anual cu această destinație;
- asigură, prin structurile sale specializate, la toate punctele de trecere a frontierei de stat a României, personal special instruit pentru identificarea şi preluarea victimelor, în vederea îndrumării acestora către instituțiile specializate;
- organizează cursuri de formare şi specializare a personalului propriu implicat în cercetarea cazurilor de trafic de persoane şi în audierea victimelor traficului;
- informează populația, în zonele de risc ridicat, despre fenomenul traficului de persoane;
- i-a măsuri pentru identificarea persoanelor implicate în desfăşurarea de activități legate de migrația ilegală şi traficul de persoane, precum şi a locurilor de desfăşurare a acestor activități;
- sprijină programele alternative organizate de instituțiile abilitate pentru victimele traficului care nu doresc să se întoarcă în țara de origine;
- înființează o linie telefonică permanentă, cu apeluri gratuite pentru sesizarea cazurilor de trafic şi pentru asistența victimelor traficului;

Cercetarea cazurilor de trafic de persoane se efectuează de ofițeri anume desemnați, specializați în audierea victimelor traficului. Audierea femeilor victime ale traficului de persoane se realizează, de regulă, de ofițeri femei.

Misiunile diplomatice, respectiv oficiile consulare ale României în străinătate, sunt responsabile de aplicarea metodologiei de repatriere a cetățenilor români victime ale traficului de persoane. Acestea pun la dispoziție victimelor traficului de persoane materiale informative privind drepturile pe care le au, procedurile judiciare, precum şi condițiile şi regulile de cazare existente în centrele de asistență şi protecție a victimelor traficului de persoane din țară.

De îndată ce intră în posesia unei informații privind existența în țara de reşedință a unor cetățeni români victime ale traficului de persoane, misiunile diplomatice, respectiv oficiile consulare ale României în străinătate, solicită autorităților locale competente datele de identificare a persoanelor în cauză, precum şi alte informații utile în vederea repatrierii, în special, dacă persoana în cauză posedă paşaport sau alt document de identitate, doreşte să fie repatriată şi dispune de mijloacele necesare procurării biletului de transport.

În situația în care persoana în cauză nu dispune de paşaport sau de un alt document de identitate, Inspectoratul Național pentru Evidența Persoanelor asigură identificarea acesteia şi comunică misiunii diplomatice sau oficiului consular, prin intermediul Direcției relații consulare, imediat sau în cel mult 5 zile lucrătoare de la primirea solicitării, aprobarea pentru eliberarea documentului de călătorie în vederea repatrierii.

După eliberarea documentelor de identitate şi obținerea documentului de transport, misiunile diplomatice, respectiv oficiile consulare ale României în străinătate, comunică Inspectoratului General al Poliției de Frontieră numele şi prenumele persoanei, numărul şi seria documentului de identitate, mijlocul de transport, punctul de frontieră prin care urmează să intre în țară, data şi ora sosirii la punctul de frontieră, precum şi solicitarea victimei de a fi cazată într-un centru de asistență şi consiliere a victimelor traficului.

Misiunile diplomatice, respectiv oficiile consulare ale României în străinătate, colaborează cu autoritățile locale pentru asigurarea cazării şi întreținerii victimelor traficului de persoane, până la repatrierea acestora, precum şi a biletului de transport. În situația în care în statul de reşedință nu este posibilă cazarea gratuită a persoanelor victime ale traficului de persoane, părinții sau rudele apropiate ale acestora vor fi anunțate să transmită la misiunea diplomatică, respectiv la oficiul consular, sau să depună la casieria Ministerului Afacerilor Externe contravaloarea costului cazării, biletului de transport şi întreținerii până la data repatrierii.

În situația în care persoana care urmează să fie repatriată sau familia acesteia nu dispune de mijloacele necesare achitării contravalorii cazării, întreținerii şi biletului de transport, suma respectivă va fi transferată în contul Ministerului Afacerilor Externe de consiliul local din localitatea de domiciliu a acesteia.

Inspectoratul General al Poliției de Frontieră comunică datele privitoare la victimele traficului de persoane, punctului de frontieră unde urmează să sosească victima, pentru ca aceasta să fie preluată de ofițerii special desemnați, precum şi unității de poliție în a cărei rază funcționează centrul de asistență şi consiliere în care victima a solicitat să

fie cazată, pentru a prelua victima de la punctul de frontieră şi pentru a-i asigura protecția fizică până la cazarea în centru.

Ofițerii special desemnați vor aduce la cunoştință victimelor de îndată faptul că au dreptul să depună plângere împotriva persoanelor care le-au traficat, precum şi să se constituie parte vătămată şi parte civilă în procesul penal, întocmind despre aceasta un proces-verbal semnat de victimă şi de persoana care l-a întocmit. Dacă persoana nu cunoaşte limba română, i se va pune la dispoziție, în mod gratuit, un interpret.

În cazul în care starea de sănătate şi starea psihică a victimei permit, ofițerii special desemnați vor lua o declarație victimei, cu acordul acesteia, cu privire la fapta a cărei victimă este, la făptuitori, precum şi la orice alte împrejurări care prezintă interes pentru activitatea organelor judiciare.

Dacă victima a solicitat să fie cazată într-un centru de asistență şi consiliere, aceasta va fi cazată, de regulă, în centrul solicitat de aceasta sau în centrul cel mai apropiat de localitatea sa de domiciliu, în funcție de capacitatea de cazare şi de gradul de ocupare ale acestor centre. La primirea în centru victimelor li se vor aduce la cunoştință drepturile şi obligațiile pe perioada şederii în centru. Durata cazării victimei într-un centru de asistență şi consiliere nu poate depăşi 10 zile, putând fi prelungită, la solicitarea organelor judiciare, cu cel mult până la 3 luni sau, după caz, pe perioada procesului penal.

Victimelor traficului de persoane, cazate temporar, li se asigură acordă o protecție şi o asistență specială, fizică, juridică şi socială. *Personalul centrelor şi lucrătorii Ministerului Administrației şi Internelor asigură respectarea vieții private şi a confidențialității identității victimelor traficului de persoane* primite în centre. Programele de asistență derulate în centre vor urmări recuperarea fizică, psihologică şi socială.

Minorilor li se acordă protecție şi asistență specială, în raport cu vârsta lor. Femeilor victime ale traficului de persoane, precum şi celor care sunt supuse unui risc ridicat de a deveni victime ale acestor infracțiuni li se acordă o protecție şi o asistență socială specifică.

Victimele traficului de persoane primite în centrele de asistență şi protecție sunt informate cu privire la procedurile judiciare şi administrative aplicabile, precum şi cu privire la posibilitatea de a beneficia, potrivit legii, de măsuri specifice de protecție a martorilor.

Autoritățile române facilitează cetățenilor străini victime ale traficului de persoane întoarcerea în țara lor de origine fără nici o întârziere nejustificată şi le asigură transportul în deplină securitate până la frontiera statului român, dacă nu este prevăzut altfel în acordurile bilaterale sau multilaterale la care România este parte.

Victimele traficului de persoane, cetățeni străini, sunt informate în locurile de cazare, într-o limbă pe care o înțeleg, cu privire la procedurile judiciare şi administrative aplicate, putând beneficia de consiliere psihică şi psihologică, precum şi de asistență medicală şi socială, într-o limbă pe care o înțeleg.

În cazul aducerii în România de către o companie de transport de victime ale traficului de persoane, cunoscând caracterul ilicit al traficului, *compania de transport este obligată să asigure cazarea şi întreținerea*

acestora pe perioada stabilită de Ministerul Administraţiei şi Internelor şi să suporte transportul lor până la frontiera română.

2.3 Principalele probleme pe care trebuie să le soluţioneze cercetarea

Activitatea ilicită – *dat fiind complexitatea problemelor, voi începe cu unele referiri în legătură trecerea ilegală sau frauduloasă a frontierelor de stat – frontiera statului român sau a altui stat*.

Trebuie observat, poate înainte de toate, că multe dintre acţiunile incriminate gravitează în jurul noţiunilor de trecere ilegală şi trecere frauduloasă a frontierei de stat.

Astfel: intrarea sau ieşirea din ţară trebuie să fie făcute prin trecerea ilegală a frontierei de stat; străinul, declarat indezirabil ori căruia i s-a interzis dreptul de intrare sau şedere în ţară, intră fraudulos în ţară; racolarea, îndrumarea sau călăuzirea uneia sau a mai multor persoane se fac în scopul trecerii frauduloase a frontierei de stat; organizarea activităţilor de racolare, îndrumare sau călăuzire uneia sau a mai multor persoane se fac în scopul trecerii frauduloase a frontierei de stat; asocierea sau iniţierea constituirii unei asocieri în scopul racolării, îndrumării sau călăuzirii uneia sau a mai multor persoane se fac în scopul trecerii frauduloase a frontierei de stat, etc.

Ce presupune trecerea ilegală a frontierei de stat ? – trecerea peste frontiera de stat cu încălcarea regimului legal[142]. Practic, avem de a face cu nerespectarea, încălcarea regimului legal pentru trecerea frontierei de stat, trecerea trebuind să fie, iar în aceste condiţii, devine, efectiv ilegală.

Întrucât formularea poate apărea ca nouă faţă de vechea lege – Legea 56/1992 privind frontiera de stat a României, republicată în 2000 – consider necesară o minimă analiză, aceasta fiind necesară pentru claritatea şi rigoarea demersului ştiinţific.

Astfel Legea 56/1992 devenită Legea 56/2000 prevedea la art. 69: „Intrarea sau ieşirea din ţară prin trecerea frauduloasă a frontierei de stat constituie infracţiune şi se pedepseşte cu închisoare de la 3 luni la 2 ani”. Pe lângă forma cadru, vechea lege prevedea mai multe modalităţi agravate, calificate prin scop sau prin modul de operare, după cum urmează:

- trecerea frauduloasă a frontierei de stat săvârşită în scopul sustragerii de la executarea unei pedepse;
- trecerea frauduloasă a frontierei de stat săvârşită prin forţă sau prin atacarea poliţiştilor de frontieră, poliţiştilor sau a lucrătorilor vamali;
- trecerea frauduloasă a frontierei de stat săvârşită de către două sau mai multe persoane împreună sau de către persoane înarmate;
- trecerea frauduloasă a frontierei de stat săvârşită în scopul scoaterii din ţară a unor bunuri din patrimoniul cultural naţional sau de valoare deosebită, al traficării de arme, muniţii, materiale explozive sau radioactive, a produselor şi substanţelor stupefiante, psihotrope ori toxice.

[142] N.A. – la care am făcut referire în cadrul secţiunii ce are ca obiect situaţia premisă

O întrebare apare ca firească – care este raţiunea pentru care legiuitorul român a introdus această inovaţie, trecere ilegală în loc de trecere frauduloasă formulare promovată de vechile reglementări ?

Din punct de vedere noţional, cele două expresii pot fi acceptate ca identice? Iar dacă da, atunci de ce a mai fost necesară introducerea unei noţiuni noi? – asta, mai ales în condiţiile în care cuprinsul următoarelor alineate – art. 330 alin.3, 4 şi 5 din Codul Penal – în materia unor conduite infracţionale conexe, se revine la expresia consacrată de trecere frauduloasă a frontierei.

O logică minimă, presupune, în analiză, că cele două noţiuni nu sunt identice. Prin „trecere" se înţelege faptul de „a trece", ceea ce presupune, între altele, a merge fără oprire printr-un loc[143], în cazul de faţă, pe traseul ce se intersectează, ce trece peste frontiera de stat. Termenul de „fraudulos" este definit ca fiind ceva bazat pe înşelăciune, pe rea credinţă[144]. Pe cale de consecinţă, prin „trecere frauduloasă a frontierei" se va înţelege intrarea ori ieşirea din ţară uzând de inducerea în eroare a organelor abilitate de lege să supravegheze respectarea regimului de trecere a frontierei.

În ceea ce priveşte „Trecerea ilegală a frontierei", aceasta beneficiază de o definiţie legală în cuprinsul art.1 lit. m din Legea 243/2002 – trecerea peste frontiera de stat în alte condiţii decât cele prevăzute de legea română.

Aşa cum se poate observa, *orice trecere frauduloasă este o trecere ilicită, însă nu orice trecere ilicită este şi o trecere frauduloasă*. Trecerea frauduloasă este caracterizată de o intenţie calificată, manifestă, situaţie ce nu mai este valabilă pentru trecerea ilegală.

În acest context apreciez că legiuitorul român, înlocuind termenul de „fraudulos" cu termenul de „ilegal", a dorit să extindă sfera acţiunii legii penale şi la alte conduite ilicite, ce sub imperiul vechii legi ar fi putut să se eschiveze tratamentului penal.

Revenind la acţiunile incriminate, acestea sunt numeroase, însă, fiecare, în parte, prezintă un grad de pericol social suficient pentru a fi incriminate în conţinutul constitutiv al unor infracţiuni.

☼ Intrarea sau ieşirea din ţară prin trecerea ilegală a frontierei de stat presupune tranzitarea frontierei dinspre teritoriul naţional spre teritoriul altui stat ori invers cu încălcarea procedurilor impuse prin regimul trecerii frontierei de stat.

☼ Intrarea frauduloasă pe teritoriul ţării, precum şi trecerea frauduloasă a frontierei de stat presupune tranzitarea frontierei dinspre teritoriul naţional spre teritoriul altui stat ori invers prin inducerea în eroare a organelor abilitate de lege să supravegheze respectarea regimului de trecere a frontierei.

În ceea ce priveşte incriminarea ce are ca ***obiect racolarea, îndrumarea sau călăuzirea uneia sau a mai multor persoane în scopul trecerii frauduloase a frontierei de stat ori organizarea unor asemenea activităţi***, legiuitorul a avut în vedere acţiuni alternative, nefiind exclusă nici posibilitatea ca o activitate infracţională să fie caracterizată de efectuarea a două ori a întregului ansamblu de acţiuni.

[143] N.A. – a se vedea DEX, Editura Academiei Române, 2002, pag 1109
[144] N.A. – a se vedea DEX Editura Academiei Române, 2002, pag 397

Pentru mai multă precizie sunt necesare unele explicații.

Prin ***„racolare”*** se înțelege o atitudine activă din partea făptuitorilor ce depun toate eforturile pentru a recruta, strânge, atrage, selecționa prin diferite mijloace care, pornind de la simple promisiuni sau vânzări de ponturi persoanelor interesate, ajung până la exercitarea de presiuni şi amenințări[145].

„Îndrumarea” presupune, în limbaj comun[146], punerea unei persoane pe un anumit drum, pe o anumită direcție, arătarea drumului cuiva, a da relații pentru ca o persoană să poată realiza ceva.

Prin ***„călăuzire”*** este presupusă acțiunea unei persoane de a conduce o altă persoană pe un drum, îndrumarea, învățarea, povățuirea, sfătuirea, orientarea cuiva[147] pentru a efectua o anumită activitate.

„Organizarea” activităților arătate, în mod firesc, presupune gestionarea resurselor, contactarea de persoane, angajarea de servicii, managementul aferent, etc., totul pentru realizarea obiectivelor propuse.

Se poate observa că primele trei variante au un conținut asemănător, diferențele fiind mai mult de nuanță. În doctrină[148] s-a arătat că legiuitorul le-a folosit împreună din scrupulozitate astfel încât să nu rămână nesancționată nici o activitate ce favorizează ajută ori pregăteşte trecerea frauduloasă a frontierei de stat. În mod practic, legiuitorul, ca excepție, a incriminat actele premergătoare, toate variantele elementului material putând constitui o antecedență a trecerii frauduloase[149].

Pentru existența infracțiunii, în discuție, este irelevant că activitatea ilicită este finalizată prin trecerea frauduloasă a frontierei de stat de către persoanele racolate, îndrumate, etc. Consumarea acestei infracțiuni are loc în momentul desăvârşirii acțiunii ce constituie obiectul activității ilicite, indiferent de durata şi consistența acesteia[150]. În aceste condiții, deşi este incriminată separat în art. 332 din Codul Penal, tentativa este greu de imaginat. Orice act material menit să ajute o persoană să treacă fraudulos frontiera – iar aici variantele faptice sunt diverse – intră în sfera noțiunilor ce sunt avute în vedere de elementul material al infracțiunii.

Mai trebuie observat că în trei din cele patru variante de săvârşire – îndrumare, călăuzire, organizare – infracțiunea poate deveni continuă, astfel că se va putea analiza un moment în care infracțiunea se consumă şi un moment în care infracțiunea se epuizează, odată cu finalizarea ultimului act de executare.

Existența infracțiunii în forma consumată ori ca tentativă nu este influențată de săvârşirea unei singure variante, a două ori a tuturor variantelor, cu privire la o singură persoană sau cu privire la mai multe persoane, în mod independent ori constituite în grup. Aceste împrejurări

---

145 A se vedea **F. Dumitrescu** în DCR , pag 396

146 DEX pag. 528

147 DEX pag. 148 şi DLRM pag 124

148 **A. Ungureanu, A.Ciopraga** în Dispoziții penale din legi speciale române, vol. 6, edit. Lumina Lex 1996 pag. 368

149 N.A. – am introdus nota de relativitate fiind evident că trecerea frauduloasă poate fi săvârşită şi fără să fie implicată o racolare, îndrumare, călăuzire sau organizarea acestora.

150 **A. Ungureanu, A.Ciopraga** în Dispoziții penale din legi speciale române, vol. 6, Edit. Lumina Lex 1996 pag. 369

sunt de natură să dea un conținut complex infracțiunii care, fără îndoială, vor trebui să fie avute în vedere pe parcursul anchetei.

În ipoteza unei activități organizate, apreciez că săvârşirea infracțiunii în mod repetat – se racolează mai multe persoane, în timp, ce sunt călăuzite, îndrumate şi organizate pentru a trece fraudulos frontiera de stat – conferă activității ilicite caracter continuat, infracțiunea nu va rămâne una singură, cu caracter continuu deoarece vor fi mai multe activități infracționale în baza aceleiaşi rezoluții. Lucrurile nu sunt foarte simple, pentru că dacă organizarea depăşeşte anumite limite, pe care le consider fragile, având în vedere că în practică a organiza o activitate de felul celei pe care o analizăm nu poate fi concepută în afară unui grup, unei asocieri ce are un număr de membri, ce îşi asumă sarcini precise, suportă un anumit management, participă la împărțirea şi valorificarea profiturilor, etc., caz în care ancheta trebuie să urmărească prevederile legale ce acoperă tocmai asocierea, inițierea ori sprijinirea unei asociații care să aibă ca scop săvârşirea de infracțiunii în discuție.

Asocierea, inițierea, aderarea sau sprijinirea unei asocieri urmărind săvârşirea infracțiunii de racolare, îndrumare sau călăuzire de persoane ori organizare a acestor activități în scopul trecerii frauduloase a frontierei de stat se poate săvârşi independent de realizarea efectivă a racolării, îndrumării, etc. Dacă ancheta poate proba existența asocierii şi, eventual, a altor acțiuni conexe, apreciez că nu este nevoie să se fi pus în acțiune scopul asocierii.

În ceea ce priveşte **abuzul în serviciu contra intereselor persoanelor prin utilizarea datelor din SIF care nu este conformă cu dispozițiile legii**, aşa cum este reglementată de art. 74 din Legea 243/2002 – orice utilizare a datelor din SIF (Sistemul de informare național privind circulația persoanelor şi bunurilor prin frontieră) care nu este conformă cu dispozițiile legii, constituie abuz în serviciu contra intereselor persoanelor şi se pedepseşte conform Codului Penal – s-ar putea trage concluzia că avem de a face cu o infracțiune de pericol, în cadrul laturii obiective rezultatul socialmente periculos – prejudicierea intereselor legale ale unei persoane – neproducând efecte juridice legate de existența infracțiunii, raportul de cauzalitate rezultând „ex re" din însăşi materialitatea săvârşirii infracțiunii.

Îmi permit să observ că, în aceste condiții, situația ar putea deveni paradoxală: am avea, pe de o parte, o infracțiune cadru, prevăzută de Codul Penal ca infracțiune de rezultat, a cărei existență este condiționată de realizarea unui anume rezultat socialmente periculos – vătămarea intereselor legale ale unei persoane – şi de existența unui raport de cauzalitate între elementul material al infracțiunii – în varianta cadru, o acțiune sau o inacțiune şi rezultatul socialmente periculos arătat iar, pe de altă parte, o formă specială a aceleiaşi infracțiuni prevăzută de o lege specială – legea frontierei de stat – ce, în conținutul constitutiv nu face nici o referire la realizarea sau nu a unui rezultat.

Apreciez că o asemenea soluție trebuie nuanțată. În opinia mea şi forma prevăzută de Legea 243/2002 este condiționată de existența unui rezultat socialmente periculos, în fapt identic cu cel prevăzut de varianta cadru din Codul Penal – vătămarea intereselor legale ale unei persoane – atât doar că acesta este prezumat, fiind imposibil de acceptat, cel puțin în

viziunea legiuitorului, că săvârşirea acţiunii caracteristice elementului material să nu producă o vătămare intereselor legitime ale persoanei ale cărei date sunt utilizate. Care ar fi argumentele în sprijinul unei asemenea soluţii ? Aşa cum am arătat atunci când am expus situaţia premisă, fiecare autoritate ce are acces la datele introduse în SIF răspunde pentru prejudiciul cauzat unei persoane prin utilizarea fişierului SIF, fiind obligată, în ceea ce priveşte domeniul său de responsabilitate din cadrul SIF măsurile necesare pentru preveni orice scurgere de informaţii. Pentru a clarifica lucrurile apreciez ca necesară o subliniere cu privire la obiectul juridic pe care îl consider ca fiind complex. Pe de o parte, există relaţiile sociale a căror formare şi normală desfăşurare este condiţionată de respectul ce trebuie acordat regimului juridic stabilit de legiuitor pentru SIF. În altă ordine de idei, vor trebui observate relaţiile sociale ce gravitează în jurul persoanei, a intereselor legale ale acesteia ce trebuie ocrotite. Foarte important este de observat că legiuitorul face o concesie, pe cale de excepţie, reglementând funcţionarea SIF, având ca raţiune înmagazinarea şi exploatarea unor date, în virtutea unui interes general, socialmente declarat ca mai important decât interesele particulare ale persoanelor implicate privite separat la nivel individual. Cum în virtutea interesului general – fundamentat pe scopuri ce ţin de combaterea criminalităţii transfrontaliere, prevenirea şi combaterea infracţiunilor ce se săvârşesc la regimul frontierei, siguranţa naţională, etc. – nu pot fi prejudiciate interesele fireşti ale persoanelor, exploatând date din SIF pentru realizarea unor interese ce exced celor avute în vedere de legiuitor şi, pe cale de consecinţă, crearea unui prejudiciu persoanelor la care se referă datele exploatate ilegal, a fost nevoie de reglementarea formei infracţionale analizate în această subsecţiune.

Pe cale de consecinţă, trebuie observat că legiuitorul nu a făcut o referire expresă la rezultatul socialmente periculos întrucât nu a fost nevoie, rezultatul periculos, la nivel social, este prezumat, dat fiind natura datelor ce sunt cuprinse în SIF.

*O problemă, fireasc*ă, *apare în latura practică a anchetei*. Activitatea ilicită este constă, generic, într-o acţiune – utilizarea datelor din SIF – circumstanţiată prin nerespectarea dispoziţiilor legii. Cercetarea va stabili existenţa elementului constitutive ale infracţiunii, identitatea făptuitorului, circumstanţele săvârşirii faptei, etc., iar acţiunea penală va fi satisfăcută. Persoana vătămată prin săvârşirea infracţiunii, pe calea promovării acţiunii civile, va fi nevoită, alături de rezultatul anchetei, să demonstreze îndeplinirea condiţiilor specifice răspunderii civile delictuale?

Nu cred că este necesară introducerea, în analiză, a altor situaţii în care persoane vătămate, prin săvârşirea unor infracţiuni declarate de pericol, promovează acţiunea civilă solicitând recuperarea prejudiciului material sau/şi moral, dar, pe ipoteza dată, consider că discuţia trebuie canalizată pe existenţa şi pe posibilitatea de determinare cu certitudine a prejudiciului.

Astfel, infracţiunea există, făptuitorul va constitui subiectul răspunderii penale, însă, în materia acţiunii civile, partea civilă solicită acoperirea unui prejudiciu ce, înainte de toate trebuie determinat ca

întindere iar aceasta nu se poate face decât după ce, în prealabil, s-a probat existența acestuia.

Mai trebuie observat că, sub aspectul desfăşurării şi anchetării activității ilicite, consumarea infracțiunii are loc în momentul în care ia sfârşit primul act de utilizare nelegală a datelor din SIF, infracțiunea, în forma aceasta specială, fiind susceptibilă de o continuare în timp a activității infracționale, devenind, astfel, infracțiune continuată – caz în care vom distinge, pe lângă momentul consumării şi un moment al epuizării. Tentativa, datorită contextului, nu este incriminată, în practică fiind imposibil de stabilit limita între îndeplinirea firească a sarcinilor de serviciu şi această formă a infracțiunii. Cert este că în momentul în care conduita capătă relevanță sub aspectul pericolului social, atunci când se încalcă dispozițiile legii, infracțiunea este deja consumată.

Ce se întâmplă atunci când o persoană din afara sistemului autorităților statului sau chiar un funcționar public din sistem dar care nu are ca sarcină de serviciu nefiind abilitat să ia la cunoştință despre datele din SIF, reuşeşte, în mod fraudulos, să intre în posesia unor date din SIF şi, eventual, să le folosească ? Consider că activitatea ilicită arătată nu intră în sfera de incriminare a textului art. 74 din Legea 243/2002, ancheta urmând a fi direcționată în sensul constatării elementelor constitutive ale altor infracțiuni.

O subliniere consider că trebuie făcută şi în legătură cu aşa-numitul mod de operare folosit pentru desfăşurarea activităților ilicite.

Trecerea ilicită poate fi făcută – ca exemplu – atacând polițiştii de frontieră aflați în misiune, prezentând acte falsificate sau care sunt ale altei persoane, corupând funcționarii publici din punctele de trecere a frontierei, prin ascunderea în diferite locuri din mijloacele de transport, etc. Apreciez că folosirea unor moduri de operare care presupun, prin însăşi natura lor, efectuarea de acțiuni specifice elementelor constitutive ale altor infracțiuni trebuie cercetate – de preferat – ca activități ilicite ce presupun săvârşirea unui concurs real sau ideal, după caz, de infracțiuni.

Aşa cum am arătat în prezentarea generală a infracțiunilor, traficul de persoane şi traficul de minori sunt caracterizate de desfăşurarea nemijlocită a unor activități considerate de către legiuitor pertinente la noțiunea de trafic: recrutarea, transportarea, transferarea, cazarea sau preluarea unei persoane – în cazul traficului de persoane; şi recrutarea, transportarea, transferarea, găzduirea sau preluarea unei persoane – în cazul traficului de minori. Există o diferență de nuanță între cele două formulări legale: folosirea cuvântului „cazarea" în incriminarea traficului de persoane, respectiv, folosirea cuvântului „găzduirea" la traficul de minori, explicabilă prin dorința legiuitorului de a folosi o exprimare cât mai precisă – minorii sunt găzduiți, aceştia neputându-se caza întrucât nu sunt acceptați de către întreprinderile hoteliere pentru a încheia astfel de contracte în nume propriu.

Trebuie observat că dincolo de activitățile pertinente traficului, în cazul traficului de persoane, legiuitorul are în vedere folosirea unor mijloace de natură a eluda exprimarea voinței persoanei a cărei muncă urmează a fi exploatată: prin amenințare, violență sau prin alte forme de constrângere, prin răpire, fraudă ori înşelăciune, abuz de autoritate sau profitând de imposibilitatea acelei persoane de a se apăra sau de a-şi

exprima voința, ori prin oferirea, darea, acceptarea sau primirea de bani ori de alte foloase pentru obținerea consimțământului persoanei care are autoritate asupra altei persoane.

În cazul minorilor nu a mai fost necesar ca să se prevadă expres folosirea unor astfel de mijloace întrucât folosirea minorilor la muncă este, cel puțin ca principiu, interzisă, iar dacă se poate accepta dreptul unui persoane mature de a decide liber ce vrea să facă cu corpul său – în sensul de a fi de acord să presteze diverse activități cunoscând că o parte importantă a veniturilor care i s-ar cuveni pentru munca prestată va fi însuşită de către alte persoane – persoanele minore nu pot beneficia, şi nici nu este normal să beneficieze de exercițiul acestui drept.

Activitatea ilicită în cadrul traficului de persoane sau minori cuprinde, ca regulă, toate etapele avute în vedere de către legiuitor. Deşi legiuitorul a incriminat mai multe acțiuni, care pentru realizarea laturii obiective a infracțiunilor pot fi realizate alternativ, neinteresând decât pentru evaluarea amploarei activității infracționale şi individualizarea pedepselor dacă a fost efectuată doar una, mai multe sau toate activitățile incriminate. *În mod clar rațiunea desfăşurării activităților ilicite este obținerea de avantaje materiale de pe urma exploatării persoanelor traficate, situație în care organizația criminală se implică în toate acțiunile incriminate de către legiuitor, pentru obținerea de bani fiind necesară, ca principiu, recrutarea de persoane, transportul, desfăşurarea de activități „productive”.*

Recrutarea persoanelor ce urmează să fie traficate implică metode diverse, în funcție de nivelul de organizare al rețelelor infracționale, de calitățile şi de posibilitățile logistice pe care le au cei care sunt direct implicați în această activitate, metodele curente folosite pentru recrutare fiind următoarele:

— recrutarea prin baruri, cafenele, cluburi, discoteci, etc. de persoane care trec prin „perioade dificile” sau care îşi manifestă un anumit interes pentru munca în străinătate;

— recrutarea prin cunoştințe de familie şi cercuri de prieteni;

— recrutarea prin reclame, anunțuri, oferte de muncă sau oferte de studii în străinătate;

— recrutarea prin intermediul unor agenții care oferă locuri de muncă, studii sau căsătorii în străinătate;

— căsătorii formale, încheiate doar pentru a putea înşela vigilența persoanelor traficate şi a apropiaților acestora.

Făptuitorii îşi focalizează demersul criminal asupra persoanelor aflate în căutarea unei şanse de a pleca în străinătate ca un fel de izbăvire din sărăcie, de plecare într-un fel de rai în care totul este bun şi corect, având o situație financiară şi familială precară. Sunt oferite meserii bănoase în străinătate – ca exemplu pentru femei: chelnerițe, dansatoare, artiste, servicii de escortă, femei de serviciu pentru familii sau cosmeticiene. Una dintre cele mai tentante promisiuni pentru persoanele ce vin din Europa Centrală şi de Est este oferta unei cazări proprii, ceea ce reprezintă un nivel de independență inimaginabil în țările lor de origine. Persoanele traficate sunt lăsate să creadă că vor pleca într-o țară bogată din Europa Occidentală, unde în scurt timp vor câştiga sume mari

de bani, pe care le pot folosi pentru ele şi familiile lor, în scopul ieşirii din sărăcie şi disperare.

Principial, trebuie observat că există doar foarte puține criterii prin care persoanele traficate îşi pot da seama dacă este vorba de oferte serioase, pentru activități care să fie desfăşurate în condiții de legalitate, sau dacă este vorba de "fațade" pentru traficul de persoane.

În cazul femeilor, uneori acestea sunt vândute fără consimțământul lor, de către rude, de către "prietenul lor" sau de instituții de stat cum ar fi căminele de copii orfani. Se descoperă din ce în ce mai multe cazuri în care femeile şi adolescentele au fost răpite cu forța de acasă şi traficate în altă regiune în țara lor de origine sau în străinătate.

Problema este deosebit de complexă. În cazul persoanelor mature, trebuie acceptat că multe dintre acestea realizează cam ce fel de munci vor trebui să presteze însă sunt induse în eroare cu privire la condițiile în care li se va cere să lucreze. Astfel, se estimează că mai mult de 25% din femeile recrutate îşi dau seama de la început, că în străinătate, vor lucra în industria sexului. Ele sunt însă induse în eroare în ce priveşte condițiile muncă în care li se cere să lucreze. Ele se aşteaptă la un grad ridicat de independență, cred că vor putea lua decizii în legătură cu munca lor şi îşi închipuie că vor lucra ca artiste de strip-tease, în "peep-show-uri" sau ca prostituate "clasice", făcând numai "sex clasic".

Răspunsul la întrebarea dacă o persoană a fost sau nu constrânsă, înşelată sau dacă a consimțit de bună voie să fie traficată, este un element central în raționamentul organelor judiciare – este vorba de o "victimă a traficului de persoane" sau nu ?

După procesul de recrutare urmează transportul şi transferul persoanelor traficate, care presupune şi cazarea şi primirea victimei în mai multe locuri, pe diferite perioade de timp, inclusiv preluarea inițială şi transferul victimei pe teritoriul țarii ei de origine. Este posibil ca pe timpul călătoriei cei traficați să fie vătămate prin desfăşurarea a diferite activități ilicite precum: violuri, furturi, tâlhării, etc. Cele mai multe dintre persoanele traficate n-au mai fost niciodată în străinătate şi sunt total dependente de traficanții lor, părăsesc țara de origine fără un paşaport valabil pentru călătorii internaționale, pentru că li s-a spus că nu au nevoie de el, sau că vor primi un paşaport mai târziu. Dacă, totuşi, sunt în posesia unui paşaport, de multe ori documentul le este confiscat, rămânând la traficant ca un fel de garanție că victima se va supune.

Persoanele care nu au documente valabile de identitate sunt şi mai vulnerabile la capriciile agenților lor, care ştiu că e puțin probabil ca ele să obțină protecția poliției sau a statului respectiv, în cazurile în care procesul de transfer a fost întrerupt, sau au cerut ajutor din proprie inițiativă.

Reacția organelor judiciare față de persoanele care se află în faza de transferare, trebuie fie adecvată, fiind necesar să fie analizate, cu atenție, toate aspectele desfăşurării activităților ilicite, în vederea acordării de asistență şi începerii anchetei pentru săvârşirea de infracțiuni privind sau în legătură cu traficul de persoane.

Important pentru desfăşurarea unor activități de constatare în flagrant a infracțiunilor arătate este faptul că transportul se face, de obicei, cu camioane, autoturisme sau cu trenul deoarece aceste mijloace

de transport sunt mai flexibile decât avionul – poliția, poliția de frontieră, jandarmeria putând organiza în cooperare activitățile necesare pentru identificarea persoanelor traficate şi a rețelelor de traficanți.

Companiile de transport au obligația să ia la bord numai pasagerii care sunt în posesia unui bilet de călătorie valabil (deci autentic şi achitat) şi a vizelor corespunzătoare, personalul acestor companii nepermițând urcarea la bord a pasagerilor decât după ce au verificat că aceştia dețin într-adevăr documentele necesare. Într-un număr redus de cazuri, companiile de transport mai puțin corecte şi cu mai puține scrupule preiau numai responsabilitatea pentru verificarea biletelor de drum, aşteptându-se ca Serviciul de Paşapoarte şi Migrație să controleze dacă documentele de călătorie (paşaport şi viză) sunt valabile şi autentice. Companiile din această categorie sunt conduse de dorința de profit. În ciuda faptului că amenzile primite pentru transportarea pasagerilor fără documente de călătorie micşorează profitul, ele, totuşi, încalcă des obligațiile lor legale de a verifica şi documentele de călătorie.

Ajungând la destinație victimele îşi dau seama că scopul traficantului este exploatarea. Din momentul în care persoanele traficate ajung în țara de destinație finală, ele descoperă că vor trăi în condiții de sclavie, de cele mai multe ori în industria sexului sau trebuind să efectueze munci necalificate la persoane particulare sau ca muncitori pe şantiere ori în fabrici care funcționează la limita legalității, lucrând un mare număr de ore în condiții inumane.

Persoanele traficate sunt adesea mutate din oraş în oraş şi, uneori, din țară în țară. Aceste deplasări au scopul, pe lângă acela de a acoperi cererea pe piața neagră a forței de muncă, de a le dezorienta, astfel încât să nu fie timp pentru dezvoltarea de relații sociale, de prietenii, etc. şi să nu se poată familiariza cu împrejurimile. Alt motiv este împiedicarea poliției să descopere traficul de persoane şi să strângă informații. Multe victime sunt supuse unor abuzuri fizice şi sexuale, fiind ținute în condiții de captivitate reală sau psihologică. Există cazuri în care victimele sunt chiar omorâte, ca un avertisment pentru alte victime, pentru a le împiedica să depună mărturie sau să caute ajutor. Amenințarea cu represalii împotriva victimelor sau a familiilor lor şi lipsa actelor de identitate, respectiv posesia unor acte false sunt motivele pentru care multe victime nu încearcă să scape. Fiind supuse permanent abuzurilor fizice, emoționale şi sexuale, ele nu mai au altceva de făcut decât să rămână în situația respectivă.

Aşa cum arătat principalul țel al traficanților este obținerea unor sume mari de bani din exploatarea victimelor pe o perioadă mare de timp. Ei vor să îşi protejeze investițiile, ceea ce înseamnă că vor lua toate măsurile ca victima să continue să muncească, fără să încerce să scape. De aceea, traficantul vrea să aibă un control permanent asupra victimelor. Pentru controlul victimelor traficului în faza de exploatare se folosesc diferite metode. Fiecare metodă poate fi utilizată separat, dar în majoritatea cazurilor se folosesc mai multe deodată, urmărind crearea unei situații de captivitate reală sau psihologică. Printre cele mai folosite metode sunt:

- *Constrângerea cauzată de datorii* – persoanele traficate sunt nevoite să împrumute sume de bani cu care să-şi plătească

transportul, cazarea şi alte cheltuieli aferente formalităților de intrare în țară; apoi li se cere să restituie sume exagerate. Principial, sumele ce trebuie restituite cresc permanent şi devin, în mod evident imposibil de achitat.

- *Izolarea prin confiscarea documentelor de identitate şi/sau a celor de călătorie* – odată cu confiscarea documentelor personale, persoanele traficate încep să se autoizoleze. Acestea încep să realizeze că, în fapt, nu există, nimeni nu este interesat de existența lor. Autoritățile statale nu le recunosc statutul, nu sunt încântate de cheltuielile care ar trebui efectuate pentru anchetarea şi expulzarea lor; ba chiar evită să înceapă ancheta pentru dispariția sau găsirea cadavrului unui emigrant. Cetățenii statului devenit de adopție îi evită, îi privesc cu suspiciune, îi asimilează cu răufăcătorii, cu o concurență neloială pe piața forței de muncă, îi tratează ca pe unii veniți să le facă viața mai grea. Traficanții sunt singurii care deşi îi țin în stare de semisclavie le oferă o anumită protecție, scump plătită, dar protecție.
- *Folosirea violenței fizice şi psihice* – atunci când persoanele traficate se declară nemulțumite de statutul lor, când metodele folosite par a fi depăşite, se apelează la violență fizică şi psihică. Bătăi, izolare pe perioade lungi fără hrană şi fără apă, supunerea la orgii sexuale, amenințări legate de rudele şi prietenii rămaşi în țară, înregistrări de imagini care au ca obiect scene sexuale sau de altă natură care dacă ar fi prezentate ar conduce la deteriorarea imaginii şi statutului social din țară, etc. pentru traficanți totul este permis, ei au puterea absolută iar în caz de necesitate pot recurge la omorârea persoanelor care nu se supun.

Locul şi timpul desfăşurării activității ilicite

Fiecare formă infracțională ce este condiționată de trecerea frontierei de stat se consumă odată cu trecerea frontierei de stat a României.

Întrucât tentativa este pedepsită – în conformitate cu prevederile art. 332 din Codul Penal, combinat cu art. 72 din Legea 243/2002 – foarte important este de stabilit momentul consumării; moment care este diferit în funcție de felul frontierei şi de modalitățile concrete alese de făptuitori pentru săvârşirea infracțiunii, şi aceasta, indiferent că este vorba despre frontiera României ori a altui stat. Astfel[151]:

- În situația trecerii frontierei aeriene de stat, consumarea are loc în momentul decolării sau aterizării aeronavei care vine ori pleacă dintr-o cursă internațională.
- În condițiile paraşutării pe teritoriul României, consumarea are loc în momentul aterizării celui sau celor paraşutați.
- În cazul deplasării cu o navă, consumarea are loc în momentul plecării navei din portul de la care pleacă nava spre granița României, în cazul ieşirii, iar la intrare, în momentul coborârii făptuitorului pe țărmul român cu încălcarea procedurilor legale.
- Atunci când deplasarea se face cu alte mijloace de transport – tren, autovehicul, etc. – consumarea are loc în momentul traversării frontierei de stat.

[151]N.A. – A se vedea în acest sens şi **A. Ungureanu, A.Ciopraga** în Dispoziții penale din legi speciale române, vol. 6, Edit. Lumina Lex 1996 pag. 351

În literatura juridică[152] a fost evidențiată importanța stabilirii corecte a locului şi timpului săvârşirii infracțiunii, atât legat de forma infracțiunii – infracțiune consumată ori tentativă – cât şi în ceea ce priveşte competența teritorială a organelor de urmărire penală şi, implicit a instanțelor de judecată.

Activitatea ilicită poate cunoaşte o amplificare, în cazul în care una şi aceeaşi persoană, la diferite intervale de timp, trece ilegal frontiera unui stat. În această situație se găsesc, în primul rând, călăuzele şi contrabandiştii, rațiunea activității lor infracționale fiind indisolubil legată de trecerea ilegală a frontierei. Situația va impune o încadrare ca infracțiune, unică, continuată, a cărei epuizare va avea loc în momentul desăvârşirii ultimei activități infracționale ce întruneşte elementele constitutive ale infracțiunii de trecere ilegală a frontierei. Dacă se vor demonstra, în antecedență, mai multe rezoluții infracționale va intra în discuție un concurs real de infracțiuni.

În condițiile desfăşurării unor activități ilicite care ar putea consta în racolarea, îndrumarea sau călăuzirea uneia sau a mai multor persoane în scopul trecerii frauduloase a frontierei de stat, în asocierea sau inițierea constituirii unei asocieri în scopul racolării, îndrumării sau călăuzirii uneia sau a mai multor persoane în scopul trecerii frauduloase a frontierei de stat, precum şi organizarea acestei activități ori aderarea sau sprijinirea sub orice formă a unei astfel de asocieri – numai una sau un complex de activități – problema locului şi timpului săvârşirii infracțiunii capătă accente de complexitate.

Anchetatorii vor avea de a face cu spații de dimensiuni deosebite, de multe ori teritoriul mai multor state, fiind foarte posibil ca întreaga activitate ilicită să fie desfăşurată în străinătate. De asemenea, elementul timp capătă o configurare asemănătoare, mai ales în ancheta unor activități de organizare a trecerii persoanelor peste frontierele de stat – atât frontiera de stat a României cât şi frontiera de stat altui stat.

Referitor la problema în discuție, trebuie observat că apar implicații ce țin de aplicarea legii penale în spațiu cu privire la persoane, cu privire la măsurile ce trebuie luate pentru readmisia persoanelor de cetățenie română şi de altă cetățenie ce au trecut în mod ilicit frontiera română mergând către țările din Uniunea Europeană.

Din punct de vedere operativ, împrejurările de loc şi timp sunt importante atât pentru felul şi posibilele rezultate ale activităților de cercetare cât şi pentru a analiza problemele sistemelor care asigură impunerea regimului de tranzitare a frontierelor de stat. Astfel, atunci când trecerea frontierei a fost făcută prin alte locuri decât cele legal prevăzute pentru aceasta, odată cu stabilirea locurilor şi modalităților efective de trecere se vor putea stabili cauzele şi condițiile care au favorizat desfăşurarea activității ilicite în sectoarele respective.

Abuzul în serviciu contra intereselor persoanelor prin utilizarea datelor din SIF care nu este conformă cu dispozițiile legii implică un sistem spațiio-temporal special: locul este cel amenajat pentru amplasarea computerelor ce deservesc stațiile de lucru de unde se poate accesa SIF-ul; intervalul de timp este cel în care făptuitorul trebuie să-şi

[152] N.A. – a se vedea **Maria Zolyneak**, Clasificarea infracțiunilor. Clasificarea în raport cu latura obiectivă. Infracțiuni materiale şi formale – în DP II pag. 337.

îndeplinească sarcinile de serviciu specifice. Sunt mai greu de presupus disfuncționalități atât de mari în fluxul de activități care se desfăşoară la sediul unei instituții care are acces la datele din SIF astfel încât să fie posibilă pătrunderea şi accesarea SIF în afara programului de lucru de către funcționari ori de către persoane străine.

Recrutarea, transportarea, transferarea, cazarea sau preluarea unei persoane prin amenințare sau prin alte forme de constrângere, prin răpire, fraudă ori înşelăciune, abuz de autoritate sau profitând de imposibilitatea persoanei de a se apăra ori de a-şi exprima voința, ori prin darea, acceptarea sau primirea de bani ori de alte foloase pentru obținerea consimțământului persoanei care are autoritate asupra altei persoane în scopul exploatării acestei persoane – ca şi complex de activități, necesită sisteme spațiio-temporale ale căror coordonate trebuie avute în vedere, cu caracter deosebit, de către anchetă. *Probațiunea nu poate fi completă până nu există clarificările necesare cu privire la locul şi intervalul de timp în care a avut loc recrutarea; traseul urmat, locurile de popas, punctele prin care s-a făcut trecerea frontierei, când şi cât a durat fiecare segment al transportului; în ce localitate a avut loc transferul, în ce imobil sau loc public au fost perfectate înțelegerile, cât au stat persoanele traficate în acele locuri; unde şi cât timp au fost cazate persoanele traficate, dacă au fost mutate în mai multe locații; unde şi când activitățile de amenințare, alte forme de constrângere, răpirea, înşelăciunea, acceptarea sau primirea de bani ori alte foloase; etc.*

Determinarea sau permiterea, cu intenție, direct sau indirect, a intrării sau rămânerii pe teritoriul României a unei persoane care nu este cetățean român sau nu are domiciliul în România, victimă a traficului de persoane – în aceleaşi condiții de complexitate ca şi precedentele activități ilicite – face necesară lămurirea împrejurărilor de loc şi de timp în care făptuitorii desfăşoară acțiunile care au ca rezultat determinarea sau pot fi subsumate noțiunii de permitere a intrării sau rămânerii pe teritoriul României a unui cetățean străin, victimă a traficului de persoane ce nu are domiciliul în România. Natura activității ilicite face ca amploarea demersului judiciar să fie deosebită – dacă este să facem, chiar şi numai, deducții logice fundamentate pe repere ale practicii judiciare putem să observăm că determinarea unei persoane să intre sau să rămână pe teritoriul României poate să fie atât urmarea unui demers unic cât şi rezultatul mai multor acte desfăşurate în sisteme spațiio-temporale diferite, pe teritoriul României, al statelor vecine ori al unor state din zonă.

Făptuitorii, contribuţia fiecăruia la desfăşurarea activităţii ilicite

Activitatea ilicită poate fi desfăşurată de către orice persoană, indiferent dacă este cetățean român sau străin, dacă are ori nu domiciliul în România, cu o rezervă legată tot de infracțiunea de folosire nelegală a datelor din S.I.F., caz în care subiectul activ principal este calificat – o persoană ce în virtutea funcției şi a sarcinilor de serviciu are acces la aceste date. Aceasta are calitatea de funcționar în cadrul uneia din autoritățile autorizate să introducă şi să folosească date din SIF, este o persoană instruită pentru a lucra în baza unor sarcini de serviciu cu datele din SIF; ea cunoaşte în amănunt regimul de exploatare a datelor

precum şi consecinţele nerespectării reglementărilor legale. În cazul în care se trece la acţiune făptuitorul este, cu certitudine, în cunoştinţă de cauză, săvârşirea infracţiunii are o raţiune foarte clară – exploatarea datelor din SIF în mod nelegal – el cunoaşte cu certitudine că prin activitatea sa ilicită o persoană este vătămată în drepturile sale legale.

Participaţia proprie – în materia trecerii ilegale sau frauduloase a frontierei – este posibilă numai sub forma instigării sau complicităţii, infracţiunea săvârşindu-se numai în „persoană proprie”[153], nu este de conceput coautoratul. În ipoteza în care mai multe persoane trec ilegal frontiera, fiecare, în parte, săvârşeşte infracţiunea, ca atare, indiferent dacă fapta ilicită este săvârşită de două sau mai multe persoane, separat sau împreună[154]. Lucrurile se pot complica în cazul în care se analizează activitatea de ajutorare între cei ce trec în acelaşi timp frontiera ilegal. Accept ca soluţie[155], pe această ipoteză, concursul real de infracţiuni, un participant săvârşeşte ca autor infracţiunea de trecere ilegală a frontierei ce îl are ca subiect activ şi, în acelaşi timp, este complice la infracţiunea ce o săvârşeşte cel pe care îl ajută.

O subliniere trebuie făcută în legătură cu anumite calităţi ce pot fi avute de către cei ce desfăşoară activitatea ilicită specifică infracţiunilor ce se săvârşesc la regimul trecerii frontierei. Astfel, legiuitorul român leagă importante efecte juridice, iar ancheta, nu numai că trebuie să ţină seama de acestea, ci este, chiar, influenţată, condiţionată în desfăşurare, alocarea resurselor, planificarea activităţilor, etc., de următoarele împrejurări ce ţin de persoana făptuitorilor:

- făptuitorul este o persoană condamnată la executarea unei pedepse;
- făptuitorul este o persoană cu cetăţenie străină declarată indezirabilă ori căreia i-a fost interzis în orice mod dreptul de intrare sau de şedere în ţară;
- făptuitorul este o persoană care are abilităţile necesare şi pe care le-a pus în practică pentru organizarea unor activităţi de racolare, îndrumare sau călăuzire, determinare transportare, transferare, cazare sau preluare a unei persoane;
- făptuitorul este o persoană care este membră a unei asocieri sau a iniţiat constituirea unei asocieri în scopul racolării, îndrumării sau călăuzirii uneia sau a mai multor persoane în scopul trecerii frauduloase a frontierei de stat, ori a organizat astfel de activităţi, a aderat sau a sprijinit, sub orice formă, o astfel de asociere.

Întrucât cea mai mare parte a activităţilor ilicite analizate nu pot fi săvârşite, decât ca excepţie cu caracter insolit, de către persoane izolate, ancheta are o sarcină importantă în a stabili rolul fiecărui făptuitor în economia conceperii şi desfăşurării efective a acţiunilor ce concură la realizarea scopului urmărit prin activitatea ilicită.

Identitatea şi ţara de origine a persoanelor traficate

Ancheta trebuie să acorde toată atenţia şi stabilirii identităţii persoanelor traficate. Practica judiciară a scos în evidenţă că sunt traficate – trafic de persoane sau doar trecere frauduloasă (aşa-numita contrabandă cu persoane)

[153] **A. Ungureanu, A.Ciopraga** în Dispoziţii penale din legi speciale române, vol. 6, edit. Lumina Lex 1996 pag. 352

[154] **R. M. Stănoiu** – în „Trecerea frauduloasă a frontierei”, comentariu în E.T. pag. 64.

[155] N. A. – în acelaşi sens a se vedea **A. Ungureanu, A.Ciopraga** în Dispoziţii penale din legi speciale române, vol. 6, Edit. Lumina Lex 1996 pag. 353

– peste frontiera română, situația fiind asemănătoare şi în ceea ce priveşte frontiera țărilor din Uniunea Europeană, persoane din multe țări:

- Cetățeni români;
- Cetățeni ai unor țări central şi est europene;
- Cetățeni din orientul îndepărtat, Africa sau chiar America de Sud.

Problema este importantă nu numai pentru ancheta propriu-zisă a infracţiunilor ce constituie obiectul acestui capitol ci şi pentru repatrierea persoanelor traficate, protecţia şi asistarea acestora.

Astfel, aşa cum am arătat când am prezentat principalele repere ale situației premisă[156] de îndată ce intră în posesia unei informații privind existența în țara de reşedință a unor cetățeni români victime ale traficului de persoane, misiunile diplomatice, respectiv oficiile consulare ale României în străinătate, solicită autorităților locale competente datele de identificare a persoanelor în cauză, precum şi alte informații utile în vederea repatrierii, în special:

(i) ***a***) dacă persoana în cauză posedă paşaport sau alt document de identitate;

(ii) ***b***) dacă persoana care urmează să fie repatriată doreşte acest lucru şi dacă dispune de mijloacele necesare procurării biletului de transport.

(iii) *Foarte important de observat este – prin prisma problemei analizate – că traficul cu fiinţe umane reprezintă mult mai mult decât deplasarea organizată a persoanelor în vederea obţinerii unui profit. Factorul adițional care diferențiază traficul cu fiinţe umane de contrabanda este prezența forței, coerciției sau înşelăciunii, pe tor parcursul sau în anumite faze ale procesului – înşelăciunea, forța sau coerciția fiind folosite în scopul exploatării.* Chiar dacă anumite elemente care diferențiază traficul de contrabandă pot fi evidente, în multe cazuri diferența dintre acestea este dificil de demonstrat fără o anchetă activă. Neidentificarea adecvată a persoanei traficate poate avea ca rezultat negarea drepturilor persoanei respective. Organele judiciare din statele implicate au obligația de a asigura ca identificarea corectă poate şi va avea loc.

În conformitate cu PRINCIPII RECOMANDATE de către ORGANIZATIA NATIUNILOR UNITE – CONSILIUL ECONOMIC ŞI SOCIAL ŞI LINIILE DIRECTOARE CU PRIVIRE LA DREPTURILE OMULUI ŞI TRAFICUL CU FIINȚE UMANE

→ Copiii victime ale traficului vor fi identificați ca atare. Interesele lor vor fi considerate capitale în orice moment. Victimelor copii ale traficului cu fiinţe umane li se va oferi asistență şi protecție adecvată. De asemenea, se vor lua în considerare vulnerabilitățile, drepturile şi nevoile acestora;

→ Reîntoarcerea în siguranță (şi dacă este posibil, voluntară) va fi garantată persoanelor traficate atât de către statul gazdă cât şi de către statul de origine.

→ Persoanelor traficate li se vor oferi alternative legale la posibilitatea repatrierii în cazurile în care repatrierea ar reprezenta un risc serios pentru siguranța victimelor şi/sau a familiilor lor.

[156]A se vedea pentru detalii H.G. 299/2003 pentru aprobarea Regulamentului de aplicare a dispozițiilor Legii nr. 678/2001 privind prevenirea şi combaterea traficului de persoane

Statele sau organizațiile interguvernamentale şi neguvernamentale ar trebui să acorde o atenție deosebită unor considerente precum:

— Dezvoltarea liniilor directoare şi procedurilor pentru autoritățile statelor şi instituțiilor precum Poliția, Poliția de Frontieră, Serviciile de emigrare, precum şi alți oficiali implicați în detenția, primirea migranților ilegali, pentru a permite identificarea rapidă şi corectă a persoanelor traficate;

— Pregătirea autorităților şi oficialilor statelor în vederea identificării persoanelor traficate şi aplicării corecte a liniilor directoare şi celor mai eficiente proceduri;

— Cooperarea între autoritățile şi organizațiile ne-guvernamentale în vederea facilitării, identificării şi asistării persoanelor traficate. Organizarea şi implementarea unei asemenea cooperări ar trebui formalizată pentru a-i maximiza eficiența;

— Identificarea paşilor de intervenție pentru ca migranții sau potențialii migranți să fie avertizați cu privire la posibilele pericole şi consecințe ale traficului şi să primească informații care să le permită să solicite asistență;

— Persoanele traficate nu vor fi persecutate pentru încălcarea legilor cu privire la migranți sau pentru activități în care sunt implicați ca o consecință directă a situației lor de persoane traficate;

— Persoanele traficate nu vor fi în nici o situație, ținute în detenție sau alte forme de custodie.

— Procedurile şi procesele sunt aplicate pentru primirea şi analizarea cererilor de azil, atât pentru persoanele traficate cât şi pentru solicitanții de azil astfel încât principiul non-refoulement să fie respectat în orice situație.

Ciclul traficului nu poate fi întrerupt fără a acorda o atenție deosebită drepturilor şi nevoilor celor care au fost traficați. O protecție şi asistență adecvată ar trebui extinsă către toate persoanele traficate fără discriminare. Pentru aceasta:

1. Trebuie să fie înființate centre sigure şi adecvate, în cooperare cu organizațiile neguvernamentale, în vederea îndeplinirii nevoilor persoanelor traficate. Primirea în astfel de centre nu va fi condiționată de cooperarea victimelor în timpul proceselor penale. Persoanele traficate nu ar trebui deținute în centre de emigrare sau alte facilități de detenție.

2. Persoanele traficate trebuie să aibă acces la servicii sanitare minime şi la asistență din partea autorităților, în cooperare cu organizațiile neguvernamentale. Persoanelor traficate nu li se va solicita să accepte asemenea asistență şi nu ar trebui testați pentru anumite boli, inclusiv SIDA.

3. Persoanele traficate trebuie să fie informate cu privire la dreptul de acces la reprezentanții diplomatici şi consulari din statele de origine. Personalul din ambasade şi consulate vor fi pregătiți pentru a răspunde cererilor pentru informații şi asistență din partea persoanelor traficate. Aceste prevederi nu ar trebui aplicate solicitanților de azil.

4. Procesele în care persoanele traficate sunt implicate nu trebuie să prejudicieze, în nici un fel, drepturile, demnitatea, bunăstarea fizică sau psihică a acestora.

5. Persoanelor traficate trebuie să li se ofere asistență juridică în legătură cu orice proces civil sau penal împotriva traficanților şi exploatatorilor. Victimelor li se vor oferi informații într-o limbă pe care o înțeleg.

6. Persoanele traficate trebuie să fie protejate de amenințări, intimidări din partea traficanților sau persoanelor asociate acestora. În acest scop, identitatea victimelor nu ar trebui făcută publică iar intimitatea acestora ar trebui respectată şi protejată pe cât posibil, luând în considerare dreptul fiecărei persoane la un proces corect. Persoanele traficate ar trebui avertizate cu privire la dificultatea de a le proteja identitatea şi nu ar trebui induşi în eroare cu privire la posibilitățile instituțiilor de aplicare a legii în acest sens.

7. Trebuie să fie asigurată întoarcerea voluntară a persoanelor traficate şi analizarea opțiunii şederii în țara de destinație sau într-o țară terță în condiții specifice (ex: pentru prevenirea retraficării, în cazuri în care acest lucru este probabil)

8. Persoanelor traficate care se întorc în țara de origine trebuie să li se ofere asistența necesară pentru asigurarea bunăstării, facilitarea integrării sociale şi prevenirea retraficării. Măsurile ar trebui luate pentru a se prevedea asistența fizică şi psihică adecvată, educație, sănătate pentru victimele traficate reîntoarse în țara de origine.

Scopul desfăşurării activităţii ilicite

Scopul este acceptat, îndeobşte, ca o problemă importantă – mai ales sub aspectul operativității desfăşurării anchetei – în cadrul investigării unei game foarte largi de infracțiuni.

Aici, în condițiile în care, din punctul de vedere al laturii subiective este necesară intenția directă, calificată prin scop, trebuie observat că, la unele forme infracționale, acesta este declarat, manifest: sustragerea de la executarea unei pedepse, trecerea frauduloasă a frontierei de stat, exploatarea unei persoane, obținerea consimțământului unei persoane ce are autoritate asupra altei persoane, obținerea de beneficii materiale importante.

Pentru existența formelor infracționale la care am făcut referire, este irelevant că activitatea ilicită este finalizată prin trecerea frauduloasă a frontierei de stat de către persoanele racolate, îndrumate, etc. sau că persoanele ce au trecut sau au încercat să treacă ilegal frontiera au reuşit să se sustragă de la executarea unei pedepse, a fost exploatată persoana traficată, a fost obținut consimțământul persoanei ce are autoritate asupra persoanei ce ar urma să fie traficate ori, nu – ar fi fost lipsit de sens să se incrimineze, distinct, ceea ce ar fi constituit deja activități tipice de instigare şi/sau complicitate. Esențial este existența scopului explicit determinat şi determinant în momentul efectuării activităților incriminate.

Tot ținând de scop este important să se stabilească şi *foloasele obținute prin desfăşurarea activității ilicite fiind de aşteptat să apară sume importante de bani* – rațiunea desfăşurării unor activități precum: racolarea, îndrumarea sau călăuzirea uneia sau a mai multor persoane în scopul trecerii frauduloase a frontierei de stat; organizarea activităților de racolare, îndrumare sau călăuzire uneia sau a mai multor persoane în scopul trecerii frauduloase a frontierei de stat**;** asocierea sau inițierea constituirii unei asocieri în scopul racolării, îndrumării sau călăuzirii

uneia sau a mai multor persoane în scopul trecerii frauduloase a frontierei de stat, precum şi organizarea acestei activități ori aderarea sau sprijinirea sub orice formă a unei astfel de asocieri, exploatarea unei persoane, oferirea consimțământului în vederea exploatării unei persoane, etc.; fiind tocmai obținerea de bani şi alte foloase, activitatea ilicită fiind, în fapt, o afacere. Sumele de bani, eventual, alte foloase obținute ca urmare a desfăşurării activității ilicite interesează atât pentru probarea activității ilicite, implicării unor persoane, legăturii dintre persoanele implicate şi activitatea ilicită, cât şi pentru individualizarea pedepselor, extinderea cercetărilor ori confiscarea specială.

O observație în legătură cu obținerea de beneficii materiale importante ca scop urmărit şi rezultat implicit al desfăşurării traficului de persoane adulte sau de minori – aceasta constituie o formă agravată atât în cazul traficului de persoane adulte cât şi în cazul traficului de minori. În mod normal o asemenea activitate nu se organizează şi nu se desfăşoară decât dacă sunt întrevăzute, sunt presupuse, sunt de aşteptat beneficii materiale importante. Noțiunea de beneficii materiale importante este caracterizată de o anumită doză de relativitate – ceea ce pentru o persoană poate constitui beneficiu material important, pentru o alta, pentru organul judiciar sau pentru legiuitor beneficiul să nu fie important.

Cum nu este normal ca orice activitate de trafic de persoane adulte sau de minori să fie considerată aprioric formă agravată calificată complex – după rezultatul obținut ce poate constitui şi scop declarat sau, cel puțin urmărit – trebuie găsit un reper în funcție de care organele judiciare să poată evalua rezultatul activității ilicite ca beneficiu important sau nu şi, în funcție de aceasta să facă aplicarea formei agravate sau nu.

Legiuitorul nu dă nici o definiție noțiunii în discuție. În Codul Penal TITLUL IX – ÎNȚELESUL UNOR TERMENI SAU EXPRESII ÎN LEGEA PENALĂ – există o definiție, la art. 60, ce are ca obiect consecințele deosebit de grave: Prin consecințe deosebit de grave se înțelege o pagubă materială mai mare de 3.000.000.000 lei sau o perturbare deosebit de gravă a activității, cauzate vreuneia dintre unitățile la care se referă art. 159 ori altei persoane juridice sau fizice. În opinia mea orice asemănare forțată între noțiunile de „consecințe deosebit de grave" şi „beneficii materiale importante" este puțin oportună.

În aceste condiții, ce se poate face ?

O soluție ce ar putea fi agreată – în stadiul actual al dezvoltării legislației – este aceea potrivit cu care „fapta a produs beneficii materiale importante" să fie acceptată ca o circumstanță ale cărei coordonate sunt lăsate la aprecierea organelor judiciare. În ultimă instanță, analizând beneficiile efectiv realizate în urma desfăşurării activității ilicite, ținând cont şi de echivalentul valorii de 300.000 lei grei – sumă pe care legiuitorul o declară ca importantă – instanțele judecătoreşti pot să se pronunțe dacă este cazul sau nu să se facă aplicarea formei agravate sau nu. Ca alte repere, ar mai putea fi avute în vedere condițiile economice din zona în care s-a desfăşurată, de unde provin făptuitorii ori unde s-a valorificat produsul infracțiunii. Cu certitudine că vor exista critici întemeiate de fiecare dată când organele judiciare vor forța nota încercând

să facă aplicarea formei agravate în condițiile în care nu s-a probat întinderea unui beneficiu cu adevărat semnificativ.

Consecinţele desfăşurării activităţii ilicite;

Principial toate formele infracționale pertinente regimului trecerii frontierei de stat sunt de pericol nefiind necesară realizarea efectivă a vreunui rezultat. Din punctul de vedere al dreptului penal material rezultatul socialmente periculos este prezumat: atingerea adusă relațiilor sociale aferente regimului legal de trecere a frontierelor de stat, respectiv, relațiile sociale ce respectă, garantează şi promovează libertatea persoanei.

Desigur că, analizând acțiunile incriminate este de aşteptat să apară şi consecințe cât se poate de evidente, ce trebuie tratate corespunzător în cadrul anchetei. Astfel organizarea activităților de trecere ilegală a frontierei şi a celor conexe – racolare, călăuzire, îndrumare, etc. – este de natură să producă sume importante de bani, să se constituie un segment important în desfăşurarea unor activități ample de trafic cu persoane sau bunuri comune ori speciale.

Mai mult, în cazul traficului de persoane – adulte sau minori – sunt prevăzute urmări de realizarea cărora este condiționată aplicarea unor forme agravate: victima a suferit o vătămare gravă a integrității corporale sau a sănătății, au fost produse beneficii materiale importante[157], a urmat moartea sau sinuciderea victimei.

Ancheta traficului de persoane ce a avut ca rezultat vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății este condiționată de observarea prevederilor art. 187 din Codul Penal[158] - vătămarea corporală gravă. În cazul în care traficul de persoane a fost urmat de moartea victimei vor trebui urmărite împrejurările avute în vedere de către legiuitor la reglementarea art. 178 – omorul; art. 179 – omorul calificat; art. 181 – uciderea din culpă.

Cercetarea va trebuie să observe că traficul de persoane ce a avut ca urmare moartea persoanei traficate este o formă infracțională complexă ce absoarbe, în cazul de față, toate împrejurările avute în vedere de către legiuitor la reglementarea infracțiunilor la care am făcut referire ce se caracterizează, din punctul de vedere al rezultatului socialmente periculos, prin moartea unei persoane. Pe cale de consecință este exclusă orice situație în care să se aprecieze, pe ipoteza dată, că poate fi vorba despre un concurs de infracțiuni între traficul de persoane şi omorul, omorul calificat sau uciderea din culpă; observația este valabilă şi pentru ipoteza vătămării grave a integrității corporale sau a sănătății când, de asemenea nu poate fi vorba despre un concurs de infracțiuni.

O observație mai trebuie făcută şi în legătură cu abuzul în serviciu contra intereselor persoanelor prin utilizarea datelor din SIF care nu este

[157] N.A. – a se vedea observațiile de la problema ce are ca obiect scopul desfăşurării activității ilicite

[158] (1) Fapta prin care s-a pricinuit integrității corporale sau sănătății o vătămare care necesită pentru vindecare îngrijiri medicale mai mult de 60 de zile se pedepseşte cu închisoare strictă de la 2 la 7 ani.

(2) Dacă fapta a produs vreuna din următoarele consecințe: pierderea unui simț sau organ, încetarea funcționării acestora, o infirmitate permanentă fizică sau psihică, sluțirea, avortul ori punerea în primejdie a vieții persoanei, pedeapsa este închisoarea strictă de la 2 la 10 ani.

(3) Când fapta a fost săvârşită în scopul producerii consecințelor prevăzute în alin. (1) şi (2), pedeapsa este închisoarea strictă de la 3 la 12 ani.

conformă cu dispoziţiile legii, infracţiune prevăzută de art. 74 din Legea 243/2002 combinat cu art. 315 din Codul Penal.

În opinia mea şi forma prevăzută de Legea 243/2002 este condiţionată de existenţa unui rezultat socialmente periculos, în fapt identic cu cel prevăzut de varianta cadru din Codul Penal – vătămarea intereselor legale ale unei persoane – atât doar că acesta este prezumat – fiind imposibil de acceptat, cel puţin în viziunea legiuitorului, că săvârşirea activităţii ilicite caracteristice elementului material să nu producă o vătămare intereselor legitime ale persoanei ale cărei date sunt utilizate. Care ar fi argumentele în sprijinul unei asemenea soluţii ?

Aşa cum am arătat atunci când am expus situaţia premisă, fiecare autoritate ce are acces la datele introduse în SIF răspunde pentru prejudiciul cauzat unei persoane prin utilizarea fişierului SIF, fiind obligată, în ceea ce priveşte domeniul său de responsabilitate din cadrul SIF măsurile necesare pentru preveni orice scurgere de informaţii. Pentru a clarifica lucrurile apreciez ca necesară o subliniere cu privire la obiectul juridic pe care îl consider ca fiind complex – pe de o parte avem acele relaţii sociale condiţionate de respectarea regimului juridic al frontierei de stat, iar, pe de altă parte, avem relaţiile sociale condiţionate de respectarea intereselor legitime ale fiecărei persoane.

Concursul de infracţiuni şi legăturile celor care au desfăşurat activitatea ilicită cu segmente ale crimei organizate;

Întrucât spaţiul nu poate permite o analiză exhaustivă a tuturor elementelor importante pentru anchetă, aici, pentru a sublinia complexitatea problemelor şi faptul că în acest domeniu infracţiunile nu se săvârşesc în mod izolat, îmi permit să fac unele sublinieri în legătură cu ***controlul şi exploatarea persoanelor traficate***. Aşa cum am arătat, principalul ţel al traficanţilor este obţinerea unor sume mari de bani din exploatarea victimelor pe o perioadă mare de timp. Ei vor să îşi protejeze investiţiile, ceea ce înseamnă că vor lua toate măsurile ca victima să continue să muncească, fără să încerce să scape. De aceea, traficantul vrea să aibă un control permanent asupra victimelor.

Pentru controlul persoanelor traficate, în faza de exploatare se folosesc diferite mecanisme. Fiecare mecanism poate fi utilizat separat, dar în majoritatea cazurilor se folosesc mai multe deodată, urmărind crearea unei situaţii de captivitate reală sau psihologică.

Constrângerea cauzată de datorii – Unul dintre mecanismele de bază este constrângerea cauzată de datorii. Victimei i se cere să plătească înapoi sume exagerate, pretinzându-se că aducerea ei în ţara de destinaţie a costat foarte mult. La aceste sume se adaugă dobânzi exorbitante şi cumulative, de asemenea chirii la suprapreţ pentru cazare şi locul de muncă, adesea un bordel, costurile pentru reclama serviciilor pe care le prestează persoanele traficate şi pentru transport. Toate aceste pretenţii culminează cu sume care cresc permanent şi devin pur şi simplu imposibil de achitat.

Izolarea prin deposedarea de documentele de identitate şi/sau de celor de călătorie – De obicei, victimelor li se confiscă documentele de identitate şi de călătorie imediat după sosirea în ţara de destinaţie. Astfel, lor li se răpeşte identitatea oficială, confirmând statutul lor de imigranţi ilegali. Ele nu mai pot cere ajutor şi nu mai pot evada într-o altă ţară de

destinație. Având în vedere că multe victime provin din țări în care poliția nu este considerată o sursă de sprijin, ci o forță de oprimare, este clar că persoanele traficate nu vor cere ajutorul poliției.

Traficanții întăresc această percepție, spunând victimelor că sunt libere să plece şi să contacteze poliția, dar că rezultatul va fi expulzarea lor imediată şi represalii acasă, în țara de origine. Din experiență s-a constatat că, de cele mai multe ori, traficantul nu minte cu astfel de afirmații, căci, în statele Uniunii Europene, majoritatea victimelor traficate care ajung în atenția poliției şi care nu pot prezenta documente valabile sunt expulzate imediat, în loc să fie tratate ca victime ale unor infracțiuni grave.

În alte cazuri, traficantul îi spune victimei că nu are nici un rost să ceară ajutorul poliției, deoarece poliția este coruptă şi a fost deja plătită de traficanții respectivi. Traficanții exploatează lipsa documentelor şi frica de poliție, pentru a se asigura că victimele nu vor încerca să scape sau să facă sesizări la poliție împotriva lor.

Folosirea violenței şi a fricii – Un alt mijloc eficace de control al victimelor este folosirea violenței şi a amenințării cu violența. Pentru a le supune, deseori victimele sunt bătute şi violate, închise, ținute în lungi perioade de izolare, lipsite de mâncare şi apă, drogate sau torturate cu cuțite sau țigări. Abuzurile pot fi o consecință a încălcării de către persoanele traficate a unor reguli sau sunt folosite ca avertisment, pentru ca victima să ştie ce se întâmplă dacă va încălca din nou regulile. În alte cazuri, nu există alt motiv decât pur şi simplu sadismul sexual sau de altă natură al traficantului.

În situația exploatării sexuale, ruşinea este şi ea un mecanism puternic de control. Traficantul amenință victima că va spune familiei ei că lucrează ca prostituată. De multe ori, traficantul face fotografii în timp ce victima este violată, utilizate pentru a o şantaja şi a o obliga să respecte cu strictețe ordinele traficantului.

În funcție de cultura din care provine victima, sunt folosite şi diferite constrângeri de ordin psihologic. De exemplu, pentru femeile din Vestul Africii (Nigeria), ritualurile Voodoo sunt o sursă de angoasă teribilă, şi folosirea lor garantează supunerea. Alt exemplu este impactul dublu pe care îl poate avea pentru femeile musulmane amenințarea cu dezvăluirea muncii ca prostituată – în unele cazuri, aceste femei riscă să fie mai violent maltratate de propriile familii decât de traficant.

Utilizarea amenințării victimei cu represaliile împotriva familiei acesteia – Amenințarea cea mai eficace, cea mai problematică şi care poate îngreuia în mod extrem investigațiile crimelor de trafic este amenințarea cu represalii violente împotriva familiei victimei, acasă în țara de origine. Traficantul se va îngriji să afle o serie de amănunte despre situația familiei, cum ar fi numele, porecla sau adresa unei rude apropriate sau a altei persoane iubite. Nici măcar nu este nevoie ca el să ştie foarte multe detalii despre familia respectivă - pentru a controla victima este de ajuns amenințarea şi percepția care se formează în mintea ei. Problema victimei este că ea nu poate risca soarta şi siguranța celor dragi, pentru că nu are de unde să afle dacă traficantul minte când spune că ştie amănunte despre familia ei, sau dacă într-adevăr va folosi violența împotriva celor dragi, dacă ea va încerca să se opună sau să scape.

Captivitate şi tortură psihologică – În concluzie, dacă luăm în considerație toate aceste mecanisme de control în ansamblu, rezultatul concret este un regim de captivitate şi tortură psihologică.

Important este ca anchetatorii să nu nesocotească modul cum persoanele traficate percep situația:

De cele mai multe ori persoana traficată este singură într-o țară străină, izolată de compatrioții săi, aflându-se în imposibilitatea de a comunica în limba ei maternă.

I s-au luat documentele de identitate şi de călătorie; nu are voie să ia legătura cu familia, este dezorientată datorită schimbărilor permanente de adresă sau de localitate; este supusă unor abuzuri fizice şi sexuale repetate; nu poate cere ajutorul poliției pentru că se teme de consecințe; este obligată să presteze munci dificile, să practice contacte sexuale periculoase din toate punctele de vedere, riscă să se îmbolnăvească lucrând zilnic un mare număr de ore fără să poată comunica verbal; este supusă unui regim de amenințări şi represalii îndreptate împotriva ei şi/sau a familiei ei.

Cauze, condiții şi împrejurări care au generat, favorizat ori înlesnit săvârşirea infracțiunilor

Fără a intre în detalii, apreciez că, aici, trebuie făcute referiri la acele situații pe care legiuitorul, conştientizând pericolul şi faptul că acestea pot favoriza săvârşirea de infracțiuni pertinente regimului trecerii frontierei de stat şi de trafic de persoane le-a incriminat administrativ.

Astfel la art. 75 din Legea 243/2002 sunt incriminate administrativ dacă potrivit legii penale nu constituie infracțiuni, fapte precum:

- aducerea în România de către transportatorii aerieni, navali sau tereştri a cetățenilor străini sau apatrizi fără documente de trecere a frontierei, cu documente sau vize false ori falsificate, sau ascunşi în mijloacele de transport;
- refuzul sub orice formă de a permite autorităților de frontieră vizitarea aeronavelor, navelor, mijloacelor de transport rutiere sau feroviare, a magaziilor, hambarelor şi a altor locuri ce prezintă interes pentru controlul de frontieră;
- refuzul unei persoane de a da relații pentru stabilirea identității sale, de a se legitima cu actele de identitate ori de a prezenta la control bagajele sau mijloacele de transport, la cererea organelor poliției de frontieră sau ale poliției;
- accesul la uscat fără aprobarea şefului punctului de trecere al membrilor echipajelor navelor româneşti de transport de mărfuri care din motive justificate sunt obligate să staționeze în raza portului; neprezentarea după plecarea navei a marinarilor rămaşi pe teritoriul României, la agenția companiei de navigație de care aparține nava, pentru a li se rezolva situația;
- accesul la bord al membrilor de familie ai marinarilor străini îmbarcați pe navele aflate în porturile româneşti care navighează între porturile Constanța, Sulina şi Moldova Veche fără paşaport ori alte documente de trecere a frontierei sau fără avizul şefului punctului de trecere;
- desfăşurarea oricărei activități în punctele de trecere a frontierei de stat, alta decât efectuarea controlului de frontieră, fără avizul şefului

direcției teritoriale a poliției de frontieră competente, al şefului structurii de coordonare a punctelor de trecere aeroportuare, al administrației publice locale sau al altei autorități prevăzute de lege, după caz;

□ accesul persoanelor în fâşia de protecție a frontierei de stat până la culoarul de frontieră sau malul apelor, după caz, fără documente de identitate sau fără aprobarea administrației publice ori fără avizul şefului formațiunii locale a poliției de frontieră;

□ accesul persoanelor pentru efectuarea unor activități dincolo de fâşia de protecție a frontierei de stat, în situația în care aceasta se constituie mai în adâncime, precum şi în insulele şi ostroavele aparținând statului român, situate în apele de frontieră, prin alte locuri sau în alte condiții decât cele stabilite de administrația publică locală sau fără avizul şefului formațiunii locale a poliției de frontieră;

□ accesul persoanelor în insulele şi ostroavele de formațiune nouă din apele de frontieră înainte de determinarea apartenenței acestora;

□ efectuarea pescuitului în apele de frontieră în alte locuri sau în alte sectoare decât cele stabilite de autoritățile competente;

□ păstrarea bărcilor şi ambarcațiunilor aflate pe apele de frontieră sau pe apele maritime interioare în alte locuri decât cele stabilite de autoritățile competente sau neluarea de către cei care le dețin a măsurilor necesare pentru a preveni folosirea acestora la trecerea ilegală a frontierei de stat, la practicarea contrabandei sau la alte activități ilicite;

□ desfăşurarea activităților de agrement şi sportive în apele de frontieră fără aprobarea căpităniei de port sau, după caz, a administrației publice locale ori fără avizul şefului sectorului poliției de frontieră;

□ acostarea fără drept a navelor, ambarcațiunilor cu excursionişti în alte locuri decât porturile sau locurile special amenajate în acest scop sau lipsa avizului direcției teritoriale a poliției de frontieră competente în cazul navelor şi ambarcațiunilor străine care navighează pe Dunărea interioară pe brațul Tulcea şi brațul Sulina;

□ păşunatul animalelor în timpul nopții în alte locuri decât cele stabilite de autoritățile administrației publice locale sau fără avizul şefului sectorului poliției de frontieră;

□ vânătoarea de-a lungul frontierei de stat, pe adâncimea de 500 metri de la fâşia de protecție a frontierei de stat, la frontiera externă, sau de la culoarul de frontieră, la frontiera internă, către interior, pentru frontiera de uscat, şi de la limita terenului inundabil, pentru frontiera de apă.

2.4 Particularităţile principalelor activităţi care se desfăşoară pentru administrarea probatoriului

Aspecte specifice pe care le îmbracă constatarea infracţiunilor în flagrant.

Datorită specificului, se apreciază în doctrină[159] că infracțiunile flagrante pertinente regimului trecerii frontierei de stat se constată spontan şi numai în anumite cazuri, când se dețin date şi informații precise se organizează prinderea în flagrant.

[159] **Nicolae Văduva** – Criminalistica – Curs de tactică şi metodică, Edit. Universitaria 2002, pag. 373

Având în vedere modul în care este gândită funcționarea Poliției de Frontieră – aceasta are ca atribuție principală descoperirea, reținerea şi cercetarea persoanelor ce săvârşesc infracțiuni la regimul juridic al frontierei de stat – faptul că există un sistem de supraveghere a zonei de frontieră, că se execută misiuni de patrulare, filtre, razii, etc., se poate accepta, ca regulă, că trecerea ilegală a frontierei se constată spontan – dacă spontană poate fi o activitate desfăşurată în urma unui plan de intervenție bine pus la punct de către persoane special pregătite[160] pentru aceasta.

Cu privire la celelalte forme infracționale – **racolarea, îndrumarea sau călăuzirea uneia sau a mai multor persoane în scopul trecerii frauduloase a frontierei de stat**; **organizarea activităţilor de racolare, îndrumare sau călăuzire uneia sau a mai multor persoane în scopul trecerii frauduloase a frontierei de stat**; asocierea sau inițierea constituirii unei asocieri în scopul racolării, îndrumării sau călăuzirii uneia sau a mai multor persoane în scopul trecerii frauduloase a frontierei de stat, precum şi organizarea acestei activități ori aderarea sau sprijinirea sub orice formă a unei astfel de asocieri, traficul de persoane – lucrurile trebuie privite nuanțat.

(iv) În opinia mea, a constata spontan astfel de activități ilicite este delicat, prea puțin oportun pentru a se insista în a da curs la o astfel de activitate.

(v) Succesul anchetei, într-un astfel de context, nu poate fi asigurat decât printr-o laborioasă pregătire, atât a activității de constatare în flagrant, ca atare, cât şi prin desfăşurarea unor activități de supraveghere operativă sau de anchetă efectivă care să documenteze împrejurările desfăşurării activității ilicite.

(vi) O atenție deosebită trebuie acordată modului de acțiune atunci când făptuitorii sunt înarmați, situație în care locul unde se desfăşoară constatarea în flagrant trebuie ales cu grijă astfel încât acesta să poată fi exploatat în folosul echipei ce acționează pentru constatare şi, mai ales, să permită evitarea oricărui accident care să implice alte persoane aflate ocazional în zonă. De asemenea, numărul şi dotarea celor ce formează echipa ce intervine nemijlocit pentru imobilizarea şi identificarea persoanelor implicate trebuie să fie adecvate.

(vii) Foarte important devine şi modul în care intervine echipa, materializarea rezultatelor trebuind să surprindă suficiente elemente de fapt care să formeze convingerea că, în mod efectiv, se desfăşurau activități de natură a fi subsumate noțiunilor de racolare, îndrumare, călăuzire, organizare, recrutarea, transportare, transferare, cazare, preluarea unei persoane prin amenințare sau prin alte forme de constrângere, răpire, fraudă ori înşelăciune, abuz de autoritate sau profitând de imposibilitatea persoanei de a se apăra ori de a-şi exprima voința, ori prin darea, acceptarea sau primirea de bani ori de alte foloase, etc.

(viii) ***Cercetarea la fața locului***, componentă a constatării în flagrant ori ca activitate distinctă trebuie să fie adaptată particularităților

[160] N.A. – când fac referire la persoane special pregătite am în vedere funcționari care cunosc terenul, s-au antrenat pentru a interveni în diferite zone ale teritoriului de competență, ştiu să acționeze în funcție de numărul şi dotarea persoanelor implicate în activitatea ilicită, etc.

activităților ilicite şi spațiilor în care se desfăşoară. La trecerea ilegală a frontierei, atunci când aceasta se face ocolind punctele de trecere a frontierei, cercetarea la fața locului va trebui să aibă în vedere întreg traseul parcurs de către călăuze şi persoanele pe care le însoțesc încă de la intrarea pe teritoriul național. O atenție deosebită se va acorda locurilor de popas, locurilor folosite pentru găzduire, mijloacelor de transport, perimetre care sunt susceptibile de a păstra o cantitate mare de urme, de natură să orienteze ancheta cu privire la numărul persoanelor care au trecut ilegal frontiera, sexul, dotarea, direcțiile de deplasare a acestora, dacă există persoane rănite, etc.

Se vor căuta şi examina o gamă variată de urme, începând cu urme de încălțăminte, ale mijloacelor de transport, lăsate de diferite părți ale corpului uman, etc. şi terminând cu urme biologice, de miros ori resturi alimentare.

În cazul investigării traficului de persoane, cercetarea la fața locului începe de îndată ce locul faptei a fost pus sub pază. Ca particularități trebuie observate următoarele:

- Locul faptei nu este întotdeauna evident şi nu poate fi determinat cu uşurință
- Locul faptei se schimbă permanent şi deseori infracțiunea începe în străinătate. Locul faptei este numai unul din elementele unui context mai larg.
- Locul în care se află victima trebuie considerat ca fiind primul loc al faptei.
- De multe ori, traficantul continuă să deplaseze victima pe parcursul diferitelor faze, ceea ce înseamnă că şi locul faptei se modifică permanent. Mijloacele de probă trebuie strânse din toate locurile cunoscute de poliție.

Modul în care se caută şi se ridică materialul probator în cadrul efectuării cercetării la fața locului este foarte important, deoarece s-a constat din experiență că, de multe ori, aceste probe reprezintă o garanție pentru condamnarea traficanților la proces.

„Regula de aur" în căutarea probelor este: în limitele legii, poliția trebuie să ridice toate obiectele care pot constitui o probă. Dacă există îndoieli asupra unor obiecte, este mai bine să se ridice şi acestea, urmând să fie returnate ulterior, decât să fie lăsate la locul lor şi să nu mai fie găsite în momentul în care s-a realizat semnificația lor probatorie.

În limita resurselor disponibile poliției, se vor efectua căutări specifice cercetării la fața locului la toate adresele şi spațiile implicate în infracțiune: cele din faza de recrutare, „casele sigure", bordelurile, alte spații, de asemenea şi domiciliile suspecților, dacă ei nu locuiesc în „casele sigure". Este posibil ca traficanții să fi făcut mari eforturi pentru a ascunde mijloace de probă, de exemplu documente de identitate şi bani în numerar. De aceea poliția trebuie să investească mult timp în planificare şi în percheziționarea minuțioasă a adreselor respective, în special a domiciliilor suspecților.

Pe cât posibil, înainte de a se începe cercetarea la fața locului (deci înainte de a se modifica poziția diferitelor obiecte), se vor face înregistrări

de sunet şi imagine în fiecare cameră în care traficanții s-au aflat împreună cu victimele.

Imaginile de la „locul crimei" pot avea o importanță deosebită, dacă victima afirmă că a fost atacată sexual sau fizic într-unul dintre aceste locuri, deoarece este puțin probabil, dat fiind, ca exemplu, activitățile de prostituată ale victimei, că se vor mai găsi urmele medico-legale ale unui presupus viol petrecut cu timp în urmă. Tocmai din acest motiv, fixarea pe bandă video a spațiilor respective este un element esențial în coroborarea afirmațiilor victimei.

Dacă este vorba despre prostituție, se vor înregistra pe video încăperile bordelului, fixându-se toate detaliile: tipul încăperilor, reclame, materiale pornografice, accesorii folosite în activitățile sexuale, prezervative, liste de prețuri etc. Cunoaşterea poziției exacte a fiecărui obiect este deosebit de importantă, în cazul în care suspectul pretinde ulterior că nu a ştiut că victima se prostituează, cu toate că există martori care l-au văzut vizitând adresele respective.

Chiar dacă s-au făcut înregistrări de sunet şi imagine a locurilor respective, toate obiectele care pot constitui mijloc de probă vor ridicate, ambalate corespunzător şi consemnate într-un proces verbal. De asemenea se vor filma şi percheziționa toate vehiculele folosite de suspecți.

Neglijențele intervenite în această fază pot avea consecințe grave, de exemplu respingerea mijloacelor de probă la proces pe motivul nerespectării prevederilor legale.

Înainte de încheierea cercetării la fața locului şi părăsirea adresei respective, atât suspecții cărora li s-au confiscat obiecte, cât şi celelalte persoane prezente vor fi solicitate de poliție să citească şi să confirme prin semnătura lor lista cu obiectele ridicate şi procesul verbal în care au fost consemnate declarațiile celor în cauză. Principalul scop al acestor măsuri este reducerea riscului ca suspectul să acuze ulterior organele de urmărire penală că au „introdus" la locul faptei, cu rea-intenție, un mijloc de probă covârşitor împotriva lui.

În ceea ce priveşte căutarea mijloacelor materiale de probă, acestea pot fi diferite de la caz la caz, un inventar putând conține:

- Orice documente legate de procesul de recrutare, cum ar fi reclame, agende, corespondență cu şcoli de limbi străine sau cu secții consulare ale ambasadelor etc.;
- Bani în numerar, carduri de credit, caiete de cecuri sau alte documente legate de tranzacții financiare, indiferent dacă e vorba de sume mai mari sau mai mici;
- Orice fel de înscrisuri referitoare la plățile efectuate de victime către traficanți, de exemplu: caiete cu evidența plăților zilnice, liste de plată scrise de mână, chitanțe ale unor plăți bancare sau poştale etc.;
- Orice acte de identitate sau documente de călătorie, bilete, cupoane, chitanțe, bilete de bord, bilete de bagaj etc.;
- Orice înscrisuri referitoare la eliberarea paşapoartelor şi a vizelor, scrisori de sponzorizare, contracte de dans, contracte cu agenții de escortă sau agenții matrimoniale, formulare de înscriere la şcoli de limbi străine etc.;

- Orice documente legate de organizarea cotidiană a activităților de prostituție: reclame, liste cu orele prestate, "liste de bucate" cu serviciile sexuale oferite, liste de prețuri, texte standard pentru serviciile de sex la telefon etc.;
- Orice obiecte folosite în activitatea de prostituție, cum ar fi uniforme, instrumente/accesorii sexuale, cantități mari de prezervative, materiale pornografice etc.;
- Orice înscrisuri referitoare la închirierea şi modul de plată a spațiilor locative, a „caselor sigure" sau a altor adrese;
- Toate sistemele de telecomunicații şi echipamentele informatice: computere, telefoane mobile, aparate de fax, mini-computer/agende electronice etc.;
- Orice lucruri de valoare, pe care suspectul le are în posesie sau le-a achiziționat pentru altcineva, indicând cheltuieli care depăşesc în mod evident mijloacele financiare legale cunoscute ale suspectului, de exemplu autovehicule, bijuterii, mobiliar sau aparate tehnice scumpe, etc.

Căutarea, examinarea şi ridicarea de obiecte şi înscrisuri, complex de activități desfăşurat în contextul constatării în flagrant, cercetării la fața locului ori ca activitate distinctă, va urmări – în principal – planuri, schițe, hărți, corespondență, fotografii, acte de identitate, dicționare, obiecte vestimentare, arme de foc, alte obiecte cu destinație diversă – ce pot fi folosite atât ca arme cât şi pentru alte utilități – echipamente ce pot fi folosite la trecerea prin diferite sectoare dificile de drum ce pot purta urmele efectuării activității ilicite.

De interes sunt, aici, şi mijloacele de transport – ambarcațiuni, autovehicule, avioane, planoare, parapante, etc., ce au fost folosite în cadrul desfăşurării activităților ilicite.

Cu privire la particularitățile problemele ce pot fi lămurite prin desfăşurarea **ascultărilor de persoane,** trebuie făcută distincție în funcție de calitatea procesuală a persoanei ascultate şi de caracteristicile activității ilicite cercetate.

Astfel, un *migrant ilegal* – după ce au fost depăşite barierele de limbă şi necesitățile medicale, fiziologice şi psihice reuşindu-se stabilizarea acestuia – va fi întrebat cu privire la aspecte precum:

- Datele de identitate, cetățenia, locul din care a plecat şi țara unde şi-a propus să ajungă;
- Modul în care a tranzitat frontierele de stat până la granița română;
- Dacă cunoaşte că a trecut ilegal granița României;
- Cum s-a pregătit, cine l-a ajutat, ce mijloace a folosit şi cum a procedat, efectiv, pentru a intra pe teritoriul României;
- Care a fost traseul urmat pentru a intra ilegal în România;
- Cum a intrat în legătură, cum a ținut legătura şi cum s-a achitat de datorii față de cei care l-au călăuzit, îndrumat ori ajutat în vreun fel;
- Cine şi cum i-au fost procurate mijloacele pe care le-a folosit în activitatea sa ilicită, ce a mâncat, unde a fost ascuns, unde a fost găzduit, ce alte persoane a mai cunoscut pe parcursul trecerii ilicite a frontierei.

Ascultând un *membru al unui grup infracțional organizat* se va încerca lămurirea unor probleme precum:

- Când a fost format grupul, câți membri are, cine conduce şi care sunt atribuțiile fiecărui membru, care sunt relațiile în interiorul grupului, cui se subordonează, pe cine comandă, cum ține legătura cu cei care conduc grupul;
- Ce activități a desfăşurat efectiv, cu ce mijloace, în ce locuri, ce persoane l-au ajutat, ce persoane mai cunosc despre activitățile desfăşurate de el;
- Cum a intrat în legătură cu persoanele tranzitate fraudulos, ce măsuri de siguranță a luat în legătură cu aceste persoane, care era conduita pe care trebuia să o aibă față de acestea, ce măsuri a luat pentru propria siguranță;
- Care a fost conduita funcționarilor publici care au atribuții în legătura cu impunerea respectării regimului de trecere a frontierei de stat – a beneficiat de ignoranța lor, de slăbiciunile sistemului de supraveghere, a dat mită ?
- Dacă a primit direct sume de bani sau alte foloase de la persoanele tranzitate fraudulos frontiera, dacă cunoaşte cum acestea trebuia să-şi plătească serviciile de care au beneficiat, cine trebuia să primească banii, cum erau aceştia împărțiți, care era partea lui;
- Dacă cunoaşte despre destinația finală a persoanelor trecute fraudulos frontiera, dacă ştie despre exploatarea acestor persoane – muncă forțată, servicii de natură sexuală, etc. – participarea la săvârşirea altor activități ilicite.

În ceea ce priveşte procedeele tactice folosite la ascultarea ***liderului unui grup infracțional*** implicat în activități infracționale ce au ca obiect regimul trecerii frontierei de stat, apreciez ca recomandabilă folosirea unei strategii ce presupune utilizarea graduală a materialului probator împotriva învinuitului sau inculpatului. Procedeul se foloseşte în ascultarea persoanei nesincere care încearcă să denatureze adevărul, să îngreuneze cercetările (mai ales dacă este cazul unor activități infracționale ce au avut o durată relevantă în timp) şi care, de regulă, recunoaşte faptele numai în măsura în care este convinsă de existența şi temeinicia probelor administrate împotriva sa. Este absolut necesară cunoaşterea poziției liderului grupării.

Obținerea de rezultate bune este asigurată de respectarea unor cerințe printre care:

- cunoaşterea temeinică de către organul de urmărire penală a tuturor probelor din dosar, a legăturii ce există între acestea şi activitatea ilicită desfăşurată de învinuit;
- cunoaşterea valorii fiecărei probe din dosar; stabilirea celui mai indicat moment pentru folosirea probelor de vinovăție şi a ordinii în care acestea vor fi prezentate;
- stabilirea judicioasă a întrebărilor ce vor însoți prezentarea probelor.

Atenția care trebuie acordată folosirii acestui procedeu de ascultare se explică prin aceea că orice eroare din partea anchetatorului poate compromite întreaga muncă desfăşurată pentru determinarea învinuitului să facă declarații veridice şi complete; luând cunoştință prematur de probele existente, cel ascultat va recunoaşte numai ce este dovedit sau, convingându-se de ineficiența sau de forța probantă redusă a dovezilor de

vinovăție prezentate, va continua să persevereze în a respinge învinuirea adusă.

În raport cu personalitatea şi psihologia liderului, se poate proceda la prezentarea frontală sau prezentarea progresivă a probelor de vinovăție.

Prima metodă presupune prezentarea în mod neaşteptat, de la început, a probelor care dovedesc vinovăția şi adresarea de întrebări directe cu privire la fapta săvârşită. Înaintea acestui moment, liderul grupului criminal organizat trebuie să fie întrebat în legătură cu împrejurările dovedite prin probele ce urmează a fi folosite, astfel urmărindu-se a se crea momentul psihologic necesar recunoaşterii faptelor şi renunțării la poziția de nesinceritate.

În practica organelor de urmărire penală este mai frecvent folosită prezentarea progresivă a probelor de vinovăție, ce constă în ascultarea în mod treptat, plecându-se de la aspecte mai puțin importante, cu prezentarea de probe care nu dovedesc nemijlocit săvârşirea faptei, continuându-se cu cele ce au relevanță deosebită, din care rezultă direct vinovăția.

Ca probleme, vor fi avute în vedere, ca exemplu, următoarele:

- Condițiile în care a fost constituită asocierea de persoane în scopul racolării, îndrumării sau călăuzirii uneia sau a mai multor persoane în scopul trecerii frauduloase a frontierei de stat a României ori a altui stat;
- Identitatea persoanelor asociate, în curs de aderare ori care sprijină asocierea, care sunt condițiile pentru intrarea în grup, cine hotărăşte aceasta;
- Care sunt sarcinile asumate de fiecare persoană în parte, care sunt relațiile dintre persoanele implicate în activitatea asocierii, modul în care conduce asocierea, cum controlează executarea sarcinilor, cum are controlul asupra foloaselor obținute, cum le împarte, cum rezolvă conflictele dintre membri;
- Ce măsuri a luat pentru a preveni „situațiile delicate” ce pot apare în legătură cu persoanele racolate, călăuzite ori îndrumate, cu funcționarii instituțiilor abilitate să impună respectarea regimului trecerii frontierei;
- Cum a intrat în legătură, cum păstrează legătura, cum colaborează, cum împarte riscurile cu grupurile care acționează în afara teritoriului național al României;
- A efectuat demersuri pentru extinderea activității ilicite şi pe teritoriul altor state, care sunt relațiile cu funcționarii organelor judiciare şi administrative din străinătate, cum păstrează controlul asupra activității din străinătate şi asupra sumelor de bani obținute ca urmare a activității din afara României;
- Dacă sunt păstrate date cu privire la numărul, identitatea, traseele urmate, sumele încasate de la persoanele tranzitate ilegal peste frontiere;
- Dacă a avut contact nemijlocit cu persoanele tranzitate ilegal, dacă o parte sau toate persoanele tranzitate ilegal au fost exploatate, modul cum au fost exploatate, consecințele exploatării.

Desigur problemele pe care le-am expus au caracter exemplificativ, demersul anchetatorului trebuind să fie adaptat de la caz la caz în funcție de particularitățile situației cu care se confruntă.

Dat fiind specificul problematicii, consider necesar să fac şi unele referiri cu privire la modul de abordare al poliției față de persoanele traficate. Astfel este recomandabil ca, cel puțin, reacția inițială a poliției vis-à-vis de o victimă a traficului de persoane trebuie să fie în concordanță cu următoarele principii umanitare de conduită optimă:

► Este important ca persoanele care sunt într-adevăr victime traficate să fie tratate ca victime ale unor infracțiuni grave şi să nu fie re-victimizate sau învinuite de săvârşirea de alte infracțiuni de către organele de poliție;

► Siguranța victimelor, a familiilor şi a celor dragi lor rămâne permanent un element esențial, de care anchetatorul răspunde în mod direct. Cu toate că lupta eficientă împotriva traficului de persoane nu poate fi realizată decât prin cooperarea dintre diferite organizații şi organele de urmărire penală, siguranța victimelor rămâne în sarcina şi în responsabilitatea unică a anchetatorului - ea neputând fi cedată sau delegată către alte instituții.

► Anchetatorul de poliție trebuie să evalueze şi să țină cont permanent de gradul de risc asupra vieții sau sănătății victimei şi a familiilor acesteia, în fiecare fază a anchetei, în timpul procesului penal şi după încheierea lui. Siguranța victimei şi eventualitatea unor represalii îndreptate împotriva ei sau a familiei ei sunt considerente specifice în contextul traficului de persoane, iar factorii de risc nu vor putea fi niciodată eliminați complet. Totuşi, anchetatorul are obligația să ia de la început măsuri pentru evaluarea continuă a riscului, în fiecare caz în parte. Anchetatorul este responsabil de siguranța victimei şi după încheierea procesului penal în care ea a depus mărturie.

► Anchetatorul are obligația clară de a fi permanent sincer cu victimele, informându-le despre toate aspectele, responsabilitățile, consecințele şi riscurile impuse de deciziile care vor fi luate. Colaborarea cu poliția va include întotdeauna un element de risc pentru victima traficului, eventual şi pentru familia ei. Punctul critic este ca victima să fie informată de anchetator asupra tuturor aspectelor şi riscurilor legate de deciziile pe care ea va trebui să le ia, aşa încât ea să ia o decizie în cunoştință de cauză. Înşelarea victimelor este o temă constantă în infracțiunile de trafic; de aceea victima trebuie tratată cu sinceritate, pentru ca ea să nu aibă motiv să reclame ulterior, în mod justificat, că a fost înşelată a doua oară, de data aceasta de poliție.

► Anchetatorul are obligația clară de a lua toate măsurile ca victimele să fie informate despre mijloacele şi serviciile de ajutorare, care li se pot pune la dispoziție pentru a depăşi situația de chin în care se află. Anchetatorul va organiza contactul dintre victime şi organizațiile respective. S-ar putea ca victimele traficului de persoane să nu se refacă niciodată complet după suferințele fizice, sexuale sau psihologice la care au fost supuse. Totuşi este deosebit de important ca ele să aibă acces nelimitat la întreaga gamă de servicii de asistență şi ajutorare. Nu este rolul poliției de a oferi aceste servicii, ci ele sunt acordate de organizațiile OIG-ONG, care sunt mult mai calificate decât poliția în acest domeniu

umanitar. Anchetatorul are deci obligaţia de a informa victimele în legătură cu ajutorul şi asistenţa de care acestea pot dispune. Anchetatorul are şi obligaţia să ia toate măsurile ca ele să poată intra în contact cu organizaţiile de profil. În acest scop, anchetatorii trebuie să întreţină contacte cu cele mai importante organizaţii guvernamentale şi ne-guvernamentale care oferă astfel de servicii de asistenţă.

În ceea ce priveşte evaluarea riscurilor, acesta trebuie să fie un proces continuu. Reacţia organelor de urmărire penală la informaţii privind traficul de persoane, respectiv momentul reacţiei şi mijloacele utilizate, depind de rezultatul procesului de evaluare a riscurilor, care va începe imediat ce poliţia a luat cunoştinţă de existenţa unei victime. Ca principii procesul de evaluare a riscurilor trebuie să aibă la bază considerente precum:

♦ Unităţile de poliţie au obligaţia umanitară clară de a se îngriji de siguranţa victimelor traficului de persoane.

♦ Conform diferitelor convenţii de drept internaţional, unităţile de poliţie pot fi obligate prin lege să asigure siguranţa victimelor traficate.

♦ Un element deosebit de important în îndeplinirea acestei obligaţii este evaluarea riscurilor pentru victimele existente şi pentru persoanele care pot deveni victime ale traficului.

♦ Procesul de evaluare a riscurilor trebuie să înceapă cât de curând posibil după ce poliţia a luat cunoştinţă de existenţa unei victime, şi trebuie să devină un proces continuu.

Evaluarea riscurilor trebuie să se refere la următoarele trei categorii de victime:

- Actuala victimă - poliţia a luat cunoştinţă de existenţa ei şi evaluează riscul acesteia
- Alte victime expuse riscului, care sunt exploatate în continuare
- Alte persoane care pot deveni victime şi sunt pe cale să fie traficate şi exploatate.

Organul de urmărire penală trebuie însă să ştie că gradul de risc trebuie evaluat ţinând cont de următoarele două contexte:

□ Riscul deja existent pentru siguranţa şi sănătatea victimelor şi a celor dragi ei;

□ Noile riscuri, numite şi riscuri suplimentare, apărute ca rezultat al măsurilor de reacţie alese de anchetator.

Anchetatorul va trebuie să îşi răspundă la întrebări precum:

1. Care este gradul de risc al actualei victime ?

2. Există victime expuse riscului care trebuie luate în consideraţie – dacă da, care este gradul acestora de risc ?

3. Există persoane care pot deveni victime şi sunt pe cale să fie traficate – dacă da, care este gradul de risc al acestora ?

4. Riscul actualelor victime, al celor supuse riscului sau al potenţialelor victime este aşa de mare încât necesită efectuarea activităţii pe care tocmai o planifică ?

Care sunt principalele riscuri ce trebuie luate în analiză ?

1. Riscul care are ca sursă activitatea grupului de infractori implicaţi în activitatea ilicită;
2. Riscul pentru siguranţa victimei şi a familiei acesteia;
3. Riscul declanşat de descoperirea cooperării victimei cu poliţia.

(b) Atunci când devine actuală introducerea unei persoane traficate în anchetă, este rezonabilă observarea unor priorități, după cum urmează:

- Intrarea în contact cu victima şi acordarea unui timp de gândire
- Obținerea declarației de martor
- Dacă declarațiile victimei includ informații despre abuzuri sexuale şi/sau fizice recente, se va dispune imediat, cu permisiunea victimei, o analiză medico-legală sau criminalistică a urmelor acestor abuzuri
- Clarificarea statutului de rezidență a victimei în țara respectivă, în prezent şi în viitor
- Credibilitatea victimei şi coroborarea informațiilor

Timpul de gândire – Metoda prin care victimei i se lasă timp de gândire pentru a decide dacă să colaboreze sau nu cu poliția, este recunoscută la ora actuală ca o măsură efectivă de conduită optimă şi ca un act umanitar. Timpul de gândire este o problemă destul de delicată, care presupune relații de colaborare strânsă, bazate pe încredere, între anchetatori şi personalul organizațiilor OIG-ONG care asistă victima. Victimei trebuie să i se acorde un timp de gândire, pentru a reflecta asupra situației în care se găseşte - acesta este un standard minim, valabil în toate cazurile. Anchetatorul trebuie să discute cu victima deschis şi sincer despre întregul proces de cooperare într-un cadru neutru şi în prezența unui consilier independent, care sfătuieşte şi asistă victima. Înainte să ia o decizie, victima va reflecta asupra tuturor aspectelor, de exemplu pericolul în care se va afla în urma cooperării cu poliția. Această măsură de conduită optimă se aplică şi în cazurile când victima declară imediat că doreşte să coopereze: după informarea orală şi în scris a victimei în legătură cu drepturile ei, este bine să fie solicitată să îşi lase timp de gândire pentru a lua o decizie.

Principalele trei temeri ale victimei traficate – Din experiența cazurilor de trafic de persoane s-a constatat că victimele nu vor depune mărturie atâta vreme cât anchetatorii nu încearcă să rezolve următoarele probleme. Victimele sunt într-o stare acută de anxietate şi vor dori un răspuns sincer şi acordarea unor garanții referitoare la trei categorii de probleme:

- Siguranța lor şi a familiilor lor
- Câteodată, victimele se tem ca nu cumva familiile lor, mass-media sau "lumea" în general să afle, în cursul sau ca rezultat al procedurilor penale, de implicarea lor în prostituție
- Victimele se tem ca nu cumva, pe parcursul anchetei sau a procedurilor penale, să fie obligate să depună mărturie în prezența traficantului, sau să se afle în prezența lui sau a complicilor lui

Dezavantajul timpului de gândire – Totuşi, acordându-i victimei timp de gândire, pentru anchetator se pune problema a aprecia cât şi în ce condiții să se desfăşoare alte activități de anchetă, dacă e cazul să îi interogheze pe suspecți, să se propună arestarea acestora şi să ia măsuri pentru a strânge şi a asigura mijloacele de probă, înainte ca victima să fi luat o decizie. Cele două considerente se contrazic în mod inerent. Dacă investigatorul acționează urgent pentru a fi arestați infractorii şi pentru a strânge sau a asigura urmele infracțiunii, obiectele şi înscrisurile

probatorii, victima oricum nu mai are ce să decidă – deoarece traficanții vor deduce din dezvoltarea anchetei cu privire la persoana lor că victima se află în custodia poliției, ceea ce duce la escaladarea riscului unor represalii împotriva victimei, aspect esențial în procesul de decizie al victimei dacă să depună sau nu mărturie împotriva traficantului.

Pe de altă parte, dacă organul de urmărire penală întârzie efectuarea activităților de anchetă urgente până când victima va lua o decizie, suspecții au posibilitatea să fugă şi/sau se pierd ori se distrug urmele infracțiunii, obiecte şi înscrisuri probatorii de o importanță vitală. Totuşi, având în vedere că soarta victimei şi respectarea drepturilor ei fundamentale trebuie să aibă prioritate maximă, anchetatorul trebuie să fie conştient de faptul că analiza situației poate duce la amânarea desfăşurării activităților urgente şi acceptarea riscului de a pierde mijloace de probă, tocmai pentru a oferi victimei timpul necesar luării unei decizii.

În ceea ce priveşte ascultarea persoanelor traficate, aceasta este o activitate de maximă importanță care trebuie desfăşurată cu diligență. Investigatorul are obligația de a trata victima-martoră cu sensibilitate, profesionalism şi respect față de drepturile ei fundamentale. În mod inevitabil, depunerea mărturiei poate fi o experiență destul de traumatizantă pentru victimă. Țelul investigatorului este de a crea condițiile optime, pentru ca această traumatizare să fie redusă la minimum.

Se recomandă ca investigatorul să trateze echitabil victima nu numai din motive umanitare sau profesionale, ci şi pentru a maximiza şansele ca victima să mențină declarația ei pe toată durata procesului penal, contribuind astfel la condamnarea celui care a traficat-o. Anchetatorul nu trebuie să uite atunci când ascultă o persoană traficată că:

- De cele mai multe ori, victimele traficului de persoane au avut o experiență traumatizantă, iar în timpul ascultării trebuie să-şi aducă aminte de fiecare detaliu, fiind vorba de experiențe dureroase şi, adesea, extrem de intime;
- Persoanele traficate au fost înşelate şi exploatate în mod sistematic în toate stagiile traficului, şi pot recunoaşte acum cu uşurință când cineva încearcă să le înşele sau să le mintă;
- În majoritatea cazurilor, la început victimele sunt nesigure şi bănuitoare față de polițişti. Victimele au tendința de a privi autoritățile cu ostilitate şi neîncredere, de aceea investigatorii trebuie să încerce să creeze o relație de încredere între ei şi victime;
- Pentru a pune bazele acestei relații de încredere, anchetatorul trebuie să fie sincer şi să explice victimei, de la primul contact, cum va decurge ascultarea – fazele ascultării, împrejurările care interesează, etc. Încurajarea persoanelor traficate şi informarea lor cu privire la ceea ce urmează să se întâmple sunt factori-cheie în acest context. Principalele lor temeri sunt în legătură cu: *siguranța*, *expunerea în mass-media* şi *întâlnirea cu exploatatorul (prezența lui)*. Aceste temeri trebuie abordate şi rezolvate imediat, pentru ca victimele să se relaxeze şi să dea o declarație amănunțită.

Siguranţa – Victimelor trebuie să li garanteze că atât ele cât şi familiile lor sunt în afara oricărui pericol (dacă protejarea familiilor este posibilă). În acest stadiu, ele deja îi cunosc bine pe traficanţi şi ştiu mai bine ca oricine că aceştia sunt în stare de orice. Este foarte important ca victima să nu observe că poliţiştii încearcă să reducă riscurile la minimum.

Expunerea la mass-media – În cazurile de exploatare sexuală ori în alte cazuri când exploatarea vizează aspecte dezonorante, persoanele traficate vor fi foarte îngrijorate ca nu cumva să fie deconspirate în public. Aceste persoane nu vor fi dispuse să vorbească pe această temă şi vor dori să ştie cât de mare este riscul să fie descoperite, mai ales de către familiile lor. Majoritatea au dus vieţi duble – o viaţă de familie şi una în care au făcut concesii ruşinoase pentru a-şi procura bani – şi se tem ca nu cumva familia şi cei apropiaţi, la care ţin şi de al căror respect se bucură să descopere cealaltă latură. Există soluţii şi pentru această problemă de confidenţialitate, cum ar fi identitatea sub pseudonim sau audierea la proces în şedinţă secretă, dar investigatorul trebuie să fie sincer în legătură cu riscurile.

Prezenţa traficantului – Dacă victima se teme de prezenţa traficantului, legea prevede şi posibilitatea ca victima să nu fie de faţă la proces, declaraţia ei de martor iniţială fiind acceptată ca probă. Astfel ea îşi poate învinge această frică. Dacă organul judiciar nu este de acord cu absenţa victimei, se va cere permisiunea ca victima să depună mărturie din altă încăpere, prin intermediul unei camere video, sau, cel puţin, să depună în absenţa inculpatului, ori, ca opţiune finală, să depună din spatele unui panou, aşa încât nici ea să nu îl vadă pe inculpat, şi nici invers[161].

Condiţiile şi modul în care persoanele traficate sunt audiate au o importanţă vitală pentru obţinerea unei declaraţii valoroase pentru anchetă.

În cadrul ascultării vor fi avute în vedere aspecte, atât de ordin general cât şi specifice, în funcţie de particularităţile traficului, precum:

Anchetatorul trebuie ales în funcţie de capacitatea lui (sau a ei) de *a trata persoana traficată cu sensibilitate şi compasiune şi de a crea o relaţie atât cu victima, cât şi cu consilierul independent*, prezent la ascultare;

Cel care conduce audierea trebuie *să aibă un comportament respectuos, profesional şi să nu dea impresia că o judecă pe victimă.* El trebuie să folosească aceiaşi termeni pe care îi foloseşte şi victima când aceasta îi descrie pe exploatatori şi (în cazul exploatării sexuale) pe clienţi, respectiv când vorbeşte de activităţi sexuale;

Anchetatorul *nu trebuie să dea dovadă de un comportament exagerat de familiar cu victima.* Este esenţial ca el să nu lase impresia că victima valorează mai puţin decât alte persoane, numai pentru faptul că a fost implicată în trafic de persoane;

Foarte importantă este şi *utilizarea unui limbaj corect şi profesional.* Nu se vor folosi expresii sau aluzii cu tentă sexuală;

Pe cât posibil, cel ce conduce ascultarea ar trebui să fie de acelaşi sex cu victima – este recomandabil ca persoana traficată *să fie întrebată cu privire la preferinţele pe care le are iar acestea să fie respectate*;

[161] N.A. – pentru rigoare, a se vedea prevederile Codului de Procedură Penală

Anchetatorul trebuie *să aibă cunoştinţe ample despre infracțiunile conexe traficului de persoane şi să fie instruit cu privire la metodele de investigare a infracțiunilor sexuale grave*, deoarece este probabil ca victima să fi suferit astfel de abuzuri;

Este recomandabil să fie implicat *acelaşi anchetator pe toată perioada anchetei*, astfel încât să se mențină relația de încredere. Continuitatea este un element important în crearea încrederii între poliție şi victime;

O atitudine formalistă, autoritară, însoțită de un cadru de ascultare asemănător, pot avea ca rezultat supunerea victimei, dar nu vor duce la crearea unui raport de încredere şi cooperare. *Şansele de a afla de la persoana traficată detalii importante cresc* cu atât mai mult, *cu cât cadrul şi atmosfera audierii sunt mai familiare, mai plăcute*;

Victima trebuie ascultată într-un loc neutru, în prezența consilierului ei – astfel ea *nu va mai fi aşa de bănuitoare, nu-i va mai fi frică şi se va relaxa*;

Probabil că victimei i *se va cere să furnizeze multe detalii, să relateze toate evenimentele petrecute într-o perioadă destul de lungă*. Ca exemplu, traficul de persoane în scopul exploatării sexuale este prin natura lucrurilor o infracțiune tipică unui anumit stil de viață, şi, de cele mai multe ori, în micile amănunte se ascund cele mai importante mijloace de probă;

Persoana care conduce ascultarea va trebui să extragă din declarația victimei cât mai multe fapte. Obținerea unei declarații amănunțite poate dura uneori zile întregi, acest efort fiind deosebit de solicitant atât pentru victimă, consilier, cât şi pentru organul de urmărire penală. De aceea se recomandă acordarea unei *pauze după fiecare două ore de audiere*;

Rămâne la latitudinea celui care conduce audierea şi a consilierului să decidă *câte sesiuni de câte două ore vor fi vor fi programate într-o zi* – numărul acestora va depinde de circumstanțele cazului, de starea fizică şi psihică a victimei şi de gravitatea traumelor declanşate de relatarea evenimentelor.

În cazul victimelor cazate în adăposturi sau centre, se va cere consilierului să obțină din timp *avizul psihologului de la centrul respectiv, referitor la durata maximă a unei sesiuni de audiere la care poate fi supusă victima.*

Este foarte important ca evenimentele să fie relatate logic şi cronologic. Acest lucru o ajută pe victimă să îşi aducă mai bine aminte de cele întâmplate, iar declarația ei de martor devine mai uşor de citit şi de înțeles pentru ceilalți investigatori şi pentru procurori. Totuşi, pentru anchetator este destul de greu să obțină de la început o relatare cronologică, mai ales când are de-a face cu o victimă traumatizată. De aceea *se recomandă să investească timp în întocmirea unei schițe cu cronologia punctelor esențiale, aşa încât ele să apară într-o ordine logică.* Aceste notițe pot fi utilizate ca schemă în procesul de consemnare a declarației de martor în scris sau pe bandă video. „Notițele" reprezintă prima relatare a victimei şi pot fi solicitate la proces pentru a fi analizate. Din acest motiv, ele trebuie păstrate pentru a fi prezentate în caz de solicitare;

De multe ori anchetatorii sunt stăpâniți de o prejudecată uzuală, dar nefondată, prin care victimele prostituate sunt considerate de la început

ca fiind incapabile de a spune adevărul, având ca martore o credibilitate redusă. De aceea *este foarte important să se strângă un număr suficient de probe care pot fi coroborate separat de declarație*, pentru a înlătura această prejudecată. În acest scop va fi necesară analizarea cât mai amănunțită a evenimentelor petrecute, incluzând descrieri detaliate a locurilor, rutelor, îmbrăcămintei, a persoanelor, documentelor, a obiectelor de decorație şi a mobilelor din încăperile în care victimele au fost ținute prizoniere sau atacate etc. Toate aceste detalii sunt necesare, întrebările pot deveni obositoare şi frustrante pentru victimă –s-a constatat că, uneori, dacă persoanei traficate i se spune că scopul audierii minuțioase este de a se decide dacă declarația ei este demnă de crezut, atunci aceasta va coopera fără reținere şi nu se va mai simți deranjată de întrebările puse de anchetator. Este esențial ca această explicație să fi însoțită de un avertisment strict, referitor la obligația victimei de a spune de la început tot adevărul;

Persoana traficată trebuie să înțeleagă că organele de urmărire penală vor face o investigare completă a trecutului şi a vieții ei, acesta fiind un element fundamental al anchetei. La fel şi avocații traficanților vor încerca în cursul procedurii penale ulterioare să afle totul despre victimă. *Persoana traficată trebuie să fie conştientă că, dacă în această fază minte, spune jumătăți de adevăruri sau face omisiuni intenționate, aceste neadevăruri vor fi descoperite de poliție, având ca rezultat discreditarea ei şi periclitarea întregului proces penal.* Minciunile din această fază a cercetării penale pot avea ca efect şi respingerea cererii ei de permisiune de şedere în țara respectivă, dacă victima este cetățean străin;

Cronologia infracțiunii este un element foarte important în acest tip de cazuri – totuşi e posibil ca victima să nu îşi aducă aminte precis ordinea evenimentelor. Anchetatorul trebuie să rețină că, tocmai în cazul faptelor petrecute de-a lungul mai multor săptămâni sau luni, s-ar putea ca victima să nu mai ştie data exactă a evenimentelor. Se recomandă *compararea cu datele care au o semnificație aparte pentru victimă, cum ar fi ziua ei de naştere, sau ziua de naştere a mamei sau a copilului ei, sau o sărbătoare specifică religiei sau culturii respective* – de exemplu Crăciunul, Paştele sau Ramadan-ul. Este posibil ca victima să fi reținut unele date semnificative, cum ar fi data la care l-a întâlnit prima oară pe traficant sau data transportului. Scopul acestor întrebări este stabilirea unor puncte de reper cronologice. Celelalte evenimente pot fi identificate, stabilind dacă s-au petrecut "înainte" sau "după" punctele de reper respective.

După stabilirea elementelor generale de conduită optimă referitoare la condițiile şi metodologia de ascultare, trebuie stabilite principalele probleme care se vor lămuri prin ascultarea persoanei traficate. Se va încerca reconstituirea traficului din țara de origine prin țara de tranzit şi cea de destinație, punându-se întrebări despre: reclama, adresele, transportul, mijloacele de telecomunicație şi tranzacțiile financiare utilizate în diferitele faze ale traficului.

Cu privire la ***recrutarea şi plecarea din țara de origine*** – pe ipoteza unei femei răpite şi traficate, ca exemplu se vor pune întrebări cu privire la:

1. Care au fost circumstanțele în care a fost desfăşurată răpirea?

2. Unde a fost ținută în captivitate? – Descrierea completă a locului, felul în care era mobilat, condițiile în care a fost ținută, etc.

3. În ce condiții a fost stabilit contactul inițial între victimă şi traficant - Cine a inițiat contactul? Ce metodă a fost folosită pentru stabilirea contactului? - reclamă, contact personal direct cu traficantul, contact prin intermediul unei terțe persoane? Dacă a fost amenințată sau atacată, dacă s-au folosit alte mijloacele de constrângere? Ce mijloace de comunicație au fost utilizate?

4. Care a fost natura aranjamentului? Ce a înțeles victima din acest aranjament? Victima a ştiut în ce tip de activitate va fi implicată? Victima a fost conştientă că este vorba de prostituție? Despre ce formă de prostituție s-a discutat – prostituție de stradă, în bordeluri sau în agenții de „call-girl”?

5. Victima a fost indusă în eroare în ce priveşte adevăratul scop al traficării? Dacă da: Ce fel de muncă a fost oferită? Munca într-un birou sau era vorba de activități periferice în industria sexului, cum ar fi dansul striptease sau activități de escortă ("hostess work")?

6. Ce i s-a spus victimei în legătură cu locul de cazare în țara de destinație? I s-a spus cu cine va locui împreună?

7. Care au fost aranjamentele financiare? Victima a plătit vreo sumă ca avans, sau s-a vorbit de datorii pe care victima urma să le plătească pe parcurs – cât de mare era suma datorată de victimă şi în ce perioadă urma să plătească aceste datorii? Cum urmau să fie plătite sumele – direct către traficant în țara de destinație, sau prin virarea lor în bancă, sau prin trimiterea lor în țara de origine sau într-o țară terță, prin poştă sau alte forme similare? Victima a fost informată că urmează să suporte costuri suplimentare în țara de destinație, cum ar fi chiria spațiului de la bordel, banii de cazare sau reclamă?

8. Traficanții cunoşteau adresa ei de-acasă sau ştiau amănunte despre familia ei sau persoanele dragi ei? Traficanții au pretins că dețin astfel de informații înainte ca victima să fie traficată? Înainte să plece din țara de origine, victima a stat şi la altă adresă decât cea de-acasă?

9. I s-a spus cât timp va fi plecată şi ce traseu va urma? A ştiut vreun membru al familiei sau vreo persoană apropiată care este aranjamentul?

10. S-au plătit bani sau alte obiecte de valoare către vreun membru al familiei ei sau alte persoane care aveau vreun grad de control asupra ei, pentru a obține consimțământul la traficarea victimei?

11. Victima a fost scoasă ilegal din țara de origine, sau a călătorit “pe față”?

12. Înainte de a fi traficată, victima a fost abuzată sexual, fizic sau psihologic sau a fost ținută în mod ilegal în captivitate? În ce condiții s-au petrecut toate acestea? A existat vreun martor la evenimentele menționate mai sus – identitatea şi despre ce împrejurări cunoaşte?

13. Traficantul a ştiut ce vârstă are persoana traficată?

14. Poate face o descriere cât mai completă a persoanelor întâlnite care au legătură cu traficul şi exploatarea ei?

În legătură cu *țările de tranzit – transportarea,* la audiere, trebuie luată în considerație fiecare țară de tranzit în parte, urmărindu-se aflarea unor date precum:

1. Data, locul, ora de plecare din țara de origine şi ora de sosire în țara de tranzit? Ce metodă a fost utilizată pentru tranzitul frontierelor? Cu cine se afla victima, care a fost mijlocul de transport? Vehiculul a fost oprit la punctul de trecere a frontierei? Victima a fost controlată la frontieră de vreun funcționar al poliției de frontieră, a trebuit să completeze vreun formular – bilet de aterizare, declarație de vamă etc.?

2. Ce identitate a folosit victima? Ce documente de identitate au fost folosite?

3. Persoanele care călătoreau împreună cu ea au fost controlate la punctele de frontieră, la ieşire sau la intrare – aceste persoane au completat vreun formular?

4. Cât timp a petrecut victima în țara de tranzit respectivă şi în ce condiții a fost ținută? Dacă şi în ce condiții victima a fost abuzată fizic, sexual sau psihologic în timp ce se afla în țara de tranzit?

5. Dacă şi în ce condiții poliția sau altă autoritate de stat a aflat de prezența ei în țara de tranzit? Dacă victima a completat vreun formular oficial, indiferent din ce motiv?

6. Victimei i s-a cerut să se prostitueze în țara de tranzit – felul prostituției, locurile folosite, aranjamentele financiare etc.? Dacă victima a fost exploatată într-un alt fel în timpul tranzitului?

7. Data, ora, locul plecării şi mijloacele de transport folosite pentru părăsirea țării de tranzit? Persoanele care au călătorit împreună cu victima au fost controlate de polițiştii de frontieră la ieşirea din țara respectivă? Au fost completate documente cu această ocazie?

8. Descriere amănunțită a tuturor suspecților, locurilor şi vehiculelor care au fost implicate în faza de tranzit – dacă a existat vreun martor la evenimentele menționate petrecute în țara de tranzit?

Cu privire la *țările de destinație - primirea şi exploatarea,* anchetatorul va ține cont şi de următoarele aspecte suplimentare:

1. Data, ora şi locul de intrare în țara de destinație, modul cum a fost efectuată intrarea? Ce metodă a fost utilizată? Cu cine se afla victima, care a fost mijlocul de transport? Vehiculul a fost oprit la punctul de trecere a frontierei? Dacă s-a folosit o navă pe apă, în ce loc a ajuns victima pe mal şi cine a întâmpinat-o? Victima a fost controlată la frontieră de vreun funcționar, a trebuit să completeze vreun formular, de exemplu bilet de aterizare, declarație de vamă etc.?

2. Ce identitate a folosit victima? Ce documente de identitate au fost folosite, unde sunt acestea? Persoanele care călătoreau împreună cu ea au fost controlate la punctele de frontieră, la intrare? Aceste persoane au completat vreun formular?

3. Victima a fost întâmpinată de cineva la punctul de intrare în țara respectivă? Victimei i s-a permis să îşi păstreze identitatea şi/sau documentele de identitate şi după momentul intrării, sau i-au fost luate – de către cine şi când s-a petrecut acest lucru? Unde au fost păstrate documentele?

4. Care a fost prima adresă la care a fost condusă? Cine a dus-o şi cum a călătorit până acolo? Când a ajuns acolo, mai erau şi alte persoane/victime de față? Ce se găsea la această adresă? Era vorba de o "casă sigură" sau era deja bordelul în care urma să lucreze? Victima poate descrie amănunțit locul respectiv?

5. A fost ținută ilegal în captivitate sau a fost atacată fizic, sexual sau psihologic în această fază inițială? În ce condiții s-au petrecut toate acestea? Cum a fost exploatată victima: prostituție, muncă, aservire etc.? A fost implicată în prostituție?

6. În ce moment a început exploatarea ca prostituată? Victima a ştiut că va lucra ca prostituată? Când şi de la cine a descoperit adevărul cu privire la natura şi modul în care urma să fie exploatată?

7. În ce fel de prostituție a fost implicată: prostituție stradală sau nestradală în apartamente sau bordeluri, centre de saună sau masaj, baruri cu animatoarea ("hostesses") sau cu dans striptease, agenții de escortă sau de "call-girl"?

8. Ce zone specifice a frecventat? Cum ajungea acolo? Era ținută sub supraveghere de un traficant, în timp ce lucra?

9. Poliția sau altă autoritate de stat a aflat de existența ei? A fost oprită de poliție? A fost arestată şi condamnată pentru infracțiunea de prostituție? Când, unde şi ce identitate a folosit victima?

10. Unde a lucrat, cum ajungea acolo, cine o ducea la muncă? Care dintre traficanți ştia că lucrează ca prostituată, cum au aflat acest lucru? Aceste persoane erau prezente în bordelurile respective sau pe stradă? Dacă s-a discutat şi cu cine despre munca ei?

11. Victima era ținută sub supraveghere? Ce grad de libertate avea? Putea să părăsească nesupravegheată bordelul, barul sau agenția?

12. Lucra împreună cu alte prostituate sau cu alte "fete" sau recepționiste? Poate da numele acestora, le poate descrie?

13. Poliția sau alte organe de stat au inspectat vreodată bordelul, barul sau agenția unde lucra? Dacă da: când, cine a venit în inspecție? Victima a trebuit să îşi declare numele şi datele personale? Dacă da: Ce nume şi ce date personale a folosit?

14. Ce program de lucru avea, ce servicii trebuia să presteze clienților? Avea vreo posibilitate să decidă pe care clienți îi serveşte şi pe care nu, respectiv ce servicii sexuale prestează sau nu? I s-a cerut să presteze servicii sexuale fără prezervativ? Dacă refuza, care erau consecințele?

15. Cât de bine ştia limba vorbită în țara respectivă? Victima lucra după o listă, un "meniu" scris? Dacă ea nu ştia limba respectivă, cine traducea pentru ea şi clienți?

16. Ce preț cerea victima pentru serviciile prestate? Poate să estimeze ce venit mediu realiza pe zi, poate estima cât a câştigat în total din prostituție pe perioada exploatării ei?

17. Ce se întâmpla cu sumele câştigate de ea? Le preda unui traficant/recepționist/fată, după servirea fiecărui client, sau le preda la sfârşitul turei? Se ținea o evidență?

18. A cumpărat din venitul realizat ca prostituată lucruri pentru exploatatorii ei, cum ar fi bijuterii sau îmbrăcăminte – poate să facă descrierea lor, care este prețul obiectelor, unde sunt păstrate acestea, dacă există chitanțe pentru ele?

19. La sfârşitul turei era dusă înapoi la „casa sigură” sau rămânea la bordel? Dacă mergea la o „casă sigură”, cum ajungea şi cine o ducea acolo?

20. Împărțea banii câştigați (procente) cu traficantul sau îi preda toată suma? Cine a instruit-o în legătură cu nivelul prețurilor pentru serviciile ei?

21. Exista un aranjament pentru plata unor datorii? Cât de mari erau datoriile victimei, în câte rate trebuia să le plătească? Cum plătea aceste rate, direct în țara de destinație sau trimițând banii în țara de origine? Prin cine sau prin ce metode, pe ce nume se trimiteau banii? Există o evidență a datoriilor plătite?

22. Victima era obligată să plătească cheltuieli suplimentare de infrastructură, cum ar fi chiria zilnică sau plata reclamei – ce i s-a spus înainte să plece din țara de origine despre aceste costuri suplimentare?

23. Dacă victima, în momentul plecării din țara de origine, nu a ştiut că va deveni prostituată, care dintre mijloacele de constrângere au fost folosite – a fost amenințată sau supusă la violență sau la abuzuri sexuale; a fost amenințată cu represalii împotriva familiei ei sau a celor dragi; sau cu dezvăluirea activității ei de prostituată față de familia ei sau prin mass-media; au mai existat şi alte mecanisme de control, de exemplu mijloace de constrângere de natură culturală sau religioasă? Traficanții au folosit aceleaşi mecanisme de control pentru a se asigura că victima îndeplineşte instrucțiunile traficantului?

24. Ce grad de libertate avea victima? Se putea mişca liberă? Ce impresie avea victima: credea că traficanții vor aplica într-adevăr mecanismele de control menționate mai sus?

25. Ar fi fost posibil pentru victimă să scape şi să ceară ajutorul poliției? A încercat să scape?

26. Victima a fost abuzată sexual, fizic sau psihologic sau a fost ținută în mod ilegal în captivitate, cu alte ocazii?

27. Victima a fost salvată printr-un concurs de împrejurări ori s-a salvat singură?

Este necesară obținerea unei descrieri complete a tuturor persoanelor, locurilor şi vehiculelor implicate în faza din țara de destinație, care au apărut în plus față de persoanele, locurile şi vehiculele menționate deja în fazele din țara de origine şi de tranzit.

O atenție deosebită trebuie să acorde anchetatorul *detaliilor specifice* şi coroborării acestora. Astfel:

1. Alături de descrierea tuturor vehiculelor şi/sau a locurilor respective, se va solicita o descriere completă şi amănunțită a fiecărui suspect, indiferent dacă victima cunoaşte sau nu numele acestuia.

2. Este necesar să se obțină cât mai multe detalii despre interiorul încăperilor şi vehiculelor implicate în infracțiune. Ulterior, descrierea acestor încăperi (a intrărilor, lacătelor, a mobilei, a obiectelor de decorație, tablourilor sau a oricăror elemente mai ieşite din comun) se poate dovedi deosebit de importantă.

3. În general, victimele traficate nu rețin numărul de înmatriculare al vehiculelor cu care au mers, de aceea ele trebuie să descrie exteriorul şi interiorul acestor mijloace de transport, de exemplu: porțiuni avariate, abțibilduri lipite pe geamuri, imprimeul stofei scaunelor, jucării atârnate pe geamul din spate etc.

4. Întotdeauna victima trebuie întrebată dacă este în posesia unor materiale probatorii cum ar fi chitanțe, reclame etc. Dacă da, ele trebuie

imediat predate anchetatorilor şi ambalate în plase speciale pot fi protejate. Aceste mijloace de probă trebuie descrise amănunțit. Ele vor fi prezentate la proces în contextul declarației de martor a victimei

5. Întotdeauna victima va fi întrebată dacă a păstrat o evidență (jurnal) a evenimentelor, deoarece, în general, victimele îşi fac astfel de notițe. De multe ori, jurnalele conțin liste amănunțite cu veniturile realizate de victimă prin prostituție sau prin alte forme de exploatare, sau alte informații de o importanță vitală. Anchetatorul trebuie să abordeze această temă cu multă discreție, căci dacă într-adevăr există un jurnal, victima s-ar putea să îl țină secret, el conținând, în cele mai multe cazuri, detalii intime şi jenante pentru victimă.

6. Dacă victima a scris un jurnal, acesta trebuie predat organelor de urmărire penală, ambalat corespunzător, urmând a fi prezentat la proces ca mijloc de probă, după ce victimei i s-a permis să facă referire la el în declarația ei de martor.

Traficul de persoane este o infracțiune gravă, situație în care devin importante şi detaliile, referitoare la impactul infracțiunii asupra situației victimei. Astfel la sfârşitul ascultării, cel ce conduce ascultarea va întreba victima ce a avut de suferit din punct de vedere fizic şi psihologic de pe urma infracțiunii. Relatările trebuie să includă reacția ei la infracțiunea propriu-zisă, la abuzuri, la inducerea în eroare, starea de sclavie, la prostituție şi exploatare. Victima va fi încurajată să vorbească despre efectele ulterioare ale infracțiunii asupra calității vieții ei, despre gradul de frică pentru propria persoană şi cei dragi. Dacă este capabilă, la fel ca oricare alt cetățean, să ia decizii în legătură cu viața ei. Dacă are impresia că se poate reîntoarce acasă fără teamă. Care sunt sentimentele victimei privind propria demnitate şi valoare.

Cu privire la consemnarea declarației, de la caz la caz, poate fi util în cazurile în care legea, din diferitele state în care se pot desfăşura actele de anchetă, prevede acest lucru, victimelor trebuie să li se permită să apară sub o identitate de tip pseudonim, pentru a nu fi recunoscute.

Această metodă are însă şi riscuri. Victima trebuie să fie informată că folosirea pseudonimului o protejează într-adevăr față de familia ei sau de mass-media, în sensul că aceştia nu mai pot afla cine este victima şi faptul că ea a fost implicată în traficul de persoane. Pe de altă parte, declarația ei de martor conține detalii din care traficanții pot deduce care a fost rolul ei în procesul penal.

Înregistrările de sunet şi imagine trebuie utilizate în toate cazurile în care ea este admisibilă ca probă la proces[162], deoarece:

- este o metodă de audiere mai rapidă, nemaifiind nevoie de o consemnare în scris; astfel se reduce gradul de stres atât al victimei, cât şi al consilierului şi al anchetatorului care conduce audierea;
- este o metodă care permite o relatare mai naturală şi mai expresivă, cu propriile cuvinte ale victimei;
- înregistrarea video a declarației de martor poate fi folosită şi ca probă la proces, dar numai dacă judecătorul care conduce procesul este de acord cu acest lucru.

[162] N.A. – în funcție de cum şi cât permit prevederile procedurale

Examinarea medico-legală – în cazurile în care este necesară o examinare medico-legală este recomandabil să se ia în considerare două aspecte importante:

◊ Victima trebuie să fie de acord cu examinarea – acordul ei urmând a fi consemnat în scris;

◊ Victimei trebuie să i se permită să aleagă sexul medicului legist care o examinează; opțiunea ei trebuie respectată, pe cât posibil.

În funcție de posibilități se va alege un medic autorizat şi cu experiență în examinarea victimelor atacurilor sexuale. Se vor nota şi fotografia toate semnele vizibile ale unui atac petrecut cu un interval de timp mai mic sau mai mare în urmă. În cazurile în care se ştie de la început că există acuzații de atacuri sexuale recente, se vor lua toate măsurile pentru evitarea contaminării sau amestecării probelor medico-legale. Victima şi suspecții nu vor fi transportați cu aceleaşi vehicule şi nu vor fi duşi sau reținuți în acelaşi loc. În această fază critică, regulile privind evitarea contaminării sau amestecării probelor se aplică şi pentru strângerea şi ambalarea tuturor obiectelor sau mijloacelor de probă care ar putea reprezenta o sursă de contaminare, de confuzie etc.

Indiferent cine efectuează examinarea medicală a victimei, în toate fişele medicale şi în documentația întocmită pentru autorități, victima va figura sub identitatea de pseudonim, aşa încât adevărata ei identitate să rămână confidențială. În rapoartele de expertiză, medicii nu vor face referire la victimă sub numele ei adevărat, căci aceste documente vor fi puse la dispoziția avocaților inculpaților şi a instanței de judecată.

Un cuvânt trebuie spus şi cu privire la **cooperarea dintre diferitele organe judiciare competente material şi teritorial** să efectueze cercetarea infracțiunilor ce constituie obiectul acestui demers ştiințific. În condițiile existenței mai multor instituții care pot efectua acte premergătoare şi activități de anchetă în domeniul cercetării infracțiunilor ce se săvârşesc la regimul frontierei de stat cooperarea este indispensabilă. Dacă demersul judiciar nu are caracter unitar şi este fragmentat de competențe teritoriale şi materiale, de disponibilitatea autorităților din diferitele state de a colabora cercetarea nu va avea rezultate semnificative, nu va fi eficientă, se va poticni în investigarea unor segmente de activitate infracțională puțin relevante față de complexitatea şi anvergura activităților ilicite desfăşurate de către grupuri infracționale ce au reuşit să tranziteze un număr mare de persoane peste frontierele diferitelor stat şi, implicit, să acumuleze sume însemnate de bani.

Activitățile ilicite organizate din domeniu sunt vulnerabile datorită faptului că au nevoie de publicitate, de reclamă. Cei care doresc să treacă ilicit frontiera şi sunt în căutarea unei soluții trebuie să afle unde trebuie să se adreseze iar, pentru aceasta, este necesară desfăşurarea unor minime demersuri în presa locală sau centrală, la posturi de radio, răspândirea de fluturaşi, afişe, etc. această împrejurare, la care se adaugă şi faptul că cei care se pregătesc ori au trecut odată sau de mai multe ori fraudulos frontiera comunică la diferite persoane din cercul social modul în care s-au descurcat „atât de bine”, poate fi exploatată în interesul anchetei numai prin cooperarea diferitelor structuri – în primul rând

poliția, poliția de frontieră şi jandarmeria – ce sunt abilitate să desfăşoare activități de supraveghere şi control în diferite zone şi medii.

De ademenea, este o realitate că organele judiciare din țările membre ale Uniunii Europene sunt dornice, au nevoie de colaborare pentru a putea controla migrația ilegală. Rămâne doar ca managerii susținuți de puterea politică să găsească cele mai bune şi mai eficiente modalități de cooperare.

CAPITOLUL 3
INVESTIGAREA CRIMINALISTICĂ A INFRACŢIUNILOR CE SE SĂVÂRŞESC ÎN LEGĂTURĂ CU DROGURILE ŞI PRECURSORII ACESTORA

Pentru înțelegerea în cât mai bune condiții a demersului ştiințific este necesară prezentarea unor precizări de ordin noțional, punct de vedere adoptat şi de legiuitor atunci când a reglementat Legea nr.143/2000 privind combaterea traficului şi consumului ilicit de droguri şi Legea nr. 300/2002 privind regimul juridic al precursorilor folosiți la fabricarea ilicită a drogurilor, ce constituie sediul materiei în domeniu[163].

Astfel voi prezenta definiții legale date de legiuitor unor termeni ce vor fi folosiți pe parcursul acestei secțiuni, după cum urmează:

- Substanţe aflate sub control naţional – drogurile şi precursorii înscrişi în tabelele nr. I-IV care fac parte integrantă din Legea 143/2000, tabelele putând fi modificate prin Ordonanță de Urgență a Guvernului, prin înscrierea unei noi plante sau substanțe, prin radierea unei substanțe sau plante ori prin transferarea acestora dintr-un tabel în altul, la propunerea ministrului sănătății;
- Droguri – pantele şi substanțele stupefiante ori psihotrope sau amestecurile care conțin asemenea plante şi substanțe, înscrise tabelele nr. I-III din Legea 143/2000;
- Droguri de mare risc – drogurile înscrise în tabelele nr. I şi II din Legea 143/2000;
- Droguri de risc – drogurile înscrise în tabelul nr. III;
- Inhalanţi chimici toxici – substanțele stabilite ca atare prin ordin al ministrului sănătății;
- Consum ilicit de droguri – consumul de droguri aflate sub control național, fără prescripție medicală;
- Toxicoman – persoana care se află în stare de dependență fizică şi/sau psihică cauzată de consumul de droguri constatată de una dintre unitățile sanitare stabilite în acest sens de Ministerul Sănătății;
- Cura de dezintoxicare şi supraveghere medicală – măsurile ce pot fi luate pentru înlăturarea dependenței fizice şi/sau psihice față de droguri;
- Livrarea supravegheată – metoda folosită de instituțiile sau organele legal abilitate, cu autorizarea şi sub controlul procurorului, care constă în permiterea trecerii sau circulației pe teritoriul țării de droguri sau precursori, suspecți de a fi expediați ilegal, sau de substanțe care au înlocuit drogurile ori precursorii, în scopul descoperirii activităților infracționale şi al identificării persoanelor implicate în aceste activități;

[163] N.A. – definițiile prezentate sunt definiții legale date în cuprinsul legilor la care s-a făcut referire.

- Investigatori acoperiţi – poliţişti special desemnaţi să efectueze, cu autorizarea procurorului, investigaţii în vederea strângerii datelor privind existenţa infracţiunii şi identificarea făptuitorilor şi acte premergătoare, sub o altă identitate decât cea reală, atribuită pentru o perioadă determinată;
- Precursori[164] – substanţele utilizate frecvent în fabricarea drogurilor, înscrise în tabelul IV din Legea 143/2000; substanţele chimice folosite la fabricarea ilicită a drogurilor, prevăzute în anexa nr. 1 din Legea 300/2002, sărurile acestora, precum şi amestecurile ce conţin astfel de substanţe, cu excepţia preparatelor farmaceutice şi a altor preparate cu aceste substanţe, care nu pot fi recuperate sau utilizate în acest scop prin metode de laborator;
- Operator - persoana fizică sau juridică ce efectuează operaţiuni de fabricare, producere, tratare, sinteză, extracţii, condiţionare, distribuire, punere în vânzare, plasare pe piaţă, livrare, procurare, folosire, ambalare, transport, stocare-depozitare, manipulare sau orice altă activitate legală de import, export, tranzit ori intermediere de precursori, denumite în continuare operaţiuni cu precursori.

Legea nr.143/2000 privind combaterea traficului şi consumului ilicit de droguri reglementează mai multe infracţiuni după cum urmează[165]:

1. **infracţiunea de trafic de droguri** care este reglementată în trei[166]

modalităţi principale:

a) **traficul de droguri**

b) **traficul de droguri peste frontieră sau contrabanda specială cu droguri**

c) **traficul de droguri pentru consumul propriu**

Traficul de droguri, în forma cadru, constă în cultivarea, producerea, fabricarea, experimentarea, extragerea, prepararea, transformarea, oferirea, punerea în vânzare, vânzarea, distribuirea, livrarea cu orice titlu, trimiterea, transportul, procurarea, cumpărarea, deţinerea ori alte operaţiuni privind circulaţia drogurilor.

Traficul de droguri peste frontieră urmăreşte incriminarea introducerii sau scoaterii din ţară, precum şi importul sau exportul de droguri, fără drept.

Traficul de droguri pentru consumul propriu are în vedere cultivarea, producerea, fabricarea, experimentarea, extragerea, prepararea, transformarea, cumpărarea sau deţinerea de droguri pentru consumul propriu, fără drept.

---

[164] N.A. – cu privire la termenul de precursori există două definiţii legale, una dată în Legea 143/2000 şi a doua dată în Legea 300/2002. întrucât cea de-a doua este mai completă, în cuprinsul acestei secţiuni, atunci când se va face referire la termenul de precursori, va fi avut în vedere sensul prevăzut în definiţia dată în cuprinsul Legii 300/2002.

[165] N.A. – denumirile infracţiunilor prezentate aici nu sunt denumiri legale ci sunt de mine în ideea în care astfel va căpăta mai multă precizie şi va fi uşurată atât analiza cât şi reţinerea ideatică a acestor infracţiuni.

[166] Art. 2 – 4 din Legea 143/2000

2. infracţiunea de favorizare a consumului ilicit de droguri incriminează[167] punerea la dispoziție, cu ştiință, cu orice titlu, a unui local, a unei locuințe sau a oricărui alt loc amenajat, în care are acces publicul, pentru consumul ilicit de droguri ori tolerarea consumului ilicit în asemenea locuri.

3. infracţiunea de prescriere, eliberare sau obţinere abuzivă de droguri are în vedere[168], pe de o parte, prescrierea abuzivă de droguri de mare risc, cu intenție, de către medic, fără ca aceasta să fie necesară din punct de vedere medical, iar pe de altă parte, eliberarea sau obținerea cu intenție, de droguri de mare risc, pe baza unei rețete medicale falsificate sau prescrise fără să fie necesar din punct de vedere medical.

4. infracţiunea de administrare de droguri de mare risc[169] unei persoane, în afara condiţiilor legale.

5. infracţiunea de furnizare[170], în vederea consumului, de inhalanţi chimici toxici unui minor.

6. infracţiunea de trafic cu precursori, echipamente sau materiale ce pot fi folosite la producerea sau fabricarea ilicită a drogurilor de mare risc[171] caracterizată de producerea, fabricarea, importul, exportul, oferirea, vânzarea, transportul, livrarea cu orice titlu, trimiterea, procurarea, cumpărarea sau deținerea de precursori ori materiale, în scopul utilizării lor la cultivarea, producerea sau fabricarea ilicită de droguri de mare risc.

7. infracţiunea de organizare, conducere sau finanţare[172] a infracţiunilor relative la regimul sancţionării traficului şi a altor operaţiuni ilicite cu substanţe aflate sub control naţional.

8. infracţiunea de a îndemna la consumul ilicit de droguri[173].

De noutate, în cuprinsul Legii nr.143/2000, este introducerea, cu caracter special a unor circumstanțe agravante de natură a se alătura celor prevăzute de Codul Penal, totul pentru a asigura o cât mai adecvată pedepsire a conduitelor ilicite ce cad sub incidența regimului sancționării traficului şi a altor operațiuni ilicite cu substanțe aflate sub control național. Astfel, instanțele de judecată vor trebui să țină seama ca circumstanțe agravante de următoarele împrejurări:

- ✓ persoana care a comis infracțiunea îndeplinea o funcție ce implică exercițiul autorității publice, iar fapta a fost comisă în exercitarea acestei funcții;
- ✓ fapta a fost comisă de un cadru medical sau de o persoană care are, potrivit legii, atribuții în lupta împotriva drogurilor;
- ✓ drogurile au fost trimise şi livrate, distribuite sau oferite unui minor, unui bolnav psihic, unei persoane aflate în cură de dezintoxicare sau sub

[167] Art. 5 din Legea 143/2000
[168] Art. 6 alin. 1 şi 2 din Legea 143/2000
[169] Art. 7 din Legea 143/2000
[170] Art. 8 din Legea 143/2000
[171] Art. 9 din Legea 143/2000
[172] Art. 10 din Legea 143/2000
[173] Art. 11 din Legea 143/2000

supraveghere medicală ori s-au efectuat alte asemenea activități interzise de lege cu privire la una dintre aceste persoane ori dacă fapta a fost comisă într-o instituție sau unitate medicală, de învățământ, militară, loc de detenție, centre de asistență socială, de reeducare sau instituție medical-educativă, locuri în care elevii, studenții şi tinerii desfăşoară activități educative, sportive ori în apropierea acestora;

✓ folosirea minorilor în săvârşirea infracțiunilor ce sunt prevăzute în cadrul regimului sancționării traficului şi a altor operațiuni ilicite cu substanțe aflate sub control național;

✓ drogurile au fost amestecate cu alte substanțe care le-au mărit pericolul pentru viața şi integritatea persoane.

De asemenea, Legea nr. 300/2002 conține două texte ce incriminează conduite ilicite considerate periculoase din punct de vedere penal.

Primul text[174] are ca obiect producerea, sinteza, extracția, experimentarea, deținerea, transportul, vânzarea, plasarea pe piață sau efectuarea altor operațiuni cu precursori, precum şi efectuarea de acte de comerț de către agenți economici ori persoane fizice neautorizate pentru activitatea cu astfel de substanțe.

Al doilea text[175] constituie, în fapt o normă de trimitere, arătându-se că trecerea peste frontieră a precursorilor, fără documentele prevăzute la art. 6, constituie infracțiunea de contrabandă calificată, prevăzută şi pedepsită de art. 176 din Legea 141/1997 privind Codul vamal al României.

Legiuitorul, recunoscând importanța domeniului, recrudescența fenomenului de trafic şi consum ilicit de droguri a preluat textele din Legea 143/200 – lege devenită, probabil, veche – le-a sistematizat într-o anumită logică şi a dat actuala incriminare a conduitelor considerate periculoase în Codul Penal, după cum urmează:

→ **Traficul ilicit de droguri** – art. 386 din Codul Penal;

Incriminarea promovată de către legiuitor, la art. 386 din Codul Penal, cuprinde trei forme infracționale:

1. *traficul ilicit de droguri* – ce constă în cultivarea, producerea, fabricarea, experimentarea, extragerea, prepararea, transformarea, oferirea, punerea în vânzare, vânzarea, distribuirea, livrarea cu orice titlu, trimiterea, transportul, procurarea, cumpărarea, deținerea sau alte operațiuni privind circulația drogurilor de risc (alin.1) sau de mare risc (alin. 2), fără drept;

2. *contrabanda specială cu droguri*[176] – ce constă în introducerea sau scoaterea din țară, precum şi importul ori exportul de droguri de risc (alin.3) sau de mare risc (alin. 4), fără drept;

3. *organizarea, conducerea sau finanțarea* traficului ilicit de droguri sau a contrabandei speciale cu droguri (alin. 5).

→ **Nerespectarea dispoziţiilor privind administrarea ilicită de droguri** – art. 387 din Codul Penal;

[174] Art. 32 alin. 1- 3 din Legea 300/2002
[175] Art. 33 din Legea 300/2002
[176] A se avea în vedere şi prevederile art. 175 din Codul Vamal în legătură cu drogurile

În conținutul art. 387 din Codul Penal sunt enumerate opt forme infracționale:

1. *Traficul de droguri pentru consumul propriu* – constă în cultivarea, producerea, fabricarea, experimentarea, extragerea, prepararea, transformarea, cumpărarea sau deținerea, introducerea şi scoaterea din țară de droguri pentru consum propriu, fără drept, (alin. 1);
2. *Favorizarea consumului ilicit de droguri* – constă în punerea la dispoziție, cu intenție, cu orice titlu, a unui local, a unei locuințe sau a oricărui alt loc amenajat în care are acces publicul pentru consumul ilicit de droguri ori tolerarea consumului ilicit în asemenea locuri, (alin. 2);
3. *Prescrierea abuzivă de droguri* – constă în prescrierea drogurilor de mare risc, cu intenție, de către medic, fără ca aceasta să fie necesară din punct de vedere medical, (alin. 3);
4. *Eliberarea sau obținerea abuzivă de droguri* – constă în eliberarea sau obținerea, cu intenție, de droguri de mare risc pe baza unei rețete medicale prescrise de către medic, fără ca aceasta să fie necesară din punct de vedere medical, (alin. 4 teza I) sau pe baza unei rețete medicale falsificate, (alin.4 teza a II-a);
5. *Administrarea de droguri de mare risc unei persoane, în afara condițiilor legale* (alin. 5);
6. *Furnizarea, în vederea consumului, de inhalanți chimici toxici unui minor* (alin 6);
7. *Îndemnul la consumul ilicit de droguri, prin orice mijloace, urmat de executare sau neurmat de executare* (alin. 7 teza I şi teza a II-a);
8. *Organizarea, conducerea sau finanțarea activităților de nerespectare a dispozițiilor privind administrarea ilicită de droguri* (alin. 8).

→ **Traficul şi administrarea ilicită de droguri care a avut ca urmare moartea victimei –** art. 388 din Codul Penal;

→ **Nerespectarea dispoziţiilor privind regimul precursorilor** – art. 389 din Codul Penal.

În conținutul art. 389 din Codul Penal sunt enumerate cinci forme infracționale:

1. *Traficul cu precursori* – constă în producerea, sinteza, extracția, experimentarea, deținerea, transportul, vânzarea, plasarea pe piață sau efectuarea oricăror alte operațiuni cu precursori, fără drept (alin.1) şi în comercializarea de precursori către agenții economici sau persoane fizice neautorizate (alin. 2);

2. *Traficul cu precursori, echipamente ori materiale în scopul utilizării lor la cultivarea, producerea sau fabricarea ilicită de droguri de mare risc* – constă în producerea, fabricarea, importul, exportul, oferirea, vânzarea, transportul, livrarea cu orice titlu, trimiterea, procurarea, cumpărarea sau deținerea de precursori, echipamente ori materiale în scopul utilizării lor la cultivarea, producerea sau fabricarea ilicită de droguri de mare risc (alin. 5);

3. *Traficul de precursori către agenții economici sau persoane fizice neautorizate în scopul producerii sau fabricării ilicite a altor droguri decât cele de mare risc* (alin. 3);

4. *Contrabanda specială cu precursori* – constă în trecerea peste frontieră a precursorilor, fără documente legale (alin. 4)[177].

[177] A se avea în vedere şi prevederile art. 175 din Codul Vamal în legătură cu precursorii

3.1 Situaţia premisă

Infracțiunile prezentate, îmi permit să observ că, nu pot subzista în afara unei **situaţii premise** ce constă în regimul conceput de legiuitor pentru traficarea[178] în condiții de legalitate a drogurilor, măsurile de prevenire a consumului ilicit de droguri, măsurile de combatere a traficului şi consumului ilicit de droguri, măsurile destinate reducerii consecințelor consumului de droguri, etc.

Cum situația premisă despre care am făcut vorbire este caracterizată de multiple determinări[179], am să fac referire doar la cele pe care le consider mai importante.

- Prescrierea de către medici, în scop terapeutic, a substanțelor aflate sub control național, astfel cum sunt definite în Legea nr. 143/2000, se face în conformitate cu prevederile legale în vigoare şi cu normele de practică medicală stabilite de Colegiul Medicilor din România şi de Ministerul Sănătății.
- Substanțele aflate sub control național se livrează numai unităților autorizate de Ministerul Sănătății conform cu Hotărârea Guvernului nr. 22/2001.
- Aprovizionarea, deținerea şi eliberarea către pacienți a substanțelor aflate sub control național se realizează în conformitate cu prevederile legale în vigoare.
- Farmaciştii, cu ocazia eliberării medicamentelor, au obligația de a atrage atenția consumatorilor asupra substanțelor aflate sub control național cuprinse de acestea.
- Ministerul Industriei şi Comerțului împreună cu Ministerul Sănătății şi Ministerul Agriculturii şi Alimentației stabilesc prin ordin comun lista cuprinzând produsele farmaceutice de uz uman şi veterinar care conțin substanțe ce intră sub incidența Legii nr. 143/2000, urmând a se elibera numai pe baza prescripției medicale. Actualizarea acestei liste se va face de către aceleaşi autorități ori de câte ori este necesar, urmând să se comunice de îndată unităților beneficiare.
- Activitățile de prevenire a consumului ilicit de droguri sunt următoarele:

1) organizarea de programe educative adresate preşcolarilor, ce presupun promovarea unui stil de viață sănătos în familie şi/sau în comunitate, vizând sănătatea publică;

2) organizarea de programe educative adresate elevilor, ce presupun activități de instruire, informare, comunicare, incluse în programa şcolară;

3) organizarea de programe educative pentru adolescenți, în afara şcolii, ce presupun organizarea de către instituțiile de învățământ de activități alternative pentru petrecerea timpului liber;

4) realizarea de campanii mass-media ce presupun activități de informare a populației prin mijloace precum: articole în presa scrisă,

[178] N.A. – aici cu sensul dat de legiuitor prin incriminarea tuturor acțiunilor ce constituie elementul material al infracțiunii descris mai jos.

[179] N.A. – a se vedea şi Hotărârea Guvernului nr. 1359 din 20 decembrie 2000 pentru aprobarea Regulamentului de aplicare a dispozițiilor Legii nr.143/2000 privind combaterea traficului şi consumului ilicit de droguri

anunțuri publice, emisiuni, reportaje, concursuri, video şi audio clipuri tematice;

5) furnizarea de informații şi sfaturi privind efectele negative ale consumului de droguri, consecințele deținerii şi traficului ilicit de droguri, precum şi posibilitățile de prevenție şi tratament, care pot fi aduse la cunoştință părinților, profesorilor, tinerilor şi consumatorilor de droguri prin linii telefonice de informare şi ajutorare;

6) organizarea de programe comunitare ce presupun activități care implică o largă participare a membrilor unei comunități;

7) organizarea de programe de consiliere psihologică şi psihoterapeutică ce presupun activități specializate.

● Activitatea de combatere a traficului şi/sau a consumului ilicit de droguri sau de formele farmaceutice care le conțin se organizează şi se realizează de organele administrației publice şi organele judiciare, de unitățile de învățământ, unitățile medicale şi alte unități din sistemul serviciilor de sănătate, de centrele de reeducare pentru minori, penitenciare, organizațiile neguvernamentale, precum şi de alte instituții interesate

● Măsurile de combatere şi reducere a consumului de droguri, realizate de Ministerul Sănătății, constau în activitățile de prevenție primară şi în măsurile destinate reducerii consecințelor consumului de droguri, precum şi în tratamentul medical şi reabilitarea persoanelor dependente de droguri.

● Măsurile de combatere a consumului de droguri, întreprinse de Formațiunea centrală de reprimare a traficului şi consumului ilicit de droguri din cadrul Inspectoratului General al Poliției, constau în:

1. organizarea şi coordonarea activităților cu caracter preventiv în problematica drogurilor atât pentru populație, cât şi pentru cadrele Ministerului de Interne implicate în astfel de activități;

2. instruirea cadrelor în scopul acționării pentru reducerea cererii de droguri;

3. elaborarea unor materiale instructiv-educative pentru pregătirea antiinfracțională a populației;

4. participarea prin personalul propriu specializat, alături de specialiştii altor instituții, la acțiunile de tipul "formare de formatori".

● Măsurile de combatere a traficului de droguri întreprinse de organele vamale în zona proprie de competență constau în:

1) efectuarea de supravegheri şi verificări pentru depistarea situațiilor de încălcare a legislației vamale de către persoanele fizice şi juridice, verificarea de registre, corespondențe şi evidențe financiar-contabile, inclusiv cele pe suport informatic, precum şi solicitarea altor documente şi informații care au legătură directă sau indirectă cu bunurile importate, exportate sau tranzitate pe teritoriul național ori cu alte operațiuni vamale;

2) verificarea operativă şi supravegherea clădirilor, depozitelor, terenurilor, sediilor sau ale altor obiective unde se găsesc sau ar putea să se găsească droguri, substanțe chimice esențiale şi precursori, precum şi prelevarea de probe în condițiile legii, în vederea identificării şi expertizării bunurilor care au făcut obiectul operațiunilor vamale;

3) controlul magazinelor şi al punctelor de desfacere aflate în zonele speciale vamale, în vederea identificării drogurilor, substanțelor chimice esențiale şi precursorilor, a căror proveniență nu poate fi justificată cu documente vamale;

4) executarea măsurilor prevăzute de lege pentru reținerea şi confiscarea, după caz, a drogurilor, substanțelor chimice esențiale şi precursorilor, în cazul nerespectării prevederilor legale aplicabile în domeniul vamal;

5) organizarea, exploatarea şi instituirea unui sistem propriu de consemne pentru persoanele fizice şi juridice, a căror respectare are caracter obligatoriu pentru personalul din sistemul vamal;

6) analizarea activității şi a rezultatelor specifice în domeniul vamal din teritoriu şi elaborarea programelor de control, testări şi investigații pe domenii;

7) verificarea accesului, depozitării, prelucrării, manipulării şi transportului drogurilor, substanțelor chimice esențiale şi precursorilor în zonele libere, de către Serviciul Antidrog din cadrul Direcției Generale a Vămilor;

8) îndeplinirea de către Serviciul Antidrog din cadrul Direcției Generale a Vămilor a sarcinilor privind cooperarea pe plan intern şi internațional cu instituțiile specializate în domeniu, pentru asigurarea schimbului de informații şi documente, precum şi pentru derularea de acțiuni operative specifice;

9) realizarea de către Serviciul Antidrog din cadrul Direcției Generale a Vămilor de controale şi verificări inopinate, urmărirea şi identificarea persoanelor suspecte de încălcarea reglementărilor vamale privind traficul ilicit cu substanțe stupefiante şi psihotrope, substanțe chimice esențiale şi precursori;

10) participarea Serviciului antidrog din cadrul Direcției Generale a Vămilor, împreună cu organele abilitate, la efectuarea livrărilor supravegheate, pe întregul teritoriu al României.

- Măsurile de combatere a traficului şi consumului ilicit de droguri, întreprinse de organele judiciare, sunt cele prevăzute de Codul de Procedură Penală şi de legile speciale în domeniu.
- Autorizarea de către procuror a efectuării unei livrări supravegheate precizează organele legal abilitate ale Ministerului Administrației şi Internelor care se implică în desfăşurarea acestei acțiuni.
- Formațiunea Centrală de Reprimare a Traficului şi Consumului Ilicit de Droguri din cadrul Inspectoratului General al Poliției coordonează şi centralizează toate datele cu caracter național şi internațional care vizează livrările supravegheate cu substanțe pe teritoriul României, care intră sub incidența Legii nr. 143/2000.
- Dacă în timpul desfăşurării controlului vamal, organul vamal descoperă produse care intră sub incidența Legii nr. 143/2000, acesta poate propune organelor competente inițierea unei livrări supravegheate, urmând ca desfăşurarea acesteia să se realizeze cu personalul specializat din structurile Ministerului de Interne.
- Organele constatatoare abilitate, respectiv organele de poliție şi organele vamale în zonele proprii de competență, au dreptul să rețină mijloacele de probă consemnate în actul de constatare şi în adeverința de

reținere eliberată care este înregistrată în evidențele unității de poliție, respectiv ale unității vamale.

- Probele ridicate din marfa suspectă pot fi transportate spre laboratoarele de analiză din cadrul Direcției Generale a Vămilor numai dacă sunt însoțite de adrese de înaintare de care să reiasă acest scop, de la cine a fost reținută, precum şi cantitatea deținută şi transportată de funcționarul vamal.
- Se consideră deținute legal cantitățile corespunzătoare solicitate în scris de la Formațiunea centrală de reprimare a traficului şi consumului ilicit de droguri din cadrul Inspectoratului General al Poliției în scop didactic şi de cercetare ştiințifică.
- Supravegherea cultivării plantelor ce conțin droguri este, conform prevederilor legale în vigoare, o activitate care implică, pe de o parte, verificarea autorizațiilor eliberate de organele abilitate pentru culturile ce au ca destinație prelucrarea licită a acestora, iar pe de altă parte, obligativitatea celor care cultivă pe bază de autorizație astfel de plante şi le prelucrează de a declara scopul culturilor, ce trebuie menționat în mod expres în autorizație.
- Autorizarea, conform prevederilor legale în vigoare, pentru cultivarea plantelor ce conțin droguri şi sunt prelucrate în scop licit se realizează de Ministerul Sănătății prin direcțiile județene de sănătate publică, respectiv a municipiului Bucureşti.

Dacă din punct de vedere teoretic, lucrurile pot fi, totuşi, discutabile, din punctul de vedere al anchetei, al reacției societății, ce trebuie să fie neapărat adecvată, se impune sublinierea necesității unei colaborări eficiente între instituțiile ce îşi desfăşoară activitatea în domeniu, un exemplu, în acest sens, constituind insistența legiuitorului de a impune atribuții specifice organelor vamale în domeniul traficului de substanțe aflate sub control național şi un mecanism eficient de colaborare cu Formațiunea Centrală de Reprimare a Traficului şi Consumului Ilicit de Droguri din cadrul Inspectoratului General al Poliției.

3.2 Direcţii metodologice ce trebuie urmărite în cadrul cercetării criminalistice a activităţilor ilicite care se desfăşoară în vederea traficării şi consumului ilicit de droguri

În prezent, traficul ilicit de droguri este o activitate criminală devenită, de multă vreme, lucrativă, cu caracter supranațional, ce este guvernată de legile economiei de piață, care are ca scop imediat alimentarea centrelor de consum şi, ca finalitate, obținerea unor beneficii importante. În aceste condiții devine justificat interesul statului pentru orientarea, în mod cât mai eficient, propriei politici în lupta antidrog, pentru apărarea sănătății propriilor cetățeni şi conservarea valorilor socio-morale caracteristice societății.

Traficul de droguri este un fenomen social care se caracterizează prin faptul ca antrenează imense valori financiare şi activitatea unor grupuri criminale organizate din anumite cercuri sociale, dintr-un cartier, oraş, regiune, țară, continent etc. Aceste structuri formează un mediu social având ca preocupare permanentă săvârşirea de infracțiuni şi

crearea unui sistem de apărare împotriva controlului social, prin diverse acțiuni ilegale (corupție, trafic de influență, teroare, escrocherie, delapidare, intimidare, violență s.a.). Apariția în societatea românească a fenomenului traficului şi consumului ilicit de droguri a pus în fața organelor judiciare o realitate, cu caracter de noutate, care îmbracă formele criminalității organizate transnaționale de tip mafiot.

În continuare voi prezenta, în subsecțiuni distincte, principalele direcții metodologice pertinente cercetării activităților ilicite ce gravitează în jurul traficului şi consumului ilicit de droguri folosind structura reglementării din Codul Penal.

3.2.1 Particularităţi ale cercetării infracţiunii de trafic ilicit de droguri, prevăzută de art. 386 din Codul Penal

Traficul de droguri constituie un fenomen social complex, abordarea juridică trebuind să fie pe măsură. Infracțiunea de trafic ilicit de droguri este reglementată în cadrul Titlului VIII – Crime şi delicte de pericol public, Capitolul IV – Crime şi delicte contra sănătății publice.

Rațiunea incriminării constă în apărarea acelor relații sociale a căror naştere şi normală desfăşurare este condiționată, generic, de respectarea regimului impus de lege pentru droguri în vederea folosirii, cu toate precauțiile necesare, astfel încât să fie folosite doar în măsura în care efectele lor pot fi controlate şi puse în folosul omului. Totul trebuie subordonat respectului necesar pentru valoarea supremă reprezentată de viața, sănătatea şi integritatea fizică şi psihică a omului. Sănătatea publică reprezintă una dintre valorile de o importanță deosebită în cadrul societății incluzând, ca noțiune, totalitatea condițiilor şi măsurilor menite să asigure cât mai deplin sănătatea unui grup social organizat – sat, comună, oraş, etc. – şi starea pe care o are acel grup sub aspectul sănătății sale[180].

O primă problemă de anchetă trebuie să aibă în centru atenției **obiectele sau substanţele asupra cărora poartă activitatea ilicită –** substanțele cuprinse în tabelele I-III anexă la Legea 143/2000, aceleaşi substanțe regăsindu-se în tabelele anexă la Convenția asupra substanțelor psihotrope din 1971 sau la Convenția asupra traficului ilicit de stupefiante şi substanțe psihotrope, la care România a aderat prin Legea 118/1992 şi care constituie, astfel, drept intern.

Clarificarea naturii produselor ori substanțelor este importantă, înainte de toate, pentru încadrarea juridică. În funcție de identificarea uneia sau a alteia dintre substanțele interzise, de apartenența la grupa drogurilor de risc sau de mare risc, vor fi întrunite elementele constitutive ale uneia dintre formele infracționale reglementate în conținutul art. 386 din Codul Penal. Numărul substanțelor incluse pe lista celor supuse controlului a crescut permanent, fapt ce evidențiază, pe de o parte tendința traficanților pentru cercetare, pentru identificarea şi folosirea de noi substanțe ca droguri, iar pe de altă parte preocuparea legiuitorului pentru menținerea sub control a fenomenului.

[180] **V. Dongoroz** şi colaboratorii – Explicații teoretice ale Codului Penal român, op. cit. vol. IV, pag 588

Dinamica situației operative de pe piața ilicită a drogurilor pune organele judiciare în situația de a investiga o gamă largă de produse şi substanțe cu concentrații variabile, în limite mari, de la o probă la alta, pornind de la drogurile pure (concentrație de peste 90%) până la amestecurile contrafăcute[181]. Ca regulă, descoperirile organelor judiciare pot fi grupate în două categorii:

1. preparate industriale preparate ilegal, îndeosebi tablete şi capsule;

2. substanțe sub formă de pulbere sau soluții, de cele mai multe ori fără proprietăți externe[182].

Imediat după descoperire apare suspiciunea cu privire la natura lor – sunt droguri sau nu – cu consecințe directe în legătură cu luarea unor măsuri de maximă urgență: rețineri de persoane, efectuarea de percheziții, identificarea şi ascultarea tuturor persoanelor implicate în desfăşurarea activității ilicite, etc. Beneficiind de un minim indiciu cu privire la natura substanțelor oferit de folosirea truselor specializate antidrog toate aceste activități urgente pot fi desfăşurate[183], rezultatele fiind, de cele mai multe ori, remarcabile.

Cu privire la **activitatea ilicită** avem de a face cu un complex de activități care pot fi desfăşurate şi anchetate în mod individual – din considerente ce țin de operativitatea anchetei se poate considera oportun disjungerea unei anumite cauze pe fiecare faptă şi făptuitor astfel încât să nu treacă perioade mari de timp până când se finalizează cercetarea cu privire la ansamblul activității ilicite şi, bineînțeles, la toate persoanele implicate.

În toate modalitățile normative, infracțiunea de trafic ilicit de droguri este reglementată ca o infracțiune de pericol, fiindu-i caracteristic desfăşurarea de activități ilicite, principial, alternative, nefiind de interes pentru existența infracțiunii dacă se săvârşeşte doar una sau se săvârşesc mai multe dintre acțiunile cuprinse în sfera elementului material.

Din punct de vedere noțional, ancheta va trebui să urmărească următoarele:

„Cultivarea” presupune atât însămânțarea, răsădirea, îngrijirea, recoltarea plantelor ce conțin substanțe stupefiante cât şi orice alte operațiuni conexe ce țin de lucrul terenului, administrarea de pesticide, de îngrăşăminte, etc. Nu este necesar ca aceste plante să fie introduse într-un proces tehnologic, să se treacă efectiv la extragerea substanței active, esențial fiind, pentru această modalitate, ca plantele să conțină substanțe stupefiante, indiferent de concentrație sau cantitate.

Prin *„producerea”* de droguri se înțelege[184] realizarea, printr-o activitate oarecare – amestecare, topire, fierbere, ardere, combinare, etc. – a unuia dintre compuşii chimici cuprinşi în categoria drogurilor.

---

[181] **V. Berchesan; C. Pletea** – Drogurile şi traficanții de droguri, Edit. Paralela 45, Piteşti, 1998, pag.233

[182] **A. Pop** – Contribuții la analiza chimică a stupefiantelor, Teză de doctorat – Academia Tehnică Militară, Bucureşti 1996, pag. 33-34

[183] N.A. – pe lângă rezultatele folosirii truselor antidrog, de mare importanță este şi sesizarea aşa-numiților indici de suspiciune în legătură cu aspectul şi comportamentul persoanelor, natura bagajelor, natura şi aspectul mijloacelor de transport etc.

[184] **A. Boroi, N. Neagu, V.R. Sultănescu** – Infracțiuni prevăzute de Legea 143/2000 privind combaterea traficului şi consumului ilicit de droguri, edit. Rosetti, pag. 57

„Fabricarea” trebuie acceptată ca o treaptă mai complexă a producerii, presupunând un flux tehnologic ce, bazându-se pe prelucrarea de materii prime are ca rezultat obținerea, în serie, de droguri.

„Experimentarea” ilicită, avută în vedere de legiuitor, excede laboratoarelor agreate în care acest lucru este permis. Experiențele vizează atât metodele de obținere a drogurilor, de creştere a purității acestora cât şi efectele, neinteresând dacă experimentarea se face asupra propriului corp al celui ce derulează experimentul ori asupra corpului altor persoane sau, chiar, asupra unor animale, indiferent dacă, din punct de vedere al intenției, aceasta nu este canalizată pentru trafic şi consum ilicit de droguri ci pentru alte scopuri, eventual cu un caracter declarat nobil cum ar fi tratarea unor boli sau alinarea unor suferințe, esențial fiind ca experimentarea să se facă fără drept.

„Extragerea” presupune separarea substanței active, ce stă la bază producerii sau fabricării unui drog, dintr-un compus folosind diverse procedee chimice sau fizice.

„Prepararea” are în vedere folosirea combinarea, tratarea substanței active, orice alte operații ce au ca rezultat final obținerea de droguri cu diferite concentrații apte fie pentru a putea fi utilizate pentru consumul final fie pentru transport din țările de origine în țările de consum, de la laboratoarele de prelucrare intermediară la cele ce prepară dozele pentru a fi distribuite consumatorilor, etc.

„Transformarea” constă în modificarea unor elemente caracteristice ale unei substanțe pentru disimulare sau obținerea unui produs ce poate avea utilizări legale, în cazul când este vorba despre drog sau, în sens invers, modificarea unor produse cu întrebuințări legale pentru a se obține droguri.

„Oferirea” presupune punerea la dispoziția uneia sau mai multor persoane de droguri. De observat că acțiunea acceptă diferite grade de intensitate, chiar o anumită agresivitate în limbaj sau comportament, mergând de la simpla atitudine pasivă, aparent indiferentă, până la modalități active ce presupun propunerea prin diferite mijloace a procurării de substanțe aflate sub control național.

„Distribuirea” de droguri precede oferta către consumatorii finali sau poate fi subsecventă ofertei celor ce aduc drogurile din țările unde se produc în zonele vizate pentru consum. În fapt, avem de a face cu activități de împărțire, de repartizare a drogurilor, dintr-un lot mare în posesia mai multor persoane, verigi pe traseul ce are ca punct final consumatorul ilicit de droguri.

„Livrarea” este un termen folosit în relațiile comerciale ce presupune predarea către un destinatar a mărfurilor, ce constituie obiectul unei tranzacții, în cazul de față predarea drogurilor.

„Trimiterea” de droguri are legătură cu acțiunea traficanților ce expediază droguri, în principiu, de la zonele de producție către cele de consum. Ca noțiune este într-o conexiune logică şi precede transportul.

„Transportul” presupune preluarea drogurilor, gestionarea lor pe o perioadă determinată pe timpul necesar cărăuşului să le deplaseze, şi predarea lor destinatarului.

„Procurarea” este o noțiune folosită de legiuitor pentru a desemna orice acțiune ce are ca rezultat obținerea drogurilor în sensul de a face rost, fireşte în alt fel decât prin preparare, extragere, producere, etc.

„Cumpărarea”, specie a procurării, are ca element caracteristic plata, pentru a intra în posesia drogurilor, a unui preț, de obicei un echivalent bănesc.

„Deținerea” este caracterizată de apropierea, posibilitatea unei persoane de a dispune acțional în orice moment de droguri ce se găsesc la domiciliul său, într-un depozit, garaj, ascunzătoare, etc., loc pe care îl cunoaşte, îi este accesibil şi asupra căruia deține un control, cel puțin formal.

Apreciez că legiuitorul a urmărit o reglementare cât mai vastă, menită să acopere orice comportament legat de încălcarea regimului legal privind drogurile. Fiind o normă cu caracter general, s-a procedat la o enumerare exemplificativă, completată, în mod oportun, cu expresia „orice alte operațiuni”, prin care se are în vedere orice altă activitate ce contravine circulației legale a drogurilor de risc sau de mare risc.

Contrabanda specială cu droguri, ca specie, este reglementată ca o formă agravată – atât pentru drogurile de risc cât şi pentru cele de mare risc – ce se leagă, prin voința legiuitorului, de un domeniu special de activitate – tranzitul peste frontiera de stat a României – considerându-se că operațiunile ilicite cu droguri ce se efectuează la intrarea ori la ieşirea din țară sunt mai periculoase, astfel încât să fie necesară o pedeapsă mai mare[185]. Legiuitorul a urmărit incriminarea a patru acțiuni, a căror enumerare, datorită specificității domeniului, numai are caracter exemplificativ, ci restrictiv. Astfel se incriminează:

- *introducerea sau scoaterea din țară;*
- *importul ori exportul de droguri.*

Cele două planuri sunt paralele, nu se poate spune că o persoană poate, în acelaşi timp, să introducă în țară droguri şi să importe droguri. Activitatea ilicită ori se manifestă în cadrul regimului vamal, atunci când trecerea drogurilor se face prin incinta punctelor de control a trecerii frontierei, în care se găsesc şi birouri vamale la care se desfăşoară o parte din procedura vamală, ori se manifestă în plan general, făptuitorii identifică o breşă în sistemul activităților organelor abilitate să urmărească şi să impună respectarea regimului de trecere a frontierei şi o valorifică făcând ca drogurile să tranziteze ilicit frontiera de stat.

O discuție trebuie făcută sub aspectul concursului de texte legale dintre art. 386 din Codul Penal şi art. 176 din Codul Vamal. Am spus concurs de texte legale deoarece, în opinia mea, nu poate fi vorba despre un concurs de infracțiuni, ambele texte legale incriminând, într-o anumită măsură, aceeaşi conduită ilicită. Raportul dintre cele două texte este raportul specific dintre general şi special. În opinia mea, norma juridică din Codul Vamal este o normă cadru ce are ca obiect incriminarea trecerii peste frontieră a mai multe categorii de bunuri considerate speciale printre care substanțele stupefiante şi psihotrope, fără autorizație. Norma juridică cuprinsă în Codul Penal este o normă specială, menită a deroga de la cea cuprinsă în Codul Vamal. Ea are ca obiect incriminarea trecerii

[185] detențiunea severă de la 15 la 20 de ani sau 15 la 25 de ani şi interzicerea unor drepturi în funcție de cum activitatea ilicită poartă asupra drogurilor de risc ori de mare risc.

peste frontieră a drogurilor, fără drept, indiferent că se face în cadrul procedurii vamale ori nu[186].

Detaliind, s-ar putea spune că nici prevederea de la art. 3 din Legea 143/2000 nu are caracter absolut special, conținând un anumit grad de generalitate, întrucât se referă atât la trecerea peste frontieră în cadrul procedurii vamale cât şi, dincolo de aceasta, la trecerea de droguri peste frontieră în afara acesteia. Ca o părere personală, legiuitorul a unit într-o singură reglementare două reglementări ce existau independent înainte de intrarea în vigoare a legii privind combaterea traficului ilicit de droguri, ce a precedat abordării din Codul Penal – una, în Legea Frontierei de Stat din 1992, şi, cealaltă, în Codul Vamal.

În condițiile arătate, răspunsul la întrebarea – care este textul legal ce se va aplica ? – pare a se simplifica: art. 386 din Codul Penal – întrucât, comparativ cu art. 176 din Codul Vamal, reprezintă o normă specială. Oricum, acceptându-se ficțiunea noțiunii de contrabandă specială cu aplicarea art. 182 din Codul Vamal, fapta, ca atare ar urma să fie pedepsită cu pedeapsa mai aspră prevăzută de Codul Penal.

Din punct de vedere terminologic, în cadrul demersului ştiințific, am folosit termenul de *contrabandă specială cu droguri* – nestipulat, ca atare în nici un text legal, nici în Codul Vamal nici în Codul Penal. Am considerat oportună folosirea unui asemenea termen în condițiile în care am considerat că activitatea ilicită, pe ipoteza legală, depăşeşte sfera procedurilor vamale însă, nu o exclude, o include cuprinzând mai mult.

Din punct de vedere practic poziția geografică a României, ca şi a Republicii Moldova, favorizează traficul internațional de droguri, mari cantități de opium, heroină, cocaină şi cannabis fiind traficate pe următoarele trasee strategice:

a) Asia Mijlocie – Rusia – Ucraina – România;

b) Turcia – Ucraina – Moldova – Turcia;

c) Turcia – România – Ungaria – Slovacia – Cehia – Germania – Olanda;

d) Turcia – Bulgaria– România – Ungaria – Austria – Germania – Olanda;

e) Turcia – Bulgaria – România – Ucraina – Polonia – Germania etc.

În ceea ce priveşte *organizarea, conducerea sau finanțarea* traficului ilicit de droguri sau a contrabandei speciale cu droguri avem în analiză trei activități ce pot fi săvârşite atât alternativ cât şi concomitent, fiind o problemă de conjunctură, dacă subiectul activ organizează, conduce şi finanțează ori desfăşoară doar una sau alta dintre aceste activități.

Organizarea se caracterizează printr-o activitate meticuloasă de punere în rol a fiecărui element astfel încât totul format să funcționeze ca un sistem.

Prin conducere se înțelege conduita unei persoane care comandă, dirijează o activitate, este în fruntea unor persoane care fac ceva – demersuri precise în vederea atingerii unui scop.

---

[186] N.A. – termenii de substanțe stupefiante şi psihotrope şi droguri sunt echivalați fiind vorba despre aceleaşi substanțe care au fost prezentate cu denumiri diferite pe baza unor clasificări – când se foloseşte termenul de substanțe stupefiante şi psihotrope este avut în vedere efectul imediat al acțiunii acestor substanțe iar atunci când se foloseşte termenul de droguri este avut în vedere un efect ce se instalează în timp, în principal, dependența psihică sau/şi fizică.

Finanţarea presupune furnizarea fondurilor necesare pentru derularea, pentru funcționarea unei afaceri.

Atât din punct de vedere teoretic cât, mai ales, sub aspectul anchetei trebuie remarcată grija pe care legiuitorul o manifestă pentru combaterea traficului şi consumului ilicit de droguri. Dincolo de gravitatea şi aspectele specifice ale fiecărei activități incriminate, organizarea, conducerea sau finanțarea activităților specifice traficului şi contrabandei speciale cu droguri implică atragerea unei răspunderi penale mai grave pentru cei ce reprezintă creierul activităților ilicite, persoanele care, niciodată, nu vor efectua direct activitățile ilicite avute în vedere de legiuitor în materia traficului şi consumului ilicit de droguri.

De ce a fost nevoie de incriminarea separată a unor activități care, în fapt, pot fi analizate şi ca acte de instigare, complicitate sau coautorat în materia efectuării de activități ilicite în materia traficului şi contrabandei speciale cu droguri, ca să nu mai pun în discuție infracțiunea de asociere în vederea săvârşirii de infracțiuni ? Consider că legiuitorul român a apreciat că incriminarea separată a organizării, conducerii şi finanțării este oportună, din considerente ce țin de metodologia cercetării, pentru a evita dificultățile ce ar putea apare în anchetă în legătură cu apărările şi nuanțele ce pot fi invocate de către, în fond, cei care dau realitate noțiunii de crimă organizată şi care, astfel, ar putea crea dificultăți şi pune în discuție demersul organelor judiciare – în scopul eradicării grupurilor organizate ce acționează, cu şi în legătură, cu drogurile şi precursorii – condamnate să se piardă în rutina capturării unor persoane cu rol minim şi care pot fi înlocuibile, trunchiul structurii, elementul ce produce şi gestionează răul rămânând intangibil.

Observând practica judiciară, trebuie constatate anumite particularități ale desfăşurării activităților ilicite. Astfel, înainte de toate, săvârşirea traficului ilicit ca principală preocupare, activitate aducătoare de venituri necesare traiului zilnic, ca profesie, presupune, cu necesitate, organizarea unor companii sau, chiar, adevărate concerne, care să aibă ca obiect de activitate desfăşurarea de activități ilicite cu droguri. Schematic, activitățile ilicite de anvergură desfăşurate cu droguri – cel puțin în ceea ce priveşte drogurile de natură vegetală – parcurg următoarele etape:

- *cultivarea şi prelucrarea primară în substanțe de puritate mare care să poată fi cât mai uşor de transportat, de ascuns sau de disimulat în timpul transportului* – activități care se desfăşoară în țări slab dezvoltate din America de Sud, Asia sau Africa;
- *transportul depozitarea şi*, eventual, *o prelucrare intermediară* în centre situate în apropierea marilor piețe de consum;
- *transportul şi distribuirea pe rețele locale* care îşi au propriile teritorii de desfacere;
- *prelucrarea finală în doze de consum şi distribuirea către consumatori.*

În funcție de amploarea abordării, de scopurile propuse şi de mijloacele ce pot fi folosite, cercetarea se poate canaliza pe una sau alta dintre etapele la care am făcut referire.

Referitor la ceea ce este vizibil pentru orice cetățean, ceea ce poate constitui o invitație la consum şi, implicit, la dezvoltarea traficului de droguri – organizarea distribuirii şi distribuirea efectivă către consumatori

– trebuie observat că şi aici, la fel ca în cazul celor mai multe activități de trafic, activitatea are un punct slab ce poate fi exploatat eficient de către organele judiciare: necesitatea unei reclame.

Cine vinde droguri trebuie să fie cunoscut de consumatori, dacă consumatorii pot să-i descopere pe vânzători, atunci, cu certitudine, şi polițiştii pot. Mai mult, pentru a prospera, este nevoie de continuitate, de siguranță şi certitudine. Consumatorii trebuie să cunoască ce, unde şi cum să procedeze pentru a-şi procura doza zilnică, trebuie să aibă încredere în cel care vinde şi în calitatea mărfii.

Ca problemă de anchetă, **făptuitorii, calitatea şi contribuţia fiecăruia la desfăşurarea activităţii ilicite**, în condițiile cercetării infracțiunii de trafic ilicit de droguri este caracterizată prin existența unor elemente specifice ce țin de calitatea, abilitățile şi profilul socio-moral al persoanelor implicate.

Activitatea ilicită poate fi desfăşurată de către orice persoană ce îndeplineşte condițiile generale impuse pentru tragerea la răspundere penală, legea neimpunând o anumită circumstanțiere. De asemenea, instigatorii şi complicii nu sunt calificați iar participația penală este posibilă sub toate formele sale.

Cei implicați în activitățile de trafic ilicit de droguri îşi desfăşoară activitatea respectând o ierarhie şi o anumită specializare în asumarea şi realizarea sarcinilor. În prima linie sunt întâlniți un fel de agenți comerciali responsabili cu identificarea consumatorilor şi alimentarea lor cu dozele necesare. Ei sunt evaluați pe baza aceloraşi criterii de performanță ca orice agent comercial – dacă cresc vânzările şi se respectă regulile privind desfăşurarea în siguranță a activității totul este bine, dacă nu se produce suficient apar măsuri dure din partea conducerii: se dă prioritate în aprovizionare altora, este acceptată sau trimisă altă persoană pe teritoriul său ori, mai rău, este predat poliției – sunt oferite informații relevante cu privire la activitatea lui infracțională – fiind catalogat ca pierdere tehnologică. În spatele acestora se găsesc cei care au ca sarcină aprovizionarea, asigurarea protecției, strângerea sumelor de bani şi, la nevoie, impunerea deciziilor conducătorilor. În structură mai pot apare directorii executivi sau locotenenții, ce asigură managementul zonal, iar în vârful ierarhiei se găseşte capul ori un organ colectiv – oameni cât mai respectabili – ce asigură conducerea strategică. Structura la care am făcut referire este una principală, în practică putând exista diferențe în funcție de particularitățile şi cultura mediului în care se desfăşoară traficul de droguri sau de gradul de dezvoltare al organizației.

O subliniere trebuie făcută în legătură cu periculozitatea deosebită a celor ce organizează, conduc sau finanțează desfăşurarea activităților ilicite incriminate în alin 1-4 de la art. 386 din Codul Penal.

Astfel de persoane trăiesc periculos, în principiu, deciziile pe care le iau în momente de criză generează săvârşirea de noi infracțiuni, gestionarea crimei poate fi făcută doar prin crimă, conservarea şi dezvoltarea sistemului presupunând soluții extreme. De asemenea, făptuitorul trebuie să aibă capacitatea să desfăşoare activitățile ce formează elementul material al infracțiunii, fiind necesare calități, ce pot fi apreciate ca deosebite, pentru, bunăoară, a organiza şi a conduce activitatea ilicită din domeniul drogurilor. Diplomație, tact, fermitate,

cruzime, capacitate de a anticipa comportamentul pieței, inteligență în relațiile cu persoanele ce pot favoriza dezvoltarea activității, cu poliția, în modul de valorificare a produsului activităților ilicite, în gestionarea modului cum sunt împărțite beneficiile, etc., sunt doar o parte din calitățile, cu caracter contradictoriu, pe care le au cei în discuție.

În ceea ce priveşte finanțarea, desigur, persoanele implicate trebuie să poată dispune de mijloace financiare apte de a constitui suportul infracțiunilor din domeniul drogurilor. Nu interesează titlul cu care dispune, important este doar că în virtutea unei calități atrage mijloace financiare pe care le alocă desfăşurării activității ilicite – putând fi şi o altă persoană care să aibă în patrimoniu mijloacele financiare şi care să nu cunoască modul cum se folosesc acestea.

În oricare dintre situații, organele judiciare au de dus o luptă acerbă cu persoane ce au o inteligență peste medie, ce sunt pregătite şi acceptă ca inevitabilă această luptă. Sunt desfăşurate diferite activități de natură să creeze o mască credibilă pentru opinia publică – se dau bani grei pentru interviuri, manifestări sociale şi culturale, alte investiții în sport, cultură ori organizații sociale implicate în realizarea unora dintre cele mai nobile scopuri, ajutoare pentru copii şi bătrâni, burse de studii, etc. – astfel încât atunci când intervine acțiunea organelor judiciare, aceasta să fie resimțită ca nedreaptă, drept comandă politică sau solicitare pentru a da bani pentru unul sau altul dintre partide.

Consecințele desfăşurării activității ilicite nu par a fi de interes pentru legiuitor, cel puțin analizând textul legal. Urmarea imediată constă în crearea unei stări de pericol pentru valorile ce caracterizează obiectul juridic, legiuitorul neimpunând ca activitatea criminală să aibă un anume rezultat, eventual înființarea unei organizații criminale – ca să organizezi, să conduci ori să finanțezi ceva, acest ceva trebuie să existe, să aibă o existență obiectivă recunoscută în mediu astfel încât să se poată presupune că poate funcționa şi poate aduce profituri. Nu interesează limitele activității infracționale pentru conturarea elementelor constitutive ale infracțiunii, însă nu se poate spune că organele judiciare pot rămâne fără reacție la elemente precum volumul tranzacțiilor, numărul persoanelor implicate, legăturile infracționale la nivel național şi internațional, etc. Foarte important, pentru anchetă, este ca desfăşurarea activităților ilicite prevăzute în textul art. 386 din Codul Penal să fie în curs. Nu este neapărat necesar ca infracțiunea să se fi consumat ori, după caz, să se fi epuizat, făptuitorul trebuind să se găsească undeva în curs de a străbate ceea ce doctrina numeşte „iter criminis”.

Sub aspectul **formei de vinovăție** specifice acestei infracțiuni ancheta va trebui să probeze intenția directă, făptuitorii fiind în deplină cunoştință de cauză cu privire la natura activității pe care o desfăşoară, la rezultatele şi la implicațiile sociale ale acesteia. În ceea ce priveşte scopul şi mobilul, legiuitorul nu a dorit să complice norma juridică prin includerea unor efecte juridice specifice legate de urmărirea, de către infractori, a unor anume rezultate în legătură cu săvârşirea infracțiunii, rezultate care să întrunească condițiile legale prevăzute pentru categoriile juridice de scop şi mobil, astfel că organele judiciare vor trebui să aprecieze, de la caz la caz, dacă tratează subiectul, ca simplă

circumstanță ori ca element de natură a impune dezvoltarea anchetei, extinderea cercetărilor la alte fapte şi persoane.

Practica judiciară subliniază tratarea problemei de către capii crimei organizate ca pe o afacere, poate mai puțin obişnuită, dar, totuşi, afacere; se organizează, se conduce, se finanțează ceva în vederea obținerii de profituri. Anticipez ca deosebit de delicat şi dificil probarea, de către anchetă a altor scopuri ce ar putea ține, bunăoară, de urmărirea unor rezultate ce ar avea legătură directă cu periclitarea vieții, sănătății, comportamentului social, imaginii, etc., unei persoane sau grup de persoane.

Realitatea evidențiază faptul că activitatea infracțională în materia drogurilor la acest nivel, este canalizată asupra obținerii de profituri. Este greu de evidențiat acțiuni ce vizează direct afectarea sănătății persoanelor ce consumă droguri ca principal scop. În principiu, aşa cum am arătat, se urmăreşte desfăşurarea de activități care să producă profituri cât mai mari iar dacă, pentru aceasta este necesar să fie încălcată legea penală, să fie afectată fundamental sănătatea unui număr important de persoane, totul este asumat ca risc al afacerii.

Detaliind aspectul, îmi permit să observ că la nivel internațional discuția pare a se deplasa din sfera punerii în pericol a vieții şi sănătății persoanei în domeniul afectării economiilor mai mult sau mai puțin statale, a climatului de afaceri dintr-un anumit spațiu geografic[187]. Statul, ca principal apărător al ordinii sociale, este tentat să considere, în anumite limite că problema consumului de droguri poate fi tratată, înainte de toate, ca o problemă personală a fiecărui individ în parte ce, în deplină cunoştință de cauză asupra efectelor consumului de droguri, poate să ia ori nu hotărârea de a-şi administra droguri – condiții în care intervenția organelor specializate, şi aici în mod firesc un loc central îl ocupă organele judiciare, trebuie să capete o consistență sporită atunci când se conştientizează volumul deosebit al mijloacelor financiare ce se pot obține sau chiar se obțin, efectiv, din organizarea, conducerea sau finanțarea traficului de droguri. De la nivel de individ sau grup de indivizi implicați în traficul şi consumul ilicit de droguri problema translează la nivel social, mijloacele financiare provenite din infracțiune, trecând peste necesitatea „albirii" lor, creează diferite blocaje, falimente, dezechilibre în economie, etc.

De mare importanță, atât pentru anchetă cât şi pentru păstrarea unui anumit control asupra fenomenului, este **identitatea consumatorilor de droguri** ce beneficiază, cărora se adresează întreg efortul făptuitorilor – se spune că nu ar exista trafic ilicit de droguri dacă nu ar exista consumatori. Este, în continuare, o adevărată „emoție" în legătură cu modul în care trebuie tratați consumatorii de droguri în anchetă.

Pe de o parte se observă, analizând textele legale de la art. 386 şi 387 din Codul Penal, că legiuitorul a evitat incriminarea explicită a consumului de droguri.

Pe de altă parte, sunt incriminate toate acțiunile care, desfăşurate de către o persoană un consumator sau doar un traficant, anticipează,

[187] **P.A. O'Hare, R. Newcombe, A. Matthews, E.C. Buning, E. Drucker** - The reduction of drug-related harm, Routledge London and New York, 2000 edition

preced – atât din punct de vedere logic cât şi faptic, efectiv – consumul de droguri: cultivarea, producerea, fabricarea, experimentarea, extragerea, prepararea, transformarea, cumpărarea sau deținerea, introducerea şi scoaterea din țară de droguri, etc.

În aceste condiții se pune problema dacă un consumator este, aprioric, un infractor sau nu. Privind lucrurile cu obiectivitate putem observa că o persoană, ca excepție, poate consuma droguri fără să desfăşoare vreuna dintre activitățile incriminate de către legiuitor – poate să consume fără să dețină, în condițiile în care i se administrează la domiciliu, într-un loc în care este organizată administrarea: un club, discotecă, restaurant, locuința altei persoane, etc. Dincolo de această excepție, şi aceasta discutabilă sub aspectul deținerii – cel puțin sub aspectul apropierii, a posibilității de a dispune obiectual consumatorul este un infractor, în momentul consumului deja a săvârşit o infracțiune în formă consumată.

În aceste condiții, cunoaşterea identității consumatorilor de droguri capătă relevanță pentru **extinderea cercetărilor**. Evoluția, în timp, a fiecărui toxicoman este presărată cu segmente ilicite. Este vorba despre două tipuri de activități ilicite:

- activități, directe, de trafic şi consum ilicit de droguri;
- activități desfăşurate în vederea obținerea sumelor de bani necesare pentru procurarea drogurilor şi activități desfăşurate ca urmare a efectelor consumului de droguri.

Cercetarea este în fața unui efort de anchetă deosebit de mare, va trebui să lămurească deosebit de multe aspecte legate de comportamentul fiecărui toxicoman în parte. Cu certitudine pot fi descoperite fapte şi persoane implicate astfel încât demersul judiciar să se finalizeze cu destrămarea unei părți cât mai mari din rețeaua implicată în traficul şi consumul de droguri.

O problemă interesantă, de anchetă şi nu numai, o constituie **identificarea persoanelor vătămate ca urmare a desfăşurării activității ilicite**. Problema este sensibilă având în vedere că administrarea de droguri pune grav în pericol sănătatea consumatorilor, ajungându-se până la deces. Pe cale de consecință, există persoane care sunt prejudiciate atât moral cât şi material. Ca urmare a desfăşurării unei activități ilicite ce constituie infracțiune s-a produs un prejudiciu determinat sau, oricum, determinabil şi este normal ca cei prejudiciați să aibă asigurate condițiile necesare pentru a promova o acțiune civilă – conexă sau nu cu cea penală – pentru a-şi putea recupera prejudiciul. Ca temei, ar putea fi folosită desfăşurarea activității ilicite – împotriva învinuitului/inculpatului – sau lipsa preocupării ori a măsurilor necesare pentru prevenirea şi combaterea efectivă a traficului şi consumului ilicit de droguri – împotriva statului român.

Fără a avea pretenția unei analize detaliate, la nivelul acestei lucrări apreciez că există preocupare, există programe în derulare, există reglementări legale, astfel încât există cadrul necesar pentru prevenirea şi combaterea fenomenului de trafic şi consum de droguri.

În ceea ce priveşte activitatea ilicită caracteristică infracțiunilor de trafic ilicit de droguri, este necesar să se observe că fiecare consumator de droguri îşi administrează ori acceptă să i se administreze droguri ca un

act voit – s-ar putea invoca dreptul de a dispune de propriul corp aşa cum doreşte fiecare persoană în parte. Astfel că prejudiciul apare ca urmare a unui act de voință, a implicării propriei voințe, este adevărat, în succesiunea directă a unei activități ilicite, însă hotărâtor este propriul act de voință[188].

Un drept de dezdăunare ar trebui valorificat de statul român față de învinuiți/inculpați având ca temei costul măsurilor de tratament şi reinserție socială a celor care consumă droguri.

3.2.2 Particularităţi ale cercetării infracţiunii de nerespectare a dispoziţiilor privind administrarea ilicită de droguri, prevăzută de art. 387 din Codul Penal

În cuprinsul art. 387 din Codul Penal intitulat **nerespectarea dispoziţiilor privind administrarea ilicită de droguri** sunt incriminate mai multe activități ilicite pe care le-am sintetizat în formulări care surprind esența voinței legiuitorului, astfel:

→ ***Traficul de droguri pentru consumul propriu;***

→ ***Favorizarea consumului ilicit de droguri;***

→ ***Prescrierea, eliberarea sau obținerea abuzivă de droguri de mare risc;***

→ ***Administrarea de droguri de mare risc unei persoane, în afara condițiilor legale;***

→ ***Furnizarea, în vederea consumului, de inhalanți chimici toxici unui minor;***

→ ***Îndemnul la consumul ilicit de droguri, prin orice mijloace, urmat de executare sau neurmat de executare;***

→ ***Organizarea, conducerea sau finanțarea activităților de nerespectare a dispozițiilor privind administrarea ilicită de droguri.***

Întrucât activitățile ilicite sunt eterogene îmi permit să prezint observații care să surprindă specificitatea fiecărei formulări, în parte.

TRAFICUL DE DROGURI PENTRU CONSUMUL PROPRIU, consider că trebuie analizat ca modalitate a traficului ilicit de droguri, ce se caracterizează, din punct de vedere al **activităţilor ilicite**, prin mai multe acțiuni ce fac parte dintr-o enumerare care, spre deosebire de modalitatea cadru ce are caracter exemplificativ, este precisă având un caracter restrictiv. Astfel, legiuitorul a dorit incriminarea:

- *cultivării;*
- *producerii;*
- *fabricării;*
- *experimentării;*
- *extragerii;*
- *preparării;*
- *transformării;*
- *cumpărării;*

[188] N.A. – se poate discuta mult pe tema relației dintre punerea la dispoziție a drogurilor şi consum, despre dependență, despre imposibilitatea de a putea refuza a narcomanilor, despre faptul că actul de voință – act de dispoziție în sens juridic – al unui dependent este viciat. Aici, fundamental trebuie să fie, pentru precizia soluției juridice, un element obiectiv.

- *deţinerii de droguri pentru consumul propriu.*

Aşa cum se poate observa, sunt preluate acele acţiuni specifice elementului material, de la modalitatea cadru, susceptibile de a se realiza în vederea consumului propriu.

Consumul propriu trebuie privit şi probat de cercetare ca un **scop urmărit**, nu neapărat şi realizat. Practic, legiuitorul a dorit să ofere un tratamentul juridic mai puțin dur pentru consumatorii de droguri, probabil în considerarea dependenței psihice şi fizice care se instalează în scurt timp de la debutul consumului şi îi forțează pe aceştia să devină disperați în găsirea, procurarea şi administrarea drogurilor – închisoare strictă de la 2 la 5 ani față de închisoare strictă de la 3 la 15 ani şi interzicerea unor drepturi.

Practica a scos în evidență că, fiind în interesul făptuitorilor, traficul de droguri pentru consumul propriu este invocat în apărare, condiții în care de mare importanță devine lămurirea unei probleme care să aibă ca obiect **cantitatea de droguri** asupra căreia poartă activitatea ilicită. Legiuitorul nu face nici o trimitere la vreun reper de natură a orienta organele judiciare în a încadra o activitate ilicită ca trafic ilicit de droguri pe ipoteza legală de la art. 386 ori pe cea de la art. 387 din Codul Penal – şi, probabil, este bine aşa – lăsând organele judiciare ca, în funcție de toate circumstanțele desfăşurării activității ilicite să aprecieze în ce măsură aceasta întruneşte elementele constitutive ale traficului pentru consum propriu sau nu.

Totuşi, cam ce cantitate de droguri poate fi deținută de o persoană astfel încât să poată fi acceptat consumul propriu ca scop direct şi imediat ? Se spune, în practică, că atunci când cantitatea descoperită asupra unui individ depăşeşte nivelul necesar pentru administrarea dozelor o zi, două, cu certitudine nu este vorba doar despre consum propriu. Ideea este corectă, mai ales dacă acceptăm fenomenul în limitele comportamentului firesc cotidian – dacă îmi trebuie ceva este normal să îmi procur o cantitate mai mare astfel să pot consuma fără grijă, însă, dacă apare cineva care îmi oferă un preț care să mă satisfacă, la fel de normal este să renunț la stoc şi să savurez câştigul financiar sau, posibil, de altă natură.

Mai mult, este bine cunoscută practica celor care vând doze de droguri direct consumatorilor de a avea asupra lor cantități mici de droguri astfel încât dacă sunt depistați cu prilejul efectuării de controale să poată justifica deținerea în vederea consumului propriu – numai efectuarea activităților de anchetă putând să conducă la concluzia că făptuitorul a avut în vedere consumul propriu sau distribuirea către alte persoane.

Aici problema **locului şi timpului** desfăşurării activității ilicite, capătă o complexitate deosebită, putând avea o contribuție semnificativă în lămurirea scopului. Dacă, spre exemplu, deținerea este constatată în condiții de loc şi timp de natură a crea şi dezvolta suspiciuni cu privire la distribuirea de droguri devine puțin probabil ca activitatea ilicită să fie desfăşurată în vederea consumului propriu – o persoană stă într-un loc intens circulat şi se „întreține” cu diverse persoane sau trece printr-un loc aglomerat şi se salută într-o anumită ordine cu mai mulți „prieteni”.

La fel de importante sunt **atitudinea făptuitorului** şi **obiectele sau bunurile pe care le are asupra sa**. Într-un fel va fi tratată o persoană surprinsă cu droguri asupra sa în timp ce desfăşoară activități cotidiene, obişnuite – eventual chiar la scurt timp după ce şi-a procurat droguri – şi alta va fi atitudinea organelor judiciare față de o persoană care a întâlnit mai multe persoane, a înmânat şi a primit bunuri sau/valori, are asupra sa droguri şi sume de bani care „exced normalului".

Întrucât, aşa cum este formulată incriminarea – desfăşurarea unor activități „fără drept" – există posibilitatea autorizării desfăşurării de activități cu droguri pentru consumul propriu – ca principiu, în scopuri medicale – trebuie verificată existența sau nu a acestei autorizări[189].

FAVORIZAREA CONSUMULUI ILICIT DE DROGURI are ca obiect o conduită ce nu era oportun să fie trecută în enumerarea de acțiuni ce caracterizează traficului ilicit de droguri dar care, prin modul cum este reglementată, este intrinsecă traficului. Între cele două infracțiuni există raporturi deosebite, favorizarea consumului ilicit de droguri reprezintă, practic, o încununare, o completare firească a traficului, chiar, s-ar putea spune, o componentă a acestuia.

Ca element specific, îmi permit să atrag atenția asupra problemei **făptuitorilor, calităţii şi contribuţiei acestora la săvârşirea infracţiunii** – pe ipoteza acestei incriminări este necesar ca făptuitorii să fie persoane ce au calitatea de administrator ori care au un drept real asupra localului, locuinței sau locului amenajat pe care îl pun la dispoziție ori în care tolerează consumul ilicit de droguri.

Aspectul trebuie detaliat. Fără nici un dubiu, subiect activ al infracțiunii de favorizare a consumului ilicit de droguri poate fi persoana care un drept personal asupra – minim – amenajării care se pune la dispoziție ori în care se tolerează consumul de droguri. O problemă apare în legătură cu situația administratorului. Legat de noțiunea de administrator consider că aceasta poate fi orice persoană ce beneficiază de un drept delegat din partea titularului. Am în vedere, aici, atât delegarea formală ce are drept consecință transferarea pazei juridice asupra bunului cât şi titularul unei stări de fapt. Trebuie observat că, în ultimă instanță, încredințarea pentru sau tolerarea consumului ilicit de droguri poate fi săvârşită doar de o persoană ce poate să facă aceasta, actul de voință fiind capacitat de o latură aptitudinală, de posibilitatea oferită de un drept, fie el şi delegat, ori de o stare de fapt.

Din punct de vedere structural **activitatea ilicită** conține două componente: punerea la dispoziție şi tolerarea – ancheta trebuind să probeze elemente atitudinale care au ca rezultat facilitarea consumului ilicit de droguri.

Punerea la dispoziție a unui local, locuințe sau a oricărui loc amenajat, în care să aibă acces publicul, presupune o atitudine activă din partea făptuitorului, acesta, având un anumit drept de dispoziție, se manifestă în sensul de a facilita consumul de droguri. Important de observat este că legiuitorul nu a legat de desfăşurarea activității ilicite, în această modalitate, un anumit rezultat, fiind suficient ca spațiul să fie pus la dispoziție, neinteresând dacă consumul ilicit de droguri a existat în

[189] N.A. – a se vedea observațiile din secțiunea destinată prezentării unor elemente specifice situației premise

realitatea obiectivă, sau nu, ca urmare a desfăşurării activității ilicite specifice – infracțiunea, pe această ipoteză, fiind o infracțiune de pericol, cu un raport de cauzalitate determinat de însăşi materialitatea infracțiunii.

Tolerarea consumului ilicit de droguri presupune o atitudine pasivă din partea unei persoane ce are obligația legală de a lua măsuri pentru folosirea localului, locuinței sau amenajării în concordanță cu respectarea legilor şi a bunelor moravuri. Interesant este că legiuitorul nu a incriminat consumul de droguri, aceasta implicând o discuție mai vastă în legătură cu libertatea persoanei, dreptul fiecăruia de a decide cu privire la propria persoană, la viața, sănătatea sa şi a mediului în care trăieşte, însă a luat toate măsurile pentru a descuraja, pentru a face cât mai greu accesibil drogul, pentru a limita şi restrânge fenomenul – în acest sens a incriminat procurarea drogurilor în vederea consumului propriu, a incriminat orice activitate ce facilitează aproprierea drogurilor de consumator. Revenind strict la tolerarea consumului de droguri, această modalitate vine în completarea punerii la dispoziție, începe acolo unde se termină punerea la dispoziție, iar, diferit față de aceasta, presupune, cu necesitate, realizarea rezultatului socialmente periculos. Nu poți tolera sau facilita, ceva ce nu există cu obiectivitate; în aceste condiții consumul ilicit de droguri trebuind să aibă în antecedența sa, ca una dintre cauze, tolerarea în incinta unui spațiu amenajat. Ancheta va trebui să demonstreze, în acest caz, existența consumului ilicit de droguri, faptul facilitării de către o persoană fizică şi legătura sau raportul de cauzalitate, determinarea consumului ilicit de droguri în acel loc de facilitare.

Am promovat expresia ***„favorizare a consumului ilicit de droguri”*** bazându-mă pe o interpretare logică a textului art. 387 alin. 2 din Codul Penal şi pe o anumită asemănare cu infracțiunea prevăzută de art. 340 din Codul Penal – favorizarea infractorului – totul oprindu-se aici, nefiind vorba, nici pe departe, ca infracțiunea ce se referă la consumul de droguri să fie considerată o formă specială a infracțiunii de favorizare a infractorului sau să existe alte consecințe juridice care să izvorască din asemănarea de titlu, mai ales că titulatura de la art. 340 din Codul Penal este dată de legiuitor iar din acest capitol este dată de mine, din considerente de oportunitate bazate pe uşurarea înțelegerii şi memorării.

În ceea ce priveşte **forma de vinovăție cu care acționează făptuitorul**, ancheta trebuie să probeze intenția. Favorizarea consumului ilicit de droguri se poate săvârşi doar cu intenție şi nu orice fel de intenție ci una calificată. Făptuitorii se comportă în deplină cunoştință de cauză – cu „intenție”, aşa cum spune legiuitorul – în vederea favorizării consumului ilicit de droguri. El a înțeles, iar ancheta trebuie să scoată în evidență acest lucru, că pune la dispoziție un spațiu în ideea, cu scopul declarat, ca în acel spațiu să se petreacă o stare de lucruri care să aibă în compunere, alături poate şi de alte activități mai mult sau mai puțin ilicite, consumul de droguri ori tolerează naşterea şi dezvoltarea acestei stări de lucruri. **Scopul** este declarat – favorizarea consumului ilicit de droguri. **Mobilul**, privit ca acel impuls intern care a dinamizat, care a dat rațiune comportamentului ilicit, este un element facultativ în abordarea legiuitorului, principial, este vorba despre obținerea de foloase materiale însă pot exista şi alte considerente, oricum, importante pentru anchetă,

pentru reținerea, dacă este cazul, a concursului de infracțiuni sau a unor circumstanțe, în vederea individualizării pedepselor.

PRESCRIEREA, ELIBERAREA SAU OBȚINEREA ABUZIVĂ DE DROGURI DE MARE RISC este o formă infracțională în cadrul căreia trebuie observată, în ceea ce priveşte condițiile preexistente, o anumită specificitate a obiectului juridic special, constituit din relațiile sociale referitoare la sănătatea publică care, în mod necesar, sunt condiționate de respectarea regimului impus de legiuitor pentru prescrierea, eliberarea sau obținerea drogurilor de mare risc.

Activitatea ilicită este caracterizată de elemente specifice fiecărei modalități în parte: prescriere, eliberare, obținere de droguri de mare risc.

Prin *prescrierea* de droguri de mare risc se înțelege scrierea unei rețete speciale – rețetă cu timbru sec – de către un medic şi predarea ei unei persoane ce o solicită.

Eliberarea de droguri de mare risc pe baza unei rețete prescrisă de abuziv ori falsificată presupune, în opinia mea, mai mult decât simpla predare a drogurilor către persoana solicitantă[190], aici fiind implicată o anumită complexitate în conduită; farmacistul trebuie să primească rețeta, să o analizeze, să conştientizeze că aceasta este prescrisă abuziv – eventual şi pe baza unor date cunoscute inițial – ori este falsificată.

Obținerea de droguri de mare risc pe baza unei rețete medicale prescrisă abuziv ori falsificată cuprinde toate demersurile făcute de către subiectul activ pentru a intra în posesia drogurilor de mare risc folosind rețeta arătată. Făptuitorul îşi poate atinge scopul, fie câştigând conivența farmacistului, fie exploatând ignoranța acestuia în cazul folosirii rețetei falsificate.

Apreciez că în cazul obținerii drogurilor de mare risc pe baza unei rețete falsificate suntem în prezența unei forme speciale – pedepsită mai grav – a uzului de fals[191]. Există, deja, consumată o infracțiune de fals, în sensul art. 470 din Codul Penal, săvârşită de către cel ce foloseşte rețeta falsificată – caz în care vom avea de a face cu un concurs de infracțiuni – ori de către o altă persoană, caz în care, demonstrându-se că cel ce a săvârşit falsul a făcut-o pentru ca pe baza lui să poată fi obținute droguri de mare risc, vom fi în prezența unui act de participație la săvârşirea infracțiunii prevăzute de art. 387, alin. 4 din Codul Penal în concurs cu infracțiunea de fals material în înscrisuri oficiale prevăzută de art. 470 din Codul Penal.

Eliberarea şi obținerea, ca modalități infracționale, sunt conexe, prima constituie cauza iar cea de a doua efectul. Legiuitorul nu a legat explicit un anumit rezultat socialmente periculos de cele două acțiuni ca şi condiții pentru existența infracțiunii. Totuşi, îmi permit să observ că „eliberarea" şi omologa „obținerea" au implicit un rezultat logic – aproprierea de către o persoană interesată, intrarea acestei persoane în posesia drogurilor de mare risc. Fără realizarea acestui rezultat cele două modalități normative rămân lipsite de sens. În aceste condiții, infracțiunea, consider că, devine de rezultat fiind necesar, ca element al laturii obiective şi o relație de cauzalitate, firească şi normală, de altfel,

[190] Idem, pag. 69
[191] Art. 473 din Codul Penal

între „eliberare” şi „obținere”, pe de o parte şi rezultatul specific – intrarea în posesia unor cantități de droguri de mare risc – pe de altă parte.

Ceea ce în cazul prescrierii era doar o posibilitate, în cazul eliberării şi obținerii devine certitudine, persoana interesată are la dispoziție droguri de mare risc, le va putea folosi pentru consum propriu ori le va putea trafica în alt mod.

Cu privire la problema **făptuitorilor**, ancheta va trebui să probeze, în două din cele trei modalități, o anumită calitate a persoanelor implicate în calitate de făptuitori, în funcție de modalitatea de săvârşire a faptei.

Prescrierea drogurilor de mare risc, aşa cum se subliniază şi în textul legal, se poate face doar de către un medic. Aici consider că trebuie detaliată o ipoteză – ce se întâmplă atunci când persoana care prescrie are calificarea necesară însă i s-a interzis ori, din alte motive, nu mai poate practica această meserie sau, pur şi simplu, este un impostor ?

Întrucât legiuitorul a avut în vedere o specializare strictă a subiectului activ, apreciez că subiectul activ trebuie să rămână calificat – dat fiind specificitatea elementului material – însă trebuie acceptată şi includerea celor două categorii amintite: cei care nu mai au dreptul să profeseze şi simplii impostori, esențială fiind, aici, convingerea celui căruia i se prescriu droguri de mare risc, potrivit cu care acesta se găseşte în fața unui medic.

Soluția satisface un aspect de oportunitate – în alte condiții conduita în discuție ar trebui ori nepedepsită în contextul acestui domeniu special ori asimilată, oarecum artificial, cu una din acțiunile avute în vedere de legiuitor la incriminarea traficului de droguri – şi, în acelaşi timp, presupune concursul de infracțiuni, de la caz la caz, cu infracțiuni de fals, uz de fals, înşelăciune, etc., mai ales în condițiile în care sunt necesare formulare şi înregistrări cu caracter special. Mai mult, rețetele medicale ce conțin ca recomandări de tratament droguri de mare risc pot fi date doar de către medici primari, şefi de secție numiți de direcțiile sanitare sau de directorii spitalelor, pentru cazuri deosebite, atent selecționate, fără a fi depăşite dozele pentru 24 de ore prevăzute în Farmacopeea Română X, pentru fiecare substanță, în parte, şi pentru fiecare cale de administrare posibilă.

Eliberarea drogurilor de mare risc pe baza unei rețete medicale prescrisă abuziv sau falsificată poate fi făcută numai de către un farmacist. Situația farmaciştilor fără drept de a profesa precum şi cea a impostorilor, apreciez că trebuie tratată în mod identic cu cea arătată în cazul prescrierii.

Obținerea drogurilor de mare risc, pe baza unei rețete medicale prescrise abuziv sau falsificată, poate cădea în sarcina oricărei persoane ce întruneşte condițiile cerute de lege pentru a răspunde penal[192], aici ancheta nemaitrebuind să probeze vreo calitate.

Importantă pentru anchetă este şi lămurirea problemei **intenției** cu care au acționat făptuitorii. Sub aspectul formei de vinovăție, prescrierea, eliberarea sau obținerea abuzivă de droguri de mare risc, este caracterizată de intenția directă. Avem de a face cu o intenție calificată prin scop.

[192] **A. Boroi, N Neagu, V.R.Sultănescu** – Infracțiuni prevăzute de Legea 143/2000 privind combaterea traficului şi consumului ilicit de droguri, Edit. Rosetti, Bucureşti, 2001, pag. 68

Astfel, medicul ce prescrie drogurile de mare risc este în deplină cunoştinţă de cauză, el cunoaşte că prin acțiunea lui creează posibilitatea ca o persoană să folosească pentru consum propriu ori să poată face alt trafic, legiuitorul plasând acțiunea lui în legătură directă cu lipsa unei necesități medicale. Aici este exclusă culpa medicală, eroarea medicului asupra stării de sănătate a unei persoane caz în care medicul îşi formulează sau acceptă o ipoteză greşită urmând ca, prescriind droguri, să acopere o necesitate medicală.

Farmacistul ce eliberează drogurile, de asemenea, conştientizează lipsa necesității medicale, el primeşte rețeta, o analizează, realizează faptul că aceasta este prescrisă abuziv ori este falsificată, după care trece la acțiune cunoscând, în mod evident, că prin activitatea sa facilitează alte conduite incriminate de legiuitor. Practic el este participant la infracțiunea de trafic ilicit de droguri, întrucât el solicită rețeta doar pentru a justifica, formal, eliberarea drogurilor iar legiuitorul, cunoscând aceasta, a voit să incrimineze separat acest act de participare.

Persoana ce obține droguri, este şi subiect activ al traficului de droguri – art. 386 sau 387 alin. 1 – ea numai foloseşte o rețetă, în condițiile arătate, pentru procurarea de droguri de mare risc, această modalitate fiind, în fapt, o modalitate a traficului de droguri pe care legiuitorul a vrut să o incrimineze şi să o pedepsească separat.

În aceste condiții, s-ar putea pune o întrebare în legătură cu motivul ce a stat la baza hotărârii legiuitorului de a incrimina şi pedepsi separat acte de participare sau de executare a traficului de droguri.

Explicația vine de la specificitatea domeniului ce nu permite traficarea unor cantități importante de droguri, orice complicație de natură a spori gradul de pericol social constituind infracțiuni în concurs – cazul omorului, violului, vătămarea gravă a sănătății, instigarea persoanei ce consumă droguri la săvârşirea de infracțiuni, etc.

ADMINISTRAREA DE DROGURI DE MARE RISC UNEI PERSOANE, ÎN AFARA CONDIȚIILOR LEGALE – ca formă infracțională – are ca rațiune impunerea respectării regimului legal privind administrarea drogurilor de mare risc persoanelor. Consider că, principial nu sunt implicate şi alte categorii de relații sociale – legate de viața, sănătatea, integritatea persoanelor, decât în plan secundar – întrucât, dacă acestea vor fi lezate în vreun fel, se va putea admite un concurs de infracțiuni ori o infracțiune de rezultat în cadrul căreia administrarea abuzivă de droguri să aibă doar rolul de mijloc în vederea atingerii unui scop.

Activitatea ilicită este caracterizată de desfăşurarea unor acțiuni ce pot fi subsumate, atât din punct de vedere noțional cât, mai ales, din punct de vedere faptic, termenului de administrare. Este suficientă o singură administrare a drogurilor de mare risc pentru consumarea infracțiunii urmând ca, în condițiile în care administrarea are loc în mod repetat, activitatea infracțională să dobândească un caracter continuat. Din punct de vedere al existenței infracțiunii nu interesează nici dacă persoana căreia i se administrează drogul a fost sau nu de acord cu aceasta fiind, practic, indusă în eroare cu privire la natura operațiunii sau/şi cu privire la natura substanței administrate, nici modul cum s-a făcut administrarea.

O subliniere trebuie făcută în legătură cu condițiile ce circumscriu desfăşurarea activității ilicite. Administrarea trebuie făcută în afara condițiilor legale, legiuitorul voind să instituie o rigoare cât mai puțin flexibilă în domeniu. Nu s-a făcut nici o referire, în textul legal, la ceea ce se numeşte în doctrină medicală „necesitate medicală" şi, cel puțin la nivel teoretic, nu poate fi de acceptat un concurs, încălcarea condițiilor legale în favoarea satisfacerii unei necesități medicale apărută intempestiv – aici problema punându-se în legătură cu satisfacerea condițiilor legate de latura subiectivă, în special forma de vinovăție.

Din punct de vedere al **urmărilor** desfăşurării activității ilicite, administrarea de droguri de mare risc unei persoane în afara condițiilor legale trebuie acceptată ca o formă infracțională de pericol. Totuşi, trebuie observat că administrarea drogurilor de mare risc poate genera şi efecte deosebite asupra sănătății persoanei căreia i se administrează aceste substanțe, putându-se ajunge până la decesul acesteia. În aceste condiții, urmează a se analiza intenția făptuitorului, sub aspectul fiecărui rezultat periculos în parte, urmând a se stabili dacă administrarea de droguri de mare risc a fost doar un mijloc în vederea obținerii rezultatului presupus de infracțiunile contra vieții, sănătății, integrității corporale, etc. – ce sunt infracțiuni de rezultat – caz în care administrarea de droguri de mare risc unei persoane este absorbită de infracțiunile arătate, ori rezultatul apare ca praeterintenționat, caz în care culpa din ipoteză impune tot absorbirea, dar în alte infracțiuni – infracțiuni reglementate ca atare pentru a satisface ipoteza praeterintenției, cum este cea de lovituri sau vătămări cauzatoare de moarte, prevăzută şi pedepsită de art. 188 din Codul Penal.

Făptuitorii nu trebuie să îndeplinească o calitate anume, putând fi orice persoană ce răspunde penal. Drogurile de mare risc pot fi administrate în mod abuziv – „în afara condițiilor legale" specifică in terminis legea – atât de către o persoană calificată, respectiv un cadru medical, cât şi de o persoană necalificată, urmând ca, în funcție de posibilele consecințe, să fie analizat şi gradul de vinovăție față de acestea.

Sub aspectul **locului şi timpului** săvârşirii infracțiunii trebuie observat că acestea capătă o importanță deosebită pentru anchetă. Persoanele care cunosc date despre persoanele implicate trebuie căutate în zona în care a avut loc desfăşurarea activității ilicite. Reperele de timp sunt vitale pentru luarea unor măsuri necesare în legătură cu tratamentul persoanei căreia i-au fost administrate drogurile. Rezultatele cercetării la fața locului sunt, în mod esențial, condiționate de intervalul de timp scurs de la efectuarea activității ilicite.

Principial, ținând seama de aspectele de ordin practic, prin administrarea ilicită de droguri de mare risc unei persoane este urmărit un anumit **scop**, important pentru extinderea cercetărilor asupra unor alte activități ilicite subsecvente şi cu privire la rolul fiecărei persoane implicate în economia desfăşurării activității ilicite – ce poate fi alinarea unor suferințe patologice sau, din potrivă, crearea unei dependențe, înscenarea unei acuzații grave, punerea unei persoane în imposibilitatea de a se apăra ori de a se opune desfăşurării unor activități ilicite, etc. Analiza scopului şi a mobilului nu sunt relevante sub aspectul existenței infracțiunii însă trebuie reținute pentru individualizarea pedepselor,

reținerea unui posibil concurs de infracțiuni sau absorbirii într-o infracțiune mai periculoasă, de rezultat.

Forma de vinovăţie impusă de norma de incriminare – şi care trebuie probată de anchetă – este intenția directă[193], făptuitorul cunoscând sau trebuind să cunoască faptul că administrarea drogurilor de mare risc se poate face doar în anumite condiții impuse restrictiv prin lege.

FURNIZAREA, ÎN VEDEREA CONSUMULUI, DE INHALANŢI TOXICI UNUI MINOR – are ca rațiune ocrotirea minorilor, crearea unor condiții cât mai bune care să asigure dezvoltarea sănătoasă a acestora.

Substanţele ce constituie obiectul activității ilicite fac parte din categoria substanțelor chimice care, pe lângă alte proprietăți, o au pe aceea de a se volatiliza iar inhalarea gazelor toxice este de natură a genera efecte deosebit de negative asupra comportamentului fizic şi psihic al oamenilor, asupra stării de sănătate a acestora. Lista acestor substanțe este stabilită prin ordin al ministrului sănătății. Trebuie observat că cea mai mare parte dintre acestea, prin efectele lor, se includ în definiția dată armelor chimice astfel încât folosirea acestor substanțe, urmărindu-se rezultatele acțiunii lor asupra oamenilor, este deosebit de atent incriminată.

Făptuitorii nu trebuie să aibă nici o calitate specială, furnizarea putând fi făcută atât de către o persoană majoră cât şi de către un minor, esențial fiind ca să existe o substanță din categoria celor ce constituie obiectul material al infracțiunii la dispoziția persoanei solicitate să furnizeze. În practică se poate face distincție între furnizori care au o calitate recunoscută social – comercianți, producători, utilizatori autorizați – şi persoane care produc sau îşi procură astfel de substanțe pentru diferite activități casnice, atelier personal ori propriul-uz. Conduita fiecăruia va fi analizată în cadrul cercetărilor astfel încât să se dispună cele mai adecvate masuri pentru prevenirea desfăşurării altor activități ilicite de acest gen.

Activitatea ilicită este caracterizată de o serie de elemente acționale, specifice noțiunii de furnizare, ce, însumate, au ca rezultat punerea la dispoziție de inhalanți chimici toxici unui minor. Noțiunea de furnizare presupune, în mod efectiv, a da inhalanți chimici, a preda, a face o ofertă urmată de acceptare, manifestată în plan obiectiv, unui minor.

Deşi, la prima vedere, lucrurile pot părea clare, problema, consider, că nu trebuie abordată simplist. Astfel, apreciez că legiuitorul a urmărit, aici, ca minorii să fie feriți, să nu aibă la dispoziție substanțe chimice ce pot fi folosite, prin inhalare, în vederea obținerii unor efecte aparent plăcute. Din formularea textului legal reiese că a fost incriminată o etapă ce anticipează consumul – inhalarea efectivă a substanțelor chimice – pentru existența infracțiunii, neinteresând cine urmează să inhaleze, o singură persoană sau mai multe, un minor, numai minori, numai adulți sau şi minori şi adulți. De asemenea, nu interesează dacă vânzătorul furnizează astfel de substanțe unui major, urmând ca acesta, eventual, să faciliteze consumul unuia sau mai multor minori; aici majorul care

[193] A se vedea şi **A. Boroi, N. Neagu, V.R.Sultănescu** – Infracțiuni prevăzute de Legea 143/2000 Edit. Rosetti Bucureşti, 2001 pag. 72.

procură devine el însuşi subiect activ. Ceea ce rămâne, ca fiind esențial, este întrunirea a două condiții în legătură cu activitatea ilicită:

- Furnizarea să se facă către un minor;
- Furnizarea să se facă în vederea consumului.

Întrucât nu este solicitat, prin textul legal, un anumit rezultat, furnizarea de inhalanți toxici unui minor în vederea consumului este o formă infracțională de pericol. Furnizarea se face în vederea consumului însă nu este important, sub aspectul întrunirii elementelor constitutive ale infracțiunii, dacă s-au inhalat, în mod efectiv, substanțele toxice, dacă numai s-a început inhalarea ori alte elemente legate de această operațiune scop.

Esențial pentru anchetă este stabilirea **identităţii şi vârstei** persoanei ce achiziționează, căreia i se furnizează inhalanții toxici întrucât subiectul pasiv, aici, este calificat[194] – acesta trebuind să aibă, cu necesitate, calitatea de minor.

De asemenea, va trebui probată **intenţia cu care făptuitorul a desfăşurat activitatea ilicită** – forma de vinovăție specifică este intenția directă. Avem de a face cu o intenție calificată, furnizarea are un scop clar determinat, se face „în vederea consumului". În ceea ce priveşte mobilul, legiuitorul nu leagă, direct, efecte juridice, însă, ancheta va trebui să lămurească cât mai clar această problemă, întrucât depăşindu-se un interes oneros – specific comercial, legat de valorificarea unei mărfi – ar putea fi evidențiate, în cauză, existența unor urmări, aparent ascunse, pe care făptuitorul să le fi urmărit şi care să fi constituit acea rațiune, acel impuls intern determinant în luarea hotărârii de a săvârşi infracțiunea – toate acestea fiind de natură să genereze extinderea cercetărilor şi posibilă conturare a evidenței săvârşirii şi a altor infracțiuni, cu certitudine, mai periculoase.

ÎNDEMNUL LA CONSUMUL ILICIT DE DROGURI, PRIN ORICE MIJLOACE, URMAT DE EXECUTARE sau **NEURMAT DE EXECUTARE** – într-o reglementare, ce se vrea cât mai completă, era firesc ca legiuitorul să introducă în discurs şi o normă juridică care să aibă ca obiect îndemnul de a consuma ilicit droguri. Astfel, la alin. 7 al art. 387 din Codul Penal, este incriminat îndemnul la consumul ilicit de droguri în două forme – una de rezultat [195] şi una de pericol [196]– în funcție de cum îndemnul este sau nu urmat de consumul ilicit de droguri.

Făptuitorii, calitatea şi contribuţia lor la săvârşirea infracțiunii, ca problemă de anchetă, va trebui să urmărească surprinderea circumstanțierilor – dacă este cazul – cu privire la minori ori la persoanele ce au anumite calități speciale. Cu certitudine, dacă făptuitorul are calitatea de educator iar persoana îndemnată este minor, că îndemnul va avea o eficiență deosebită, situație în care şi pericolul este mai mare, fiind necesare luarea unor măsuri urgente care să aibă ca rezultat suspendarea contactului dintre educator şi minori.

Indiferent de situație, apreciez că în cazul de față – ca element caracteristic – cercetarea trebuie să aibă în vedere, pentru a identifica

---

194 A se vedea şi **A. Boroi, N. Neagu, V.R.Sultănescu** – Infracțiuni prevăzute de Legea 143/2000 Edit. Rosetti Bucureşti, 2001 pag. 73.

195 Teza I

196 Teza a II- a

făptuitorii, acele relații sociale ce permit, pe baza încrederii – mai mult sau mai puțin conjuncturale – pe care o acordăm fiecare dintre noi, uneia sau unora dintre persoanele ce sunt în preajma noastră la un moment dat, ca aceste persoane – beneficiind de o anumită charismă ori numai de propria noastră slăbiciune – să ne poată influența comportamentul atât de mult încât să inducă hotărârea de a accepta consumul de droguri sau, mai mult, de a dori să se consume droguri. Cu certitudine, dacă de îndemnat poate oricine îndemna, nu oricine poate convinge.

Regula este că în anchetă îi vom avea pe cei care, din păcate, au reuşit să convingă – odată cu identificarea consumatorilor de droguri, analiza condițiilor în care aceştia au început să consume droguri fiind un element de maximă importanță pentru orice anchetă. Cum de cele mai multe ori cei care îndeamnă sunt şi traficanți, problema **concursului de infracţiuni** va urmări atât, în concret, care dintre acțiunile specifice traficului au fost desfăşurate cât şi mijloacele prin care se îndeamnă, existând posibilitatea ca şi acestea să fie ilicite.

Activitatea ilicită se poate realiza prin orice acțiune ce poate fi subsumată noțiunii de „a îndemna". Se poate aprecia că prezintă relevanță juridică, în context, atât ceea ce se desfăşoară pentru a determina o persoană să consume droguri, cât şi ceea ce se poate desfăşura pentru a întări o hotărâre ce este deja luată, însă persoana în cauză încă mai şovăie cu privire la împrejurarea în care va consuma droguri, la natura drogurilor pe care să le consume, la momentul în care o va face, etc.[197]. Din punct de vedere practic lucrurile nu sunt simple. Putem întâlni multe expresii verbale sau atitudinale, gesturi, invitații, descrierea stărilor de bine, povestiri despre aventurile vedetelor din industria showbiz-ului, sportului, poezii, opere epice, picturi, fotografii, etc. – toate cu mare potențial de convingere.

Dintre toate acestea trebuie relevate doar acelea care față de persoana îndemnată pot avea succes, pot crea acea tensiune specifică de natură a determina naşterea dorinței de a consuma droguri. Se poate accepta că în viața socială există suficiente elemente care să inspire, să creeze curiozitate, să indice ca sursă de plăcere, să îndemne indirect la consumul de droguri – ca exemplu există marcă de parfumuri, opere de artă, curente muzicale, etc. Ceea ce constituie demers infracțional trebuie să exceadă obişnuitului, să fie desfăşurat cu convingerea că poate înfrânge refuzul, tendința firească de reținere cu privire la consumul de droguri. Cum consumul este un act voluntar şi individual este necesar ca demersul infracțional să urmărească, mai mult decât simpla acceptare ca posibilitate cândva sau undeva, efectiv consumul – este adevărat că acesta poate să se producă sau nu – însă, esențial pentru anchetă este să probeze capacitatea acțiunilor efectuate de către făptuitori de a se putea constitui într-un îndemn, existența persuasiunii.

În ceea ce priveşte **urmările desfăşurării activităţii ilicite**, aceasta este diferențiată după cum suntem în prezența ipotezei de la teza I ori de la teza a II-a a alin. 7 din art. 387 din Codul Penal. Dacă îndemnul este urmat de către persoana căreia i se adresează şi aceasta, efectiv, consumă droguri suntem în prezența unei forme infracționale de rezultat, iar ancheta va trebui să urmărească probarea legăturii de cauzalitate dintre

[197] N.A. – în acelaşi sens **A. Boroi, N. Neagu, V.R.Sultănescu** op. cit. pag. 78

acțiunea sau complexul de acțiuni desfăşurat de către făptuitor şi consumul drogurilor. Dacă îndemnul nu este urmat de consumul de droguri sau legătura de cauzalitate nu se poate proba, putând fi posibil ca cel care consumă droguri, deşi a fost îndemnat în acest sens, să nu fi trecut la act, la consumul în sine, ca urmare a îndemnului ci să fi consumat droguri în alte împrejurări, independent de demersurile făptuitorului, vor fi aplicabile prevederile de la teza a II-a, fiind, practic, în prezența incriminării tentativei la conduita descrisă de legiuitor teza I, dar, de data aceasta, ca o formă infracțională de pericol.

Forma de vinovăție ce trebuie probată în anchetă este intenția, atât intenție directă cât şi intenție indirectă. În ceea ce priveşte scopul, acesta este explicit – determinarea persoanei ce constituie obiectul demersului la a consuma droguri – de realizarea acestuia fiind condiționată încadrarea juridică şi limitele pedepsei. Aplicarea unei pedepse sensibil mai mici[198] – în limita superioară şi, chiar ca natură: zile amendă – atunci când îndemnul nu este urmat de executare, neatingându-şi astfel scopul, are ca rațiune preocuparea legiuitorului pentru a oferi instanțelor de judecată un instrument eficient pentru materializarea evaluării mijloacelor şi metodelor, agresivitatea mai mult sau mai puțin semnificativă, a activității, catalogate ca fiind de natură să constituie îndemn, posibilitatea, în concret, a fiecărei persoane îndemnate de a rezista la demersurile făptuitorului.

În ceea ce priveşte mobilul, acesta, nerelevat în context de către legiuitor, gravitează în sfera specifică domeniului traficului de droguri. Din punct de vedere practic, cercetarea va trebui să scoată în evidență şi un aspect legat de persoana îndemnată – vătămarea sănătății, decadența morală şi fizică urmând să se manifeste față de o anumită persoană, persoană față de care făptuitorul a avut în momentul faptei un ascendent moral bazat pe o legătură, în primul rând, personală.

Sigur, probabil făptuitorul a urmărit să dezvolte afacerea, să realizeze profituri mai mari, prin introducerea în rândul clienților a încă unei persoane, însă ancheta poate scoate în evidență şi alte aspecte, cum ar fi: dorința făptuitorului de a vedea dependentă o anumită persoană de el, de a suprastimula potența fizică a persoanei ori persoanelor îndemnate, pentru a le folosi forța de muncă, de a satisface sentimente de ură, gelozie, etc. Organele judiciare, în fiecare caz în parte, vor trebui să facă o evaluare atentă a persoanei făptuitorului, a persoanei îndemnate şi a modului în care a fost materializată acțiunea de a îndemna, astfel încât să se poată da o pedeapsă corespunzătoare pericolului reprezentat de activitatea ilicită desfăşurată de către făptuitor, iar dacă este necesar, să se extindă cercetările până la lămurirea tuturor aspectelor cu relevanță juridică.

ORGANIZAREA, CONDUCEREA SAU FINANȚAREA ACTIVITĂȚILOR DE NERESPECTARE A DISPOZIȚIILOR PRIVIND ADMINISTRAREA ILICITĂ DE DROGURI – exprimă, fără îndoială, preocuparea legiuitorului pentru o legislație completă care să nu scape nici un segment de activitate ce ar putea fi desfăşurată în domeniul drogurilor. Fără a relua considerații prezentate atunci când am tratat

[198] N.A. – închisoare strictă de la un an la 2 ani sau zile amendă față de închisoare strictă de la un an la 5 ani

organizarea, conducerea sau finanțarea traficului ilicit de droguri, îmi permit să arăt că, în mod normal, este doar o problemă de nuanță în ceea ce priveşte obiectul activităților de organizare, conducere sau finanțare: activități incriminate prin prevederile art. 386 ori prin prevederile art. 387 din Codul Penal.

Mai mult, este foarte posibil ca în practică să se constate săvârşirea unui concurs de infracțiuni, esențial pentru infractori fiind realizarea de profituri ilicite, fără să mai conteze cum. Important este mărimea profitului, timpul necesar şi riscul asumat.

3.2.3 Particularităţi ale cercetării traficului şi administrării ilicite de droguri care a avut ca urmare moartea victimei, infracţiune prevăzută la art. 388 din Codul Penal.

Dat fiind potențialul de pericol pe care îl au activitățile ilicite care se pot desfăşura cu droguri, faptului că posibilitatea, eventualitatea morții victimei devine realitate în multe cazuri, legiuitorul a avut în vedere un tratament special pentru astfel de cazuri prin redactarea unui articol separat – art. 388 din Codul Penal – ce prevede o pedeapsă al cărei maxim este identic cu cel prevăzut pentru infracțiunile de omor.

În fapt, legiuitorul a prevăzut o pedeapsă în limite foarte largi – detențiunea severă de la 1 la 25 de ani şi interzicerea unor drepturi – urmând ca individualizarea pedepselor să fie făcută în funcție de amploarea activităților desfăşurate, de circumstanțele personale ale inculpaților şi de ponderea pe care au avut-o acestea în procesele complexe care au avut loc în antecedența producerii morții.

Prevederile art. 388 au vizează următoarele conduite ilicite ce au avut ca urmare moartea victimei:

→ *traficul ilicit de droguri* – art. 386 alin. 1 şi 2 din Codul Penal;

→ *organizarea, conducerea sau finanțarea* traficului ilicit de droguri sau a contrabandei speciale cu droguri – art. 386 alin. 5 din Codul Penal – ori a *activităților de nerespectare a dispozițiilor privind administrarea ilicită de droguri* – art. 387 alin. 8 din Codul Penal;

→ *traficul de droguri pentru consumul propriu* – art. 387 alin.1;

→ *prescrierea abuzivă de droguri* – constă în prescrierea drogurilor de mare risc, cu intenție, de către medic, fără ca aceasta să fie necesară din punct de vedere medical – art. 387 alin. 3;

→ *eliberarea sau obținerea abuzivă de droguri* – art. 387 alin. 4 teza I şi teza a II-a;

→ *administrarea de droguri de mare risc unei persoane, în afara condițiilor legale* – art. 387 alin. 5;

→ *furnizarea, în vederea consumului, de inhalanți chimici toxici unui minor* – art. 387 alin 6.

Fundamental pentru anchetă este probarea **intenţiei cu care au acţionat făptuitorii**. Dacă ancheta va putea proba faptul că făptuitorii au acționat cu intenția de a ucide, activitățile pertinente drogurilor fiind doar mijloace, se va putea concluziona că în cauză sunt aplicabile prevederile legale referitoare la omor – art. 178 sau art. 179 din Codul Penal. Dacă

moartea victimei apare ca un rezultat praeterintenționat soluția va viza aplicarea prevederilor art. 388 din Codul Penal.

3.2.4 Particularităţi ale cercetării infracţiunea de nerespectare a dispoziţiilor privind regimul precursorilor, prevăzută de art. 389 din Codul Penal

În cuprinsul art. 389 din Codul Penal intitulat nerespectarea dispozițiilor privind regimul precursorilor sunt incriminate mai multe activități ilicite pe care le-am sintetizat în formulări care surprind esența voinței legiuitorului[199], astfel:

→ Traficul cu precursori;

→ Traficul cu precursori, echipamente ori materiale în scopul utilizării lor la cultivarea, producerea sau fabricarea ilicită de droguri de mare risc;

→ Traficul de precursori către agenții economici sau persoane fizice neautorizate în scopul producerii sau fabricării ilicite a altor droguri decât cele de mare risc;

→ Contrabanda specială cu precursori.

În considerarea caracterului complet al acestei lucrări voi prezenta aspecte specifice fiecărei formulări, în parte.

TRAFICUL CU PRECURSORI

În materia traficului cu precursori, legiuitorul a optat pentru reglementarea mai multor forme. Aici, pe ipoteza alin.1 şi alin. 2 putem accepta că avem de a face cu o formă cadru – spre deosebire de cele de la alin. 3 şi alin. 5, ce sunt calificate prin scop.

Rațiunea incriminării constă în impunerea respectării regimului juridic al precursorilor – Legea 300/2002 reglementează regimul juridic al precursorilor folosiți la fabricarea ilicită a drogurilor, autorizarea şi desfăşurarea operațiunilor cu precursori, precum şi măsurile de combatere a operațiunilor ilicite cu precursori.

În rezolvarea problemei **activităţii ilicite**, dat fiind natura acțiunilor specifice elementului material – o enumerare vastă ce urmăreşte ca rezultat incriminarea oricărei activități legate de precursori – ancheta va trebui să observe complexitatea aspectelor ce caracterizează regimul juridic al acestor substanțe, o anumită echivocitate ce trebuie acceptată prin prisma posibilităților de utilizare – acestea pot fi folosite atât pentru obținerea de droguri cât şi pentru obținerea unor produse care, prin calitățile lor, să fie acceptate în uz pentru tratamente medicale pe scară largă ori în alte scopuri licite.

O observație este necesară pentru a sublinia mecanismul de funcționare al incriminării. În cuprinsul alin.1 este incriminată orice operațiune ce ar putea fi efectuată cu precursori, fără drept. În cuprinsul alin. 2 este avută în vedere valorificarea precursorilor, în sensul că este incriminată comercializarea de către agenții economici autorizați să efectueze operațiuni cu precursori atunci când beneficiarii operațiunilor, indiferent că sunt agenți economici ori persoane fizice, nu sunt autorizați să efectueze operațiuni cu precursori.

[199] N.A. – am procedat la fel ca la redactarea secțiunilor precedente

Aşa cum este gândită reglementarea, s-a urmărit incriminarea oricăror acțiuni neautorizate în legătură cu precursorii. Forma infracțională este de pericol, legiuitorul arătându-se interesat de păstrarea sub control a activităților ce se pot desfăşura cu, şi în legătură cu o categorie de substanțe considerate speciale, dat fiind posibilitatea de a putea fi folosite la obținerea de droguri. Aici nu interesează dacă desfăşurarea activităților incriminate a avut ca urmare obținerea efectivă de droguri, fiind suficient, doar, să fie săvârşită una dintre acțiunile prevăzute în textul legal.

În raport cu urmarea imediată ce constă într-o stare de pericol la adresa valorilor sociale a căror ocrotire a fost avută în vedere la reglementarea infracțiunii, nu se pune problema ca cercetarea să probeze legătura de cauzalitate între faptă şi rezultat, aceasta rezultând „ex re", din însăşi materialitatea faptei.

Esențial pentru anchetă este stabilirea existenței autorizației pentru fiecare participant la activitățile incriminate. Autorizația pentru efectuarea de operațiuni cu precursori este, în fapt, un proces de autorizare ce debutează cu constituirea persoanei juridice şi se termină cu obținerea autorizației pentru o anumită operațiune.

Operațiunile cu precursori sunt autorizate, în funcție de categoriile specifice descrise în Legea 300/2002, de către Ministerul Sănătății după obținerea unui aviz prealabil, obligatoriu de la Inspectoratul General al Poliției ori de către Ministerul Industriei[200].

Exportul şi importul precursorilor se efectuează de operatori, pe baza licenței emise de Ministerul Afacerilor Externe, numai după obținerea avizului Inspectoratului General al Poliției.

Pentru eliberarea avizului necesar obținerii licenței de import operatorii trebuie să prezinte Inspectoratului General al Poliției, după caz, şi declarația de utilizare finală sau declarația de utilizare. Operatorii care solicită avizul pentru obținerea licenței de export, trebuie să prezinte şi licența importatorului, precum şi declarația de utilizare finală a partenerului extern.

În ceea ce priveşte **bunurile ce au constituit obiectul activității ilicite**, ancheta va trebui să probeze natura specială a acestora: precursori – substanțe chimice folosite la fabricarea ilicită a drogurilor, prevăzute în anexa nr. 1 a Legii 300/2002, sărurile acestora, precum şi amestecurile ce conțin astfel de substanțe, cu excepția preparatelor farmaceutice şi a altor preparate cu aceste substanțe, care nu pot fi recuperate sau utilizate în acest scop prin metode de laborator.

La fel de important pentru anchetă este probarea intenției cu care a acționat făptuitorul. Săvârşirea infracțiunii implică din partea subiectului activ intenția, ce poate fi, atât directă cât şi indirectă, spre deosebire de formele calificate prin scop, situație în care se va proba doar intenția directă – o intenție calificată prin scop, element ce conduce la calificarea, însăşi, a infracțiunii.

Dacă făptuitorul a cunoscut că substanțele asupra cărora poartă activitatea ilicită fac parte din categoria precursorilor ori că pentru efectuarea de operațiuni cu astfel de substanțe este nevoie de autorizare este o problemă de cunoaştere a legii. Singurul aspect ce poate ridica

[200] A se vedea prevederile art. 4 alin. 1 şi 2 din Legea 300/2002

anumite probleme este eroarea cu privire la substanțe – idee în care făptuitorul ar fi fost convins că desfăşoară activități cu substanțe de altă natură, care nu au un regim special, bazându-se pe asemănări de culoare, miros, granulație, etc.

TRAFICUL CU PRECURSORI, ECHIPAMENTE ORI MATERIALE ÎN SCOPUL UTILIZĂRII LOR LA CULTIVAREA, PRODUCEREA SAU FABRICAREA DE DROGURI DE MARE RISC

Ca problemă specifică de anchetă, aici **mobilul şi scopul** capătă o importanță deosebită. Dincolo de importanța pe care o au cele două elemente ale laturii subiective în planul larg al investigației penale, pentru extinderea cercetărilor şi pentru individualizarea pedepselor, legiuitorul acordă o atenție deosebită scopului, calificând infracțiunea atunci când făptuitorul a urmărit cultivarea, producerea sau fabricarea drogurilor de mare risc cât.

Acest aspect este oportun, mai ales din punctul de vedere al practicienilor, astfel că, atunci când, din diferite motive, ancheta intră în impas devenind imposibil de probat scopul, legat de producerea sau fabricarea drogurilor, conduita ilicită, datorită, în primul rând, echivocității sale, va putea fi urmărită, judecată şi pedepsită. De observat că, dacă s-ar schimba datele din ipoteză, multe persoane de rea credință şi-ar putea masca şi continua activitatea ilicită sub paravanul folosirii precursorilor pentru realizarea unor scopuri, absolut, nepericuloase.

Modul în care este formulat explicit scopul – cultivarea, producerea sau fabricarea drogurilor de mare risc – exprimă voința legiuitorului pentru a incrimina orice element acțional de natură a facilita obținerea drogurilor de mare risc.

De asemenea, din punctul de vedere al **bunurilor ce au constituit obiectul activităţii ilicite**, ca aspect specific, trebuie observat că activitatea ilicită poartă asupra unei categorii mai largi de bunuri decât cea avută în vedere de către legiuitor la incriminarea formai cadru – precursori, echipamente ori materiale. Extinderea categoriei este oportună în condițiile în care scopul este determinat complex – obținerea drogurilor de mare risc, pentru aceasta fiind necesare mai multe operațiuni care, fiecare în parte, presupun minime dotări.

Activitatea ilicită este caracterizată de formulări ce prezintă unele diferențe față de forma cadru.

Astfel, forma calificată impune cercetării probarea desfăşurării următoarelor activități grupate într-o enumerare restrictivă: producerea, fabricarea, importul, exportul, oferirea, vânzarea, transportul, livrarea cu orice titlu, trimiterea, procurarea, cumpărarea sau deținerea.

Forma cadru incriminează următoarele activități grupate într-o enumerare cu caracter enunțiativ: producerea, sinteza, extracția, experimentarea, deținerea, transportul, vânzarea, plasarea pe piață sau ... efectuarea oricăror alte operațiuni.

Analizând cele două enunțuri se poate constata că traficul cu precursori, echipamente ori materiale în scopul utilizării lor la cultivarea, producerea sau fabricarea ilicită de droguri de mare risc este caracterizat de noțiuni ce acoperă multe dintre acțiunile ce pot fi efectuate în urmărirea scopului. Practic, este greu de găsit o activitate, ce poate fi desfăşurată în scopul cultivării, producerii sau fabricării ilicite de droguri

de mare risc, care să nu poată fi subsumată noțiunilor folosite de către legiuitor în elaborarea textului legal. Există diferențe față de forma cadru – un enunț ce cuprinde noțiuni mai puțin generale care sunt completate cu expresia "oricare alte operațiuni" – însă, îmi permit să observ că, din punct de vedere practic ambele enunțuri se vor atotcuprinzătoare în ceea ce priveşte elementele acționale ce pot fi încadrate în conținutul constitutiv.

TRAFICUL CU PRECURSORI CĂTRE AGENȚII ECONOMICI SAU PERSOANE FIZICE ÎN SCOPUL PRODUCERII SAU FABRICĂRII ILICITE A ALTOR DROGURI DECÂT CELE DE MARE RISC

La fel precum în cazul precedentei forme calificate, şi în cazul de față, cercetarea va urmări să probeze **scopul** desfăşurării activității ilicite – producerea sau fabricarea ilicită a altor droguri decât cele de mare risc. Nu este suficient să se probeze doar eludarea regimului legal în materia precursorilor, eventual deturnarea precursorilor de la întrebuințările declarate şi autorizate sau crearea de plusuri care să fie disponibile pentru desfăşurarea de activități ilicite. În practică se descoperă căutarea şi stabilirea de legături infracționale; realizarea de înțelegeri privind modalitățile de livrare, plată, determinare a calității, etc.; începerea şi derularea unor procese tehnologice; plata unor sume în avans; etc.

Făptuitorii, deşi nu trebuie să îndeplinească vreo calitate anume, sunt, de cele mai multe ori, persoane cu abilități profesionale în domeniu ce posedă cunoştințe, deprinderi şi o minimă practică, fapt care le permite să aibă o anumită uşurință în mişcări şi în rezolvarea problemelor specifice domeniului.

CONTRABANDA SPECIALĂ CU PRECURSORI

Fără a repeta considerațiile expuse în secțiunea destinată tratării contrabandei calificate (art.176 din Codul Vamal), aici, îmi permit să observ o diferență în ceea ce priveşte textele legale: expresia "fără autorizație" a fost înlocuită cu cea "fără documente legale".

Ca problemă de anchetă specifică – **existența documentelor legale** – capătă accente de complexitate. Din punct de vedere al efectelor juridice apreciez că cele două expresii sunt echivalente, aşa cum am arătat la contrabandă nu este vorba despre un singur document – o autorizație – ci despre un întreg proces de autorizare şi, deci, mai multe documente.

Analizând procedurile vamale există şi posibilitatea adoptării unei soluții diferite – în sensul că legiuitorul ar fi avut în vedere, pe ipoteza tranzitării frontierei de stat prin punctele de control pentru trecerea frontierei, toate documentele necesar a fi prezentate de către titularul operațiunii vamale în fața autorității vamale.

Din considerente de oportunitate îmi permit să fac câteva referiri cu privire la trecerea peste frontieră a substanțelor aflate sub control național[201].

În aceste condiții, trecerea peste frontiera română a substanțelor aflate sub control național, este interzisă atât pentru persoanele fizice cât şi pentru persoanele juridice, indiferent de naționalitate.

Persoanele fizice ce trec frontiera, odată cu prezentarea pentru controlul de la punctele de control pentru trecerea frontierei, au obligația să declare şi să predea organelor de control drogurile de risc sau de mare

[201] N.A. – potrivit terminologiei folosit de către legiuitor în cadrul Legii 143/2002

risc pe care le deţin. În cazul persoanelor fizice ce tranzitează teritoriul României, în funcţie de legislaţia internaţională şi cea a ţărilor de destinaţie, după declararea cantităţii şi calităţii drogurilor deţinute, se poate accepta aplicarea de sigilii şi tranzitarea teritoriului României pe baza procedurii prevăzute de art. 35 coroborat cu art. 37 din Legea nr. 243/2002[202].

Persoanele juridice, ca excepţie, pot trece peste frontieră substanţele aflate sub control naţional pe bază de licenţă, în vederea folosirii în scopuri licite, în realizarea obiectului de activitate.

Anchetatorii vor urmări respectarea unei proceduri de autorizare, asemănătoare cu cea descrisă pentru armele de foc şi muniţii, impune autorizarea instanţelor pentru includerea în obiectul de activitate a operaţiilor de import-export cu substanţe supuse controlului naţional, pe baza unui aviz din partea organelor competente ale Ministerului Administraţiei şi Internelor[203], după care urmează emiterea unei licenţe[204] din partea Ministerului Industriei şi Comerţului[205], de asemenea, pe baza unui aviz din partea Inspectoratului General al Poliţiei pentru fiecare operaţiune în parte[206].

Trebuie observat că, în legislaţia română, avem două acte normative-cadru care au ca obiect substanţele aflate sub control naţional: Legea nr. 143/2000 privind combaterea traficului şi consumului ilicit de droguri şi Legea nr. 73/1969 privind regimul produselor şi substanţelor stupefiante, regim care se completează cu mai multe reglementări apărute după 1990 – printre care, în materia operaţiunilor de import-export, şi Ordinul nr. 36 C din 1999 al Ministerului Comerţului şi Industriei.

Legiuitorul român a adoptat, în domeniu, şi Legea nr. 118/1992 pentru aderarea României la Convenţia asupra substanţelor psihotrope[207], şi la Convenţia contra traficului ilicit de stupefiante şi substanţe psihotrope[208], act normativ potrivit cu care prevederile celor două convenţii devin parte integrantă din dreptul intern. De asemenea, tabelele conţinute de convenţii sunt preluate de Legea nr. 143/2000 care, introducând în legislaţia română termenul de substanţe aflate sub control naţional, precizează, făcând trimitere la fiecare tabel în parte, trei categorii, în funcţie de pericolul pe care îl prezintă fiecare substanţă în parte: droguri de mare risc – tabelul I şi II; droguri de risc – tabelul III; precursori – tabelul IV.

Legea română a adoptat un important mijloc de anchetă: ***livrarea supravegheată***, definită ca fiind o metodă folosită de instituţii sau

---

202 Pentru aspectele esenţiale în materia tranzitului a se vedea supra 1.2 în materia armelor.

203 Avizul se dă după verificarea unor condiţii de folosire a substanţelor supuse controlului naţional – capacităţi de producţie, respectarea normelor de protecţie a muncii, spaţii de depozitare corespunzătoare, sisteme de supraveghere şi alarmare, etc.

204Art. 12 din ordinul nr. 36 C din 01.03.1999 privind regimul de export şi import al mărfurilor, emis de Ministerul Industriei şi Comerţului, ţinând seama, printre altele, de prevederile Legii nr. 31/1996 privind regimul monopolului de stat, cu modificările ulterioare.

205 N.A. – întrucât pe parcursul acestei lucrări este posibil să se constate unele inadvertenţe, în ceea ce priveşte titulatura unor ministere sau organisme guvernamentale, îmi cer scuze şi arăt că astfel de inadvertenţe au apărut ca urmare a schimbărilor şi a evoluţiei în timp a politicilor, diferitelor guverne ce s-au succedat la guvernare, pertinente la domeniul analizat.

206 Avizul în cauză are în vedere luarea unor măsuri pentru evitarea deturnării substanţelor de la scopul ilicit declarat.

207 Adoptată la Viena în 21.02.1971.

208 Adoptată tot la Viena, dar la 20.12.1988.

organele legal abilitate, cu autorizarea şi sub controlul procurorului, care constă în permiterea trecerii sau circulației pe teritoriul țării de droguri ori precursori, suspecți de a fi expediați ilegal, sau de substanțe care au înlocuit drogurile ori precursorii, în scopul descoperirii activităților infracționale şi al identificării persoanelor implicate în aceste activități. Convenția, contra traficului ilicit de stupefiante şi substanțe psihotrope, adoptată în 1988 tratează problema livrărilor supravegheate condiționând-o de principiile fundamentale ale sistemelor juridice din țările semnatare. Astfel, ținându-se cont de posibilitățile pe care le au țările implicate, pentru a permite recurgerea adecvată şi oportună la livrări supravegheate pe scară internațională, pe bază de acorduri sau aranjamente, se poate recurge la livrări supravegheate, în scopul identificării indivizilor, în infracțiunile stabilite în cuprinsul convenției – principial, infracțiuni adoptate de legislația română în domeniul traficului de droguri şi spălării de bani murdari – şi de a începe urmărirea penală împotriva lor.

Decizia de a recurge la livrări supravegheate trebuie luată în fiecare caz, în parte, şi trebuie să țină cont, şi de aranjamentele sau alte înțelegeri financiare în materia exercitării competenței de către părțile interesate. Expedierile ilicite, pentru care s-a convenit ca livrarea să fie supravegheată, pot, dacă există consimțământul părților interesate, să fie interceptate şi autorizate, în continuare, în trimiterea lor, fie aşa cum sunt, fie după ce stupefiantele sau substanțele psihotrope au fost sustrase sau au fost înlocuite total sau parțial cu alte produse.

Legea nr. 300/2002, privind regimul juridic al precursorilor folosiți la fabricarea ilicită a drogurilor – ce reglementează regimul juridic al precursorilor folosiți la fabricarea ilicită a drogurilor, autorizarea şi desfăşurarea operațiunilor cu precursori, precum şi măsurile de combatere a operațiunilor ilicite cu precursori – detaliind problematica precursorilor amintiți şi de Legea 143/2000, instituie norme specifice pentru importul-exportul precursorilor. Substanțele chimice care sunt folosite în mod frecvent la fabricarea ilicită a drogurilor, denumite precursori – atât în Legea 143/2000, cât şi în Legea 300/2002 – sunt prevăzute în anexa nr. 1 a Legii 300/2002, anexă ce preia substanțele cuprinse în Anexa 4 a Legii 143/2000, fiind adăugate şi alte substanțe, cu privire la care se apreciază că pot fi folosite la fabricarea de droguri.

Nu insist asupra priorității uneia sau a alteia dintre anexe deoarece nu se poate pune o asemenea problemă, ancheta urmând a observa că fiecare, în parte, este caracteristică unui anumit regim. Atunci când demersul ştiințific este centrat pe analiza precursorilor, în legătură cu folosirea acestora la cultivarea, producerea sau fabricarea ilicită a drogurilor de mare risc, trebuie avută în vedere Anexa 4 a Legii 143/2000. Dacă obiectul demersului ştiințific îl constituie regimul juridic al precursorilor folosiți la fabricarea ilicită a drogurilor, autorizarea şi desfăşurarea operațiunilor cu precursori, precum şi măsurile de combatere a operațiunilor ilicite cu precursori, atunci trebuie luată în considerare Anexa 1 a Legii 300/2002.

Exportul şi importul precursorilor se efectuează de către operatori autorizați şi care au obținut:

- Avizul Inspectoratului General al Poliției, pe baza unor documente, stabilite prin regulamentul pentru aplicarea dispozițiilor Legii

300/2002, documente de natură a crea convingerea că, substanțele vor fi folosite doar pentru realizarea unor scopuri licite, un rol central având declarația de utilizare finală sau declarația de utilizare.

- Autorizația eliberată de către Ministerul Sănătății şi Familiei, după obținerea avizului prealabil şi obligatoriu al Inspectoratului General al Poliției, pentru precursorii din categoriile I şi II; pentru precursorii din categoria a III-a este necesar avizul emis de Ministerul Industriei şi Resurselor, cu unele excepții nerelevante pentru posibilitatea de folosire la producerea de droguri - precursorii autorizați să fie desfăcuți prin rețeaua comercială către populație, în limitele şi în cantitățile stabilite prin regulamentul pentru aplicarea dispozițiilor prezentei legi, la propunerea Ministerului Industriei şi Resurselor.
- Licența emisă de Ministerul Afacerilor Externe.

În cazul operatorilor, care solicită avizul pentru obținerea licenței de export, aceştia trebuie să prezinte şi licența importatorului, precum şi declarația de utilizare finală a partenerului extern. Pentru substanțele din categoriile I şi a II-a prevăzute în anexa nr. 1 este necesară şi obținerea unui certificat de export, eliberat de Ministerul Sănătății şi Familiei.

Autorizația privind activitățile cu precursori este netransmisibilă şi valabilă timp de 3 ani de la data emiterii, această durată putând fi prelungită succesiv, pe perioade de câte 3 ani.

În aceste condiții, acceptând, chiar, un posibil conflict de norme juridice, apreciez că prioritate ar trebui să aibă norma specială iar, pe ipoteza în discuție, norma specială trebuie să fie cea din Codul Vamal, orice extindere fiind puțin oportună. Un operator în domeniu ori are toate actele în regulă şi obține autorizația pentru tranzitarea frontierei naționale, în funcție de regimul vamal pentru care a optat, ori nu are unul sau mai multe acte sau acestea nu corespund condițiilor impuse pentru valabilitate şi, în aceste condiții nu poate obține autorizarea operațiunii – caz în care va trece frontiera ocolind punctele de trecere ori prin incinta acestora încercând să disimuleze sau să ascundă precursorii.

Traficul ilicit de droguri; organizarea, conducerea sau finanțarea traficului ilicit de droguri sau a contrabandei speciale cu droguri; traficul de droguri pentru consumul propriu; favorizarea consumului ilicit de droguri; prescrierea abuzivă de droguri; eliberarea sau obținerea abuzivă de droguri; administrarea de droguri de mare risc unei persoane, în afara condițiilor legale; furnizarea, în vederea consumului, de inhalanți chimici toxici unui minor; îndemnul la consumul ilicit de droguri, prin orice mijloace, urmat de executare sau neurmat de executare; organizarea, conducerea sau finanțarea activităților de nerespectare a dispozițiilor privind administrarea ilicită de droguri sunt forme infracționale incriminate atât în formă consumată cât şi ca tentativă[209].

Ca noutate, legiuitorul a asimilat[210] tentativei şi unele acțiuni, ce se disting prin caracterul lor echivoc, care, altfel, ar fi fost analizate, cel mult, ca acte premergătoare neincriminate.

Astfel, producerea, procurarea de mijloace ori instrumente, precum şi luarea oricăror măsuri, în vederea săvârşirii formelor infracționale enumerate mai sus au fost avute în vedere, în dorința creării unui

[209] art. 393 alin. 1 din Codul Penal
[210] art. 393 alin. 2 din Codul Penal

complex incriminator ce să aibă capacitatea de a descuraja orice activitate care să exceadă regimului acceptat ca legal de legiuitor. O discuție poate fi făcută, aici, în legătură cu expresia „luarea de măsuri în vederea comiterii infracțiunilor...". Fără a detalia, în mod deosebit subiectul, consider ar trebuie acceptat faptul că legiuitorul a dorit să evite orice enumerare, mai mult sau mai puțin exhaustivă, concluzionând ferm, aşa cum am arătat mai sus, în sensul creării unui complex incriminator atot-potent, care să asigure combaterea eficientă a fenomenului infracțional legat droguri.

Circumstanţe agravante speciale. Art. 14 din Legea 143/2000 introduce, cu caracter derogatoriu, de la norma de bază prevăzută de Codul Penal, noi împrejurări, care, alături de cele avute în vedere în cuprinsul art. 89 din Codul Penal[211], vor constitui, în cadru cercetării infracțiunilor prevăzute de Legea privind combaterea traficului şi consumului ilicit de droguri, circumstanțe agravante.

Astfel ancheta va trebui să lămurească şi următoarele împrejurări:

- persoana care a comis infracțiunea îndeplinea o funcție ce implică exercițiul autorității publice, iar fapta a fost comisă în exercitarea acestei funcții;
- Fapta a fost comisă de către un cadru medical sau de o persoană care are, potrivit legii, atribuții în lupta împotriva drogurilor;
- Drogurile au fost trimise şi livrate, distribuite sau oferite unui minor, unui bolnav psihic, unei persoane aflate în cură de dezintoxicare sau sub supraveghere medicală ori s-au efectuat alte asemenea activități interzise de lege cu privire la una dintre aceste persoane ori dacă fapta a fost comisă într-o instituție sau unitate medicală, de învățământ, militară, loc de detenție, centre de asistență socială, de reeducare sau instituție medical-educativă, locuri în care elevii, studenții şi tinerii desfăşoară activități educative, sportive, sociale ori în aproprierea acestora;
- Folosirea minorilor la săvârşirea faptelor incriminate ca infracțiuni în domeniul combaterii activităților ilicite cu droguri şi precursorii acestora;
- Drogurile au fost amestecate cu alte substanțe care le-au mărit pericolul pentru viața şi integritatea persoanelor.

În condițiile în care noul Cod Penal, va intra în vigoare se pune problema **conflictului de texte legale între Legea 143/2000 şi prevederile noului Cod Penal**, problema prezentând un interes deosebit sub aspectul intrării în vigoare a prevederilor Codului Penal şi abrogării, total sau în parte, a prevederilor Legii 243/2000.

Astfel:

⇒ Infracțiunea de traficul ilicit de droguri prevăzută de art. 386 din Codul Penal intră în conflict cu prevederile art. 2 alin. 1 şi 2, art. 3 alin. 1 şi 2 şi art. 10 din Legea 143/2000.

Astfel, în art. 386 alin. 1 şi 2 este preluată reglementarea de la art. 2 alin. 1 şi 2 din Legea 143/2000. o diferență apare sub aspectul pedepselor: pe lângă modificările ce țin de natura pedepselor, traficul cu droguri de mare risc va fi pedepsit cu închisoare strictă de la 15 la 20 de ani, față de închisoare de la 10 la 20 ani în condițiile prevederilor art. 2

[211] N.A. – apreciez că aplicarea acestor circumstanțe rămâne în vigoare, chiar în condițiile aplicării noului Cod Penal, dat fiind caracterului lor special, aplicabil domeniului combaterii activităților ilicite ce se săvârşesc în legătură cu drogurile şi precursorii acestora

alin. 2 din Legea 243/2000. În cazul traficului cu droguri peste frontieră, atunci când sunt traficate droguri de risc pedeapsa care se va aplica va fi detențiunea severă de la 15 la 20 de ani, iar atunci când sunt traficate droguri de mare risc pedeapsa va fi detențiunea severă de la 15 la 25 de ani – pedeapsa prevăzută de Legea 143/2000 pentru fapte similare fiind închisoare de la 10 la 20 de ani, respectiv de la 15 la 25 de ani. De asemenea, organizarea, conducerea sau finanțarea traficului de droguri se va pedepsi cu maximul prevăzut pentru fiecare infracțiune organizată, condusă sau finanțată în parte iar dacă acest maxim este neîndestulător se poate aplica o pedeapsă până la maximul ei general.

⇒ Nerespectarea dispozițiilor privind administrarea ilicită de droguri prevăzută de art. 387 din Codul Penal intră în conflict cu prevederile cu prevederile art. 4, 5, 6 alin. 1 şi 2, 7, 8, 10 şi 11 din Legea 143/2000.

Astfel: textul de la alin. 1 al art. 387 din Codul Penal preia incriminarea din art. 4 al Legii 143/2000 adăugând, la acțiunile avute în vedere în cadrul elementului material, scoaterea din țară de droguri pentru consum propriu. Incriminarea favorizării consumului ilicit de droguri este preluat fără modificări, maximul pedepsei fiind mărit la 10 ani, față de 5 ani cât era prevăzut în art. 5 din Legea 143/2000. Prescrierea, eliberarea, sau obținerea abuzivă de droguri – alin. 3 şi 4 al art. 387 din Codul Penal – preia în întregime, atât sub aspectul conținutului constitutiv cât şi sub aspectul cuantumului pedepsei textul art. 6 alin. 1 şi 2 din Legea 143/2000. În ceea ce priveşte administrarea de droguri de mare risc unei persoane, în afara condițiilor legale, cuantumul pedepsei este mărit – de la 6 luni la 1 an, în Legea 143/2000, la 1 la 5 ani, în Codul Penal; situație asemănătoare fiind întâlnită şi în cazul furnizării, în vederea consumului, de inhalanți chimici toxici unui minor – 1 an la 3 ani față de 6 luni la 2 ani – respectiv, îndemnului la consumul ilicit de droguri – 1 an la 5 ani, față de 6 luni la 5 ani, atunci când îndemnul este urmat de executare; 1 an la 2 ani față de 6 luni la 2 ani, în cazul în care îndemnul nu este urmat de executare. Organizarea, conducerea sau finanțarea activităților ilicite ce întrunesc elementele constitutive ale infracțiunii de nerespectare a dispozițiilor privind administrarea ilicită de droguri sunt sancționate cu maximul pedepsei pentru faptele incriminate iar dacă acest maxim este neîndestulător se poate aplica o pedeapsă până la maximul ei general, față de pedeapsa prevăzută pentru fiecare faptă în parte la care se putea adăuga un spor de 3 ani, în Legea 143/2000.

⇒ Traficul şi administrarea ilicită de droguri care a avut ca urmare moartea victimei, infracțiune prevăzută de art. 388 din Codul Penal, prin modul în care este construită, vine şi modifică regimul juridic specific.

Astfel, consecința morții victimei căpăta relevanță juridică – în condițiile Legii 143/2000 – atunci când se întruneau unele condiții, relativ, mai restrictive: dacă activitatea ilicită era desfăşurată de către persoane care făceau parte dintr-o organizație sau asociație ori dintr-un grup de cel puțin 3 persoane, cu structuri determinate şi care erau constituite în scopul comiterii de infracțiuni prevăzute de Legea 143/2000 şi al obținerii de beneficii materiale sau de alte foloase ilicite. În noua reglementare din Codul Penal este suficientă desfăşurarea oricărei fapte

prevăzute în art. 386 alin. (1), (2) şi (5) şi art. 387 alin. (1), (3)-(6) şi (8) ce au avut ca urmare moartea victimei.

În ceea ce priveşte săvârşirea activităților incriminate de către persoane care fac parte dintr-o organizație sau asociație ori dintr-un grup de cel puțin 3 persoane, cu structuri determinate şi care au fost constituite în scopul comiterii de infracțiuni prevăzute de Legea 143/2000 şi al obținerii de beneficii materiale sau de alte foloase ilicite, apreciez că suntem în prezența unei forme infracționale calificate care continuă să subziste chiar în condițiile în care o parte importantă a prevederilor de natură penală din Legea 143/2000 sunt abrogate prin intrarea în vigoare a Codului Penal. O soluție identică trebuie acceptată şi față de prevederile art. 14 din Legea 143/2000 unde sunt stipulate unele împrejurări ce constituie circumstanțe agravate speciale ce produc efecte juridice doar în domeniul infracțiunilor pertinente traficului şi consumului ilicit de droguri.

⇒ Nerespectarea dispozițiilor privind regimul precursorilor, infracțiune prevăzută de art. 389 Codul Penal intră în conflict cu prevederile art. 9 din Legea 143/2000, cu prevederile art. 32 alin. 1, 2, 3 şi art. 33 din Legea 300/2002.

Astfel, în alin. 1, 2, 3 de la art. 389 din Codul Penal se preia atât conținutul constitutiv cât şi cuantumul pedepselor prevăzute pentru activitățile incriminate prin art. 32 alin. 1,2, şi 3 din Legea 300/2002. Trecerea peste frontieră a precursorilor prevăzută la alin. 4 de la art. 389 din Codul Penal pune în discuție natura activității ilicite – mai este sau nu contrabandă calificată. Din punct de vedere teoretic răspunsul poate fi ferm, în sensul că da. Totuşi, cum conținutul constitutiv este preluat în întregime se poate accepta că avem de a face cu o formă a infracțiunii de nerespectarea dispozițiilor privind regimul precursorilor. Din punct de vedere al cuantumului pedepsei, acesta rămâne neschimbat închisoare de la 3 la 12 ani.

Concluzionând, apreciez că modul cum legiuitorul a construit şi forma în care sunt incriminate infracțiunile ce presupun traficul şi consumul ilicit de droguri sau precursori folosiți la producerea drogurilor constituie un pas înainte. Reglementarea este mai clară, mai bine sistematizată, cu privire la concursul de infracțiuni şi abrogarea unor prevederi de natură penală din legislația în vigoare, în prezent, urmează ca atât doctrina cât şi activitatea legiuitorului să contribuie la clarificarea lucrurilor.

3.3 Particularităţile desfăşurării principalelor activităţi ce se desfăşoară pentru administrarea probatoriului în cadrul investigării conduitelor ilicite efectuate în legătură cu drogurile sau/şi precursorii acestora

3.3.1 Particularităţile constatării în flagrant

Activitatea de constatare în flagrant a activităților ilicite care au ca obiect traficul de droguri şi de precursori este deosebit de importantă. Analizând modul cum legiuitorul a conceput incriminarea activității ilicite îmi permit să observ că, în mod necesar, ancheta trebuie să debuteze cu

activitatea de constatare în flagrant, activitate ce, în context, devine de importanță crucială atât pentru evoluția în timp cât şi pentru rezultatele anchetei. Este, dacă îmi este permisă comparația, ceea ce constituie cercetarea la fața locului pentru infracțiunile la care modul de săvârşire presupune crearea de urme pe baza cărora să poată fi identificat făptuitorul şi stabilită vinovăția acestuia. *De remarcat că, în cadrul investigării traficului de droguri, cercetarea la fața locului nu este exclusă, atât doar că deplasarea în câmpul infracțional a organelor judiciare dobândeşte o complexitate specifică dată de dinamicitatea, de caracterul activ, participativ al intervenției „oamenilor legii" în desfăşurarea activității ilicite.* Constatând în flagrant infracțiunea de trafic de droguri, anchetatorii intervin în derularea activității ilicite împiedicând amplificarea rezultatelor.

În cazul traficului de droguri sau/şi de precursori constatat în flagrant locul şi timpul săvârşirii infracțiunii devin cunoscute încă din faza inițială a cercetărilor[212], prinderea unuia dintre făptuitori putând conduce la identificarea tuturor participanților.

Pentru realizarea în cât mai bune condiții a constatării infracțiunii flagrante, atunci când situația permite, apreciez că trebuie urmărite următoarele aspecte ce țin de particularitățile tactice de efectuare a acestei activități.

Pregătirea activității, consider că trebuie să debuteze cu o analiză atentă a datelor ce impun constatarea infracțiunii flagrante. Aici poate fi vorba despre informațiile obținute pe fluxul informațional ce se realizează la nivel regional, în cadrul organismelor internaționale create pentru a combate crima organizată ori în cadrul acordurilor de cooperare şi asistență reciprocă în domeniul vamal încheiate de România la nivel bilateral. De asemenea vor fi avute în vedere informațiile furnizate de exponenți ai unor interese concurente, denunțuri ale unor persoane interesate sau care au aflat date în mod întâmplător, analiza aşa-numiților indici de suspiciune alimentați de anormalitatea unor operațiuni, a comportamentului unor persoane, în general a insolitului constatat în diferite stări de lucruri ori fapte.

Pornind de la această analiză se va urmări stabilirea unor elemente precum:

- *particularitățile locului şi intervalul de timp considerate oportune pentru desfăşurarea activității.*
- *persoanele implicate în activitatea infracțională şi posibila lor apartenență la crima organizată iar în acest caz, la care dintre grupările ce acționează în zonă, care este impactul activității acestor activități infracționale în zonă, etc.*
- *stabilirea modalităților concrete de acțiune, a efectivelor – număr, calificare, sarcinile concrete ale fiecăruia în parte – a echipamentelor şi a altor mijloace ce vor fi implicate.*
- *stabilirea unor variante de rezervă, cuantificarea în spațiu şi timp a reacțiilor posibile pe care le-ar putea avea făptuitorii ori grupurile din care fac parte aceştia.*

[212] **V Bercheşan, C. Pletea** – Drogurile şi traficanții de droguri, Edit. Paralela 45, Piteşti, 1998, pag.264.

Recomandabil ar fi ca zona aleasă pentru acțiune să fie foarte bine cunoscută de către participanți, aceasta să ofere condiții cât mai bune pentru înregistrările de sunet şi imagine, pentru afluirea şi defluirea rapidă a personalului şi a mijloacelor ce vor fi folosite, pentru păstrarea sub control a accesului în zonă.

În cadrul pregătirii, un loc central îl ocupă planul pe baza căruia se va desfăşura constatarea în flagrant. Persoana ce va conduce activitatea are un rol esențial în elaborarea acestui plan, însă, apreciez ca oportun participarea sau cel puțin consultarea unora dintre cei ce vor participa la activitate – cei cu o experiență mai mare, lideri informali ori cei selecționați ca reprezentativi pe categorii de implicare şi experiență.

Planul va conține, printre altele, ca aspecte ce trebuie subliniate, referiri la:

- Participanți, specializarea, din ce structuri provin aceştia, numărul şi sarcinile echipelor ce vor participa;
- Poziționarea în sistemul de referință de la locul unde se va efectua constatarea a celor ce vor conduce activitatea, a echipei de supraveghere, a echipei de intervenție nemijlocită, a echipei de rezervă, a anchetatorilor;
- Specificarea modului de acțiune şi a sarcinilor concrete pentru fiecare participant în parte;
- Stabilirea intervalului de timp în care se va desfăşura activitatea;
- Mijloace tehnice ce vor fi folosite pe parcursul activității;
- Măsurile pentru prevenirea accidentelor[213] şi acordarea primului ajutor în caz de nevoie;
- Variantele de acțiune prevăzute pentru situații deosebite generate de schimbarea caracteristicilor acțiunii avute în vedere inițial datorită comportamentului deosebit al făptuitorilor, implicarea neprevăzută a unor persoane străine de desfăşurarea activității ilicite ce necesită o ocrotire deosebită, eşuării unor acțiuni stabilite a se desfăşura, etc.

Foarte important este ca planul de acțiune să acopere suficiente variante de răspuns la posibilele reacții la nivel de individ sau de grup ce pot să se manifeste în timpul derulării activității ori după sfârşitul acesteia.

În legătură cu acest plan, apreciez ca foarte importantă, o evaluare, de preferat, prealabilă a stării psihice şi fizice a celor ce vor participa la activitate. Desigur, nu se poate efectua o analiză asemănătoare cu cea necesară în cazul sportivilor de performanță, însă cum activitatea presupune, în cele mai multe dintre cazuri, un consum nervos şi fizic deosebit, o implicare totală, aspectul nu trebuie neglijat.

Odată cu rezolvarea tuturor problemelor organizatorice legate de analiza datelor cu privire la: configurația locului şi intervalul de timp apreciat ca oportun pentru intervenție, componența echipei şi stabilirea sarcinilor până la nivel individual, dotarea tehnico-materială, asigurarea prezenței altor specialişti, a echipajelor de salvare şi prim ajutor, etc., se poate aprecia ca încheiat complexul de activități ce se poate efectua la sediu, înainte de deplasarea la locul unde se va desfăşura constatarea în flagrant a activității ilicite.

[213] N.A. accident poate fi considerat aici orice stare de lucruri în care un membru al echipei ce efectuează constatarea infracțiunii flagrante sau orice altă persoană implicată, într-un fel sau altul, este rănită

O anumită pregătire este necesară la fața locului, înainte de trecerea la acțiunea propriu-zisă.

Astfel, înainte de toate, trebuie făcută o evaluare a situației de la fața locului. Aspectul trebuie privit cu seriozitate, putându-se întâmpla ca, independent sau mai bine spus, mai presus de orice implicare a activității organelor judiciare ce trebuie să facă constatarea, să fi intervenit schimbări radicale ale, ceea ce practicienii numesc „situație operativă". Există posibilitatea ca amploarea elementelor ce caracterizează starea de fapt de la fața locului să depăşească posibilitățile de acțiune ale dispozitivului ce poate fi desfăşurat pentru efectuarea constatării, planul prevăzut fiind depăşit. În această situație, întrucât perspectivele de finalizare, cel puțin conform planului de acțiune inițial, sunt, într-o măsură importantă, compromise, şeful echipei, analizând necesitatea şi oportunitatea constatării infracțiunii în flagrant, se află în fața unei decizii greu de luat. Pe de o parte, poate hotărî să se insiste în efectuarea activității bazându-se pe o eventuală redimensionare în timp util al numărului de persoane din cadrul echipei şi a mijloacelor aflate la dispoziție astfel încât să se reechilibreze situația la nivelul avut în vedere la elaborarea planului inițial. În altă ordine de idei poate dispune anularea acțiunii în aşteptarea unui alt moment operativ prielnic care să asigure perspective sigure de finalizare cu rezultate caracterizate de oportunitate sub raportul efort – rezultat. O a treia opțiune ce s-ar referi la o acțiune hazardată este cel mai puțin de preferat întrucât pune în pericol evident persoanele ce fac parte din echipă, dotarea materială şi nu de puține ori persoane şi bunuri neimplicate în activitățile ilicite sau investigatori acoperiți.

Acceptând că totul este în ordine, atunci când se face evaluarea situației existente în teren, se va trece – în condiții de stres şi criză de timp specifice – la stabilirea elementelor de amănunt în ceea ce priveşte sarcinile fiecărui participant şi la desfăşurarea membrilor echipei în teren. În mod firesc aceasta se va face conform planului, nemaifiind, aici de subliniat decât scrupulozitatea ce trebuie manifestată atunci când se pune problema blocării căilor de acces, aceasta trebuind să fie realizată cât mai ermetic şi în timp util.

În ceea ce priveşte desfăşurarea activității propriu-zise, aceasta este caracterizată de unele particularități, principial, în funcție de loc, timp, numărul persoanelor prezente la fața locului şi natura activității ilicite desfăşurate.

La o analiză globală a fenomenului se poate observa că activitatea de constatare în flagrant se poate efectua în oricare din următoarele etape pe care le parcurge drogul până la consumul final:

- Cultivarea plantelor ce conțin substanțe utilizate producerea diferitelor categorii de droguri, transportul acestor plante la punctele de colectare, prelucrarea acestora astfel încât să devină apte pentru a fi transportate în zonele de consum – ținând cont de toate obstacolele ce pot interveni, legate de furturi săvârşite de către proprii membri ai rețelei, atacuri ale unor organizații rivale, controale ale organelor abilitate, etc.
- Transportul din zonele de producție la zonele de consum, prelucrarea astfel încât marfa să poată fi vândută distribuitorilor locali

ori, chiar în vederea obținerii dozelor pentru consumul curent al toxicomanilor.

- Depozitarea, prelucrarea finală – dacă mai este cazul – distribuția drogurilor către cei care vând dozele gata preparate consumatorilor finali în diverse locuri, mai mult sau mai puțin dinainte stabilite, dar în mod cert cu luarea tuturor măsurilor de siguranță.
- Cumpărarea, eventuala depozitare, administrarea drogurilor.

Etapele arătate au în vedere aşa-numitele droguri clasice, la drogurile de sinteză trebuind introduse în discuție precursorii şi, ca regulă, o singură prelucrare – direct în pastile care să poată fi manevrate cu cât mai mare uşurință.

Constatarea în flagrant a activității ilicite, având în vedere conlucrarea la nivel internațional şi incriminarea, aproape universală, pe baza convențiilor internaționale a traficului de droguri, poate fi desfăşurată în oricare dintre etape, ca problemă de strategie punându-se doar oportunitatea intervenției într-un moment sau altul. ***Idealul tinde spre destrămarea întregii rețele de infractori, ancheta trebuind să-şi propună ca scop practic anihilarea întregului complex infracțional şi nu vânarea numai a unor simpli consumatori sau vânzători finali ce pot fi înlocuiți cu uşurință.***

Din punct de vedere al locului unde se va desfăşura activitatea, practica organelor judiciare relevă particularități ce influențează de multe ori însăşi esența desfăşurării activității – pentru aceasta trebuie realizate diferențele ce apar atunci când în discuție este o constatare în flagrant în legătură cu consumul organizat de droguri în diferite incinte, o altă activitate ce urmăreşte un transport de droguri sau precursori, o tranzacție în curs de desfăşurare ori activitatea dintr-un laborator în care se obțin sau se prelucrează droguri şi precursori.

Întrucât spațiul acestui material nu permite o dezvoltare deosebită a subiectului, în continuare voi face referire, în primă instanță, doar la unele aspecte legate de constatarea în flagrant a infracțiunii de trafic de droguri focalizată pe etapa de transport, punând accent pe locurile unde se ascund droguri şi în legătură cu care, o activitate calificată desfăşurată de profesioniştii adevărați poate să conducă la neutralizarea activității ilicite, prinderea făptuitorilor şi probarea vinovăției acestora.

Traficul de droguri, în sensul celor arătate mai sus, îmbracă două aspecte diferite:

- ***traficul derulat de amatori*** cu cantități minime (câteva grame) ce sunt destinate uzului personal sau al apropriaților, în prezent constatându-se o creştere constantă a acestei metode;
- ***traficul internațional*** vizând, în general, mari cantități de opium, heroină, cocaină, canabis ori droguri de sinteză sau precursori. În acest caz, marfa este transportată sub supraveghere de către veritabili profesionişti în domeniul traficului cu droguri, ce sunt în legătură – probabil corect spus – fac parte din organizații criminale, adesea la nivel internațional.

În ambele situații, ingeniozitatea în a găsi locuri şi modalități de ascundere este nelimitată. Traficanții profesionalizați analizează totul, de la condițiile economice, politice, sociale din zonele de traficare până la automatisme ale organelor de control, influența unor lideri de opinie,

obiceiuri, persoane aflate în risc social, etc., de cele mai multe ori anticipând posibilitățile de reacție a organelor abilitate în prevenirea şi combaterea acestui fenomen.

Lupta împotriva traficului ilicit de droguri şi de precursori, din punct de vedere al activității de constatare în flagrant, trebuie să se bazeze în primul rând pe profesionalismul şi motivația celor ce fac parte din echipa destinată pentru efectuarea acestei activități, în funcție de indicii de suspiciune şi de cunoaşterea mijloacelor de traficare cel mai frecvent utilizate.

Voi face, în continuare, scurte referiri la aspecte privind :

1. traficul feroviar şi expedițiile poştale
2. traficul aerian
3. traficul rutier
4. traficul maritim
5. folosirea corpului uman pentru a transporta drogurile.

Traficul feroviar

Constatarea în flagrant în traficul feroviar de mărfuri şi de persoane prezintă dificultăți deosebite şi anume:

- timpul scurt destinat controlului uzual
- numeroasele posibilitățile de ascundere
- dificultăți cauzate de obligativitatea efectuării de controale itinerante.

Aceste criterii demonstrează că rezultatele activității vor depinde, în mod deosebit, de inițiativa personală a membrilor echipei, de atenția permanentă şi de observarea continuă a pasagerilor pe toată durata efectuării constatării.

Mijloacele de ascundere utilizate mai frecvent se împart în două categorii:

1. Locuri care nu au fost special amenajate pentru ascunderea de mărfuri şi bunuri: compartimentele vagoanelor - sub banchete, sub masa rabatabilă, lăcaşul corpurilor de iluminat, sub saltelele paturilor, în lenjeria de pat, în dulapuri, în plasa de bagaje, oglinda, tablourile de pe pereți, sistemul de alarmă, plafon, jaluzele, conducta de aer de sub fereastră, numărul locului, difuzorul montat în plafon, strapontină, cutia comutatorului, tapetul plafonului; toaletele vagoanelor – sub chiuvetă, distribuitorul şervetelor de hârtie, coş de gunoi, ruloul de hârtie igienică, robinetul de apă, dulapuri, oglindă, distribuitorul de săpun, rezervorul veceului şi capacul acestuia, conducta de sub chiuvetă.

2. Locuri amenajate special: deşurubarea pereților din spatele toaletei, desfacerea spătarelor scaunelor(canapelelor) prin simpla deşurubare a şurubului de fixare, desfacerea radiatoarelor, desfacerea tetierelor, cutia de frâna, sistemul siguranțelor, conducta de alimentare cu apă, aer, căldură, zonele sub tensiune, compartimentul de mărfuri.

Expediţiile poştale

Expedierea drogurilor pe cale poştală constituie o metodă de traficare deloc neglijabilă. Mijlocul cel mai răspândit constă în ascunderea drogurilor într-un plic obişnuit, lipit între două foi sau două cărți poştale.

Următorii indici pot conduce la depistarea unui astfel de trafic:

- plic cu o grosime sau o greutate neobişnuită;
- plic lipit cu bandă adezivă;
- lipsa adresei expeditorului;
- diverse mențiuni pe plic ca: urgent, film nedevelopat, expediere dintr-o regiune considerată zonă de risc din punct vedere al traficului ilicit de droguri;
- plicul nu conține mențiunea –valoare declarată – sau are o declarată inferioară în raport cu conținutul său;
- utilizarea unei adrese false.

Subliniem ca o ultimă tendință de traficare a drogurilor pe cale poştală aplicarea de mărci poştale sau abțibilduri pe spatele cărora se află o doză de LSD.

Traficul aerian

Valizele, mapele şi genții cu fund dublu, pereți dubli, capace duble rămân mijloace curent folosite pentru traficarea drogurilor.

Pachetele mici de toate felurile, conținând amintiri sau cadouri, transportate sau trimise în mod separat sunt, de asemenea, folosite în traficul ilicit de droguri.

Ca locuri de ascundere a drogurilor, frecvent întâlnite în traficul aerian menționăm:

a) locuri legate de construcția tehnică a aeronavei: cabina echipajului, bucătărie, toaletă, scaunele pasagerilor, plafon, pereții laterali.

b) marfă transportată şi efectele personale ale călătorilor: florile şi plantele naturale şi artificiale, sticlele de băuturi, materialele sportive, alimentele pentru aprovizionarea aeronavei.

Traficul rutier

În cadrul traficului rutier, controlul efectuat în cadrul constatării în flagrant a traficului de droguri poate avea ca obiect două categorii de vehicule: autoturisme şi automarfare.

Membrii echipei trebuie să aibă cunoştințe generale privind construcția tehnică a vehiculului pentru a fi în măsură să selecteze posibilele locuri de ascundere. Astfel, la controlul autovehiculului se vor scoate şi se vor asigura cheile maşinii după care se va examina autovehiculul într-o ordine logică. Se recomandă a trata vehiculul ca fiind alcătuit din cinci părți componente: exteriorul, interiorul, interiorul portbagajului, compartimentul motorului şi dedesubtul maşinii. Raționamentul ar putea funcționa în felul următor:

1. Exteriorul vehiculului

Privit vehiculul din afară, acesta arată cum trebuie ? Suspensiile sunt slabe sau cauciucurile sunt moi? – poate fi un indiciu că vehiculul este într-un fel supraîncărcat. La luarea de măsuri trebuie manifestată atenție – unele vehicule sunt alterate intenționat pentru motive mecanice sau de manipulare.

Trebuie examinată partea inferioară a capacelor roților. Se recomandă scoaterea unei cantități mici de aer din fiecare cauciuc, neuitând de cel de rezervă. Miroase a canabis ? Se va examina interiorul barelor de protecție, stopurilor şi farurilor, precum şi alte accesorii

exterioare. Nu trebuie uitate aripile laterale având în vedere faptul că unele maşini au compartimente special construite în arcadele de la roți. Nu este lipsit de interes, deşi poate părea ca excesiv verificarea şi presiunii roților.

2. Interiorul vehiculului

Se scot toate bagajele şi obiectele personale ale ocupantului (ocupanților) din interiorul maşinii şi din portbagaj. Vopseaua, masticul, banda adezivă şi uneltele care nu sunt folosite în scop de întreținere normală a maşinii pot fi folosite sau adaptate pentru traficare. Cuțitele găsite pot fi folosite la tăierea unor bucăți din răşina de canabis şi pot da o reacție pozitivă când sunt verificate ulterior.

Se recomandă ca un membru al echipei să se aşeze în interiorul vehiculului. Dacă se închid geamurile şi uşile există un miros puternic în maşină, de exemplu: canabis, parfum, odorizant de maşină (brăduleț) sau alte mirosuri care să denatureze, să mascheze mirosul drogurilor ?

Trebuie examinat interiorul căptuşelii tavanului, cavitățile din interiorul portierelor, în interiorul bordului şi sub sau în spatele scaunelor din spate. Dacă unele acte sau documente sunt descoperite este necesar să fie reținute informațiile mai dubioase şi notate pe un carnet astfel încât să poată fi valorificate la întocmirea procesului-verbal.

Dacă este necesar, se poate scoate mocheta de pe podea şi examina pragurile urmărind plăci din cauciuc sau metal lipite sau sudate care pot fi scoase. Sunt urme de sudură proaspete, de mastic, de vopsea care să indice că s-a umblat la structura podelei ? Există o podea falsă ? Trebuie încercat caloriferul – intră aerul prin toate orificiile ? Dacă nu, de ce ? Miroase a canabis printr-unul din orificiile de la bord ?

Este necesară examinarea accesoriilor din rulote sau vehicule tip caravană. Frigiderul şi celelalte aparate din dotare funcționează ? Buteliile conțin gaz ? Rezervorul de apă al chiuvetei conține numai apă ? Funcționează toaleta ? Nu trebuie uitat că există zone largi de ascundere ce pot fi folosite la contrabandă. Dimensiunile interioare corespund cu cele exterioare ? S-au construit locuri de ascundere speciale? S-a vopsit proaspăt vreun obiect ?

3. Interiorul portbagajului

Se va examina podeaua, tavanul, lateralele şi spatele portbagajului. O atenție deosebită trebuie acordată semnelor proaspete de vopsea sau praf. Funcționează plutitorul de la rezervor? Dacă nu, de ce nu ? Dacă înregistrează, se va stabili capacitatea rezervorului, precum şi cantitatea de benzină/motorină care există în rezervor. Schimbarea poziției maşinii poate afecta citirea de la plutitor. Se va examina atât rezervorul cât şi bolțurile de susținere ale acestuia. Ca indicii de suspiciune va fi reținut faptul că bolțurile se pot mişca uşor şi că rezervorul nu este atât de murdar cum ar trebui să fie. Ca măsură de prevedere nu se va fuma sau permite aprinderea de scântei sau flăcări în apropierea rezervorului.

4. Compartimentul motorului

Se va examina zona de sub baterie, cea din spatele radiatorului, rezervorului de apă pentru parbriz, caloriferului şi furtunelor. Nu trebuie uitate accesoriile servo precum şi alte rezervoare în funcție de tipul autovehiculului.

5. Sub maşină

Este necesară examinarea exteriorului şasiului, avându-se în vedere, în mod obligatoriu, cutiile, pragurile din zona arcadelor de la roți şi tobele de eşapament. Suspiciuni trebuie să genereze urmele proaspete de chit, silicon, vopsea sau sudură.

Sintetizat, ca posibile locuri de ascundere într-un ***autoturism***, trebuie avute în vedere: tavanul dublu, colțurile tavanului, parasolarele, trapa din acoperiş, rafturi cu fund dublu, partea posterioară a scaunelor, cavitatea dintre scaunele din spate şi portbagaj, scaunele ca atare, tunelul de transmisie, barele de structură de sub scaunele din față sau spate, volanul şi butonul pentru claxon, instrumentele de bord, spațiul din portiere, pragurile, compartimentul pentru bagaje, peretele dublu din lateralele portbagajului, rezervorul cu toate posibilitățile sale de ascundere, semnalizatoarele şi accesul la aripile din spate, aripile din spate cu pereți dubli, portbagajul în ansamblu şi toate posibilitățile de ascundere, compartimentul roții de rezervă, capacele de la roți, buşonul de la rezervor şi accesul în rezervor, sistemul de ventilare a motorului, radiatorului şi habitaclului destinat persoanelor, lăcaşul farurilor şi zona din spate, ventilatoarele, radiatoarele, barele de protecție, filtrul de aer, rezervoarele de apă, bateria, anexe ale motorului ce ar putea fi scoase din uz fără să afecteze un anumit regim de funcționare a motorului, orificiile prin care se realizează schimbul de aer pentru habitaclul persoanelor, bara de structură din față, fundul băii de ulei, camera de evacuare, fundul dublu al podelei, sistemul de amortizare, cavitățile din aripile din față, axul frontal, cavitățile din aripile din spate, bara de structură din spate cauciucuri, roata de rezervă.

Nu trebuie pierdut din vedere evidența actelor autoturismului, prezența unor scule şi echipamente neobişnuite, şuruburi sau alte elemente ale unor sisteme de închidere slăbite, modificate ori lipsă.

Ca posibile locuri de ascundere în ***automarfare*** sunt importante: spațiul de încărcătură, podeaua şi pereții ce pot fi dublați, rezervorul de combustibil, cabina şoferilor, locul de prindere a remorcii de autotractor.

În practică, au apărut, cu o anumită frecvență, ca locuri special amenajate pentru ascunderea de bunuri de contrabandă, următoarele: locuri în compartimentul destinat mărfurilor cu căi de acces aferente bine disimulate, ascunzători în instalația de producere a frigului pentru compartimentul de marfă, în locaşul acumulatorilor, ascunzători create prin dublarea podelei şi a pereților compartimentului destinat transportului de mărfuri, ascunzători în cabina şoferului în torpedou, în locaşul siguranțelor electrice, în salteaua sau alte componente ale paturilor, de-a lungul axului volanului.

Şi aici trebuie analizate cu atenție, elemente de fapt considerate, indici de suspiciune precum semne evidente ale reparațiilor recente – vopsea proaspăt aplicată, urme de sudură, şuruburi noi, etc. – porțiuni ruginite artificial, suspensie nefiresc de joasă, nefuncționarea sistemului de încălzire, geamuri care nu se deschid, roată de rezervă sau anvelope nefiresc de uzate.

Traficul maritim

În domeniul traficului maritim, având în vedere volumul şi complexitatea operațiunilor comerciale care se derulează în portul Constanța, în principal, dar şi în celelalte porturi mai mici – Galați,

Brăila, Turnu-Severin, etc. – trebuie observat că, în ceea ce priveşte controlul vamal, totul trebuie să fie caracterizat de rigoare, eficiență, operativitate şi profesionalism.

Înainte de toate, este bine să se analizeze: naționalitatea vasului şi a membrilor echipajului, istoricul voiajului, tipul vasului, dacă vasul, agentul sau companiile comerciale implicate figurează pe liste sau consemne internaționale, fiind de natură să genereze suspiciuni vase sub pavilionul unor state recunoscute ca având legături cu traficul diferitelor categorii de bunuri speciale, personal ce provine din astfel de state, escale în porturi cu risc mare, etc.

Controlul se va desfăşura pe două planuri: controlul vasului şi controlul mărfurilor.

Controlul vasului se va face conform construcției tehnice, avându-se în vedere planul vasului. Se vor verifica, principial toate compartimentele, o atenție deosebită trebuind acordată sălii maşinilor, sălii radio, cabinelor echipajului, compartimentului combustibilului, compartimentului destinat păstrării unor bunuri speciale cum ar fi armele şi munițiile, cel destinat păstrării proviziilor de alimente, țigări, băuturi alcoolice, etc.

Controlul mărfurilor se va face conform cargoplanului şi manifestului încărcăturii. Se va stabili natura şi structura mărfurilor fiind analizate, cu predilecție, mărfurile încărcate în porturi suspecte sau în timpul voiajului. În timpul controlului se va da o atenție deosebită containerelor goale unde accesul este uşor, mărfurilor ambalate ori reambalate, dar pe care nu apar marcajele specifice, precum şi mărfurilor ce nu apar în manifestul încărcăturii. De asemenea, se vor examina spațiile dintre marfă şi structura vasului precum şi fundul dublu al tancurilor de carburant. În cazul mărfurilor neambalate se va acorda atenție verificării în timpul descărcării existând posibilitatea ascunderii unor cantități importante de bunuri, mai ales din categoria celor speciale, în masa acestor mărfuri, la terminare fiind necesară o inspecție atentă a gurilor de aerisire, podelei şi fundurilor duble ale silozurilor de marfă. Dacă sunt descărcate mărfuri toxice ori petroliere va fi avută în vedere stația de pompare şi puntea de vizitare.

Cum cea mai mare parte a transporturilor de mărfuri pe cale maritimă se face containerizat apreciez ca necesară o scurtă analiză. Principalele locuri de ascundere într-un container sunt: pereții sau uşile false, compartimente special create în partea inferioară ori superioară, modificări ale componentelor structurale, rama. În practică sau catalogat ca indici de suspiciune, în legătură, cu containerele următoarele: mirosul de substanțe chimice ce emană din container, container proaspăt vopsit, numere sau alte inscripții de pe container aplicate neprofesional, numerele din interiorul şi din exteriorul containerului nu coincid – se modifică numerele din exterior pentru a corespunde cu conosamentul – solicitări de a muta containerul în locuri neobişnuite pentru dezinsecție sau manipulări în alte scopuri decât cele socotite uzuale, sunetul gol obținut ca urmare a lovirii pereților în diferite puncte alese în funcție de jocul barelor de susținere din interior şi exterior.

La containerele cisternă trebuie să atragă atenția sudurile recente de la muchii, vopseaua proaspătă sau alte reparații recente ce pot ascunde modificări ale cisternei.

La containerele frigorifice, dacă partea frigorifică nu funcționează, dacă este absent spațiul normal deschis ori grătarul ce permite circulația aerului în zona ce adăposteşte unitatea de răcire, dacă dispozitivul de prindere al unității de răcire prezintă urme recente de mişcare, este foarte probabil ca la un control amănunțit să fie descoperite bunuri de contrabandă, cel mai adesea droguri.

Folosirea corpului uman pentru a transporta drogurile

Deşi nu poate fi vorba de un volum important, contrabandiştii[214] folosesc adesea şi corpul uman pentru transportul de bunuri speciale, îndeosebi droguri. Tehnicile de ascundere folosite diferă de la caz la caz, metoda aleasă depinzând, bunăoară în cazul traficului de droguri, de cantitatea de droguri ce se voieşte a fi traficată, de destinația acestora şi, foarte important, de percepția contrabandiştilor despre sistemul de control pe parcursul rutei.

Şi aici practica a relevat, printr-o anumită frecvență, existența unor indici de suspiciune precum: costul călătoriei nu corespunde cu funcția şi venitul pasagerului ce se prezintă la controlul vamal; aspectul exterior nu concordă cu bagajul şi cu statutul declarat; nervozitate crescută şi nejustificată; un număr nefiresc de bagaje – prea multe ori prea puține; tentativă de contrabandă cu obiecte de valoare nu foarte mare pentru a focaliza atenția funcționarilor asupra unor aspecte lipsite de importanță; încercări de a distrage atenția funcționarilor vamali folosind diferite tertipuri; schimbarea tonalității, volumului sau debitului verbal; preocuparea de a întreține un dialog de coplezență despre vreme, sport, bancuri, etc.; manifestarea unei amnezii selective pe parcursul controlului – răspunsuri prompte alternative la situații când nu înțelege întrebarea, nu îşi găseşte cuvintele ori a uitat anumite date; folosirea unui limbaj ori comportament provocator manifestat față de lucrătorii vamali ori față de alți cetățeni ce aşteaptă în cadrul procedurilor vamale; date eronate în cuprinsul declarațiilor vamale din cauza emoțiilor ori neînvățării corespunzătoare a istoriei ce trebuie servită autorităților vamale; imposibilitatea de a răspunde la întrebări privitoare la costul biletului, cine şi cum l-a cumpărat; lipsa unei motivații de călătorie în România, lipsa unei rezervări de cazare, lipsa banilor.

O atenție mărită trebuie acordată analizei aspectului exterior al persoanelor suspecte. Am arătat mai sus ce se acceptă a fi indici de suspiciune, dincolo de aceştia, consider fundamentală prestanța persoanei la momentul contactului cu organele abilitate cu exercițiul autorității. Funcționari cu atribuții în domeniu vor putea constata semne că persoana se droghează – pupile mărite, ochi injectați, paloare nefirească, transpirație abundentă pe frunte şi palme, tremurături, ticuri nervoase, stare de tensiune a buzelor şi umezirea lor deosebit de frecventă, pulsul mărit al carotidei, grimase, zâmbete sau suspine la momente nepotrivite;

[214] N.A. - am folosit noțiunea de „contrabandişti" în condițiile în care practica a evidențiat folosirea corpului uman pentru transportul drogurilor în special pentru trecerea frontierelor vamale nefiind exclusă nici folosirea procedeului la transportul de droguri pe teritoriul unui stat atunci când controalele autorităților abilitate pentru aceasta sunt dese şi orice bagaj sau alt obiect purtat poate crea suspiciuni.

mişcări ale corpului ce denotă o tensiune deosebită – balansarea de pe un picior pe altul, balansarea corpului înainte şi înapoi, aranjarea frizurii, scărpinarea nasului, urechii, nesiguranță în mişcare; o expresivitate deosebită a feței – evitarea presiunii create de privirea în ochi în timpul conversației, sprâncene ridicate, agitație, nervozitate vizibilă prin mişcarea mărului lui Adam; semne suspecte de ascunderea în interiorul corpului a drogurilor – față palidă, persoana roşeşte brusc, are aspect obosit, ochii săi au pupile dilatate, pretinde că este bolnavă de stomac (nu se poate apleca, elimină gaze, merge legănat, preferă să stea în picioare).

Persoanele implicate în contrabandă şi în traficul de droguri pot ascunde bunuri speciale[215] în:

- Interiorul corpului – sunt înghițite, introduse în cavitățile corporale (anus, vagin, etc.), mascate între picioare (praful este ambalat într-o pungă de plastic iar apoi totul este învelit într-o pânză), puse în pachete fixate în jurul corpului, înăuntrul pleoapelor, creați sâni falşi, etc.
- În îmbrăcăminte sau în încălțăminte – îmbibate, învelite în obiectele de uz personal, în manşeta pantalonilor, în buzunare, în centură, corset sau portjartier, în ciorapi (eventual murdari pentru a crea un disconfort cât mai mare pentru cei care controlează), în brâuri sau alte mijloace ce pot fi învelite în jurul corpului, în vestă, anexe de design ale hainelor, căptuşeli false, în mănuşi, îmbibate în prosoape, ascunzători create ori spații apte pentru aceasta existente din fabricație în talpa pantofilor sau a altor tipuri de încălțăminte, în talpa falsă la încălțămintea cu talpă groasă, în obiecte de încălțăminte uzate.
- În bagaje de mână, valize, saci, alimente – în pereți falşi, buzunare mascate, fund fals, mânere, cutii de carton, jucării, alimente ori alte obiecte pentru nou-născuți, saci de dormit, diferite alimente cu volum adecvat (pâine, mezeluri, caşcaval, etc.)
- În cosmetice – în trusa de toaletă, portfard, cutii cu diverse loțiuni, flacoane de şampon, pastă de dinți, cutii de săpun, de parfum, ceară pentru epilat, etc.
- Recipiente de sticlă ori de altă natură – sticle cu băuturi alcoolice, termos, borcane cu dulceață, băuturi răcoritoare, cutii de bere, etc.
- Cutii, lăzi – cutii special amenajate cu fund ori pereți dublați, cutii conținând diferite mărfuri (ciocolată, zahăr, legume deosebite, fructe, lapte praf, ceai, cafea clasică ori solubilă, şervețele, măsline, covoare, țigări, medicamente, etc.) cutii ce conțin documente de afaceri, mostre, anvelope, etc.
- Cărți, albume, obiecte de artă – impregnări în coperțile sau paginile cărților mai vechi ori mai noi indiferent de valoarea lor culturală sau istorică, în cavități create în interiorul cărților, în albumele de fotografii, în coletele cu publicații diverse (ziare, reviste, anale ale universităților de prestigiu, etc.), plicuri de corespondență, lămpi, veioze, măşti, figurine, tablouri, ornamente diverse, statuete[216], etc.

[215] N.A. – este folosit termenul de bunuri speciale deoarece acestea prezintă mare interes pentru rețelele de infractori, în principal drogurile, dar nu numai generează, adesea, adevărate furii în trecerea frontierei României, desigur în vederea obținerii de profituri cât mai mari.
[216] N.A. – sau în accesorii ale acestora – rame, postamente, etc.

- Aparatură electronică, foto, de măsură şi control – în interiorul carcaselor, în interiorul tuburilor sau altor recipiente ce conțin consumabile ori anexe, în interiorul ambalajelor pentru acestea, etc.

Cele arătate sunt, desigur, doar cu caracter exemplificativ, atât posibilitățile cât şi imaginația infractorilor sunt greu de limitat, practic, orice, în anumite condiții, poate fi folosit pentru a ascunde, depinde doar de profesionalismul funcționarilor competenți să identifice orice este sau poate părea suspect, să efectueze controlul cu profesionalism şi să valorifice în plan procesual penal constatările.

Ca regulă generală, îmi permit să subliniez că activitatea de constatare în flagrant a infracțiunilor de trafic de droguri şi de precursori trebuie circumscrisă unor etape care, deşi nu impietează caracterului unitar al activității, trebuie respectate, fiind scoase în evidență de practica pozitivă a organelor judiciare, ele constituind adevărate repere fără de care nu se poate concepe activitatea adevăraților profesioniști în confruntarea cu activitatea infracțională. Astfel, în ansamblu, activitatea de constatare în flagrant va avea în vedere următoarele[217]:

- ***Constatarea activității ilicite, luarea măsurilor necesare pentru încetarea pentru prevenirea extinderii rezultatelor acesteia şi pentru conservarea urmelor şi mijloacelor materiale de probă create ca urmare a săvârşirii şi a producerii consecințelor infracțiunii;***
- ***Evaluarea rezultatelor măsurilor întreprinse, salvarea victimelor şi acordarea primului ajutor persoanelor aflate în stare de nevoie;***
- ***Urmărirea, localizarea, prinderea, imobilizarea şi identificarea suspecților care au fugit de la locul faptei;***
- ***Identificarea, percheziționarea şi ascultarea tuturor persoanelor găsite la fața locului;***
- ***Efectuarea cercetării la fața locului;***
- ***Luarea de măsuri în vederea restabilirii situației anterioare, limitarea oricăror efecte ce au apărut ori sunt în curs de a apare ca urmare a săvârşirii infracțiunii;***
- ***Dispunerea aducerii ori conducerii la sediul organului judiciar a persoanelor ce sunt implicate şi a celor ce prin declarațiile lor pot contribui la elucidarea tuturor aspectelor legate de săvârşirea infracțiunii;***
- ***Dispunerea măsurilor legale cu privire la drogurile traficate şi obiectele şi valorile implicate în săvârşirea infracțiunii.***

Constatarea în flagrant a infracțiunilor de trafic de droguri este o activitate foarte importantă, însă ancheta nu se poate opri aici fiind necesară valorificarea rezultatelor obținute prin alte activități astfel încât să poată fi lămurite absolut toate problemele specifice investigării acestei categorii de infracțiuni.

Consider necesară o subliniere legată de cantitățile de droguri sau precursori implicate în trafic, cu privire la personalul ce a lucrat sub

[217] N.A. – consider acestea ca reguli generale ce trebuie avute în vedere atât la organizarea activității cât, mai ales la efectuarea ca atare a acesteia, fiecare participant trebuind să le cunoască

acoperire şi la persoanele ce au contribuit, prin activitatea desfăşurată ori prin informațiile date, la reuşita activității.

În ceea ce priveşte drogurile, trebuie distins între cantitățile de droguri cu privire la care se cunoaşte, cu certitudine, natura – cum este cazul drogurilor ce constituie obiectul livrărilor supravegheate – şi cantitățile de substanțe cu privire la care există suspiciuni legate de natura lor – pot fi droguri, precursori, alte substanțe interzise ori substanțe care nu se află sub control național. Probabil este de prisos să insist asupra măsurilor severe ce trebuie luate astfel încât să fie prevenită săvârşirea de infracțiuni – cum ar fi furtul sau traficare pentru alții ori pentru consumul propriu al polițiştilor implicați în activitate – înlocuirea lor cu alte substanțe ce au aspect asemănător, etc. Atunci când natura substanțelor nu este stabilită cu certitudine trebuie luate toate măsurile necesare astfel încât, în vederea dispunerii constatărilor tehnico-ştiințifice sau expertizelor criminalistice, să nu fie posibilă alterarea calităților, combinarea cu alte substanțe care să aibă ca rezultat schimbarea naturii, schimbarea eşantioanelor sau alte incidente de natură să pună în discuție activitatea de constatare în flagrant, ori rezultatul final al anchetei.

Investigatorii acoperiți, ca de altfel şi celelalte persoane ce au contribuit într-un fel sau altul la reuşita activității, trebuie tratate cu toată atenția, nu trebuie uitat că fără aportul acestora, activitatea ar fi avut şanse mici de reuşită. Natura acestui demers ştiințific nu îmi permite să dezvolt modul cum trebuie tratate aceste persoane pe parcursul desfăşurării anchetei, cum trebuie ocrotite de simplele bănuieli din partea rețelelor crimei organizate, de răzbunarea criminalilor ce, într-un fel sau altul, au scăpat de răspunderea penală, cum trebuie asigurate bunurile acestora sau familia. Trebuie observat că în ceea ce-i priveşte totul trebuie să fie fără cusur, de la grija ce trebuie manifestată în timpul intervențiilor riscante în forță, până la retragerea lor din mediul infracțional în legătură cu care şi-au desfăşurat activitatea.

Fixarea rezultatelor activității de constatare în flagrant a traficului de droguri are ca particularitate, față de alte activități, folosirea pe scară largă a înregistrărilor de sunet şi imagine, atât a celor făcute la vedere cât şi a celor făcute în secret, caz în care cel puțin una dintre persoanele al căror comportament este înregistrat nu cunoaşte despre aceasta. Dincolo de îndeplinirea condițiilor impuse de lege pentru efectuarea şi pentru folosirea ca probe a acestora în cadrul procesului penal trebuie remarcat că personalul destinat să efectueze înregistrări de sunet şi imagine, pentru reuşita activității trebuie să beneficieze de o colaborare deosebită din partea celorlalți membri ai echipei – tehnica este valoroasă însă ea singură nu poate face minuni – cei care intră în câmpul infracțional vor acționa în aşa fel încât să favorizeze înregistrările de sunet şi imagine şi să ocrotească mijloacele tehnice, cunoscut fiind că, adesea, aceste înregistrări stau ca mărturie asupra, în primul rând, a legalității desfăşurării activității, în ansamblu, dar, şi a fiecărui membru al echipei în parte şi poate, în plan secund, asupra modului şi gradului de implicare în activitatea infracțională a participanților.

Concluzionând, constatarea în flagrant a traficului de droguri este o activitate deosebit de importantă şi de complexă ce desfăşurată cu

profesionalism poate avea un rol capital în investigarea acestei categorii de infracțiuni.

3.3.2 Dispunerea şi valorificarea rezultatelor efectuării constatărilor tehnico-ştiinţifice şi expertizelor criminalistice şi medico-legale

În cadrul investigării criminalistice a infracțiunilor ce se săvârşesc în legătură cu drogurile şi precursorii acestora poate fi dispusă orice constatare tehnico-ştiințifică sau expertiză criminalistică în raport cu natura urmelor descoperite cu prilejul desfăşurării diverselor activități de anchetă – constatarea în flagrant, cercetarea la fața locului, percheziția, etc. Indiscutabil, în anumite situații, se poate pune problema identificării autorului unui înscris sau dovedirii prezenței unei persoane într-un anumit loc, după urmele papilare, plantare, de încălțăminte, urme lăsate de alte părți ale corpului uman, etc[218].

Ca elemente specifice investigării infracțiunilor ce constituie obiectul prezentului capitol apreciez că este necesară sublinierea unor aspecte pertinente dispunerii şi valorificării în cadrul cercetărilor a constatărilor tehnico-ştiințifice şi expertizelor toxicologice precum şi a celor fizico-chimice[219].

Constatarea tehnico ştiinţifică sau **expertiza toxicologică** are ca scop stabilirea naturii şi concentrației produsului ori substanței descoperite cu ocazia desfăşurării activităților de anchetă asupra unor persoane ori ascunse în diferite locuri. Principial interesează dacă ceea ce interesează este drog sau precursor.

Încă din timpul desfăşurării constatării în flagrant, cercetării la fața locului, percheziției, etc. se fac primele teste cu ajutorul unei truse cu reactivi. Ca metodă de identificare preliminară, aflată la îndemâna oricărui, se află TRUSA NARCOTEST[220].

În trusă sunt opt cutii numerotate de la 1 la 8 ce conțin reactivi şi o cutie cu pungi de polietilenă destinată recoltării probelor care urmează a fi trimise pentru analiză la laboratorul antidrog.

În fiecare din cele opt cutii există câte zece tuburi din material plastic prevăzute cu o fiolă din sticlă ce conține reactivii specifici pentru identificarea substanțelor suspecte.

În ceea ce priveşte modul de lucru se disting trei etape principale:

1. Prepararea materialului suspect;
2. Efectuarea analizei;
3. Interpretarea rezultatelor obținute.

1. Prepararea materialului suspect

Se va reține întotdeauna o cantitate suficientă din proba suspectă pentru analize ulterioare de laborator.

În funcție de aspectul şi proprietățile fizice ale substanței suspecte, în vederea efectuării testului de culoare se va proceda astfel:

Pastile (comprimat) – substanța suspectă se pisează obținându-se o pulbere fină. Se îndepărtează capacul de protecție aflat la partea

[218] **C. Pletea, V. Bercheşan** – Drogurile şi traficanții de droguri, Edit. Paralela 45, Piteşti, 1998, pag. 294
[219] **C. Pletea, V. Bercheşan** – Drogurile şi traficanții de droguri, Edit. Paralela 45, Piteşti, 1998, pag. 296
[220] N.A. – pentru dezvoltarea problemei am folosit metodologia prezentată în Îndrumarul privind controlul vamal antidrog, lucrare la care am mai făcut referire pe parcursul acestui capitol

superioară a eprubetei (tubul de plastic) ce conține fiola de reactivi şi se introduce o cantitate mică din proba suspectă.

Materiale solide (blocuri comprimate, răşini) – frecvent întâlnit în cazul haşişului sau opiumului. Se procedează astfel: se taie sau se răzuieşte o cantitate mică din proba suspectă, iar după îndepărtarea capacului de protecție, aflat la partea superioară a eprubetei, se introduce o cantitate neglijabilă din proba suspectă.

Substanțe lichide – se pune o singură picătură de substanță suspectă în eprubetă, după îndepărtarea capacului de protecție.

Plante – de exemplu: iarba de canabis (cânepa indiană) – se pune o cantitate mică din substanța suspectă în eprubetă după îndepărtarea capacului de protecție.

2. Efectuarea analizei.

Se striveşte partea inferioară a tubului de plastic, după care se agită bine amestecul format. Se aşteaptă un minut şi apoi se interpretează rezultatul obținut în funcție de culoarea din diagramă.

3. Interpretarea rezultatelor obţinute.

Reactivul din cutia nr.1(reactiv Mayer) – iodomercurat de potasiu[221]. Apariția unui precipitat galben uleios ce tinde să treacă în formă cristalină indică posibila prezență a apomorfinei. Stricnina dă un precipitat albicios, veratrina va forma un precipitat alb-gălbui, etc.

Reactivul din cutia nr.2 (reactiv Marquis)[222]Apariția unei colorații violet închis indică posibila prezență a opiumului sau a heroinei în proba suspectă. Atropina se colorează în castaniu ce trece în verde murdar la cald. Apomorfina dă un roşu aprins ce tinde să vireze în violet iar morfina, roşu carmin ce, de asemenea, trece în violet. Reactivul Marquis mai este utilizat şi pentru determinarea calitativă a unor substanțe de genul metadonei, când, în final, se obține o culoare roz. Acelaşi reactiv formează cu amfetaminele un produs portocaliu iar cu metamfetamina un produs galben-verzui. Dacă substanța ce urmează a fi testată se prezintă sub forma unei pulberi de culoare maro cu miros caracteristic, a unei substanțe granulate de culoare maro cu miros specific, sau dacă substanța ce urmează a fi testată este o pulbere de culoare albă, gri sau bej deschis se recomandă folosirea reactivul nr. 2.

Reactivul din cutia nr.3 (acidul azotic) În reacție cu opiumul şi heroina formează un produs de culoare galben-portocaliu, portocaliu – în reacție cu morfina, galben ce trece în roşu – în reacție cu codeina.

Reactivul din cutia nr.4 (tiocinatul de cobalt) În reacție cu cocaina dă o culoare specifică – albastru-turcoaz, novocaina şi tetracaina formează un produs de culoare roz.

Reactivul din cutia nr.5 (reactivul Dille-Koppany) Dacă testele efectuate cu reactivii precedenți nu au dat rezultate, odată cu folosirea acestui reactiv, s-ar putea obține un produs de culoare violet-deschis, rezultat ce indică prezența în probă a unui barbituric.

---

[221] Se poate prepara prin dizolvarea a 1,35 g clorură mercurică în 60 ml de apă la care se adaugă o soluție preparată din 5 g iodură de potasiu în 10 ml apă, urmând a se adăuga apă până la completarea a 100 ml

[222] Se prepară din 25 g acid sulfuric amestecat cu 1 g soluție formaldehidă 40%

Reactivul din cutia nr. 6 (reactivul Mandelin)[223] În funcție de substanțele testate se pot obține diferite reacții de culoare. Astfel dacă produsul obținut este verde-oliv, este posibilă prezența în probă a amfetaminelor; dacă se obține un produs roşu ce virează în portocaliu, poate fi vorba despre atropină; dacă produsul este portocaliu, avem cocaină; dacă se obține o nuanță roşcată ce trece în albastru-violet, este posibil să fie morfină; dacă se obține o culoare verde ce mai apoi trece în albastru, suspiciunea vizează codeina;

Reactivul din cutia nr. 7 (reactivul Erlich) Dacă nu a fost obținută o reacție de culoare odată cu folosirea reactivilor prezentați se poate insista şi în măsura în care se obține un produs de culoare mov-închis există posibilitatea ca substanța suspectă să fie LSD.

Reactivul din cutia nr. 8 (reactivul Duquenois-Levime) Şi folosirea acestui reactiv dă tot o reacție de culoare. Astfel dacă se obține o substanță de culoare bleu-marin se poate aprecia că proba analizată conține canabis; dacă culoarea obținută este violetul, probabil este vorba despre haşiş;

Trebuie observat că testele realizate cu astfel de truse au caracter orientativ – este vorba despre o suspiciune argumentată – fiind de un real ajutor cu ocazia desfăşurării de activități în teren când cel ce reprezintă organul judiciar trebuie să aibă la îndemână un instrument care să-l orienteze. Toate testările de acest fel se bazează pe reacții de precipitare sau de colorare, pe lângă reactivii arătați, în compunerea altor truse, se mai folosesc reactivi precum: acidul picric, reactivul Dragendorf-Kraut[224], reactivul Bouchardat-Wagner[225], reactivul Erdmann[226], reactivul Frohde[227], reactivul Zwicher[228], reactivul Mecke[229], reactivul Young, ş.a.

Rezultatul testelor constituie doar un indiciu orientativ, chiar dacă testul este efectuat de un specialist în materie. Tot ca indiciu trebuie acceptat rezultatul folosirii câinilor sau a altor animale special dresate. Cum mijloc de probă este numai raportul de constatare tehnico-ştiințifică ori de expertiză numai specialiştii sau experții din cadrul laboratoarelor de profil pot să se pronunțe cu privire natura şi concentrația substanțelor ori produselor suspecte.

În actul prin care se prin care se dispune efectuarea constatării tehnico-ştiințifice sau expertizei se vor menționa, în funcție de situație, următoarele întrebări:

- Dacă produsele ori substanțele supuse examinării sunt droguri ori precursori;
- Care este denumirea substanței active şi gradul de concentrație;
- Dacă în raport cu numărul şi natura compuşilor existenți în probele analizate se poate aprecia sursa de proveniență şi modalitatea de preparare a drogurilor;

[223] Este deosebit de util şi se prepară relativ uşor, fiind o soluție de 0,5 g metavanadat de amoniu în 100 g de acid sulfuric
[224] Are la bază nitratul de bismut
[225] Iodură de potasiu, iod pur şi apă până la 100 ml
[226] Este obținut din amestecul a 20 ml de acid sulfuric cu 10 picături dintr-o soluție preparată din 8 picături de acid nitric 25% şi 100 ml apă
[227] Sau reactivul sulfomolipdenic, conține 0,1 g molibdat de amoniu dizolvat în 10 ml de acid sulfuric
[228] Sulfat de cupru 10% - 4 ml la care se adaugă 1 ml piridină şi 5 ml apă
[229] 1 g acid selenic combinat cu 100 g acid sulfuric

- Care este greutatea specifică a probelor şi substanţelor prezentate pentru examinare.

Trebuie remarcat că datorită progresului tehnologic există aparate şi dispozitive cu grad maxim de automatizare, sensibilitate şi putere de rezoluţie care permit identificarea – ca specie – a oricărei urmă de substanţă chimică.

Constatarea tehnico-ştiinţifică sau **expertiza fizico-chimică** se dispune pentru stabilirea existenţei unor urme de droguri pe obiectele găsite asupra unor persoane precum pipe, pahare, ace de seringă sau seringi, linguriţe, etc. Din raţiuni ce ţin de costuri, expertul va proceda la efectuarea unor examinări comparative, coroborând rezultatul analizei probei în litigiu cu cel al probei model de comparaţie ori cu datele existente cu privire la caracteristicile fizico-chimice ale diferitelor substanţe existente în bazele de date ale laboratoarelor de specialitate.

Vor fi puse întrebări precum:

- Dacă pe obiectele trimise pentru examinare pot fi puse în evidenţă urme de droguri;
- Denumirea drogului;
- Puritatea drogului, modul de preparare şi, eventual, sursa de proveniență.

Deosebit de utilă se poate dovedi dispunerea şi efectuarea de **constatări** sau **expertize medico-legale**. Principalele probleme ce pot fi lămurite sunt următoarele:

- Dacă persoana prezentată pentru examinare este sau nu consumatoare de droguri;
- Ce fel de droguri a consumat;
- De când consumă droguri – interesează în ce măsură s-a instalat dependenţa, natura acesteia şi cât de mult este influenţat comportamentul în anchetă;
- Dacă decesul a fost cauzat de administrarea unei supradoze;
- Dacă există urme pe baza cărora să se concluzioneze că administrarea drogurilor a fost făcută în mod forţat;
- Dacă persoana examinată suferă de afecţiunile pentru care este recomandat tratamentul cu medicamente ce conţin substanţe din categoria celor aflate sub control naţional.

3.3.3 Ascultarea persoanelor

Într-o secţiune care îşi propune să abordeze aspectele specifice ascultărilor de persoane ca activităţi de anchetă în cadrul investigării infracţiunilor ce se săvârşesc în legătură cu drogurile şi precursorii acestora, apreciez că este utilă, înainte de toate, prezentarea unor consideraţii cu privire la particularităţi ale comportamentului persoanelor ce consumă droguri.

Trebuie acceptat că persoanele ce consumă droguri au un comportament deosebit de complex, neputându-se asocia cauzalităţi ori consecinţe invariabile deoarece numărul de componente ce pot fi implicate este mare – fiecare componentă fiind diferită de oricare alta – ceea ce face ca schimbările să fie diferite de la un caz la altul.

În general, consumul de droguri precum: heroina, cocaina, drogurile de sinteză, tranchilizantele, etc. are o percepţie socială clară –

consumatorul suferă o deteriorare fizică şi psihică importantă. Pe cale de consecință, în cazuri extreme, consumatorul ajunge într-o situație de marginalizare socială importantă, cele mai multe dintre droguri conducând la o stare de, efectivă, invaliditate fizică cu repercursiuni importante în mediul social. Ca regulă, un consumator îşi pierde locul de muncă. Implacabil apar consecințe în plan personal, familial şi social – se instalează o jenă financiară şi o precaritate emoțională. Percepția eronată a realității şi alte tulburări asociate percepției sociale conduc, inevitabil, la creşterea riscurilor legate sarcini nedorite, boli cu transmitere sexuală, comportamente violente – dispute, confruntări, accidente de circulație, autolezări, suicid, etc.

Consider utilă, în context, prezentarea unor elemente ce țin de efectele pe termen scurt sau/şi lung ale celor mai întâlnite droguri[230].

Opiumul: ⇒ asupra sistemului respirator – micşorarea frecvenței respirației, a cantității de aer inspirat; împreună cu deteriorarea ritmului respirator produce o oxigenare mai redusă a organismului ce, pe termen lung, favorizează apariția de congestii pulmonare, astm sau emfizem pulmonar;

⇒ asupra sistemului nervos central – inițial se produce o stare de euforie şi o senzație de beție intensă care se transformă, în scurt timp, într-o toropeală a simțurilor, scade acuitatea senzorială şi, foarte important, coordonarea musculară; are loc o depresie generalizată a reflexelor; ca element specific, apare contractarea pupilei.

⇒ asupra sistemului digestiv – apare o relaxare nefirească a muşchilor stomacului şi ai intestinului; scade secreția gastrică şi creşte presiunea pe căile biliare; se atenuează activitatea intestinului, a mişcărilor sale peristaltice, cu consecința provocării unei constipații severe.

⇒ asupra sistemului genito-urinar – apare o creştere de contracție a vezicii scăzând fluxul urinar; la bărbați scade producția de hormoni masculini iar la femei se produce o inhibație a procesului de ovulație.

Morfina – îndepărtează durerea, apare o senzație plăcută de relaxare şi de bine; apar grețuri, vărsături, constipație, confuzie, schimbări ale stărilor sufleteşti; euforia şi diminuarea durerii determină nevoia continuă de a consuma mai mult; unele efecte sunt asemănătoare cu cele ale opiului: produce somnolență, analgezie, confuzie mentală, schimbări nefireşti ale stărilor sufleteşti; ca element particular, pe lângă micşorarea pupilelor, se deprimă centrul respirator cu risc mare de instalare a morții.

Heroina ⇒ pe termen scurt: după o posibilă reacție a corpului neplăcută (vărsături, amețeli) apare o senzație de bine, sedare, o anumită euforie, dispariția oricărei indispoziții sau tensiuni; la nivel fizic se poate constata un disconfort general: uscare gurii, micşorarea pupilelor, deprimarea centrului respirator, constipație şi scăderea temperaturii corpului.

Dependența se instalează foarte repede, indiferent de modul de administrare, şi este atât de puternică încât la câteva ore după ultima doză se instalează sindromul de abstinență, manifestat prin nelinişte

[230] Îndreptar privind alcoolul, tutunul şi alte droguri, Edit. Ministerului de Interne, 2002, pag. 128 şi următoarele

generală, agitație, transpirație, dilatarea pupilelor, tremurături şi spasme, dureri musculare şi osoase.

⇒ pe termen lung: apar complicații legate de bolile ce se pot transmite prin utilizarea aceloraşi ace şi din cauza amestecării heroinei cu substanțe toxice cu acțiune farmacologică proprie – zahăr pudră, talc, lactoză, colacao, cafeină, fenobarbital, diazepam, paracetamol; la locul unde se face injectarea pot apare abcese, ulcere varicoase, etc.; scade pofta de mâncare, apare deshidratarea organismului, se pierd obiceiurile alimentare cu consecința scăderii forței organismului I creşterea riscului de îmbolnăvire; heroinomanul va slăbi excesiv, va avea constipații severe, tulburări psihice, boli cardio-vasculare.

Barbituricele – produc plăcere, sedare, relaxare musculară, somn, alterarea echilibrului, reducerea anxietății; dozele mici induc starea de linişte şi somnul; în doze mari sunt diminuate reflexele şi apar probleme respiratorii ce pot provoca starea de comă şi moartea; consumul cronic generează anemie, depresii, lipsa coordonării motorii, incoerență; întreruperea administrării determină apariția unui sindrom de abstinență deosebit de periculos.

Benzodiazepine – au efect sedativ, diminuând starea de veghe şi agitația; au efect anxiolitic, calmând reacțiile exagerate şi tensiunea psihică; nu au efect hipnotic; în doze mari provoacă amețeli, confuzie, reducerea coordonării psiho-motorii; în combinație cu alcoolul se amplifică acțiunea specifică, putând apare comă; sindromul de abstinență se manifestă prin tremurături, palpitații, iritabilitate, grețuri, insomnie, creşterea anxietății, disforie, tensiune musculară, durere de cap şi convulsii.

Amfetamina – produce euforie, dispariția somnului şi scăderea poftei de mâncare, îmbunătățirea relativă a stării fizice şi intelectuale, accelerarea respirației şi bronhodilatare, uscăciunea gurii, diaree/constipație, creşterea temperaturii corporale şi a tensiunii arteriale

Administrarea îndelungată sau supradozarea generează iritabilitate şi paranoia, halucinații şi delir[231], depresia centrului respirator, aritmii cardiace şi leziuni la nivelul muşchiului inimii, inhibarea ejaculării, convulsii, comă şi moarte.

Frunzele de coca – cocaina – consumată în formă pură sau amestecată cu heroină este deosebit de periculoasă provocând adesea stop cardio-respirator; în funcție de concentrație provoacă dilatarea pupilelor şi imobilizarea irisului, uscăciunea gurii, transpirație şi creşterea abundentă a temperaturii corporale, spasme şi tremurat, tulburări ale ritmului cardiac, hipertensiune, carență de vitamine şi scăderea poftei de mâncare, perforarea peretelui nazal, depresie şi crize de anxietate, iritabilitate generală.

În doctrină[232] este evidențiată o psihopatologie specifică care se manifestă prin trei tipuri de tulburări:

⇒ depresia reactivă – apare atunci când se opreşte administrarea drogului, este periculoasă conducând, principial, la sinucidere.

⇒ psihoza cocainică – se produce în mod spontan la consumatori ocazionali caracterizându-se prin halucinații auditive (strigăte, insulte) şi

[231] depresie reactivă şi pihoză amfetaminică
[232] Îndreptar privind alcoolul, tutunul şi alte droguri, Edit. Ministerului de Interne, 2002, pag. 142

vizuale (dedublare polidimensională a obiectelor) care pot provoca stări de agresivitate extremă.

⇒ Sindromul Mangan – caracterizat prin aceea că cocainomanul simte pe pielea corpului şi mâini animale, insecte (furnici, păduchi, etc.); halucinația este atât de reală încât consumatorul de cocaină face orice pentru a scăpa de acestea.

Xantinele – în doze mari sau la consumatorii cronici, produc nervozitate, tremurat, convulsii, sensibilitate excesivă şi dureroasă, anxietate, insomnie, hipertensiune, diureză, încetinirea gândirii, tulburări gastrice.

Halucinogenele – produc iluzii prin distorsionarea realității celor care le consumă, sunt amestecate senzațiile (se văd sunete şi se aud imagini) sunt distorsionate distanțele.

Efectele halucinogenelor nu sunt identice, ele fiind condiționate de starea fizică sau psihică a consumatorului – uneori starea consumatorului putându-se schimba în rău, până la suicid sau demență. În mod normal apar efecte fizice precum: dilatarea pupilelor, creşterea temperaturii corporale şi a tensiunii arteriale, vertij, grețuri şi somnolență, debilitate musculară, parestezii, mâncărimi şi furnicături în piele. În plan psihic, distorsiunea percepției şi depersonalizarea pot dezlănțui crize de panică şi tulburări depresive cu episoade de nebunie – consumatorul se crede urmărit şi acționează violent sau se crede de neînvins şi îşi pune în pericol viața, crezând că este de indestructibil, poate zbura, etc.

Cannabisul – generează relaxare musculară ce poate provoca pierderea coordonării şi a echilibrului, precum şi creşterea timpului de reacție la stimuli; diminuarea forței musculare şi uşoară somnolență; dilatarea vaselor sanguine care se manifestă, inclusiv, prin înroşirea ochilor; creşterea pulsului; uscăciunea gurii şi hiposalivația; tuse şi iritații ale tractului respirator.

Pe termen lung, cele mai importante efecte sunt: bronşita şi alte boli ale aparatului respirator; anxietate şi crize de nelinişte; alterarea poftei de mâncare şi a somnului; diminuarea reflexelor şi a capacității de judecată; alterări importante ale memoriei şi ale capacității de concentrare; tulburări sexuale; alterarea funcției imunitare, posibile schimbări cromozomiale.

Inhalantele[233] – produc efecte precum vorbire confuză şi limbaj ininteligibil; vedere în ceață sau/şi dublă; dezorientare; confuzie mentală şi lipsa coordonării musculare; hipersalivație; conjunctivită – iritarea ochilor din cauza vaporilor; rinită, iritație nazală, iritarea aparatului respirator în partea superioară; lăcrimare continuă, pierderea poftei de mâncare; dureri de cap; tulburări gastrice – senzații de arsură în zona epigastrică şi pe esofag; aritmii, în unele cazuri, stop cardio-respirator.

Drogurile de sinteză ⇒ au ca efecte pe termen scurt – tahicardii, alterări importante şi neprevăzute ale ritmului cardiac; palpitații, tremurături şi mişcări involuntare ale părților corpului; contracția involuntară a muşchilor ridicători ai mandibulei ce produce

[233] N.A. – deşi nu sunt droguri, apreciez că în timpul efectuării cercetărilor anchetatorii pot să aibă în fața persoane care sunt sub efectul unor substanțe care în contact cu aerul eliberează compuşi chimici capabili să altereze funcționarea normală a creierului. Ca exemplu, pot fi enumerate benzina, substanțe adezive, vopsele, lacuri, baițuri, acetona, etc.

imposibilitatea de a deschide gura; pareze, senzații anormale pe piele – furnicături, amorțeli sau arsuri; uscăciunea gurii – se consumă multă apă deoarece se pare că aceste droguri, mai ales MDMA, inhibă dorința de a bea alcool; transpirație şi greață; tulburări de vedere, vedere încețoşată şi halucinații vizuale.

⇒ pe termen lung provoacă insomnie, oboseală, crize de anxietate şi stări depresive; halucinații repetate pot apare chiar şi după abandonarea consumului.

În condițiile cercetării infracțiunilor infracțiunilor ce se săvârşesc în legătură cu drogurile şi cu precursorii acestora, **martorii** pot fi identificați din rândul persoanelor care cunosc despre pregătirile pe care le-au făcut infractorii pentru desfăşurarea activităților ilicite efectuate cu droguri sau cu precursorii acestora; persoanele care au fost căutate în vederea încheierii unor tranzacții cu astfel de mărfuri; persoanele care au asigurat transportul drogurilor ori precursorilor, le-au manipulat, le-au ambalat sau sortat cunoscând sau fără să fi avut cunoştință, la momentul efectuării operațiunilor, despre natura bunurilor; persoane care au rude, prieteni, alte cunoştințe care sunt implicate în traficul şi consumul de droguri; funcționari ai autorităților vamale ce au înregistrat operațiuni vamale ori au descoperit droguri sau precursori desfăşurând activități specifice, etc.

Ca probleme de lămurit prin ascultarea acestora, printre altele vor fi, în mod obligatoriu, următoarele:

- **o** împrejurările în care au luat cunoştință despre săvârşirea infracțiunilor;
- **o** persoanele implicate în desfăşurarea activităților ilicite, modul de organizare şi sarcinile fiecărei persoane în cadrul planului infracțional;
- **o** natura bunurilor ce constituie obiectul activităților ilicite;
- **o** circumstanțele de loc şi timp ce au caracterizat desfăşurarea activităților ilicite;
- **o** alte aspecte legate de modul de operare folosit de infractori – dacă au fost înarmați, dacă au folosit armele, dacă au fost în legătură cu agenți vamali, ai poliției, poliției de frontieră sau alți funcționari ai statului;
- **o** mijloacele de transport folosite pentru tranzitarea frauduloasă a drogurilor ori precursorilor, dacă existau contracte economice, cine erau proprietarii şi dacă aceştia ştiau despre folosirea mijloacelor de transport la săvârşirea de infracțiuni ce se săvârşesc în legătură cu drogurile sau precursorii acestora;
- **o** personalul autorităților statale implicat în desfăşurarea activităților ilicite, în ce a constat participarea acestuia, dacă s-a folosit de calitatea oficială pe care o avea, dacă a atras şi alți funcționari, natura foloaselor primite;
- **o** modul de valorificare a drogurilor ori precursorilor, persoanele fizice şi juridice implicate în activitate, dacă s-au întocmit acte comerciale, dacă au fost făcute evidențieri în contabilitatea firmelor implicate, funcționari ai autorității statale implicați în distribuție, persoanele care mai cunosc despre faptă şi împrejurările săvârşirii

acesteia, precum şi modul în care au luat cunoştință despre activitatea infracțională[234].

De subliniat în legătură cu ascultarea martorilor în cadrul investigării infracțiunilor ce se săvârşesc în legătură cu drogurile şi cu precursorii acestora, este pe lângă dificultatea şi complexitatea activității în sine, necesitatea alegerii unor procedee de ascultare oportune pentru fiecare martor, în parte, pe baza cadrului informațional obținut cu ocazia efectuării activităților pregătitoare, unanim fiind acceptat că legat de săvârşirea acestor infracțiuni *comportamentul martorilor este puternic influențat de interese personale legate de activitatea infracțională propriu-zisă, legate de modul în care se desfăşoară ancheta, de rezultatele acesteia, fiecare, în parte, dorind să exploateze la maxim situația în interesul său.*

Nu trebuie uitat că datorită unei conduite echivoce multe persoane sunt, într-un fel sau altul, implicate în activitatea infracțională, devenind o problemă de analiză şi interpretare a stărilor de lucruri calitatea în care este ascultată şi va participa o persoană în cadrul procesului penal pornit – martor sau învinuit/inculpat.

Şi în cazul de față, o problemă deosebită o constituie ascultarea martorilor nesinceri, de rea credință[235]. În continuare voi încerca să punctez principalele motive care generează declarații mincinoase şi, în raport de fiecare situație în parte, ce poziție trebuie să adopte organul judiciar pentru a determina martorul să renunțe la poziția sa şi să colaboreze în anchetă[236].

Mulți martori mint sau evită să declare împrejurări esențiale aproape instinctual. Sunt incomodați de calitatea de martori, de elemente ce pot arbitra o dispută între autoritățile publice şi persoane particulare. Sunt interesați să formeze o imagine în care declarațiile lor sunt irelevante, chemarea în fața organelor judiciare este inutilă, un timp pierdut atât pentru ei cât şi pentru anchetatori. Ce pot face reprezentanții justiției ? Indicat este ca cel care desfăşoară ancheta să încerce să câştige încrederea celui pe care îl ascultă. Este adevărat că un martor, fără interese particulare în cauză, are puține motive să se implice – în sensul pozitiv, pentru lămurirea împrejurărilor săvârşirii activităților ilicite – în anchetă. Anchetatorul va fi pregătit şi va face tot ce depinde de el pentru a crea şi gestiona o imagine corectă asupra stării de lucruri. Fiecare individ are un rol şi un loc în societate iar regulile trebuie respectate. Sunt multe cazuri în care legea se încalcă, sunt multe persoane care încalcă legea, însă, anchetatorul este un profesionist, asta este meseria lui şi el şi-o face cu bună credință, are şi eşecuri dar are foarte multe realizări, este un om normal şi în cazul anchetat va face tot ceea ce va trebui astfel încât legea să fie respectată iar cei care o încalcă să suporte rigorile ei, nu este pătimaş, este serios şi îşi va face datoria indiferent în ce condiții.

---

234 Pentru problematica şi modul de ascultare al martorilor a se vedea şi **E. Stancu** – Criminalistica, vol. II, Edit. Actami, Bucureşti, 1999, pag. 153-161.

235 Detalii în legătură cu ascultarea martorilor de rea credință sunt analizate şi în **E. Stancu** op. cit pag 406 şi următoarele; **V. Berchesan, I.E. Sandu** - Ascultarea martorilor în Tratat de Tactică Criminalistică, op. cit. pag. 121 şi următoarele etc.

236 N.A. – în observațiile ce urmează am beneficiat şi de experiența prof. **Aurel Ciopraga** care a sintetizat problematica într-un mod corespunzător în Tratat de tactică criminalistică, Edit. Gama, Iaşi 1996, pag 227-236

Martorii pot denatura adevărul datorită resentimentelor pe care le au față de cei implicați în activitatea infracțională, în sensul de a exagera de a mări amploarea unor împrejurări, astfel încât, pe cât posibil răspunderea penală să se agraveze[237]. Poate fi vorba despre concurență – pe piața de referință a drogurilor sau/şi a precursorilor – despre invidie, răzbunare, alte probleme de natură personală. Aici, încă din faza activităților pregătitoare, anchetatorul se va documenta în legătură cu relațiile dintre martor şi cei implicați în activitatea infracțională şi va identifica cele mai bune soluții pentru a exploata împrejurarea în interesul anchetei, al aflării adevărului, iar, eventualele avantaje ce ar putea apare în urma desfăşurării anchetei şi soluționării cauzei să nu aibă la bază minciuni, ci numai elemente care au la bază o probațiune solidă. Martorul tentat să mintă trebuie determinat să înțeleagă că îşi poate atinge scopurile, mai mult sau mai puțin fireşti, spunând adevărul.

Un martor nu declară tot ceea ce cunoaşte sau denaturează adevărul şi din cauză că realizează faptul că cercetările vor scoate la lumină împrejurări legate de încălcări ale legii, mai vechi sau mai noi, care pot să-i atragă răspunderea penală sau se poate pune problema, chiar, a inculpării în cauza în care se desfăşoară cercetările. Şi aici este de preferat ca anchetatorul, pe baza activităților pregătitoare, să aibă cel puțin unele indicii în legătură cu aspectele mai puțin curate ale celor pe care intenționează să îi asculte în calitate de martori. Nu este de conceput să se facă un fel de târg – mă ajuți şi te ajut – însă se poate pune o problemă legată de oportunitatea desfăşurării cercetărilor: se cercetează, cu prioritate, activitățile ilicite acceptate ca fiind mai periculoase şi cu privire la care sunt cunoscute mai multe date.

Un comportament necooperant al martorului poate fi determinat şi de existența unor resentimente față de persoana organului judiciar sau de activitatea desfăşurată de către acesta. Resentimentele provin, principial, ca urmare a experienței personale a martorului în relațiile cu organul judiciar sau cu anchetatorul. Dacă lipsa de cooperare este dată de imposibilitatea stabilirii unei comunicări, din cauze ce țin de raporturile cu anchetatorul, o decizie înțeleaptă este să se schimbe anchetatorul, cel nou trebuie să se asigure, după o documentare a cauzelor care stau la baza imposibilității de comunicare, că este în măsură să depăşească impasul şi să obțină maximul de date de la cel ascultat. În situația că eşecul comunicării se datorează imaginii proaste a activității organului judiciar, situația se poate remedia numai prin oferirea unei imagini coerente asupra eforturilor judiciare depuse în cauză. Sunt aspecte negative, dar acestea sunt de domeniul trecutului, pot fi aduse în prim-planul discuției numai în măsura în care au fost probleme de înțelegere şi de interpretare justificabile – dacă au avut consecințe deosebite asupra persoanei martorului se renunță aprioric – concentrarea urmând să fie focalizată asupra aspectelor esențiale ale cauzei în anchetă. Dacă se poate remedia ceva, se va remedia, martorul trebuind să fie convins că este tratat cu toată considerația, că persoana lui este importantă atât pentru rezolvarea problemelor, în cauza dată, cât şi, în general, în societate, că va

[237] Acest aspect este detaliat într-un alt context şi de către **Hazelwood R, Rebousisn R, Warren J.** în Prediction of Rapist Type and Violence from Verbal, Physical, and Sexual Scales – Journal of Interpersonal Violence vol. 6, March 1999 pag 55-67

fi respectat, iar dacă va fi nevoie, va fi protejat, atât el ca persoană particulară, cât şi interesele lui legale. Odată apreciat cum se cuvine, se va putea induce o stare de confort psihic firească pentru activitatea de ascultare în desfăşurare iar martorul va avea suficiente motive să-şi schimbe atitudinea şi să ofere date de importanță pentru anchetă.

Un alt impediment care apare în ascultarea martorilor este frica – frica cu privire la siguranța personală şi a familiei, cu privire la bunuri, la interesele socio-economice pe care le poate avea, etc. Presiuni, amenințări, răzbunări, totul pare a se prăvăli, liniştea unui trai tihnit pare de domeniul trecutului; rude, persoane din anturajul celor implicați în activitatea ilicită, persoane cu activități identice care manifestă un accentuat spirit de frondă, toată lumea, parcă, ar putea să-i facă rău dacă colaborează cu organele judiciare. Organizațiile criminale sunt puternice, au legături peste tot – politică, firme, justiție – iar polițiştii, magistrații, alți funcționari publici sunt – sau dacă nu sunt, pot fi – corupți. Ce poate face un om într-un război dintre un sistem infracțional bine pus la punct şi statul care, dacă nu are picioarele de plumb, are soldați care pot fi, mai degrabă, interesați în folosirea şi traficarea funcției publice pentru obținerea de avantaje personale decât pentru a impune respectul legii. Ce şanse are anchetatorul având în față oameni care ar prefera să apere interese nefireşti decât să colaboreze onest pentru aflarea adevărului. Înainte de toate trebuie identificate resorturile care generează frica. Apoi este bine să se găsească un interes special. Societatea este interesată în a impune respectul unor legi. Interesul societății este şi interesul fiecărei persoane, în parte. În cazul de față, martorul poate să trăiască mai bine, poate prospera dacă legile sunt respectate, încălcarea legii înseamnă şi încărcarea intereselor proprii. Spre exemplu, el poate să ... , dacă legea este respectată şi cei implicați în activitatea ilicită vor fi traşi la răspundere. Fără doar şi poate, trebuie să se treacă, nu numai demonstrativ, la instituirea unor măsuri de protecție[238] care sporească încrederea martorului. Martorul trebuie să înțeleagă, în final, că are o singură şansă: să treacă de partea legii. Anchetatorii sunt profesionişti adevărați, îşi fac datoria, aceleaşi riscuri şi le asumă şi ei, doar împreună pot duce la bun sfârşit ancheta. De partea cealaltă, criminalii nu-i pot oferi nici o şansă, dacă miza este mare – şi de cele mai multe ori, în cadrul infracțiunilor vamale, miza este mare – şi au cea mai mică îndoială, pot trece, chiar, la suprimarea vieții lui sau a apropiaților lui.

Există posibilitatea ca martorul să aibă o atitudine de rea credință, să refuze orice idee de cooperare cu organul judiciar pentru că are un interes personal important în cauză care, pentru a nu fi compromis, depinde de eşecul sau direcționarea anchetei către, doar, anumite stări de fapt a căror anchetă şi, implicit publicitate, să nu poată afecta situația care favorizează realizarea interesului pe care îl urmăreşte şi îl consideră, esențial, mai important decât ancheta judiciară. Aici, situația este mai complexă decât în situațiile expuse mai sus. Se poate accepta că, dincolo de disponibilități de ordin personal, comportamentul omului – poate, şi mai mult, atunci când este implicat într-un proces penal – este condiționat de modul cum sistemul de interese o cere. Omul nu are un

[238] N.A. – dacă este nevoie, se vor face demersurile necesare pentru includerea într-un program de protecție a martorilor

singur interes, este vorba, aşa cum am spus, despre un sistem de interese în interiorul căruia există o ierarhie şi reguli care impun persoanei să aloce o parte mai mică ori mai însemnată a energiei pentru realizarea fiecăruia, în parte. Atunci când este vorba despre un interes important, persoana în cauză pare că ar face orice pentru realizarea lui. Pare, pentru că instinctual apare o limită raționabilă prin aceea că dincolo nu numai că nu apare câştigul, că nu există plăcere, ci, din contră, începe să se distrugă ceea ce este clădit, începe să moară ceea ce este viu şi frumos. În anchetă se recomandă, în primul rând, identificarea interesului ce guvernează negarea concursului la înfăptuirea justiției, după care, probabil lucrul cel mai important, trebuie găsit – unii anchetatori cu experiență spun că, dacă nu se poate găsi, se inventează – un interes, care să graviteze în jurul persoanei martorului de rea credință, de natură a contrabalansa interesul ce îi impune comportamentul necooperant, astfel încât să fie tentat să renunțe la realizarea celui din urmă în favoarea celui care presupune – pentru a putea fi îndeplinit – cooperarea cu organele judiciare, concursul activ pentru elucidarea tuturor împrejurărilor cu privire la care deține informații. Nu pot intra în discuție abuzuri sau provocări, ambele categorii constituind încălcări ale legii.

Dacă după toate eforturile anchetatorilor, martorii persistă în atitudinea de rea credință, declarațiile lor fiind contrazise de probele existente în cauză, din punct de vedere tactic, nu se recomandă dezvăluirea imediată a contradicțiilor[239], a inexactităților, ci acestea trebuie consemnate exact şi păstrate în rezervă, pentru cel mai potrivit moment psihologic, când demascare poziției nesincere, aducerea la cunoştință a repercusiunilor pe care le va avea această atitudine, va avea cele mai mari şanse de a schimba poziția martorului, în sensul cooperării lui în anchetă[240].

În altă ordine de idei, succesul în **audierea celor direct implicaţi în activitatea ilicită, a învinuiţilor/inculpaţilor,** este condiționat de prestanța anchetatorului, impactul personal fiind de cele mai multe ori hotărâtor. Prestanța trebuie să aibă la bază documentarea detaliată asupra condițiilor generale de desfăşurare a activității ilicite; cu privire la relațiile pe care le întreține cu persoane politice, din sistemul judiciar sau administrativ şi pe ce se bazează aceste relații; relațiile cu persoanele din cercul social (apropiații) şi cu familia; averea personală; comportamentul general în societate şi în momente de criză; ticuri şi reacții nervoase ce apar frecvent; etc. Obținerea de informații referitoare la aspectele arătate, apreciez, că este vitală pentru succesul anchetei. Informațiile pot fi obținute relativ uşor, în cazul persoanelor cu o anumită notorietate publică, şi mult mai greu, atunci când este vorba despre persoane cărora le place o anumită obscuritate. Pregătirea ascultării presupune un efort susținut şi o bună stăpânire a tuturor posibilităților de informare. Foarte important este că lipsa pregătirii sau o pregătire superficială pune în pericol rezultatele activității – de obicei nu se poate stabili dialogul, comunicarea fiind obstrucționată fundamental de cauze ce țin de anchetator.

---

239 **A. Ciopraga** – op. cit. pag. 231

240 **Thomas D. Colbridge** – Probationers, Parolees and Fourth Amendament în FBI Law Enforcement, July 2003

Am folosit expresia „prestanță" din considerente ce țin de poziția anchetatorului în relația cu cel pe care îl ascultă. Aici pot interveni elemente de natură – paradoxal – a-l pune pe anchetator în situație de inferioritate. Cine sunt cei care sunt ascultați în calitate de învinuiți/inculpați ? De multe ori sunt oameni bogați sau, dacă nu sunt bogați, au, oricum un standard social ce depăşeşte cu mult posibilitățile unui funcționar public. Sunt oameni cu o cultură generală şi profesională bună sau foarte bună, au, chiar o charismă deosebită ce le permite să se facă plăcuți şi să fie acceptați în apropierea celor din înalta societate – asta dacă nu cumva ei înşişi fac parte din această categorie. Îşi pot permite să angajeze personal foarte bine pregătit pentru a gestiona afacerile, iar în probleme juridice, angajează avocați reputați – ei înşişi personalități în domeniu juridic şi în politică, oameni cu imagine care pot influența percepția publicului în legătură cu o problemă sau alta. Sunt oameni care lasă să se înțeleagă că totul şi oricine are un preț, că prețul este fixat de ei, că prețul trebuie acceptat – altfel, problema va fi preluată de un altul care acceptă sau, deja, a acceptat iar cel care nu acceptă va fi marginalizat şi scos de pe lista celor care promit o carieră cu ascensiuni în funcții superioare.

Cine este anchetatorul ? Un tip ambițios, bun profesionist, este bine pregătit profesional – licențiat, cursuri de perfecționare, masterat, poate stagii de pregătire în străinătate, poate un doctorat, etc. – este bine integrat social – familie, prieteni, oameni care îl stimează şi îi respectă munca – însă, are o mare problemă. Suportă greu perioade de jenă financiară, se simte handicapat într-o lume a banilor, bani pe care îi are, dar are şi cheltuieli sociale obligatorii şi de fiecare dată când apare o propunere de investiție spune „să mai vedem" sau „este posibil peste vreo două-trei luni". Problema lui este problema tuturor care nu pot să înțeleagă de ce unii inferiori ca pregătire şi capacitate intelectuală pot să o ducă mai bine.

Anchetatorul, deci, trebuie să aibă prestanță, în sensul că de o parte şi de alta a mesei din camera de ascultare trebuie să stea doi oameni cu poziții sensibil egale. Problema lor este problema anchetei, unul este bine pregătit şi este înarmat cu un întreg arsenal de mijloace, metode şi dovezi cu care trebuie să realizeze scopul ascultării. Celălalt, este bine încălzit de poziția unui om cu disponibilități materiale şi intelectuale, convins fiind că nu are cum să piardă disputa cu un om care pe lângă probleme profesionale, oricând, poate exact în momentul în care stă în fața lui, este acaparat de preocuparea de a găsi bani pentru o nevoie oarecare. Întreaga atmosferă va depinde de modul în care cei implicați înțeleg să manifeste înțelegere. Elementul activ care creează şi gestionează o atmosferă de înțelegere umană a rolului şi locului fiecăruia în ancheta penală, propice pentru comunicare deschisă – fără ascunzişuri de la om la om. Dacă aceasta nu se realizează, dacă fiecare încearcă să promoveze o superioritate situațională, ascendentul lui față de celălalt, rezultatul cert este caracterizat prin animozitate, încordare, poate, chiar, ostilitate şi, în final, eşecul activității.

Primul contact dintre învinuit/inculpat şi organul judiciar, care oferă acestora posibilitatea de a se cunoaşte reciproc este decisiv pentru obținerea unor declarații sincere, ceea ce se petrece în acest moment

putând determina succesul sau, dimpotrivă, eşecul acestei activităţi[241]. O mină prea aspră, prea severă sau o atitudine arogantă, de superioritate, afişarea satisfacției față de poziția critică a învinuitului/inculpatului, atotputernicia organului de anchetă afişată împreună cu disprețul față de cel care urmează a fi arestat, indiferent de rezultatele ascultării, punerea statuii atotştiutorului pe masă – cum spun unii practicieni – sunt elemente care vor conduce cu siguranță la eşecul ascultării.

În timpul desfăşurării ascultării, vor fi alese cele mai adecvate procedee tactice de ascultare în funcție de personalitatea şi trăsăturile temperamentale ale celui ascultat, de cunoaşterea şi explicarea adevăratelor motive ce explică rezistența opusă[242], de starea în care se află – este consumator de droguri, prezintă simptome ce preced intrarea în sevraj, etc. De observat că, anchetatorul trebuie să facă o analiză serioasă a apărărilor învinuitului/inculpatului – formulate atât în timpul ascultării, cât şi a celor ce ar putea fi promovate pe parcursul desfăşurării anchetei. Apreciez că un inventar al posibilelor apărări ce pot fi invocate de învinuiți-inculpați trebuie efectuat anterior derulării ascultării întrucât trebuie evaluat impactul acestora asupra materialului incriminator existent şi asupra desfăşurării viitoare a anchetei. Mai mult, consider oportun ca, în măsura posibilităților, odată identificate acestea, să fie desfăşurate activități ale căror rezultate fie să le confirme, fie să le combată.

Un cuvânt şi despre relația anchetator – avocat. Ambii sunt profesionişti ai domeniului judiciar, ambii cunosc foarte bine care le sunt drepturile şi obligațiile în cadrul procesului penal, trebuie să se stimeze şi să se respecte reciproc. Pentru amândoi ancheta în curs de desfăşurare constituie o provocare, îi mobilizează să-şi facă cât mai bine treaba. Avocatul caută să speculeze fiecare greşeală, fiecare inadvertență din materialul de inculpare pentru al folosi pentru susținerea clientului său care, la rândul lui, trebuie să stimuleze financiar fiecare efort al avocatului de a-şi depăşi condiția. Anchetatorul trebuie să îşi respecte meseria, are orgoliu profesional şi ştie că orice greşeală va fi atent analizată şi speculată atât de către adversarii din anchetă cât şi de cei care-i controlează activitatea, care îi doresc funcția, care vor să-l compromită pentru al exploata. Consider că este bine ca în fiecare dosar, cu privire la fiecare învinuit, anchetatorul să aibă o întrevedere profesională cu avocatul, să îl asculte pe acesta cu privire la modul în care vede participarea la o activitate sau alta şi să stabilească – de comun acord, dacă se poate – limitele în care avocatul se poate desfăşura, acțional, în timpul ascultării. Orice încălcare a limitelor trebuie să aibă, ca răspuns, o replică hotărâtă şi adecvată din partea anchetatorului. Astfel, este inutil să continui o ascultare care este sistematic obstrucționată de către avocat, pentru că nu se va putea obține nici un rezultat.

Ideal este ca, într-o anumită măsură, cei trei – anchetatorul, învinuitul/inculpatul şi avocatul acestuia – să coopereze pentru obținerea unor rezultate cât mai bune pentru că, în opinia mea, ascultarea

[241] **David Vessel** – Conducting Successful Interrogations în FBI Law Enforcement Bulletin, Oct. 1998, pag. 27
[242] **A. Ciopraga**, op. cit. pag. 259

învinuitului/inculpatului este, înainte de toate o exprimare, ce trebuie să fie plenară, a dreptului de apărare. Anchetatul are dreptul, cu prilejul desfăşurării acestei activități, să cunoască acuzațiile, să-şi facă cunoscute apărările, să propună mijloace de probă care să-i susțină apărările, astfel că este în interesul lui ca să comunice cât mai bine cu anchetatorul, acesta putând să-l ajute – conform prevederilor procedurale – desfăşurând cu profesionalism activitățile propuse, consemnând şi exploatând operativ datele obținute cu prilejul desfăşurării acestor activități[243].

Desigur, şi anchetatorul are un interes profesional în desfăşurarea ascultării. El cunoaşte multe date despre activitatea infracţională, există multe probe la dosar, însă, mai trebuie ceva; ceva care ori nu-i este cunoscut, ori nu este probat sau este probat insuficient. Conducând adecvat ascultarea se pot realiza ambele scopuri – respectarea dreptului la apărare şi rezolvarea interesului operativ de anchetă.

În măsura în care se scontează pe un efect folositor pentru anchetă, ascultarea învinuitului poate continua cu una sau mai multe confruntări[244], după care se poate reveni la ascultare.

În încheiere, apreciez că ascultarea învinuitului/inculpatului, desfăşurată cu profesionalism, poate oferi anchetei, pe lângă respectarea drepturilor procesuale ale persoanelor implicate, şansa obținerii unor informații deosebit de utile anchetei, informații care nu pot fi obținute pe altă cale – deloc sau cu foarte mare dificultate.

[243]Detective **Wesley Clark**, Connecticut State Police Department, Western District Major Crime Squad – Deceptive but Truthful: Is it Possible ? în FBI Law Enforcement Bulletin nov. 2000, pag. 59

[244] N.A. – dacă aceasta este posibil sub aspectul timpului şi dacă învinuitul/inculpatul acceptă

CAPITOLUL 4
INVESTIGAREA CRIMINALISTICĂ A INFRACŢIUNILOR SĂVÂRŞITE LA REGIMUL ARMELOR ŞI MUNIŢIILOR

În materia armelor şi muniţiilor sunt reglementate mai multe infracţiuni, după cum urmează:

- **infracţiunea de nerespectare a regimului armelor şi muniţiilor –** reglementată la art. 406 din Codul Penal;
- **infracţiunea de ştergere sau modificare, fără drept, a marcajelor de pe arme letale** – reglementată în cuprinsul art. 137 din Legea 295/2004 privind regimul armelor şi al muniţiilor;
- **infracţiunea de uz de armă letală, fără drept** – reglementată în cuprinsul art. 136 din Legea 295/2004, privind regimul armelor şi muniţiilor.

Aşa cum se poate observa, sunt incriminate mai multe activităţi pe care legiuitorul le consideră deosebit de periculoase pentru desfăşurarea normală a vieţii sociale. În condiţiile date, consider necesară o prezentare a textelor legale în funcţie de caracteristicile conţinutului constitutiv – în principal, de cele ale laturii obiective ale fiecăreia.

Astfel, în conţinutul constitutiv al infracţiunii de nerespectare a regimului armelor de foc şi muniţiilor trebuie observate următoarele componente:

- **Traficul cu arme de foc,** reglementat în două forme: una cadru şi una agravată, după cum urmează:

Forma cadru[245] **–** deţinerea, portul, confecţionarea, transportul, precum şi orice operaţii privind circulaţia armelor de foc şi muniţiilor.

Forma agravată – ea însăşi având ca element caracteristic existenţa mai multor forme după cum urmează:

⇒ deţinerea, înstrăinarea sau portul, fără drept, de arme ascunse[246] ori de arme militare, precum şi a muniţiei pentru astfel de arme;

⇒ deţinerea, înstrăinarea sau portul, fără drept, al mai multor arme, altele decât armele ascunse şi armele militare, precum şi a armelor de panoplie ori a muniţiei respective în cantităţi mari;

⇒ portul de arme, fără drept, în localul autorităţilor sau al instituţiilor publice, la întruniri publice sau în localuri de alegeri.

- **Funcţionarea atelierelor de reparat arme fără drept**.
- **Nedepunerea armei sau a muniţiei**, în termenul fixat de lege, la organul competent de către cel căruia i s-a respins cererea pentru prelungirea valabilităţii permisului.

---

[245] N.A. – acţiunile incriminate aici sunt avute în vedere şi de art. 138 din Legea 295/2004 privind regimul armelor şi muniţiilor sub denumirea de "Efectuarea, fără drept, a operaţiunilor cu arme sau muniţii";

[246] N.A. – arme fabricate sau confecţionate astfel încât existenţa lor să fie disimulată, de obicei, în obiecte uzuale, nepericuloase, care să nu facă posibilă perceperea directă a armei de foc iar dacă este posibil nici să nu dea de bănuit cu privire la posibilitatea folosirii obiectului respectiv ca armă de foc.

În ceea ce priveşte uzul de armă letală, fără drept, şi ştergerea sau modificarea marcajelor de pe arme letale, fără drept, însăşi denumirea infracțiunilor caracterizează suficient de clar activitățile pe care legiuitorul le-a incriminat penal.

4.1 Situaţia premisă

Infracțiunile pe care le-am prezentat sunt caracterizate, înainte de elementele constitutive specifice, de o situație premisă, conturată de însuşi regimul juridic al armelor şi munițiilor reglementat de Legea 295/2004, lege ce prevede la art. 1, „in terminis" – prezenta lege stabileşte categoriile de arme şi muniții, precum şi condițiile în care deținerea, portul, folosirea şi operațiunile cu aceste arme şi muniții sunt permise pe teritoriul României; exprimarea dorindu-se suficient de clară pentru a determina obiectul regimului juridic al armelor şi munițiilor.

Pentru a putea înțelege starea de normalitate acceptată, şi de legiuitor, ca licită, precum şi rațiunea incriminării penale a anumitor conduite trebuie observate, ca deosebit de importante, tocmai prevederile ce au ca obiect stabilirea acelei limite, între licit şi ilicit, avute în vedere de legiuitor când a introdus în textul din Codul Penal expresia „fără drept".

Astfel în conformitate cu prevederile Legii 295/2004

→ armele militare pot fi deținute şi folosite numai de către structurile specializate care au competențe în domeniul apărării, ordinii publice şi siguranței naționale.

→ armele letale pot fi deținute sau, după caz, purtate şi folosite de persoanele fizice numai în baza permisului de armă, iar de către persoanele juridice pot fi deținute şi folosite numai în baza autorizației eliberate în condițiile legii.

→ armele neletale pot fi deținute şi, după caz, purtate şi folosite de persoane fizice sau juridice, cu condiția înregistrării acestora la autoritățile competente, în condițiile prevăzute de lege.

Evidența posesorilor de arme letale şi neletale, a armelor deținute de aceştia, precum şi a documentelor prin care se acordă dreptul de a le deține, purta şi folosi se ține, la nivel local, de către inspectoratele de poliție județene şi de către Direcția Generală de Poliție a Municipiului Bucureşti – acestea fiind şi cele care au competență în eliberarea acestor documente – iar, la nivel central, pentru armele de apărare şi pază, de către Inspectoratul General al Poliției Române.

În ceea ce priveşte regimul armelor şi dispozitivelor militare, acesta este apreciat de către legiuitor şi trebuie să fie, unul, special – persoanele fizice şi persoanele juridice române, cu unele excepții ce au caracter special, neputând desfăşura operațiuni cu arme şi dispozitive militare.

Pe lângă armele şi dispozitivele militare este interzis pentru persoanele fizice sau juridice – cu excepția instituțiilor publice ce au atribuții în domeniul apărării, ordinii publice şi siguranței naționale – efectuarea oricăror operațiuni cu următoarelor sisteme şi dispozitive destinate armelor, considerându-se că acestea induc în mediul social un pericol nepermis de mare:

a) sisteme de ochire care funcționează pe principiul laser;

b) sisteme de ochire pe timp de noapte;

c) dispozitive destinate sau adaptate diminuării zgomotului cauzat prin arderea unei încărcături.

Principial, legiuitorul român acceptă că orice persoană fizică sau juridică care îndeplineşte anumite condiţii, considerate ca deosebit de importante, are dreptul să deţină la domiciliul, reşedinţa sau sediul său arme şi muniţii.

Înainte de orice, datorită pericolului deosebit pe care îl pot reprezenta armele şi muniţiile pentru desfăşurarea firească a vieţii sociale, persoanele fizice şi juridice care au dreptul să deţină, să poarte, să folosească, să comercializeze sau, după caz, să repare arme sunt obligate să asigure securitatea acestora. Armele deţinute legal la domiciliul, reşedinţa sau la sediul persoanei fizice sau juridice, pot fi transferate de proprietarul lor în alt spaţiu decât cel menţionat în documente numai cu acordul scris al poliţiei, în conformitate cu procedura special reglementată în acest sens

Deţinătorii armelor letale sunt obligaţi să anunţe de îndată, dar nu mai târziu de 24 de ore, cel mai apropiat organ de poliţie despre dispariţia, pierderea sau furtul acestor arme. De asemenea, este interzisă înstrăinarea de către titular a autorizaţiei de procurare a armei, a certificatului de deţinător şi a permisului de armă, cu excepţia situaţiei în care documentul este depus la organul de poliţie competent.

Dat fiind situaţiile ce pot apare, a fost instituită o obligaţie generală în sarcina tuturor persoanelor care iau la cunoştinţă despre existenţa unei arme militare sau a unei arme letale ori a muniţiilor deţinute ilegal, pierdute sau abandonate, acestea trebuind să anunţe, de îndată, cel mai apropiat organ de poliţie. De asemenea persoana care găseşte o armă militară sau o armă letală ori muniţii este obligată să le predea sau să anunţe la cel mai apropiat organ de poliţie, de îndată ce este posibil, dar nu mai târziu de 24 de ore. Rudele sau persoanele care locuiesc împreună cu o persoană ce deţine în mod legal arme sau muniţii au obligaţia ca, în cazul în care deţinătorul decedează sau este declarat dispărut, să depună armele şi muniţiile respective la cel mai apropiat armurier, în termen de 15 zile de la data decesului sau, după caz, a rămânerii definitive a hotărârii judecătoreşti de declarare a dispariţiei.

Persoanele fizice care îndeplinesc condiţiile legale pot procura, deţine, purta şi folosi arme letale şi arme neletale, precum şi muniţia corespunzătoare acestora; armele letale – de la data emiterii, de către autorităţile competente, a autorizaţiei de procurare a armei sau, după caz, a permisului de armă, armele neletale – după ce acestea au fost a armelor înregistrate la autorităţile competente.

Armele de apărare şi pază pot fi procurate numai de către următoarele categorii de persoane:

a) demnitarii, magistraţii, diplomaţii, militarii şi poliţiştii, pe perioada cât sunt în activitate şi după pensionare, trecerea în rezervă sau retragere, după caz, cu excepţia situaţiei în care aceştia şi-au pierdut calitatea din motive imputabile lor;

b) persoanele prevăzute de lege, care îndeplinesc o funcţie ce implică exerciţiul autorităţii publice, pe perioada în care au această calitate,

cu excepția personalului de pază din cadrul societăților specializate de pază;

c) persoanele incluse în programe de protecție a martorilor, pe perioada în care au această calitate.

Armele de vânătoare pot fi procurate de către vânători şi colecționarii de arme. **Armele de tir** pot fi procurate de către sportivii şi antrenorii de tir, precum şi de către vânătorii şi colecționarii de arme. Vânătorii pot procura numai arme de tir din categoria armelor lungi. **Armele de colecţie letale**, aflate în stare de funcționare, pot fi procurate numai de către colecționarii de arme. Procurarea armelor letale, la care am făcut referire – armele de apărare şi pază, armele de vânătoare, armele de tir, armele de colecție – se poate realiza prin cumpărare, donație, moştenire, închiriere sau comodat, după caz.

În ceea ce priveşte cantitatea de arme ce pot fi procurate, aceasta trebuie să corespundă scopului pentru care urmează a fi folosite, o limită legală fiind stabilită doar pentru armele de apărare şi pază – cel mult două – şi pentru procurarea de arme din străinătate – cel mult două, direct, pentru o călătorie în străinătate.

Armele letale pot fi procurate în baza autorizaţiei de procurare valabile de la orice armurier autorizat să comercializeze în România arme letale, precum şi de la orice persoană din străinătate autorizată, care comercializează în condiţiile legii din ţara în care se află arme din această categorie. Procurarea armelor de la altă persoană fizică sau juridică se poate face numai prin intermediul unui armurier din România ori din străinătate. Armele procurate din străinătate pot fi introduse în România numai prin punctele de trecere a frontierei de stat, special stabilite în acest sens.

Persoanele care îndeplinesc o funcție de demnitar sau care implică exercițiul autorității publice pot procura arme de apărare şi pază şi de la instituțiile în care sunt încadrate sau, după caz, le pot primi în dar sau recompensă de la aceste instituții. Persoanele incluse într-un program de protecție a martorilor pot procura arme de apărare şi pază numai prin intermediul Oficiului Național pentru Protecția Martorilor.

Înstrăinarea armelor letale se poate face de către persoanele care le dețin în condiții legale numai prin intermediul armurierilor din România, autorizaţi să comercializeze astfel de arme.

În funcție de scopul pentru care a fost solicitată autorizarea procurării armei, autoritățile competente pot acorda solicitantului dreptul de deținere sau, după caz, de port sau folosire a armei procurate, făcând mențiune, în mod expres, despre aceasta în conținutul permisului de armă.

Dreptul de deținere a armei se poate acorda numai pentru armele de vânătoare, de tir, de colecție sau de autoapărare şi conferă titularului posibilitatea de a păstra arma la domiciliul sau reşedința înscrisă în documentul de identitate. Dreptul de a purta şi folosi arme se poate acorda numai pentru armele de apărare şi pază, de vânătoare şi de tir şi conferă titularului posibilitatea de a purta asupra sa arma şi de a o folosi în scopul pentru care a fost autorizată procurarea acesteia, precum şi în caz de legitimă apărare sau stare de necesitate.

Dreptul de deținere se poate acorda pentru mai multe arme de vânătoare, de tir sau de colecție. Dreptul de a purta şi folosi arme se poate acorda solicitantului, după cum urmează:

a) pentru două arme de apărare şi pază cu dimensiuni diferite ale țevii;

b) pentru armele de vânătoare, cel mult 2 de acelaşi calibru;

c) pentru cel mult 2 arme de tir scurte şi 2 arme de tir lungi.

Titularul dreptului de deținere a armelor letale are obligația să păstreze armele înscrise în permisul de armă, asigurate astfel încât să nu permită accesul la ele al persoanelor neautorizate.

Persoana care are în proprietate sau folosință arme letale poate fi autorizată de către organul de poliție competent teritorial, la cerere, să folosească într-un poligon special amenajat şi autorizat. Titularii dreptului de a purta şi folosi armele de apărare şi pază pot face uz de armă numai în poligoanele autorizate sau în caz de legitimă apărare ori stare de necesitate.

Folosirea armelor de apărare şi pază în poligoanele autorizate se poate face numai în condițiile stabilite prin regulamentele de ordine interioară ale acestora. Colecționarii de arme pot folosi o armă lungă dintre cele deținute, menționată în mod expres în permisul de armă, numai în locul unde se află colecția, în caz de legitimă apărare.

Dreptul de deține poate fi suspendat sau poate înceta în condițiile restrictiv prevăzute de lege, situație care înlătură eventualele posibilități de abuz, atât din partea organelor administrative cât şi din partea posesorilor.

Uzul de armă se face cu respectarea unor condiții impuse de legiuitor astfel încât să fie lămurite toate condițiile în care au fost folosite armele şi să fie verificat modul în care au fost respectate prevederile legale în domeniu. Astfel:

1) Persoana care a făcut uz de armă este obligată să acționeze imediat, pentru a se acorda primul ajutor şi asistență medicală persoanelor rănite.

2) Persoana care a făcut uz de armă este obligată să anunțe de îndată cel mai apropiat organ de poliție, indiferent dacă au rezultat sau nu victime ori pagube materiale.

Organul de poliție sesizat are obligația să efectueze cercetarea la fața locului şi a circumstanțelor în care s-a produs evenimentul, arma folosită urmând a rămâne în custodia organului de poliție care desfăşoară cercetarea, până la încheierea acesteia.

Persoanele incluse într-un program de protecție a martorilor pot păstra, purta şi folosi armele înscrise în permisul de armă numai în condițiile stabilite în protocolul de protecție.

Dreptul de a purta şi folosi armele de vânătoare se acordă, în condițiile legii, vânătorilor care sunt membri ai unor asociații de vânători sportivi, legal constituite, ce îşi desfăşoară activitatea conform Legii fondului cinegetic şi a protecției vânatului 103/1996, care au susținut examenul pentru obținerea calității de vânător şi dețin permis de vânătoare cu viză valabilă.

Titularul dreptului de a purta şi folosi arme de vânătoare poate face uz de armă numai asupra vânatului pentru care a fost autorizat în

condițiile Legii nr. 103/1996, precum şi pentru antrenament, în poligoanele autorizate în condițiile legii.

Dreptul de a purta şi folosi armele de tir se acordă, în condițiile legii, sportivilor şi antrenorilor de tir. Titularul dreptului de a purta şi folosi arme de tir are obligația de a păstra armele înscrise în permisul de armă, în condițiile prevăzute de lege pentru titularul dreptului de deținere a acestor arme.

Titularii dreptului de a purta şi folosi arme de apărare şi pază, de vânătoare sau de tir pot procura de la armurierii autorizați numai muniția aferentă armelor înscrise în permisul de armă.

Cantitatea de muniție care poate fi deținută de persoanele se înscrie în permisul de armă de către organul de poliție care eliberează acest document, după cum urmează:

a) pentru armele de apărare şi pază, cel mult 50 de cartuşe cu glonț şi 50 de cartuşe fără proiectil, pentru câte o singură armă de fiecare calibru;

b) pentru armele de vânătoare, cel mult 300 de cartuşe pentru câte o singură armă de fiecare calibru, dintre cele pentru care are dreptul de port şi folosire;

c) pentru armele de tir, cel mult 500 de cartuşe pentru fiecare armă pentru care are dreptul de port şi folosință, în funcție de proba de concurs.

Persoanele care dețin arme de apărare şi pază pot purta asupra lor, în afara domiciliului sau reşedinței unde este depozitată muniția, cel mult 12 cartuşe. Este interzisă înstrăinarea muniției de către persoana care a procurat-o, cu excepția cazurilor în care aceasta este depusă la armurier sau la organele de poliție competente. De asemenea, este interzisă comercializarea sau înstrăinarea sub altă formă, precum şi deținerea ori utilizarea de muniție expirată sau degradată care, prin păstrare sau folosire, ar putea pune în pericol viața sau integritatea corporală a persoanelor.

Suspendarea dreptului de port şi folosire a armelor letale se dispune de către organul competent care a acordat acest drept, în următoarele situații, restrictiv prevăzute de către legiuitor:

- titularul dreptului este învinuit sau inculpat în cauze penale pentru fapte săvârşite cu intenție, pentru care legea prevede o pedeapsă al cărei maxim special este mai mare de 1 an;
- titularul dreptului nu mai este apt din punct de vedere psihologic şi medical sau suferă de alte afecțiuni, care ar putea pune în pericol propria viață sau a altora, dacă ar deține sau ar folosi arme şi muniții;
- a săvârşit una sau mai multe contravenții, pentru care legea prevede sancțiunea contravențională complementară a suspendării dreptului de port şi folosire a armelor.

Pe perioada suspendării dreptului de port şi folosire a armelor, permisul de armă se retrage de către organul de poliție care a dispus măsura, iar armele şi întreaga cantitate de muniție deținute se depun, de îndată, la un armurier autorizat în acest sens, cu excepția situației în care acestea se ridică de către organele de poliție. Suspendarea încetează de la data la care titularul dreptului de port şi folosire a armelor nu mai este afectat de cauza care a generat suspendarea

Revocarea dreptului de port şi folosire a armelor letale se dispune de către organul competent care a acordat acest drept, atunci când titularul dreptului se află în una dintre următoarele situații:

a) renunță să mai dețină armele înscrise în permisul de armă;

b) nu mai are calitatea de demnitar, magistrat, diplomat, militar sau polițist, de persoană care îndeplineşte o funcție ce implică exercițiul autorității publice, nu mai este inclus într-un program de protecție a martorilor, nu mai are calitatea de vânător, colecționar de arme, sportiv sau antrenor de tir.

c) nu mai poate dovedi necesitatea procurării armelor, prin documente justificative; au fost condamnate, prin hotărâre judecătorească rămasă definitivă, la o pedeapsă privativă de libertate mai mare de 1 an, pentru infracțiuni comise cu intenție; prezintă pericol pentru ordinea publică, siguranța națională, viața şi integritatea corporală a persoanelor, conform datelor şi informațiilor existente la organele competente;

d) pleacă definitiv din țară;

e) pierde cetățenia română;

f) a pierdut armele înscrise în permisul de armă sau acestea i-au fost sustrase în împrejurări imputabile titularului;

g) nu se prezintă, fără motive întemeiate, la viza permisului de armă în interval de 1 an de la împlinirea termenului legal;

h) a decedat sau a fost declarat dispărut, prin hotărâre judecătorească rămasă definitivă;

i) a săvârşit una sau mai multe contravenții pentru care legea prevede revocarea dreptului de deținere sau, după caz, de port şi folosire a armelor.

Anularea dreptului de port şi folosire a armelor letale se dispune de către organul competent care a acordat acest drept, în următoarele situații:

1. se constată că, la data acordării permisului de armă, titularul nu îndeplinea condițiile prevăzute de lege pentru port şi folosire a armelor;

2. persoanei i s-a acordat dreptul de port şi folosire a armelor, pe baza unor documente sau informații false.

Măsura revocării sau anulării dreptului de deținere sau, după caz, de port şi folosire a armelor letale se comunică, în scris, titularului dreptului sau succesorilor acestuia care are dreptul să atace acest act administrativ la instanțele de contencios administrativ.

Cetățenii români şi străinii cu şedere legală în România, care au împlinit vârsta de 18 ani, pot să procure arme neletale, precum şi muniția aferentă, de la orice armurier autorizat să comercializeze astfel de arme, în condițiile notificării prealabile a serviciilor specializate de la inspectoratele de poliție județene sau Direcția generală de Poliție a Municipiului Bucureşti – în funcție de locul de domiciliu – ori Inspectoratul General al Poliției Române. Armele neletale nu pot fi înstrăinate sau împrumutate de către posesorii acestora, cu excepția cazului în care acestea sunt depuse la organul de poliție competent, la personalul abilitat prin lege să păstreze şi să asigure securitatea temporară a armelor, la intrarea în instituțiile publice, în mijloacele de

transport naval ori aerian, precum şi în alte locuri stabilite prin lege sau la armurieri, în vederea depozitării sau înstrăinării.

Posesorii armelor neletale au obligația să ia toate măsurile necesare pentru păstrarea armelor la domiciliu sau reşedință, astfel încât să nu permită accesul persoanelor neautorizate la acestea şi să nu existe pericol de vătămare corporală accidentală. Aceştia Persoanele au dreptul să poarte asupra lor doar o singură armă neletală destinată pentru autoapărare, dintre cele procurate în mod legal.

Foarte important de observat este că legea interzice portul armelor neletale, destinate pentru autoapărare, în următoarele condiții:

- în locuri aglomerate, stadioane, săli de spectacol şi adunări publice, precum şi în alte locuri în care folosirea acestor arme este interzisă prin lege;
- dacă deținătorul se află sub influența băuturilor alcoolice, produselor sau substanțelor stupefiante, a medicamentelor cu efecte similare acestora ori în stare avansată de oboseală sau suferă de afecțiuni temporare, de natură să genereze o stare de pericol în condițiile în care poartă arma asupra sa.

Titularii dreptului de a purta şi folosi arme neletale, destinate pentru autoapărare, pot face uz de armă numai în poligoanele autorizate sau în caz de legitimă apărare ori stare de necesitate.

Armele cu tranchilizante, harpoanele de pescuit şi armele de asomare pot fi folosite în condițiile legii doar împotriva animalelor, iar armele cu destinație industrială, pistoalele de alarmă şi semnalizare şi pistoalele de start, folosite în competițiile sportive, numai în scopul pentru care sunt destinate, în astfel de condiții încât să nu cauzeze vătămări corporale altor persoane.

Muniția aferentă armelor neletale poate fi procurată numai în baza certificatului de deținător al armei, de la armurierii autorizați să o comercializeze.

În ceea ce priveşte **persoanele juridice** care pot procura, deține şi folosi arme şi muniții, ancheta va avea în vedere următoarele:

→ Instituțiile publice cu atribuții în domeniul apărării, ordinii publice şi siguranței naționale sunt autorizate să procure, să înstrăineze, să dețină şi să folosească arme letale şi arme neletale, precum şi muniția corespunzătoare, pentru înarmarea personalului propriu, în condițiile stabilite prin legi speciale.

→ Persoanele juridice de drept public – altele decât cele cu atribuții în domeniul apărării, ordinii publice şi siguranței naționale – precum şi persoanele juridice şi unitățile subordonate sau aflate în coordonarea acestora sunt autorizate să procure, să dețină şi să folosească arme letale şi arme neletale, precum şi muniția corespunzătoare, pentru exercitarea atribuțiilor specifice stabilite prin actele normative de organizare şi funcționare a acestora.

→ Persoanele juridice de drept privat, care nu sunt subordonate sau aflate în coordonarea unor instituții publice, pot fi autorizate în condițiile prezentei legi, în funcție de obiectul lor de activitate, să procure, să dețină şi să folosească arme letale şi arme neletale, precum şi muniția corespunzătoare, pentru:

a) înarmarea personalului abilitat să desfăşoare activităţi de pază, dacă aceasta se justifică pentru asigurarea pazei sediilor, imobilelor sau obiectivelor care le aparţin sau cărora le asigură protecţie, precum şi a pazei persoanelor, bunurilor, valorilor sau transportului ori depozitării de valori importante, în cazul societăţilor al căror obiect de activitate îl constituie prestarea de servicii în domeniul pazei ori al celor care îşi pot asigura paza proprie, în condiţiile legii;

b) desfăşurarea activităţilor de executare a tragerilor cu arme în poligoane special amenajate, pentru antrenament sau divertisment, precum şi organizarea şi desfăşurarea cursurilor de instruire teoretică şi practică;

c) desfăşurarea activităţilor artistice, în centrele de producţie cinematografică şi televiziune, precum şi în cadrul spectacolelor de circ şi teatru.

→ Muzeele pot fi autorizate, să procure şi să deţină arme de colecţie, precum şi arme neletale, după caz.

Persoanele juridice străine nu pot fi autorizate să deţină sau să folosească, pe teritoriul României, arme militare şi arme letale, precum şi muniţia corespunzătoare acestora.

Autorităţile competente să elibereze autorizaţiile sunt, la fel ca în cazul persoanelor fizice, Direcţia Generală de Poliţie a Municipiului Bucureşti, inspectoratele judeţene de poliţie în a căror rază de competenţă se află sediul social al persoanei juridice şi Inspectoratul General al Poliţiei Române. Armele şi muniţiile pot fi procurate sau înstrăinate numai prin armurierii autorizaţi.

Dotarea cu arme a personalului specializat se face în baza ordinelor de serviciu individuale, emise de conducătorul persoanei juridice sau, după caz, al unităţii subordonate sau aflate în coordonarea acesteia, în care se menţionează datele de identificare ale armei, datele de identificare ale deţinătorului, sarcinile în executarea cărora deţinătorul poate purta şi folosi armele, locurile în care deţinătorul poate purta şi folosi armele, precum şi condiţiile în care acesta poate face uz de armă.

Persoanele care pot fi dotate cu arme de către persoanele juridice trebuie să îndeplinească următoarele condiţii:

* au cetăţenia română;
* au împlinit 18 ani;
* sunt angajate, în baza unui contract individual de muncă;
* îndeplinesc condiţii ce sunt considerate importante pentru o persoană care va desfăşura activităţi profesionale fiind înarmată, precum: nu au fost condamnate, prin hotărâre judecătorească rămasă definitivă, la o pedeapsă privativă de libertate mai mare de 1 an, pentru infracţiuni comise cu intenţie; nu sunt învinuite sau inculpate în cauze penale pentru fapte săvârşite cu intenţie, pentru care legea prevede o pedeapsă al cărei maxim special este mai mare de 1 an; sunt apte din punct de vedere psihologic şi medical şi nu suferă de alte afecţiuni stabilite prin ordin al ministrului sănătăţii, care ar putea pune în pericol propria viaţă sau a altora, dacă ar deţine sau ar folosi arme şi muniţii; nu prezintă pericol pentru ordinea publică, siguranţa naţională, viaţa şi integritatea corporală a persoanelor, conform datelor şi informaţiilor existente la organele

competente; nu au săvârşit vreuna dintre contravenţiile pentru care legea prevede revocarea dreptului de procurare, deţinere sau, după caz, port şi folosire a armelor; nu au pierdut, anterior, arme letale, din motive imputabile lor.

* urmează un instructaj, desfăşurat de angajator, cu privire la scopul pentru care sunt dotate cu arme, precum şi la condiţiile în care trebuie purtată şi folosită arma, la sfârşitul căruia semnează un angajament, prin care se obligă să poarte şi să folosească armele şi muniţia din dotare numai în scopurile şi condiţiile stabilite în instructaj.

Armele aflate în dotare pot fi purtate şi folosite numai în intervalul de timp zilnic stabilit de angajator, în care sunt exercitate atribuţiile de serviciu care necesită portul şi folosirea acestora, precum şi numai în condiţiile şi locurile prevăzute în ordinul de serviciu. La sfârşitul acestui interval de timp, armele se depun în locurile special amenajate cu respectarea prevederilor legale, iar ordinul de serviciu se depune la sediul persoanei juridice, cu excepţia celor deţinute de pădurari şi paznicii de vânătoare, care pot fi păstrate de aceştia. Sunt interzise deţinerea, portul şi folosirea armelor de către persoanele dotate cu acestea în afara orelor de program.

În vederea dotării cu arme, angajatorul solicită pentru fiecare persoană în parte avizul serviciilor de poliţie competente prin care se atestă îndeplinirea condiţiilor pentru ca o persoană angajată să poată fi dotată cu armă.

Fără a detalia excesiv, trebuie subliniat că procurarea, deţinerea şi folosirea armelor letale, armelor neletale şi a muniţiilor aferente – indiferent că este vorba despre persoane fizice, persoane juridice ori angajaţi ale celor din urmă – sunt supuse unui regim restrictiv de autorizare ce impune pentru fiecare operaţiune în parte respectarea unor condiţii minime, dar, foarte importante.

De importanţă majoră pentru ancheta conduitelor ilicite din domeniu – în special în ceea ce priveşte fenomenul traficului cu arme – este **regimul operaţiunilor cu arme şi muniţii.**

Astfel, operaţiunile cu arme şi muniţii pe teritoriul României pot fi efectuate numai de către sau prin intermediul armurierilor autorizaţi în acest sens, cu excepţia persoanelor fizice care, în baza autorizaţiei de procurare, pot cumpăra din străinătate şi introduce în ţară, în condiţiile legii, arme letale şi neletale.

Producerea, confecţionarea, modificarea, prelucrarea, experimentarea, casarea şi distrugerea armelor letale şi armelor neletale pot fi efectuate numai de către armurierii constituiţi în subordonarea sau coordonarea instituţiilor care au competenţe în domeniul apărării, siguranţei naţionale şi ordinii publice, în condiţiile stabilite prin ordine ale conducătorilor fiecăreia dintre aceste instituţii.

Operaţiunile cu arme letale şi cu arme neletale, cu excepţia producerii, confecţionării, modificării, prelucrării, experimentării, casării şi distrugerii, pot fi efectuate de către armurierii autorizaţi în acest sens.

Sunt armurieri de drept următoarele categorii de persoane juridice:

a) instituțiile publice care au competențe în domeniul apărării, ordinii publice şi siguranței naționale, precum şi persoanele juridice aflate, potrivit legii, în subordonarea sau coordonarea acestora;

b) instituțiile publice şi unitățile aflate în subordonarea sau coordonarea celor arătate mai sus, care, prin competențele conferite de lege, desfăşoară activități ce necesită deținerea şi folosirea armelor şi muniților, precum şi Federația Română de Tir Sportiv, Federația Română de Schi şi Biatlon, cluburile sportive afiliate acestora şi gestionarii fondurilor de vânătoare.

Se pot constitui în armurieri, la cerere, dacă îndeplinesc condițiile legale, şi alte societăți comerciale, care nu se află în subordonarea sau coordonarea persoanelor juridice considerate armurieri de drept.

Instituțiile publice care au competențe în domeniul apărării, ordinii publice şi siguranței naționale, precum şi persoanele juridice aflate, potrivit legii, în subordonarea sau coordonarea acestora, pot desfăşura toate categoriile de operațiuni cu arme şi muniții. Instituțiile publice şi unitățile aflate în subordonarea sau coordonarea acestora, care, prin competențele conferite de lege, desfăşoară activități ce necesită deținerea şi folosirea armelor şi muniților, pot desfăşura operațiuni de procurare, înstrăinare în scop necomercial, reparare şi depozitare. Societățile comerciale pot fi autorizate, la cerere, să desfăşoare următoarele operațiuni cu arme letale şi arme neletale: reparare, vânzare, cumpărare, închiriere, schimb, donație, import, export, transfer, transport, transbordare şi depozitare.

Operațiunile de import sau export de arme şi muniții pot fi desfăşurate doar de către persoane juridice a căror constituire şi activitate sunt supuse controlului autorităților cu atribuții în domeniul exporturilor strategice.

Procurarea unei arme letale, precum şi a muniților corespunzătoare, de pe teritoriul României, de către rezidenții altor state[247], în scopul scoaterii acesteia din țară, se poate face, numai în baza autorizației de procurare a armei sau, după caz, a muniției, eliberată de Direcția Generală de Poliție a municipiului Bucureşti, de inspectoratele județene de poliție în a căror rază teritorială de competență îşi desfăşoară activitatea de comercializare a armelor armurierul de la care urmează să fie procurată arma, precum şi de către Inspectoratul General al Poliției Române.

Autorizația de procurare se eliberează la cerere, dacă solicitantul îndeplineşte următoarele condiții:

* a împlinit vârsta de 18 ani;
* face dovada faptului că este rezident al unui stat membru;
* prezintă autorizația de procurare a armei sau, după caz, a muniției, eliberată de autoritățile competente ale statului al cărui rezident este, cu excepția cazului în care în acel stat procurarea armei nu este condiționată de obținerea unei autorizații prealabile;

[247] N.A. – se pot distinge două categorii de străini: rezidenți ai statelor membre semnatare ale Convenției europene cu privire la controlul achiziționării şi deținerii armelor de foc de către particulari, adoptată la Strasbourg la 28 iunie 1978 şi rezidenți ai altor state

* nu prezintă pericol pentru ordinea publică, siguranța națională, viața şi integritatea corporală a persoanelor, conform datelor şi informațiilor existente la organele competente.

În cazul în care procurarea armelor letale, precum şi a munițiilor corespunzătoare se face prin intermediul armurierilor români autorizați să le transfere în afara teritoriului României, nu mai este necesară obținerea de către solicitant a autorizației de procurare. Armele procurate de către rezidenții străini în timpul unei călătorii în România, nu pot fi folosite pe teritoriul României. În termen de 3 zile de la procurarea armei, persoanele trebuie să se prezinte la Direcția Generală de Poliție a Municipiului Bucureşti, la inspectoratele județene de poliție în a căror rază teritorială de competență îşi desfăşoară activitatea de comercializare a armelor armurierul de la care a fost procurată arma, sau la Inspectoratul General al Poliției Române, care procedează la sigilarea armei şi eliberarea autorizației de scoatere a armei de pe teritoriul României.

Rezidenții străini pot intra pe teritoriul României, numai cu armele şi munițiile a căror procurare şi deținere este permisă în România, mai fiind necesar ca aceştia să fie şi titularii unui paşaport european pentru arme de foc în care să fie înscrise aceste arme, dacă sunt îndeplinite următoarele condiții:

a. documentul să fie valabil;

b. să nu existe în acest document mențiunea că introducerea armei este interzisă pe teritoriul României;

c. în cazul armelor de vânătoare, titularul să prezinte la intrarea pe teritoriul României o invitație din partea unei asociații de vânătoare române legal constituite, iar în cazul armelor de tir, titularul să prezinte dovada că urmează să participe la un concurs de tir organizat de Federația Română de Tir Sportiv sau, după caz, de Federația Română de Schi şi Biatlon;

d. în cazul armelor de vânătoare, de tir sau al armelor de colecție funcționale – cu excepția situațiilor în care există o invitație din partea unei asociații de vânătoare, a Federației Române de Tir Sportiv sau a Federației Române de Schi şi Biatlon – să existe în document mențiunea referitoare la existența autorizației de introducere a armelor respective în România;

e. persoana să nu prezinte pericol pentru ordinea publică, siguranța națională, viața şi integritatea corporală a persoanelor, conform datelor şi informațiilor existente la organele competente.

Membrii forțelor armate străine staționate în condițiile legii pe teritoriul României se reglementează prin lege specială pot fi autorizați să procure, să dețină şi, după caz, să poarte şi să folosească arme de apărare şi pază, precum şi alte arme şi muniții, în condițiile stabilite de lege pentru cetățenii români.

Membrii de familie ai acestora, care au reşedința sau domiciliul în România, pot fi autorizați, de asemenea, să procure, să dețină şi să folosească arme şi muniții.

Autorizarea persoanelor membre ale forțelor armate străine staționate pe teritoriul României cât şi a membrilor de familie, precum şi evidența armelor şi munițiilor se efectuează de către organele de poliție

competente în a căror rază de competență locuieşte solicitantul. La solicitarea organelor de poliție române, acestea au obligația să prezinte la control armele şi munițiile deținute, precum şi documentele care atestă dreptul de deținere sau, după caz, de port şi folosire a acestor arme şi muniții.

4.2 Particularităţile cercetării infracţiunilor de nerespectare a regimului armelor şi muniţiilor – reglementată în art. 406 din Codul Penal

Dat fiind specificului acestei lucrări – un curs de metodologie criminalistică – şi complexitatea domeniului, din considerente psiho-pedagogice, apreciez ca oportună o abordare clasică a problematicii, pe două componente: principalele probleme şi particularitățile efectuării activităților care se întreprind pentru administrarea probelor.

4.2.1 Principalele probleme pe care trebuie să le lămurească cercetarea

Principalele probleme ce trebuie clarificate prin investigarea criminalistică a infracțiunilor de nerespectare a regimului armelor şi munițiilor, consider că sunt următoarele[248]:

⇒ Activitatea ilicită desfăşurată;

⇒ Armele şi munițiile ce constituie obiectul activității ilicite;

⇒ Împrejurările de loc şi timp ce caracterizează desfăşurarea activității ilicite;

⇒ Făptuitorii, calitatea şi contribuția fiecăruia la desfăşurarea activității ilicite;

⇒ Concursul de infracțiuni – legătura activității ilicite cu grupări ale crimei organizate;

⇒ Cauzele, condițiile şi împrejurările care au generat, înlesnit sau favorizat săvârşirea infracțiunilor.

(c) Activitatea ilicită desfăşurată

Analiza activității ilicite în cazul traficului cu arme de foc trebuie nuanțată în funcție de cum sunt întrunite condițiile specifice formei cadru ori formei agravate. Astfel, în cazul formei cadru, activitatea ilicită este caracterizată de desfăşurarea următoarelor acțiuni: deținere, port, confecționare, orice altă operație privind circulația armelor de foc şi munițiilor

Deținerea caracterizează o anumită poziție a armelor de foc şi munițiilor care, în cazul de față, se află la dispoziția uneia sau mai multor persoane ce în mod facil pot să le folosească. Poate că în discursul ştiințific ar putea fi acceptat termenul de pază juridică, având în vedere că, în situația dată armele de foc şi/sau munițiile, pentru a fi deținute trebuie să fie luate în primire şi să fie depozitate, făptuitorul sau făptuitorii asumându-şi responsabilitatea în legătură cu păstrarea unui

[248] N.A. – în ceea ce priveşte enunțul problemelor, a se vedea, pentru identitate de concepție, şi **V. Bercheşan** – Metodologia Investigării Infracțiunilor, Edit. Paralela 45, Piteşti, 1999, pag.122 şi următoarele.

anumit control necesar pentru ca acestea să nu poată fi folosite fără acceptul lor, în legătură cu efectele ce pot fi generate şi, bineînțeles, față de posibilele prejudicii ce pot fi produse ca urmare a întregii situații de fapt. Demn de subliniat este că activitatea desfăşurată de către făptuitori îşi păstrează caracterul atât în situația în care sunt deținute concomitent arme de foc şi muniții cât şi în situația în care se dețin ori numai arme de foc, ori numai muniții, concluzie pe care o apreciez valabilă în situația tuturor acțiunilor prevăzute de către legiuitor la art. 406 din Codul Penal.

Portul armelor de foc presupune, cu necesitate, ca făptuitorul să depăşească nivelul caracterizat de posibilitatea de a accede la locul unde se găsesc depozitate armele de foc şi să aibă armele de foc efectiv asupra sa, astfel încât să le poată folosi oricând ar dori. Aici, este necesar ca armele de foc ori să fie încărcate ori ca făptuitorul să aibă asupra sa şi muniții pentru ca, în cazul în care va dori să folosească arma de foc, să o poată face efectiv. Prin purtarea armelor de foc, dincolo de consecința directă realizată prin posibilitatea folosirii oricând s-ar dori a unei arme de foc, se realizează şi un alt efect ce ar putea fi urmărit de către făptuitor, chiar ca scop principal, respectiv, crearea unei anumite imagini, inducerea unui sentiment de teamă în legătură cu posibilitatea folosirii unei arme de foc de către persoana ce o poartă aşa cum doreşte. Într-o opinie, chiar se susține că purtarea armelor de foc produce consecințe, indiferent dacă acestea sunt încărcate cu muniția necesară pentru a fi utilizate ori există posibilitatea efectivă ca să fie armate în timp util sau armele de foc doar sunt purtate, fără să fie încărcate şi fără să existe posibilitatea încărcării acestora, argumentându-se tocmai prin faptul că, prin purtarea unei arme de foc, se induce un sentiment de teamă în legătură cu posibilitatea folosirii unei arme de foc de către persoana ce o poartă aşa cum doreşte[249].

În cazul în care sunt purtate doar muniții, trebuie observat, pe de o aparte, că acestea constituie un obiect material independent, cu o individualitate proprie şi asta, indiferent dacă sunt sau nu alăturate unei arme de foc, iar pe de altă parte, că, cel puțin, trebuie să inducă în mediul social acea teamă specifică, în legătură cu posibilitatea folosirii unei arme de foc; altfel, apreciez că doar simpla purtare sau afişare a uneia sau mai multor unități de muniție, nu este în măsură, cel puțin în condițiile societății contemporane, să producă pericolul social ce trebuie să caracterizeze o infracțiune.

Confecționarea armei sau muniției, ca şi conduită incriminată de legiuitor are în vedere orice complex de operațiuni care, odată efectuate, au ca rezultat o armă de foc sau muniția destinată a fi folosită la armele de foc.

Transportarea presupune deplasarea în spațiu a armelor de foc şi muniției. O observație ar putea fi făcută în legătură cu amploarea deplasării în spațiu – în limbajul curent, transportarea presupune o deplasare de o anumită amploare, de unde şi expresii consacrate precum: transport maritim, aerian, rutier, etc., ce excede unei simple schimbări de poziție sau, pur şi simplu, unei mutări dintr-o ascunzătoare care, spre

[249] **V.Dobrinoiu, N.Conea** op. cit. pag. 285 – se citează în acelaşi sens autori precum **T.Vasiliu, D. Pavel ,M.Basarab, L.Moldovan, V.Suian**

exemplu, ar fi fost creată în casă, într-o altă ascunzătoare construită într-o grădină sau într-o anexă a gospodăriei. Consider că observația este pertinentă atunci când se discută problema participației penale întrucât, şi sub aspectul răspunderii penale, una este să fii părtaş la o activitate de transport cu consecințe, de regulă deosebite, având în vedere că rațiunea transportului rezidă în folosirea urgentă şi oportună, pentru făptuitori, a armelor sau/şi muniției transportate, şi alta este să ai un act de participație la o mutare ce intervine, ca necesitate, atunci când se presupune că există pericolul descoperirii de către alte persoane, oricum, mai rar presupune aşezarea la îndemână, în vederea folosirii.

Orice operaţie privind circulaţia armelor şi muniţiilor se referă, în esență la transmiterea armelor şi munițiilor între diferite persoane, neavând nici o legătură cu simpla deplasare a acestora. Consider că sunt avute în vedere acele acte juridice prin care, neimplicând, neapărat, dreptul de proprietate, se transmite paza juridică asupra armelor şi munițiilor, şi, implicit, răspunderea față de societate în legătură cu existența şi modul cum ar putea fi folosite.

În ceea ce priveşte forma agravată, aceasta are o structură complexă, legiuitorul dorind să impună o agravare a răspunderii penale în situația deținerii, înstrăinării sau portului armelor ascunse, a muniției aferente acestora, a mai multor arme, a armelor de panoplie ori a muniției în cantități mari, aceeaşi ipoteză fiind valabilă şi în situația portului de arme de foc, fără drept, în localul autorităților sau al altor instituții, la întruniri publice ori în localuri de alegeri.

Cum acțiunile specifice activității ilicite au fost detaliate în cadrul analizei formei cadru, aici, voi face o referire doar la înstrăinare, existând o diferență între abordarea pentru care a optat legiuitorul în cadrul formei cadru şi exprimarea folosită atunci când a venit vorba despre forma agravată.

Prin înstrăinare trebuie înțeleasă transmiterea dreptului de proprietate, schimbarea, prin intermediul unui act juridic, a titularului dreptului de proprietate ce poartă, în ipoteza textului legal, asupra armelor ascunse, a muniției aferente acestora, a mai multor arme, a armelor de panoplie ori a muniției în cantități mari. Fiind vorba despre o formă agravată, legiuitorul a restrâns sfera conduitei ilicite pe care a simțit nevoia să o pedepsească mai grav, de la orice operație privind circulația la înstrăinare – opțiunea, consider că este rațională având în vedere că, aici, avem de a face şi cu o activitate ilicită ce prezintă unele particularități ce îi conferă o periculozitate sporită.

Mai trebuie observat că în ipoteza portului de arme de foc, fără drept, în localul autorităților sau al instituțiilor publice, la întruniri publice sau în localuri de alegeri, activitatea ilicită este circumscrisă unor condiții de loc şi de timp. Astfel portul armelor de foc, fără drept, trebuie să aibă loc:

- în localul autorităților sau instituțiilor publice;
- în localuri de alegeri;
- în timpul şi la locul unde se desfăşoară întruniri publice.

În materia întrunirilor publice s-ar putea pune problema, întrucât şi acestea se pot desfăşura doar cu respectarea unui anumit regim, legalității organizării şi desfăşurării acestora. Consider că, în legătură cu

analiza activității ilicite, nu trebuie făcută distincție între întrunirile publice ce respectă regimul impus de legiuitor şi cele care nu respectă acest regim, dat fiind faptul că la reglementarea agravantei a prevalat pericolul social deosebit pe care îl reprezintă portul armelor de foc la întruniri publice, fiind considerat mai important regimul juridic al armelor de foc față de regimul juridic al organizării şi desfăşurării întrunirilor publice[250].

În ceea ce priveşte componenta ce are ca obiect funcționarea atelierelor de reparat arme fără drept, activitatea ilicită vizează efectuarea de operațiuni specializate ce țin de un obiect de activitate deosebit – repararea armelor. Se poate, îndeobşte, accepta că remedierea unei defecțiuni ce poate apărea la o armă, ca regulă, presupune mai multe operațiuni, o discuție putând avea ca obiect problema numărului, calificării sau rezultatului efectuării acestor operații, respectiv, dacă arma de foc reparată poate fi folosită în continuare potrivit destinației sau nu. Consider că, în context, problema trebuie deplasată, întrucât, interpretând textul legal, legiuitorul nu a fost interesat să incrimineze activitatea de reparare a armelor de foc, ci s-a preocupat de incriminarea funcționării atelierelor de reparat arme în condiții ce exced prevederilor legale, împrejurare de natură a induce un pericol în viața societății, mai mare decât efectuarea unor activități sporadice de reparare a armelor fără o organizare şi fără o dotare tehnică minimă. În cauză trebuie să fie avute în vedere prevederile legale pentru înființarea, organizarea, modul de funcționare al atelierelor de reparat arme, şi, asta, indiferent de numărul de persoane ce îşi desfăşoară activitatea, care lucrează efectiv ori numai sporadic în aceste ateliere.

În conformitate cu prevederile Legii 295/2004 activitățile de reparat arme, organizarea şi funcționarea atelierelor de reparat arme sunt pertinente activității armurierilor.

Societățile comerciale se pot constitui în armurieri, la cerere, dacă îndeplinesc condițiile prevăzute de lege. Este necesar avizul structurii specializate din cadrul Inspectoratului General al Poliției Române, prin includerea în obiectul de activitate a operațiunilor cu arme şi muniții ce se solicită cu ocazia îndeplinirii procedurilor legale de înființare sau, după caz, de schimbare a obiectului de activitate al societății.

După constituire, acestea pot fi autorizate la cerere, să desfăşoare următoarele operațiuni cu arme letale şi arme neletale: reparare, vânzare, cumpărare, închiriere, schimb, donație, import, export, transfer, transport, transbordare şi depozitare. În desfăşurarea operațiunilor arătate trebuie avute în vedere şi prevederile Legii 31/1996 privind regimul monopolului de stat.

Autorizația pentru desfăşurarea operațiunilor de reparare a armelor se acordă numai dacă armurierul îndeplineşte următoarele condiții:

a) spațiile în care urmează să se desfăşoare activitățile de reparații sunt omologate şi asigurate;

[250] N.A. – în susținerea observației trebuie observat şi faptul că legiuitorul a găsit de cuviință să introducă norma juridică penală în conținutul reglementării ce are ca obiect regimul armelor de foc şi în conținutul celei care are ca obiect întrunirile publice.

b) deține spații corespunzătoare destinate depozitării armelor, precum şi spații destinate exclusiv depozitării munițiilor, capselor sau pulberilor pentru muniție, omologate şi asigurate;

c) deține instrumente destinate reparării armelor şi munițiilor, omologate;

d) deține, poligoane pentru verificarea armelor, omologate.

Desigur, atelierele de reparat arme ce funcționează ilegal nu vor avea firmă, îşi vor desfăşura activitatea cât mai ascuns, condiții în care se pune problema, când şi care sunt acele elemente ce pot conduce la considerarea unui sistem de referință spațiio-temporal ca atelier şi când nu. Apreciez ca definitorii şi elementare pentru un atelier de reparat arme realizarea următoarelor două condiții:

- existența unei dotări tehnice minime şi a unui personal care să aibă calificarea necesară pentru a putea repara arme de foc
- desfăşurarea cu o anumită regularitate a unor activități de reparare a armelor de foc ori, chiar, numai oferirea pe diferite căi a unor informații pe baza cărora cei interesați să cunoască faptul că se pot repara arme de foc în acel loc.

Componenta ce are ca obiect nedepunerea armei sau a muniției, în termenul fixat de lege, la organul competent, de către cel căruia i s-a respins cererea pentru prelungirea valabilității permisului este caracterizată, din punctul de vedere al activității ilicite, de o inacțiune – nedepunerea. În fapt legiuitorul a vrut să impună o anumită conduită, situație în care a considerat necesar să incrimineze, din punct de vedere penal, poziția făptuitorului, caracterizată prin neconformarea cu prevederile legislației în vigoare. De observat că, autorizația obiectualizată prin permisul de armă – documentul emis, în condițiile legii, de autoritatea competentă, prin care o persoană fizică dovedeşte dreptul de a deține şi, după caz, de a purta şi folosi arme letale ale căror tip, marcă, serie şi calibru sunt înscrise în acest document, precum şi muniția aferentă[251] – este, în fapt, efectul unui act administrativ – autoritatea administrativă competentă, constatând întrunirea condițiilor legale, în baza şi în executarea legii, abilitează sau nu o persoană să dețină, să poarte şi să folosească o armă de foc în conformitate cu dispozițiile legale. Odată cu încetarea efectelor abilitării, este evident că oricine face ceva, într-un domeniu pentru care este necesară abilitarea printr-un act administrativ, face încălcând legea, devenind necesar, datorită pericolului social deosebit, ca această conduită să fie reprimată chiar la nivel penal – aşa cum este cazul în situația de față – persoana fizică trebuind să se conformeze prescripției normei juridice şi într-o perioadă de timp, stipulată în norma juridică, să depună arma de foc la organul desemnat de către legiuitor pentru a gestiona fenomenul.

Înainte de a considera epuizată problematica legată de activitatea ilicită, ca problemă de anchetă în investigarea criminalistică a infracțiunii de nerespectare a regimului armelor de foc şi munițiilor, prevăzută şi pedepsită de art. 406 din Codul Penal, apreciez că este necesar să subliniez că, toate acțiunile ori, în cazul nedepunerii armei, inacțiunea, incriminate de legiuitor, sunt condiționate de efectuarea lor fără drept,

[251] N.A. – definiția este dată în conformitate cu art. 2 – Definiții – din Legea 295/2004

contravenind prescripției prevederilor legale. În acest context trebuie observat care sunt condițiile ce fac posibilă efectuarea acțiunilor ori inacțiunilor incriminate. Aceste condiții, respectiv regimul juridic ce este impus de legiuitor pentru efectuarea activităților cu arme şi muniții sunt, aşa cum am arătat, prevăzute de Legea 295/2004, lege ce, împreună cu regulamentul său de aplicare, detaliază toate aspectele legate de modul cum pot fi desfăşurate activități care să aibă ca obiect operațiuni[252] cu arme şi muniții.

Se mai impune o observație legată de momentul consumării infracțiunii. Astfel, trebuie observat că legiuitorul a incriminat atât acțiuni ce se consumă instantaneu, cum este cazul înstrăinării – odată cu tradițiunea, înmânarea armelor ascunse, armelor militare sau/şi a muniției aferente – cât şi acțiuni susceptibile de a se săvârşi în mod continuu sau/şi continuat – cazul deținerii, transportului, nedepunerii, funcționării, etc., practic majoritatea acțiunilor ori inacțiunilor ce pot fi subsumate noțiunii de activitate ilicită sunt caracterizate de posibilitatea prelungirii lor în timp ori de continuarea la diferite intervale de timp în baza aceleiaşi rezoluții infracționale.

Armele şi muniţiile ce constituie obiectul activităţii ilicite;

Ancheta va trebui să stabilească, în concret, care sunt armele şi munițiile asupra cărora poartă activitatea ilicită – excepție făcând componenta ce are ca obiect funcționarea atelierelor de reparat arme fără drept, şi aici fiind de interes armele care au fost reparate sau cu privire la a căror reparare s-au stabilit legături cu cei care au legătură cu activitatea atelierelor clandestine.

Pertinent la problemă, trebuie avute în vedere definițiile conținute în Legea 295/2004. Astfel:

→ prin <u>armă</u> trebuie înțeles orice dispozitiv a cărui funcționare determină aruncarea unuia sau mai multor proiectile, substanțe explozive, aprinse sau luminoase, amestecuri incendiare ori împrăştierea de gaze nocive, iritante sau de neutralizare, în măsura în care se regăseşte în una dintre categoriile prevăzute în anexa legii;

→ prin <u>armă de foc</u> trebuie înțeleasă arma al cărei principiu de funcționare are la bază forța de expansiune dirijată a gazelor provenite din detonarea unei capse ori prin arderea unei încărcături; sunt asimilate armelor de foc şi ansamblurile, subansamblurile şi dispozitivele care se pot constitui şi pot funcționa ca arme de foc;

→ prin <u>muniţie</u> trebuie înțeles ansamblu format din proiectil şi, după caz, încărcătură de azvârlire, capsa de aprindere, precum şi celelalte elemente de asamblare care îi asigură funcționarea şi realizarea scopului urmărit

→ prin <u>arme militare</u> se înțeleg armele destinate uzului militar;

→ prin <u>arme de panoplie</u> se înțeleg armele de foc devenite nefuncționale ca urmare a transformării lor de către un armurier autorizat;

[252] N.A. – termenul trebuie acceptat în sensul cel mai larg, incluzând orice poate fi acceptabil, din punct de vedere social, în legătură cu armele şi munițiile.

→ prin armele ascunse sunt arme astfel fabricate sau confecționate încât existenta lor să nu fie vizibilă ori bănuită[253].

De reținut, că nu pot constitui obiect al activității ilicite, sub aspectul săvârşirii infracțiunii prevăzute de art. 406 din Codul Penal, alte obiecte, cu privire la care s-ar putea accepta că pot fi asimilate în cadrul noțiunii de arme, în înțelesul art. 167 din Codul Penal – arme sunt piesele, instrumentele sau dispozitivele declarate astfel prin dispoziții legale; sunt asimilate armelor orice alte obiecte de natură a putea fi folosite ca arme şi care au fost întrebuințate pentru atac. Deci, nu intră în discuție obiecte precum toporul, cuțitul, alte obiecte contondente ce pot fi folosite pentru atac[254] şi nici piese sau părți dintr-o armă sau armele care nu sunt în stare de funcționare – le lipsesc piese sau, ca urmare a uzurii, nu mai pot fi apte pentru utilizare.

O discuție ar putea fi făcută în legătură cu subansamblele şi dispozitivele care doar montate, fără alte operații suplimentare, pot constitui şi funcționa ca arme de foc[255]. Apreciez că soluția trebuie nuanțată după cum subansamblele şi dispozitivele apte de a constitui şi funcționa ca arme de foc se găsesc în acelaşi loc şi pot fi montate în timp util pentru a fi folosite ca arme de foc ori se găsesc în locuri diferite sau necesită pentru montaj operații complicate ce nu pot fi efectuate într-un timp rezonabil. Astfel, consider că pot fi acceptate ca arme de foc subansamblele şi dispozitivele ce, găsindu-se în acelaşi loc, pot fi montate cu uşurință, rezultând, în mod efectiv, o armă de foc care să fie folosită ca atare.

Împrejurările de loc şi timp ce caracterizează desfăşurarea activităţii ilicite;

Ca principiu, legiuitorul nu a impus condiții de loc şi de timp sub aspectul întrunirii elementelor constitutive ale infracțiunii de nerespectare a regimului armelor şi munițiilor, prevăzută şi pedepsită de art. 406 din Codul Penal. Existența celei de a trei-a componente a formei agravate a traficului cu arme de foc este condiționată de realizarea unor condiții ce țin de sistemul de referință spațiio-temporal în care se desfăşoară activitatea ilicită – aceasta trebuie să se desfăşoare în incinta unui local al autorității publice[256] sau al unei instituții publice[257],la locul şi timpul desfăşurării unei întruniri publice sau în localuri de alegeri.

Cu privire la localurile autorităților publice şi instituțiilor publice, anchetatorii vor fi în fața unor fapte de o gravitate deosebită, având în vedere că portul de arme, fără drept, se face în incinta unor clădiri în care îşi desfăşoară activitatea – ca exemplu – Parlamentul României, Consiliul Legislativ, Guvernul, administrația publică centrală şi locală,

---

253 N.A. – definiția armelor ascunse nu este conținută de Legea 295/2004. întrucât pentru precizia demersului ştiințific apreciez că este necesară o definiție cât mai larg acceptată, am considerat oportun acceptarea definiției din veche lege – Legea 17/1996

254 În acelaşi sens a se vedea şi **V. Dobrinoiu, N.Conea** – Drept Penal, Partea specială, vol. II, Teorie şi practică judiciară, Edit. Lumina Lex Bucureşti 2000, pag. 282

255 **V. Dobrinoiu, N.Conea** – op. cit. pag.283

256 N.A. – în sens comun, potrivit D.E.X., prin autoritate publică se înțelege un organ al puterii de stat competent să ia măsuri şi să emită dispoziții cu caracter obligatoriu.

257 N.A. – în sens comun, potrivit D.E.X., prin instituție publică se înțelege un organ sau organizație de stat, care desfăşoară activități din domeniul conducerii statului sau al serviciilor publice prin care nu contribuie la producția sau circulația produsului social.

forțele armate, Consiliul Suprem de Apărare a Țării, instanțele judecătoreşti, Ministerul Public, Curtea de Conturi, Consiliul Economic şi Social, Curtea Constituțională – dacă este să facem referire numai la ceea ce instituie Constituția României ca fiind autorități publice.

În ceea ce priveşte întrunirea publică, pentru a caracteriza sistemul de referință spațiio-temporal în care se desfăşoară activitatea ilicită – întrucât nu există o definiție legală a noțiunii – este utilă o trimitere la prevederile Codului Penal şi ale Legii 60/1991, republicată.

Astfel, Codul Penal, la art. 168, definind fapta săvârşită în public arată:

Fapta se consideră săvârşită în public atunci când a fost comisă:

a) într-un loc care prin natura sau destinația lui este totdeauna accesibil publicului, chiar dacă nu este prezentă nici o persoană;

b) în orice alt loc accesibil publicului, dacă sunt de față două sau mai multe persoane;

c) în loc neaccesibil publicului, însă cu intenția ca fapta să fie auzită sau văzută şi dacă acest rezultat s-a produs față de două sau mai multe persoane;

d) într-o adunare sau reuniune de mai multe persoane, cu excepția reuniunilor care pot fi considerate că au caracter de familie, datorită naturii relațiilor dintre persoanele participante.

Legea 60/1991, pertinent problemei arată – la art. 1 – că: libertatea cetățenilor de a-şi exprima opiniile politice, sociale sau de altă natură, de a organiza mitinguri, demonstrații, manifestații, procesiuni şi orice alte întruniri şi de a participa la acestea este garantată prin lege; asemenea activități putându-se realiza numai paşnic şi fără nici un fel de arme. Adunările publice – mitinguri, demonstrații, manifestații, competiții sportive, procesiuni şi altele asemenea – ce urmează să se desfăşoare în piețe, pe căile publice ori în alte locuri în aer liber, se pot organiza numai după declararea lor prealabilă în condițiile prevăzute de lege.

De asemenea, important pentru anchetă este şi faptul că la art. 29 din Legea 60/1991 se prevede o infracțiune prin care este incriminată introducerea sau portul, de către persoanele participante în locurile destinate desfăşurării adunărilor publice, al armelor de orice fel, materialelor explozive sau incendiare, substanțelor iritant-lacrimogene sau cu efect paralizant ori al altor asemenea materiale, substanțe sau obiecte.

În anchetarea unei infracțiuni ce are ca obiect juridic regimul armelor, întrunirea publică, ca noțiune de interpretarea căreia depinde întrunirea elementelor constitutive ale unei forme agravate, trebuie să depăşească ceea ce este reglementat pertinent noțiunii de adunare publică; portul de arme este o activitate deosebit de periculoasă, cu consecințe ce scapă de sub orice control, şi atunci când este desfăşurată la întruniri care nu sunt declarate şi care nu respectă condițiile legale impuse pentru organizarea şi desfăşurarea adunărilor publice de către Legea 60/1991. Totuşi, pentru precizie, apreciez oportun ca anchetatorul să accepte unele criterii pentru declararea sistemului spațiio-temporal în care se desfăşoară activitatea ilicită ca fiind de referință pentru ceea ce se poate accepta ca fiind întrunire publică. Astfel, trebuie observate şi

prevederile Codului Penal – arătate mai sus – în legătură cu fapta săvârşită în public.

Concluzionând, apreciez că portul de arme, fără drept, de desfăşoară la întruniri publice atunci când una sau mai multe persoane poartă arme în timpul în care una sau mai multe persoane îţi exprimă opinii politice, sociale sau de altă natură, într-un loc care prin natura sau destinaţia lui este totdeauna accesibil publicului; în orice alt loc accesibil publicului, dacă sunt de faţă două sau mai multe persoane; într-un loc neaccesibil publicului, însă cu intenţia ca fapta să fie auzită sau văzută şi dacă acest rezultat s-a produs faţă de două sau mai multe persoane; într-o adunare sau reuniune de mai multe persoane, cu excepţia reuniunilor care pot fi considerate că au caracter de familie, datorită naturii relaţiilor dintre persoanele participante.

În ceea ce priveşte portul de arme, fără drept, în localuri de alegeri, activitatea ilicită se desfăşoară în timpul consultării electoratului cu ocazia desfăşurării alegerilor locale, generale, pentru desemnarea preşedintelui României, pentru adoptarea Constituţiei României, pentru adoptarea unor modificări ale acesteia ori cu alte prilejuri stabilite prin lege organică.

Nedepunerea armei sau a muniţiei, în termenul fixat de lege, la organul competent de către cel căruia i s-a respins cererea pentru prelungirea valabilităţii permisului, ca activitate ilicită trebuie circumscrisă procedurii de încetare şi suspendare a dreptului de deţinere a armelor.

Astfel, în conformitate cu prevederile Legii 295/2004 dreptul de deţinere a armelor se pierde, dacă titularul se află în una dintre următoarele situaţii:

a) nu mai dovedeşte necesitatea procurării armelor, în funcţie de destinaţia acestora, prin documente justificative; a fost condamnat, prin hotărâre judecătorească rămasă definitivă, la o pedeapsă privativă de libertate mai mare de 1 an, pentru infracţiuni comise cu intenţie; prezintă pericol pentru ordinea publică, siguranţa naţională, viaţa şi integritatea corporală a persoanelor, conform datelor şi informaţiilor existente la organele competente; a săvârşit vreuna dintre contravenţiile pentru care legea prevede revocarea dreptului de procurare, deţinere sau, după caz, port şi folosire a armelor;

b) nu se prezintă, fără motive întemeiate, la viza permisului de armă, în interval de 1 an de la împlinirea termenului legal de 5 ani la organul de poliţie competent teritorial, în perioada stabilită prin ordin al inspectorului general al Poliţiei Române;

c) a decedat sau a fost declarat dispărut prin hotărâre judecătorească rămasă definitivă;

d) a săvârşit două contravenţii prevăzute legea privind regimul armelor şi al muniţiilor sau o contravenţie pentru care legea prevede încetarea dreptului de deţinere a armelor, precum şi dacă a săvârşit o infracţiune la regimul armelor şi al muniţiilor;

e) titularul renunţă să mai deţină armele înscrise în permis;

f) se constată faptul că titularul a folosit armele deţinute în afara unui poligon special amenajat şi autorizat, în afara unor împrejurări care

presupun legitima apărare ori realizarea scopurilor pentru care a fost autorizat;

g) titularul pleacă definitiv din România sau pierde cetățenia română;

h) titularul nu mai are calitatea de vânător, colecționar de arme, sportiv sau antrenor de tir, care a condiționat acordarea dreptului de deținere sau, după caz, de port şi folosire a armelor;

i) titularul a pierdut armele sau acestea i-au fost sustrase în împrejurări imputabile acestuia.

Suspendarea dreptului de deținere a armelor se dispune în următoarele situații:

1) titularul este învinuit sau inculpat în cauze penale pentru fapte săvârşite cu intenție, pentru care legea prevede o pedeapsă al cărei maxim special este mai mare de 1 an;

2) titularul nu mai este apt din punct de vedere psihologic şi medical sau suferă de alte afecțiuni stabilite prin ordin al ministrului sănătății, care ar putea pune în pericol propria viață sau a altora, dacă ar deține sau ar folosi arme şi muniții;

3) titularul a săvârşit una sau mai multe contravenții pentru care legea prevede sancțiunea contravențională complementară a suspendării dreptului de deținere a armelor.

Atunci când organul de poliție competent constată unul din cazurile arătate retrage permisul de armă – urmând să dispună anularea sau retragerea permisului de armă – iar titularul este obligat să facă dovada faptului că a depus armele la un armurier autorizat, cu excepția situației în care armele se ridică de către organele de poliție. Chiar în condițiile în care anularea sau retragerea permisului de armă sunt supuse controlului judecătoresc – potrivit Legii nr. 29/1990, cu modificările ulterioare – deținătorul armelor este obligat ca, în termen de 10 zile de la data la care i-a fost adusă la cunoştință măsura anulării sau retragerii permisului de armă, să depună armele la un armurier autorizat, în vederea înstrăinării sau depozitării, cu excepția situațiilor în care acestea sunt ridicate de organul de poliție competent, exercitarea căilor de atac prevăzute de lege, împotriva măsurii de anulare a dreptului de deținere a armelor, nu suspendă obligația persoanei de a depune armele la un armurier autorizat.

Nedepunerea armei sau a muniției, în termenul fixat de lege, la organul competent de către cel căruia i s-a respins cererea pentru prelungirea valabilității permisului – ca formă infracțională, în condițiile actualei reglementări – este condiționată de depăşirea termenului de 10 zile de la data la care organul de poliție competent i-a adus la cunoştință titularului măsura anulării sau retragerii permisului de armă. Termenul se calculează în conformitate cu legea procesual penală, neluându-se în calcul ziua în care i se aduce la cunoştință titularului permisului de armă decizia organului de poliție competent şi nici cea în care expiră termenul, infracțiunea consumându-se, în cazul de față, în ziua imediat următoare celei de a zece-a din ziua de după cea în care s-a făcut comunicarea.

Făptuitorii, calitatea şi contribuția fiecăruia la desfăşurarea activității ilicite

Legiuitorul, ca principiu, nu a impus o anumite calitate pentru subiectul activ, putând fi orice persoană responsabilă penal, participația penală fiind posibilă în forma instigării şi a complicității. O excepție, reprezintă cazul componentei ce are ca obiect conduita persoanei ce nu depune arma la un armurier autorizat în termen de 10 zile de la comunicarea măsurii anulării sau retragerii permisului de armă, caz în care subiect activ poate fi doar o persoană ce a fost autorizată să dețină armă sau arme cu muniția aferentă, dar, care, în noile condiții, ignoră prevederile legale.

De subliniat că deținerea, portul, înstrăinarea şi nepredarea armelor exclud coautoratul, infracțiunea fiind săvârşită în nume propriu[258]. Nedepunerea armei sau a muniției se poate săvârşi doar în calitate de autor. Fiind o infracțiune omisivă, principial, nu poate intra în discuție coautoratul sau complicitatea materială, existând, totuşi, opinii[259] potrivit cu care participația ar putea fi posibilă şi sub forma coautoratului ori chiar sub toate aspectele – de interes pentru anchetă putând deveni aici instigatorul ori instigatorii, persoane ce, foarte posibil, pe lângă săvârşirea unei infracțiuni la regimul armelor şi munițiilor sunt interesați în săvârşirea unor alte infracțiuni, de data aceasta, prin intermediul, folosind armele şi munițiile.

Cum acțiunile pertinente traficului cu arme presupun un număr mare de persoane implicate, ancheta va fi interesată în lămurirea participației fiecărei persoane, ce acțiuni a desfăşurat care este contribuția în pregătirea, desfăşurarea şi valorificarea activității ilicite, iar în condițiile apartenenței la o grupare organizată, care este poziția şi sarcinile în cadrul grupării.

Practica organelor judiciare a scos în evidență faptul că, frecvent, activitatea ilicită specifică săvârşirii infracțiunii de nerespectare a regimului armelor şi munițiilor este desfăşurată de către persoane:

- care au săvârşit sau se pregătesc să săvârşească infracțiuni folosind arme de foc;
- braconieri;
- persoane dispuse să obțină venituri ilicite din prestarea unor activități ilegale – în cazul de față din repararea armelor de foc în cadrul unor ateliere clandestine;
- dezertori sau evadați;
- persoane implicate în diverse activități de trafic – cu droguri, precursori, materiale nucleare, arme chimice, persoane, etc.
- persoane interesate de activitățile de trecere ilegală a frontierei române ori a altei țări;
- persoane autorizate, inițial, să procure, să dețină, să poarte şi să folosească arme şi care din diferite cauze au pierdut dreptul să procure, să dețină să poarte şi să folosească arme.

Concursul de infracţiuni – legătura activităţii ilicite cu grupări ale crimei organizate

[258] N.A. – în acelaşi sens a se vedea **V. Dobrinoiu, N.Conea** – op. cit. pag.283

[259] **O. Loghin, T. Toader** – Drept Penal partea specială, ediția a III a revăzută şi adăugată, Casa de presă Şansa, Bucureşti 1997, pag. 331; **Ioana Vasiu** – Drept Penal român – Partea specială. Vol. II, Cluj-Napoca pag. 411

În ceea ce priveşte consecinţele desfăşurării activităţii ilicite, infracţiunea de nerespectare a regimului armelor şi muniţiilor este o infracţiune de pericol, săvârşirea infracţiunii, în modul caracteristic fiecărei componente sau forme analizate în această secţiune, induce o stare de pericol pentru relaţiile sociale a căror formare şi normală desfăşurare implică respectarea riguroasă a regimului legal al armelor de foc şi muniţiilor – relaţii privitoare la un complex larg de valori ocrotite precum: menţinerea ordinii publice, a securităţii sociale, ocrotirea vieţii, integrităţii sau sănătăţii persoanelor, avutului public sau privat, etc. avute în vedere la conturarea obiectului juridic al acestei infracţiuni.

Practica organelor judiciare a scos în evidenţă faptul că, în cea mai mare parte a cazurilor, infracţiunea prevăzută de art. 406 din Codul Penal se săvârşeşte în concurs cu o gamă largă de alte infracţiuni.

Astfel, procurarea ilicită a armelor şi muniţii are ca sursă furturi sau tâlhării din locurile de depozitare; furturi sau tâlhării din poligoanele folosite pentru antrenarea personalului autorizat să folosească arme; desfăşurarea de operaţiuni cu arme şi muniţii de provenienţă ilicită de către armurierii autorizaţi; contrabanda calificată cu arme şi muniţii; confecţionarea de arme artizanale.

Folosirea ilicită a armelor şi muniţiilor se face în legătură cu desfăşurarea unor activităţi pertinente infracţiunilor împotriva persoanelor şi proprietăţii; activităţilor de trafic cu arme, droguri, materii explozive, materiale nucleare şi alte materii radioactive, persoane, organe, opere de artă, etc. pentru a asigura măsurile de siguranţă necesare, desfăşurării „în linişte” a acestora; creşterii sentimentului de putere şi încredere în gruparea organizată pentru săvârşirea de infracţiuni, oferirea de argumente pentru a nu încerca să înşele încrederea grupării; etc.

Valorificarea activităţii ilicite poate conduce, în ultimă instanţă, la săvârşirea în concurs real a unor infracţiuni precum cele de înşelăciune, evaziune fiscală sau spălare de bani murdari.

O subliniere este necesară, aici, cu privire la legătura dintre săvârşirea de infracţiuni la regimul armelor şi muniţiilor şi terorismul practicat la nivel internaţional ori naţional, acesta, din urmă fiind de neconceput fără folosirea armelor şi muniţiilor deţinute şi traficate ilicit.

Cauzele, condiţiile şi împrejurările care au generat, înlesnit sau favorizat săvârşirea infracţiunilor

Lămurirea acestei probleme este deosebit de importantă atât pentru extinderea cercetărilor cu privire la acele conduite care au favorizat, înlesnit, etc. săvârşirea de infracţiuni la regimul armelor şi muniţiilor – în măsura în care acestea întrunesc elementele constitutive ale vreunei infracţiuni, cât şi pentru luarea unor măsuri de prevenire punctuale la obiectivele sau rutele sensibile sau la nivel general.

De subliniat, aici, este că activităţile ce pot fi desfăşurate cu arme şi muniţii sunt strict reglementate, legea – în primul rând legea privind regimul armelor şi muniţiilor şi regulamentul de aplicare a acesteia – prescrie cu exactitate modul în care poate fi desfăşurată fiecare acţiune, în parte. Orice încălcare a prevederilor legale, pe lângă faptul că atrage o anumită sancţiune juridică, se constituie într-un element favorizator al săvârşirii de infracţiuni la regimul armelor şi muniţiilor.

4.2.2 Particularităţile principalelor activităţi ce se desfăşoară pentru administrarea probatoriului

Cu privire la particularitățile activităților ce se desfăşoară pentru administrarea probatoriului, apreciez ca necesară expunerea unor observații în legătură cu:

- constatarea infracțiunii flagrante;
- cercetarea la fața locului;
- efectuarea percheziției;
- verificarea şi ridicarea de înscrisuri;
- dispunerea de constatări tehnico-ştiințifice şi expertize criminalistice;
- ascultarea martorilor;
- ascultarea învinuitului/inculpatului.

Constatarea infracţiunii flagrante.

Înainte de toate, trebuie observat că organele judiciare ori funcționari ai altor instituții cu atribuții de control în diverse domenii ale vieții sociale pot constata desfăşurarea unor activități ilicite ce pot întruni elementele constitutive ale infracțiunii de nerespectare a regimului armelor şi munițiilor atât în urma unei atente şi necesare pregătiri cât şi ca urmare a desfăşurării unor activități de rutină, mai degrabă cu scop de prevenție generală decât având ca obiectiv constatarea săvârşirii de infracțiuni – situație în care se exclude, ca principiu, orice activitate prin care să se poată pregăti constatarea.

Pregătirea acestei activități presupune o analiză detaliată a fiecărui element ce poate influența desfăşurarea în teren a activităților specifice, orice ignoranță sau neglijență putând conduce, în mod nemijlocit, la escaladarea situației cu consecința punerii în pericol a vieții, integrității corporale sau sănătății membrilor echipei ce desfăşoară constatarea în flagrant şi a altor persoane prezente la fața locului, generarea de prejudicii de natură materială, etc.

În ceea ce priveşte alegerea locului şi timpului în care poate fi desfăşurată constatarea, desfăşurând activitățile pregătitoare, se poate opta pentru orice sistem de referință spațiio-temporal în care se desfăşoară acțiunile incriminate de către legiuitor – deținerea, portul, confecționarea, transportul, precum şi orice operații privind circulația armelor de foc şi munițiilor – relevant pentru încadrarea juridică şi tragerea la răspundere penală fiind constatarea începerii efectuării oricăreia dintre activitățile incriminate[260], neinteresând dacă a fost săvârşită doar una ori mai multe dintre activitățile incriminate.

Din considerente ce țin de managementul anchetei, de eficiența şi impactul social al activităților desfăşurate de către organele abilitate ale statului şi al rezultatelor acestor activități, consider că trebuie să existe preocuparea pentru a desfăşura activități de constatare în flagrant numai în anumite condiții, printre cele mai importante care trebuie avute în vedere la fundamentarea deciziei de a desfăşura o astfel de activitate fiind următoarele:

[260] N.A. – de observat că fiecare dintre activitățile incriminate prin infracțiunea de nerespectare a regimului armelor şi munițiilor sunt susceptibile de o continuare în timp

→ activitatea ilicită nu poate fi întreruptă în alt mod şi, în urma unui riguros proces de evaluare a riscurilor, a rezultat că întreruperea activității ilicite într-un asemenea mod a devenit oportună;

→ să permită identificare cât mai multor persoane implicate în pregătirea, desfăşurarea şi valorificarea produsului activității ilicite;

→ să permită documentarea unui segment cât mai mare din aşa numitul iter criminis[261] – drumul infracțiunii, corespunzător perioadei externe a săvârşirii infracțiunii ce începe din momentul în care persoana care a luat hotărârea de a săvârşi o infracțiune păşeşte la prima manifestare externă prin care se tinde la înfăptuirea rezoluției infracționale şi sfârşeşte la momentul când activitatea fizică voită, în baza hotărârii luate, a ajuns la punctul său final şi, de asemenea, s-a produs rezultatul în dimensiunile sale definitive[262];

→ să prezinte cele mai puține riscuri pentru viața, integritatea ori sănătatea persoanelor, pentru prejudicierea unor interese fireşti şi legale ale cetățenilor;

→ să poată conduce la încetarea întregii activități ilicite, în măsura în care aceasta are o anumită amploare ce excede segmentului care poate fi constatat în flagrant – aşa cum este cazul activităților ilicite desfăşurate de grupări ale grimei organizate;

→ să poată oferi premisele necesare dezvoltării anchetei în direcția descoperirii tuturor împrejurărilor în care armele de foc au fost folosite sau urmează să fie folosite.

În ceea ce priveşte documentarea activității ilicite, o abordare profesionistă a lucrurilor presupune cunoaşterea obligatorie a unor date despre persoanele implicate, despre natura şi cantitatea de arme şi muniții asupra cărora poartă activitatea ilicită. Astfel, atunci când se pregăteşte constatarea în flagrant este importantă obținerea de date referitoare la:

- numărul şi identitatea persoanelor implicate în desfăşurarea fiecăreia dintre activitățile incriminate de legiuitor, dacă acestea aparțin unor grupuri socio-profesionale sau etnii minoritare în zona în care urmează să se desfăşoare constatarea în flagrant;
- pregătirea, abilitățile, deprinderile şi modul cum reacționează persoanelor implicate în situații de criză;
- dacă în rândul persoanelor implicate sunt indivizi care au mai fost cercetați, judecați sau condamnați pentru săvârşirea unor infracțiuni la regimul armelor sau pentru infracțiuni săvârşite cu violență;
- cercul social frecventat de aceste persoane, natura relațiilor, dacă este posibil sau nu ca alte persoane să intervină, eventual, violent în scopul aplicării de pedepse ori pentru a le asigura scăparea;

[261] A se vedea şi **V. Dobrinoiu, Gh. Nistoreanu** şi colectivul în Drept Penal, Partea Generală, Editura Didactică ş Pedagogică, R.A., Bucureşti, 1992, pag.122-126

[262] N.A. – aici este cazul să fie avută în vedere o nuanță de relativitate dat fiind faptul că, în unele cazuri, rezultatul săvârşirii unei infracțiuni poate cunoaşte o dezvoltare în timp, fiind posibilă ajungerea la o amploare nebănuită în momentul desfăşurării activității ilicite ori al constatării, în flagrant sau nu, a acesteia. De exemplu, pertinent la problematica analizată, armele au fost folosite sau urmează să fie folosite la săvârşirea uneia sau a mai multor infracțiuni contra persoanei ori la acte de terorism, etc.

- tipul armelor, dacă sunt sau nu însoțite de muniția aferentă, dacă sunt armate, cum sunt ambalate, dacă există posibilitatea să fie folosite facil, dacă sunt depozitate la un loc ori în locuri diferite;
- proveniența armelor şi munițiilor, dacă s-au făcut modificări constructive ori de altă natură, dacă şi în ce condiții au fost folosite, scopul urmărit prin folosirea acestora;
- dacă armele şi munițiile sunt ascunse, caracteristicile locurilor de ascundere, măsura în care activitatea de constatare în flagrant va include şi suprafața domiciliilor unor persoane, sediilor sau a altor locuri unde îşi desfăşoară activitatea persoane juridice ori autorități publice.

Dacă cu ocazia desfăşurării unor activități pregătitoare – se pot face analize, se pot evalua riscuri, se pot lua măsuri oportune pentru formarea unei echipe cu un număr adecvat de membri, alocarea unei grupe suplimentare de intervenție, dotarea cu mijloace tehnice şi de intervenție adecvate, planificarea intervenției într-un sistem spațiio-temporal adecvat, stabilirea unor mijloace de transport, de ambalare, unor locuri de depozitare a armelor şi munițiilor descoperite, etc. – atunci când armele şi munițiile ce constituie obiectul material al infracțiunii sunt descoperite cu ocazia desfăşurării unor activități de rutină – cum sunt controalele – ori a unor activități care au alt scop declarat, este exclusă orice activitate prin care să se poată pregăti constatarea în flagrant.

Ce este de făcut sau ce poate fi făcut într-o asemenea situație? Nu cumva lipsa de diligență, o atitudine detaşată poate pune în pericol viața, integritatea corporală sau sănătatea funcționarilor publici ori a altor persoane aflate în zonă ce pot fi rănite sau ucise prin folosirea armelor de foc şi a munițiilor ori luate ostatice de către infractori pentru a-şi asigura scăparea?

Desigur că, se poate recomanda echilibru desăvârşit în orice gest sau acțiune, raționament ascuțit, prezență de spirit, îndemânare în aplicarea procedeelor de imobilizare şi în folosirea propriului armament din dotare şi alte asemenea.

Practic, în opinia mea, orice funcționar public – funcționar specializat cu atribuții de control, polițist, procuror, etc. – are ca principală sarcină, în condițiile desfăşurării unor activități, în condiții de loc, timp şi persoane, catalogate ca fiind de risc, observarea acelor indici de suspiciune, de natură a pune la îndoială buna credință a persoanelor cu care intră în contact. O stare de nervozitate nejustificată, un comportament arogant, sfidător, nerespectarea indicațiilor date de către funcționar în vederea efectuării controlului corporal sau al mijloacelor de transport, o atitudine prea prietenoasă, incoerența gesturilor şi exprimării, lipsa de reacție, mimică ori gesturi de natură a pregăti folosirea armelor de foc, etc. sunt împrejurări care pot fi catalogate drept indici de suspiciune la constatarea cărora funcționarul trebuie să-şi adapteze comportamentul situației, ce devine de pericol cu posibilitatea scăpării de sub control.

Ca regulă, îmi permit să recomand ca atunci când datorită împrejurărilor de fapt există posibilitatea reală ca situația să scape de sub control, să degenereze în conflict deschis cu folosirea de o parte şi de alta

a armelor, funcționarii să adopte o poziție degajată de natură a calma situația, la nevoie, chiar să renunțe la control, să accepte mită sau să dea de înțeles că pot accepta, să dea de înțeles că sunt alte lucruri „cu adevărat importante" fiind prea preocupați şi absorbiți de acestea pentru a insista „în mod deranjant" în a controla persoane şi locuri în situația dată. Nu poate fi vorba despre o renunțare, despre a tolera desfăşurarea şi proliferarea activității ilicite, despre a pactiza cu infractorii, ci despre o atitudine oportună, necesară în condițiile date. Este prea importantă viața, integritatea corporală şi sănătatea, atât a funcționarilor publici cât şi a altor persoane care se găsesc conjunctural în zonă, pentru a accepta riscuri ce nu pot fi acceptate. Activitatea ilicită urmează a fi supravegheată operativ prin mijloace adecvate, ales un moment şi un loc oportun, formată o echipă superioară – ca număr şi dotare – infractorilor, după care se va acționa cu mari şanse de succes.

Desfăşurarea propriu-zisă a activității de constare în flagrant se va desfăşura conform regulilor generale, însă, va fi guvernată de precauție. Totul va fi pregătit şi desfăşurat astfel încât să fie evitat orice risc, pericolele fiind mari şi putând apare în orice moment.

O problemă importantă care apare de fiecare dată când se desfăşoară a activitate, a organelor abilitate ale statului, în desfăşurarea căreia există riscul ca viața, integritatea corporală ori sănătatea persoanelor să fie pusă în pericol, constă în crearea şi acceptarea unei ierarhii, a unei priorități în ceea ce priveşte ocrotirea persoanelor sau categoriilor de persoane – categorii distincte putând fi constituite în funcție de gradul de implicare în desfăşurarea activității ilicite: făptuitori, membrii echipei ce efectuează constatarea în flagrant, alte persoane aflate întâmplător în zonă ori venite din curiozitate sau/şi dintr-un sentiment de solidaritate cu făptuitorii sau ca urmare a unei ostilități declarate față de orice activitate desfăşurată de către poliție sau alte organe ale statului. Pot fi emise diferite opinii: mai importanți sunt funcționarii statului, mai importante sunt persoanele care nu au nici un fel de amestec în activitatea ilicită, mai importanți sunt copii, femeile gravide, persoanele cu diferite handicapuri fizice ori psihice, persoanele aparținând unor minorități sau – din contră – majorității, etc.

Orice prioritate este, cel puțin, inoportună – a accepta că dreptul la viață, integritate corporală, sănătate al unei persoane ori al unei categorii de persoane este mai important decât al altuia ori al alteia, deci nesocotirea drepturilor fundamentale în cazul unor persoane este un mod e a gândi ce trebuie să fie străin pentru planificarea şi desfăşurarea activității de constatare în flagrant a infracțiunilor, în general, şi a infracțiunilor la regimul armelor şi munițiilor, în special. Fiecare persoană este importantă, fiecare persoană se bucură de exercițiul unor drepturi fundamentale garantate prin Constituția României şi întreaga legislație subsecventă, prin sistemul de convențiile, acorduri şi tratate internaționale la care România este parte. Pregătirea şi desfăşurarea constatării în flagrant trebuie să se facă în respectul drepturilor fundamentale ale persoanelor. Forța, folosirea armamentului, desfăşurarea de acțiuni care să se soldeze cu suprimarea vieții uneia sau a mai multor persoane, cu crearea de pagube materiale, cu tulburarea gravă a climatului social dintr-o comunitate sau alte asemenea urmări

grave, nu pot fi acceptate decât ca excepții absolut regretabile, nişte eşecuri ale profesionalismului şi raţiunii, pentru care cei răspunzători trebuie să dea socoteală.

În legătură cu desfăşurarea activității ilicite, printre cele mai importante elemente de interes pentru anchetă sunt următoarele:

- constatarea şi materializarea procedurală a acțiunilor desfăşurate de către fiecare persoană aflată în câmpul infracțional, înainte de începerea, pe parcursul şi după încetarea primelor activități specifice constatării în flagrant: luarea măsurilor necesare pentru întreruperea activității ilicite, dezarmarea, identificarea, controlul corporal şi ascultarea fiecărei persoane implicate în activitatea ilicită;
- existența armelor şi munițiilor, poziția şi descrierea acestora;
- dacă armele de foc şi munițiile descoperite cu prilejul desfăşurării activităților specifice constatării în flagrant au fost folosite înainte ori în timpul constatării împotriva funcționarilor publici;
- dacă a fost pusă în pericol viața, integritatea corporală sau sănătatea vreuneia dintre persoanele prezente al fața locului ca urmare a activităților desfăşurate de către făptuitori, de către membrii echipei care a făcut constatarea;
- numărul şi identitatea persoanelor rănite sau ucise, împrejurările exacte în care au survenit aceste urmări, persoanele care şi modul cum a fost acordat primul ajutor;
- pagubele materiale create prin desfăşurarea activității ilicite ori prin intervenția organelor judiciare, măsurile luate pentru limitarea lor şi persoanele care au avut de suferit.

Ajungând aici, îmi permit să observ că nu poate fi considerată epuizată problematica legată de particularitățile constatării în flagrant a infracțiunilor de nerespectarea regimului armelor şi munițiilor fără a face referiri şi la înregistrările de sunet şi imagine. Desigur că acestea sunt necesare, desigur că este necesară folosirea unei dotări tehnice adecvate şi a personalului calificat; problema constă în a stabili ce trebuie înregistrat şi, eventual, cum se poate face acestea.

Pentru a documenta şi a completa, în mod adecvat, constatarea în flagrant sunt necesare:

- înregistrări de imagine care să orienteze geografic şi criminalistic locul desfăşurării activității ilicite şi al efectuării constării în flagrant;
- înregistrări de imagine care să surprindă locul desfăşurării activității ilicite şi al efectuării constării în flagrant în plenitudinea sa, cu toate reperele caracteristice;
- înregistrări de sunet şi imagine care să ilustreze modul de desfăşurare al activității ilicite – interesează atât acțiunile caracteristice cât şi urmările acestora;
- înregistrări de sunet şi imagine care să prezinte modul de acțiune al echipei destinată pentru constatarea în flagrant, în condițiile desfăşurării complexului de acțiuni necesar pentru încetarea acțiunii ilicite şi modul cum au reacționat celelalte persoane prezente la fața locului – făptuitorii şi posibilii martori oculari;

- înregistrări de sunet şi imagine focalizate pe rezultatul intervenției echipei – pagube materiale, persoanele rănite ori ucise, cum s-a acordat şi cine a acordat primul ajutor medical;
- înregistrări de sunet şi imagine care să fixeze modul cum s-au desfăşurat cercetarea la fața locului, identificarea, percheziția corporală şi ascultarea persoanelor implicate;
- înregistrări de imagine care să aibă ca obiect armele şi munițiile asupra cărora a purtat activitatea ilicită – modul cum erau, purtate, ținute, depozitate, transportate, elementele de identificare, eventualele urme ce au fost descoperite pe acestea, pe ambalaje ori mijloace de transport;
- înregistrări de imagine cu locul în care a avut loc constatarea în flagrant după terminarea activității, dacă s-a restabilit situația anterioară, aşa-numita normalitate specifică.

Aşa cum se poate constata, problemele nu sunt şi nici nu au cum să fie simple, în componența echipei fiind necesar să existe cel puțin un membru care să aibă ca principală efectuarea înregistrărilor de sunet şi imagine. Am făcut referire la cel puțin un specialist acceptând că, adesea, unul singur este prea puțin, fiind multe stări de fapt şi aspecte ale activității echipei de constatare în flagrant care trebuie înregistrate. Mai mult, pot fi activități care se desfăşoară în acelaşi timp, ca să nu mai facem referire la faptul că amploarea elementelor acționale ale activității ilicite şi intervenției echipei de constatare pot depăşi posibilitățile de înregistrare ale unui singur operator.

Cercetarea la fața locului

Gândită într-o logică firească, desfăşurarea cercetării la fața locului în cadrul investigării criminalistice a infracțiunilor de nerespectare a regimului armelor şi munițiilor va fi subsecventă constatării în flagrant. În mod practic, odată cu obținerea unor informații rezonabile cu privire la modul în care a fost pregătită şi desfăşurată activitatea ilicită se poate trece la efectuarea unor activități specifice de căutare în perimetre pe care se presupune, în mod întemeiat, că vor fi descoperite urme şi mijloace materiale de probă care să contribuie la elucidarea tuturor împrejurărilor cauzei. Astfel, exemplificativ, vor fi avute în vedere[263]:

- locurile unde au fost ascunse sau depozitate armele şi munițiile clandestine şi împrejurimile acestora;
- suprafețele pe care îşi desfăşoară activitatea atelierele de reparat arme – atât încăperile în care sunt amplasate utilaje şi se desfăşoară, nemijlocit operațiunile de reparare cât şi anexele unde sunt depozitate materiale, piese de schimb, etc.;
- mijloacele de transport, locurile unde s-au desfăşurat operațiuni de încărcare/descărcare a armelor şi munițiilor, locurile unde au fost staționate temporal ori sunt staționate în mod obişnuit mijloacele de transport;
- locurile unde au fost asamblate armele şi munițiile – în măsura în care armele şi munițiile sunt traficate pe distanțe mari este preferat transportul lor pe subansamble pentru ca operațiunea să poată fi mai uşor disimulată;

[263] A se vedea şi **V. Berchean**, Metodologia Investigării Infracțiunilor, Edit Paralela 45, Piteşti, 2000, pag. 140-141

◊ locurile unde au fost construite armele artizanale;

◊ locurile în care au fost făcute trageri, experimentale sau pentru pregătirea trăgătorilor, cu arme şi muniţii deţinute clandestin;

◊ locurile în care au fost desfăşurate activităţi ilicite prin folosirea de arme şi muniţii clandestine;

◊ locurile unde au fost abandonate armele şi muniţiile după folosirea lor ilegală ori ca urmare a sesizării şi intervenţiei funcţionarilor de poliţie ori ai altor instituţii abilitate.

Dincolo de respectarea regulilor generale de tactică criminalistică în materia cercetării la faţa locului, ca elemente specifice, consider că trebuie subliniate:

- căutarea, descoperirea şi manipularea cu precauţie a armelor şi muniţiilor;
- acordarea unei atenţii deosebite descoperirii şi exploatării urmelor de miros şi a urmelor secundare ale tragerilor cu armele de foc;
- căutarea, descoperirea şi exploatarea, în interesul anchetei, a altor categorii de urme care să conducă la identificarea persoanelor implicate şi la lămurirea tuturor aspectelor ce caracterizează desfăşurarea activităţii ilicite – urme papilare, urme biologice, urme ale instrumentelor folosite la manipulare, urme ale substanţelor folosite pentru gresare, microurme, etc.;
- utilizarea obligatorie, şi aici, a înregistrărilor de sunet şi imagine pentru documentarea desfăşurării activităţilor de căutare şi a rezultatelor acestora[264], focalizându-se pe elementele specifice de identificare a armelor şi muniţiilor, pe starea acestora şi urmele descoperite pe suprafaţa lor;
- ridicarea în vederea examinărilor de laborator, atât a armelor şi muniţiilor cât şi a pieselor ori anexelor descoperite, cu deosebită grijă – ambalarea fiind făcută în incinte căptuşite cu materiale moi care să permită conservarea tuturor urmelor;
- evitarea desfăşurării oricăror operaţiuni cu armele de foc şi muniţiile descoperite de natură a provoca accidente ori distrugerea urmelor care s-ar putea afla pe acestea.

Efectuarea de percheziţii

Trebuie observat că efectuarea de percheziţii – domiciliară sau la locul unde îşi desfăşoară activitatea o persoană juridică – poate fi privită, atât ca o activitate care poate sta la originea unei constatări în flagrant ori a unei cercetări la faţa locului, cât şi ca o activitate care să succeadă, uneia sau a alteia, dintre cele două, bazată pe datele de anchetă obţinute ca urmare a desfăşurării acestora ori ca urmare a folosirii anchetatorilor sub acoperire sau a altor surse de informaţii.

Cum esenţial pentru percheziţie este activitatea de căutare, în context devine foarte important a se specifica ce se caută şi unde. În mod normal se caută, în primul rând, armele şi muniţiile asupra cărora poartă activitatea ilicită. La fel de importante pentru anchetă pot fi ambalajele; instrucţiunile de întreţinere; dispozitivele suplimentare de ochire sau de amortizare a zgomotelor şi anexele folosite pentru curăţarea armelor; înscrisurile ce atestă proveniența armelor şi muniţiilor, operaţiunile în

[264] Pentru detalii a se vedea şi **G.I. Olteanu**, Consideraţii privind tactica cercetării la faţa locului, it Code – cărţi online, 2004, pag. 120-124

curs de desfăşurare cu acestea, modul în care se fac plăţile, cum se valorifică sumele de bani obţinute, cum se împarte profitul între participanţii la desfăşurarea activităţii ilicite; trofeele de vânat obţinute prin braconare; bunurile obţinute ca urmarea a folosirii armelor de foc şi muniţiilor la săvârşirea de infracţiuni.

Particularităţile activităţilor de căutare, locurile în care se vor desfăşura acestea, mărimea, pregătirea şi dotarea echipei care se va deplasa în teren pentru desfăşurarea percheziţiei depind în mod esenţial de amploarea activităţii ilicite – este vorba despre activităţi izolate care ca obiect o singură armă şi muniţia aferentă, este vorba despre desfăşurarea de operaţiuni interzise, la anumite intervale de timp, cu cantităţi mici de arme şi muniţii (câteva unităţi) sau este cazul unor activităţi cu o anumită amploare care pot pune în pericol siguranţa naţională ori reprezintă suportul pentru alte activităţi ilicite deosebit de periculoase.

În pregătirea activităţii va trebui să se acorde o atenţie deosebită cunoaşterii locurilor unde urmează să se desfăşoare percheziţia şi persoanelor ce deţin controlul asupra acestora. Activităţile practice au scos în evidenţă şi necesitatea cunoaşterii şi evaluării riscurilor în raport cu manifestările persoanelor care, în mod obişnuit, pot fi găsite în incinta locurilor unde urmează să se desfăşoare percheziţia.

Cunoaşterea topografiei locurilor, pe lângă importanţa pe care o are pentru planificarea şi desfăşurarea blocării perimetrului şi activităţilor de căutare, prezintă importanţa şi sub aspectul includerii în echipă a unor specialişti cu dotarea tehnică adecvată pentru descoperirea, deschiderea şi explorarea ascunzătorilor ce sunt folosite adesea de către făptuitori pentru inducerea în eroare a celor ce desfăşoară percheziţia.

În ceea ce priveşte locurile unde vor fi concentrate activităţile de căutare, trebuie acceptat că, atunci când este vorba despre mai multe arme cu sau fără muniţia necesară, depozitarea şi transportul acestora se face cu luarea unor măsuri de securitate speciale. Totul este disimulat, ascunzătorile sunt pregătite, căile de acces sunt ascunse şi asigurate. În aceste condiţii, pe lângă informaţiile obţinute, descoperirea armelor şi muniţiilor clandestine este condiţionată de modul cum membrii echipei ce desfăşoară nemijlocit activităţile de căutare ştiu şi au experienţa necesară pentru a acorda atenţia necesară detaliului, oricărei împrejurări care poate fi acceptată ca reprezentând un indiciu de suspiciune.

În cazul armelor şi muniţiilor izolate căutarea va fi focalizată pe pereţi, duşumea, scări, balustrade, piese de mobilier, incintele unde se găsesc instalaţiile sanitare şi electrice, uscătorii, grajduri, adăposturi temporale şi alte anexe, terenul împrejurător.

Dat fiind specificul cercetării, o subliniere trebuie să aibă ca obiect necesitatea efectuării percheziţiei corporale, atât ca măsură de prevedere menită să înlăture orice posibilitate ca persoanele prezente la locul percheziţiei să poată ataca membrii echipei sau alte persoane aflate întâmplător în zonă, cât şi ca element al activităţii generale de căutare în vederea realizării scopurilor specifice percheziţiei.

Verificarea şi ridicarea de înscrisuri

Pentru documentarea activităţii ilicite, pe lângă ceea ce presupune efectuarea de percheziţii, adesea, este necesară verificarea şi ridicarea unui volum important de înscrisuri.

Printre actele care pot fi utile în cercetarea infracțiunilor ce constituie obiectul prezentului demers apreciez că trebuie avute în vedere următoarele documente prevăzute explicit în cuprinsul Legii 295/2004: permisul de armă[265], paşaportul european pentru arme de foc[266], cartea de identitate a armei[267], certificatul de deținător[268], ordinul de serviciu[269], permisul de transfer al armelor[270], autorizația de transfer fără acord prealabil[271], autorizația de procurare a armei, atestatul de colecționar, autorizația temporară de transport şi folosire a armei, certificatul de deținător, avizului de constituire a armurierilor, autorizația de introducere pe teritoriul României a armelor.

În cazul în care activitatea ilicită constă în nedepunerea armei şi muniției în termenul prevăzut de lege – în cazul retragerii permisului de armă, atunci când titularul autorizației a decedat ori a fost declarat dispărut prin hotărâre judecătorească – va fi necesară ridicarea comunicării emise de organul abilitat, certificatul de deces sau, după caz, hotărârea judecătorească. În cazul cluburilor de tir se vor ridica toate înscrisurile care atestă participarea la şedințele de antrenament ori la competiții, cantitatea de muniție folosită, primirea/predarea armelor, mutarea sau transportul lor, etc.

Dispunerea constatărilor tehnico-ştiinţifice sau expertizelor criminalistice

În cadrul cercetării criminalistice a infracțiunilor de nerespectare a regimului armelor şi muniților un loc important trebuie să îl ocupe rezultatele efectuării de constatări tehnico-ştiințifice şi expertize criminalistice.

Prin dispunerea unei expertize balistice – prima la care ne duce gândul, dat fiind specificul anchetei în cazul dat – în funcție de specificul cauzei pot fi lămurite probleme precum:

– dacă obiectele care sunt prezentate în fața expertului sunt sau nu arme de foc, în sensul avut în vedere de către legiuitor;

– tipul şi modelul armei de foc;

---

[265] documentul emis, în condițiile legii, de autoritatea competentă, prin care o persoană fizică dovedeşte dreptul de a deține şi, după caz, de a purta şi folosi arme letale ale căror tip, marcă, serie şi calibru sunt înscrise în acest document, precum şi muniția aferentă

1) [266] documentul emis la cerere, în condițiile legii, de autoritatea competentă, care atestă dreptul titularului de a călători pe teritoriile statelor membre ale Uniunii Europene cu armele de foc şi muniția înscrise în acesta

[267] documentul emis de Registrul Național al Armelor, prin organele de poliție competente potrivit prezentei legi, în care sunt prevăzute toate datele de identificare ale armei, proveniența acesteia, precum şi datele de identitate ale proprietarului;

[268] document emis, în condițiile legii, de autoritatea competentă, prin care se dovedeşte faptul că titularul acestuia a îndeplinit procedura legală de înregistrare a armelor neletale la această autoritate

2) [269] documentul eliberat de persoana juridică autorizată să dețină şi să folosească arme, prin care se acordă persoanei angajate pe bază de contract de muncă, precum şi studenților de la instituțiile de învățământ superior cu profil cinegetic dreptul de a purta şi folosi arma şi muniția corespunzătoare, înscrise în acest document, în timpul şi pentru executarea sarcinilor de serviciu

[270] document eliberat de autoritățile române competente, prin care se permite efectuarea unei operațiuni de transfer de arme şi muniții de pe teritoriul României către un stat membru al Uniunii Europene

3) [271] document eliberat de autoritățile române competente, prin care se permite unui armurier să efectueze, pentru o anumită perioadă de timp, operațiuni de transfer al armelor şi muniților de pe teritoriul României către un armurier stabilit într-un stat membru al Uniunii Europene, în care nu este necesar un acord prealabil al autorităților competente pentru fiecare operațiune în parte sau, după caz, pentru tipurile de arme care fac obiectul transferului

– starea de funcționare a armei;
– posibilitățile de tragere în cazul armelor ce prezintă defecțiuni sau deteriorări;
– posibilitățile de declanşare a tirului fără acționarea trăgaciului;
– starea de funcționare, calibrul şi eficacitatea dispozitivului sau dispozitivelor construite artizanal destinat să funcționeze ca o armă de foc;
– dacă pe corpul armei de foc există urme secundare ale tragerii;
– dacă cu arma în cauză s-a executat o tragere recentă;
– distanța, direcția din care s-a tras, poziția victimei şi a trăgătorului în momentul efectuării tirului;
– dacă ținta a fost lovită ca urmare a executării unui tir direct sau prin ricoşeu;
– revelarea seriei armei de foc în condițiile în care aceasta a fost înlăturată;
– tipul, modelul şi marca armei de foc folosită la executarea tragerilor implicate în efectuarea activității ilicite, în funcție de urmele de pe gloanțele şi tuburile găsite la fața locului;
– dacă tuburile şi gloanțele descoperite la fața locului au fost sau nu trase cu arma în litigiu, pusă la dispoziție pentru expertizare.

În ceea ce priveşte muniția, prin dispunerea unei expertize se va urmări lămurirea unor probleme precum:
- stabilirea seriei de fabricație şi, implicit, producătorul;
- modelul, felul glonțului şi al tubului;
- calitatea – dacă poate fi folosită pentru trageri, cu performanțe normale ori diminuate;
- dacă a fost construită industrial sau artizanal;
- dacă muniția suspectă a fost fabricată de acelaşi producător sau în aceleaşi condiții cu muniția prezentată de proveniență certă prezentată spre expertizare.

Dispunerea constatărilor tehnico-ştiințifice sau expertizelor criminalistice, pentru o cercetare completă, trebuie să depăşească nivelul, oarecum, exclusivist promovat de către unii practicieni, utile în cauză putând deveni şi examinări dactiloscopice; examinări ale urmelor biologice – sânge, fire de păr, celule epiteliale, etc. – descoperite pe arme, muniții ori în vecinătatea acestora; fonobalistice; traseologice; etc.

Ascultarea martorilor

Problematica ascultării martorilor trebuie particularizată, în funcție de caracteristicile activității ilicite investigate, putând apare diferențe semnificative. Astfel într-un fel se pregăteşte şi desfăşoară anchetatorul ascultarea unui martor[272] ce cunoaşte elemente ce țin de desfăşurarea unei activități ilicite ce are ca principal scop braconajul şi altfel stau lucrurile când se anchetează un transport clandestin de arme ce tranzitează teritoriul național şi urmează a fi valorificat într-o zonă sensibilă din punctul de vedere al stabilității politice, în vecinătatea României sau într-o zonă de proxim interes, ori când preluând din experiența altor forțe armate se sustrag cantități de arme şi muniții din

[272] N.A. – particularități există şi în ceea ce priveşte căutarea şi identificarea martorilor

arsenalele structurilor militarizate din România pentru a fi valorificate elementelor teroriste – situații în care amploarea activității ilicite este deosebită fiind, deja, implicate grupări ale crimei organizate si ale terorismului internațional.

Înainte de a puncta problemele cadru ce trebuie urmărite prin ascultarea martorilor, consider util să fac o subliniere cu privire la necesitatea evaluării riscurilor ce țin de implicarea unei anumite persoane într-un proces penal sub aspectul securității personale, a persoanelor apropiate, a intereselor fundamentale, etc.

Ancheta este – şi trebuie să fie aşa – guvernată de operativitate, de exploatarea rapidă sau, cel puțin, într-un timp util a datelor de anchetă în vederea opririi activității ilicite şi identificării persoanelor implicate. Potrivit legislației procesual penale persoanele care cunosc date în legătură cu desfăşurarea unei activități ilicite sunt obligate să le aducă la cunoştința organelor judiciare, în anumite condiții conduita contrară putând constitui, chiar, elementul material al infracțiunii de mărturie mincinoasă.

Care este reacția oportună a organului judiciar în condițiile în care martorul consideră că participarea lui, în această calitate în procesul penal, este de natură să-i pună în pericol viața lui ori a apropiaților săi sau interesele sociale legitime[273]. Apreciez că în loc să se caute argumente legale sau de altă natură care să-l forțeze pe martor să depună mărturie – practic să dea declarații de pe poziții de rea credință, de refuz al cooperării – este mult mai important să se găsească acea punte de comunicare care să fundamenteze colaborarea în interesul justiției după ce au fost evaluate, riguros, toate riscurile ce pot apare şi au fost găsite soluții rezonabile.

Într-o logică simplă putem accepta că am putea avea de a face cu:

a) Martori care refuză să dea declarații;

b) Martori care refuză să dea declarații dar care acceptă să furnizeze date şi informații utile organului judiciar,

c) Martori care acceptă cooperarea totală cu organul judiciar.

În cadrul pozițiilor extreme pot fi identificate, de asemenea, extreme, care trebuie excluse datorită posibilităților foarte mici de a fi adoptate.

Sintetizat anchetatorul va putea să lucreze – cu şanse de reuşită – cu persoane care oscilează între mai multe poziții pe care le-ar pute adopta între a oferi informații şi a da declarații. Elementul comun pentru toți este rezerva în a coopera total, generată de un posibil conflict de interese: interesul judiciar – interesul personal legitim.

Colaborarea anchetator – martor va fi mai fructuoasă pe măsură ce primul va avea capacitatea de a convinge martorul că interesele sale legitime sunt avute în vedere. Martorul va putea fi introdus în programe speciale de protecție, va putea fi audiat în procesul penal în condiții speciale, informațiile furnizate de el vor fi valorificate prin desfăşurarea unor alte activități al căror rezultat să excludă caracterul fundamental pentru anchetă al declarației sale.

Cu toate acestea unele riscuri vor continua să persiste. Ele vor trebui să fie evaluate cu cât mai mare obiectivitate în colaborare cu

[273] N.A. – interese economice, politice, de imagine, inserția în comunitate, etc.

martorul. Trecerea la folosirea martorului în anchetă se va face numai în măsura în care acesta a acceptat riscurile la care se expune – la nevoie i se va putea acorda un timp pentru gândire, pentru a lua hotărârea cea mai bună. Cât de mare va fi perioada de gândire ? Greu de dat soluții exacte, principial această perioadă de timp nu poate fi decât foarte mică, presiunea anchetei punându-şi amprenta atât asupra anchetatorului cât şi asupra martorului.

Revenind la problemele cadru ce trebuie urmărite prin ascultarea martorilor, îmi permit să subliniez importanța următoarelor:

- tipul, marca şi caracteristicile armamentului ce constituie obiectul activității ilicite;
- proveniența armelor şi munițiilor;
- data, locul şi condițiile în care armele şi munițiile au constituit obiectul activității ilicite;
- dacă au apărut şi alte rezultate în urma desfăşurării activității ilicite, dincolo de inducerea în mediul social a unei stări fireşti de teamă şi nesiguranță;
- ce date cunosc despre persoanele implicate în desfăşurarea activității ilicite;
- care este rolul jucat de fiecare dintre persoanele participante la activitatea ilicită;
- în condițiile unei activități infracționale organizate, cine finanțează activitatea, modul de operare, concursul unor funcționari publici, cum se repartizează profitul, etc.
- scopul desfăşurării activității ilicite.

Ascultarea învinuitului/inculpatului

Aşa cum am arătat, şi în cazul, ascultării martorilor modul de abordare a ascultărilor trebuie particularizat în funcție de caracteristicile activității ilicite investigate. Indiferent de rolul deținut în cadrul desfăşurării activității ilicite învinuiții/inculpații au de pierdut pe lângă libertate – în cazul aplicării unor pedepse privative de libertate – sume importante de bani, legături infracționale şi, foarte important, poziția deținută în cadrul lumii interlope.

Şi aici trebuie acceptat că pentru a obține o colaborare eficientă din partea unuia sau a altuia dintre participanți este necesară o evaluare cât mai precisă intereselor particulare şi a relațiilor dintre cei implicați în activitatea ilicită.

Printre problemele ce pot fi lămurite prin ascultarea învinuitului/inculpatului în cadrul investigării infracțiunilor ce se săvârşesc la regimul armelor şi munițiilor, îmi permit să le subliniez pe următoarele:

◊ în ce constă activitatea ilicită şi participarea învinuitului/inculpatului;

◊ tipul şi modelul armelor şi munițiilor asupra cărora poartă activitatea ilicită;

◊ desfăşurarea în timp şi spațiu a activității ilicite;

◊ identitatea celorlalte persoane implicate în activitatea ilicită şi în ce constă participarea fiecăreia, în parte;

◊ conexitatea dintre activitatea ilicită specifică infracțiunilor ce se săvârşesc la regimul armelor şi munițiilor şi activitatea ilicită specifică

săvârşirii altor categorii de infracțiuni – infracțiuni contra persoanei, patrimoniului, etc.;

◊ ce alte persoane mai cunosc despre săvârşirea activității ilicite;

◊ cum au fost valorificate foloasele obținute ca urmare a desfăşurării activității ilicite;

◊ înființarea, scopul funcționării şi relațiile dintre membrii grupului organizat care este implicat în desfăşurarea activității ilicite;

4.3 Particularităţile cercetării infracţiunii de uz de armă letală, fără drept – reglementată în cuprinsul art. 136 din Legea 295/2004, privind regimul armelor şi muniţiilor;

Important, aici, este observarea condițiilor legale în care se poate face uz de armă letală.

Înainte de toate, demersul judiciar va ține seama că prin uz de armă trebuie înțeles executarea tragerii cu o armă[274] - deci folosirea armelor letale conform destinației lor specifice – nefiind pertinentă problemei utilizarea armelor letale în alt mod – pentru lovire, impresionarea adversarilor, pentru obținerea de bani în tranzacții oneroase, etc.

Apreciez că, practic, prin această infracțiune legiuitorul a dorit să incrimineze nerespectarea regimului impus pentru uzul armelor letale. În ce constă acest regim?

În conformitate cu prevederile Legii 295/2004 titularul dreptului de a purta şi folosi arme de apărare şi pază are obligația de a păstra arma înscrisă în permisul de armă în condiții de securitate, astfel încât să nu permită accesul la aceasta al persoanelor neautorizate.

Arma poate fi purtată numai de către titularul permisului, cu îndeplinirea cumulativă a următoarelor condiții:

a) trebuie să fie asigurată şi să nu fie armată;

b) să aibă efectuată inspecția tehnică periodică şi să nu prezinte defecțiuni, cu excepția situației în care este transportată la armurier;

c) trebuie să stea în permanență introdusă în toc, cu excepția situațiilor în care persoana este autorizată, potrivit legii, să o utilizeze;

d) să se afle în permanență numai asupra sa şi să nu fie înmânată, sub nici o formă, altor persoane, cu excepția armurierilor, organelor de poliție competente, precum şi personalului abilitat prin lege să păstreze şi să asigure securitatea temporară a armelor, la intrarea în instituțiile publice, în mijloacele de transport naval sau aerian, precum şi în alte locuri unde portul armei este interzis prin lege;

e) deținătorul să nu se afle sub influența băuturilor alcoolice, produselor sau substanțelor stupefiante, a medicamentelor cu efecte similare acestora ori în stare avansată de oboseală sau să nu sufere de afecțiuni temporare, de natură să genereze o stare de pericol, în condițiile în care poartă arma asupra sa.

Titularii dreptului de a purta şi folosi armele de apărare şi pază pot face uz de armă numai în poligoanele autorizate sau în caz de legitimă apărare ori stare de necesitate. Folosirea armelor de apărare şi pază în

[274] În conformitate cu prevederile art. 2 pct. 5 din Legea 295/2004

poligoanele autorizate se poate face numai în condițiile stabilite prin regulamentele de ordine interioară ale acestora.

Persoana care a făcut uz de armă este obligată să acționeze imediat, pentru a se acorda primul ajutor şi asistență medicală persoanelor rănite şi să anunțe de îndată cel mai apropiat organ de poliție, indiferent dacă au rezultat sau nu victime ori pagube materiale.

Organul de poliție sesizat are obligația să efectueze cercetarea la fața locului şi a circumstanțelor în care s-a produs evenimentul. Arma care a fost folosită rămâne în custodia organului de poliție care desfăşoară cercetarea, până la încheierea acesteia.

Persoanele incluse într-un program de protecție a martorilor pot păstra, purta şi folosi armele înscrise în permisul de armă numai în condițiile stabilite în protocolul de protecție.

Dreptul de a purta şi folosi armele de vânătoare se acordă, în condițiile legii, vânătorilor care sunt membri ai unor asociații de vânători sportivi, legal constituite, ce îşi desfăşoară activitatea conform Legii fondului cinegetic şi a protecției vânatului 103/1996, republicată, cu modificările ulterioare, care au susținut examenul pentru obținerea calității de vânător şi dețin permis de vânătoare cu viză valabilă. Titularul dreptului de a purta şi folosi arme de vânătoare poate face uz de arma înscrisă în permisul de armă numai asupra vânatului pentru care a fost autorizat în condițiile legale, precum şi pentru antrenament, în poligoanele autorizate în condițiile legii.

Dreptul de a purta şi folosi armele de tir se acordă, sportivilor şi antrenorilor de tir. Portul şi utilizarea armelor de tir în incinta locurilor la locurile de antrenament se fac în condițiile stabilite prin regulamentele de ordine interioară ale acestor locuri.

Suspendarea dreptului de port şi folosire a armelor letale se dispune de către organul competent care a acordat acest drept. Pe perioada suspendării dreptului de port şi folosire a armelor, permisul de armă se retrage de către organul de poliție care a dispus măsura, iar armele şi întreaga cantitate de muniție deținute se depun, de îndată, la un armurier autorizat în acest sens, cu excepția situației în care acestea se ridică de către organele de poliție.

În contextul arătat o subliniere este necesară în legătură cu particularitățile **constatării infracţiunii flagrante**. În opinia mea trebuie distinse două situații:

- constatarea spontană a infracțiunii flagrante
- constatarea infracțiunii flagrante în urma desfăşurării de activități pregătitoare

În primul caz, avem de a face cu funcționari ai serviciilor de poliție judiciară, magistrați ori funcționari ai altor instituții cu competențe de control care desfăşurând activități de rutină, fiind în timpul liber ori în diverse împrejurări care nu țin de un demers direct referitor la activitatea ilicită ce constituie obiectului problemei.

Situația impune precauție deosebită, util fiind ca cel care constată nemijlocit elementele caracteristice activității ilicite să rețină toate amănuntele de interes pentru anchetă – ca exemplu: numărul şi identitatea persoanelor implicate, în ce constă activitatea fiecărei persoane implicate, rezultatele desfăşurării activităților ilicite, armele

letale utilizate în condiţii ilegale – şi să sesizeze organul judiciar competent a derula activităţile de anchetă. Teoretic totul poate părea simplu – ceea ce am arătat este posibil doar în condiţiile în care funcţionarul îşi poate păstra anonimatul, fiind necesare condiţii ce ţin de spaţiio-temporalitate, prezenţă de spirit, şansă, etc.

De cele mai multe ori lucrurile se complică funcţionarul este implicat, într-un fel sau altul, în desfăşurarea activităţii ilicite. Trebuie să promoveze o atitudine – cea normală fiind aceea care conduce la încetarea activităţii ilicite – care va trebui să ţină cont de amploarea activităţii ilicite, de persoanele implicate, de posibilităţile reale de acţiune, riscurile ce pot fi asumate, etc. Ca regulă generală, întregul efort trebuie să aibă ca rezultat ţinerea situaţiei sub control – sub aspectul amplorii activităţii ilicite şi a consecinţelor – până la sosirea echipei competente în a continua cercetările. Foarte importantă este scoaterea armei letale de sub controlul făptuitorului – dacă aceasta se realizează, potenţialul de pericol al situaţiei scade existând posibilitatea instaurării controlului şi, în final, imobilizarea făptuitorului. Atâta vreme cât arma letală nu este în siguranţă, situaţia poate escalada în orice moment cu consecinţe dintre cele mai grave.

În situaţia unei sesizări care permite desfăşurarea de activităţi pregătitoare, intervenţia va putea să fie caracterizată de precizie, eficienţă şi asumarea unor riscuri minime. Desigur evaluarea, la faţa locului, a riscurilor – atât a celor ce pot fi asumate în firescul activităţii, cât şi a celor care prin particularităţile lor exced normalului, în măsura în care se poate vorbi, în domeniu, despre normal – este deosebit de importantă şi nu se pot da soluţii cadru cu privire la cât şi cum să se intervină.

Problematica nu poate fi considerată încheiată fără a fi făcută o subliniere cu privire la modul de manevrare şi de examinare, la faţa locului, a armei letale şi a muniţiei ce constituie obiectul material al infracţiunii. Nu trebuie uitat că foarte important, pentru anchetă, este stabilirea legăturii între persoana făptuitorului, activitatea ilicită şi arma letală.

În aceste condiţii, apreciez că, încă de la faţa locului este necesară examinarea cu cea mai mare atenţie a armei şi a făptuitorului. Urmele secundare a le tragerii pot fi descoperite cu uşurinţă atât pe corpul armei cât şi pe cel al trăgătorului[275], la care se pot adăuga urmele papilare de pe corpul armei ori alte categorii de urme – urme biologice, urme de sol, de textile, etc. – astfel că, încă de la începutul anchetei se va proba folosirea armei letale, fără drept, de către o anumită persoană.

4.4 Particularităţile cercetării infracţiunii de ştergere sau modificare, fără drept, a marcajelor de pe armele letale – reglementată în cuprinsul art. 137 din Legea 295/2004 privind regimul armelor şi al muniţiilor

În conformitate cu prevederile Legii 295/2004, armele şi muniţiile atât cele fabricate pe teritoriul României cât şi cele fabricate în

[275] N.A. – este necesară o banală examinare cu ajutorul lămpii cu ultraviolete

străinătate pot fi deținute sau comercializate numai dacă îndeplinesc următoarele condiții:

a) sunt marcate de armurierul român autorizat să le producă sau de către de producătorul din străinătate;

b) sunt omologate sau sunt avizate de Autoritatea Națională pentru Omologarea Armelor şi Munițiilor, pentru conformitate cu normele de omologare;

c) sunt înregistrate în Registrul Național al Armelor şi sunt însoțite de cartea de identitate a armei.

Marcarea armelor şi munițiilor produse de armurierii români se face în cadrul procesului de fabricație prin aplicarea de marcaje destinate identificării acestora. Marcajele trebuie să cuprindă:

- indicativul de țară al României;
- indicativul armurierului care le produce;
- indicativul corespunzător categoriei din care face parte arma sau, după caz, muniția pe care se aplică;
- anul de fabricație al armelor şi munițiilor şi numărul de ordine al fiecărei arme.

Armurierii români care produc arme şi muniții au obligația de a ține evidența armelor şi munițiilor fabricate, în registre constituite cu avizul Direcției Generale de Poliție a Municipiului Bucureşti sau al inspectoratelor de poliție județene în a căror rază teritorială de competență îşi au sediile sociale şi înregistrate la Inspectoratul General al Poliției Române care ține evidența registrelor tuturor armurierilor autorizați să producă arme şi muniții.

Registrele arătate se păstrează de armurierii autorizați să producă arme şi muniții, timp de 10 ani, după care se depun, pentru arhivare, la Inspectoratul General al Poliției Române. În situația în care armurierii îşi încetează activitatea de producere a armelor şi munițiilor, registrele se depun la Inspectoratul General al Poliției Române, în termen de 10 zile de la încetarea activității.

Relevante pentru problema marcării armelor de foc – în special pentru a se putea înțelege ce presupune marcarea armelor şi munițiilor produse în străinătate – sunt şi prevederile Legii 9/2004, pentru aderarea României la Protocolul împotriva fabricării şi traficului ilegale de arme de foc, piese şi componente ale acestora, precum şi de muniții, adoptat la New York la 31 mai 2001, adițional la Convenția Națiunilor Unite împotriva criminalității transnaționale organizate, adoptată la New York la 15 noiembrie 2000, care cu impune ca în scopurile identificării şi înregistrării fiecărei arme de foc, statele părți trebuie:

a) în momentul fabricării fiecărei arme de foc, să impună un mod unic de marcare prin care să se indice numele producătorului, țara sau locul de fabricare şi numărul de serie, să păstreze orice alt marcaj unic şi realizat în mod simplificat, bazat pe folosirea simbolurilor geometrice simple, combinate cu un cod numeric şi/sau alfanumeric, prin care să se permită tuturor statelor identificarea cu uşurință a țării de fabricație;

b) să impună marcarea corespunzătoare simplă a fiecărei arme de foc importate, pentru a se permite identificarea țării importatoare şi, dacă este posibil, a anului în care a fost realizat importul, şi să facă posibilă înregistrarea armei de foc de către autoritățile competente ale

acestei țări, ca şi o marcare unică, dacă arma de foc nu posedă o asemenea marcare. Condițiile enunțate în prezentul alineat nu vor fi aplicate importurilor temporare de arme de foc, realizate în scopuri legale care pot fi verificate;

c) în momentul transferării unei arme de foc din stocurile unui stat în vederea dării sale în folosință civilă permanentă, să asigure marcarea corespunzătoare unică, care să permită tuturor statelor părți identificarea țării de transfer.

De asemenea, pentru a încuraja dezvoltarea industriei armelor de foc, statele părți la protocol trebuie să întreprindă măsuri prin care să se împiedice înlăturarea sau alterarea marcării.

i. Expertizele criminalistice

Pertinentă problemei, prin particularitățile sale, expertiza metalografică este instrumentul ştiințific de maximă eficiență pe care îl oferă tehnica criminalistică pentru lămurirea problemelor de anchetă în cazul ştergerii sau modificării seriilor de pe armele letale.

Modul cum sunt imprimate marcajele de pe armele letale ține de tehnologia fiecărui armurier, seriile imprimate de către armurieri diferiți pot diferi – componența cifrică şi literală are un anumit plasament, aliniament, formă şi spațiere a caracterelor.

Orice intervenție făcută pe locul destinat din fabricație seriei va lăsa urme ce pot fi revelate prin folosirea unor procedee chimice, electrochimice şi magnetice. În practică[276] cel mai folosit procedeu este procedeul electrochimic – folosirea electronoserpilului, dispozitiv confecționat special pentru astfel de revelări.

În practică s-a constatat un anumit interes al infractorilor pentru ştergerea sau modificarea seriilor armelor letale în condițiile în care devine probabilă o acțiune a organelor judiciare şi există riscul descoperirii armelor asupra lor. Mai există posibilitatea ca după săvârşirea unor infracțiuni grave folosind arme letale, infractorii să arunce armele cu seriile modificate ori şterse pentru a nu se putea stabili nici o legătură între armă şi persoana lor ori pentru a încerca să orienteze cercetările pe piste greşite.

Principala metodă folosită constă în alterarea seriei originale folosind metode abrazive, astfel încât toată seria ori numai anumite caractere, apreciate ca fiind de interes de către infractori, să nu mai poată fi distinse la orice examinare comună.

Principalele probleme pe care le poate lămuri expertiza metalografică[277] pot fi sintetizate după cum urmează:

1. dacă arma supusă expertizării are sau nu seria modificată;
2. care este seria originală armei prezentată spre expertizare în condițiile în care seria a fost ştearsă sau modificată.

Foarte important pentru cercetare este că expertiza pune la dispoziția anchetatorilor seria originală a armei letale şi pe baza acesteia,

[276] **Tocan Leonard** – Aspecte practice de relevare a seriilor îndepărtate de pe caroseriile auto, în Criminalistica nr.6/2002, pag 37-39

[277] Pentru detalii specifice expertizei şi posibilităților de aplicare a se vedea şi **C.M. Lăzureanu** – Examinarea metalografică, mijloc de identificare criminalistică în cazul autoturismelor furate şi a traficului cu autoturisme, în Realități şi Perspective în Criminalistică, culegere de referate prezentate la simpozionul cu acelaşi nume organizat de către Asociația Criminaliştilor din România în 2003, pag. 204-206

consultând evidențele obligatorii – ce se țin în toate țările semnatare ale Protocolul împotriva fabricării şi traficului ilegale de arme de foc, piese şi componente ale acestora, precum şi de muniții, adoptat la New York la 31 mai 2001, adițional la Convenția Națiunilor Unite împotriva criminalității transnaționale organizate, adoptată la New York la 15 noiembrie 2000 – în legătură cu proveniența şi deținătorul fiecărei arme letale în parte se poate stabili traseul urmat de armă de la fabricant până la utilizarea finală în săvârşirea de infracțiuni.

Cooperarea internaţională – Pentru a putea lupta eficient împotriva traficului ilegal de arme de foc, ştergerea sau modificarea, fără drept, a marcajelor de pe armele letale, fiind doar un aspect, statele interesate[278] trebuie să coopereze. Modalitățile de cooperare trebuie să țină seama de sistemul juridic al fiecărei țări, în parte.

O primă modalitate de cooperare o reprezintă schimbul de informații cu privire la producătorii, negociatorii, importatorii, exportatorii, transportatorii autorizați de arme de foc, piese şi componente ale acestora, precum şi de muniții.

De asemenea, sunt necesare schimburi de informații cu privire, în special, la:

a) grupurile criminale organizate, cunoscute sau bănuite că participă la fabricarea ilegală ori la traficul ilegal de arme de foc, piese şi componente ale acestora, precum şi de muniții;

b) mijloacele de ascundere utilizate la fabricarea ilegală sau la traficul ilegal de arme de foc, piese şi componente ale acestora, precum şi de muniții, ca şi la mijloacele de detectare a acestora;

c) metodele şi mijloacele, punctele de expediere şi de destinație şi rutele frecvent utilizate de grupurile criminale organizate implicate în traficul ilegal de arme de foc, piese şi componente ale acestora, precum şi de muniții;

d) date privind experiențele legislative, ca şi practicile şi măsurile destinate prevenirii, combaterii şi eradicării fabricării şi traficului ilegale de arme de foc, piese şi componente ale acestora, precum şi de muniții;

e) informații ştiințifice şi tehnologice pertinente anchetelor;

Statele interesate vor coopera pentru înregistrarea armelor de foc, pieselor şi componentelor acestora, precum şi a munițiilor care pot face obiectul fabricării sau traficării ilegale şi, în limita mijloacelor disponibile, vor răspunde cu rapiditate solicitărilor de asistență în acest domeniu.

Foarte importantă pentru obținerea unei eficiente rezonabile a anchetelor este obținerea sprijinului şi cooperării din partea fabricanților, negociatorilor, importatorilor, exportatorilor, intermediarilor şi transportatorilor comerciali de arme de foc, piese şi componente ale acestora, precum şi de muniții.

Ascultarea de persoane – în cadrul cercetării infracțiunii de ştergere sau modificare, fără drept, a marcajelor de pe armele letale ascultarea de persoane este centrată pe două direcții: ascultarea de martori şi ascultarea învinuiților/inculpaților. Principalele probleme ce pot fi lămurite prin ascultarea acestora pot fi sintetizate astfel:

[278] A se vedea Protocolul împotriva fabricării şi traficului ilegale de arme de foc, piese şi componente ale acestora, precum şi de muniții, adoptat la New York la 31 mai 2001, adițional la Convenția Națiunilor Unite împotriva criminalității transnaționale organizate, adoptată la New York la 15 noiembrie 2000

- identitatea armelor letale cărora li s-au şters sau modificat, fără drept, marcajele;
- identitatea persoanelor implicate în activitățile de traficare legală sau nu a armelor letale;
- identitatea persoanelor care au desfăşurat nemijlocit operațiunile de ştergere sau modificare a marcajelor;
- condițiile de loc şi timp în care s-au desfăşurat operațiunile incriminate;
- scopul urmărit prin modificarea sau ştergerea marcajelor;
- dacă şi modul cum au fost valorificate armele cu marcaje modificate sau şterse;
- dacă armele cu marcaje modificate sau şterse au fost folosite pentru desfăşurarea de activități ilicite;
- alte consecințe ale modificării sau ştergerii marcajelor de pe armele letale;
- dacă activitățile de modificare sau ştergere a marcajelor au fost desfăşurate ca o activitate ilicită continuată ori este vorba despre activități izolate;
- poziția şi legăturile celor care au desfăşurat şi organizat activitatea ilicită cu segmente ale crimei organizate.

CAPITOLUL 5
INVESTIGAREA CRIMINALISTICĂ A INFRACŢIUNILOR SĂVÂRŞITE LA REGIMUL MATERIALELOR NUCLEARE SAU AL ALTOR MATERII RADIOACTIVE

Pornind de la o informație de presă – potrivit cu care Dr. Paolo Sartori, şeful Biroului italian Interpol la Bucureşti, a dezvăluit că ruta traficului cu material nuclear şi strategic din Transnistria şi din Republica Moldova, bănuită de conexiuni cu terorismul islamic, trece prin România, în România fiind identificați şi arestați foarte mulți traficanți de material nuclear şi strategic, cum ar fi mercurul alb sau cobaltul, care pot fi folosite în atentate teroriste – am apreciat că problema investigării infracțiunilor care au ca obiect material materiale nucleare şi alte materii radioactive a apărut ca fiind de actualitate, caz în care, având în vedere şi reglementarea legală specifică, devine oportun elaborarea unui capitol care să fie centrat pe problematica arătată.

Dat fiind contextul arătat am considerat necesar să dau materialului următoarea structură:

1. Trecerea peste frontieră a materialelor nucleare şi a altor materii radioactive;
2. Principalele direcții metodologice pe care trebuie să le urmărească cercetarea infracțiunilor ce se săvârşesc la regimul materialelor nucleare şi a altor materii radioactive.
3. Aspecte specifice ale activităților ce trebuie desfăşurate pentru probarea infracțiunilor ce se săvârşesc la regimul materialelor nucleare şi a altor materii radioactive.

5.1 Trecerea peste frontieră a materialelor nucleare şi a altor materii radioactive

Din punct de vedere al terminologiei, Legea nr. 111 din 10.10.1996, privind desfăşurarea în siguranță a activităților nucleare, modificată şi completată prin Legea nr. 16 din 08.01.1998, defineşte în Anexa 2, la litera „n”, termenul de material radioactiv[279] şi la litera „s”, termenul de produs radioactiv[280].

De observat că trecerea peste frontieră, fără autorizația necesară, a materiilor nucleare şi radioactive constituie o infracțiune, distinctă de

[279] Orice material, în orice stare de agregare care prezintă fenomenul de radioactivitate, inclusiv deşeurile radioactive.

[280] Orice material radioactiv obținut în cursul procesului de producere ori de utilizare a unui combustibil nuclear sau orice material care a devenit radioactiv prin expunere la radiații, cu excepția radioizotopilor care au atins stadiul final de preparare şi sunt susceptibile de a fi utilizați în scopuri ştiințifice, medicale, speciale, sociale, comerciale sau industriale.

regimul juridic în discuție, prevăzută de Codul Vamal – infracțiunea de contrabandă calificată, art.176 din Codul Vamal[281].

Având în vedere „sensibilitatea" deosebită a domeniului, deşi nu sunt cunoscute alte luări de poziții în doctrină sau soluții în practica judiciară, consider ca oportună extinderea termenului de materii radioactive, utilizat de legiuitor în formularea textului art. 176 din Codul Vamal, la toate bunurile cu caracter special, al căror regim de import-export îl reglementează Legea nr. 111/1996.

Astfel, în art. 2, se specifică „in terminis", faptul că Legea 111/1996 are ca obiect, printre altele, reglementarea regimului de import-export a obiectelor şi instalațiilor nucleare[282], a materialelor nucleare şi radioactive, inclusiv al combustibilului nuclear, al deşeurilor radioactive şi al dispozitivelor generatoare de radiații ionizate[283]; informațiile nepublicate, aferente materialelor, dispozitivelor şi echipamentelor pertinente pentru proliferarea armelor nucleare sau a altor dispozitive nucleare explozive[284]; dispozitivele şi echipamentele[285] prevăzute în anexa 1[286].

Legea română[287] interzice[288] importul sau exportul de arme nucleare şi de dispozitive nucleare explozive, în general. De asemenea, este interzis importul deşeurilor radioactive[289], cu excepția situațiilor în care, importul decurge nemijlocit din prelucrarea, în afara teritoriului României, a unui export, anterior autorizat, de deşeuri radioactive, inclusiv combustibilul nuclear ars, pe baza unor acorduri internaționale sau contracte încheiate cu parteneri comerciali, cu sediul în străinătate, în condițiile prevăzute de legislația română.

Efectuarea de operațiuni de import-export cu materii radioactive, se poate face în urma unui proces de autorizare[290]. Pot fi autorizate doar persoanele juridice române, în urma solicitării lor exprese, ca urmare a respectării prevederilor legislației în vigoare, persoanelor fizice fiindu-le interzis să desfăşoare operațiuni cu materii radioactive. După ce instanțele de judecată autorizează, în cadrul obiectului de activitate, desfăşurarea de operațiuni cu materii radioactive, persoana juridică

---

281 Art. 176 – Trecerea peste frontieră, fără autorizație, a armelor, munițiilor, materialelor explozive sau radioactive, produselor şi substanțelor stupefiante şi psihotrope, precursorilor şi substanțelor chimice esențiale, produselor şi substanțelor toxice constituie infracțiune de contrabandă calificată şi se pedepseşte cu închisoare de la 3 la 12 ani şi interzicerea unor drepturi, dacă legea penală nu prevede o pedeapsă mai mare.

282 Lit. a.

283 Lit. c.

284 Lit. f.

285 Lit. e.

286 Anexa cuprinde materialele nucleare ale căror proprietăți sunt adecvate utilizării în producerea energiei de origine nucleară; dispozitivele sau echipamentele special concepute pentru a fi utilizate în instalații din ciclul combustibilului nuclear sau adecvate utilizării lor în acest scop; dispozitive sau echipamente special concepute pentru a fi utilizate în fabricarea acelor materiale nenucleare care pot fi folosite în producerea energiei de origine nucleară, cât şi acele dispozitive sau echipamente care sunt adecvate utilizării în aceleaşi scopuri; dispozitive sau echipamente esențiale pentru fabricarea dispozitivelor sau echipamentelor ce pot fi utilizate la instalații ce folosesc combustibil nuclear sau sunt adecvate pentru utilizarea lor în acest scop sau pentru fabricarea materialelor nenucleare adecvate utilizării în producerea energiei de origine nucleară.

287 Art. 6 din Legea nr. 111/1996.

288 Printre alte operațiuni precum cercetarea, experimentarea, dezvoltarea, fabricarea, tranzitul, detonarea, etc.

289 art. 7 din Legea nr. 111/1996.

290 Asemănător cu cel descris pentru bunurile speciale ce constituie obiectul primelor două capitole.

interesată trebuie să solicite autorizație din partea Comisiei Naționale pentru Controlul Activităților Nucleare, ce funcționează în subordinea Guvernului[291].

În sensul legii române[292], prin autorizație în domeniul nuclear, trebuie înțeles: documentul emis de autoritatea națională competentă în domeniul nuclear, pe baza unei evaluări de securitate nucleară şi control, către o persoană juridică, la cererea acesteia, pentru desfăşurarea unei activități nucleare.

Autorizația de import sau/şi de export se eliberează[293] de ***către Comisia Națională pentru controlul Activităților Nucleare***, numai dacă sunt respectate următoarele condiții:

- solicitantul autorizației este în măsură să demonstreze probitatea persoanelor cu activitate de control decizional asupra operațiunilor de import sau de export, pentru care solicită eliberarea autorizației, în conformitate cu reglementările în vigoare;
- în cazul importului, solicitantul autorizației se angajează să asigure respectarea prevederilor legilor române şi a angajamentelor internaționale asumate de România în domeniul energiei nucleare, să livreze produsele şi informațiile numai către beneficiari autorizați în acest scop şi să raporteze de îndată comisiei asupra intrării în țară a produselor şi informațiilor importate;
- în cazul exportului, solicitantul a obținut de la partenerul său extern garanțiile necesare, din care să rezulte că, acesta nu îl va folosi în scopuri care să prejudicieze obligațiile internaționale asumate de România ori siguranța națională. La fel ca în cazul importatorului, exportatorul trebuie să raporteze de îndată comisiei asupra ieşirii din țară a produselor şi a informațiilor pentru care a solicitat autorizație de export[294].

Pentru importul instalațiilor cu funcționalitate proprie, pentru importul fiecărui tip distinct de material radioactiv, de dispozitiv generator de radiații ionizante, de aparatura de control dozimetric al radiațiilor ionizante sau al gradului de contaminare radioactivă, de material sau dispozitiv utilizat în scopul protecției împotriva radiațiilor ionizante, de mijloc de containerizare sau de transport special amenajat în acest scop, este necesară obținerea, în prealabil[295], a unei autorizații de produs, model tip, emisă de Comisia Națională pentru Controlul Activităților Nucleare[296]. Sursele-etalon de radiații[297] şi mijloacele de măsurare, în domeniul radiațiilor ionizante, pentru a putea fi importate, trebuie să aibă aprobare de model, eliberată de Biroul Român de Metrologie Legală şi să fie verificate metrologic, în conformitate cu legislația Română.

După obținerea autorizației, persoanele juridice trebuie să se adreseze Ministerului Industriei şi Comerțului pentru licența de import-export, licență ce se va elibera în conformitate cu prevederile Ordinului 36

[291] Art. 8 alin. 1 coroborat cu art. 4 din Legea nr. 111/1996.
[292] Definiția cuprinsă în anexa 2 la litera d la Legea nr. 11171996.
[293] Art. 22 alin. 1 lit. a-c din Legea nr. 111/1996.
[294] Art. 22 alin. 2 din Legea nr. 111/1996.
[295] Înaintea autorizării operațiunii ca atare.
[296] Art. 23 alin. 1 din Legea nr. 111/1996.
[297] Alin. 2 al art. 23 din Legea nr. 111/1996.

C, din 01.03.1999, privind regimul de export şi import al mărfurilor. Direcția Generală a Vămilor va controla şi va admite[298] intrarea sau ieşirea din țară, pe baza autorizației emise de Comisia Națională pentru Controlul Activităților Nucleare, a bunurilor pentru care se impune o asemenea autorizație.

Deşi procedura de autorizare se poate considera încheiată odată cu obținerea licenței de import-export, nu trebuie uitat faptul că, atât importatorul, în cazul importurilor de materii radioactive, cât şi exportatorul au obligația să raporteze Comisiei Naționale pentru Controlul Activităților Nucleare despre intrarea, respectiv ieşirea – în şi din – țară a materiilor radioactive.

Pentru a evita situația în care s-ar introduce pe teritoriul național bunuri destinate folosirii de către populație, Legea nr. 111/1996 instituie[299] o obligație în sarcina Ministerului Sănătății, potrivit cu care, acesta are obligația[300] să supravegheze gradul de contaminare radioactivă a bunurilor provenite din import, destinate utilizării pe teritoriul României. În mod practic, este necesar ca, la intrarea în țară, organele abilitate de control pentru trecerea frontierei[301], să analizeze din punct de vedere al contaminării radioactive fiecare partidă de bunuri introduse în țară, destinate a fi utilizate pe teritoriul României.

În context, se pune problema regimului juridic pe care îl vor avea bunurile comune, contaminate radioactiv. Problema implică consecințe de natură practică deosebită, fiind cunoscută preocuparea multora de a scăpa de tehnologii sau deşeuri incomode. Oare obiecte de natură comună, cu regim vamal comun, în măsura în care sunt contaminate radioactiv, pot fi considerate materii radioactive, în sensul art. 176 din Codul Vamal, cu consecințe juridice subsecvente specifice? Eu apreciez că da – în măsura în care, un bun oarecare, un transport întreg sau numai o parte din acesta, este contaminat radioactiv, se poate considera că bunul respectiv a devenit material radioactiv, în sensul definiției prevăzute de anexa 2, lit. „n", din Legea nr. 111/1996, întrucât prezintă fenomenul de radioactivitate, fiind contaminate cu radionuclizi în concentrații superioare limitelor de exceptare. În aceste condiții, trebuie subliniat rolul deosebit ce revine organelor Ministerului Sănătății, ce îşi desfăşoară activitatea în punctele de control pentru trecerea frontierei, în vederea prevenirii introducerii pe teritoriul țării a unor bunuri care, fiind contaminate radioactiv, ar putea prezenta un pericol deosebit pentru sănătatea populației.

Consider că importul unor bunuri contaminate radioactiv, întrucât nu poate beneficia persoanelor juridice autorizate să-şi desfăşoare activitatea în domeniul nuclear, nu poate fi autorizat.

Cu privire la combustibilul nuclear, combustibil care, datorită caracteristicilor de volum şi greutate reduse, este relativ căutat pentru a fi traficat, trebuie arătat, că acesta este prohibit la deținere şi, implicit, la introducerea sau scoaterea din țară pentru persoanele fizice – aceste

[298] Art. 42 din Legea nr. 111/1996.
[299] Art. 39 alin. 1 lit. a.
[300] Printre altele precum supravegherea contaminării cu materiale radioactive a produselor alimentare, pe întreg circuitul alimentar, a surselor de apă, etc.
[301] Art. 21 din Legea nr. 56/1992 republicată în 2000.

operațiuni fiind permise doar persoanelor juridice şi numai în urma procesului de autorizare descris mai sus.

Datorită periculozității deosebite a activităților din domeniul nuclear, acestea trebuie analizate sinergic, ele intercondiționându-se reciproc. Potrivit art. 18, alin. 1 lit. k, din Legea nr. 111/1996, o persoană juridică, pentru a fi autorizată de către Comisia Națională pentru Controlul Activităților Nucleare să desfăşoare una sau mai multe activități în domeniul nuclear, trebuie să instituie şi să mențină un sistem autorizat de asigurare a calității în activitatea proprie şi să se asigure că furnizorii săi de produse şi servicii, cât şi subfurnizorii acestora, în lanț, instituie şi mențin propriul lor sistem controlat de asigurare a calității. Astfel, fiecare activitate din domeniul nuclear, până la utilizarea finală, este supusă unui dublu control al calității - unul din partea Comisiei Naționale, cu autoritate în domeniu, celălalt din partea utilizatorilor de produse şi servicii subsecvenți.

Trebuie observat că, în plan practic, trecerea peste frontieră implică transportul materiilor radioactive, depozitarea şi un întreg proces tehnologic şi economic, autorizarea importurilor presupunând din partea Comisiei Naționale pentru Controlul Activităților Nucleare o verificare a întregului proces de valorificare a materiilor radioactive importate.

Vrând, nevrând, o persoană juridică, pentru a putea obține o autorizație de import, atât în măsura în care cere autorizarea importului sau/şi pentru desfăşurarea unor activități subsecvente de valorificare a importurilor, cât şi dacă aceste activități sunt desfăşurate de alte persoane juridice, depinde de realizarea şi altor condiții[302], pe lângă cele impuse expres pentru autorizarea operațiunilor de import-export, după cum urmează:

- este în măsură să demonstreze calificarea profesională, pe funcții, a personalului propriu, cunoaşterea de către acesta a cerințelor reglementărilor privind securitatea nucleară şi protecția împotriva radiațiilor ionizante, precum şi probitatea persoanelor pe timpul construcției şi funcționării instalației, sau în conducerea altor activități nucleare, dintre cele menționate la acel articol;
- dă dovadă de capacitate organizatorică şi responsabilitate în prevenirea şi limitarea consecințelor avariilor, cu posibile efecte cu impact negativ asupra vieții şi sănătății personalului propriu, populației, mediului, proprietățile terților sau asupra patrimoniului propriu;
- răspunde ca restul personalului propriu, care asigură funcționarea instalației, să aibă nivelul necesar de cunoştințe specifice funcției pe care o îndeplineşte, privind exploatarea instalației, în condiții de securitate nucleară, riscurile asociate şi măsurile de securitate nucleară aplicabile;
- ia toate măsurile necesare, la nivelul normelor tehnologice şi ştiințifice în vigoare, pentru a preveni producerea daunelor care ar rezulta în urma construcției şi funcționării instalației;
- instituie o asigurare sau orice altă garanție financiară care să-i acopere răspunderea pentru daune nucleare, cuantumul, natura şi condițiile asigurării sau garanției fiind conforme celor prevăzute de lege şi de convențiile internaționale la care România este parte;

[302] Art. 18 alin. 1 lit. a-o.

- răspunde de luarea măsurilor necesare pentru prevenirea amestecului de orice natură sau pentru înlăturarea perturbărilor datorate oricăror terţi în procesul decizional, în timpul construcţiei şi pe durata funcţionării instalaţiei nucleare;
- propune un amplasament al instalaţiei care nu contravine prevederilor legale şi intereselor publice prioritare, cu privire la necontaminarea apei, aerului şi solului, şi nu afectează funcţionarea altor instalaţii situate în vecinătate;
- dispune de aranjamente materiale şi financiare corespunzătoare şi suficiente pentru colectarea, transportul, tratarea, condiţionarea şi depozitarea deşeurilor generate din propria activitate, precum şi pentru dezafectarea instalaţiei nucleare, atunci când va înceta definitiv activitatea autorizată, şi a achitat contribuţia pentru constituirea Fondului pentru gospodărirea deşeurilor şi defectare;
- instituie şi menţine un sistem conform reglementărilor specifice de protecţie împotriva radiaţiilor ionizante;
- instituie şi menţine un sistem conform reglementărilor specifice de protecţie fizică a combustibilului nuclear, a materialelor nucleare şi a produselor şi deşeurilor, precum şi a instalaţiilor nucleare, inclusiv a depozitelor de combustibil nuclear, de materiale nucleare şi, de produse şi deşeuri;
- instituie şi menţine un sistem autorizat de asigurare a calităţii în activitatea proprie şi se asigură ca furnizorii săi de produse şi de servicii, cât şi subfurnizorii acestora, în lanţ, instituie şi menţin propriul lor sistem controlat de asigurare a calităţii;
- instituie şi menţine un sistem propriu, aprobat, de pregătire a intervenţiei în caz de accident nuclear;
- instituie şi menţine un sistem în conformitate cu reglementările de aplicare a garanţiilor nucleare;
- deţine toate celelalte acorduri, autorizaţii şi avize prevăzute de lege;
- instituie şi menţine un sistem de informare a publicului în conformitate cu reglementările legale.

Pentru evitarea unor accidente, ipoteză în care, datorită periculozităţii domeniului, ar apărea consecinţe dezastruoase, chiar la nivel social, persoanele juridice, ce îşi desfăşoară activitatea în domeniul nuclear, au nevoie şi de o autorizare de asigurare a calităţii în domeniul nuclear[303], a activităţilor de aprovizionare, proiectare, fabricare, construcţie-montaj, reparare şi întreţinere pentru produsele, serviciile şi sistemele care sunt clasificate ca fiind importante pentru securitatea instalaţiei nucleare. Astfel, un importator, indiferent dacă va desfăşura sau nu activităţi de valorificare a importurilor, după ce va obţine autorizaţia de import şi va efectua importul, pentru a valorifica obiectul importului, în măsura în care este vorba de produse sau sisteme declarate ca importante pentru securitatea unei instalaţii nucleare, va trebui să obţină o autorizare a calităţii produselor şi sistemelor importante.

Legea română[304] specifică condiţiile generale ce trebuie îndeplinite pentru a putea fi eliberată autorizaţia de calitate, în domeniu nuclear urmând ca, în funcţie de activitatea, în concret, desfăşurată de persoana

[303] Art. 24 alin. 1 din Legea nr. 111/1996.
[304] Art. 24 alin. 3 din Legea nr. 111/1996.

juridică şi de natura bunurilor importate, să fie necesară îndeplinirea numai a unora sau a tuturor condițiilor următoare:

- este în măsură să demonstreze calificarea profesională, pe funcții, a personalului propriu, cunoaşterea de către acesta a cerințelor de securitate nucleară, precum şi probitatea persoanelor care au autoritate de decizie în conducerea activităților care concură la realizarea produselor;
- răspunde ca restul personalului propriu, angrenat în activitățile care concură la realizarea acestor produse, servicii sau sisteme, să aibă nivelul necesar de cunoştințe privind efectele abaterilor de calitate ale acestor produse, servicii sau sisteme asupra securității instalației nucleare în care urmează să fie încorporate;
- răspunde de luarea măsurilor, necesare pentru prevenirea amestecului de orice natură sau pentru înlăturarea perturbărilor, datorate oricăror terți, în procesul decizional şi în desfăşurarea activităților autorizate;
- instituie şi menține un sistem controlat de asigurare a calității în activitatea proprie şi se asigura ca furnizorii săi de produse şi de servicii, precum şi subfurnizorii acestora, în lanț, să instituie şi să mențină propriul lor sistem controlat, de asigurare a calității.

Legiuitorul român a considerat necesar să instituie o serie de obligații şi răspunderi[305], de natură să stimuleze preocuparea persoanelor juridice autorizate să depăşească activități, indiferent de natura lor, în domeniul nuclear, pentru asigurarea securității şi calității acestora.

Astfel, persoanele juridice, odată autorizate să desfăşoare activități în domeniul nuclear, trebuie să ia toate măsurile în vederea:

- securității nucleare, protecției împotriva radiațiilor ionizante, protecției fizice, planurilor proprii de intervenție în caz de accident nuclear şi asigurării calității pentru activitățile desfăşurate sau a surselor asociate acestora;
- evidenței stricte a materiilor nucleare, precum şi a tuturor surselor utilizate sau produse în activitatea proprie;
- respectarea limitelor şi condițiilor tehnice prevăzute în autorizație şi raportarea oricăror depăşiri, conform reglementărilor specifice;
- limitarea numai la activitățile pentru care a fost autorizat;
- dezvoltarea propriului sistem de cerințe, regulamente şi instrucțiuni care asigură desfăşurarea activităților autorizate, fără riscuri inacceptabile, de orice natură.

Mai mult, răspunderea pentru daune nucleare, provocate în timpul sau ca urmare a accidentelor ce pot surveni prin desfăşurarea activităților prevăzute în autorizație ori a altor activități care au avut ca urmare decesul, vătămarea integrității corporale sau a sănătății unei persoane, distrugerea, degradarea ori imposibilitatea temporară de folosire a vreunui bun, revine în întregime titularului autorizației, în condițiile stabilite prin lege şi prin angajamentele internaționale la care România este parte.

Autorizațiile eliberate pentru desfăşurarea de activități în domeniul nuclear pot fi suspendate sau retrase[306] de către emitent – Comisia Națională pentru Controlul Activităților Nucleare – din proprie inițiativă

[305] Art. 25 alin. 1 şi 2.
[306] Art. 11 alin. 1 lit. a-f din Legea nr. 111/1996.

sau la sesizarea oricăror persoane fizice sau juridice, atunci când se constată că:

- titularul autorizației a încălcat prevederile legale specifice – în principal obligațiile sau/şi răspunderile asumate după eliberarea autorizației în calitate de persoană juridică autorizată – sau limitele şi condițiile prevăzute în autorizație;
- persoana juridică autorizată nu îndeplineşte integral şi la termenul stabilit măsurile dispuse de organele de control abilitate – Comisia Națională pentru Controlul Activităților Nucleare;
- apar situații noi, din punct de vedere tehnic, sau de altă natură, necunoscute la data eliberării autorizației, care pot afecta desfăşurarea, în condiții de siguranță, a activităților nucleare;
- titularul autorizației nu-şi îndeplineşte obligațiile cu privire la constituirea Fondului pentru gospodărirea deşeurilor radioactive şi dezafectate sau la asigurarea de răspundere civilă pentru daune către terți, în caz de accident nuclear;
- titularul autorizației încetează de a mai fi legal constituit;
- titularul autorizației îşi pierde capacitatea juridică.

Concluzionând, apreciez că autorizarea operațiunilor de import-export cu materii radioactive, implică un grad ridicat de complexitate, datorită faptului că, deşi, în esență, procedura este comună – autorizarea obiectului de activitate, autorizație din partea organului de specialitate competent, licența din partea Ministerului Industriei şi Comerțului, comunicare despre trecerea peste frontieră adresată organului de specialitate care a autorizat activitatea – apar importante aspecte particulare, ce țin de legăturile între activitatea de import-export şi activitățile de valorificare a produselor importate, respectiv de fabricare a celor exportate, în materie de autorizări, iar într-un plan aparte apare necesitatea autorizării de calitate pentru exercitarea activității din domeniul nuclear.

5.2 Principalele direcţii metodologice pe care trebuie să le urmărească cercetarea infracţiunilor ce se săvârşesc la regimul materialelor nucleare şi a altor materii radioactive.

În domeniul activităților nucleare avem de a face cu mai multe texte legale care incriminează anumite conduite sociale periculoase ca infracțiuni. Astfel, în primul rând, există prevederile art. 407 din Codul Penal, ce definesc infracțiunea de nerespectare a regimului materialelor nucleare sau a altor materii radioactive. De asemenea, în Legea 111/1996, privind desfăşurarea în siguranță a activităților nucleare, modificată şi completată de Legea 16/1998, la art. 44-46 sunt incriminate mai multe conduite ce constituie infracțiuni.

Fiecare dintre infracțiunile ce se săvârşesc la regimul materialelor nucleare sau al altor materii radioactive este caracterizată, înainte de elementele constitutive, de o situație premisă, pe care o apreciez ca fiind comună, constituită din regimul juridic instituit pentru desfăşurarea în siguranță a activităților nucleare.

5.2.1 Situaţia premisă.

Pentru conturarea ipotezei în care sunt analizate ca ilicite conduitele incriminate ca infracțiuni, consider utilă sublinierea câtorva repere ale regimului privind desfăşurarea în siguranță a activităților nucleare.

Astfel, domeniul de aplicare al regimului arătat cuprinde[307]:

- Cercetarea, proiectarea, amplasarea, producția, construcția, montajul, punerea în funcțiune, exploatarea, modificarea, dezafectarea, importul şi exportul obiectivelor şi instalațiilor nucleare;
- Mineritul şi prepararea minereurilor de uraniu şi toriu;
- Producerea, furnizarea, tratarea, utilizarea, depozitarea temporară sau definitivă, transportul, tranzitul, importul şi exportul materialelor nucleare şi radioactive, inclusiv al combustibilului nuclear, al deşeurilor radioactive şi al dispozitivelor generatoare de radiații ionizante;
- Furnizarea şi utilizarea aparaturii de control dozimetric al radiațiilor ionizante, a materialelor şi dispozitivelor utilizate pentru protecția împotriva radiațiilor ionizate, precum şi a mijloacelor de containerizare sau de transport, special amenajate în acest scop;
- Producerea, furnizarea, închirierea, transferul, deținerea, exportul, importul unor materiale, dispozitive şi echipamente speciale prevăzute într-o anexă a legii – anexa 1;
- Deținerea, transferul, importul şi exportul informațiilor nepublicate, aferente materialelor, dispozitivelor şi echipamentelor pertinente pentru proliferarea armelor nucleare sau a altor dispozitive nucleare explozive;
- Realizarea produselor şi serviciilor destinate obiectivelor şi instalațiilor nucleare.

Autoritatea națională competentă în domeniul nuclear[308], care exercită atribuțiile de reglementare, autorizare şi control este Comisia Națională pentru Controlul Activităților Nucleare, organism aflat în subordinea guvernului.

Cercetarea, experimentarea, dezvoltarea, fabricarea, importul, exportul, tranzitul, deținerea sau detonarea unei arme nucleare sau a oricărui dispozitiv nuclear, ca activități potențiale, sunt interzise pe teritoriul României[309].

Importul deşeurilor radioactive este interzis[310], cu excepția situațiilor în care importul decurge nemijlocit din prelucrarea, în afara teritoriului României, a unui export, anterior autorizat de deşeuri radioactive, inclusiv combustibil nuclear ars, în baza prevederilor unor acorduri internaționale sau contracte încheiate cu parteneri comerciali cu sediul în străinătate, în condițiile prevăzute de legislația în vigoare.

Activitățile şi sursele ce constituie domeniul de aplicare al regimului privind desfăşurarea în siguranță a activităților nucleare necesită o autorizare[311] din partea Comisiei Naționale pentru Controlul Activităților

[307] Art. 2 din Legea 111/1996
[308] Art. 4 din Legea 111/1996 aşa cum a fost modificat prin art. 1 din Legea 16/1998
[309] Art. 6 din Legea 111/1996
[310] Art. 7 din Legea 111/1996
[311] Art. 8 alin. 1-4 din Legea 111/1996

Nucleare, cu respectarea procedurii de autorizare specifice fiecărui gen de activitate sau sursă. Autorizația se eliberează numai persoanelor juridice, la cererea acestora, dacă fac dovada respectării prevederilor legale, putând fi folosită numai în scopul pentru care a fost eliberată, cu respectarea limitelor şi condițiilor precizate în aceasta. Autorizațiile se solicită şi, respectiv, se eliberează, simultan sau succesiv, separat pentru fiecare gen de activitate sau pentru fiecare instalație cu funcționalitate proprie, din patrimoniul solicitantului, sau pentru fiecare tip distinct de material radioactiv, de dispozitiv generator de radiații ionizante, de aparatură de control dozimetric al radiațiilor ionizante sau al gradului de contaminare radioactivă, de material sau dispozitiv utilizat în scopul protecției împotriva radiațiilor ionizante, de mijloc de containerizare sau de transport special amenajat în acest scop, pe care solicitantul autorizației de producere intenționează să-l realizeze, în vederea utilizării sau comercializării.

Titularul autorizației va putea să folosească, în cadrul activităților autorizate, doar personal ce este posesor al unui permis de exercitare valabil pentru aceste activități, ce se eliberează în baza unei evaluări şi examinări numai persoanelor fizice care au responsabilități în desfăşurarea, în siguranță, a activităților nucleare.

Autorizațiile eliberate au o perioadă de valabilitate, putând fi retrase sau suspendate, în tot sau în parte, înaintea expirării perioadei de valabilitate, în condiții stabilite prin lege[312].

În exercitarea mandatului lor, organele cu drept de control al activităților nucleare au drepturi, obligații şi atribuții specifice stabilite prin lege[313]. În caz de nesupunere la control sau de nesupunere față de oricare dintre dispozițiile sale[314], comisia poate cere autorităților competente fie să procedeze la executarea silită, fie să întreprindă o anchetă, poate solicita intervenția reprezentanților Inspectoratului General al Poliției sau, în caz de urgență, poate întreprinde, din proprie inițiativă, măsuri asigurătorii de securitate nucleară.

Importurile şi exporturile produselor şi informațiilor speciale relative la activitatea nucleară[315] se aprobă de Consiliul Interministerial al Agenției Naționale de Control al Exporturilor Strategice şi de Interzicere a Armelor Chimice, iar licența de import sau de export se eliberează de către Ministerul Industriei şi Comerțului, după ce solicitantul a obținut autorizația de import sau de export prevăzută de normele legale.

Obiectul juridic special al infracțiunilor ce se săvârşesc la regimul desfăşurării în siguranță a activităților nucleare, îl apreciez ca fiind comun, constituit din acele relații sociale a căror formare şi normală manifestare sunt nemijlocit legate de existența unui climat de siguranță, caracterizat de desfăşurarea activităților nucleare în condiții de maximă securitate astfel ca, în limite social acceptate, să fie asumat un risc minim legat de manifestarea efectelor nocive ale materialelor nucleare sau ale altor materii radioactive. În aceste condiții, securitatea nucleară şi radioactivă, protecția personalului expus profesional, a populației, a

312 A se vedea art. 11 – 15 din Legea 111/1996
313 Art. 34 alin.1 coroborat cu art. 31 alin. 1 şi art. 32 din Legea 111/1996
314 Art. 34 alin.2 din Legea 111/1996
315 Art. 41 din Legea 111/1996

mediului înconjurător, a proprietății, sunt valori sociale de maximă importanță condiționate de respectarea reglementărilor legale interne în acord cu convențiile şi angajamentele internaționale la care România este parte.

Prin ***activitate nucleară***[316] trebuie înțeleasă orice practică umană care introduce surse sau căi de expunere suplimentare, extinde expunerea la un număr mai mare de persoane sau modifică rețeaua de căi de expunere, plecând de la sursele existente, mărind astfel expunerea sau probabilitatea expunerii persoanelor sau numărul de persoane expuse.

În context, apreciez ca importantă şi definiția legală a noțiunii de securitate nucleară, explicată de către legiuitor ca fiind ansamblul de măsuri tehnice şi organizatorice destinate să asigure funcționarea instalațiilor nucleare în condiții de siguranță, să prevină şi să limiteze deteriorarea acestora şi să asigure protecția personalului ocupat profesional, a populației, mediului şi bunurilor materiale împotriva iradierii sau contaminării radioactive.

În plan oarecum secund, condiționate de relațiile sociale arătate, pot fi avute în vedere şi alte relații sociale, nu mai puțin importante, cum ar fi viața şi integritatea corporală a persoanelor, patrimoniul public şi privat, ordinea şi siguranța publică.

5.2.2 Particularităţi ale problemelor pe care trebuie să le lămurească cercetarea infracţiunii de nerespectare a regimului materialelor nucleare sau a altor materii radioactive prevăzută de art. 407 din Codul Penal

În analiza infracțiunii de nerespectare a regimului materialelor nucleare sau a altor materii radioactive, apreciez că trebuie distinse cinci componente:

1. Traficul cu materiale nucleare şi alte materii radioactive – primirea, deținerea, folosirea, cedarea, modificarea, înstrăinarea, dispersarea, expunerea, transportul sau deturnarea materialelor nucleare ori a altor materii radioactive, precum şi orice operație privind circulația acestora;
2. Efectuarea de operațiuni interzise cu obiecte sau instalații nucleare – cercetarea, proiectarea, amplasarea, producția, construcția sau montajul obiectelor ori instalațiilor nucleare, punerea în funcțiune, exploatarea, modificarea, dezafectarea, importul sau exportul instalațiilor nucleare, fără drept;
3. Sustragerea ori distrugerea materialelor nucleare sau a altor materii radioactive;
4. Traficul cu arme nucleare sau dispozitive explozive nucleare – dezvoltarea, fabricarea, deținerea, importul, exportul sau tranzitul armelor nucleare sau al oricăror dispozitive explozive nucleare;
5. Scoaterea din funcțiune în totalitate sau în parte a echipamentelor de supraveghere şi control – în cazul când fapta nu este justificată de securitatea nucleară sau de radioprotecție.

În legătură cu primele patru componente, legiuitorul a reglementat şi **patru forme agravate**:

[316] N.A. – definiție preluată din anexa 2 a Legii 111/1996

1. Dacă faptele au produs pericol public;
2. Dacă au survenit urmările specifice infracțiunilor de vătămare corporală gravă sau a lovirilor şi vătămărilor cauzatoare de moarte;
3. În cazul în care faptele au avut consecințe deosebit de grave;
4. Dacă s-a produs moartea uneia sau a mai multor persoane.

Cu privire la scoaterea din funcțiune în totalitate sau în parte a echipamentelor de supraveghere şi control, legiuitorul a introdus o formă în care răspunderea penală este atenuată, atunci când forma de vinovăție cu care se săvârşeşte activitatea ilicită este culpa, regula fiind ca, în toate formele infracționale, forma de vinovăție să fie intenția.

Principalele probleme pe care trebuie să le lămurească cercetarea

Principalele probleme pe care trebuie să le lămurească cercetarea infracțiunilor ce constituie obiectul prezentul demers ştiințific – pentru uşurarea exprimării voi folosi, ca echivalentă, expresia de **materii speciale**, fiind incluse, aici materialele nucleare şi materiile radioactive; obiectele şi instalațiile nucleare; armele nucleare şi dispozitivele explozive nucleare – sunt următoarele: activitatea ilicită desfăşurată; materiile speciale asupra cărora a purtat activitatea ilicită şi proveniența acestora; locul şi timpul săvârşirii infracțiunilor; făptuitorii, calitatea şi contribuția la contribuția acestora la săvârşirea infracțiunilor; consecințele săvârşirii infracțiunii; scopul săvârşirii infracțiunilor; existența concursului de infracțiuni şi legătura acestora cu organizațiile criminale; cauzele, condițiile şi împrejurările care au generat, înlesnit sau favorizat săvârşirea infracțiunilor.

Activitatea ilicită desfăşurată – Aşa cum am arătat şi în secțiunea precedentă, acțiunile incriminate de către legiuitor sunt deosebit de numeroase. Ele pot fi grupate în:

- Activități care concură la obținerea materiilor speciale – producerea, tratarea, primirea, deturnarea, sustragerea etc.;
- Activități care pot fi subsumate noțiunii de trafic – în esență am aici în vedere acele acțiuni care au ca obiect manoperele care fac legătura între ceea ce este acceptat prin obținere şi folosirea efectivă, potrivit proprietăților speciale, a acestor materii speciale;
- Activități prin care se folosesc direct materiile speciale – aici, incluzând şi amenințarea cu folosirea acestor materii speciale; distrugerea materialelor nucleare sau a altor materii radioactive, precum şi dezvoltarea, fabricarea, deținerea, importul, exportul sau tranzitul armelor nucleare sau al oricăror dispozitive explozive nucleare
- Activitățile care au ca rezultat scoaterea din funcțiune a echipamentelor, speciale, de supraveghere şi control – echipamente instalate de Comisia Națională pentru Controlul Activităților Nucleare sau de către inspectorii internaționali, în baza acordurilor la care România este parte.

Stabilirea activităților concrete desfăşurate de către fiecare persoană cercetată, în parte, este necesară, pe de o parte, din considerente ce țin de managementul şi gestionarea anchetei, iar pe de altă parte, din considerente ce țin de tratamentul juridic aplicat şi, implicit, întinderea pedepselor ce pot fi aplicate.

În funcție de natura activității ilicite desfăşurate, cu caracter exemplificativ, se va putea stabili oportunitatea dispunerii şi efectuării activităților de urmărire penală, se vor putea face aprecieri a măsurilor de protecție pe care va trebui să le ia personalul angajat în desfăşurarea unor activități precum constatarea în flagrant, cercetarea la fața locului, percheziția, etc.; se va putea evalua amploarea întregii activități infracționale şi, în funcție de aceasta, se vor putea căuta martori oculari, înscrisuri, se va cere autorizarea desfăşurării unor activități de supraveghere operativă, se vor dispune măsurile necesare pentru limitarea efectelor nocive specifice; se vor dispune măsurile prevăzute în cadrul acordurilor internaționale; etc.

Tratamentul juridic va fi individualizat după cum sunt întrunite condițiile specifice elementului material ale uneia sau alteia dintre componentele sau formele agravate la care am făcut referire în debutul secțiunii.

De observat, este că activitățile incriminate pot fi clasificate în două categorii:

1. ***activități supuse autorizării*** – ce sunt incriminate doar în condițiile în care se desfăşoară în lipsa autorizării;
2. ***activități care sunt interzise aprioric, fără să se pună problema autorizării*** – cazul scoaterii din funcțiune a echipamentelor speciale de supraveghere şi control, traficul sau amenințarea cu folosirea armelor nucleare sau a dispozitivelor explozive nucleare.

În cazul activităților supuse autorizării, de fond apare şi lămurirea împrejurării existenței sau nu a autorizării necesare – autorizare valabilă, sub aspectul organelor care au eliberat-o, sub aspectul respectării condițiilor impuse pentru autorizare[317], respectiv, al termenului de valabilitate a autorizării.

Se poate observa că legiuitorul a enumerat, cu caracter exemplificativ, mai multe acțiuni, după care a încheiat cu expresia atot-cuprinzătoare „orice alte operațiuni privind circulația acestora" exprimându-şi dorința, astfel, pentru incriminarea, practic, a oricăror acțiuni ce ar putea fi desfăşurate în legătură cu obiectul material al infracțiunii. Întrucât termenii ce definesc acțiunile incriminate sunt comuni, neexistând dificultăți legate de corecta interpretare a acestora, consider, aici, puțin oportun să detaliez fiecare termen în parte, mulțumindu-mă să subliniez că în unele cazuri – cum este situația primirii, cedării, înstrăinării – infracțiunea se consumă instantaneu, iar în altele – situația deținerii, folosirii, dispersării, expunerii, transportului – infracțiunea poate fi caracterizată de un moment în care se consumă şi de un moment în care se epuizează.

În ceea ce priveşte scoaterea din funcțiune a echipamentelor speciale de supraveghere şi control, activitate ilicită incriminată prin norma juridică de la art. 407 alin. 5 din Codul Penal trebuie observat că este necesară realizarea unui rezultat – scoaterea echipamentelor de supraveghere şi control din starea de firească funcționare, stare de natură să asigure realizarea scopurilor pentru care au fost instalate. Legiuitorul

[317] N.A. – fiind posibilă retragerea autorizației atunci când se constată nerespectarea condițiilor impuse pentru autorizare, acestea trebuind să fie respectate atât în momentul autorizării cât şi pe perioada autorizată.

foloseşte expresia „scoatere din funcțiune”, situație în care se pune problema tratamentului juridic aplicabil unei acțiuni ori unui complex de acțiuni care, nu are ca rezultat încetarea activității echipamentelor, respectiv scoaterea din funcțiune, ci are ca rezultat numai defectarea parțială, funcționarea în afara caracteristicilor tehnice proiectate, inducerea de erori în măsurarea şi controlul activităților nucleare. Întrucât expresia „scoaterea din funcțiune” induce în cadrul mesajului comunicat o notă de fermitate, o radicalizare a stării de fapt avută în vedere, apreciez ca incorectă orice abordare dispusă să accepte o notă de relativitate. Echipamentele, ca urmare a desfăşurării activității ilicite, ori funcționează, nefiind relevant dacă funcționează corect sau nu, ori nu mai funcționează, situație de natură a corespunde stării specifice expresiei „scos din funcțiune”, urmarea imediată fiind caracterizată, astfel, de încetarea activității echipamentelor de supraveghere şi control, iar între aceasta şi acțiunea ori acțiunile incluse în sfera elementului material, trebuind să existe, şi ancheta trebuie să demonstreze aceasta, o legătură de cauzalitate.

Materiile speciale asupra cărora a purtat activitatea ilicită şi proveniența acestora – este o problemă a cărei importanță ține de esența demersului ştiințific. Dacă activitatea ilicită are ca obiect materii speciale[318], problema se conturează în perimetrul încadrării juridice a activității ilicite în una sau alta dintre infracțiunile reglementate în domeniu – practic orice acțiune neautorizată ce ar putea fi desfăşurată în legătură cu materiile speciale fiind tratată penal. Dacă activitatea ilicită nu poartă asupra unor astfel de materii, nu poate fi vorba despre săvârşirea infracțiunilor analizate, chiar dacă, într-o ipoteză, am presupune că făptuitorii ar desfăşura activitatea ilicită fiind convinşi că este vorba despre materii speciale şi, în fapt, ar fi vorba doar despre o eroare care să poarte asupra naturii bunurilor.

Proveniența acestor materii trebuie lămurită pentru extinderea cercetărilor asupra întregii activități infracționale şi pentru implicarea, eventuală, a unui concurs cu infracțiuni care au ca obiect regimul vamal, regimul frontierei, paza unor obiective, etc. Pertinent trebuie introdusă în discursul ştiințific şi problema cooperării internaționale în vederea controlului unor zone de risc. Stabilirea unor obiective – cum este cazul posibilelor depozite de pe teritoriul Republicii Moldova – ca fiind sursa de proveniență a unor materii speciale impune luarea unor măsuri pentru supravegherea operativă a tuturor rutelor pe cale se poate face transferul acestor materii către zone şi organizații interesate de folosirea acestora.

Indiferent de sursă, există posibilitatea stabilirii unor cauze şi condiții[319]care au favorizat sau facilitat introducerea în circuitul ilicit, pe

[318] Legiuitorul dă definiții legale fiecărui termen în anexa 2 – Definiții – a Legii 111/1996. Astfel prin material radioactiv se înțelege orice material, în orice stare de agregare, care prezintă fenomenul de radioactivitate, inclusiv deşeurile radioactive iar expresia material nuclear are în vedere alte materiale, decât cele radioactive, care, datorită unor proprietăți nucleare specifice, sunt de interes deosebit pentru domeniul nuclear şi sunt stabilite prin reglementări specifice. De observat că în sfera materialelor nucleare pot intra, în măsura în care constituie obiectul reglementărilor specifice la care face referire textul legal, foarte multe obiecte care, la prima vedere, ar fi mai puțin importante sau periculoase, cum este cazul aparatelor de măsură şi control a radiațiilor ionizante ori a echipamentului de protecție necesar în vederea desfăşurării de activități în domeniul nuclear.

[319] Pentru a se analiza un mod de abordare asemănător al problemei a se vedea şi **V. Berchean** – Metodologia Investigării Infracțiunilor, Edit. Paralela 45, Piteşti, 1998, pag. 174

teritoriul României, a unor cantități de materii speciale şi, implicit, extinderea cercetărilor cu privire la neglijențe sau abuzuri în activitatea unor funcționari care, prin natura sarcinilor de serviciu ar fi trebuit să împiedice desfăşurarea unor asemenea activități.

Cu privire la echipamentele de supraveghere şi control, trebuie observat că folosirea acestor echipamente este destinată să concure la desfăşurarea, în condiții de securitate, a activităților din domeniul nuclear. Legea nu oferă detalii în legătură cu aceste echipamente – natura lor, ce parametri măsoară, în ce mod acționează, dacă în cadrul unei tehnologii integrate pot sau nu să acționeze pentru prevenirea stărilor de pericol, etc. – însă conține o subliniere de natură a califica echipamentele ce constituie obiectul material al infracțiunii, în sensul că acestea sunt instalate de către reprezentanții Comisiei Naționale pentru Controlul Activităților Nucleare în exercitarea mandatului de control sau de către persoanele aprobate de Guvernul României, care efectuează, în prezența reprezentanților desemnați de comisia națională, controale prevăzute în acordurile internaționale la care România este parte.

Dacă în ipoteză ar intra echipamente instalate în alte condiții, chiar dacă ar fi asemănătoare sau identice cu cele folosite de către inspectorii naționali sau internaționali, infracțiunea nu mai subzistă. Legiuitorul, calificând obiectul material al infracțiunii, a urmărit să confere un regim special, pe undeva asemănător cu regimul aplicabil activităților ilicite ce implică subiecți pasivi calificați, de natură, în cazul de față, să asigure o protecție sporită şi, în acelaşi timp, eficientă funcționării acestor echipamente, nu neapărat în considerarea utilității lor directe cât, mai ales, datorită faptului că ele sunt aferente activității unor organe de control, ce trebuie respectate ca atare.

Dincolo de cele arătate, mai trebuie subliniat că, cel puțin, *în ceea ce priveşte echipamentele instalate de către inspectorii internaționali, acestea, în principiu, sunt pertinente domeniului neproliferării armelor nucleare şi orice act, care să aibă ca urmare scoaterea din funcțiune a echipamentelor, poate fi astfel interpretat, astfel încât să inducă suspiciuni şi să atragă României sancțiuni internaționale deosebit de aspre.*

Locul şi timpul săvârşirii infracţiunilor – interesează întrucât între aceste elemente şi desfăşurarea activității ilicite există o legătură directă care, exploatată, poate conduce la obținerea de rezultate deosebite în anchetă. Astfel sistemul de referință spațiio-temporal ce caracterizează activități precum mineritul, scoaterea din funcțiune a echipamentelor speciale, cercetarea, proiectarea, montajul, punerea în funcțiune, depozitarea, etc. permite descoperirea, fixarea şi ridicarea tuturor urmelor şi mijloacelor materiale de probă caracteristice activităților desfăşurate.

Ca regulă generală, este binecunoscut că odată cunoscut intervalul de timp şi perimetrul în care s-a desfăşurat activitatea ilicită, devine posibilă formarea cercului de bănuiți, identificarea şi prinderea făptuitorilor şi identificarea martorilor.

Ca element specific, în cele mai multe cazuri, locul trebuie să constituie obiectul unor activități de decontaminare şi luarea unor măsuri speciale pentru prevenirea sau limitarea acțiunii nefaste a materiilor speciale.

Făptuitorii, calitatea şi contribuţia la contribuţia acestora la săvârşirea infracţiunilor – importanța rezolvării acestei probleme rezidă, înainte de toate, în aceea că făptuitorii sunt subiecții răspunderii penale, cercetarea trebuind să lămurească aspecte legate de identitatea şi cetățenia acestora.

Legiuitorul nu impune o anumită calitate pentru participanții la săvârşirea infracțiunii, însă, dacă aceasta există – în sensul că poate fi vorba de angajați ai persoanelor juridice autorizate să desfăşoare operațiuni în domeniu, de funcționari publici care prin conduita lor au asigurat, într-o anumită măsură, desfăşurarea activității ilicite – se va pune problema concursului cu infracțiuni în legătură cu serviciul, atât în ceea cei priveşte pe participanți cât şi pe cei care aveau atribuții legate de desfăşurarea în siguranță şi prevenirea oricărei posibilități de natură a permite desfăşurarea unei activități ilicite.

De observat că activitățile calificate ce presupun o pregătire deosebită a celor ce le efectuează – atât sub aspectul deprinderilor, cât şi sub aspectul măsurilor de protecție specifice – sunt desfăşurate de către persoane care, în mod uzual, execută sau au executat astfel de operațiuni şi au, ceea ce practicienii numesc, curajul şi siguranța profesionistului. Această împrejurare este de natură a ajuta cercetările având în vedere că "meseriaşii" sunt în număr mic şi, la nevoie pot fi identificați cu uşurință.

Probleme apar în cazul dezvoltării activității ilicite în domeniul traficului –activitate de natură să producă venituri importante fără să fie nevoie de un personal cu pregătire în domeniul nuclear – deoarece, aici, sunt gata de a se implica toți cei fără scrupule, important fiind doar că în contrapartida unei activități infracționale, cu risc controlabil, pot obține foloase urmărite, în general, prin săvârşirea de infracțiuni.

De subliniat că participanții la astfel de activități ilicite au legături cu organizații al e crimei organizate ce au preocupări legate de terorism. Se poate spune că activitatea ilicită este gestionată de către aceste organizații, oamenii fiind, doar, nişte pioni ce pot fi mutați oriunde şi oricând este nevoie. Sub acest aspect, este de observat că, în mod normal, în activitatea ilicită, este implicat un număr important de persoane , chiar în condițiile specifice de conspirativitate. Cercetarea este interesantă în identificare tuturor celor care sunt implicați în activitatea ilicită, trebuind acceptat că demersul judiciar nu trebuie să se oprească la cei mărunți, din prima linie, care au fost surprinşi – în flagrant sau ca urmare a desfăşurării altor activități.

De lege ferenda, poate ar trebui avută în vedere soluția acceptată de către legiuitor în domeniul traficului de droguri, unde este incriminată, in terminis, organizarea, conducerea sau finanțarea activităților ilicite.

Consecinţele săvârşirii infracţiunii – sunt esențiale pentru corecta încadrare juridică, legiuitorul legând efecte juridice importante – în primul rând agravarea răspunderii, dar şi altele, cu implicații în activitatea anchetatorilor – de realizarea următoarelor stări de fapt: faptele au produs pericol public, faptele au avut consecințe deosebit de grave, au survenit vreuna dintre urmările specifice infracțiunilor de vătămare corporală gravă sau a loviturilor şi vătămărilor cauzatoare de moarte ori s-a produs moartea uneia sau a mai multor persoane.

Principial, tot ce implică desfăşurarea unei activități ilicite cu materii speciale presupune inducerea unei stări de pericol, în mediul social, care nu se manifestă doar sub un aspect potențial, ci, are caracter efectiv prin contaminarea radioactivă a mediului înconjurător.

La om[320], doza letală de iradiere este de peste 450 remi (roentgen echivalent om). Radiația poate da atrofie locală sau ulcerații şi, în final, cancer. Țesuturile cu creştere rapidă, precum cele ale embrionului sau copilului resimt cel mai grav efectele iradierii. Iradierea „in utero" poate conduce la avort dacă doza este de peste 200 remi sau poate conduce la o mare varietate de anomalii congenitale. Un efect major şi precoce, indiferent de vârstă, este modificarea proteinelor, ADN-ului şi enzimelor. Deoarece acestea sunt mecanisme de control intracelulare, efectele iradierii sunt, de obicei, mult mai mari decât s-ar aştepta de la simplul transfer al energiei calorice implicate. Substratul aberațiilor cromozomiale îl constituie modificarea ADN-ului – când efectul a avut loc asupra celulelor somatice, se produc modificări ce variază de la moarte celulară imediată până la moartea celulelor, după mai multe diviziuni celulare, sau deteriorare, de diferite grade, în funcționalitatea celulară.

Scopul săvârşirii infracţiunilor – identificarea scopului este deosebit de importantă pentru corecta încadrarea juridică. Aşa cum sunt concepute de către legiuitor, infracțiunile ce se săvârşesc la regimul materialelor nucleare şi a altor materii radioactive – ca principiu – nu sunt caracterizate de realizarea unui scop anume, ele fiind infracțiuni de pericol.

Dacă, totuşi, se produce un anumit rezultat – au survenit una dintre urmările specifice infracțiunilor de vătămare corporală gravă sau a loviturilor şi vătămărilor cauzatoare de moarte, s-a produs moartea uneia sau mai multor persoane, au fost produse consecințe deosebit de grave, etc. – acesta apare, cel mult, praeterintenționat. Dacă cei implicați în activitatea ilicită urmăresc realizarea unui asemenea scop, apreciez că, se pune problema săvârşirii unor alte categorii de infracțiuni – bunăoară, infracțiuni contra vieții, sănătății, integrității corporale, etc. – materiile speciale fiind folosite ca un mijloc pentru atingerea unui asemenea scop. În sensul arătat, un caz aparte îl constituie actele de terorism ce se pot desfăşura cu implicarea detonării de arme sau a altor dispozitive explozive nucleare, situație în care se pune problema săvârşirii unor infracțiuni contra siguranței statului.

Existenţa concursului de infracţiuni şi legătura acestora cu organizaţiile criminale – infracțiunile ce au ca obiect regimul materialelor nucleare şi a altor materii radioactive se pot săvârşi în concurs cu mai multe categorii de infracțiuni, în funcție de specificul fiecărei activități ilicite în parte, fiind vorba, în fapt, de un complex infracțional.

Important de acceptat, ca mod de abordare a problemei, este că activitățile ilicite ce se desfăşoară în domeniu nu pot fi concepute în afara mediului specific al organizațiilor criminale, al crimei organizate.

[320] Pentru a crea o imagine cât mai apropiată de realitate am considerat necesar să fac unele referiri cu privire la efectele radiațiilor ionizante asupra corpului uman folosind unele observații prezentate de **C. Scripcaru**, **Gh. Scripcaru şi V. Astarastoie** în Tratat de Medicină Legală, Edit Medicală, Bucureşti 1995, pag 76 – 83

Obținerea de profituri importante este perfect compatibilă cu activitățile ilicite specifice domeniului cercetat şi, în aceste condiții, a fost – probabil – normal ca segmente ale organizațiilor criminale să se specializeze şi să-şi asume traficul cu materii speciale.

Crima organizată controlează sau, acceptând, totuşi, o nuanță de relativitate, tinde să controleze orice domeniu, în care săvârşirea de infracțiuni poate aduce venituri mari, în aşa fel încât, săvârşirea de infracțiuni care să aibă ca obiect materii periculoase, ca o ocupație, ca sursă de asigurare de venituri, nu mai poate fi acceptată, nici măcar spre studiu, în afara acestei organizări.

Ancheta va trebui să stabilească, în concret, toate resorturile activității ilicite. Materiile speciale nu se folosesc în activități comune, ele pot fi folosite în serviciul societății, însă, acest mod de folosire este costisitor şi nu poate produce venituri ilicite. În cadrul activității ilicite, folosirea este, prin esența ei, periculoasă, aservită unor scopuri, fundamental, antisociale; nu contează că sunt puse în pericol valori sociale fundamentale, că, analizând obiectiv fiecare segment infracțional, se poate constata că se săvârşesc zeci de infracțiuni, că nu există nici o limită în realizarea rațiunii grupării criminale – obținerea de profituri cât mai mari.

În susținerea celor arătate, se pot da exemple multe, fiind uşor de observat că, o activitate infracțională, în domeniul cercetat, presupune săvârşirea în concurs a mai multor infracțiuni. Spre exemplu, o grupare teroristă, pentru a putea trece la amenințări sau, mai grav, la folosirea efectivă a – să spunem – armelor nucleare, are nevoie să procure elemente componente sau armele gata asamblate, ca principiu, de pe teritoriul altui stat, întrucât în zona unde se doreşte utilizarea nu sunt condiții pentru construire datorită controlului forțelor aflate la putere sau din cauze de natură tehnică. Pentru aceasta are nevoie să i-a legătura cu alte organizații care au capacitatea de a procura, tranzita diferite țări şi teritorii, şi oferi la locul şi în momentul necesar armele nucleare. Deci este necesară elaborarea unui plan, stabilirea de sarcini precise în cadrul unui grup de infractori organizați structural şi funcțional, stabilirea de legături infracționale peste hotare, luarea unor măsuri pentru a nu fi surprinşi în timpul trecerii frontierei de stat, iar, în condițiile surprinderii, pentru ripostă şi asigurarea scăpării, eventual folosirea de arme, asigurarea şi depozitarea materiilor după trecerea frontierei, stabilirea de legături cu grupări teroriste în vederea valorificării acestora, etc. De asemenea, este posibil să fie necesară stabilirea de legături în exterior pentru organizare, stabilirea mai multor variante de trecere a frontierei şi, pe cât posibil, securizarea acestora – mituirea sau compromiterea, în alt fel, a funcționarilor, găsirea de persoane care, pentru avantaje neînsemnate, să rişte şi să-şi asume răspunderea, în cazul în care ar fi surprinşi, etc. – găsirea unor locuri de depozitare şi prelucrare, înființarea şi funcționarea unor rețele de distribuție şi a unor rețele de securizare a primelor, etc. Se săvârşesc infracțiuni ce țin de jurisdicția mai multor state, se nesocotesc acorduri internaționale, importantă devine rațiunea desfăşurării activității ilicite neinteresând care, unde şi câte infracțiuni se săvârşesc. Anchetatorii trebuie să asimileze acest mod de a gândi şi să adapteze oportun demersul judiciar.

Cauzele, condiţiile şi împrejurările care au generat, înlesnit sau favorizat săvârşirea infracţiunilor – adesea, revenind la observația din debutul materialului, prim-planul este revendicat de traficarea peste frontieră a materiilor speciale. Nu se pune în discuție dacă sau gradul de securizare a frontierei de stat a României, aici, un rol important fiind ocupat de combaterea activităților tuturor rețelelor de infractori – acestea indiferent de obiectul activității curente, putând relativ uşor să asimileze şi segmente de activitate pertinente la traficul de materiale speciale – o mai bună colaborare între instituțiile destinate să lupte împotriva acestui fenomen, o implicare largă, la nivel de societate, sau, cel puțin, prin segmentele sale cele mai reprezentative. În acest context, o importanță deosebită o capătă schimbul de informații şi sistemul integrat de comunicare, între instituțiile europene de specialitate, atât prin intermediul INTERPOL-ului, EUROPOL-ului, cât şi, direct, între formațiunile specializate pentru combaterea şi lupta împotriva crimei organizate.

Analizând cauze şi condiții favorizatoare, se pot spune multe despre nivelul salariilor, despre implicarea politicului, despre schimbare, reformă, luptă cu corupția sau cu marea criminalitate economico-financiară. O abordare constructivă trebuie să aibă în centrul atenției analiza şi implementarea oricăror soluții care să conducă spre mai bine; iar, aici, mai binele constă în anihilarea oricăror „gânduri sau emoții" care să aibă legătură cu materialele nucleare sau materiile radioactive.

5.2.3 Particularităţi ale problemelor specifice cercetării infracţiunii de desfăşurare de activităţi speciale neautorizate, prevăzută de art. 44 din Legea 111/1996

Dat fiind particularitățile domeniului, legiuitorul, dincolo de prevederile infracțiunii din Codul Penal[321], a considerat necesar, în considerarea regimului impus în domeniul desfăşurării în siguranță a activităților din domeniul nuclear, să reglementeze o infracțiune care să aibă ca obiect incriminarea acelor activități ce, desfăşurate fără autorizare, induc în viața socială un pericol important, astfel încât să presupună un tratament penal. În condițiile date sunt interzise – fără autorizarea detaliată în cadrul regimului juridic prevăzut de Legea 111/1996 – sub sancțiunea legii penale, următoarele activități:

- Cercetarea, proiectarea, amplasarea, producția, construcția, montajul, punerea în funcțiune, exploatarea, modificarea, dezafectarea, importul şi exportul obiectivelor şi instalațiilor nucleare
- Mineritul şi prepararea minereurilor de uraniu şi toriu
- Producerea, furnizarea, tratarea, utilizarea, depozitarea temporară sau definitivă, transportul, tranzitul, importul şi exportul materialelor nucleare şi radioactive, inclusiv al combustibilului nuclear, al deşeurilor radioactive şi al dispozitivelor generatoare de radiații ionizante

[321] N.A. – a se vedea art. 279[1] din Codul Penal promulgat în 1968

- Furnizarea şi utilizarea aparaturii de control dozimetric al radiațiilor ionizante, a materialelor şi dispozitivelor utilizate pentru protecția împotriva radiațiilor ionizate, precum şi a mijloacelor de containerizare sau de transport, special amenajate în acest scop
- Producerea, furnizarea, închirierea, transferul, deținerea, exportul, importul unor materiale, dispozitive şi echipamente speciale prevăzute într-o anexă a legii – anexa 1
- Deținerea, transferul, importul şi exportul informațiilor nepublicate, aferente materialelor, dispozitivelor şi echipamentelor pertinente pentru proliferarea armelor nucleare sau a altor dispozitive nucleare explozive
- Realizarea produselor şi serviciilor destinate obiectivelor şi instalațiilor nucleare
- Activitățile de aprovizionare, proiectare, fabricare, construcție-montaj, reparare şi întreținere pentru produsele, serviciile şi sistemele care sunt clasificate ca fiind importante pentru securitatea instalației nucleare
- Introducere în domeniul medical, pentru diagnostic şi tratament medical, a surselor închise, deschise, a dispozitivelor generatoare de radiații ionizante şi a produselor farmaceutice care conțin materiale radioactive.

În cadrul acestei subsecțiuni voi insista, în principal, pe acele elemente ce permit o analiză comparativă, pe baza căreia să se poată concluziona în ce măsură infracțiunea prevăzută de art. 44 din Legea 111/1996 se suprapune peste cea prevăzută, în Codul Penal, la art. 407, deci, dacă se pune ori nu problema concursului de texte legale, iar într-un atare caz – care normă juridică se va aplica.

Sub aspectul **obiectului material,** dacă obiectul material specific al conduitei ilicite infracțiunii prevăzute la art. 407 din Codul Penal este constituit din materiale nucleare ori alte materii radioactive, obiecte sau instalații nucleare, arme nucleare sau dispozitive explozive nucleare, echipamente de supraveghere şi control, în cadrul infracțiunii ce are ca obiect desfăşurarea de activități speciale neautorizate, prevăzută de art. 44 din Legea 111/1996 avem de a face cu mai multe noțiuni, după cum urmează:

→ obiectivele şi instalațiile nucleare[322]

Noțiunea de obiective nucleare este echivalată prin definiția legiuitorului cu următoarele entități: uzine pentru fabricarea combustibilului nuclear, reactori nucleari, inclusiv ansamblurile critice şi subcritice, reactori de cercetare, centrale nuclearo-electrice, instalații de stocare a combustibilului iradiat, unități de îmbogățire sau instalații de retratare.

Instalația nucleară este echivalată cu generator de radiație nucleară, instalația, aparatul sau dispozitivul care extrage, produce, prelucrează sau conține materiale radioactive; instalația nucleară include şi clădirile sau structurile aferente.

→ minereurile de uraniu şi toriu – se regăsesc, din punct de vedere noțional, în expresia „materie prima nucleară" definită ca desemnând uraniu ori toriu sau orice combinație a acestora, în orice

[322] N.A. – definițiile sunt preluate din anexa 2 a Legii 111/1996

formă fizică sau chimică; zăcăminte care conțin cel puțin 0,03% în greutate uraniu, toriu sau orice combinație a acestora.

→ materialele nucleare şi radioactive, inclusiv combustibilul nuclear, deşeurile radioactive şi dispozitivele generatoare de radiații ionizante, aparatura de control dozimetric al radiațiilor ionizante.

Legea defineşte astfel:

Material radioactiv – orice material, în orice stare de agregare, care reprezintă fenomenul de radioactivitate, inclusiv deşeurile radioactive.

Material nuclear – materiale care, datorită unor proprietăți nucleare specifice, sunt de interes deosebit pentru domeniul nuclear, stabilite prin reglementari specifice.

Combustibil nuclear - material sau un ansamblu mecanic care conține materie primă sau material fisionabil, special destinat folosirii într-un reactor nuclear, în scopul producerii energiei nucleare.

Dispozitive generatoare de radiații ionizante - dispozitive care produc radiații X, neutroni sau particule încărcate.

Aparatura de control dozimetric al radiațiilor ionizante este aparatura de control a următoarelor radiații: alfa, beta, gama, X, neutroni, electroni, protoni sau alte particule încărcate (nu se includ undele radio, radiațiile vizibile, infraroşii, ultraviolete, precum şi radiații laser, ultrasunete, tec).

→ materialele şi dispozitivele utilizate pentru protecția împotriva radiațiilor ionizate, precum şi mijloacele de containerizare sau de transport, special amenajate în acest scop

→ materiale, dispozitive şi echipamente speciale prevăzute într-o anexă a legii – este vorba despre anexa 1, unde sunt enumerate şi explicate următoarele:

- Materiale nenucleare, materiale ale căror proprietăți sunt adecvate utilizării în producerea energiei de origine nucleară.

- Dispozitive sau echipamente special concepute pentru a fi utilizate în instalații din ciclul combustibilului nuclear sau adecvate utilizării lor în acest scop.

- Dispozitive sau echipamente special concepute pentru a fi utilizate în fabricarea materialelor nucleare sau în fabricarea acelor materiale nenucleare care sunt adecvate utilizării în producerea energiei de origine nucleara, cât şi acele dispozitive sau echipamente care sunt adecvate utilizării în aceleaşi scopuri.

- Dispozitive sau echipamente esențiale pentru fabricarea dispozitivelor sau echipamentelor special concepute pentru a fi utilizate în instalații din ciclul combustibilului nuclear sau adecvate utilizării lor în acest scop ori pentru fabricarea dispozitivelor sau echipamentelor special concepute pentru a fi utilizate în fabricarea materialelor nucleare sau în fabricarea acelor materiale nenucleare care sunt adecvate utilizării în producerea energiei de origine nucleară, cât şi acelor dispozitive sau echipamente care sunt adecvate utilizării în aceleaşi scopuri.

→ informațiile nepublicate, aferente materialelor, dispozitivelor şi echipamentelor pertinente pentru proliferarea armelor nucleare sau a altor dispozitive nucleare explozive – este vorba despre informații care se referă, în esență, la materialele, dispozitivele şi echipamentele detaliate mai sus.

→ produsele şi serviciile destinate obiectivelor şi instalaţiilor nucleare.

Deşi nu poate fi vorba despre exclusivitate, îmi permit, aici, să amintesc, ca exemplu, definiția dată de lege produsului radioactiv, respectiv, orice material radioactiv obținut în cursul procesului de producere ori de utilizare a unui combustibil nuclear sau orice material care a devenit radioactiv prin expunere la radiații, cu excepția radioizotopilor care au atins stadiul final de preparare şi sunt susceptibili de a fi utilizați în scopuri ştiințifice, medicale, speciale, sociale, comerciale sau industriale.

→ produsele, serviciile şi sistemele care sunt clasificate ca fiind importante pentru securitatea instalațiilor nucleare

→ sursele închise, deschise, dispozitivele generatoare de radiații ionizante şi produsele farmaceutice care conțin materiale radioactive.

Aşa cum se poate observa, obiectul material, al infracțiunii prevăzute în legea specială, este deosebit de vast. Sunt avute în vedere materialele nucleare şi radioactive, însă, realizându-se complexitatea problemelor, sunt specificate categorii ce sunt conexe activității din domeniul nuclear. În fapt, consider că se poate vorbi despre un conflict de legi doar pe unele porțiuni, rămânând în afara conflictului următoarele noțiuni cu corespondentele lor în realitatea obiectivă:

- ❖ minereurile de uraniu şi toriu;
- ❖ deşeurile radioactive şi dispozitivele generatoare de radiații ionizante ;
- ❖ materialele şi dispozitivele utilizate pentru protecția împotriva radiațiilor ionizate, precum şi mijloacele de containerizare sau de transport, special amenajate în acest scop;
- ❖ materiale, dispozitive şi echipamente speciale prevăzute într-o anexă a Legii111/1996 – este vorba despre anexa 1;
- ❖ informațiile nepublicate, aferente materialelor, dispozitivelor şi echipamentelor pertinente pentru proliferarea armelor nucleare sau a altor dispozitive nucleare explozive;
- ❖ produsele şi serviciile destinate obiectivelor şi instalațiilor nucleare.

Cum legiuitorul dă definiții legale celor mai multe dintre noțiunile ce desemnează entități materiale ce constituie obiectul infracțiunilor în discuție, în analiză, trebuie abordată rigoarea necesară interpretării stricto-sens, astfel că ar fi puțin oportun, în sprijinul unei opinii potrivit cu care, prin introducerea atât în vechiul cât şi în noul Cod Penal a infracțiunii de nerespectare a regimului materialelor nucleare şi al altor materii radioactive – exprimare generoasă, de altfel, – legiuitorul a intenționat abrogarea prevederilor art. 44 din Legea 111/1996, să acceptăm, ca necesară, introducerea, în cadrul discursului ştiințific, a unei extinderi a înțelesului ce trebuie avut în vedere în legătură cu obiectul material al infracțiunii prevăzute de Codul Penal, în sensul includerii tuturor materialelor, instalațiilor, dispozitivelor, echipamentelor, informațiilor, combustibililor, serviciilor, etc., pertinente de activitatea ce se poate desfăşura în domeniul nuclear.

În ceea ce priveşte **activitatea ilicită** specifică elementului material al laturii obiective, lucrurile stau oarecum asemănător. Infracțiunea de nerespectare a regimului materialelor nucleare sau a altor materii

radioactive, prevăzută de art. 407 din Codul Penal, este caracterizată de o serie de acțiuni precum: primirea, deținerea, folosirea, cedarea, modificarea, înstrăinarea, dispersarea, expunerea, transportul sau deturnarea, sustragerea ori distrugerea materialelor nucleare sau a altor materii radioactive precum şi orice alte operațiuni privind circulația acestora, fără drept; efectuarea de operațiuni interzise; sustragerea ori distrugerea; scoaterea din funcțiune. Aşa cum am arătat, se poate observa că legiuitorul a enumerat, cu caracter exemplificativ, mai multe acțiuni, după care a încheiat cu expresia atot-cuprinzătoare: „orice alte operațiuni privind circulația acestora", exprimându-şi dorința, astfel, pentru incriminarea, practic, a oricăror acțiuni ce ar putea fi desfăşurate în legătură cu obiectul material al infracțiunii.

În cazul infracțiunii de desfăşurare de activități speciale neautorizate, prevăzută de art. 44 din Legea 111/1996, legiuitorul a optat pentru aceeaşi tehnică legislativă, în mod evident, fiecare componentă a obiectului material a fost analizată şi, în funcție de particularități, au fost formulate acțiunile cu privire la care s-a apreciat că, desfăşurate fără drept, prezintă gradul de pericol specific unei infracțiuni. Astfel, ca exemplu, îmi permit să subliniez, că în materia obiectivelor şi instalațiilor nucleare[323] se interzic: cercetarea, proiectarea, amplasarea, producția, construcția, montajul, punerea în funcțiune, exploatarea, modificarea, dezafectarea, importul şi exportul; în materia minereurilor de uraniu şi toriu se interzic: mineritul şi prepararea; în materia materialelor, dispozitivelor şi echipamentelor pertinente pentru proliferarea armelor nucleare sau a altor dispozitive nucleare explozive se interzic: deținerea, transferul, importul şi exportul.

În ceea ce priveşte materialele nucleare şi radioactive, sunt incriminate producerea, furnizarea, tratarea, utilizarea, depozitarea temporară sau definitivă, transportul, tranzitul, importul şi exportul, aceleaşi activități, desfăşurate fără drept fiind interzise şi pentru combustibilului nuclear, deşeurile radioactive şi dispozitivele generatoare de radiații ionizante.

Comparând cele două texte legale – cel din Codul Penal şi cel din legea specială – se poate constata că există unele diferențe, nu se poate pune problema unei abrogări, textul din legea specială nu este acoperit în întregime de prevederile Codului Penal. Norma juridică prevăzută la art. 44 din Legea 111/1996, evidențiază o preocupare a legiuitorului pentru incriminarea, atât a unor activități ce țin de obținerea materialelor ce constituie obiectul juridic – producerea, tratarea – de circulația acestora – furnizarea, depozitarea temporară sau definitivă, transportul, tranzitul, importul şi exportul – cât şi a utilizării; în baza unui raționament simplu şi logic, norma juridică acoperă, practic, un întreg ciclu – de la obținere, până la utilizare.

Infracțiunea din Codul Penal incriminează, cu o insistență demnă de subliniat, orice se poate desfăşura în materia circulației materialelor nucleare şi radioactive – primirea, deținerea, folosirea, cedarea, modificarea, înstrăinarea, dispersarea, expunerea, sustragerea ori

[323] Avem de a face cu două texte identice ca şi conținut – în Legea 111/1996 şi în Codul Penal. Din punct de vedere cronologic, primul a fost textul din Legea 111/1996, Codul Penal preluând textul fără nici o modificare

distrugerea, transportul sau deturnarea precum şi orice alte operaţiuni privind circulaţia materialelor nucleare sau a altor materii radioactive – neglijând, ori – poate – considerând că nu este locul sau nu este necesar să acorde atenţie, în context, obţinerii şi folosirii materialelor nucleare sau radioactive.

Apreciind ca lipsită de interes ştiinţific orice critică adusă unei, aşa-numite, inconsecvenţe a legiuitorului, consider că trebuie subliniat faptul că în Codul Penal, pe fondul, probabil, al angajamentelor asumate de către România la nivel internaţional, a fost nevoie să fie incriminate separat activităţile ce se pot grupa sub noţiunea de trafic, existând şi argumente, în sensul pericolului deosebit pe care îl reprezintă acestea având în vedere că pot angaja participarea unor categorii de persoane relativ diverse – în primul rând persoane necalificate, ce nu au o pregătire sau cunoştinţele necesare cu privire la efectele pe care le pot avea aceste materiale, măsurile de securitate ce trebuie luate, etc. – ce, cu o relativă nonşalanţă, pot proceda la efectuarea de acţiuni necugetate, cu implicaţii şi efecte incontrolabile.

Observând modul cum legiuitorul a realizat pericolul social al activităţilor incriminate, în cele două texte legale – Codul Penal şi Legea 111/1996 – se poate observa că în Legea 111/1996, activităţile subsumate noţiunii de trafic sunt pedepsite, potrivit art. 44 alin. 1 lit. a, cu închisoare de la 6 luni la 2 ani sau cu amendă. În Codul Penal, la art. 407, traficul cu materiale nucleare sau radioactive, în varianta cadru, este pedepsit cu închisoare strictă de la 3 la 10 ani şi interzicerea unor drepturi – în cazul agravantelor cuantumul pedepselor fiind, în funcţie de rezultatele săvârşirii infracţiunii, din ce în ce mai mari.

Aşa cum se poate observa, norma juridică din Codul Penal este mai dură, pedeapsa este sensibil mai mare. În aceste condiţii devine şi mai important lămurirea problemei conflictului între cele două texte legale.

Apreciez că, cel puţin până când legiuitorul va interveni şi va armoniza prevederile legale din domeniu, în materia activităţilor nucleare, trebuie distins între activităţile susceptibile de a fi subsumate noţiunii de trafic cu materiale nucleare şi alte materii radioactive şi alte activităţi. Se poate accepta, că în materia traficului, suntem în prezenţa unei duble incriminări, unui conflict de legi, urmând a avea prioritate norma juridică – potrivit regulii comune – specială iar, în context, norma specială este cea prevăzută de Codul Penal. Am optat pentru această soluţie pentru că, deşi Legea 111/1996 este o lege specială, în materie penală, art. 44 conţine o reglementare cu caracter general, având ca obiect activităţi speciale neautorizate[324] – mai multe activităţi printre care şi cele incluse în cadrul noţiunii de trafic cu materiale nucleare şi radioactive – norma juridică incriminând şi alte activităţi ce nu pot fi asimilate traficului, dar şi activităţi de trafic, în legătură cu alte bunuri speciale, ce constituie obiectul material al infracţiunii prevăzute de Legea 111/1996. În Codul Penal, norma juridică are ca obiect, comparativ cu art.44 din Legea 111/1996, doar traficul de materii nucleare şi radioactive. Acelaşi raţionament se poate aplica şi în cazul efectuării de operaţiuni interzise cu obiecte sau instalaţii nucleare – cercetarea, proiectarea, amplasarea, producţia, construcţia sau montajul obiectelor ori instalaţiilor nucleare,

[324] N.A. este o formulare pe care am utilizat-o din considerente de oportunitate şi de precizie în exprimare

punerea în funcțiune, exploatarea, modificarea, dezafectarea, importul sau exportul instalațiilor nucleare, fără drept – situație în care normele juridice din Codul Penal şi Legea 111/1996 sunt identice putându-se concluziona că prevederile art. 407. din Codul Penal abrogă – referitor, strict, la aspectul în discuție – pe cele din Legea 111/1996.

5.2.4 Infracţiunea de scoatere din funcţiune a echipamentelor speciale de supraveghere şi control, prevăzută de art. 45 din Legea 111/1996

Ținând cont de prevederile unor tratate internaționale, ce vizează neproliferarea armelor nucleare şi ținerea sub control a oricărei tehnologii sau componente ce ar putea fi folosite la producerea de arme nucleare, precum şi necesitatea unui control eficient cu privire la modul de funcționare şi la respectarea parametrilor de siguranță în exploatarea tehnologiilor ce folosesc materiale nucleare, legiuitorul a considerat oportun să reglementeze o infracțiune care să aibă ca obiect orice activitate de natură a afecta buna funcționare a echipamentelor de supraveghere şi control, instalate pentru a monitoriza funcționarea instalațiilor nucleare. Astfel, la art. 45, din Legea 111/1996, este incriminată scoaterea din funcțiune, în totalitate sau în parte, a echipamentelor de supraveghere şi control instalate de către reprezentanții Comisiei Naționale pentru Controlul Activităților Nucleare, în exercitarea mandatului de control, sau de către persoanele aprobate de Guvernul României, care efectuează, în prezența reprezentanților desemnați de comisia națională, controale prevăzute în acordurile internaționale la care România este parte, fără a avea motive, ce decurg din cerințele de securitate nucleară sau de radio protecție, dacă fapta nu constituie o infracțiune mai gravă.

Şi în Codul Penal, la art. 407 alin. 5, legiuitorul a introdus o normă juridică care are acelaşi obiect: scoaterea din funcțiune în totalitate sau în parte a echipamentelor de supraveghere şi control, în cazul când fapta nu este justificată de securitatea nucleară sau de radioprotecție, se pedepseşte cu închisoare strictă de la un an la 3 ani sau cu zile amendă, dacă fapta nu constituie o infracțiune mai gravă. La fel precum în situațiile analizate în secțiunea precedentă – materialele nucleare şi radioactive; obiectele sau instalații nucleare – normele juridice din Codul Penal şi Legea 111/1996 sunt identice prevederile art. 407 din Codul Penal abrogând pe cele din Legea 111/1996.

5.2.5 Infracţiunea de trafic cu arme nucleare prevăzută la art. 46 din Legea 111/1996

Dacă în cadrul oricărei societăți trebuie să existe ceva care să-i pună în pericol existența, să-i pună în pericol valorile, pentru societatea modernă acest ceva este arma nucleară. Noțiunea, în sine, pare halucinantă, de neconceput în conexiune cu persoanele particulare, însă, realitatea este mai puternică decât raționamentele abstracte, bazate doar pe efortul marilor puternici politici şi militari ai timpurilor noastre, pentru a dobândi arme, de natura a conferi puterea absolută. Situația pare a scăpa de sub control, cei aparent slabi în fața

coloşilor militari, în fața puterilor statale, s-au reorientat pentru rezolvarea problemelor la alt nivel, prin promovarea amenințărilor cu folosirea armelor nucleare, şi nu numai, la nivel de societate.

În aceste condiții, şi în legislația română a fost nevoie să se incrimineze activitățile ce se pot desfăşura cu arme nucleare. Art. 46 din Legea 111/1996 interzice, în două forme – una cadru şi una agravată, calificată prin rezultatul periculos constând în decesul uneia sau mai multe persoane ori alte consecințe deosebit de grave – dezvoltarea, fabricarea, deținerea, importul, exportul, tranzitul sau detonarea armelor nucleare sau a oricăror dispozitive explozive nucleare. Am preferat să cataloghez această infracțiune ca infracțiune de trafic – observând că există, în conținutul constitutiv, acțiuni ce depăşesc sfera noțiunii de trafic – întrucât am apreciat, pe de o parte, că nu există pericolul confuziei cu conținutul unei alte infracțiuni iar, pe de altă parte, că activități, precum dezvoltarea ori detonarea, presupun efectuarea cel puțin a unei activități de trafic.

Realizând importanța problemei, legiuitorul român a reluat, de data aceasta în cuprinsul Codului Penal – la art. 407 alin. 2 – textul din Legea 111/1996, incriminând dezvoltarea, fabricarea, deținerea, importul, exportul sau tranzitul armelor nucleare sau al oricăror dispozitive explozive nucleare. Aşa cum se poate observa, lipseşte partea de folosire efectivă a armelor nucleare – detonarea.

Având în vedere specificitatea domeniului – detonarea armelor nucleare – ce poate avea ca efect direct şi firesc, în condițiile teritoriului național, exterminarea populației, legiuitorul a tratat aspectul ca infracțiune contra umanității în cuprinsul art. 175 din Codul Penal, atât în ipoteza alin. 1 lit. c., cât şi – în principal, datorită formulării in terminis „detonarea armelor nucleare sau a oricăror dispozitive explozive nucleare" – în ipoteza alin. 2.

Cei doi termeni nu sunt definiți nici în cuprinsul Legii 111/1996 nici în cuprinsul Codului Penal, astfel încât îmi voi permite să explic cei doi termeni astfel:

Arme nucleare sunt acele dispozitive astfel concepute şi asamblate încât să poată fi folosite pentru distrugerea ființelor şi a bunurilor, iar pentru a obține acest efect sunt folosite proprietățile materialelor nucleare – în principal, fisiunea nucleară şi emisia de radiații ionizante.

Dispozitivele explozive nucleare sunt acele dispozitive concepute să funcționeze pe baza fisiunii nucleare – o reacție chimică deosebit de violentă cu o degajare enormă de energie şi radiații care, necontrolată, generează fenomenul de explozie cu efecte devastatoare pentru mediu.

În condițiile arătate, consider că norma juridică de la art. 46 din Legea 111/1996 este abrogată prin promulgarea, în cadrul Codului Penal, a normelor de la art. 407 alin. 2 şi art. 175 alin. 2.

5.3 Aspecte specifice ale activităţilor ce se pot desfăşura pentru administrarea probatoriilor

În cadrul investigării acestei categorii de infracțiuni consider oportun să fac referire, înainte de toate, la activitățile care, prin esența, lor presupun căutarea, descoperirea, identificarea şi contactul nemijlocit cu materiile

speciale – **constatarea în flagrant a infracţiunilor**, **cercetarea la faţa locului** şi **percheziţia**.

În cazul cercetării infracțiunilor în discuție, consider necesar ca, încă de la început – atunci când sunt date că a fost semnalată prezența unor nivele ridicate de radioactivitate în diferite locuri – este necesar să participe membrii ai formațiunilor specializate în astfel de anchete. Astfel, ca exemplu, în cadrul Direcției Generale de Combatere a Crimei Organizate şi Antidrog din Inspectoratul General al Poliției a fost autorizat, de către Comisia Națională pentru Controlul Activităților Nucleare (CNCAN), **Serviciul Materiale Strategice (SMS)** care are drepturi şi obligații de Unitate Nucleară (UN) special destinată, instruită şi dotată pentru prevenirea şi combaterea traficului ilicit cu materiale nucleare (MN) şi surse radioactive (SR). Acest serviciu va conduce şi efectua toate activitățile de cercetare la fața locului. Locul incidentului va fi cercetat numai de personal din cadrul Serviciului Materiale Strategice, autorizat de CNCAN, eventual, şi un criminalist.

Serviciului Materiale Strategice care este responsabil pentru investigații, este singura autoritate care ia decizia încheierii cercetărilor la fața locului şi transferarea materialului intr-un depozit temporar de materiale nucleare autorizat de CNCAN. Transportul materialului confiscat pe teritoriul țării şi manipularea lui este realizat tot de către personal autorizat din cadrul serviciului; personal care este autorizat de CNCAN în acest sens, şi are mijloacele, pregătirea şi echipamentele necesare acestei activități. Şi protecția fizică a transportului, pe timpul efectuării acestuia, este de competența Serviciului Materiale Strategice din aceleaşi considerente ca şi transportul.

Celelalte instituții ai căror funcționari[325], prin natura atribuțiilor de serviciu date pe baza competențelor materiale şi teritoriale trebuie să îşi ia toate măsurile pentru administrarea unei cooperări eficiente cu Serviciul Materiale Strategice. În cazul de față noțiunea de echipă complexă îşi găseşte, poate, cel mai bine aplicabilitatea. În cadrul acestui curs nu se poate detalia problema criteriilor pe baza cărora se stabileşte şeful echipei şi raporturile acestuia cu instituțiile ai căror funcționari sunt implicați în activitate. Consider necesară elaborarea unor proceduri standardizate care să conțină sarcini precise, drepturi şi obligații pentru toți membrii echipelor care participă la astfel de activități – soluție acceptată în practica organelor din SUA.

Activitățile presupun, în desfăşurare, un grad ridicat de pericol, fiind necesar ca pregătirea să includă, neapărat, stabilirea modului de acțiune în vederea limitării posibilităților de acțiune a persoanelor implicate în activitatea ilicită şi prevenirea apariției oricăror situații în care viața, integritatea corporală sau sănătatea persoanelor ce fac parte din echipa ce desfăşoară activitatea ar putea fi puse în pericol.

Căutarea propriu-zisă este guvernată de folosirea tehnologiilor de depistare a radiațiilor ionizante. După constatarea unui grad nefiresc de mare al radiațiilor în zonă activitățile intră pe făgaşul clasic, cu sublinierea necesară, în legătură cu folosirea echipamentelor de protecție, în legătură cu folosirea echipamentelor de protecție.

În ceea ce priveşte locurile unde se pot desfăşura activitățile de căutare, acestea sunt diverse, cu titlu de exemplu putând fi enumerate: locurile unde s-

[325] Poliția de Frontieră, Autoritatea Vamală, alte organe cu atribuții de control care pot cu ocazia desfăşurării activităților curente să se implice în descoperirea de materii speciale

au efectuat activități de minerit şi de preparare a minereurilor de toriu şi uraniu; locurile unde au fost amplasate, puse în funcțiune, exploatate, modificate sau dezafectate instalații nucleare, precum şi locurile unde s-au efectuat activități de proiectare şi cercetare a acestora; locurile în care s-au produs, s-au furnizat, prelucrat, tratat, utilizat, depozitat, etc. materiale nucleare ori radioactive, inclusiv combustibil nuclear, deşeuri radioactive şi generatoare de radiații ionizante; locurile unde au fost folosite sau au fost desfăşurate alte activități cu aparatură de control dozimetric al radiațiilor ionizante, inclusiv mijloacele de transport sau ambalare folosite pentru acestea; locurile unde au fost supuse iradierii produsele destinate consumului pentru populație şi locurile folosite pentru depozitarea sau comercializarea acestora; locurile în care materiile speciale au fost staționate pe timpul desfăşurării procedurilor vamale.

Datorită operativității care trebuie să guverneze intervenția pentru identificarea de materii speciale şi neutralizării efectelor acestora, o importanță deosebită capătă componenta care are ca obiect ascultarea de persoane, efectuarea de prezentări pentru recunoaştere ori confruntări la locul desfăşurării activităților. Cu cât se obțin informații mai multe şi mai exacte cu privire la locul unde s-ar mai putea afla materii speciale, la alte persoane implicate, la activitățile în curs de desfăşurare se pot iniția activitățile necesare pentru anihilarea activității ilicite.

O observație cu privire la căutarea, analizarea conținutului şi ridicarea înscrisurilor care conțin date legate de activitatea ilicită. Se poate presupune că totul poate fi planificat să se desfăşoară în deplină clandestinitate şi conspirativitate fără să existe contracte, angajamente sau alte acte care să presupună date cu privire la identitatea destinatarului sau formalitățile de primire-predare. Totuşi, înscrisurile pot conține adrese, nume de firme sau persoane de contact, mențiuni cu privire la diferite date la care este posibil să se desfăşoare segmente din activitatea ilicită, numere de repere, serii, etc.

În ceea ce priveşte ascultarea de persoane apar particularități în funcție de modul şi gradul de implicare a acestora în activitatea ilicită. În mod firesc ancheta trebuie dirijată în aşa fel încât să fie lămurite şi probate cât mai multe aspecte ale activității ilicite. Problema nu este simplă având în vedere că unele împrejurări au implicat neparticiparea unor persoane sau o participare nesemnificativă din punctul de vedere al efectelor juridice, în timp ce alte împrejurări, din contră, le-au avut în prim-plan.

Un prim aspect ce trebuie avut în vedere are ca obiect modul de abordare al fiecărei persoane în parte. Astfel, anchetatorii vor avea de a face cu persoane care au o cultură generală şi de specialitate remarcabilă, oameni care sunt tentați să-i abordeze pe toți de pe poziții intelectuale superioare, care sunt sau numai vor să pară frustrați de banalitatea încăperii şi a amănuntelor cu privire la care sunt solicitați să facă declarații. Alții, cu inteligență sub medie, inconştienți prin ignoranța şi uşurința cu care şi-au asumat riscuri la nivel personal şi pentru foarte mulți alții care ar putea ori ar fi avut suferit ca urmare a desfăşurării activității ilicite.

Cu privire la problemele ce pot fi lămurite prin ascultare, apreciez ca fiind foarte importante următoarele:

- ◊ măsura în care fiecare persoană, în parte, cunoştea că obiectul activității ilicite era constituit din materiale nucleare, materii

radioactive, instalații nucleare, arme nucleare, dispozitive explozive nucleare ori echipamente de supraveghere şi control;
- ◊ în ce a constat activitatea ilicită;
- ◊ cadrul spațiio-temporal în care a fost desfăşurat fiecare segment al activității ilicite;
- ◊ dacă activitatea ilicită a fost desfăşurate de către o singură persoană sau de mai multe persoane;
- ◊ care este natura relațiilor dintre persoanele implicate în activitatea ilicită;
- ◊ modul cum a fost organizată desfăşurarea activității ilicite;
- ◊ mijloacele folosite la desfăşurarea activității ilicite;
- ◊ care au fost consecințele evaluabile ale desfăşurării activității ilicite;
- ◊ care au fost scopurile urmărite de către făptuitori;
- ◊ modul în care făptuitorii au evitat controalele organelor abilitate, relațiile cu personalul instituțiilor cu atribuții de control;
- ◊ legăturile cu alte structuri infracționale;
- ◊ care sunt foloasele urmărite de către fiecare participant, modul cum se valorifică şi se împart avantajele obținute prin desfăşurarea activității ilicite.

Având în vedere multitudinea şi complexitatea activităților incriminate de către legiuitor, ancheta se va confrunta cu o multe persoane implicate în calitate de făptuitori. Procurarea de materii speciale, traficul, actele teroriste, punerea în funcțiune a unor instalații nucleare sunt activități care presupun o anumită amploare ce depăşeşte posibilitățile de acțiune a unor indivizi sau grupări de indivizi care să nu aibă o coordonare unitară. Consider că amatorismul trebuie exclus din logica tratării anchetei unor asemenea activități – fiecare persoană trebuind să fie tratată, atât ca persoană cât şi din punctul de vedere al activității desfăşurate, în contextul întregii activități infracționale.

CAPITOLUL 6
INVESTIGAREA CRIMINALISTICĂ A INFRACŢIUNILOR SĂVÂRŞITE LA REGIMUL MATERIILOR EXPLOZIVE

Înainte de toate, aşa cum, probabil, este firesc, consider necesar să fac o prezentare a textelor legale ce reglementează infracțiuni relative la regimul materiilor explozive. În primul rând, trebuie observate prevederile art. 408 din Codul Penal, ce incriminează acele conduite pe care legiuitorul le-a dorit interzise în cadrul unei infracțiuni pe care a denumit-o „Nerespectarea regimului materiilor explozive".

În analiza infracțiunii de nerespectare a regimului materiilor explozive trebuie distins între:

⇒ **o formă simplă** cu două modalități:

1. producerea, experimentarea, prelucrarea, deținerea, transportul ori folosirea materiilor explozive sau orice alte operațiuni privind aceste materii, fără drept – pedeapsa fiind închisoarea strictă de la 3 la 10 ani şi interzicerea unor drepturi.

2. sustragerea materiilor explozive – pedepsită cu închisoare strictă de la 5 la 12 ani şi interzicerea unor drepturi.

⇒ **o formă agravată**, calificată după rezultatele desfăşurării activități ilicite ce are în vedere două ipoteze diferențiate de gravitatea consecințelor. Astfel:

1. producerea de pericol public sau au avut urmările specifice infracțiunilor de vătămare corporală gravă, prevăzută şi pedepsită în cuprinsul art. 187 din Codul Penal, şi loviri sau vătămări cauzatoare de moarte, prevăzută şi pedepsită în cuprinsul art. 188 din Codul Penal, ori au cauzat o pagubă materială – pedeapsa fiind închisoarea strictă de la 5 la 15 ani şi interzicerea unor drepturi.

2. consecințe deosebit de grave; producerea morții uneia sau mai multor persoane – pedeapsa este detențiunea severă de la 15 la 20 de ani şi interzicerea unor drepturi, în prima situație, pedeapsa este detențiunea pe viață sau detențiunea severă de la 15 la 25 de ani şi interzicerea unor drepturi, în a doua situație.

⇒ **o formă agravată** calificată după calitatea şi cantitatea entităților materiale ce constituie obiectul material al infracțiunii, fiind avută în vedere, aici, o cantitate mai mare de 1 kg. echivalent trotil, precum şi situația în care cantitatea explozivă este însoțită de materiale de inițiere, pedeapsa fiind detențiunea severă de la 15 la 20 de ani şi interzicerea unor drepturi.

De asemenea, există în cadrul Legii nr. 126 din 27 Decembrie 1995 privind regimul materiilor explozive, modificată şi completată prin Legea nr. 464 din 18 iulie 2001, la art. 31, alin. 1, o normă juridică cu caracter penal, potrivit cu care producerea, experimentarea, prelucrarea, deținerea, transportul, folosirea sau orice alta operațiune cu materii explozive, efectuate fără drept, constituie infracțiune şi se pedepseşte cu închisoare de la 6 luni la 5 ani. În completare, la alin. 2, ca formă agravată, se arată că, atunci când fapta prevăzută în alineatul 1 se referă la o cantitate mai mare de 1 kg.

echivalent trotil sau când cantitatea de exploziv este însoțită de materiale de inițiere, pedeapsa este închisoarea de la 2 la 7 ani.

6.1 Situaţia premisă

Înainte de a proceda la o analiză normelor juridice de natură penală, trebuie observat că acestea au ca ipoteză un regim special caracterizat, de o **situaţie premisă**, prevăzută de Legea 126/1995 privind regimul materiilor explozive, modificată şi completată prin Legea nr. 464/2001 şi prin Legea 478/2003.

Regimul juridic al materiilor explozive se aplică la prepararea, producerea, experimentarea, deținerea, tranzitarea pe teritoriul tarii, transmiterea sub orice formă, transportul, depozitarea, mânuirea şi folosirea de către persoanele juridice sau fizice a materiilor explozive.

Prin **materii explozive**, în sensul legii, se înțeleg explozivii propriu-zişi, amestecurile explozive, pirotehnice şi simple, mijloacele de inițiere, cele auxiliare de aprindere, precum şi orice alte substanțe sau amestecuri de substanțe destinate să dea naştere la reacții chimice instantanee, cu degajare de căldură şi gaze la temperatură ridicată.

Producerea de materii explozive şi orice *operațiune de import-export* cu acestea sunt permise numai persoanelor juridice care sunt înregistrate şi posedă autorizație în acest sens, eliberată de organele prevăzute de lege. Materiile explozive fabricate în țară şi cele importate pot fi experimentate sau folosite numai cu aprobarea Ministerului Muncii şi Solidarității Sociale, în baza unui aviz de specialitate emis de un organ autorizat. Amestecurile explozive simple pot fi preparate numai de persoane autorizate, conform normelor specifice de protecție a muncii pentru depozitarea, transportul şi folosirea materiilor explozive.

Deținerea, testarea, utilizarea, transportul, depozitarea şi mânuirea materiilor explozive provenite din import se fac cu respectarea dispozițiilor prezentei legi şi ale instrucțiunilor producătorului. Prin *deținător* de materii explozive, se înțelege orice persoană juridică sau fizică în posesia sau detenția căreia se află, licit, astfel de materii – persoanele fizice nu au dreptul să dețină, să utilizeze, să transporte, să depoziteze, să experimenteze ori să mânuiască materii explozive, dacă nu au fost autorizate şi înregistrate conform legii, cu excepția pulberii necesare confecționării cartuşelor pentru arme de vânătoare.

Pentru a putea *produce* şi *prepara* materii explozive, persoanele fizice şi juridice care, potrivit legii, au ca obiect astfel de operațiuni sunt obligate să obțină, în prealabil, *autorizația inspectoratului de stat teritorial pentru protecția muncii şi a inspectoratului de poliție al județului sau a Direcției Generale de Poliție a Municipiului Bucureşti şi să se înregistreze la aceste autorități*. Obligația de a obține, în prealabil, autorizația şi de a se înregistra la autoritățile arătate revine şi persoanelor care *dețin*, *transportă*, *folosesc* sau *comercializează* materii explozive, cu excepția unităților şi formațiunilor Ministerului Apărării Naționale, Ministerului Administrației şi Internelor, Serviciului Român de Informații, Serviciului de Protecție şi Pază şi Comandamentului Protecției Civile. Aceleaşi obligații le au şi persoanele care produc, dețin, transportă sau comercializează obiecte artizanale de distracție pe bază de amestecuri pirotehnice, precum şi persoanele care folosesc, în scopuri tehnice, asemenea obiecte pe bază de amestecuri pirotehnice.

Transportul şi *mânuirea* explozivilor propriu-zişi şi ale mijloacelor de iniţiere şi aprindere, cu excepţia obiectelor artizanale de distracţie pe bază de amestecuri pirotehnice şi a celor pentru scopuri tehnice pe bază de amestecuri pirotehnice, se efectuează sub directa supraveghere a artificierilor autorizaţi şi numai cu personal special instruit pentru asemenea operaţiuni. Transportul şi mânuirea obiectelor artizanale de distracţie pe bază de amestecuri pirotehnice şi ale celor pentru scopuri tehnice pe bază de amestecuri pirotehnice, se efectuează de către personal special instruit. Fiecare transport de materii explozive se efectuează cu mijloace special amenajate, pe baza ordinului de transport eliberat şi semnat de beneficiarul transportului.

Paza transporturilor de materii explozive de la producător la depozitele de bază, de consum sau complexe, indiferent de mijlocul de transport, se asigură de către unităţile competente ale Ministerului Administraţiei şi Internelor, pe cheltuiala beneficiarului. Paza materiilor explozive aflate în tranzit pe teritoriul României se asigură de către unităţile competente ale Ministerului Administraţiei şi Internelor, contra cost, după verificarea prealabilă a integrităţii sigiliilor aplicate de expeditori, la solicitarea organelor care au atribuţii privind transporturile şi expediţiile internaţionale.

Angajatul căruia i s-au încredinţat materii explozive nu are dreptul, în nici o împrejurare, să le înstrăineze, să le folosească în alte scopuri ori să efectueze alte operaţiuni decât cele stabilite pentru îndeplinirea atribuţiilor de serviciu. Orice persoană care găseşte materii explozive este obligată să le predea celui mai apropiat organ de poliţie sau să-i indice locul în care se află, pentru ca acesta să procedeze de îndată la ridicarea lor. Materiile explozive reţinute în condiţiile arătate constituie corpuri delicte, asupra măsurii confiscării urmând a se pronunţa, după caz, procurorul sau instanţa judecătorească.

Persoanele juridice autorizate *să fabrice*, *să confecţioneze* sau *să comercializeze* obiecte artizanale de distracţie pe bază de amestecuri pirotehnice şi cele pentru scopuri tehnice pe bază de amestecuri pirotehnice sunt obligate ca la depozitarea, păstrarea şi mânuirea acestora, precum şi a materiilor din care sunt făcute să respecte normele tehnice privind regimul materiilor explozive.

Vânzarea de materii explozive, inclusiv a obiectelor artizanale şi de distracţie pe bază de amestecuri pirotehnice, se face numai după înscrierea în registre speciale – registrele de evidenţă de la depozite, precum şi formularele privind mişcarea materiilor explozive (intrări, ieşiri, consum) au caracter de documente cu regim special – a numelui cumpărătorului, a numărului autorizaţiei din care rezultă că are dreptul să deţină, să folosească sau să facă operaţiuni cu astfel de materii, precum şi cantitatea comercializată.

6.2 Principalele probleme ce trebuie rezolvate în cadrul cercetării infracţiunii de nerespectare a regimului materiilor explozive prevăzută de art. 408 din Codul Penal

În ceea ce priveşte **activitatea ilicită,** dat fiind conţinutul complex al infracţiunii de nerespectare a regimului materiilor explozive, trebuie observate două categorii de activităţi asupra cărora trebuie focalizat efortul

anchetatorilor: activități ilicite ce pot fi subsumate noțiunii de trafic cu materii explozive şi activități de sustragere.

Traficul cu materii explozive este caracterizat de mai multe acțiuni ce pot fi efectuate ca acțiuni individuale sau ca acțiuni parte a unei activități infracționale mai vaste – în funcție de condițiile concrete ce caracterizează activitatea ilicită: producerea, experimentarea, prelucrarea, deținerea, transportul, folosirea sau orice altă operațiune cu materii explozive, efectuate fără drept. Enumerarea are caracter exemplificativ, aspect subliniat de folosirea expresiei „orice altă operațiune", în mod evident, legiuitorul arătându-se interesat de incriminarea oricăror acțiuni din sfera obținerii, transportului sau folosirii materiilor explozive, fără drept. Practic, orice activitate[326], ce se poate desfăşura în legătură cu materiile explozive, efectuată fără drept, atrage răspunderea penală.

Cum pot fi efectuate activități cu materiile explozive altfel decât „fără drept"? – respectând prescripțiile Legii 126/1995, ce detaliază care activități cu materii explozive pot fi autorizate, procedura de autorizare, evidența operațiunilor cu materii explozive, etc.

Sustragerea, ca formă infracțională, din punct de vedere al elementului material, impune o asociere cu infracțiunea de furt[327]. Fără a intra în detalii, trebuie observat şi, bineînțeles, probat în anchetă, ieşirea materiilor explozive de sub paza juridică a celui autorizat şi obținerea, prin acțiunile celor interesați, a unei stări de fapt caracterizate prin aceea că materiile explozive se află la dispoziția persoanelor care le-au sustras, aceştia putându-le folosi după bunul plac, forma infracțională comportându-se ca o infracțiune de rezultat.

Condițiile de **loc** şi **timp** prezintă importanță atât din punctul de vedere a-l încadrării juridice – dacă infracțiunea s-a consumat, dacă este vorba despre o infracțiune continuă sau continuată – cât şi din considerente de ordin operativ, ca exemplu: când s-a început producția, unde au fost amplasate capacitățile de producție, cum şi pe unde se făcea accesul, în ce condiții s-au desfăşurat experimentele, cât timp au durat, unde au fost depozitate materiile explozive, punctul de plecare al transportului ora la care s-au terminat operațiunile de încărcare, cât timp şi ruta pe care au fost transportate materiile explozive, ora la care s-a ajuns şi caracteristicile locului de destinație, unde şi când au fost folosite materiile explozive, etc.

Mai mult, atunci când se cercetează sustrageri, dat fiind regimul special impus pentru locurile de depozitare – pază, personal calificat şi autorizat pentru manevrare, evidențe stricte, etc. – analiza sistemul de referință spațiio-temporal în cadrul căruia a avut loc activitatea ilicită conduce, de cele mai multe ori, direct la identificarea făptuitorilor sau, cel puțin, a celor care datorită abuzurilor ori neglijenței au favorizat săvârşirea infracțiunii.

În funcție de loc şi timp se pot evalua aspecte conexe ale activității ilicite cum ar fi în ce măsură a fost pusă în pericol, în concret, securitatea persoanelor şi a bunurilor prin desfăşurarea activității ilicite, cum de a fost posibilă desfăşurarea activităților ilicite fără ca organele abilitate să impună

[326] N.A. – sub rezerva incriminării contravenționale a unor acțiuni prevăzută de art. 32 din Legea 126/1995, articol ce debutează la alin. 1 cu o observație potrivit cu care constituie contravenții încălcarea prevederilor prezentei legi, dacă faptele nu sunt săvârşite în astfel de condiții încât, potrivit legii penale, să constituie infracțiuni, deci de analizat atent fiecare împrejurare a activității ilicite, răspunderea penală având prioritate față de răspunderea contravențională.

[327] N.A. – a se vedea şi observațiile pertinente de la traficul cu materiale nucleare şi radioactive

respectarea regimului juridic al materiilor explozive să i-a măsuri necesare pentru încetarea activității, etc.

Materiile explozive ce constituie obiectul activităţii ilicite – aşa cum am arătat atunci când am expus elemente ale situației premise, legiuitorul arată că prin materii explozive trebuie să se înțeleagă explozivii propriu-ziși, amestecurile explozive, pirotehnice şi simple, mijloacele de inițiere, cele auxiliare de aprindere, precum şi orice alte substanțe sau amestecuri de substanțe destinate să dea naştere la reacții chimice instantanee, cu degajare de căldură şi gaze la temperatură ridicată.

O subliniere trebuie făcută cu privire la **forma agravată** calificată după calitatea şi cantitatea entităților materiale asupra cărora poartă activitatea ilicită – în cadrul formei agravate prevăzute la art. 408 alin. 4 din Codul Penal. Ancheta va trebui să urmărească, pe de o parte, *cantitatea materiilor explozive – mai mare de 1 kg*. echivalent trotil – iar, pe de altă parte, *calitatea unor materiale ce pot însoți sau nu materiile explozive – materiale de inițiere*. Principial, materiile explozive nu pot fi folosite dacă nu se confecționează un sistem constituit din materii explozive şi materiale de inițiere. Explozia se poate produce şi odată cu întrunirea unor condiții de temperatură, presiune, umiditate, etc., de la caz la caz, în funcție de natura substanței explozive în cauză – în astfel de cazuri, de cele mai multe ori, avem de a face cu explozii accidentale. Trebuie acceptat că ancheta se confruntă cu două situații: una în care făptuitorii folosesc materiile explozive conform naturii lor – pentru a produce explozii dirijate prin intermediul cărora să realizeze unele scopuri; alta în care exploziile sunt accidentale.

Analizând situația se poate concluziona că legiuitorul a fost interesat – şi cercetarea trebuie observe şi să-şi adapteze demersul – de agravarea răspunderii în condițiile în care activitatea ilicită poartă asupra obiecte a căror folosire, în conformitate cu destinația lor firească, este de natură a produce consecințe deosebit de grave – importante pagube materiale şi punerea în pericol a vieții, integrității corporale sau sănătății persoanelor.

Făptuitorii, calitatea şi contribuţia lor la desfăşurarea activităţii ilicite este o problemă de interes în cadrul cercetării infracțiunii de nerespectare a regimului materiilor explozive prevăzută de art. 408 din Codul Penal, anchetatorii urmând să aibă de a face cu indivizi deosebit de periculoşi care urmărind diferite scopuri – câştiguri financiare, braconaj piscicol sau cinegetic, atentate care urmăresc suprimarea vieții unor persoane sau provocarea de pagube materiale importante. Legiuitorul nu a impus un subiect activ calificat, nefiind solicitată vreo calitate în acest sens. Participația penală se poate realiza în toate formele – coautorat, instigare, complicitate.

Trebuie observat că dincolo de sustrageri de materii explozive din depozitele armatei sau din cele ce deservesc activități de minerit, drumuri şi poduri, cale ferată, construcții, etc. în scopul folosirii lor ilegale la pescuit sau vânătoare, infracțiunea de nerespectare a regimului materiilor explozive intră în sfera de preocupare a grupărilor de crimă organizată şi, în special, a celor teroriste. În aceste condiții trebuie observate relațiile dintre persoanele implicate – cine conduce; cum se asigură subordonarea; legăturile infracționale; cum se realizează profitul infracțional; cum se împarte acesta; cine, unde şi cum se asigură pregătirea persoanelor în vederea manevrării şi folosirii materiilor explozive. De asemenea nu poate fi lipsit de interes lămurirea unor aspecte legate de implicarea familiilor în ecuația infracțională;

asta având în vedere că se poate păstra o anumită presiune asupra lor în legătură cu îndeplinirea sarcinilor asumate în cadrul grupului organizat pentru săvârşirea de infracțiuni, plăți făcute către familie în cazul că se întâmplă „ceva" cu cel implicat direct în activitatea infracțională, etc.

Urmările desfăşurării activităţii infracţionale – dacă urmarea imediată a infracțiunii de nerespectare a regimului materiilor explozive prevăzută de art. 408 din Codul Penal, în forma cadru, constă în crearea unei stări de pericol pentru valorile sociale ocrotite prin obiectul juridic. În situația formelor agravate prevăzute la alin. 3 şi 5, urmarea imediată este elementul – în funcție de care este calificată – forma infracțională, putându-se distinge mai multe stări de fapt, percepute ca rezultate mai periculoase, de natură a atrage agravarea răspunderii penale, după cum urmează: crearea de pericol public, generarea urmărilor arătate la art. 187 sau 188 din Codul Penal – vătămarea corporală, respectiv vătămarea corporală gravă – cauzarea unei pagube materiale, consecințe deosebit de grave, moartea uneia sau a mai multor persoane. O anumită problemă poate apare, în legătură cu urmările desfăşurării activității ilicite caracteristice nerespectării regimului materiilor explozive, cu privire la latura subiectivă. Nerespectarea regimului materiilor explozive, în forma cadru, se săvârşeşte cu intenție, ce poate fi directă sau indirectă. În cazul formelor agravate, forma de vinovăție este praeterintenția. În doctrina de specialitate, această concluzie este discutată, existând şi opinii potrivit cu care formele agravate se săvârşesc, la fel precum forma cadru, tot cu intenție[328].

Consider praeterintenția ca soluție corectă, în cazul formelor agravate calificate prin rezultat – doar acestea pot forma ipoteza în discuție, forma calificată prin obiectul material neridicând această problemă, ea fiind săvârşită cu intenție – bazându-mă, în primul rând, pe o interpretare corespunzătoare a textului legal. Trebuie observat că legiuitorul a avut în vedere o singură ipoteză – cea specifică prevederilor de la alin. 1 – şi, acceptând, dat fiind pericolul deosebit al activităților la care am făcut referire, ce pot fi subsumate noțiunii de trafic, că pot apare consecințe de o gravitate deosebită, a considerat oportun să grupeze posibilele consecințe, în funcție de gravitate, şi să mărească pedepsele în mod corespunzător.

Soluția aleasă o consider optimă; cum infracțiunea face parte din categoria infracțiunilor privitoare la regimul stabilit pentru unele activități reglementate de lege, având un obiect juridic pe măsură, este greu de conceput o soluție care să se bazeze pe ocrotirea primordială a altor valori, valori avute în vedere, de altfel, în alte capitole ale Codului Penal. Ca exemplu, în analiză, să luăm situația când este ocrotită viața persoanei. Astfel, dacă traficul cu materii explozive a avut ca rezultat moartea uneia sau a mai multor persoane, pedeapsa este maximă – detențiunea pe viață sau detențiunea severă de la 15 la 25 de ani şi interzicerea unor drepturi. Analizând infracțiunile de omor, se observă că, omorul, prin mijloace ce pun în pericol viața mai multor persoane constituie omor calificat, iar omorul asupra a doua sau mai multe persoane constituie omor deosebit de grav. Dacă am accepta că faptele, în ambele ipoteze, se săvârşesc cu intenție am fi în situația unei duble incriminări, norma de la art. 408 devenind, în context, inutilă.

Realitatea este alta, normele juridice acționează sistemic, completându-se una pe alta, pentru a trata cât mai adecvat fenomenul infracțional. În

[328] **I. Vasiu** – op. cit. pag 419; **O.A. Stoica** op. cit. pag. 291

ipoteza omorului, poziția subiectivă a făptuitorului este neechivocă, este manifestă, constituie chiar scopul acțiunilor sale. La nerespectarea regimului materiilor explozive, poziția făptuitorului devine echivocă, el nu are ca scop suprimarea vieții uneia sau a mai multor persoane, ci numai îşi asumă un risc, este adevărat major, cu privire la acest rezultat, el urmăreşte în mod declarat alte scopuri, materiale sau, cel mult, pregătirea săvârşirii altor infracțiuni.

Concluzionând, apreciez că formele agravate, calificate prin rezultat, ale nerespectării regimului materiilor explozive se săvârşesc cu praeterintenție, intenție depăşită în ceea ce priveşte rezultatul survenit, mai grav decât cel specific infracțiunii în forma cadru.

Infracțiunea de trafic cu materiile explozive, prevăzută de art. 31 din Legea 126/1995, privind regimul materiilor explozive este prevăzută o infracțiune pe care am denumit-o infracțiunea de trafic cu materii explozive, din considerente de natură psiho-pedagogică, pe care nu am să le mai detaliez.

Analizând textul legal, se poate concluziona că legiuitorul a incriminat, în două forme, mai multe activități – producerea, experimentarea, prelucrarea, deținerea, transportul, folosirea sau orice alta operațiune – ce se pot efectua cu materii explozive, fără drept, ca formă cadru şi o formă calificată prin obiectul material – când operațiunile cu materii explozive se refera la o cantitate mai mare de 1 kg echivalent trotil sau când cantitatea de exploziv este însoțită de materiale de inițiere.

De observat că textul legal este identic cu cel al infracțiunii de nerespectare a regimului materiilor explozive prevăzut de art. 408 din Codul Penal. Analizând cronologic problema, se poate constata că legiuitorul a preluat şi dezvoltat în cuprinsul art. 408 din Codul Penal, textul art. 31 din Legea 126/1995.

În aceste condiții, fiind vorba despre un conflict de norme juridice, şi una şi cealaltă putând fi acceptate ca fiind de acelaşi rang – norme speciale – consider că, în fapt, legiuitorul stabilind forma actuală a infracțiunii de nerespectare a regimului materiilor explozive din Codul Penal, a abrogat implicit prevederile art. 31 din Legea 126/1995.

6.3 Particularităţile principalelor activităţi care se desfăşoară pentru administrarea probatoriului în cadrul cercetării infracţiunii de nerespectare a regimului materiilor explozive

Constatarea infracţiunii flagrante – Funcționarii poliției judiciare pot constata în flagrant desfăşurarea de activități prin care se încalcă regimul impus pentru materiile explozive atât desfăşurând activități de constatare în flagrant bine pregătite, pe baza unor informații valoroase obținute cu ocazia efectuării altor activități de anchetă, cât şi spontan, cu ocazia desfăşurării unor activități de rutină ori care aveau alt scop declarat.

În condițiile desfăşurării de constatări pentru care a existat timpul, informațiile şi resurse umane şi materiale necesare pentru o pregătire corespunzătoare, o importanță deosebită o are *alegerea celui mai oportun moment pentru intervenție*. Pe baza unei evaluări profesionale a riscurilor, cel care conduce ancheta este de preferat să creeze cel mai bun moment pentru a acționa, adesea desfăşurarea „naturală” a lucrurilor fiind de natură să pună în pericol viața persoanelor sau/şi integritatea bunurilor. De asemenea, *o*

abordare profesionistă a activității presupune şi evaluarea tuturor posibilităților de răspuns, previzibile, ale persoanelor implicate în activitatea ilicită la intervenția echipei de constatare – în primul rând, reacția imediată ce poate consta în folosirea forței sau/şi a armelor de foc pentru a-şi asigura scăparea, luarea de ostatici, presiuni asupra funcționarilor ce desfăşoară ancheta.

Practica judiciară a scos în evidență o anumită preponderență a cazurilor în care nerespectarea regimului materiilor explozive se săvârşeşte în legătură cu fabricarea şi valorificarea produselor pirotehnice folosite pentru spectacolele de lumină – de tipul artificiilor, rachetelor luminoase, etc. Dacă în astfel de cazuri nu apar probleme, cu adevărat, deosebite decât ca excepție – o observație merită făcută în legătură cu măsurile speciale ce trebuie luate pentru manevrare, transport şi depozitarea acestor produse după desfăşurarea constatării în flagrant – altfel stau lucrurile atunci când este vorba despre atacuri teroriste, de amenințări ori gesturi sinucigaşe folosind materii explozive.

Cu certitudine că, în practică, apar *situații de criză* în care autocontrolul membrilor echipei este esențial – singurul aspect al unei situații de criză asupra căreia deținem controlul în totalitate îl reprezintă propriile noastre emoții, când survine un subiect dificil, primul pas nu îl constituie controlarea comportamentului persoanelor cu care vine în contact echipa ci controlarea propriului comportament.

În aceste situații de criză, în care, spre exemplu, o persoană sau un grup – mai mult sau mai puțin organizat, cu mai mare ori mai mică experiență – încearcă să folosească materii explozive ori să exploateze, într-un fel sau altul, o situație de criză pe care o provoacă în legătură cu materii explozive, cel sau cei în cauză se pot afla sub influența uneia sau mai multora emoții, precum: frustrare – depresie; mânie; teamă; confuzie. Foarte important este ca persoana, ce acționează individual ori care reprezintă grupul, să fie ascultată cu firească deferență – oamenii vor să fie înțeleşi iar ai asculta este metoda cea mai comună şi cea mai eficace concesie care se poate face. Atitudinea exprimă mult mai mult decât cuvintele, un comportament calm, controlat, poate fi mai eficient decât un argument strălucit.

Este normal ca, în astfel de situații, să se desfăşoare o *negociere*, caz în care un rol esențial va fi jucat de un negociator special pregătit ori de către un membru al echipei cu calități şi diponibilități care-i permit asumarea răspunderii pentru modul şi, mai ales, rezultatul negocierii. Se recunoaşte necesitatea unei translații a dialogului din cadrul negocierii de la rezolvarea problemei la satisfacerea nevoilor persoanelor ce au generat situația de criză, printre cele mai importante fiind:

- siguranța (fizică/emoțională)
- recunoaşterea (îi este înțeleasă şi respectată părerea)
- control (să simtă că are ceva de spus în legătură cu modul cum evoluează problema a care-i rezolvare îl interesează)
- demnitatea (să nu se facă de ruşine, să nu fie el, ai lui şi valorile pe care le respectă batjocorite)
- realizarea (să obțină ceva care este semnificativ şi important în legătură cu rezolvarea problemei şi satisfacerea celor mai importante nevoi)

Lucrurile nu pot fi acceptate ca fiind simple, există multe *obstacole* în comunicare şi în obținerea unui acord prin care să se depăşească situația de criză, printre cele mai întâlnite putând fi date ca exemplu:

→ *Nevoile rămase nesatisfăcute;*

→ *Teama de a fi un pierzător* – situația de criza a fost pregătită, a presupus un mare consum nervos, asumarea unor riscuri majore iar eşecul este foarte greu de acceptat;

→ *Să nu fie implicat legitim în soluție* – cel sau cei care provoacă criza au procedat aşa tocmai pentru că au voit să se implice, să impună o anumită rezolvare a unei probleme ori o rezolvare a problemei, chiar justă şi oportună, care să nu implice, să nu amintească, să nu presupună participarea celor care declanşează şi întreţin criza este de neacceptat pentru aceştia, este riscul major care, de cele mai multe ori, nu trebuie asumat.

→ *Să nu fie pregătit pentru o înțelegere* – datorită presiunii nervoase, datorită tensiunii impuse de anumite cercuri sociale, ieşirea acceptabilă din criza – fără a fi folosite materiile explozive, eventual, fără a fi pusă în pericol viața ostaticilor, etc. – nu este avută în vedere, nu este asimilată ca soluție rezonabilă, fiind resimțită, mai degrabă, ca un foarte posibil truc din partea echipei de intervenție, o „şmecherie" destinată a-i anihila fizic ori ca potențial de criză;

→ *Înclinația spre a răspunde agresiunii percepute* – odată cu generarea unei situații de criză, venirea unei echipe, destinată pentru constatarea de infracțiuni şi dezamorsarea situației, este percepută, prin ea însăşi, ca o atitudine agresivă; echipa, în ansamblu, şi fiecare membru, în parte, este perceput ca un duşman, ceva ce stă la pândă gata să ucidă. Astfel stând lucrurile, este prea mare tentația de a răspunde la violență cu violență, atitudinea echilibrată, dominată de rațiune, nu este prea apreciată în context.

→ *Neînțelegerea sau tratarea necorespunzătoare* – imposibilitatea de a comunica, lipsa de abilitate în a asculta, atitudinea arogantă sau, cel puțin, inoportună reduc negocierea la ceva formal, dinainte sortit eşecului.

→ *Să se simtă mâhnit profund/calomniat* – este foarte posibil ca, pe fondul unor probleme de natură psihică, modul cum evoluează situația de criză, cum aceasta satisface scopurile şi aşteptările celor implicați, să genereze crize de personalitate, stări depresive dominate de dezamăgiri care pot conduce la escaladarea situației, la scăparea acesteia de sub orice control şi generarea de consecințe deosebit de grave.

Principial, situațiile de criză în cadrul cărora sunt implicate materii explozive, ca de altfel, şi alte cazuri în care este implicată violența extremă pot fi tratate distinct în funcție de cum sunt sau nu sunt luați ostatici.

Situațiile de criză în cadrul cărora există ostatici sunt caracterizate de următoarele elemente:

- Persoana sau persoanele care au generat şi sunt implicate în evoluția situației de criză folosesc ca un argument în folosul susținerilor lor viața, sănătatea sau integritatea corporală a ostaticilor – practic viața ostaticilor este legată de îndeplinirea solicitărilor;
- Asupra ostaticilor se exercită presiuni, mergând până la vătămarea sănătății ori a integrității corporale, de fiecare dată când infractorii consideră că răspunsurile care li se dau nu sunt suficient de prompte, nu sunt conforme cu solicitările lor ori pentru a câştiga credibilitate şi a induce tensiune în rândul echipei organelor judiciare;
- Izolarea este folosită ca un mecanism de conservare, nu se permite comunicarea cu exteriorul – faptul că nu este permis contactul vizual, că nu se cunoaşte ce se întâmplă în perimetrul în care se găsesc ostatici şi/sau

infractorii, este folosit, este de natură a crea siguranță de sine pentru infractori şi o anumită anxietate, nesiguranță în rândul membrilor echipei de intervenție;

- Motivația primară este aceea de a se rezolva solicitările, şi nu vătămarea celui luat ostatic – mai mult, infractorii cunosc că ținerea în viață a ostatecului previne intervenția echipei, previne ultima opțiune care nu exclude lichidarea lor;
- Solicitările grupului infracțional sunt cât se poate de concrete incluzând, de obicei, şi evadarea;
- Toți cei implicați – atât membrii echipei de intervenție cât şi infractorii – îşi impun adoptarea unui comportamentul gândit, lucru ce nu se poate realiza pe întreg parcursul derulării operațiunii. Scăpările emoționale sunt deosebit de periculoase întrucât implică folosirea violenței extreme, indiferent că este vorba despre membri echipei de intervenție sau de către infractori.
- La început infractorul sau infractorii se simt puternici, fiind convinşi că dețin controlul; abia, treptat vor conştientiza că nu mai dețin controlul situației şi nici nu au toată puterea.
- Conduita optimă presupune crearea dialogului şi încrederii pe baza căruia se pot construi cele mai adecvate procedee tactice de amânare şi tragere de timp;
- Atunci când şi dacă se consideră necesar echipa de intervenție trebuie să ofere „argumente" care să susțină profesionalismul, fermitatea şi hotărârea membrilor săi de a rezolva situația.
- Succesul presupune predarea paşnică a celor care au generat şi dezvoltat situația de criză – dorința subiectului de a trăi reprezentând factorul cheie fiind de acceptat că, dacă nu intervine suicidul, vor fi acceptate, până la urmă, alternativele paşnice.

În *situațiile de criză fără luare de ostatici* nu apar elemente fundamental diferite de cele la care am făcut referire mai sus. Practica a scos în evidență, ca particularități, aspecte precum:

- Sunt implicate persoane cu dificultăți emoționale, cu greutăți în a gândi rațional;
- Discursul public expresiv, emoțional, lipsit de sens sau autodistructiv;
- Scopul nu este suficient de clar expus, cererile fiind, adesea, nerealiste sau imposibil de satisfăcut;
- Principalul demers al negociatorului trebuie să aibă ca obiect diminuarea emoțiilor, a sentimentelor negative – ură, mânie, frustrare, etc. – şi construirea unei legături bazate pe încredere între infractor şi negociator; abilitățile de ascultare activă, trebuie puse în valoare pentru a exclude agresiunea şi a promova soluția paşnică, echilibrată.
- Nu trebuie omis faptul că pentru a obține soluția paşnică trebuie acordată maximă atenție percepțiilor celui care susține situația de criză – ce crede acesta despre mişcările echipei de intervenție, sunt acestea percepute ca amenințătoare? ca provocatoare? Ce crede că urmează să facă echipa de intervenție?

Că procesul de negociere este deosebit de dificil şi de complex, mai ales în condițiile implicării folosirii de materii explozive, este cunoscut. Din considerente de spațiu nu voi dezvolta elemente de detaliu privind negocierea. Totuşi, aici, consider oportun să fac referiri la unele împrejurări acceptate ca

indicii de schimbare a poziției inițiale a infractorului/infractorilor întrucât sunt deosebit de importante, în practică, pentru gestionarea situației de criză:

- Schimbarea tonului comunicării – se poate constata o trecere de la un limbaj violent – ton ridicat, folosirea de cuvinte şi expresii cu conținut şi referiri sexuale, de duritate maximă, specifice violenței, invective, insulte – la un limbaj echilibrat, paşnic, chiar la dezvăluirea de informații personale;
- Schimbarea abordării situației de la emoțional la rațional, apariția disponibilității de a discuta cu negociatorul, chiar şi pe teme care nu au legătură cu evenimentul în desfăşurare; creşte durata conversației;
- Diminuarea comportamentului violent, eliberarea ostaticilor, termeni limită care trec fără evenimente;
- Dezvoltarea legăturii dintre negociator şi infractori, dorința ridicată a individului de a urma sugestiile negociatorului.

Deşi este aşteptată apariția unor astfel de indicii, există şi situații în care *infractorii nu răspund* încercărilor negociatorului de a stabili un dialog cu ei. Motivele pot fi diverse, precum: infractorul nu-l poate auzi sau înțelege pe negociator, are probleme mentale şi/sau fizice, se găseşte într-o confuzie psihologică – ca o formă de negare – se află sub influența drogurilor sau alcoolului, suferă de o criză specifică unei anumite patologii sau este rănit, a fugit deja, a adormit, etc. Ca regulă, nu trebuie uitat că infractorul ascultă şi este, în general, foarte atent la tot ce se întâmplă în jurul lui, chiar dacă nu răspunde.

O astfel de situație impune susținerea unui dialog cu sens unic, eliminarea oricărei amenințări, evitarea repetării unor solicitări de natură a escalada starea de tensiune, oferirea de garanții care să corespundă, să compenseze pulsiunile emoționale ale infractorului, sugerarea unor metode de răspuns sau răspunsuri care să poată fi considerate satisfăcătoare.

Fără a face referire direct la materializarea rezultatelor activității de constatare în flagrant, este necesar, aici, să subliniez *importanța înregistrărilor de sunet şi imagine a negocierilor*. Utilitatea acestora trebuie pe mai multe planuri, printre cele mai importante fiind:

- Pot fi de mare ajutor, încă, în timpul negocierilor – se poate trece imediat în revistă înregistrarea conversației pentru a înțelege tonul şi a conținutul replicilor date de către infractori;
- Pot oferi indicii cu privire la starea psihică a individului; amenințările asupra ostaticilor sau altor persoane; antecedentele penale; faptul că s-au depus toate diligențele posibile în vederea unui deznodământ neviolent, cu riscuri minime;
- Pentru evaluare, analiză şi instruire.

Anumite probleme por apare şi în legătură cu reprezentanții mass-mediei, pe de o parte desfăşurarea activităților de la fața locului putând pune în pericol pe cei imprudenți iar pe de altă parte aceştia, prin modul agresiv, de a aborda obținerea de informații interesante pentru publicul țintă, pun în pericol atât acțiunile echipei de intervenție, demersul negociatorului cât şi deznodământul final – nu trebuie uitat că există o densitate mare a personalului de intervenție, trăgători, personal de observare, etc., se folosesc tehnologii telefoto, infraroşu, microfoane portabile, pot fi transmise informații false sau aţâţătoare, există contacte şi interviuri cu martori oculari, membri de familie sau a apropiați ai infractorilor cu ostaticii eliberați, etc.

Recomandabil este organizarea unui flux controlat de informații cu mass-media şi impunerea unui perimetru la care să se limiteze acțiunile reporterilor, fotoreporterilor, personalului tehnic, etc. Nu trebuie uitat că este posibilă comunicarea cu infractorii, chiar, prin intermediul media.

Pentru obținerea ***soluției finale dorite*** **–** *predarea infractorilor, eliberarea ostaticilor, recuperarea materiilor explozive şi dispozitivelor de inițiere* **–** foarte importantă este respectarea unor reguli precum:

- oferirea unor explicații cât mai precise cu privire la modul şi condițiile în care infractorii se pot preda – subiectul ar putea dori să se predea dar nu ştie cum să facă acest lucru, acesta poate trece printr-o stare ridicată de anxietate datorată nesiguranței;
- trebuie pus suficient accent pe ceea ce infractorii au de câştigat predându-se ACUM;
- trebuie oferite garanții rezonabile pentru desfăşurarea în siguranță a operațiunilor de predare – aceste garanții trebuie negociate, ele trebuie să satisfacă nevoile infractorilor;
- infractorii trebuie, în fapt, implicați în planul de predare
  - planul de predare trebuie acceptat;
  - totul trebuie desfăşurat sub un control total, orice „şmecherie", orice încercare de a înşela putând genera folosirea forței extreme – opțiunea lichidării;
  - infractorii trebuie să reacționeze satisfăcător la planul propus;
  - perspectiva subiectului este importantă.
- infractorii trebuie ajutați să vizualizeze procesul unei ieşiri sigure şi controlate din situația de criză – se pot prezenta diferite scenarii, se pot purta discuții din aproape în aproape cu infractorii;
- se va folosi, de fiecare dată, expresia „când te vei preda" şi nu „dacă te vei preda";
- planul de arestare trebuie acceptat de grupa de intervenție fiind suficient de flexibil pentru a permite modificări în funcție de opțiunile posibile ale infractorilor;
- infractorii au nevoie să li se permită să salveze aparența şi să-şi păstreze, cât de cât, un nivel al demnității.

Concluzionând cu privire la rolul tactic al negociatorului şi negocierilor în cadrul constatării în flagrant a unor activități ilicite în care sunt generate şi susținute situații de criză construite pe fundamentul posibilității de folosire a materiilor explozive – situații, adesea, cu impact social major – trebuie subliniat că acesta se manifestă pe mai multe planuri, după cum urmează:

- dialogul direct cu subiectul;
- obținerea eliberării ostaticilor;
- obținerea unei înțelegeri de eliminare a situației de criză;
- supravegherea prin înregistrări de sunet şi imagine;
- observare vizuală/evaluare;
- crearea de timp suplimentar pentru adunarea informațiilor;
- dezvoltarea şi, după caz, reevaluarea planul de intervenție în forță;
- dezvoltarea de către subiect, odată cu prelungirea în timp a negocierii, a unei rutine în cazul situației de criză, care poate fi exploatată de către echipa de intervenție;
- dezvoltarea unei interacțiunii pozitive dintre infractori, ostatici şi alte persoane victime sau care pot fi victimizate;

- identificarea liderului grupului de infractori;
- stabilirea poziției exacte a infractorilor şi a ostaticilor;
- facilitarea unei intervenții în forță care să se desfăşoare cu riscuri minime;
- mărirea vulnerabilității infractorilor.

Cercetarea la faţa locului şi percheziţia – prin esență, activități de căutare, acestea vor avea ca obiect perimetrele în care se desfăşoară activitățile incriminate de către legiuitor – producerea, experimentarea, prelucrarea, deținerea, transportul ori folosirea materiilor explozive sau orice alte operațiuni privind aceste materii; aşa cum am arătat, practic orice activitate ce se poate desfăşura în domeniu şi care nu este autorizată în condițiile legii – fără autorizație ori sustragerea de materii explozive. În context, nu trebuie neglijate nici porțiunile de teren pe care sunt depozitate elemente de tehnologie folosite pentru producerea, experimentarea, prelucrarea, deținerea, transportul, folosirea ori sustragerea materiilor explozive; la fel de important, fiind şi examinarea acestor elemente de tehnologie ce pot avea forme, dimensiuni ori naturi diverse, pe suprafața sau în conținutul cărora putând fi descoperite urme sau mijloace materiale de probă deosebit de importante pentru probațiune.

O preocupare, efectiv fundamentală, este securitatea activităților. Pericolul de explozie este semnificativ, necunoaşterea sau ignorarea proprietăților diferitelor materii şi materiale poate conduce la adevărate dezastre. De la caz la caz se va proceda cu maximă precauție astfel încât materiile şi materialele explozive să fie scoase de sub controlul infractorilor şi dezamorsate astfel încât să nu mai reprezinte nici un risc.

În cadrul activităților de căutare un rol important îl poate avea folosirea unor animale special pregătite pentru căutarea şi descoperirea de materii explozive, existând posibilitatea obținerii unor rezultate remarcabile.

Ascultarea persoanelor implicate, într-un fel sau altul, în desfăşurarea activității ilicite – indiferent dacă sunt martori oculari, făptuitori, persoane vătămate, reprezentanți ai unor persoane fizice sau juridice prejudiciate, alte persoane care cunosc date de interes pentru anchetă în legătură cu desfăşurarea activității ilicite ori cu consecințele acesteia – va urmări lămurirea unor probleme precum:

- natura materiilor ce constituie obiectul activității ilicite – denumirea substanței sau substanțelor de bază, compoziție, concentrație, denumire comercială, dacă sunt folosite şi pentru scopuri ce nu au legătură cu exploziile a căror inițiere este sau poate fi controlată;
- cantitatea materiilor explozive sau a materiilor folosite la fabricarea de materii explozive, dacă activitatea ilicită are ca obiect şi materiale de inițiere;
- sursa de proveniență – producător, ultimul depozit – natura şi proveniența materiilor prime folosite la producerea ilicită a materiilor explozive;
- existența autorizării uneia sau a mai multor activități desfăşurate cu materiile explozive; dacă au fost respectate procedurile impuse după obținerea autorizării;
- destinația autorizată, concret, pentru ce trebuiau folosite materiile explozive pentru care s-a obținut autorizație de operare;

- modul de operare folosit pentru sustragerea materiilor explozive, pentru ascunderea sau disimularea celorlalte activități ilicite specifice nerespectării regimului specific materiilor explozive;
- scopul desfăşurării activității ilicite;
- angajamentele financiare aferente desfăşurării activităților ilicite – cine finanțează, cum se recuperează sumele investite (dacă este vorba despre trafic), mărimea şi cum se obțin câştigurile ilicite, circuitul sumelor obținute, măsurile luate pentru păstrarea controlului asupra sumelor de bani, cum se împart profiturile;
- identitatea făptuitorilor, a persoanelor vătămate şi a persoanelor care cunosc date despre desfăşurarea şi consecințele desfăşurării activității ilicite;
- identitatea persoanelor care, într-un fel sau altul, au favorizat desfăşurarea activității ilicite – şi-au neglijat sarcinile de serviciu, au manifestat ignoranță cu privire la manipularea, depozitarea, transportul ori verificarea actelor pe baza cărora s-au desfăşurat operațiuni legale sau aparent legale cu materii explozive;
- activitățile desfăşurate pentru căutarea potențialilor cumpărători pentru materiile explozive traficate ilicit;
- legăturile infracționale existente care susțin procurarea şi valorificarea ilicită a materiilor explozive;
- consecințele desfăşurării activității ilicite – dacă acestea au apărut accidental ori a fost vorba despre o activitate ilicită desfăşurată în mod deliberat în vederea obținerii unui anumit scop – suprimarea de vieți omeneşti, vătămarea corporală a unor persoane, provocarea de pagube materiale, inducerea de tensiuni sociale şi forțarea anumitor decizii politice, etc.

În funcție de particularitățile fiecărui caz în parte se pot desfăşura şi activități de **prezentare pentru recunoaştere** a persoanelor implicate în desfăşurarea diferitelor segmente de activitate ilicită şi a căror identitate nu este cunoscută. De asemenea pot fi desfăşurate activități de **reconstituire** – a activităților de producere şi prelucrare, ca exemplu, pentru a verifica măsura în care există abilitățile profesionale şi mijloacele tehnologice necesare; a activităților de sustragere pentru a se lua măsurile necesare de prevenire a altor fapte ori pentru a verifica implicarea unor alte persoane care au favorizat sau înlesnit, în orice mod, desfăşurarea activității ilicite.

În încheierea acestui capitol este necesară şi o referire la **necesitatea cooperării** între diferitele structuri care au atribuții de control în diferite domenii şi care, desfăşurând activități specifice, pot descoperi sau pot obține date cu privire la desfăşurarea unor activități ilicite în domeniul nerespectării regimului materiilor explozive cu organele judiciare, reacția trebuind să fie unitară şi de promptă. De asemenea, realitatea ultimilor ani impune cooperarea internațională, fenomenul neținând cont de granițele statelor, adesea pregătirea desfăşurării activităților ilicite fiind făcută pe teritoriul unui/unor state iar ceea ce este incriminat penal este efectuat în alt/alte state, ca să nu mai vorbim despre circuitele financiare şi rețelele organizate care oferă suportul logistic, organizează racolarea de persoane care să fie folosite, le ascund, le oferă consiliere psihologică şi de orice altă natură este nevoie.

CAPITOLUL 7
INVESTIGAREA CRIMINALISTICĂ A INFRACŢIUNILOR CE SE SĂVÂRŞESC CONTRA DATELOR ŞI SISTEMELOR INFORMATICE

Criminalitatea informatică este un fenomen de relativă noutate ce a intrat în cotidian, creează preocupare, fiind reflectat, în mod frecvent, în mass-media. În anumite condiții şi medii, teama de atacuri informatice depăşeşte în intensitate pe cea față de furturi sau fraude obişnuite.

Dezvoltarea tehnologică şi utilizarea pe scară largă a sistemelor informatice a introdus în mediul socio-economic şi o serie de riscuri. Dependența din ce în ce mai accentuată a agenților economici, a instituțiilor publice şi, chiar, a utilizatorilor individuali de sistemele informatice ce le gestionează în măsură hotărâtoare resursele, face ca aceştia sa fie tot mai vulnerabili la influența pe care o poate avea criminalitatea informatică.

Calculatoarele nu au constituit o atracție numai pentru cei interesați de dezvoltare, ci şi pentru cei care au văzut în exploatarea tehnologiei moderne un mod de a dobândi beneficii ilicite importante. Principial calculatoarele au fost utilizate inițial pentru a perfecționa modul de comitere a unor infracțiuni tradiționale, pentru ca, în cele din urma, să apară noi forme de activități ilicite, specifice domeniului informatic.

Calculatorul pune la dispoziția elementelor criminale atât un nou obiect (informația, conținută şi procesată de sistemele informatice) cât şi un nou instrument. Este oferit un repertoriu deosebit de întins de tehnici şi strategii de săvârşire a infracțiunilor şi, în acelaşi timp este îmbogățită sfera criminalității cu noi activități ilicite ce impun incriminarea lor în conținutul constitutiv al unor infracțiuni. Criminalitatea informatică prezintă numeroase elemente de diferențiere față de fenomenul criminal tradițional, ridicând o serie de noi probleme în fața autorităților responsabile pentru eradicarea acesteia.

Cercetările ştiințifică a infracțiunilor realizate prin sistemele informatice se află încă în stadiul tatonărilor. Chiar şi cele realizate până în acest moment tind să schimbe modul clasic în care sunt privite infracțiunile în sistemele actuale de justiție penală. Doar o mică parte din faptele penale legate de utilizarea sistemelor informatice ajung să fie reclamate şi, astfel, la cunoştința organelor judiciare, fiind foarte greu de realizat o privire de ansamblu asupra amploarei şi evoluției fenomenului. Chiar dacă există posibilitatea realizării unei descrieri adecvate a tipurilor de fapte penale întâlnite, este foarte dificilă prezentarea unei sinteze fundamentate pe întinderea pierderilor cauzate de acestea, precum şi a numărului real de infracțiuni comise. Cert este că numărul cazurilor de infracțiuni informatice este în continuă creştere.

Ultimul sondaj efectuat de Computer Crime Institute şi Federal Bureau of Investigation (FBI) în 2003 indică pierderi de 201.797.340 de dolari în cazul a 538 de întreprinderi şi instituții din SUA chestionate. În cursul anului 2003, serviciile specializate din România au cercetat doar 200 de infracțiuni de natura informatică din care 50% au fost licitații electronice frauduloase, 30% bunuri comandate on-line fraudulos, 10% au privit accesul neautorizat la sisteme informatice si 10% referindu-se la scrisori nigeriene, transmiterea de viruşi, pornografie infantilă, folosirea de identități false.

Mărimea cifrei negre a criminalității informatice este generată de mai multe cauze, importante fiind[329]:

- tehnologia sofisticată utilizată de către făptuitori;
- lipsa instruirii specifice a ofițerilor din cadrul organelor de urmărire penală;
- lipsa unui plan de reacție în caz de atacuri, din partea victimelor acestor fapte penale, fapt ce poate duce la neidentificarea pierderilor provocate;
- reținerile în a raporta organelor de cercetare penală săvârşirea infracțiunilor.

În această din urma situație, chiar dacă infracțiunea a fost sesizată, victimele nu înştiințează organele de urmărire penală în vederea descoperirii şi sancționării făptuitorului. Motivațiile acestui comportament sunt multiple, printre cele mai des întâlnite fiind următoarele:

- preocupările față de imaginea publică, ce ar putea fi afectată de publicitatea făcută în jurul infracțiunii;
- dorința de a nu suporta costurile unei eventuale investigații, având în vedere complexitatea unei asemenea cercetări;
- şansele de a recupera pierderile suferite sunt mici, chiar în cazul identificării făptuitorului.

Trebuie subliniat că cercetările în domeniul infracționalității informatice sunt, prin natura lor, complexe şi implică utilizarea de echipamente sofisticate, cu costuri ridicate. De asemenea, pregătirea personalului de specialitate este un proces de durata şi implică costuri mari. Mai mult, asemenea investigații presupun un volum mare de timp, comparabil cu cel necesar pentru lucru în orice dosar complex – 3-4 într-o lună, în şase luni sau într-un an.

Pentru a lămuri aspectele ce țin de definirea domeniului, îmi permit să fac referire la mai multe **definiţii** date **criminalităţii informatice**. Astfel:

→ orice comportament ilegal, neetic sau neautorizat ce priveşte un tratament automat al datelor şi/sau o transmitere de date[330] – definiția deşi formulată cu mult timp în urmă este utilă, în primul rând, prin aceea că permite integrarea oricăror dezvoltări, ulterioare, ale tehnicii în domeniul informatic;

→ orice infracțiune în care un calculator sau o rețea de calculatoare este obiectul unei infracțiuni, sau, în care un calculator sau o rețea de calculatoarea este instrumentul sau mediul de înfăptuire al

[329] www.mcti.ro (Ministerul Comunicațiilor şi Tehnologiei Informației) – Ghid introductiv pentru aplicarea dispozițiilor legale referitoare la criminalitatea informatică

[330] Definiție dată de un grup de experți ai OECD în anul 1983

unei infracțiuni – la fel ca precedenta, această definiție dată de UNAFEI, este o definiție cu caracter general;

→ orice infracțiune în care făptuitorul interferează, fără autorizare, cu procesele de prelucrare automată a datelor.

De asemenea conținutul noțiunii de **faptă penală de natură informatică** este deosebit de variat, fiind abordat din diferite perspective. Potrivit Comitetului European pentru probleme criminale, infracțiunile informatice sunt sistematizate în următoarele categorii:

- infracțiunea de fraudă informatică;
- infracțiunea de fals în informatică;
- infracțiunea de prejudiciere a datelor sau programelor informatice;
- infracțiunea de sabotaj informatic;
- infracțiunea de acces neautorizat la un calculator;
- infracțiunea de interceptare neautorizată;
- infracțiunea de reproducere neautorizată a unui program informatic protejat de lege;
- infracțiunea de reproducere neautorizată a unei topografii;
- infracțiunea de alterare fără drept a datelor sau programelor informatice;
- infracțiunea de spionaj informatic;
- infracțiunea de utilizare neautorizată a unui calculator;
- infracțiunea de utilizare neautorizată a unui program informatic protejat de lege.

Manualul Națiunilor Unite pentru prevenirea şi controlul infracționalității informatice sintetizează următoarele categorii de infracțiuni:

- fraude prin manipularea calculatoarelor electronice;
- fraude prin falsificarea de documente;
- alterarea sau modificarea datelor sau a programelor pentru calculator;
- accesul neautorizat la sisteme şi servicii informatice;
- reproducerea neautorizată a programelor pentru calculator protejate de lege.

În studiul „Aspectele legale ale infracționalității informatice în cadrul societății informaționale" (studiul COMCRIM), realizat pentru Comisia Europeană de către prof. dr. Ulrich Sieber, de la Universitatea din Wurzburg, Germania, sunt prezentate următoarele categorii şi sub-categorii de infracțiuni informatice:

- atingeri aduse dreptului la viața privată;
- infracțiuni cu caracter economic:
- penetrarea sistemelor informatice în scopul depăşirii dificultăților tehnice de securitate („hacking");
- spionajul informatic;
- pirateria programelor pentru calculator;
- sabotajul informatic;
- frauda informatica;
- distribuirea de informații cu caracter ilegal sau prejudiciabil (propaganda rasista, difuzare de materiale pornografice, etc.);
- alte infracțiuni:

- infracțiuni contra vieții;
- infracțiuni legate de crima organizată;
- război electronic.

Din punct de vedere al rolului avut de sistemele informatice în săvârşirea infracțiunilor, infracțiunile informatice se clasifică în:

1. infracțiuni săvârşite cu ajutorul sistemelor informatice, în care sistemele informatice constituie un instrument de facilitare a comiterii unor infracțiuni – este vorba de infracțiuni „tradiționale" perfecționate prin utilizarea sistemelor informatice;

2. infracțiuni săvârşite prin intermediul sistemelor informatice, în care sistemele informatice, incluzând şi datele stocate în acestea, constituie ținta infracțiunii – aceste infracțiuni pot fi săvârşite doar prin intermediul sistemelor informatice.

Sistemele informatice pot juca un rol important şi în **ancheta criminalistică** – mediu de stocare şi regăsire a indiciilor sau probelor ce privesc modul de săvârşire a unei infracțiuni.

Conştientizarea existenței pericolului social al faptelor penale de natura informatică a atras după sine încriminarea acestora în numeroase state ale lumii. A luat astfel ființă conceptul de „drept penal cu specific informatic", ca o reflectare a numeroaselor elemente de noutate introduse în materia dreptului penal de noile forme de criminalitate bazate pe tehnologia moderna. De aici, devine normală apariția şi consolidarea unui nou concept: **cercetarea infracţiunilor informatice.**

Din punct de vedere istoric, reglementarea domeniului criminalității informatice a parcurs o anumită evoluție, începând din anii '70, pe mai multe „valuri"[331].

Primul val a fost determinat de **necesitatea protejării dreptului la viaţa privată**. Legi privind protecția persoanei fizice față de prelucrarea datelor cu caracter personal au fost adoptate în Suedia (1973), SUA (1974), Germania (1977), Austria, Danemarca, Franța şi Norvegia (1978), sau mai recent în Belgia, Spania, Elveția (1992), Italia şi Grecia (1997).

Al doilea val este legat de **necesitatea represiunii infracţiunilor cu caracter economic**, ce a produs modificări legislative în SUA si Italia (1978), Australia (1979), Marea Britanie (1981), Elveția (1994) şi Spania (1995).

A treia serie de reglementari are ca fundament intervenția legislativă în vederea **protecţiei proprietăţii intelectuale în domeniul tehnologiei informatice** în țări precum SUA (1980), Ungaria (1983), Germania, Franța, Japonia, Marea Britanie (1985), sau Austria (1993), România (1996), Luxemburg (1997).

Al patrulea val de reforme priveşte reglementarea **distribuirii de informaţii ilegale sau prejudiciabile**, şi a fost puternic impulsionat la sfârşitul anilor '80 de amploarea luată de rețeaua Internet.

Al cincilea val este legat de modificările intervenite în materia dreptului procesual, cu privire la **aspectele de procedură penală ridicate de incidenţa tehnologiei informaţiei**, în timp ce al şaselea val priveşte impunerea unor **obligaţii şi limite în materia securităţii informatice**.

[331] **Serge Le Doran, Philippe Rose** – Cyber-Mafia, Edit. Antet, Bucureşti, 1998, pag. 153

În acest sens, la nivel internațional, Consiliul Europei a inițiat o serie de reglementari cu privire la criminalitatea informatica. Astfel, două acte normative reţin atenția:

1. Recomandarea nr. R (95) 13 cu privire la problemele de procedură penală legate de tehnologiile informaționale din 1995;

2. Convenția privind criminalitatea informatica semnată în 23 noiembrie 2001 la Budapesta.

Convenția îşi propune să prevină actele îndreptate împotriva confidențialității, integrității şi disponibilității sistemelor informatice, a rețelelor şi a datelor, precum şi a utilizării frauduloase a unor asemenea sisteme, rețele şi date, prin asigurarea incriminării unor asemenea conduite şi prin încurajarea adoptării unor măsuri de natură a permite combaterea eficace a acestor tipuri de infracțiuni, menite sa faciliteze descoperirea, investigarea şi urmărirea penală a acestora atât la nivel național, cât şi internațional, precum şi prin prevederea unor dispoziții materiale necesare asigurării unei cooperări internaționale rapide şi sigure.

Convenția a fost ratificată de România prin Legea 64/2004 (pentru ratificarea Convenției Consiliului Europei privind criminalitatea informatică, adoptată la Budapesta la 23 noiembrie 2001). După ratificarea, în martie 2004, de către al cincilea stat, Convenția a intrat în vigoare la data de 4 iulie 2004.

O serie de infracțiuni prevăzute de legea penală prezintă particularități ce permit perfecționarea modalităților de înfăptuire a acestora prin recurgerea la ajutorul dat de sistemele informatice.

Ele sunt acele infracțiuni în care „modus operandi" nu este îndreptat împotriva funcționării corespunzătoare a unui sistem informatic, sau asupra informațiilor cuprinse în el, ci rezultatul procesării datelor este utilizat pentru înfăptuirea unor infracțiuni clasice.

Făptuitorii fac astfel apel la mijloace ne-tradiționale pentru înfăptuirea unor infracțiuni cu caracter „tradițional". Ca exemplu, îmi permit să fac referire la următoarele:

- Infracțiunea de nerespectare a normelor privind protecția drepturilor patrimoniale de autor şi conexe reglementată în cuprinsul art. 436 din Codul Penal;
- Infracțiunea de spălare a banilor, reglementată de art. 268 din Codul Penal;
- Infracțiunea de trădare prin transmiterea de informații secrete de stat, reglementată de art. 272 din Codul Penal;
- Infracțiunea de divulgare a secretului care periclitează siguranța statului, reglementată de art. 290 din Codul Penal;
- Infracțiunea de comunicare de informații false, reglementată de art. 278 din Codul Penal;
- Infracțiunea de gestiune frauduloasă, reglementată de art. 258 din Codul Penal;
- Infracțiunea de răspândire de informații false în scopul provocării unui război reglementată de art. 276 din Codul Penal;
- Infracțiunea de falsificare a instrumentelor oficiale, reglementata de art. 468 din Codul Penal;

- Infracțiunea de fals material în înscrisuri oficiale, reglementată de art. 470 din Codul Penal;
- Infracțiunea de divulgare a secretului economic, reglementata de art. 451 din Codul Penal;
- Infracțiunea de instigarea publică şi apologia infracțiunilor, reglementată de art. 361 din Codul Penal.
- Infracțiunea de falsificarea de monede sau de alte valori, reglementată de art. 464 din Codul Penal;
- Infracțiunea de fals intelectual reglementată de art. 471 din Codul Penal.

Cu privire la infracțiuni săvârşite prin intermediul sistemelor informatice, Legea nr. 21/1999, pentru prevenirea şi sancționarea spălării banilor a introdus pentru prima oară în legislația română noțiunea de "infracțiuni săvârşite prin intermediul calculatoarelor". În conformitate cu norma juridică de la art. 23, lit. a, constituie infracțiunea de spălare a banilor [...] schimbarea sau transferul de valori, cunoscând că acestea provin din săvârşirea unor infracțiuni: [...] infracțiunile săvârşite prin intermediul calculatoarelor, [...] în scopul ascunderii sau disimulării originii ilicite a acestora, precum şi în scop de tăinuire sau de favorizare a persoanelor implicate în astfel de activități sau presupuse că s-ar sustrage consecințelor juridice ale faptelor lor.

În prezent, legea penală română reglementează mai multe infracțiuni ce corespund definiției legale la care am făcut referire mai sus. În continuare am să fac referire la cele care sunt prevăzute în Titlul III (Prevenirea şi combaterea criminalității informatice) din Legea privind unele măsuri pentru asigurarea transparenței în exercitarea demnităților publice, a funcțiilor publice şi în mediul de afaceri, prevenirea şi sancționarea corupției precum şi în Legea dreptului de autor şi a drepturilor conexe.

Legea criminalității informatice reglementează trei categorii de infracțiuni:

1. Infracțiuni contra confidențialității şi integrității datelor şi sistemelor informatice:

- Infracțiunea de acces ilegal la un sistem informatic;
- Infracțiunea de interceptare ilegală a unei transmisii de date informatice;
- Infracțiunea de alterare a integrității datelor informatice;
- Infracțiunea de perturbare a funcționării sistemelor informatice;
- Infracțiunea de a realiza operațiuni ilegale cu dispozitive sau programe informatice.

2. Infracțiuni informatice:

- Infracțiunea de fals informatic;
- Infracțiunea de fraudă informatică.

3. Pornografia infantilă prin sisteme informatice:

- Infracțiunea de pornografie infantilă prin intermediul sistemelor informatice.

Legea dreptului de autor reglementează următoarele infracțiuni:

- Infracțiunea de permitere a accesului public la bazele de date pe calculator, care conțin sau constituie opere protejate;

• Infracțiunea de punere la dispoziția publicului a unor mijloace tehnice de neutralizare a protecției programelor pentru calculator.

Reluând problema în alte condiții, Codul Penal restructurează normele juridice pertinente în cadrul TITLULUI X – DELICTE CONTRA DATELOR ŞI SISTEMELOR INFORMATICE, sistematizându-le în cuprinsul a trei capitole:

— CAPITOLUL I – DELICTE CONTRA CONFIDENȚIALITĂȚII ŞI INTEGRITĂȚII DATELOR ŞI SISTEMELOR INFORMATICE;
— CAPITOLUL II – DELICTE INFORMATICE;
— CAPITOLUL III – DISPOZIȚII COMUNE.

Ca delicte contra confidențialității şi integrității datelor şi sistemelor informatice sunt reglementate:

* Accesul ilegal la un sistem informatic – Art. 440;
* Interceptarea ilegală a unei transmisii de date informatice – Art. 441;
* Alterarea integrității datelor informatice – Art. 442;
* Perturbarea funcționării sistemelor informatice – Art. 443;
* Operațiuni ilegale cu dispozitive sau programe informatice – Art. 444.

Ca delicte informatice sunt reglementate:

* Falsul informatic – Art. 445;
* Frauda informatică – Art. 446;

Dispozițiile comune au ca obiect: sancționarea tentativei – art. 447; sancționarea persoanei juridice – art. 448 şi înțelesul unor termeni sau expresii – art. 449.

Cum în conținutul acestui capitol demersul ştiințific va fi centrat pe ceea ce Codul Penal numeşte DELICTE CONTRA DATELOR ŞI SISTEMELOR INFORMATICE, îmi permit să inserez definițiile legale[332] date unor noțiuni, definiții fără care cercetarea criminalistică a unor astfel de infracțiuni ar fi lipsită de rigoare şi precizie. Astfel:

— prin ***sistem informatic*** se înțelege orice dispozitiv sau ansamblu de dispozitive interconectate sau aflate în relație funcțională, dintre care unul sau mai multe asigură prelucrarea automată a datelor, cu ajutorul unui program informatic;

— prin ***program informatic*** se înțelege un ansamblu de instrucțiuni care pot fi executate de un sistem informatic în vederea obținerii unui rezultat determinat;

— prin ***date informatice*** se înțelege orice reprezentare a unor fapte, informații sau concepte într-o formă care poate fi prelucrată printr-un sistem informatic. În această categorie se include şi orice program informatic care poate determina realizarea unei funcții de către un sistem informatic;

— prin ***măsuri de securitate*** se înțelege folosirea unor proceduri, dispozitive sau programe informatice specializate cu ajutorul cărora accesul la un sistem informatic este restricționat sau interzis pentru anumite categorii de utilizatori.

— ***acționează fără drept persoana care se află în una din următoarele situații:***

a) nu este autorizată, în temeiul legii sau al unui contract;

[332] Art. 449 din Codul penal

b) depăşeşte limitele autorizării;
c) nu are permisiunea – din partea persoanei fizice sau juridice competente să o acorde, potrivit legii – de a folosi, administra sau controla un sistem informatic ori de a desfăşura cercetări ştiințifice sau de a efectua orice altă operațiune într-un sistem informatic.

7.1 Situaţia premisă – vulnerabilităţi ale sistemelor informatice

Înainte de a proceda la o analiză a aspectelor specifice cercetării conduitelor ilicite incriminate prin normelor juridice de natură penală la care am făcut referire mai sus, trebuie observat că şi acestea au ca ipoteză o **situaţie premisă** fără existența căreia criminalitatea informatică nu s-ar putea dezvolta.

Vulnerabilitatea sistemelor informatice a apărut în actualitate către sfârşitul secolului trecut[333]. Pentru prima oară membrii unui grup, denumit „Virus Net" au reuşit, în mai puțin de 24 de ore să oprească răspândirea unui prim virus[334] – din lunga listă a celor „fabricați" până în prezent.

Modalitatea prin care programul, denumit vierme, deoarece se propaga prin rețea, a infectat şi oprit atât de multe calculatoare este foarte simplă. După ce programul infecta un calculator crea doua copii ale sale în memorie, al căror scop era sa caute alte calculatoare care sa poată fi infectate. Aceste două copii creau fiecare la rândul lor câte doua copii ale virusului. Un calcul simplu, arată ca la a 16-a „generație" pe calculator existau mai mult de 65 de mii de copii ale programului pe sistemul infectat, şi alte 65 de mii de alte calculatoare cercetate pentru a fi infectate. Cum programul nu se oprea, el ajungea în timp foarte scurt să consume toate resursele calculatorului, acesta ne mai fiind capabil să răspundă comenzilor utilizatorilor legitimi.

Acest incident a tras un serios semnal de alarmă în ceea ce priveşte securitatea sistemelor informatice în general şi a rețelelor în special. Virusul lui Morris a revelat vulnerabilitatea Internetului şi a făcut să fie conştientizată nevoia de securizare a acestuia.

Aşa cum în lumea reală există persoane care pătrund în case şi fură tot ce găsesc valoros şi în lumea virtuală există indivizi care pătrund în sistemele informatice şi „fură" toate datele valoroase. La fel cum în lumea reală există oaspeți nepoftiți şi persoane care simt plăcere atunci când îşi însuşesc sau distrug proprietatea altcuiva, lumea calculatoarelor nu putea fi lipsită de acest fenomen nefericit. Este, efectiv, detestabilă perfidia acestor atacuri – ca exemplu, dacă se poate observa imediat lipsa cutiei cu bijuterii, o penetrare a serverului de contabilitate poate fi depistată după câteva luni, atunci când toți clienții au renunțat la

[333] 2 noiembrie 1988
[334] Un proaspăt absolvent al Universității Cornell din Statele Unite, **Robert Morris Jr**., a executat un program de tipul vierme, primul program care a afectat într-un mod foarte serios Internet-ul. În câteva secunde, mii de calculatoare de pe întreg teritoriul Statelor Unite au fost scoase din funcțiune de neobişnuitul program. Sute de rețele ale institutelor de cercetare, universităților, dar si ale celor câteva companii care erau conectate în acea vreme la Internet au fost afectate.

serviciile firmei deoarece datele furate şi ajunse la concurență au ajutat-o pe aceasta să le facă oferte mai bune.

Aşa cum este normal, există suficiente atenționări privind securitatea informatică[335]. Probabil, la fel de normal pericolul cel mai mare în ceea ce priveşte asigurarea acestei securități este de cele mai multe ori neglijat. Cele mai multe amenințări nu vin din exterior, ci din interior[336].

Noțiunea de „interior" este oarecum greu de definit. Spre exemplu, membrii unui departament se consideră, reciproc, drept fiind din interior, iar cei de la celelalte departamente sunt considerați ca fiind din afară. În ceea ce priveşte securitatea, o persoană din interior este cineva care este familiarizat cu procedurile şi operațiunile organizației, are prieteni în interiorul grupului, având totodată acces la resursele şi sistemele cu care lucrează această organizație. Ceea ce face ca persoanele din interior să fie şi mai periculoase este că ele sunt greu de detectat. Un străin este uşor de observat atunci când încearcă să treacă una din barierele dintre organizație şi lumea exterioară, lucru pe care un membru al organizației nu are nevoie să îl facă.

Sistemele de calcul sunt, în general, protejate la accesul persoanelor neautorizate. Există mai multe mecanisme de autentificare şi apoi autorizare a utilizatorilor autorizați – cel mai răspândit este cel bazat pe nume de utilizator şi parolă (username şi password). Un utilizator primeşte un nume şi o parolă pe care le foloseşte atunci când vrea să acceseze un serviciu sau un calculator. Perechea nume de utilizator/parolă are pentru sistemele informatice rolul pe încuietoarea uşii îl are în ceea ce priveşte protejarea unei camere la intrarea străinilor. Încuietoarea este considerată drept un mijloc sigur de protecție, însă în realitate, exista persoane capabile pentru care aceasta nu constituie o problemă atunci când doresc accesul în încăpere. Acelaşi lucru este din păcate valabil şi pentru lumea calculatoarelor.

Cine sunt făptuitorii ? Problema realizării unui „portret robot" – se aşteaptă o sinteză care să conțină elemente definitorii privind temperamentul, caracterul, ce îi determină, în ce constă vulnerabilitatea lor, etc. – care să îi aibă în prim plan pe cei al care încalcă legea, săvârşind infracțiuni de natură informatică, este foarte actuală în cercetările criminologice la scară mondială. Există riscul preluării unor clişee existente în mass-media. Doctrina consideră că infracțiunile comise prin sistemele informatice se încadrează în ceea ce este acceptat ca pertinent noțiunii de „criminalitatea gulerelor albe"[337]. Un profil „clasic" al celor ce sunt implicați în săvârşirea unor astfel de infracțiuni conține elemente precum: bărbat cu vârsta cuprinsă între 15 si 45 de ani, integrat social, un statut social bun, fără antecedente penale, inteligent şi motivat.

În multe cazuri – revenind la observația că pericolul vine, adesea, din interior – făptuitorul este salariat în compania ce este prejudiciată ca urmare a săvârşirii infracțiunii, cunoscând modul de funcționare al sistemului informat ce deserveşte activitatea acesteia.

---

335 Poveştile despre crackeri şi viruşi periculoşi constituie deliciul cărților şi articolelor de securitate informatică.

336 Io**ana Vasiu** – Criminalitatea Informatică, Editura Nemira, Bucureşti, 1998, pag. 121-122

337 **E. Stancu** – Terorism şi Internet, în Pentru Patrie, nr. 12/2000, pag. 27

Foarte importante, în analiză, sunt categorii precum motivațiile şi consecințele urmărite prin desfăşurarea activității ilicite. În legătură cu acest, din urmă, aspect se poate face o distincție între activitățile ce au ca scop producerea de pagube ori obținerea de foloase necuvenite şi activitățile justificate de curiozitate, sau explicate prin motive de ordin pedagogic.

Direction de Surveillance de Territoire din Franța, analizând subiectul, face distincție între amenințările ludice ale hackerilor, cele avide de câştig financiar şi cele strategice în legătură cu spionajul. John D. Howard supune atenției şase categorii de autori:

- ***hackeri*** – definiți ca persoane, mai ales tineri, care pătrund în sistemele informatice din motivații legate mai ales de provocarea intelectuală sau de obținerea şi menținerea unui anumit statut în cercul social;
- ***spioni*** – persoane ce pătrund în sistemele informatice pentru a obține informații necesare funcționării unor structuri sprijinite şi care sprijină, la rândul lor, interese de natura politică;
- ***terorişti*** – persoane ce pătrund în sistemele informatice cu scopul de a distruge, a produce teama, în scopul obținerii de avantaje în zona politicului;
- ***atacatori cu scop economic*** – sunt angajați ai unui companii şi pătrund în sistemele informatice ale concurenței, în scopul obținerii de informații care, valorificate pe o piață de interes, să aducă câştiguri financiare;
- ***criminali de profesie*** – pătrund în sistemele informatice ale întreprinderilor pentru a obține câştig financiar, în interes personal – lucrează pentru cel care plăteşte mai bine;
- ***vandali*** – persoane ce pătrund în sistemele informatice doar cu scopul de a produce pagube.

Există mai multe observații, ce pot fi făcute, în legătură cu făptuitorii şi în funcție de gradul de pregătire, disponibilitățile ştiințifice şi abilitățile profesionale în a desfăşura activități ilicite. Nu voi insista în a dezvolta subiectul, mulțumindu-mă să concluzionez, cu privire la făptuitori, că aceştia sunt persoane care au capacități profesionale dezvoltate pe care le valorifică desfăşurând activități interzise de lege în domeniul sistemelor informatice. Scopul este, şi el, foarte important pentru anchetă – cel mai adesea se urmăresc avantaje care să poată fi valorificate economic sau politic. Elemente şi comportamente bizare pot fi întâlnite relativ frecvent, adesea sub formă de jocuri care să valorifice capacitatea şi abilitățile intelectuale în vederea obținerii de respect şi recunoaştere în cercuri sociale restrânse.

În ceea ce priveşte riscurile şi incidentele ce sunt întâlnite, în legătură cu activitatea sistemelor informatice, o listă, nu neapărat completă, cuprinde:

- Interceptarea cablurilor şi a semnalelor emise (Wiretapping, Eavesdropping on Emanations);
- Căutarea prin fişierele şterse (Dumpster diving);
- Refuzarea serviciului (Denial-of-service);
- Hărțuire (Harassment);
- Mascare (Masquerading);

- Pirateria software (Software piracy);
- Copierea neautorizată de date (Unauthorized data copying);
- Degradarea serviciului (Degradation of service);
- Analiza traficului (Traffic analysis);
- Uşi ascunse (Trap doors);
- Canale ascunse (Covert channels);
- Viruşi şi viermi (Viruses and worms);
- Deturnarea sesiunii (Session hijacking);
- Atacuri temporale (Timing attacks);
- Forare (Tunneling);
- Cal troian (Trojan horses);
- Simulare IP (IP spoofing);
- Bombe logice (Logic bombs);
- Distrugerea datelor (Data diddling);
- Tehnica tăierii salamului (Salamis);
- Interceptarea parolelor (Password sniffing);
- Privilegii excesive (Excess privileges);
- Scanare (Scanning).

Ca metode folosite – sunt cunoscute în doctrină mai multe liste ce cuprind termeni ce se suprapun parțial sau total – cele mai des întâlnite sunt următoarele:

1. Furtul de parole – metode de a obține parolele altor utilizatori;
2. Inginerie socială – convingerea persoanelor să divulge informații confidențiale;
3. Greşeli de programare şi portițe lăsate special în programe – obținerea de avantaje de la sistemele care nu respectă specificațiile sau înlocuirea de software cu versiuni compromise;
4. Defecte ale autentificării – înfrângerea mecanismelor utilizate pentru autentificare;
5. Defecte ale protocoalelor – protocoalele sunt impropriu proiectate sau implementate;
6. Scurgerea de informații – utilizarea de sisteme ca DNS pentru a obține informații care sunt necesare administratorilor şi bunei funcționari a rețelei, dar care pot fi folosite şi de atacatori;
7. Refuzul serviciului – încercarea de a opri utilizatorii de a utiliza sistemele lor.

- Furtul de informații externe (privitul peste umăr la monitorul altei persoane);
- Abuzul extern al resurselor (distrugerea unui hard disk);
- Mascarea (înregistrarea şi redarea ulterioară a transmisiunilor de pe o rețea);
- Programe dăunătoare (instalarea unui program cu scopuri distructive);
- Evitarea autentificării sau autorizării (spargerea parolelor);
- Abuz de autoritate (falsificări de înregistrări);
- Abuz intenționat (administrare proastă intenționată);
- Abuz indirect (utilizarea unui alt sistem pentru a crea un program rău intenționat);
- Întreruperea – un bun al sistemului este distrus sau devine neutilizabil sau nedisponibil;

- Interceptarea – o persoană neautorizată obține accesul la un bun al sistemului;
- Modificarea – o persoană neautorizată nu numai că obține acces, dar îl şi modifică;
- Falsificarea – o persoană neautorizată inserează obiecte contrafăcute în sistem.

Cu privire la Internet, trei concepte de bază ale securității sunt importante în ceea ce priveşte informațiile: confidențialitatea, integritatea şi disponibilitatea. Legat de persoanele care utilizează aceste informații, importante sunt: autentificarea, autorizarea si acceptarea.

Atunci când informația este citită şi copiată de cineva neautorizat, rezultatul este *pierderea confidențialității*. Dacă pentru cele mai multe persoane, pierderea confidențialității este o problemă ce ține de respectarea vieții private, a secretului corespondenței, etc., pentru unele informații, confidențialitatea devine o problemă mai complexă. Atunci când pierderea confidențialității priveşte date obținute din cercetarea fundamentală ori din cercetarea cu caracter aplicativ, înregistrări medicale, de asigurări, specificații ale noilor produse şi strategii de investiții corporatiste, etc., urmările lezează entități sociale importante şi interesele legitime ale unui număr de persoane.

În multe medii există instituite obligații legale sau de natură contractuală ce au ca obiect protecția informațiilor – bănci şi companii de credit, spitale, cabinete medicale, laboratoare de testare medicală, cabinete psihologice, administrația centrală şi locală cu privire al informații clasificate, etc.

Informația poate fi alterata când este disponibilă pe o rețea nesigură. Când informația este modificată în moduri neaşteptate, rezultatul este *pierderea integrității* – aceasta înseamnă că datele suferă modificări neautorizate fie ca urmare a unei greşeli umane fie prin modificare intenționată.

Integritatea devine deosebit de importantă, în mod particular, pentru siguranța fluxurilor de date utilizate în activități precum transferuri electronice de fonduri, controlul traficului aerian, contabilitate financiară, reglarea automată a sistemelor folosite în medii sensibile, etc.

Informația poate fi ştearsă sau poate deveni inaccesibilă, rezultând o *lipsă de disponibilitate*. Aceasta înseamnă că persoanele care sunt autorizate să obțină informații nu pot obține ceea ce doresc. Disponibilitatea este deosebit de importantă în prestările de servicii ce depind de fluxurile de informații ce trebuie să fie permanent la dispoziția potențialilor clienți. În ultimă instanță disponibilitatea unei rețele este importantă pentru orice persoana a cărei afacere, educație sau, pur şi simplu loisir, depinde de o conectare la rețea. Când un utilizator nu poate accesa rețeaua sau un serviciu specific furnizat pe rețea, el se găseşte, practic, în fața unui refuz al serviciului.

Din punct de vedere practic operarea calculatoarelor şi a rețelelor se compune dintr-un şir de evenimente. Un eveniment reprezintă schimbarea stării unui sistem sau dispozitiv. Din punctul de vedere al securității informatice, aceste schimbări de stare apar ca urmare a unor acțiuni care sunt îndreptate asupra unor ținte.

Un exemplu de acțiune este accesarea unui sistem de calcul – acțiunea este autentificarea de către programul de control a accesului utilizatorului, conform unei identități controlate de nume de utilizator şi parolă.

Evenimentul – din punctul de vedere al unui calculator sau al unei rețele de calculatoare – este o acțiune realizată asupra unui sistem țintă prin care se intenționează schimbarea stării sistemului.

Acțiunea este un demers al unui utilizator sau program, cu scopul de a obține un rezultat.

Ținta este o entitate logică a unei rețele sau sistem de calcul (cont de utilizator, program sau date) sau o entitate fizica (PC, rețea).

Pentru a putea opera cu rigoarea necesară impusă de domeniu, îmi permit să detaliez unii termeni ce țin de problematica pertinentă a demersurilor efectuate de către făptuitori în cadrul desfăşurării activităților ilicite ce se desfăşoară în legătură cu criminalitatea informatică. Astfel:

- *Sondarea* (probe) – presupune accesarea unei ținte cu scopul de a-i determina caracteristicile;
- *Scanarea* (scan) – este accesarea secvențială a unei mulțimi de ținte pentru a determina care dintre ele are o anumită caracteristică.
- *Inundarea* (flood) – este caracterizată de accesarea unei ținte în mod repetat, cu scopul de a o supraîncărca şi a produce inaccesibilitatea serviciului pe perioada inundării, serviciul fiind ocupat exclusiv cu răspunsurile la toate cererile venite în avalanşă de la cel care generează această presiune artificială asupra sistemului.
- *Autentificare* (authenticate) – este prezentarea identității cuiva unui program şi, dacă este nevoie, verificarea acestei identități, cu scopul de a primi acces pe sistemul țintă;
- *Evitarea* (bypass) – evitarea unui proces sau program folosind o metodă alternativă de a accesa ținta;
- *Simularea* (spoof) – este acțiunea de a falsifica caracteristicile unui sistem sau program pentru a imita o altă entitate din rețea;
- *Citirea* (read) – presupune obținerea conținutului unui mediu de date;
- *Copierea* (copy) – este caracterizată prin reproducerea țintei fără a o modifica;
- *Furtul* (steal) – constă în preluarea posesiei unei ținte, fără a păstra o copie în locația originală; dacă la copiere rămâne o copie în locația originală, aici acest lucru nu se mai întâmplă, hoțul fiind interesat ca utilizatorul autorizat să nu mai poată folosi conținutul fişierului sau programului furat;
- *Modificarea* (modify) – presupune schimbarea conținutului sau caracteristicilor țintei;
- *Ştergerea* (delete) – este caracterizată de înlăturarea țintei sau distrugerea capacităților sale funcționale.

În ceea ce priveşte țintele urmărite prin demersurile făptuitorilor avem de a face cu noțiuni precum:

- Cont (account) – domeniul de acces al utilizatorului pe un calculator sau pe o rețea, care este controlat conform unor înregistrări care conțin numele acestui cont, parola şi drepturile în acest domeniu;

- Proces (process) – un program în execuție, constând din instrucțiunile programului, datele care sunt prelucrate de acest program;
- Data (data) – reprezentare de fapte, concepte sau instrucțiuni într-o modalitate potrivită pentru comunicare, interpretare sau procesare de către oameni sau maşini automate. Datele pot fi sub forma de fişiere în memoria unui calculator, pe discul acestuia sau pot avea forma de date de tranzit printr-un mediu de transmisie;
- Componenta (component) – una din părțile care formează un calculator sau o rețea;
- Calculator (computer) – un dispozitiv care constă din una sau mai multe componente asociate, incluzând unități de procesare şi periferice, şi care este controlat de programe stocate intern;
- Rețea (network) – un grup interconectat de calculatoare, echipamente de comutare şi ramuri de interconectare;
- Internet (internetwork) – o rețea de rețele.

Uneori un eveniment care are loc pe un computer sau o rețea este parte a unei serii de paşi care are ca scop să producă un eveniment neautorizat. Acest eveniment este apoi considerat ca parte a unui atac. Un atac are mai multe elemente. În primul rând, e format din mai mulți paşi pe care atacatorul îi face. Printre aceşti paşi există atât o acțiune îndreptată către o țintă, cât şi utilizarea unei unelte pentru a exploata o vulnerabilitate.

În al doilea rând, un atac intenționează să obțină un rezultat neautorizat, privit din perspectiva utilizatorului sau administratorului sistemului în cauză. În final, un atac reprezintă o serie de etape voluntare pe care atacatorul le realizează, acest lucru diferențiind un atac de o secvență de acțiuni normale.

Principial, atacurile au 5 părți care reprezintă paşii logici pe care un atacator trebuie sa îi facă. Atacatorul utilizează o unealtă pentru a exploata o vulnerabilitate în scopul obținerii unui rezultat neautorizat. Pentru a avea succes, un atacator trebuie să găsească căi care pot fi conectate, simultan sau repetat.

Primii doi paşi într-un atac, unealta şi vulnerabilitatea, sunt folosite pentru a cauza un eveniment pe un computer sau o rețea. Mai specific, în timpul unui atac individual, atacatorul foloseşte o unealtă pentru a exploata o vulnerabilitate care cauzează o acțiune în atingerea unui scop.

Sfârşitul logic al unui atac de succes este un rezultat neautorizat. Dacă sfârşitul logic al paşilor anteriori este un rezultat autorizat, atunci atacul practic nu a avut loc.

Conceptele de autorizat/neautorizat reprezintă cheia pentru a înțelege ce diferențiază un atac de evenimentele normale care au loc. Autorizat/ă este orice act, respectiv, acțiune aprobată de utilizator sau administrator. Neautorizat/e sunt acte sau acțiuni care nu sunt aprobate de utilizator sau administrator.

Unealta – în sensul specific al domeniului cercetat – este o modalitate de a exploata vulnerabilitatea unui computer sau a unei rețele. Cele mai folosite unelte sunt următoarele:

- Atac fizic (physical atack) – o modalitate de a sustrage sau distruge un calculator, o rețea, componentele acestora sau sistemele de susținere (aer condiționat, sisteme de încălzire, electricitate, etc.);

- Schimbul de informații (information exchange) – o modalitate de a obține informații fie de la alți atacatori (spre exemplu prin IRC), fie de la oamenii care sunt atacați (inginerie socială);
- Comandă a utilizatorului (user command) – modalitate de a exploata o slăbiciune prin introducerea de comenzi într-un program;
- Script sau program (script or program) – exploatare a vulnerabilităților prin executarea unui fişier de comenzi (script) sau a unui program;
- Agent independent (autonomous agent) – folosirea unui program sau a unui fragment de program care operează independent de utilizator, exemple fiind viruşii si viermii de rețea[338];
- Programe integrate (toolkit) – un pachet de programe care conține comenzi, programe sau agenți independenți care exploatează slăbiciunile sistemelor;
- Unelte distribuite (distributed tools) – unelte care sunt dispersate pe mai multe calculatoare, care pot fi coordonate pentru a conduce atacuri simultane către aceeaşi țintă;
- Interceptor de date (data tap) – mijloc de a monitoriza radiația electromagnetică emanată de un calculator sau o rețea, folosind un echipament extern.

Pentru a obține rezultatele pe care le doreşte, un atacator trebuie să se folosească de o vulnerabilitate a calculatorului sau a rețelei. Vulnerabilitatea (vulnerability) este o slăbiciune a sistemului care permite o acțiune neautorizată, putând fi analizată sub mai multe aspecte, după cum urmează:

- Vulnerabilitatea de proiectare (design vulnerability) – o eroare care apare în prima fază a vieții unui produs – aceea de concepție – şi pe care chiar o implementare ulterioară perfectă nu o va înlătura;
- Vulnerabilitate de implementare (implementation vulnerability) – apare ca urmare a fazei de punere în practică a proiectului;
- Vulnerabilitate de configurare (configuration vulnerability) – apare ca urmare a erorilor făcute în configurarea sistemelor, cum ar fi folosirea codurilor de acces implicite sau a drepturilor de scriere a fişierelor cu parole.

Rezultatele urmărite prin demersul ilicit sunt următoarele:

- Accesul superior (increased access) – o creştere neautorizată în accesul pe un computer sau pe o rețea;
- Divulgarea de informații (disclosure of information) – propagarea de informații către persoane care nu sunt autorizate să aibă acces la acestea;
- Alterarea informației (corruption of information) – alterare neautorizată de date de pe un computer sau o rețea;
- Refuzul serviciului (denial of service) – degradare intenționată sau blocarea resurselor sistemului;

[338] Viruşii sunt mici fragmente de programe de calculator care se auto-replică sau inserează copii ale codului propriu în alte programe, atunci când este rulată o aplicație infectată. Un tip diferit de virus este „viermele" (worm) care nu infectează fişierele de pe disc, ci se răspândeşte cu ajutorul rețelei. Troienii sunt tot fragmente de programe – deci tot viruşi – care, însă nu au capacitatea de autoreplicare, fiind inserați în programe normale. Atunci când utilizatorul execută aceste programe, execută neintenționat şi fragmentul de cod de tip „cal troian", aproape, întotdeauna efectele fiind negative.

- Furt de resurse (theft of resources) – uz neautorizat al unui computer sau a resurselor unei rețele.

Soluțiile de protecție la toate aceste tipuri de probleme nu sunt simple, pentru că de cele mai multe ori trebuie tratate cauzele lor. Se poate realiza un progres important tratând cu cea mai mare atenție aspectele legate de securitate atât în fazele de proiectare şi implementare ale produselor, cât şi în cea de utilizare.

7.2 Particularităţi ale problemelor pe care trebuie să le soluţioneze investigarea criminalistică a criminalităţii informatice

Analizând situația operativă referitoare la criminalitatea informatică, se poate observa că desfăşurarea de activități ilicite în domeniu a devenit o tentație în condițiile în care activitățile sociale depind, din ce în ce mai mult, de calculatoare – componente importante ale vieții sociale sunt coordonate de sisteme informatice şi, pe cale de consecință, atacurile prin intermediul şi asupra acestora este de aşteptat să se înmulțească.

Dacă sistemele informatice constituiau, la apariția lor, un atribut al mediilor ştiințifice, militare şi guvernamentale, în prezent, datorită creşterii performanțelor şi reducerii prețurilor, ele au devenit deosebit de utile pentru activitatea foarte multor persoane fizice sau juridice, în anumite cazuri manifestându-se chiar elemente specifice modei – cade bine imaginea oricui în fața unui calculator performant.

Infracțiunile informatice pot fi săvârşite de către orice persoană ce posedă un minim de mijloace tehnice, cunoştințe şi abilități. De asemenea, în ceea ce priveşte persoanele vătămate, prejudiciile pot fi înregistrate în patrimoniul oricărei persoane fizice sau juridice care administrează sau utilizează sisteme informatice ori ale cărei date personale sau de interes pentru activitatea sa sunt exploatate ilegal[339].

Activitățile ilicite din domeniu au un caracter mobil, adesea conținând elemente transnaționale – întrucât telecomunicațiile sunt procesate electronic, infracțiunile informatice au legătură, într-o măsură din ce în ce mai mare cu rețelele de telecomunicații. În aceeaşi ordine de idei, rețeaua Internet constituie, în mod special, o atracție pentru grupările crimei organizate. Rețelele de calculatoare, devenite mondiale, metodele de criptare a transmiterii mesajelor prin intermediul acestora şi posibilitatea ascunderii identității corelate cu imposibilitatea autorităților administrative de a controla fluxul de informații prezintă avantaje deosebite pentru grupările crimei organizate[340].

339 **Johann Kubika** – Posibilități de combatere a criminalității informatice pe Internet, în Pro Patria Lex, Academia de Poliție A.I. Cuza, Editura Academica, Bucureşti, 2000, pag. 145

340 **Victor-Valeriu Patriciu, Ioana Vasiu, Şerban-George Patriciu** – Internet-ul şi Dreptul, Edit. ALL BECK, Bucureşti, 1999, pag. XIII

7.2.1 Particularităţi ale cercetării infracţiunii de acces ilegal la un sistem informatic, prevăzută la art. 440 din Codul Penal

Infracțiunea de acces ilegal la un sistem informatic este prevăzută într-*o formă cadru* ce constă în accesul fără drept, la un sistem informatic – art. 440 alin.1; şi *două forme agravate*, una, calificată după scop: accesul fără drept, la un sistem informatic săvârşită în scopul obținerii de date informatice – art. 440 alin.2; cea de a doua, calificată după modul de operare: accesul fără drept, la un sistem informatic săvârşită în scopul obținerii de date informatice ori în alte scopuri săvârşit prin încălcarea măsurilor de securitate – art. 440 alin. 3.

Cercetarea unei asemenea infracțiuni este deosebit de importantă, în condițiile preocupării speciale a legiuitorului pentru ocrotirea unor interese legitime ale proprietarilor şi administratorilor de sisteme informatice în legătură cu securitatea, inviolabilitatea acestora, garantarea confidențialității datelor, a integrității atât a datelor cât şi a sistemelor informatice.

Activitatea ilicită – ca problemă de anchetă – este interesată de orice demers de natură a realiza accesul, fără drept, la un sistem informatic. Accesul la un sistem informatic – conform art. 449 alin.1 din Codul Penal: orice dispozitiv sau ansamblu de dispozitive interconectate sau aflate în relație funcțională, dintre care unul sau mai multe asigură prelucrarea automată a datelor, cu ajutorul unui program informatic – presupune ca făptuitorul, în urma comenzilor specifice, să manevreze efectiv datele prelucrate de sistemul informatic.

Accesul fără drept la un sistem informatic presupune, în sensul legii, ca făptuitorului să-i fie aplicabile una din următoarele situații:

◊ nu este autorizat, în temeiul legii sau al unui contract – persoanele care operează în bazele de date ca personal al unei instituții o fac în baza autorizării primite de la conducerea instituției, ele respectând legislația muncii şi pe cea privitoare la datele personale;

◊ depăşeşte limitele autorizării – depăşirea limitelor autorizării poate însemna accesul la resurse din Intranetul companiei/instituției sau alte baze de date aflate la nivele de acces superioare cele permise utilizatorului.

◊ nu beneficiază de autorizarea necesară – din partea persoanei fizice sau juridice competente, potrivit legii, să o acorde – pentru a folosi, administra sau controla un sistem informatic ori de a desfăşura cercetări ştiințifice sau de a efectua orice altă operațiune într-un sistem informatic.

Din punct de vedere tehnic, accesul poate fi realizat mai multe tipuri de acțiuni cum ar fi:

- Autentificare (authenticate) – prezentarea identității cuiva unui program şi, dacă este nevoie, verificarea acestei identități, cu scopul de a primi acces pe sistemul țintă;
- Evitarea (bypass) – evitarea unui proces sau program folosind o metodă alternativă de a accesa ținta;
- Citire (read) – obținerea conținutului unui mediu de date;
- Copiere (copy) – reproducerea țintei fără a o modifica;

• Furt (steal) – preluarea posesiei unei ținte, fără a păstra o copie în locația originală.

Unele dintre aceste modalități de acces (cum ar fi evitarea sau autentificarea) se realizează prin încălcarea măsurilor de securitate – activitatea ilicită îndeplinind astfel condițiile cerute de legiuitor pentru existența formei agravate calificate după modul de operare.

Activitatea ilicită poartă asupra unei componente, asupra mai multor componente sau a unui întregului sistem informatic iar ancheta va trebui să stabilească identitatea acestora. Se poate accepta, în analiză, că putem avea componente sau sisteme țintă a activității ilicite (cum ar fi discurile de stocare a datelor) şi componente sau sisteme mijloc, prin intermediul cărora s-a realizat accesul fără drept (cum este cazul componentelor rețelelor informatice) – totul poate fi subsumat rezolvării problemei care are ca obiect **identitatea sistemelor sau/şi componentelor de sistem implicate în desfăşurarea activităţii ilicite**. Problema prezintă interes direct pentru identificarea persoanelor fizice ori juridice prejudiciate în urma accesului fără drept.

Locul şi **timpul** sunt, şi în cazul de față, în legătură cu persoana făptuitorului ce va fi identificat dintr-un cerc de suspecți format din persoanele care au putut avea acces, în timpul critic, la componenta sau sistemul de unde s-a inițiat demersul pentru accesul abuziv – momentul accesului poate fi determinat prin mijloace tehnice specifice cum sunt fişierele jurnal. Forțarea accesului nu poate fi posibilă în orice moment, uneori este nevoie ca sistemul atacat să fie conectat la Internet, alteori este nevoie să funcționeze un post de lucru sau, din contră, să nu fie prezent nici un membru al personalului autorizat. Asaltul se poate face de la distanță, din altă țară sau de pe un alt continent, ori se poate opta pentru deplasarea făptuitorului la locul unde este instalat sistemul sau componentele sale, în funcție de modul cum este concepută funcționarea acestuia.

Forma de vinovăţie este intenția, făptuitorul cunoscând cu certitudine – întrucât este vorba despre operațiuni ce presupun calificare specială – semnificația operațiunilor pe care le desfăşoară. O subliniere pentru forma agravată de la alin. 2, caz în care, urmărindu-se un **scop** – obținerea de date informatice – intenția devine calificată – numai intenție directă. Printr-un raționament logic simplu se poate accepta că orice acces la un sistem informatic are ca urmare firească şi accesul la datele conținute de respectivul sistem. Diferența față de varianta calificată de la alin. 2, ține de atitudinea făptuitorului: în condițiile formei cadru el nu este interesat de obținerea de date din sistemul pe care îl atacă – vrea să afecteze funcționabilitatea sistemului, vrea să vadă dacă poate să spargă măsurile de securitate, etc. – pe când, în forma calificată prin scop, făptuitorul, înainte de orice, este interesat de datele conținute de sistem, are nevoie de ele, vrea să le exploateze în scopuri personale, vrea să le aducă la cunoştința publicului larg sperând să aducă prejudicii importante deținătorului de drept, etc.

Pentru a verifica dacă sunt sau nu întrunite elementele constitutive ale formei agravate calificate după modul de operare – art. 440 alin. 3 – devine important ca ancheta să stabilească care **măsuri de securitate –** prin măsuri de securitate, conform art. 449 alin. 1 lit. d din Codul Penal,

se înțelege folosirea, de către proprietarul sau administratorul autorizat, unor proceduri, dispozitive sau programe informatice specializate cu ajutorul cărora accesul la un sistem informatic este restricționat sau interzis pentru anumite categorii de utilizatori – au fost încălcate prin desfăşurarea activității ilicite. Se va urmări specificarea, în concret, a procedurii, dispozitivului sau programului informatic specializat ce a fost anihilat prin desfăşurarea activității ilicite. Există posibilitatea, în practică, ca, însuşi, făptuitorii, odată cu pătrunderea în interiorul sistemului, să instaleze măsuri de securitate astfel încât proprietarii sau administratorii autorizați să nu mai poată accesa datele conținute de propriul sistem – situația, în cazul de față, întruneşte elementele constitutive ale infracțiunii prevăzute de art. 442 din Codul Penal – Alterarea integrității datelor informatice.

7.2.2 Particularităţi ale cercetării infracţiunii de interceptare ilegală a unei transmisii de date informatice, prevăzută la art. 441 din Codul Penal

Desfăşurarea unor activități ilicite de natură a afecta confidențialitatea comunicațiilor prin interceptarea ilegală a unei transmisii de date informatice este apreciată de către legiuitor ca fiind foarte gravă – secretul corespondenței fiind un drept fundamental prevăzut în Constituția României: secretul scrisorilor, al telegramelor, al altor trimiteri poştale, al convorbirilor telefonice şi al celorlalte mijloace legale de comunicare este inviolabil.

Astfel, în cuprinsul art. 441 alin.1 şi 2, sunt reglementate două variante infracționale ce încearcă să acopere toate posibilitățile tehnice de transmitere a unor date informatice: direct între sisteme informatice, componentele unor sisteme ori componentele aceluiaşi sistem sau prin emisii electromagnetice, după cum urmează:

► interceptarea, fără drept, a unei transmisii de date informatice care nu este publică şi care este destinată unui sistem informatic, provine dintr-un asemenea sistem sau se efectuează în cadrul unui sistem informatic;

► interceptarea, fără drept, a unei emisii electromagnetice provenite dintr-un sistem informatic ce conține date informatice care nu sunt publice.

La o analiză superficială, s-ar putea aprecia că avem de a face cu un conflict de norme juridice între prevederile art. 212 – Violarea secretului corespondenței, alin.1: deschiderea unei corespondențe adresate altuia ori interceptarea unei convorbiri sau comunicări efectuate prin telefon, telegraf sau prin alte mijloace de transmitere la distanță, fără drept şi cele de la art. 441 alin. 1 şi 2.

Apreciez că, deşi nu se poate nega un anumit conflict între normele juridice la care am făcut referire, transmisiile de date informatice – direct ori ca emisie de radiații electromagnetice – au un obiect mai

extins decât corespondența protejată în virtutea dreptului la viața privată[341].

Din ce în ce mai multe activități sunt informatizate, atât în cadrul mediului de afaceri[342] cât şi în sectorul public. Titlul II, „Transparența în administrarea informațiilor şi serviciilor publice prin mijloace electronice" din Legea 161/2003 creează Sistemul Electronic Național (SEN) şi urmăreşte „promovarea utilizării Internetului şi a tehnologiilor de vârf în cadrul instituțiilor publice". Strategia Guvernului privind informatizarea administrației publice prevede, de asemenea, că „trebuie încurajate crearea arhivelor, garantarea calității datelor conținute şi permiterea accesului larg şi complet la acestea prin intermediul portalurilor de informații, care uşurează accesul prin Internet şi explorarea bazei de date a administrației publice". Toate aceste comunicații conțin date ce trebuie protejate de interceptarea lor ilegală[343].

Atunci când este vorba doar despre corespondență – E-mail-ul (poşta electronică) este probabil serviciul care a contribuit cel mai mult la creşterea atât de mare a popularității Internetului, fiind încă unul din principalele motive pentru care lumea se conectează la aceasta rețea – din punctul de vedere al confidențialității, lucrurile nu stau prea de bine.

Deşi simbolul folosit, în general, pentru a reprezenta acest serviciu este un plic închis, un simbol mult mai potrivit pentru e-mail ar fi cartea poştala. Chiar dacă o carte poştală nu poate fi citită de oricine, este suficient să ştii că poştaşul poate să o consulte înainte de a o livra pentru a-ti da seama că nu trebuie să scrii, ca exemplu, PIN-ul card-ului de credit sau o declarație de dragoste cu elemente personale, pe spatele acesteia. Similar, mesajele de poştă electronică sunt transferate în rețea folosind text clar, lucru care, combinat cu posibilitatea uşoara de a le intercepta, le face foarte vulnerabile. Cea mai comună metoda de protecție a e-mail-ului este criptarea sa.

În condițiile arătate, violarea corespondenței în domeniul informatic, dat fiind specificul mediului de transmitere, trebuie analizată ca interceptare ilegală a unei transmisii informatice şi nu ca o violare a secretului corespondenței.

Activitatea ilicită constă în interceptarea – prin orice mijloc, folosind orice tip de unelte – a unei comunicații de date informatice, indiferent de modul cum se realizează aceasta. În conformitate cu prevederile art. 449 alin. 1 lit. c, prin **date informatice** se înțelege orice reprezentare a unor fapte, informații sau concepte într-o formă care poate fi prelucrată printr-un sistem informatic – în această categorie fiind inclus şi orice program informatic care poate determina realizarea unei funcții de către un sistem informatic. Ancheta trebuie să fie interesată şi de **entitățile între care are loc transmiterea de date** – între sisteme informatice, componentele unor sisteme ori componentele aceluiaşi sistem

[341] A se vedea în acelaşi sens şi www.mcti.ro (Ministerul Comunicațiilor şi Tehnologiei Informației) – Ghid introductiv pentru aplicarea dispozițiilor legale referitoare la criminalitatea informatică

[342] Dezvoltarea web-ului în ultimii ani a făcut ca platformele client şi server să devină foarte populare, numărul persoanelor care au experiență în acest domeniu crescând corespunzător. Pentru a folosi aceste avantaje, folosirea protocolului http a fost extinsă şi la alte aplicații, precum comunicații între programe distribuite, integrarea platformelor eterogene ş.a.m.d.

[343] De asemenea, în domeniul vamal există posibilitatea depunerii declarațiilor vamale în sistem informatic

– precum şi de identificarea suportului fizic prin intermediul căruia se realizează accesul, indiferent că transferul de informații se realizează prin intermediul unor rețele prin cabluri sau de tip WLAN sau este vorba despre interceptarea cablurilor şi a semnalelor emise (Wiretapping, Eavesdropping on Emanations).

Activitatea ilicită poate fi efectuată atât cu caracter continuu cât şi continuat. Consumarea infracțiunii are loc se în momentul realizării interceptării datelor, epuizarea intervenind în momentul în care interceptarea încetează, din orice motiv.

Identitatea făptuitorului şi **a persoanei la care se referă datele interceptate sau care are drept de acces la acestea**, precum şi **relaţiile dintre acestea**, constituie, de asemenea, o problemă importantă – de rezolvarea căreia depinde, pe lângă stabilirea circumstanțelor de natură personală şi probarea formei de vinovăție cu care a acționat făptuitorul. Diferența între interceptarea „fără drept" şi cea „cu drept" este fundamentată pe existența sau lipsa abilitării persoanei care face interceptarea fluxului de date din partea persoanei îndreptățite la protecție.

Consider importantă, aici, observarea gradului de protecție a fluxurilor de date asupra cărora poartă activitatea ilicită. Putem distinge o situație în care persoana interesată ia măsuri speciale de protecție – îşi criptează datele, instalează programe speciale de protecție, etc. – o altă situație în care persoana interesată lasă problema protecției datelor doar pe seama măsurilor luate de către producătorii de programe sau sisteme şi, în fine, situația persoanei care nu este interesată de loc de măsuri de protecție, care, mai degrabă preferă ca datele în legătură cu ea să ajungă la cunoştința publicului larg, a oricărei persoane interesate. În cazul din urmă nu se poate pune problema unei activități licite care să aibă ca obiect interceptarea transmisiilor de date ce sunt, oricum, destinate oricărei persoane interesate.

O subliniere trebuie făcută şi cu privire la existența, cel puțin potențială, a unor persoane, interesate în păstrarea confidențialității unor date, ce nu sunt implicate direct de conținutul datelor ori de vreo altă relație directă cu acestea – este vorba despre acționarii societăților comerciale ce nu sunt implicați în activitatea executivă, sau de creditori, ambele categorii de persoane putând fi lezate în drepturile lor prin deconspirarea datelor. Acest aspect capătă relevanță atunci când se pune problema evaluării **consecinţelor desfăşurării activităţii ilicite** şi posibilității recuperării prejudiciilor.

Scopul nu a constituit un element de interes pentru legiuitor atunci când a reglementat infracțiunea, însă ancheta va trebui să manifeste atenție asupra tuturor aspectelor care pot conduce la extinderea cercetărilor şi lămurirea tuturor împrejurărilor ce au legătură cu desfăşurarea activității ilicite. Sub aspectul formei de vinovăție, infracțiunea analizată se săvârşeşte cu intenție, o intenție calificată – frauduloasă, manifestă, făptuitorul, desfăşurând activitatea ilicită, fraudează sistemul sau măsurile de siguranță luate pentru a păstra confidențialitatea datelor.

De observat că atunci când activitatea ilicită poartă asupra unor date de interes personal apare dreptul persoanei lezate la justă

despăgubire, a cărei întindere va fi stabilită în funcție de modul în care se va putea demonstra corelația între cuantumul solicitat şi amploarea prejudiciului material – relativ uşor de determinat după regulile comune: lucrum cessans şi damnum emergens – şi/sau moral – mult mai greu de evaluat – suferit. Când activitatea ilicită poartă asupra unor date de interes pentru societăți comerciale, ancheta capătă accente de complexitate în legătură cu stabilirea prejudiciului – de cele mai multe ori mărimea acestuia poate cunoaşte o evoluție greu de previzionat. Atunci când este vorba despre poziția de pe o piață, despre strategii de criză ori de dezvoltare, despre evidențe contabile, desene şi modele, invenții ori inovații, cercetarea îşi va propune doar să constate elemente ale prejudiciului previzibil, evaluat pe baza unor date certe, pentru restul urmând să se folosească, pentru dezdăunare, dreptul comun.

7.2.3 Particularităţi ale cercetării infracţiunii de alterare a integrităţii datelor informatice, prevăzută la art. 442 din Codul Penal

Continuând demersul pentru incriminarea oricărei activități ce prin natura ei ar putea obstrucționa funcționarea, în condiții de deplină siguranță, a sistemelor informatice, legiuitorul român a manifestat preocupare, în conținutului articolului 442 din Codul Penal, pentru protejarea datelor informatice, pentru încrederea în corectitudinea şi confidențialitatea datelor stocate în sistemele informatice sau pe alte mijloace de stocare.

Astfel, avem de a face cu două forme infracționale:

► modificarea, ştergerea sau deteriorarea datelor informatice ori restricționarea accesului la acestea, fără drept – art. 442, alin. 1;

► transferul neautorizat de date informatice dintr-un sistem informatic ori dintr-un mijloc de stocare a datelor informatice – art. 442, alin. 2 şi 3;

Din punctul de vedere al **activităţii ilicite**, ancheta va urmări

- modificarea;
- ştergerea;
- deteriorarea;
- transferarea;
- restricționarea a accesului la datele informatice.

Fără a intra în detalii cu privire la modalitățile concrete de realizare[344], îmi permit să spun că acestea sunt diverse şi țin, în esență, de mijloacele tehnice şi abilitățile făptuitorilor.

Cum infracțiunea este susceptibilă de o formă continuată sau continuă – în cazul restricționării accesului la datele informatice – ancheta va trebui să aibă în vedere atât toate elementele acționale cât şi momentul în care se epuizează infracțiunea, momentul în care făptuitorul încetează desfăşurarea activității ilicite.

Consumarea infracţiunii – pentru stabilirea diferenței între infracțiunea consumată şi tentativă – se realizează în momentul în care făptuitorul termină de efectuat una sau mai multe dintre activitățile ilicite

[344] N.A. – a se vedea observațiile din debutul capitolului cu privire la cum se pot desfăşura, din punct de vedere tehnic, activitățile arătate

incriminate. De observat faptul că activitățile ilicite presupun un complex de operații ce devin relevante în măsura în care se realizează scopul imediat urmărit – datele informatice sunt modificate, şterse, deteriorate, transferate ori este restricționat accesul la ele. Abordând strict problema, dacă există demersuri concretizate în acțiuni desfăşurate de către făptuitor care, deşi urmăresc, deşi sunt efectuate în scopul modificării, ştergerii, deteriorării, transferării ori restricționării accesului, nu au avut rezultatul scontat – din diverse motive, precum: eficiența barierelor de securitate, insuficiența sau inadecvarea mijloacelor tehnice folosite de către făptuitori, lipsa de pricepere a acestora, sau poate din cauza faptului că datele informatice au fost transferate de către administratorul legal în alt sistem ori pe alt suport şi au fost şterse din sistemul sau suportul asaltat, accesat ilegal de către făptuitori – se poate vorbi doar despre tentativă, incriminată în cuprinsul art. 447 din Codul Penal.

Pentru anchetă lucrurile devin mai complicate, din cauza faptului că operații sau acțiuni analizate în mod individual, separate de rațiunea pentru care sunt desfăşurate, au caracter echivoc, cu consecința directă a imposibilității de a se putea proba intenția făptuitorului – intenție, în cazul de față, calificată.

Stabilirea, în concret, a **datelor informatice** afectate prin desfăşurarea activității ilicite este o problemă importantă cu implicații complexe ce țin de desfăşurarea anchetei. Datele informatice nu pot exista în mod independent. Existența lor este condiționată de existența unui suport material – hard disk sau alt sistem de stocare a datelor pe care se află datele modificate, şterse, deteriorate, transferate sau la care a fost restricționat accesul.

Pentru a accesa datele informatice în vederea modificării, ştergerii, deteriorării, transferării sau restricționării accesului este necesară accesarea suportului material, cu trecerea firească peste barierele de acces instituite. Cel puțin ca principiu, consider că, în cazul de față desfăşurarea activității ilicite presupune săvârşirea unui concurs real de infracțiuni: infracțiunea prevăzută de art. 440 din Codul Penal – accesul ilegal la un sistem informatic – şi infracțiunea de la art. 442 din Codul Penal – alterarea integrității datelor informatice. Aşa cum se poate observa, avem o infracțiune mijloc şi o infracțiune scop, legătura dintre ele fiind aşa de puternică încât activitatea ilicită efectivă devine de neconceput fără una din componente.

Pe baza unui raționament logic, făptuitorul accesează, fără drept, un sistem informatic şi:

◊ ori obține datele informatice, în sensul de a dispune pe viitor cum doreşte cu privire la ele – ipoteza de la art. 440, alin. 2;

◊ ori le modifică, şterge, deteriorează ori restricționează accesul la aceste date – ipoteza de la art. 442 alin. 1;

◊ ori le transferă, ca ipoteză diferită de cea de la art. 440, alin. 2, în sensul că transferul se face la dispoziția altei persoane – ipoteza de la art. 442, alin. 2 şi 3. Dacă transferul are ca rezultat punerea datelor informatice la dispoziția celui care le transferă apreciez că ancheta trebuie să urmărească ipoteza legală caracterizată de obținerea de date informatice.

Făptuitorii, calitatea şi contribuţia fiecăruia la desfăşurarea activităţii ilicite poate deveni o problemă complexă în funcție de cum s-a gândit şi acționat pentru modificarea, ştergerea, deteriorarea, transferarea sau restricționarea accesului la datele informatice. Aşa cum este uşor de acceptat, activitatea ilicită pertinentă infracțiunii în discuție face, principial, parte dintr-o activitate ilicită mai vastă ce implică mai multe persoane şi mai multe interese. Ancheta nu se poate considera finalizată până nu sunt lămurite toate aspectele ce țin de implicarea persoanelor fie în violarea sistemelor informatice, fie în manevrarea ilicită ori în valorificarea datelor informatice. Informațiile pentru acces pot fi „cumpărate" de la persoanele care dețin parolele de acces ori programe de decriptare a parolelor ori poate chiar a datelor – în funcție de modalitatea de securizarea a acestora. Activitatea ilicită caracteristică infracțiunii analizate se desfăşoară de către persoane cu un grad rezonabil de pregătire şi abilități în domeniu, ele însele putând fi exploatate[345] de altele care urmăresc valorificarea activității ilicite.

Pentru evaluarea prejudiciului şi luarea măsurilor asigurătorii în vederea asigurării recuperării acestuia ca şi pentru evaluarea întregii activități ilicite interesează **identitatea persoanei păgubite** prin desfăşurarea activității ilicite şi **relaţiile dintre aceasta şi făptuitori.** Persoana fizică sau juridică proprietară a sistemului informatic nu este singura prejudiciată. Datele pot privi alte persoane care, de multe ori nu au nici o legătură cu sistemul informatic, proprietarul, administratorul sau persoana ce exploatează legal sistemul informatic sau relațiile sunt reglementate administrativ – a se vedea, ca exemplu, datele conținute în sistemele informatice ale instituțiilor administrației centrale sau locale.

Aici cred că trebuie făcută distincție între mai multe situații în care se pot afla persoana la care se referă datele asupra cărora poartă activitatea ilicită, persoana fizică sau juridică care operează legal sistemul informatic şi făptuitorii.

O primă situație, poate fi aceea în care avem de a face cu un sistem informatic administrat de către o instituție sau autoritate publică în baza unor norme juridice de natură administrativă, în conformitate cu care sunt prelucrate date referitoare la identitatea sau activitatea unor persoane fizice sau juridice, făptuitorii desfăşurând activitatea ilicită în vederea obținerii unui venit ilicit sau a unei situații favorabile.

O altă situație, presupune sisteme informatice, administrate de către persoane fizice sau juridice de drept privat, menite să gestioneze fluxuri de date necesare desfăşurării activității acestor persoane, şi în acest caz, făptuitorii desfăşurând activitatea ilicită în vederea obținerii unui venit ilicit sau a unei situații favorabile.

O situație delicată, este aceea în care ancheta are de a face cu activități care urmăresc destabilizarea unor sisteme informatice folosite de către persoane care, la rândul lor, au obținut date informatice în mod ilicit, poate chiar din sistemele informatice gestionate de către actualii făptuitori care desfăşoară activitatea ilicită tocmai în vederea, ca exemplu, distrugerii propriilor date, pentru a evita folosirea lor de către cei care le-au obținut în mod ilicit.

[345] N.A. – a se vedea definiția exploatării de persoane de la art. 207 din Codul Penal.

O altă situație ce ar putea fi întâlnită, vizează o activitate ilicită care se desfăşoară în urmărirea realizării unor scopuri politice – manevrarea ilicită de date informatice în scopul de a impieta asupra desfăşurării activității unor instituții importante ale unui stat.

Indiferent de situație, ancheta va trebui să analizeze, pe lângă alte elemente importante, şi **forma de vinovăţie** cu care au acționat făptuitorii, mai precis, intenția specifică – pentru întrunirea elementelor caracteristice ale infracțiunii de alterare a integrității datelor informatice fiind necesar că făptuitorii să acționeze cu intenție directă.

7.2.4 Particularităţi ale cercetării infracţiunii de perturbare a funcţionării sistemelor informatice, prevăzută la art. 443 din Codul Penal

Reglementarea legală urmăreşte sa protejeze datele informatice stocate în cadrul sistemelor informatice, date ce concură la funcționarea în bune condiții a unui sistem informatic. De observat că, spre deosebire de incriminarea de la art. 442 din Codul Penal – alterarea integrității datelor informatice – în cazul de față este pus accentul pe urmarea necesară a activității ilicite: perturbarea gravă a funcționării unui sistem informatic.

Practic, legiuitorul incriminează perturbarea gravă a funcționării unui sistem informatic – introducerea, transmiterea, modificarea, ştergerea, deteriorarea datelor informatice sau restricționarea accesului la date informatice, sunt modalitățile acceptate de către legiuitor, căile, prin care făptuitorii pot ajunge la rezultatul socialmente periculos.

Putem spune că suntem în fața unei forme calificate, prin gravitatea urmării desfăşurării activității ilicite – formă agravată, fără doar şi poate: pedeapsa este de închisoare strictă de la 3 la 15 ani față de 2 la 7 ani – a infracțiunii de alterare a integrității datelor informatice.

Sub aspectul **activităţii ilicite**, ancheta va trebui să probeze introducerea, transmiterea, modificarea, ştergerea sau deteriorarea datelor informatice sau restricționarea accesului la date informatice. Enumerarea este, în opinia mea, una cu caracter restrictiv şi nu exemplificativ, perturbarea gravă a funcționării unui sistem informatic putând fi rezultatul acțiunii şi a altor cauze: defecțiuni tehnice, întreruperea sau furnizarea de energie electrică cu diferențe mari de parametri față de cei nominali, defectarea sistemelor de condiționare a aerului, diferite alte acțiuni – precipitări, incendii, explozii, etc. Pe această ipoteză legală cercetarea trebuie să aibă în vedere doar activitățile ilegale ce poartă asupra datelor informatice, obiectul juridic special fiind constituit, în principal, din relațiile sociale ce protejează integritatea datelor informatice conținute pe suporturile specifice sistemelor informatice.

Important de observat este că infracțiunea se consumă în momentul producerii de perturbări asupra sistemului informatic, indiferent de momentul în care făptuitorul a acționat asupra datelor.

În ceea ce priveşte urmarea desfăşurării activității ilicite, este necesară constatarea perturbării grave a funcționării unui sistem informatic. Contextual, apreciez util ca ancheta aibă un reper pe baza căruia să poată concluziona că perturbarea funcționării unui sistem

informatic este gravă sau ... mai puțin gravă. Consider că perturbarea funcționării unui sistem informatic poate fi apreciată ca fiind gravă în funcție natura şi întinderea efectelor generate.

Astfel, pot apare efecte care să constea în întreruperea temporală a funcționării sistemului informatic – ca exemplu, cazul unei instituții administrative, unei bănci, unei gări, unei burse sau unui hipermarcket, situație în care apar clienți nemulțumiți, îngreunarea activității, prejudicii de întindere mai mică sau mai mare în funcție de cum apare doar nemulțumirea clienților ori avem de a face cu pierderea „momentului oportun" – important fiind aici faptul că nu sunt pierdute date de interes.

Altfel stă situația când se constată că sunt pierdute date, când sunt pierdute înregistrări ale operațiunilor desfăşurate în ultima perioadă, când s-a pierdut evidența unor operațiuni financiare, fişiere întregi din sisteme de evidență administrativă, etc., situația multor bunuri sau persoane devenind incertă, cu consecința directă a dezvoltării unor prejudicii ce pot escalada necontrolat.

Din alt punct de vedere, se poate constata blocarea sistemului informatic fiind necesară efectuarea unor operațiuni costisitoare şi, eventual, de durată pentru depanare, reinstalarea de softuri, înlocuirea de componente, etc.

Analizând incriminarea se poate concluziona că de interes, pentru întrunirea elementelor constitutive ale infracțiunii analizate, sunt acele împrejurări ce țin de funcționarea sistemului informatic. Alte elemente, în legătură cu desfăşurarea activității unei persoane fizice sau juridice, cu prejudicii ce pot apare în legătură directă cu efectuarea activității licite sunt, desigur, importante pentru anchetă, pentru tratamentul penal ce va fi aplicat făptuitorilor, pentru acțiuni în dezdăunare, recuperarea prejudiciilor, etc. însă, nu pot condiționa existența infracțiunii de perturbare a funcționării sistemelor informatice, realizarea elementelor sale constitutive.

Dacă nu se realizează urmarea specifică, activitatea ilicită va fi cercetată sub aspectul săvârşirii infracțiunii de alterare a integrității datelor informatice, prevăzută şi pedepsită în art. 442 din Codul Penal.

Că este aşa ne confirmă şi natura obiectului material, iar ancheta va trebui să observe, să confirme şi să identifice **sistemul informatic a cărei funcţionare este grav afectată de către activitatea ilicită prestată de către făptuitor.**

Țintele atacului, aşa cum am arătat în secțiunea ce a avut ca obiect situația premisă sunt:

- Componentă (component) – una din părțile care formează un calculator sau o rețea;
- Calculator (computer) – un dispozitiv care constă în una sau mai multe componente asociate, incluzând unități de procesare şi periferice ce sunt controlate de programe stocate intern;
- Rețea (network) – un grup interconectat de calculatoare, echipamente de comutare şi ramuri de interconectare;
- Internet (internetwork) – o rețea de rețele.

Perturbarea gravă poate să se întindă, poate avea ca obiect fie întregul sistem informatic fie părți ale acestuia, servicii sau programe deservite sau rulate de acesta.

Pertinent, problemei sistemului informatic a cărei funcționare este grav afectată este şi **identitatea proprietarului** sau a **administratorului de drept**, persoane ce sunt, înainte de toți şi de toate, prejudiciate direct prin activitatea ilicită – pe cale de consecință anchetatorul urmând a le trata cu toată deferența impusă prin normele legale în vigoare. În ceea ce priveşte acțiunea civilă conexă cele penale aceasta poate fi promovată atât de către aceştia în temeiul calității de subiect pasiv secundar cât şi de către alte persoane prejudiciate în temeiul calității de subiect pasiv secundar adiacent – în măsura acceptării de către instanță a caracterului complex al infracțiunii de perturbare a funcționării sistemelor informatice.

O problemă de interes este şi **stabilirea formei de vinovăţie** cu care a acționat făptuitorul. Cel puțin modificarea, ştergerea sau deteriorarea datelor informatice sunt activități ce pot fi desfăşurate şi din culpă, fără să fi fost urmărit producerea unei perturbări importante, grave, a funcționării sistemului informatic. Persoane care nu cunosc suficient de bine modul cum poate fi operat un sistem informatic, care din ignoranță, din dorința de a activa jocuri, de a accesa anumite site-uri, citind anumite mesaje venite pe poşta electronică pot introduce date informatice ce prezintă pericol pentru siguranța sistemului (viruşi), pot modifica, şterge sau deteriora date informatice care concură la funcționarea sistemului.

Cred că trebuie făcută distincție între două situații:

- sisteme informatice cu acces restricționat care pot fi operate doar de persoane calificate ce cunosc modul de funcționare şi riscurile ce pot apare în legătură cu buna funcționare a sistemului;
- sisteme informatice care nu au instalate bariere de acces sau de securitate de natură a bloca accesul şi operațiile unor persoane rău-intenționate.

În primul caz – sisteme operate doar de personal calificat – culpa, cel puțin principial, ar putea fi exclusă. Operatorii sunt pregătiți, ei ştiu ce trebuie să facă, trebuie să urmărească obligatoriu respectarea procedurilor indicate, orice excede acestor proceduri este greşit, trebuie, în mod normal, să atragă răspunderea celui care a greşit. Şi, totuşi, eroarea este ceva uman, nimeni, niciodată nu poate fi ferit de greşeală. Cum trebuie tratată eroarea ce are drept consecință tocmai modificarea, ştergerea sau deteriorarea unor date informatice şi, implicit, perturbarea gravă a funcționării sistemului informatic ?

Dacă nu se poate proba intenția – dacă se probează, am putea accepta că suntem în prezența unei forme speciale a infracțiunii de abuz în serviciu (art. 315-318 din Codul Penal), în măsura în care sunt întrunite şi condițiile ce sunt cerute pentru calitatea subiectului activ – apreciez că devine oportună aplicarea prevederilor în legătură cu săvârşirea infracțiunii de neglijență în serviciu, dacă, bineînțeles, sunt îndeplinite condițiile legate de calitatea subiectului activ.

În situația în care operatorii nu sunt funcționari publici şi nu se poate proba intenția ancheta va trebui să excludă săvârşirea infracțiunii – în conformitate cu prevederile art. 20, alin. 3 din Codul Penal, fapta comisă din culpă constituie infracțiune numai când în lege se prevede aceasta şi cum în incriminarea activităților de la art. 443 nu se face referire la culpă rezultă că lipseşte unul din elementele constitutive.

În ceea ce priveşte sistemele informatice care nu au instalate bariere de acces sau de securitate de natură a bloca accesul şi operațiile unor persoane rău-intenționate ori ancheta poate să probeze intenția calificată de a perturba grav funcționarea unui sistem informatic ori soluția trebuie să vizeze neînceperea urmăririi penale sau scoaterea de sub urmărirea penală, dacă aceasta a fost începută.

7.2.5 Particularităţi ale cercetării infracţiunii de desfăşurare de operaţiuni ilegale cu dispozitive sau programe informatice, prevăzută la art. 444 din Codul Penal

Rațiunea reglementării acestei infracțiuni în conținutul art. 444 din Codul Penal constă în restrângerea posibilităților de a procura instrumente (dispozitive, programe informatice, parole, coduri de acces etc.) care permit săvârşirea de infracțiuni din sfera criminalității informatice[346], importante fiind acele relații sociale ce protejează buna funcționare a sistemelor informatice de către cei îndreptățiți să le utilizeze în scopul pentru care acestea au fost create.

Sistematizat, în conținutul a două alineate sunt reglementate două forme infracționale:

→ prima, ce poate fi denumită **trafic cu dispozitive, programe sau date informatice**, ce constă în producerea, vânzarea, importul, distribuția sau punerea la dispoziție sub orice altă formă, fără drept, de dispozitive sau programe informatice concepute sau adaptate în scopul săvârşirii de infracțiuni informatice (alin.1, lit. a), parole, coduri de acces sau alte asemenea date informatice care permit accesul total sau parțial la un sistem informatic în scopul săvârşirii de infracțiuni informatice (alin.1 lit. b);

→ cea de a doua, **deținerea de dispozitive, programe sau date informatice**, ce constă în deținerea, fără drept, a unui dispozitiv, program informatic, parolă, cod de acces sau dată informatică în scopul săvârşirii de infracțiuni informatice (alin.2).

Într-o ordine firească, ancheta va trebui să identifice – în conexiune cu cercetarea infracțiunilor de acces ilegal la un sistem informatic; interceptare ilegală a unei transmisii de date informatice; alterare a integrității datelor informatice şi de perturbare a funcționarii sistemelor informatice – dispozitivele, programele informatice sau alte unelte care facilitează desfăşurarea activității ilicite caracteristice. Concret, vor fi identificate:

- dispozitive;
- programe informatice;
- parole;
- coduri de acces;

de natura a permite accesul total sau parțial la un sistem informatic.

Uneltele pot consta în:

- script sau program;
- agent independent:
  - o virus;
  - o troian;
- program integrat;

[346] N.A. – noțiunile de criminalitate informatică şi infracțiune informatică sunt folosite cu sens de delicte contra confidențialității şi integrității datelor şi sistemelor informatice

- unelte distribuite;
- interceptor de date.

Referitor la **activitatea ilicită** cercetarea va trebui să constate efectuarea de acțiuni ce pot fi subsumate, din punct de vedere noțional, producerii, vânzării, importului, distribuției, punerii la dispoziție sub orice altă formă sau deținerii, fără drept.

Consumarea infracțiunii se realizează în momentul producerii, vinderii, importului, distribuției, punerii la dispoziție sau deținerii entităților materiale avute în vedere de către legiuitor la reglementarea infracțiunii. Datorită naturii activităților ilicite, infracțiunea este susceptibilă de o formă continuată iar, în cazul deținerii, de o formă continuă – ancheta având sarcina de a observa şi proba atât momentul în care infracțiunea devine consumată cât şi momentul în care activitatea ilicită este epuizată. Pentru întrunirea elementelor constitutive ale infracțiunii nu interesează dacă a fost desfăşurată numai una sau au fost efectuate mai multe dintre activitățile avute în vedere la reglementarea infracțiunii. Important este ca ancheta să lămurească toate împrejurările săvârşirii infracțiunii, o activitate ilicită de amploare, mai complexă fiind de natură să implice mai multe persoane, să provoace prejudicii mai mari, să vizeze folosirea mai multor sisteme informatice, etc.

O observație poate fi făcută în legătură cu noțiunea „fără drept". Principial, legiuitorul foloseşte expresia fără drept atunci când este vorba despre un regim special ce conține proceduri specifice ce trebuie respectate pentru a putea face ceva „cu drept". În domeniul dispozitivelor, programelor informatice, codurilor de acces, parolelor nu există un regim juridic specific, precum în cazul bunurilor speciale – arme, muniții, materii explozive, radioactive, droguri, etc. – sau anumitor operațiuni – import-export, transport, comerț, reprezentații artistice, adunări publice, etc.

Totuşi, potrivit prevederilor art. 449. alin. 2 din Codul Penal acționează fără drept persoana care se află în una din următoarele situații:

nu este autorizată, în temeiul legii sau al unui contract;

depăşeşte limitele autorizării;

nu are permisiunea – din partea persoanei fizice sau juridice competente să o acorde, potrivit legii – de a folosi, administra sau controla un sistem informatic ori de a desfăşura cercetări ştiințifice sau de a efectua orice altă operațiune într-un sistem informatic.

În aceste condiții, anchetatorul nu are decât să verifice dacă producerea, vânzarea, importul, distribuția, punerea la dispoziție sub orice altă formă sau deținerea este ori sunt – dacă este vorba despre mai multe activități – autorizate, în temeiul legii sau al unei relații contractuale şi care sunt limitele autorizării.

Scopul desfăşurării activității ilicite trebuie revelat de către anchetă în mod special, activitatea ilicită căpătând relevanță numai dacă se urmăreşte, dacă are ca rațiune săvârşirea infracțiunilor de:

□ Accesul ilegal la un sistem informatic – art. 440.

□ Interceptarea ilegală a unei transmisii de date informatice – art. 441.

□ Alterarea integrității datelor informatice – art. 442.

□ Perturbarea funcționării sistemelor informatice – art. 443.

În aceste condiții, intenția devine calificată – intenție directă – făptuitorul acționând, manifest, cu intenția de a realiza scopul propus – ce, aici, trebuie să coincidă cu cel avut în vedere de către legiuitor – săvârşirea de infracțiuni contra confidențialității şi integrității datelor şi sistemelor informatice.

7.2.6 Particularităţi ale cercetării infracţiunii de fals informatic, prevăzută la art. 445 din Codul Penal

Legiuitorul a incriminat în conținutul infracțiunii de fals informatic, prevăzută de art. 445 din Codul Penal, din nou, activități, pe care le consideră ca fiind de un pericol deosebit, ce au ca obiect datele informatice. Dacă în conținutul infracțiunii de la art. 442 din Codul Penal – alterarea integrității datelor informatice – legiuitorul a reglementat o formă cadru a activităților ilicite ce pot fi desfăşurate cu datele informatice; în conținutul infracțiunii de la art. 443 din Codul Penal – perturbarea funcționării sistemelor informatice – legiuitorul a reglementat o formă calificată, după urmările desfăşurării activităților ilicite ce pot fi desfăşurate cu datele informatice, care vizează funcționarea sistemelor informatice; în cazul de față apreciez că avem de a face cu o nouă formă calificată, după urmările desfăşurării activităților ilicite ce pot fi desfăşurate cu datele informatice care are în vedere obținerea de date necorespunzătoare adevărului, în scopul de a fi utilizate în vederea producerii unei consecințe juridice. De observat, că urmarea, ce constă în obținerea de date necorespunzătoare, este tratată de către legiuitor ca o etapă intermediară, în final, devenind de interes un scop explicit – utilizarea în vederea producerii de consecințe juridice.

În context, deosebit de importantă, în cadrul anchetei, devine stabilirea **scopului desfăşurării activităţii ilicite.** Dacă se poate proba desfăşurarea acțiunilor incriminate, în conținutul constitutiv al infracțiunii, în scopul obținerii unor date necorespunzătoare care să fie utilizate în vederea producerii de consecințe juridice, ancheta va insista pe încadrarea activității ca fals informatic. Dacă nu se poate proba acest scop, activitatea ilicită va fi încadrată ori ca alterare a integrității datelor informatice ori, în măsura în care a apărut ca rezultat perturbarea gravă a funcționării unui sistem informatic, ca perturbare a funcționării sistemelor informatice. Cercetările vor depăşi nivelul de ignoranță care se manifestă uneori, fiind necesară investigarea unor împrejurări noi, precum: care sunt consecințele juridice urmărite, care sunt persoanele fizice sau juridice ale căror interese sunt implicate în desfăşurarea activității ilicite, natura prejudiciilor, în ce măsură apar consecințe legate de activitatea unor instituții ale administrației de stat sau ale comunităților locale, etc.

Aşa cum se poate, cu uşurință observa, nu este exclus un concurs real de infracțiuni care să implice infracțiunea de la art. 443 din Codul Penal – Perturbarea funcționării sistemelor informatice – şi infracțiunea de la art. 445 din Codul Penal – Falsul Informatic – în condițiile în care prin desfăşurarea activității ilicite s-a generat atât o perturbare gravă a funcționării unui sistem informatic cât şi obținerea de date

necorespunzătoare adevărului în vederea producerii de consecințe juridice.

În ceea ce priveşte **activitatea ilicită**, aceasta poate consta în introducerea, modificarea, ştergerea sau deteriorarea datelor informatice ori restricționarea accesului la date informatice – o singură acțiune, două, mai multe, aceeaşi acțiune săvârşită de mai multe ori, etc., existând posibilitatea constatării unei forme continuate, unei forme continue – în cazul restricționării accesului – sau, numai, o tentativă. Ca observație, în enumerarea acțiunilor considerate periculoase, între formularea de la art. 443 şi cea de la art. 445 din Codul Penal există o diferență, în sensul că în conținutul falsului informatic nu mai apare noțiunea de transmitere. Această modificare este rezonabilă prin natura lucrurilor – doar prin transmitere de date informatice nu se poate obține un rezultat de tipul celui scontat prin ipoteza legală de la art. 445 din Codul Penal, în sensul obținerii de date necorespunzătoare adevărului.

O problemă de interes este **stabilirea persoanei fizice sau juridice prejudiciate ca urmare a desfăşurării activităţii ilicite**. Nu este suficient să fie identificată persoana ce are un drept legal de a opera cu datele informatice, persoană prejudiciată, în mod evident, prin activitatea făptuitorilor. În opinia mea, este necesară identificarea persoanelor față de care se produc consecințele juridice urmărite de către făptuitori prin obținerea de date necorespunzătoare adevărului, consecințe fundamentate pe o realitate falsă caracterizată, tocmai, de existența datelor necorespunzătoare adevărului, date mincinoase, false. Este foarte posibil ca aceste persoane să aibă de suferit cel mai mult, deoarece îşi întemeiază comportamentul social – cu consecințele juridice fireşti – pe o realitate mincinoasă ce determină acțiuni greşite, ce, în mod firesc, nu pot determina decât pierderi atât în patrimoniul persoanelor față de care se manifestă direct consecințele juridice cât şi față de alte persoane ce au relații patrimoniale cu acestea.

De remarcat că **prejudiciul** apare, în cazul infracțiunii de fals informatic ca ceva implicit, inerent însă nu ceva manifest. Consecințele juridice ce au la bază date necorespunzătoare, prin natura lucrurilor, produc prejudicii. În centrul demersului legislativ, aici, se află efectuarea unor activități ilicite urmărindu-se, ca rezultat, obținerea de date necorespunzătoare adevărului, este adevărat, în scopul de a fi utilizate în vederea producerii unei consecințe juridice.

Ipoteza legală în analiză acoperă orice comportament ilicit specific domeniului care are ca rezultat crearea de prejudicii. Excepție face situația în care se urmăreşte un beneficiu material pentru sine sau pentru altul, situație ce este avută în vedere în reglementarea infracțiunii de la art. 446 din Codul Penal – frauda informatică.

Trebuie observat că scopul trebuie urmărit nu şi realizat efectiv, realizarea fiind eventuală. Făptuitorul desfăşoară activitatea ilicită, obține urmarea caracteristică şi poate începe să utilizeze datele necorespunzătoare adevărului, poate amâna utilizarea acestora ori poate renunța la utilizare. Important pentru consumarea infracțiunii este desfăşurarea activității ilicite şi obținerea urmării caracteristice – practic infracțiunea se consumă în momentul în care au fost obținute datele necorespunzătoare adevărului.

Ancheta va proba o activitate ilicită desfăşurată cu **intenţie**. Intenția, în cazul falsului informatic, este calificată şi se manifestă față de obținerea de date necorespunzătoare.

Consider că aici este mai necesară decât oriunde în altă parte o subliniere în legătură cu **necesitatea probării unor relaţii necesare** între persoana făptuitorului, activitatea ilicită, obținerea de date necorespunzătoare adevărului şi urmărirea scopului calificat ce constă în producerea de consecințe juridice.

7.2.7 Particularităţi ale cercetării infracţiunii de fraudă informatică, prevăzută la art. 446 din Codul Penal

Frauda informatică este o altă infracțiune care tratează activități ilicite ce au ca obiect date informatice la care se adaugă, datorită naturii mediului, şi sistemele informatice. Avem de a face cu o nouă formă calificată după rezultatul desfăşurării activității ilicite – prejudiciu patrimonial. Acest rezultat devine atât de important încât constituie centrul demersului legislativ. Din considerente de tehnică legislativă, activitatea ilicită, considerată ca deosebit de periculoasă, constă în cauzarea unui prejudiciu, introducerea, modificarea sau ştergerea de date informatice, restricționarea accesului la aceste date ori împiedicarea în orice mod a funcționării unui sistem informatic devin modalități prin care se poate cauza un prejudiciu.

Din punctul de vedere al anchetei, **activitatea ilicită** trebuie probată în sensul corespondenței cu următoarele noțiuni:

- introducerea de date informatice;
- modificarea de date informatice;
- ştergerea de date informatice;
- restricționarea accesului la date informatice;
- împiedicarea funcționării unui sistem informatic.

Rezultatul desfăşurării activităţii ilicite trebuie să constea, cu necesitate, în cauzarea unui prejudiciu patrimonial. Aşa cum am arătat în secțiunea precedentă, în mod firesc, orice consecință juridică bazată pe o realitate falsă este de natură a genera prejudicii, înainte de toate, patrimoniale. În cazul cercetării infracțiunii de fraudă informatică, anchetatorii vor proba mai mult decât simpla existență şi, eventual, dezvoltare a unui prejudiciu cauzat de desfăşurarea de activități ilicite cu date informatice sau sisteme informatice. Aici nu poate fi vorba despre un prejudiciu oarecare ci despre un prejudiciu care, prin principalele sale elemente caracteristice, este urmărit de către făptuitori.

Ancheta va trebui să țină seama de faptul că infracțiunea se consumă în momentul în care se realizează prejudiciul în patrimoniul unei persoane fizice sau juridice, nu în momentul desfăşurării activității ilicite. Dacă se desfăşoară activitatea ilicită fără să se creeze prejudiciul scontat se poate vorbi doar despre cercetarea unei tentative. În cazul prejudiciilor care se dezvoltă în timp – situații des întâlnite în practică – apreciez că nu este necesară stabilizarea condițiilor care să permită o evaluare certă a întinderii prejudiciului pentru a se putea considera infracțiunea consumată. Este suficientă probarea existenței unui prejudiciu, practic infracțiunea se consumă odată cu debutul manifestării

prejudiciului. Desigur că ancheta va fi interesată să evalueze întreg prejudiciul sau, cel puțin, să stabilească elementele specifice pe baza cărora să poată fi evaluat prejudiciul, însă această problemă nu trebuie să influențeze momentul în care infracțiunea se consumă.

Infracțiunea este susceptibilă de o formă continuată, în situația în care se probează desfăşurarea activităților ilicite cu date informatice şi sisteme informatice în timp, cu crearea unor prejudicii episodice, evaluabile separat.

Intenţia este una calificată şi trebuie probată ca atare, făptuitorul urmărind cu prioritate obținerea de beneficii materiale.

O subliniere este necesară cu privire la legătura dintre prejudiciu şi o persoană fizică sau juridică determinată. Prin prisma **scopului urmărit prin desfăşurarea activităţii ilicite**, făptuitorii urmăresc crearea şi dezvoltarea unui prejudiciu pe care să-l exploateze pentru sine sau pentru o altă persoană – în sensul de a obține un beneficiu în propriul patrimoniu ori în patrimoniul altei persoane. Pentru aceasta este nevoie ca prejudiciul să poată fi controlabil.

Analizând situația cu atenție se poate observa că, urmare a desfăşurării de activități ilicite cu date şi sisteme informatice, sunt generate atât consecințe de natură patrimonială cât şi de natură nepatrimonială. În cazul prezentului demers interesează consecințele de natură patrimonială, consecințe care pot fi exploatabile – în sensul creării de prejudicii în patrimoniul unor persoane fizice sau juridice în legătură directă cu generarea unor plusuri, unor câştiguri în patrimoniul făptuitorului sau a altor persoane – sau neexploatabile – cazul acelor prejudicii care scapă de sub orice control în sensul că nu pot fi transformate în câştiguri care să beneficieze unui patrimoniu determinat. Ei bine, ancheta va trebui să probeze, tocmai, existența unui prejudiciu în patrimoniul unei persoane fizice sau juridice determinate care să se constituie într-un element facilitator ce printr-o relație directă, datorită faptului că poate fi controlat, poate, este de natură să creeze un beneficiu material pentru făptuitor sau pentru altă persoană.

Identitatea persoanelor implicate este o problemă importantă, dincolo de elementele de interes comune oricărei anchete aici apărând elemente particulare ce țin de relația patrimoniu-persoană. Făptuitorul sau făptuitorii, în funcție de situație, sunt interesați de obținerea unui beneficiu material în propriul patrimoniu sau în cel al altor persoane. Interesant este de stabilit dacă şi ce natură ar trebui să aibă relația dintre făptuitor şi persoana în al cărei patrimoniu urmăreşte să obțină un beneficiu material. Dacă este vorba despre stingerea unei obligații, despre acoperirea unei garanții, despre orice altă situație ce presupune o relație patrimonială, apreciez că, în fapt, un anumit efect trebuie observat în legătură cu patrimoniul făptuitorului. O situație aparte ar fi aceea a liberalităților, situație în care făptuitorul ar urmări o creştere, un beneficiu în patrimoniul altei persoane fără să implice o diminuare a patrimoniului său, prin compensare cu desfăşurarea activității ilicite.

Persoana în patrimoniul căreia se urmăreşte realizarea beneficiului material va fi identificată atât pentru probarea întrunirii elementelor constitutive ale infracțiunii cât şi pentru recuperarea prejudiciului în cazul în care beneficiul material urmărit de către făptuitor se realizează

efectiv, putându-se constata o mărire, o creştere în patrimoniul acestei persoane. În măsura în care cercetările vor proba acte de participare, eventual o comandă, o solicitare expresă din partea acestei terțe persoane, tratamentul judiciar va fi adaptat în sensul că această persoană va deveni învinuită/inculpată, la fel ca în orice alt caz în care o infracțiune se realizează, rezoluția infracțională a făptuitorului este influențată, în mod hotărâtor prin cererea, prin solicitarea unei terțe persoane[347].

De mare interes pentru anchetă este şi **identificarea sistemelor informatice** care conțin date informatice prin mijlocirea cărora se creează şi, eventual, se dezvoltă prejudiciul. Pentru extinderea cercetărilor se va stabili cine are dreptul de a administra legal aceste sisteme informatice, dacă s-au luat măsurile de securitate legale sau stabilite prin contracte, dacă datele informatice au fost folosite conform destinației sistemului, etc. Dacă se va proba culpa administratorului este de aşteptat ca acesta să fie tratat şi să răspundă solidar cu făptuitorul în legătură cu recuperarea prejudiciului.

7.3 Particularităţi ale efectuării principalelor activităţi ce se întreprind pentru administrarea probelor

Infracțiunile ce se săvârşesc contra datelor şi sistemelor informatice, fiind un tip aparte de infracțiuni, necesită o procedură de investigare ce conține unele particularități, în conformitate cu prevederile Legii 161/2003.

7.3.1 Cercetarea la faţa locului şi percheziţia

Am preferat să tratez într-o singură secțiune particularitățile desfăşurării celor două activități dat fiind un element definitoriu comun – căutarea de urme şi mijloace materiale de probă.

Înainte de toate este necesară securizarea locului faptei şi identificarea probelor aflate în pericol, în scopul evitării distrugerii acestora.

Persoanele care efectuează această activitate trebuie să cunoască foarte bine soft-ul care va fi verificat – fiind recomandabilă participarea unor specialişti de încredere, care să permită obținerea de rezultate cât mai bune.

Totodată, probele trebuie căutate în raport cu funcția pe care o îndeplineşte calculatorul respectiv. Astfel, putem avea calculatoare singure ori conectate în rețea (L.A.N., W.A.N.). În fiecare caz trebuie acționat cu maximă diligență. Ca aspect tehnic, trebuie căutate în special fişierele cu extensia *LOG* („jurnal”), care conțin identitatea utilizatorului. Acestea pot fi uneori programate să se şteargă peste câteva zile, sau chiar ore.

Foarte important este ca identificarea datelor să se va facă după informațiile obținute prin desfăşurarea altor activități şi nu prin cercetarea „în orb”.

[347] N.A. – a se vedea deciziile Curții Supreme în materia furtului la comandă cu privire la tratamentul judiciar al persoanei care dă comanda.

Ori de câte ori pentru descoperirea şi strângerea probelor este necesară cercetarea unui sistem informatic sau a unui suport de stocare a datelor informatice, organul competent prevăzut de lege trebuie să dispună efectuarea unei percheziții. În cazul în care organul de urmărire penală competent să dispună sau instanța de judecată apreciază că ridicarea obiectelor care conțin datele informatice de interes pentru anchetă ar afecta grav desfăşurarea activității persoanelor fizice sau juridice care dețin aceste obiecte, poate dispune efectuarea de copii – ce pot servi ca mijloc de probă.

În cazul în care, cu ocazia cercetării unui sistem informatic sau a unui suport de stocare a datelor informatice, se constată că datele informatice căutate sunt cuprinse într-un alt sistem informatic sau suport de stocare a datelor informatice şi sunt accesibile din sistemul sau suportul inițial, se poate dispune, de îndată, autorizarea efectuării percheziției în vederea cercetării tuturor sistemelor informatice sau suporturilor de stocare a datelor informatice căutate.

Autorizația de percheziție trebuie să cuprindă, pe lângă datele cunoscute şi **menţiunea de verificare a mijloacelor informatice**, precum şi **mediile ce vor fi cercetate** (computere personale, rețele, medii portabile). Dispozițiile din Codul de Procedură Penală referitoare la efectuarea percheziției domiciliare, se aplică în mod corespunzător[348] – în ceea ce priveşte intervalul legal şi regulile tactice aplicabile.

O problemă importantă în managementul anchetei o constituie determinarea rolului calculatorului în săvârşirea infracțiunii. Astfel, înainte de efectuarea unei percheziții asupra unui sistem sau a unei părți din acesta şi asupra informației pe care o deține este foarte important să se determine rolul jucat de calculator în comiterea infracțiunii – el poate fi proba incontestabilă care dovedeşte comiterea unui act ilegal sau poate fi doar un dispozitiv de memorizare ori şi una şi alta, concomitent.

Unde se pot afla datele de interes pentru anchetă ? Pot fi întâlnite două situații: calculatoare personale izolate şi rețele de calculatoare.

Calculatoarele personale izolate

Atunci când demersul judiciar are ca obiect calculatoare izolate, foarte important este să nu se omită nici un dispozitiv de înmagazinare a datelor. Cele mai uzitate, aşa cum am arătat atunci când am analizat elemente ale situației premise, sunt: discurile fixe, dischetele flexibile, benzile de rezervă (back-up), discurile compacte (CD, DVD) precum şi orice alt dispozitiv care poate păstra date[349]. În plus, în pofida caracterului foarte specializat al activităților de căutare asupra sistemelor informatice, nu trebuie uitate procedurile tehnice de bază pentru căutarea, descoperirea, fixarea, ridicarea, examinarea şi exploatarea în interesul anchetei a urmelor lăsate de părți componente ale corpului uman sau alte obiecte aflate în relație directă cu persoana făptuitorului şi activitatea sa ilicită – dacă identificarea reprezintă o problemă trebuie căutate fragmente de urme papilare, însemnări, etichete etc. care ar putea ajuta la dovedirea identității. În cazul în care datele sunt criptate, este foarte importantă obținerea unei copii scrise a codului secret de acces.

[348] art. 56 din legea 161/2003

[349] N.A. – dat fiind ritmul dezvoltării tehnologice şi multitudinea de producători interesați în dezvoltarea pieței dispozitivelor de stocare a datelor informatice

Nu trebuie uitat că informații utile pentru anchetă pot fi recuperate din multe dispozitive hardware, chiar din acelea care nu sunt asociate în mod normal funcției de memorizare. În general, dispozitivele de intrare-ieşire – aşa cum sunt tastaturile, monitoarele şi imprimantele – nu stochează date în mod permanent, ele sunt folosite spre a trimite şi a primi date între sistemele informatice. Odată ce calculatorul a fost deconectat, dispozitivele de intrare-ieşire nu înmagazinează informație. Cu toate acestea, există excepții considerabile de la această regulă generală. Un specialist în tehnică de calcul poate găsi, utilizând tehnici speciale, date sau dovezi chiar şi pe dispozitivele de intrare-ieşire – pe cale de consecință este necesară o subliniere cu privire la necesitatea prezenței, în cadrul echipei deplasate la fața locului, unui specialist familiarizat cu posibilitățile de stocare şi cu procedurile de operare.

Astfel, în cazul imprimantelor cu laser, este posibilă căutarea imaginilor cu ultima pagină tipărită. În plus, nu trebuie pierdut din vedere faptul că în imprimantă s-ar mai putea găsi alte coli de hârtie care să conțină informații ca urmare a unui gripaj anterior care nu a fost depanat. Mai mult, unele imprimante cu laser sunt dotate cu dispozitive ce au capacitate de memorizare ce înmagazinează datele unei pagini înainte de a o tipări, iar informațiile vor rămâne acolo până când memoria imprimantei se epuizează şi se scrie peste ea. În cazul monitoarelor, orice ardere a fosforului din ecran poate dezvălui date sau grafice rămase pe acesta.

Ca o chestiune de ordin practic[350], trebuie menționat că cei mai mulți dintre cei care operează cu un sistem informatic fac copii de rezervă (back-up) ale fişierelor pentru a se asigura împotriva căderilor pe care le pot avea elementele hardware – în cazul în care are loc un eveniment de acest gen iar datele originale sau programele sunt distruse, ele pot fi ulterior recuperate folosind copiile de rezervă, cât de des sunt create aceste copii depinde doar de cel care foloseşte calculatorul.

Calculatoare legate în rețea

Din ce în ce mai frecvent, pentru creşterea capacității de operare, calculatoarele sunt legate în rețea. În aceste condiții a devenit mai important ca oricând să se stabilească cu certitudine ce tip anume de sistem va fi găsit la fața locului. Fără o pregătire adecvată există posibilitatea ca echipa deplasată la fața locului să descopere doar dispozitive de intrare-ieşire sau un simplu monitor (fără capacitate de memorizare) conectat la un sistem care înmagazinează datele într-un loc îndepărtat, la distanțe de mulți kilometri, dacă nu chiar pe alt continent.

Serverul – un calculator integrat într-o rețea care înmagazinează programe şi fişiere cu informații folosite de cei care sunt membrii ai rețelei – acționează ca un disc de mare capacitate situat la distanță permițând înmagazinarea informațiilor pe un sistem de calculator diferit de cel propriu. El poate fi – şi de cele mai multe ori este – situat într-o altă jurisdicție decât aceea în care se află sistemul suspect.

Toate rețelele, indiferent dacă este vorba de date sau voce, pot avea copii (arhive) de rezervă de rutină sau pentru cazurile de dezastru. A face copii de rezervă este un fapt de disciplină obişnuită, obligatorie în cazul

[350] **C. Leu** – Cercetarea la fața locului în cazul infracțiunilor informatice, în Investigarea Criminalistică a Locului Faptei, Asociația Criminaliştilor din România, Bucureşti, 2004, pag. 285;

sistemelor cu mai mulți abonați. Pe sistemele mai mari copiile pot fi create cu o frecvență mergând de la două până la trei ori pe schimb de lucru. De obicei copiile de rezervă sunt realizate o dată pe zi pentru sistemele mai mari şi o dată pe săptămână în cazul celor mai mici.

Rezervele sunt, ca regulă, depozitate într-un loc controlat pentru a le asigura integritatea datelor. Administratorii de sistem au proceduri scrise care stabilesc frecvența cu care sunt create copiile de siguranță şi unde vor fi păstrate. În cazul sistemelor mai mari, rezervele sunt păstrate în locuri mai îndepărtate.

Există şi posibilitatea creării unor rezervele excepționale – copii suplimentare ale datelor importante care trebuie să supraviețuiască în orice circumstanțe de urgență, precum incendii, inundații, etc. Aceste date sunt conservate într-un alt loc, de obicei, într-o altă clădire.

În ceea ce priveşte efectuarea operațiunilor de căutare a sistemelor informatice, aceasta nu este, neapărat, o operațiune dificilă – obiectele căutate sunt concrete, tangibile şi pot fi deplasate în diferite moduri. Atunci când obiectul căutărilor este constituit din date informatice ori soft-uri totul devine mai complex.

Consider utilă următoarea **distincţie**:

1) activități de căutare de date sau soft-uri care au ca obiect sistemul informatic aflat la locul unde se desfăşoară cercetarea la fața locului sau percheziția;

2) activități de căutare de date sau soft-uri înmagazinate în afara locului în care se desfăşoară activitatea de căutare, sistemul informatic de la fața locului fiind folosit pentru a accede la această locație exterioară[351].

Obținerea informațiilor dintr-un calculator cu mai mulți abonați ridică unele probleme ce nu sunt întâlnite la activitățile de căutare clasice. Ca exemplu, atunci când sunt căutate documente, pot fi luate măsuri de securitate şi de protejare a acestora prin restrângerea accesului fizic şi îndepărtarea oricăror surse de potențial pericol. În cazul documentelor electronice, trebuie cunoscut că acestea sunt mult mai uşor de modificat sau distrus. Modificările sau distrugerile pot avea loc chiar în timp ce se examinează o copie a documentului pe monitorul unui sistem informatic. În aceste condiții, devine foarte important să se controleze posibilitățile de acces de la distanță la documentele de interes pentru anchetă în timpul desfăşurării activităților de căutare – acest lucru poate fi făcut interzicând accesul la calculator, fie prin comenzi software, fie prin deconectarea fizică, acest lucru trebuind realizat doar de către un specialist întrucât modificarea configurației sistemului poate avea rezultate nedorite.

Există posibilitatea ca date de interes pentru anchetă să se afle pe un sistem cu mai mulți utilizatori. Dacă învinuitul/inculpatul nu deține controlul asupra sistemului informatic ci are doar date pe el, administratorul sistemului ar putea da dovadă de disponibilitatea pentru a coopera cu membrii echipei care desfăşoară activitățile de căutare. În mod normal, un administrator de sistem poate foarte uşor să recupereze datele necesare.

[351] N.A. – orice calculator poate fi conectat la o rețea, ca atare, în orice situație trebuie să se ia în considerare şi posibilitatea ca posesorul sistemului informatic să fi înmagazinat informații prețioase într-un loc îndepărtat.

Un sistem informatic cu mai mulți utilizatori are conturi specifice desemnate fiecărui abonat sau grup de abonați[352]. În timp de diferiții abonați nu pot avea posibilitatea de a pătrunde în fişierele altora, administratorul de sistem (asemenea proprietarului de imobil care deține cheile de la fiecare apartament) poate să examineze şi să copieze orice fişier din calculator.

Odată determinat sistemul de operare şi luate măsurile de prevedere necesare pentru a asigura protecția datelor, se va stabili modul de desfăşurare a activităților de căutare. Recomandabilă este folosirea unui program special de căutare care să permită orientarea investigației spre examinarea unor nume, date şi fişiere specifice – astfel se poate trece în revistă hard disk-ul pentru descoperirea datelor recent şterse şi recuperarea în formate parțiale sau, uneori, complete. În unele cazuri se pot găsi fişiere într-un format care nu poate fi citit decât de programe utilitare, special concepute.

Datorită faptului că datele informatice sunt foarte uşor de şters, activitatea trebuie pregătită cu maximă atenție, totul trebuind înregistrat cu minuțiozitate astfel încât întregul efort să poată constitui material probator.

Întrucât este de aşteptat ca şi făptuitorii să aibă cunoştințe şi abilități peste medie, este de aşteptat ca aceştia să-şi doteze calculatoarele cu aşa-numitele „chei-fierbinți" sau alte programe autodistructive care pot şterge dovezi vitale, în cazul în care sistemul este examinat de altcineva decât un specialist – de exemplu un făptuitor ar putea folosi un program, foarte scurt, care determină sistemul informatic să solicite periodic un cod de acces iar în cazul în care codul de acces nu este introdus corect în timp de zece secunde acesta urmează să distrugă automat toate datele sau ar putea instala comenzi ascunse sub simboluri uzuale, necesare pentru operarea sistemului, care odată accesate şterg date importante pentru funcționarea sistemului ori pentru accesarea documentelor de interes pentru anchetă.

O atenție deosebită trebuie acordată modului în care se transportă componentele sistemelor informatice de la fața locului la locul unde vor continua examinările. Sistemele de calcul devin din ce în ce mai complexe şi mai diverse iar evitarea greşelilor este imposibilă fără existența unei pregătiri adecvate a membrilor echipei deplasată la fața locului. Bunăoară, trebuie evitată expunerea componentelor informatice la câmpuri magnetice sau electrice puternice, trebuie avute în vedere precauții speciale atunci când dezasamblează sau asamblează componentele unui calculator, atât pentru protecția elementelor hardware cât şi pentru păstrarea integrității şi accesibilității datelor ce sunt conținute. Înainte de a deconecta orice cablu este indicată efectuarea de înregistrări de imagini cu sistemul informatic în ansamblu, cu monitorul, cu legăturile dintre elemente sistemului informatic, cu conexiunile la INTERNET sau la alte servere de lucru – toate acestea vor documenta condițiile în care se afla echipamentul înainte de începerea activităților de căutare.

[352] **I. Dascălu, E. Stan, L. Giurea** – Infracțiunile informatice – o nouă provocare pentru autoritățile statului, Pro Patria Lex 1/2002, Academia de Poliție A.I. Cuza, pag. 86

Deconectarea tuturor căilor de acces de la distanță ale sistemului (firul de legătură al telefonului, cablurile de legătură cu serverul) astfel încât nimeni să nu poată altera sau şterge din memorie informații în timpul percheziției trebuie urmată imediat de etichetarea minuțioasă a fiecărui cablu, dispozitiv sau punct de conexiune la care cablul este cuplat.

De asemenea, piesele de echipament vor fi dezansamblate, etichetate, inventariate şi ambalate adecvat, ferite de praf şi temperaturi extreme.

Revenind la pregătire, nu este lipsit de interes să se stabilească cât mai multe elemente în legătură cu sistemul informatic, abilitățile şi cunoştințele făptuitorilor – ca exemplu: tipul de calculator folosit pentru desfăşurarea activității ilicite, ce fel de sistem de operare este folosit, dacă informațiile căutate pot fi accesibile sau controlate, etc. Aceste aspecte sunt deosebit de importante deoarece nici un specialist nu poate stăpâni foarte bine toate sistemele existente. Pe piața de referință există configurații hardware/software, considerabil, diferite. Deşi cele mai multe sisteme sunt de tipul IBM sau compatibile cu IBM, ele pot funcționa pe baza unei mari varietăți de sisteme de operare (Windows, OS/2, UNIX, Linux, etc). Calculatoarele Apple sunt, de asemenea, populare, acestea având un sistem de operare propriu.

Concluzionând, activitățile de căutare specifice desfăşurării cercetării la fața locului şi percheziției în condițiile desfăşurării de cercetări în cadrul investigării infracțiunilor ce se săvârşesc contra datelor şi sistemelor informatice, prezintă particularități legate de necesitatea prezenței unui specialist informatician în cadrul echipei deplasate la fața locului şi de operațiunile şi măsurile de precauție ce trebuie luate pentru păstrarea intactă a sistemelor şi a datelor informatice în vederea folosirii lor ulterioare în cadrul demersului judiciar.

Un alt capitol important în desfăşurarea activităților de cercetare la fața locului şi percheziție este ascultarea în condițiile specifice locului a persoanelor. Este necesar ca toate **persoanele aflate la faţa locului să fie identificate şi ascultate** pe rând urmărindu-se lămurirea unor probleme precum[353]:

- identitatea proprietarului şi a persoanelor ce au dreptul de a opera cu sistemul informatic şi cu datele ce interesează cercetarea infracțiunilor ce se săvârşesc contra datelor şi sistemelor informatice;
- parolele şi alte modalități de trecere peste barierele de acces;
- scopul sistemului;
- dispozitivele, programele, instrumentele folosite pentru securizarea sistemului, pentru distrugerea ori ascunderea de date sau autodistrugerea programată;
- extrasite-urile unde mai sunt stocate date informatice;
- utilizarea sistemului în alte scopuri decât cele autorizate prin lege sau contract;
- măsurile luate pentru securizarea spațiului în care funcționează sisteme informatice;

[353] **C. Leu** – Cercetarea la fața locului în cazul infracțiunilor informatice, în Investigarea Criminalistică a Locului Faptei, Asociația Criminaliştilor din România, Bucureşti, 2004, pag. 286;

- persoanele care au sarcini în interzicerea accesului şi operării abuzive a sistemelor informatice şi modul cum acestea şi-au îndeplinit sarcinile;
- principalele ameninţări pentru securitatea sistemelor şi datelor informatice care au constituit obiectul activităţii ilicite;
- alte evenimente sau indici de suspiciune întâlniţi în funcţionarea sistemului informatic.

7.3.2 Conservarea datelor, ridicarea de obiecte şi înscrisuri, interceptarea transmisiilor de date

Dacă există date sau indicii temeinice cu privire la pregătirea sau săvârşirea unei infracţiuni prin intermediul sistemelor informatice, în cazuri urgente şi temeinic justificate, în scopul strângerii de probe sau al identificării făptuitorilor, se poate dispune conservarea imediată a datelor informatice ori a datelor referitoare la traficul informaţional, faţă de care există pericolul distrugerii ori alterării[354].

Această măsură se dispune pe o durată ce nu poate depăşi 90 de zile şi poate fi prelungită, o singură dată, cu o perioadă ce nu poate depăşi 30 de zile. Ordonanţa procurorului sau încheierea instanţei se comunică, de îndată, oricărui furnizor de servicii sau oricărei persoane în posesia căreia se află datele, aceasta fiind obligată să le conserve imediat, în condiţii de confidenţialitate. În cazul în care datele referitoare la traficul informaţional se află în posesia mai multor furnizori de servicii, furnizorul de servicii în posesia căruia se află datele are obligaţia de a pune, de îndată, la dispoziţia organului de urmărire penală sau a instanţei informaţiile necesare identificării celorlalţi furnizori de servicii, în vederea cunoaşterii tuturor elementelor din lanţul de comunicare folosit. Până la terminarea urmăririi penale, procurorul este obligat să încunoştinţeze, în scris, persoanele faţă de care se efectuează urmărirea penală şi ale căror date au fost conservate[355].

De asemenea, potrivit legii[356], procurorul, pe baza autorizaţiei motivate a procurorului anume desemnat de procurorul general al Parchetului de pe lângă Curtea de Apel sau, după caz, de procurorul general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Justiţie şi Casaţie dispune prin rezoluţie, ori instanţa de judecată dispune prin încheiere, cu privire la ridicarea obiectelor care conţin date informatice, date referitoare la traficul informaţional sau date referitoare la utilizatori, de la persoana sau furnizorul de servicii care le deţine, în vederea efectuării de copii, care pot servi ca mijloc de probă.

Dacă obiectele care conţin datele informatice sau datele referitoare la traficul informaţional nu sunt puse de bunăvoie la dispoziţia organelor judiciare pentru efectuarea de copii, procurorul sau instanţa de judecată dispun ridicarea silită, de către organele abilitate. În cursul judecăţii, dispoziţia de ridicare silită se comunică procurorului, care ia măsuri de aducere la îndeplinire, prin organul de cercetare penală. Copiile se realizează cu mijloace tehnice şi proceduri adecvate de natură să asigure integritatea informaţiilor conţinute de acestea.

[354] Cap. 4 – Dispoziţii procedurale, din Legea 161/2003
[355] Art. 54 din Legea 161/2003
[356] Art. 55 din Legea 161/2003

Când se consideră că este util pentru aflarea adevărului, iar stabilirea situației de fapt sau identificarea făptuitorilor nu poate fi realizată în baza altor probe, se va proceda la interceptarea transmisiilor de date.

Măsurile de interceptare se realizează cu autorizarea motivată a procurorului anume desemnat de procurorul general al parchetului de pe lângă curtea de apel sau, după caz, de procurorul general al Parchetului de pe lângă Curtea Supremă de Justiție ori de procurorul general al Parchetului Național Anticorupție, de către organele de cercetare penală, cu sprijinul unor persoane specializate, care sunt obligate să păstreze secretul operațiunii efectuate. Autorizația se dă pentru cel mult 30 de zile, cu posibilitatea prelungirii în aceleaşi condiții, pentru motive temeinic justificate, fiecare prelungire neputând depăşi 30 de zile. Durata maximă a măsurii autorizate nu poate depăşi 4 luni. Până la terminarea urmăririi penale, procurorul este obligat să încunoştințeze în scris persoanele față de care s-au dispus măsurile de interceptare a transmisiilor de date. Procedura de interceptare va urmări şi respectarea dispozițiilor Codului de Procedură Penală privind înregistrările audio sau video.

Legiuitorul înțelegând „sensibilitatea" domeniului a oferit organelor judiciare pârghiile necesare pentru a putea exploata, în interesul anchetei, date informatice sau fluxuri de date deținute de furnizorii de servicii specializate. Operatorii din domeniu pot fi obligați să conserve date şi să predea obiectele pe care sunt stocate datele informatice. Dacă se apreciază că acestea nu sunt suficiente şi că mai eficientă, pentru anchetă, ar fi interceptarea transmisiilor de date, aceasta este posibilă. Aici trebuie făcută o referire la modul cum se exploatează datele obținute.

În general, opinia publică, mass-media, societatea civilă par a fi fascinante de „elementul special" pe care îl conțin aceste activități, consideră şi, în acelaşi timp, aşteaptă rezolvarea tuturor problemelor privind identificarea persoanelor implicate şi stabilirea vinovăției în urma dispunerii conservării de date, ridicării de obiecte şi înscrisuri şi interceptării transmisiilor de date. Oricât de importante ar fi aceste activități în economia unei anchete, vital pentru cercetări este ca datele obținute să fie exploatate prin efectuarea altor activități care să le confirme. Bunăoară, obiectele, pe care sunt stocate date informatice, ridicate, eventual, silit trebuie expertizate astfel încât concluziile cercetărilor să fie fundamentate şi pe raționamentele unui expert.

7.3.3 Dispunerea şi utilizarea rezultatelor expertizelor

Organele judiciare pot dispune, în cazuri temeinic justificate, efectuarea unor expertize care să lămurească principalele probleme ale anchetei.

Demersul experților, apreciez că, trebuie canalizat pe două direcții:

→ o direcție care să aibă în vedere ***„urmele clasice"*** – urmele papilare, urmele biologice, alte categorii de urme lăsate de diferite părți ale corpului uman, diverse microurme depuse din belşug pe componentele sistemelor informatice;

→ o a doua direcție care trebuie să aibă în vedere ***„urmele informatice"*** – date informatice ce au ca obiect operațiunile desfăşurate de către făptuitori şi informațiile de interes accesate.

Urmele informatice sunt cele mai delicate şi volatile urme ce pot constitui obiectul cercetării criminalistice. În aceste condiții, este necesar ca investigarea acestora să se facă cu mare grijă şi cu luarea tuturor măsurilor de protecție care se impun. Experții informaticieni au dezvoltat de-a lungul timpului o anumită procedură ce trebuie respectată, altfel fiind posibil să se distrugă integritatea urmelor.

Astfel, în condițiile identificării unui calculator care este posibil să conțină urme ale săvârşirii unei infracțiuni săvârşită contra datelor şi sistemelor informatice, investigația va trebui să se bazeze pe principiile imageriei[357] – o tehnică ce presupune ca întreg discul să fie copiat într-o manieră neperturbatoare a mediilor de stocare, fie ele C.D., disc fix sau dischetă. O dată ce discul a fost copiat, orice altă operație poate avea loc într-un mediu sigur, important fiind a se utiliza cele mai adecvate tehnici şi tehnologii.

O problemă apare dacă informațiile relevante au fost ascunse printr-o tehnică specifică, caz în care vor fi foarte greu de accesat de pe alt computer. O imagine este luată în aşa fel încât să nu schimbe datele originale şi să captureze toate informațiile disponibile de pe disc. Procesul de preluare a imaginilor cere nu numai tehnică, dar şi personal de specialitate. Un fişier imagine în starea sa nu este adecvat pentru o examinare directă. Pentru a fi folosită, imaginea discului trebuie prelucrată.

Procesul de obținere a imaginilor este condiționat de un sistem de operare independent. De asemenea, trebuie stabilit sistemul de operare utilizat de către calculatorul care a avut fişierele probă. Dacă sistemul de calcul nu este identic, atunci nici mediul de lucru nu este acelaşi.

Un al doilea aspect tehnic care prezintă interes este modul cum se efectuează procesarea datelor obținute. Probele informatice trebuie procesate cu mare atenție în laboratoare speciale, sunt utilizate tehnici speciale de recuperare a informațiilor de pe orice raport de informație care a fost creat cu orice sistem de operare. O dată ce o imagine a fost capturată, se pune problema vizualizării fişierului, căutând şi o altă informație conținută în imagine. Câteva operațiuni pot fi luate în considerație în această etapă:

→ Crearea unui disc cu o copie a imaginii capturate

Se vor determina fişierele şterse, modificate şi se pot demara operațiile de recuperare. Pe baza fişierelor recuperate se pot începe operațiile search (căutare) a unor anumite coduri, reprezentând datele folosite. Zonele hidden (ascunse) trebuie de asemenea, revelate, acesta fiind unul din primii paşi ai procesului de procesare.

→ Emularea discului

Sunt necesare o sumă de programe specifice pentru calculator, care oferă o soluție rapidă pentru examinarea inițială a discului. Această emulare nu oferă facilități directe de căutare, dar defineşte dezavantajul asociat clasării discului. Fişierele sunt protejate la scriere, discul virtual aflat în investigare poate fi de orice capacitate şi integritatea datelor este controlată ca o parte a procesului. De asemenea, trebuie analizate cu atenție driverele de disc multiple (driverele logice).

[357] www.mcti.ro (Ministerul Comunicațiilor şi Tehnologiei Informației) – Ghid introductiv pentru aplicarea dispozițiilor legale referitoare la criminalitatea informatică

→ Indexarea şi fişarea

Acest proces presupune crearea unui index al tuturor informațiilor disponibile pe disc. Sunt evidențiate zonele de pe disc care altfel ar fi inaccesibile, cum ar fi spațiul cart sau spațiul liber.

7.3.4 Ascultarea persoanelor

În ceea ce priveşte persoana vătămată, indiferent dacă avem de a face cu o persoană fizică sau cu o persoană juridică – caz în care va fi audiat reprezentantul autorizat al acesteia – de interes pentru anchetă va fi lămurirea unor probleme precum:

- Caracteristicile tehnice ale sistemului informatic şi scopul pentru care a fost utilizat;
- În ce constă prejudiciul şi modul în care acesta se apreciază că va evolua;
- Măsurile de siguranță luate pentru a interzice accesul persoanelor neautorizate;
- Modul cum au fost selectate şi pregătite persoanele care deservesc, în mod autorizat, posturile de lucru;
- Modul cum a fost gândită şi reglementată, prin dispoziții interne, funcționarea sistemului – cum se asigură confidențialitatea informațiilor, cum se rezolvă posibilele blocaje sau incidente în funcționare, cum se realizează controlul asupra corectitudinii operațiilor, cum se depistează şi se tratează erorile, etc.;
- Dacă există copii de siguranță, dacă se fac demersuri pentru restabilirea integrității datelor informatice – cine ? în ce condiții ? ce aparatură este folosită ? dacă este folosit personal verificat ? – dacă au fost identificate cu exactitate datele informatice țintă a activității ilicite;
- Persoanele fizice sau juridice la care se referă datele informatice şterse, modificate, transferate, etc., dacă acestea au fost anunțate, dacă au fost luate măsuri pentru neutralizarea sau diminuarea efectelor activității ilicite, etc.
- Dacă este posibilă – din punct de vedere tehnic – identificarea locului de unde a acționat făptuitorul, dacă este un post de lucru folosit de către sistemul informatic accesat ilegal, dacă este un post de lucru din sistemul altei companii sau este un computer personal.

De remarcat sunt câteva elemente precum: complexitatea problemelor ce trebuie lămurite prin ascultarea acestor persoane, pregătirea, cunoştințele şi abilitatea lor în domeniu, mult mai puțină experiență în alte domenii – de unde şi o abordare, uneori, deformată a realității – un tratament, cam de sus, a celor care prestează o activitate, pe care o apreciază, mai puțin calificată.

Ascultarea învinuiților/inculpaților, ca de altfel, şi ascultarea martorilor este o activitate dificilă, la efectuarea căreia trebuie făcută distincție între o poziție cooperantă sau una mai puțin cooperantă pe care o pot adopta astfel de persoane.

În ceea ce priveşte problemele ce pot fi lămurite prin ascultare trebuie urmărite particularitățile fiecărui caz în parte, important fiind, ca regulă generală, revelarea modalităților prin care făptuitorul a putut depăşi barierele de securitate, modul cum s-a pregătit, a încercat, a creat sau şi-a procurat programe speciale, comenzile specifice pentru fiecare

operațiune, cum şi-a ascuns identitatea, etc., fiind de natură să probeze toate elementele de natură personală necesare pentru stabilirea vinovăției.

Dacă se va considera necesar, în condițiile, existenței unor contraziceri de natură esențială se vor putea desfăşura şi confruntări – activități ce prin natura lor, prin insolitul prezenței simultane în anchetă a persoanelor confruntate pot contribui în mod hotărâtor la rezolvarea problemelor specifice de anchetă.

Ca o concluzie trebuie ținut seama că în investigarea infracțiunilor ce se săvârşesc contra datelor şi sistemelor informatice este necesară conlucrarea fructuoasă între organul judiciar şi specialiştii informaticieni. Dat fiind specificul domeniului, sunt necesare cunoştințe de strictă specialitate ce exced celor pe care le posedă, în mod normal, o persoană investită cu calitatea de organ judiciar. În aceste condiții, oricât de eficientă ar fi o pregătire suplimentară niciodată aceasta nu va fi suficientă pentru a face față demersului ilicit promovat de către persoane pasionate, cu abilități şi cunoştințe remarcabile. Singura soluție ce poate fi avută în vedere este cooperarea strânsă între cei organele judiciare şi specialiştii în informatică.